I
261177
Incunabel

E-S

135.
V. III. 4. 21.

Aus
der Bibliothek der k. k.
Theresianischen Akademie
in Wien
angekauft am 17. Februar 1899.

(Erlass des Curatoriums ⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂⁂ ddo. 31. Jänner 1899.)

Exordium

Introductoriū in diuam philosophiam.

Eillotis manibus rem

n reuera diuinā aggrediamur qua quicquid est vniuersi cō/
stat: ipsam scz philosophiam naturalem presertim Prelibā/
da sunt aliqua quibus animus humanus ipsaz promptius
affectet: suoqz arctero studio ipsi adhereat. Et pmo de inuen
toribz vtriuscz phie z naturalis z moralis z ibi de sectz philosophoz. Scdo
ad Arestotelē nostrū cui⁹ phisicā fundamentaliter z exordialiter interptan/
dā in manibz habemus: accedendū est. Tercio laudes vtriuscz phie ponen
de sunt. Quarto z vltimo phie descriptio cū sua diuisione sufficienti ꝓ inci/
pientibz apponet: quibz etiā pens liber finaliter dedicat vt ab eo tanqz cu/
nabulis incipiant.

De inuentoribus philosophie et sectis eorundem.

Maiores nostri a qbz omnē scientie suppellectilem accepimus ꝓpter ad/
miari ceperūt (vt ait, Ethicoz scribit Arest.) philosophari. Primi aūt hoz
duplices siue duoz locoz fuerūt. Un⁹ erat in italia q olim magna grecia ap
pellata fuit: pura Pytagoras sami⁹ q in phia ꝓplatiua q in re naturali/
um ꝓspiciendis causis cōsistit maxie excelluisse dr. Erat etiā phisiognom⁹ q
ex inspectu formaz siue faciez naturā cuiuscz diudicauit atqz pdixit. Un⁹
neminē in subditū acceperat nisi pri⁹ habitudinē tot⁹ corpis z oim suarum
partiū scisciarer. z si idoneus videbat: iubebat cū in ꝓcoritū suoz discipulo/
rum recipi. Preterea cū primi philosophi apud grecos sophi z sapientes ap
pellarent: Pytagoras se nō sophū id est sapientē: sed philosophū id est ama
torem sapientie, pfitebat: putās arrogātie ascribendū si aliqs sapientē se pfi
terer. Alij aūt erāt Jonici vbi tā est grecia: qz pmus z pnceps erat Tha
les vnus et septez sapientibz grecis q sunt Thales Solon Chylon Pitta/
cus Bias Cleobolus z Periander. Primo aūt successit Anaximāder cui⁹
discipulus fuit Anaximenes: qz mirādas opiniones recēsere dies nō suffi/
ceret. Huic successit Anaxagoras Diogenes z Archilaus: qz qlibet vltra
aliū specialē de naturz re habuit opinionē. et hij maxie res naturales scru/
tati sunt: vt lati⁹ in Laertio de vita phoz. Archilai aūt discipulus fuit So
crates magister Platonis q flexit ad componēdos regendoscz mores ipsaz
phiam: meri diuie omnia naturalia relinquēs. Et fuit eius opinio plus esse
instandū bonis vite moribz: vt post finē ad eterna homies bonos extolleret:
vnū em deū esse affirmauit. Unde sicut Pytagoras in phia cōtemplatiua
scz naturali: ita Socrates in actiua siue morali excelluisse dr. Plato ꝯo quez
sanct⁹ Augustinus diuinū appellat vtrāqz phiam z moralē z naturalē con/
iunxit: plus tn ad moralē declinasse videt sicut reptuz est in epigrāmate pla/
tonis. Phebus esculapiū genuit z platonem: vt ille corpibz: ille animis me/
deret. Reliquit aūt post se Plato doctissimos discipulos: inter qs Arestote/
lem nostrū excelluisse ferūt hystorie. Disceptantes inter se: in q eoz magister
plato summū bonū opinat⁹ sit. Alij em vt Aristippus asseruit voluptatez
esse summū bonū. Alij virtutem: vt Antistenes. Alij mediū tenebant: sicut
Arestoteles q in libro suoz moraliū summā felicitatem non solum in nuda
z pura ꝓtute astruit. sed etiā reqri bona externa vt diuitias: bonos amicos:
bona corpis vt pulcritudinē tc. Sunt ꝓterea in genere philosophi distributi

a

I.
261177.
Incunabel

in phisicos morales siue ethicos logicos ⁊ methaphisicos. Alij diuersa habent nomina fm diuersas sectas: vt epicurei: platonici: pythagorici ex autoribz hanc secta. Alij a locis: vt Stoici a porticu grecie q dicebant stoa: in q philosophari sunt illustria sapientū viroꝝ gesta q illic descripta erāt. Horū fuo autore fuisse ferunt Xenonē. Achademici a villa platonis athenis sita nomine achademia in q plato disputabat. Peripathetici dicunt a deambulatione eo q aristoteles deambulādo disputare solebat. Cynici dicunt a canibz: cynos em grece canis dr latine. Dos em eorū erat cū suis vroribz in publico sicut canes coire: asserentes sicut pecudū est licitum ita ⁊ publica debere licere opa coniugij. Epicurei ab epicuro nomē acceperūt q apud phos dictus est porcus. quia voluptuosus sicut in sceno porcus fuisse fertur. Sanctꝰ tn Hieronimus ⁊ Franciscus philelphus ipm de hoc vicio excusant: et alios phos in cum inuidia esse motos vt sibi detraherent: cū oēs pene stimulauerit iniustissime. Symnophiste a symnos appellatiōez habent quod dicit ludus in quo iuuenes nude in campis luctant. Hij em nude disputabāt in die in solitudine solum pudendis tectis.

Pro laude aristotelis quem etate nostra phisici cōmuniter insectantur.

Aristoteles discipulus platonis (sic inquiente Augustino) vir excellentis ingenij ⁊ eloquio qdem platoni non impar: sed multos facile supans: secta peripathetica condidit q deambulando disputare consueuerat: plurimosq discipulos pclara fama excellēs viuo adhuc pceptore in suam heresim id est opinionez congregauit. Unde dictus est philosophoꝝ omniū princeps. Erat aūt natione ex oppido Stragira ex patre Nycomacho medico illustrissimo qui magne erat reputatiōis apud regē macedonie: mater eius erat Phestiada. ⁊ cum decimūseptimū annū ageret mittit athenas: vbi platonē viginti annis audiens: in pfectissimū omniū scientiaꝝ virum euasit doctissimus. transcendit aūt humanā mensurā vt per excellentiā cōmune philosophoꝝ nomen obtinuerit. Platone aūt moꝝtuo discipline alexandri magni decem ferme annis incubuit. Tandem redijt athenas: ibidē floētissime tredecim annis philosophiam docuit: fuitq facundus eloquio. ⁊ teste sctō Hieronymo sine dubio pdigium grandeq miraculum in natura. de quo etiam dicit Auerrois. iij. de ania. Credo q iste homo Aristoteles fuit explar in natura. In quo natura adinuenit ad demōstrandā eius vltimā pfectionē. Idez dicit. Non est credendū q summꝰ ille magister Aristoteles aliqd dixerit sine forti rone. ideo ipm philosophum appellamus. Tandē aūt alioꝝ phoꝝ inuidia accusatus ne recte de dijs sentiret: timens id quod sapientissimo socrati accidit: abijt in calciden vbi optimo mentis sue vigore: obijt tandem anno etatis sue sexagesimosecundo.

Exordium

Pro laude vtriusq; philosophie et moralis et naturalis siue physice paucissima.

Nunc̄ satis digne ait Cicero libro de senectute laudari phia poterit cui qui pareat omne tēpus etatis sue sine molestia degere possit. res ergo ipsa p verbis loquit si laudē phie scisc̄tamur. Quippe cum hoim mentib⁹ natura insitum sit sc̄entiā vt suauiter apperāt: ingente Arest. j. metha. Oēs hoies natura scire desiderāt. igniculus ille seu q̄dam vis naturalis ad sciam hominibus ineſſe comprobat. Hinc illustriū corpor homines quib⁹ natura fauꝰ trix facietenus apparet nobiliores ad scientiā ipsaꝫ que sp bōana esse debet ois iudicauit phor naturaliū peritia. Preterea nihil esse vtilius: cōmodius etiam moralib⁹ a dijs immortalib⁹ donatum c̄ scientiaꝫ que philosphia est oēs astruunt rem ipsam intelligentes. Ipsa em̄ est hec que seipsum et in aniꝰ ma t corpe docet cognoscere q̄ nihil beatius: oēs scientie cultores asserunt.

Ceteris em̄ animātib⁹ dicit Boet⁹ ille Danl⁹. sese ignorare natura est homib⁹ pro vicio venit. Naturalis itaq; phia cui⁹ fundamentū et principiuꝫ in octo libris physicor tradit: humor in hoie cōmixtionē: cōplexiones: naturas ferme infinitaꝫ rer clarissime habet. fedus denic̄ q̄d superi ad nos habent minime negligēs: rpa etiā singulariter metiri ad suas naturas clarissime docet. Moralis pro sapientia quam in naturali armonia t humor cōmixtione et q̄ oēs animi affect⁹ psultant credo ego fundari: impetuosos certe affect⁹ hoim mitigare: imo refrenare clare docet. Propterea multi q̄ potior sit an naturalis an moralis phia scisc̄tantes: naturalē esse potiorē in genere scientie affirmāt: cū moralis solis hoim voluntatib⁹: tēpor mutationibus ac regionū diuersitati penitus subijciat. Falso igit tramite deuij deducunt q̄ nomen philosophie temerario ausu infamare procurant. Oēm em̄ nostraꝫ scientiaꝫ q̄ ad bōanitatē attinent suppellectilē et phia grecanica maxīmi philosphi acceptā esse affirmant. Poeta itaq; ille Daro in phor laudes prupit sic decantans. Felix q̄ potuit rer cognoscere causas Atq; metus oēs t inexorabile fatum. Lactantius pariter firmianus laudem eor nō siluit. De poetis ad phos veniamus quor grauior est autoritas certiusq; iudiciū. quia non rebus cōuenticijs sed inuestigande veritati studuisse dicunt Et alibi. Philosophi quod summū fuit humane sapientie affecuti sunt. Lucius etiam apuleius non minus laudes cumulat philosophie: ita scribens Philosophia me docuit non tm̄ beneficium amare sed etiam maleficiū: magistq; iudicio impartiri c̄ cōmodo inseruire: t q̄d in cōmune expediat malle c̄ quod mihi. Et subdit. Non mihi philosophia id genus orationū largita est vt natura quibusdam auibus breuem et tēperaneuꝫ cantum accōmodauit: hyrundinib⁹ matutinum: cicadis meridianū: noctuis serum: vulgis vespertinum: bubonib⁹ nocturnum: gallis antelucanum. Quippe hec animalia inter se vario tempore t vario modo occinūt. sed philosophie ratio t oratio tempore iugis est t auditu delectabilis t intellectu vtilis t modo omnica na. Preterea Cicero laudes philosophie presertim moralis explicare nō desinit. q. officior ita scribens. Quid em̄ est p deos optabilius sapientia: q̄d p stantius: q̄d melius: q̄d hoie dignī⁹. Hanc igit qui expetunt philosphi nominant. Nec quicq; aliud est philosophia si interpretari velis preter studium sapientie. Et in tusculanis questionibus. Nam vt ager c̄ bonus fertilis

sine cultura fructuosus esse nō pōt sic sine doctrina anim⁹. Cultura aūt animi phia est. hec extrahit vicia radicitus z pparat animos ad sata suscipienda: ea mūdat. ea vt ita dicā serit que adulta fructus vberrime gerāt. Idez multis alijs in eā sententiā alludit que singula charta si occuparet mēbrana nō sufficeret. Dicit em̄. Anim⁹ eger vt ait Ennius semp errat neqz pati neqz ppeti pōt: cupe nunqz desinit. cuius pfecto medicina est phi●sophia. Et paz post subiūgit. Et nisi sanatus sit animus qō sine phia fieri nō pōt finis miseriaz nullus est. In eā etiam philosophiā de cōsolatu philosophico exclamat Boetius. O magistra omniū virtutū supno cardine delapsa vel nisti. O veri luminis premia. Exclamat et Cicero. O vite phia dux. O virtutū indagatrix expultrixqz viciorum: quid nō modo nos sed omino vita hominū sine te esse potuisset. tu vrbes peperisti: tu dissipatos homines in societatem vite cōmunicasti. Tu indagatrix legū. tu magistra morū z discipline fuisti. Philosophia etiā scientia est veritaz. ij. methaphisice. et delectationes affert mirabiles. iij. ethico. Deminit z moralis Seneca ad Lucillu sic scribens. Ad philosophiā te transfer si vis esse sanus beatus liber et securus. Est em̄ philosophia que animū formaz fabricat: vitam disponit: actiones regit et obmittenda demonstrat. Imaginē vero diuine philosophie prosa. j. libro pmo de consolatōne phic Boetius pulcerrime descpsit Hec paucissima in cōmendationē philosophie

De diffinitione et diuisione philosophie sub qua omnis scientia continetur

Quarto loco p inchoantibus philosophiā quibus totus iste liber planissime scribit: agek de diffinitione ac diuisione philosophie. Dimissis ergo varijs ac diuersis z diffinitōib⁹ et diuisiōib⁹ ipius philosophie breuiter Est dicendū q philosophia fm Isidorū et Alphorabiuz est rerum humanaz diuinarūqz cognitio cū studio bene viuendi coniuncta. Res vero humane sunt que a nostra voluntate emanant. id ē sunt res que in nostra potestate habemus. vt cognitio de grāmatica logica z rhetorica similiter alijs artib⁹ quas humana inuenit cognitio. Res aūt diuine dicuntur que nō ab humana cognitōe originem trahunt sed a natura sunt z imutabiles q homines: vt res naturales sicut celum moueri: solem oriri. crescere flores in estate. Studium vero bene viuēdi est ipa philosophia moralis que docet nos virtuose viuere Hugo sic dicit. Philosophia est amoz z studium sapientie. Richardus. Philosophia est omnium rerū humanarū atqz diuina z disciplina rationes pbabiliter inuestigans. Interpretaz enim philosophia quasi amor sapientie. et philosophus quasi amator sapientie. Philos certe in greco valet amor ē latine. sophos aūt sapientiā. Est autez philosophia duplex. Quedā principalis: alia minus principalis. Principalis philosophia est dupler. Quedam dicit theorica speculatiua. vel fm alios inspectiua. scz que cōsistit in scire z speculari tm̄. Et est triplex. Prima dicitur naturalis siue phisica que tractat de rebus inquantū subsunt motui Secunda dicitur marhematica siue marhesis: siue naturalis magia quaz religio propter hominū prodiuam fragilitatē prohibuit. ideo de ea dicere ad pſens dimittitur. Tercia est methaphisica diuinalis vel prima philosophia siue sapientia que tractat de essentijs rerū put sunt abstracte a motu et materia. Cōsiderat em̄ ens inquantū ens fm Aristotelem in sua metha/

Exordium

phisica. Alia philosophia principalis dicitur practica: activa ethica siue moralis scz que docet opari siue virtuose et bene viuere. et tangit in clausula cum studio bene viuēdi cōuncta. Ista autē est etiam triplex. Prima dicitur ethica siue moralis per excellentiā: vel sm alios monastica. que tractat ō regimine vnius hois erga se. et traditur ab Aristotele in decem libris ethicorum. Secunda dicit politica siue ciuilis que tractat de regimine ipi⁹ ciuitatis. et habet apud Aristo. octo libros politicoz. Tercia dicit yconomica siue economica siue dispēsatiua que tractat de regimine alicuius priuate domus siue familie. Ipam vero determinat Aristoteles in duob⁹ libris yconomicorū. Philosophia aūt minus principalis siue adminiculatiua dicitur que deseruit ad acquisitionē philosophie principalis. Et etiaz est duplex. Aliqua dicit Sermocinalis siue triuialis. scz que tractat de sermone z non re reali. vt grāmatica logica rhetorica. He em tres scientie tractāt de sermone et vocibus que res ipas significant. Alia dicit realis siue q̄druuialis q̄ tractat de rebus realib⁹ philosophie in p̄ncipali deseruientib⁹. vt aritb metrica de numero. Geometria de mēsura. Astronomia de astris z Musica de sonis et melodijs. Sed diceres primo. ex quo omnis scientia subalternat philosophie ad quā reducit medicina. iurisperitia z sancta theologia. Respondet medicina subalternat philosophie naturali. quoniaz vbi philosophus desinit medicus incipit. imo medicus a philosopho nō habz discrimen nisi quod physic⁹ tractat in genere: hoc medicus ptractat particularius. Utrūq; autē ius subordinat morali sapientie. vt ex Ciceron clarissime hoc habet. Sacra vero theologia ad methaphisicā reducit. Hec em priscorum vt aiunt erat theologia z ytemplatiua. Ad quam vero pspectiua reduci habeat habet in secundo phisicoz. Diceres secūdo. Ars mechanica cui tamē parti philosophie subalternat. Respondet q̄ mechanica siue seruilis aut spuria nō dicit scientia sed potius ars. propter qō vulgo dicitur ipam nō esse verā sobolē ipius scientie sicut artes liberales z philosophia sed a latere et spurie. Unde mechanice quasi spurie dicuntur ipius scientie. et sic non est sub philosophia. De hoc tamē latius suis proprijs tractatur locis.

a 3

Finis exordij

Pro diuisione totius libri Phisicorū

Nonne quidē scire et

intelligere cōtingit circa omnes scientias quarū sūt principia et cause et elementa ex eorū cognitōe ⁊c. Iste est liber Phisicorū Aristotelis: omniū philosophorū principis In quo determinat de rebus naturalib⁹ ingnitum cadunt sub motu et transmutatiōe naturali. Antequā tamē ad eius diuisionē pcedatur inuestigāda sunt Primo intentio libri. Secūdo nomen autoris. Tercio nomen siue titulus libri. Intēdit ergo Aristoteles in p̄senti libro et tota naturali scientia determinare de trāsmutatōibus naturalib⁹ quib⁹ subiacent corpa naturalia ⁊ eorū accidentia. Vnde dicit Aristoteles primo celi. Sūma cognitōis nature et naturalis scientie in corporib⁹ existit ac reliquis magnitudinib⁹ et impressionib⁹ eorū: ⁊ in motibus ac principijs omniū que huic nature similia sunt. Cōmentator in plogo libri phisicorū. Intentio mea in hoc sermone est glosare librū Aristotelis: qui dicit auditus naturalis qui est de sensibilib⁹ suas causas cognoscere ⁊ earum accidentiū. Pro secūdo vero ⁊ tercio dicit Cōmentator ibidem. Nomen huius libri est auditus naturalis. Nomē autoris est Aristoteles filius Nicomachi sapientissimus grecorū. Et subdit. Nullus eorū qui secuti sunt eum vsq; ad hoc tēpus: quod est mille ⁊ quingentorū annorum nihil addidit. nec inuenit in eius verbis errorem alicuius quantitatis. Et talem virtutē esse in individuo vno miraculosum ⁊ extraneum existit.

Liber ergo Phisicorū est diuisus in octo libros partiales. Quorū primus agit de principijs intrinsecis rei naturalis. scz materia forma et priuatione. Et continet quatuor tractatus. In primo ponit modū et ordinem pcedendi in naturali scientia. In secundo de principijs intrinsecis rerum naturalium sm opinionem antiquorum. In tercio de eisdem sm opinionem propriam. In quarto tractatu determinat de eisdem adhuc specialius. In libro vero secundo agit de principijs intrinsecis ⁊ extrinsecis rerum naturalium siue de quatuor causis. In tercio de motu ⁊ infinito que sunt passiones rei naturalis intrinsece. In quarto de loco vacuo et tempore que sunt passiones extrinsece rei naturalis. In quinto de diuisione motus in suas species. In sexto de partib⁹ motus integralib⁹. In septimo de compatiōe motuū inter se et ad primū motorē. In octauo aūt ⁊ vltimo libro determinat de duratiōe motus. et de primo motore. Hec omnia suis prop̄rijs patebunt locis.

Remisso igitur breui

per in totā philosophiā introductorio in quo de inuentorib⁹ vtriusq; philosophie naturalis t moralis: de sectis philosophor: atq; diuisione t laude philosophie agebam. Cōsequens est vt dubia siue qstiones moueam. id em facilius informare dicā. Ab initio itaq; libror phisicor qrā pmo

Questio I

Vtrū de rebus naturalibus

possibile sit nos certam t pfectam scientiam habere.

Questio presens non mouet ex textu Aristotelis sed ppter opinionē heraclīti qui tenuit nos nihil posse de rebus naturalib⁹ scire. Mouebat autē hac ratione. quoniā sicut ait Aristoteles li.j. Posteriorū Scia est verorū ppetuorū t necessariorū impossibiliter aliter se habentium: sed res naturales sunt cōtingentes transmutabiles t corruptibiles: imo in ꝙtinua alteratiōe igit de talib⁹ nō videt esse scientia.

Pro cuius qstionis intellectu clariori nota Primo: q res naturales dicunt que nō sunt in potestate nostra sed pncipaliter a natura fiūt: que alio vocabulo appellant res diuine: eo q a natura que diuina t imutabilis est cōtingūt. Exemplū: ningere: pluere: solē oriri: celū in inferiora influere: lunam vel solē eclipsari. et sic de silib⁹: dicunt res naturales. Scia aūt q de hijs rebus habet dicit scia naturalis: philosophia naturalis: siue sciētia phisicalis qō idem est: de qua antea sufficienter dictum est.

Secundo notandū q scientia est duplex. Quedā dicit speculatiua. Alia po practica. Speculatiua ē que nos solū docet scire t ꝓtēplari vt naturalis philosophia. In hac em docemur quomō celū influat: moueat t alteret ista inferiora: quō mare fluat t refluat. et sic de alijs: q oia sunt in cognoscendo solum t nō opatione nostra. Practica est q docet opari: vt philosophia moralis. In ista em docemur quō humana vita sit instituenda bonis moribus: qmodo ciuitates sunt regēde p leges: vt ait Cicero in Tusculanis qstionib⁹. De hac loquit Seneca cū dicit. Philosophia docet nos facere non dicere.

Differentia aūt inter speculatiuā t practicā est pmo illa: quia finis ppius et vltimate intentus speculatiue est scire t cognoscere tm. Practice po opari siue agere volūtarie. Hanc differentiā posuit Aristoteles. ij. methaphisice dicēs. Theorice. i. speculatiue finis scire: practice po opus. Secūdo differūt quia speculatiua est de reb⁹ inqꝝ sunt a natura t nō a volūtate. sed practica de reb⁹ q sunt a volūtate nostra. i. circa qs volūtarie opamur. Propter quod multi dicunt: nullā sciētiā practicā esse sciētiā: cum talis immediate fundet in voluntate humana que est varia in diuersis hominib⁹ et mutabilis. Scia po debet esse de eternis ppetuis et necessarijs. j. Posteriorū. Unō inferūt philosophiā moralē neq; sciam iuris ppie esse scias quia sup suis regulis que ad mores t regiones hoīm mutant sint fundate. Sed tm ego cū Auicenna a principio primi canonis pro ꝓcordia dico. q scia practica etiam est scientia: licet speculatiua sit prior tpe natura pfectione et dignitate: qniaz practica ad illam ordinat. Et habet se qdāmodo scia speculatiua sicut scientia vniuersalis: practica po sicut particularis vel inferior. Cōmuniter em di

ci solet q̄ practica sit pfectio speculatiue. Nō igit sufficit scire t cognoscere tm̄ in vniuersali et in speculatiua: sed vltra requirit scire in particulari: si scia de/beat dici perfecta. Hoc voluit dicere Aristoteles. vj. Ethicoꝝ. Alia est vniuersaliū scia: alia singulariū rez q̄bus sensus iam dnāt. Cuiꝰ ex illis fit vna necesse est vt ꝯclusioni huic assentiat animꝰ. Practica ergo est que in suis cō/clusionib⁹ docet opari. Conclusiones aūt nedū in morali phia: sed etiā iuris/scientia reputunt necessarie t significantes res ꝑpetuas intransmutabiles. scz que e fundant sup epikeya siue equitate iusticia t virtutib⁹ cē. Hec itaq; pra ctica finaliter ordinat ad praxim: que praxis non est scia. quia grece idem qd opatio siue negociatio dicit. Et de hac ꝓcederent argumēta q̄ fierent vel ar guunt q̄ practica nō sit scientia. Satis sit de hijs incidentaliter hic dictum. Et remitto hoc ad methaphisicos t pmū libꝝ de anima.

Tercio notandum ꝓo inferenda conclusione q̄ scientia ac/cipit tripl'r. Primo large, put est noticia siue assensus alicuiꝰ ꝓpositois vere. ita contingentia sciunt vt hoiem currere iam pluere cē. Secundo stricte: est assensus siue noticia alicuiꝰ ꝓpositois vere t necessarie. Et sic solū necessariū scit. Vñ principia sciunt. j. Posterioꝝ. qm̄ principia debent esse per se nota. j. Methaphi. Et pncipia sunt fides suppsius. j. Thopi. Tercio accipit stri/ctissime, put distinguit ꝓta alios habitꝰ intellectuales quoꝝ sunt q̄nq; Ars scientia intellectꝰ prudentia sapiētia. Et sic fm̄ oēs diffinit. Scientia est assen/sus siue habitus firmꝰ id est certa t euidens cognitio alicuiꝰ veri t necessarij vel aggregatū ex pluribꝰ hijs: premia id est ꝑcedente demōstratiōe acq̄situs. Hec diffinitio elicit ex Aresto. j. posterioꝝ dicēte Scientia est veroꝝ ꝑpetuo/rū t necessarioꝝ impossibiliter aliter se habentiū. Et. vj. Rheto. Omne qd scimus suspicamur nos sic scire aliter se habere nō posse. Ita intelligit Are/stote. j. posterioꝝ. Demōstratio est syllogismus faciens scire. Et hijs patet q̄ tres requirunt cōditiones ad scientiā ꝓprissime siue strictissime acceptaz. Prima q̄ habeat certa cognitio siue firmꝰ assensus ipsius ꝯclusionis. Et sic nullus error: nullū falsum: nulla opinio: nullū dubiū ꝓprie scit. Sed diceres tamē falsum etiā scit quia ego scio hanc esse falsam omnis homo est asinus Responderet q̄ scientia sit imediate scibiliū ꝓpinquoꝝ verorum. Unde dixit Aresto. j. Posterioꝝ Non ens id est falsum nō scit. Largissime tm̄ falsum scit siue tanq; scibile remotuz: qm̄ scīendo illā necessariā omne falsum est falsum: etiam scit hec esse falsa ois homo est asinus. Secunda ꝯditio q̄ talis ꝯclusio sit necessaria simpl'r. et sic excludunt contingentia q̄ non sciunt. Tercia q̄ p/misse euidenter manifeste t de necessitate inferāt ꝯclusionē sz in demonstra tione. vnde patet q̄ solū ꝯclusio demōstratois cuiꝰ pmisse sunt necessarie scit Et sic pma pncipia nō sciunt sed potiꝰ intelligunt. vj. Ethicoꝝ. Principioꝝ nō est scia sed intellectꝰ. Dicit vel aggregatū ex illis: ad includendū totalem sciam vt totā phiam q̄ nō est vnꝰ habitꝰ siue vna ꝯclusio sed multe ꝯclusiōes que sunt vna scia ex vnitate subiecti ad quod reducunt. et habent quendam ordinem ad ipm̄. de quo infra.

Hijs breuiter pmissis sit hec conclusio q̄stionis. De rebus naturalib⁹ actu habet scia etiā ꝓprissime dicta t pfecta id est p causas. Pro/bat primo auctoritate Aristotelis summi phoꝝ pncipis q̄ sciam naturalē vl timate nobis tradidit. imo noticiā de reb⁹ naturalibus in multis locis scien/tiam de natura vel sciam naturalē appellauit. vt. j. phisicoꝝ. j. t. viij. cel. j. de

ania. z in multis locꝫ phie. Ratione tali. q̄cunq; noticia de suis cōsideratis format ꝓpositiones z ꝯclusiones necessarias impossibiliter aliter se habētes est scientia ꝓprijssime accepta. vt patet ex diffinitione scie quā Arest. dedit. j. posterioꝝ vt supra. Sed de reb⁹ naturalib⁹ pñt formari ꝯclusiones necessarie p demōstrationē ꝓpter q̄d z etiā quia est. Phus em naturalis formatales demōstratiōes. Omne summe calidū est sūme leue sed ignis est summe calidus igit ignis est summe leuis. Oē summe siccū est summe graue sed terra est hmōi. igit ꝛc. Jtē omne corruptibile est mobile z oē generabile est corruptibile igit oē generabile est mobile. Jtez Luna sepe patit eclipsim. Sole oriēte dies fit. et infinitas tales ꝓpositiones. Jlle g̃ z similes sunt scibilia ꝓpter quā. res ꝛo naturales de q̄bus formant sunt scibilia remotissima. g̃ cōclusio est vera. Ex illo sequit q̄ phia naturalis est de oib⁹ reb⁹ q̄ ad motū ordinant cum oēs res naturales sint tales et p ꝯsequens de oib⁹ reb⁹ totius mundi. Oēs em res totius mūdi ad motū ordinant. Aliq̄ actiue tm vt deus z intelligentie fm mentē Aresto. ille em soluz mouent. Alie passiue scz q̄ mouent vt materia z accidētia. Alie actiue z passiue simul vt alie substātie. ideo dixit Aristoteles. ij. phisicoꝝ. Entia nō mota id est q̄ nō ordinant siue ocurrūt ad motū nō sunt phisice ꝯsideratiōis. Sed diceres. Tamē cōiter ꝯcedimus tm duas esse scias cōmunes dialeticā z methaphisicā vt expsse habet. j. Elecoꝝ sed si philosophia ē de oib⁹ reb⁹ mūdi vt ꝯcessum est: tunc erūt tres ꝯmunes scie. Jtē si est de oib⁹ reb⁹ tūc alie scie erunt sine vtilitate z frustra. Rñdet ad primū q̄ methaphisica est scia cōmunis: qm ꝯsiderat ens inq̄tū ens q̄ nihil est cōmune. vnde ei⁹ subiectū est ens. Sed philosophia naturalis cōsiderat de oi ente sub ea rōne qua ad motū ordinant. g̃ est scia specialis. quia ens contrahit ad motū quia sicut infra patebit ens mobile est subiectū in ea q̄ō non est ita cōmune sicut ens. Ad secundū dicit q̄ phia naturalis licet consideret oēs res tñ hoc solū sub vna habitudine q̄ sunt mobiles. alie aūt scie tractāt de alijs habitudinibus rez vt medicina de sanitate entis q̄ō est homo. Geometria de mēsuratiōe entiꝫ. Astrologia de effectib⁹ z influxib⁹ celi. ꝛc. sic ō alijs.

Arguitur cōtra cōclusionē et ratione heraclīti De reb⁹ naturalib⁹ nō est scia qm̄ sunt trāsmutabiles et pñt se aliter hre vt pluere: solez calefacere: ningere ꝛc. Jtē ipsa cōposita sunt res naturales de q̄b⁹ cōsiderat phus z oīe cōpositū ex materia et forma est corruptibile. j. celi. Scia aūt est verorū z ppetuoꝝ ꝛc. Rñdet licet res naturales in nūero sint corruptibiles z trāsmutabiles. tñ in esse specifico sunt ppetue: ex q̄ species rez fm oēs philosophantes sunt ppetue. Vel dicit: de nullis cōclusionib⁹ siue ꝓpositionib⁹ contingentib⁹ vel significatis q̄ pñt se aliter hre est scia. licet g̃ ignis corrumpat et similiter aqua: he tñ sunt ppetuo vere: ignis est calidus: aqua est humida. Jtē phus formatillas et similes ꝯclusiones: omne q̄scibile est mobile: omne corruptibile est generabile: que sunt necessarie et impossibiliter aliter se habentes. Sed contra. Si philosophia formatales ꝯclusiones tunc non erit scientia realis sed sermocinalis sicut logica. Respondet q̄ philosophus formatcōclusiones qui est logicus: qm̄ et q̄ logica est scientia cōmunis ipsa est applicabilis ad oēs scias. Vel dicit: philosophus z logic⁹ licet vterq̄ formet ꝯclusiones: tamē philosophus vtit in suis conclusionibus terminis pme impositionis scz qui imediate significant rem ad extra siue rem realem. Sed logicus frequenter vtitur terminis secūde impositōis. Vnde cū sibi ꝓponitur hoc sophisma omnis homo est omnis homo: non imediate ad

significata terminoꝝ ferk: sed primo cōsiderat subiectum z pdicatu3: deinde suppositionē terminoꝝ: et tandē quid per totam ꝓpositionem significet sc3 omnē hominē esse omnē hominē. Et cum ex illo nō possit facile eius veritatem intelligere: recurrit ad suā cōtradictoriā aut aliā regulā logicalē ex qua sibi vltimo aperit veritas sophismatis. vnde mediate cōsiderat rem siue significatū terminoꝝ. Ex hoc habes quomodo falso iudicio capiunt hȳ qui nude et absolute terminos in logica considerant vel nos considerare dicunt De hoc tñ latius relinquit disputandū logicis.

Questio II

Vtrum philosophia naturalis habeat suu biectū attributionis per quod ab alijs scientijs sit distincta

Presens q̄stio accepit originē dubitandi ꝓpter diuersas doctorū opiniones qui de hac materia tractant. Albertus z Egidius romanus ponūt ꝙ subiecto naturalis philosophie corpus mobile. Joannes canonicus scotista substantiā finitā mobilē. Anthonius substantiā naturalez incꝫtum est naturalis. Venetus corpus naturale. Auicenna corpus sensibile. Thomas ꝙ ponit ens mobile ꝙ subiecto. Vñ cōiter oēs cōueniūt in ratione mobilitatꝫ.

Notandū ꝓmo ꝙ tota scia naturalis nō est vna nec nūero cum multi sint scibiles illa. z scientia vnius nō est eadē in nūero cū scia alterius. nec est vna in specie q: est aggregata ex multis cōclusionibꝫ siue ꝓpositionibꝫ z demōstrationibꝫ diuersoꝝ ꝑdicamentoꝝ. Vnde in tali scia aggregata que videlicet constat ex multis cōclusionibus necesse est assignare subiectū ratione cuiꝰ dicak vna. Itaꝫ tota philosophia naturalis est vna in genere siue vnitate sui subiecti eo mō sicut loquit Aref. j. Posterioꝝ. sicut exercitus dicit vnus rōne vnitatis sui ꝓncipij. i. cāpiductis: ita scia dr vna ratiōe sui subiecti. Sicut em vniuscuiuscꝫ sensus est genꝰ sensibile: ita vniuscuiuscꝫ scibilis est vnū genus scibile. iij. methaphi. Exemplū: sicut oīes visus habent colorē ꝙ obiecto tancꝫ genus quoddā: ita oīa scibilia. i. oēs conclusiones in phia naturali habent vnū genus scibile quod est subiectum attributionis. quod satis claret ex diffinitiōe subiecti que talis est. Subiectū attributionis est illud de q̄ principaliter tractak in aliq̄ scientia ad quod oīa in tali scientia cōsiderata habent quandā attributionē. vt ens mobile est subiectum scientie naturalis. quia de q̄buscunqꝫ in hac scia tractak habent ordinem ad mobile. Aliq̄ vt causa entis mobilis: sicut deus z substātie separate q̄ mouent. aliq̄ sicut mer mobilia ꝙ se vt substantie torales. aliqua ꝙ accidens vt ꝓes substantiaꝝ z accidentia. Scientia g̃ fm Arestotelē. j. posterioꝝ capit suā vnitatē z distinctionē a suo subiecto: imo etiā suā dignitatē z cōtrarietatē. vt illa scia est ceteris paribus dignior que subiectū habet dignius. illa est cōmunior: q̄ subiectū habet cōmunius. Vnde cum hoc subiectum ens mobile sit cōmunꝰ cꝫ ens mobile ad locū vel formā: Et generalior a cognitione debeant esse priora ordine. j. phisicoꝝ. Jdeo Arest. vero ordine primā partem philophie naturalis posuit octo libros phisicoꝝ in q̄bus determinatur de ente mobili in genere. put nō est cōtractū ad inferius. Et tantū de scia aggregata qualis est q̄libet scientia totalis. Jn scientia ꝙ simplici quenibil aliud est cꝫ vnica cōclusio scita nō ponimus subiectū attributionis quia per se

est vna. ḡ frustra ꝛ supflue poneret subiectū in ea: cū subiectus ideo ponat in scientia vt ipsa q̄ est ex infinitis cōclusionib⁹ dicat vna rōne sui subiecti.

Notandū secundo q̄ ens mobile est ens aptus moueri vel p se vel p accidens. vt fm viā Arest. omne ens: sola intelligētia ꝑma scz deo: et secūda scz substātijs separatis seclusis. Illud aūt ens mobile ꝙsiderat in naturali phia dupl'r. Primo ad rationes generales siue in genere: tunc vicz qñ de eo dicunt passiones generales scz que ꝙueniūt omni enti mobili vt finitū et infinitū: mobile vel q̄scibile: mobile p se vel p accidēs: mobile illa vel alia specie motus. Et ita ꝙsideratū est subiectū in octo libris phisicoꝝ. Secūdo considerat ad rōnes speciales: tunc videlicz qñ ꝓtrahit ad sua inferiora, ḋa si est ens mobile tunc vel ad locum siue motu locali. vel mobile ad formā mixti vel corporis simplicis et sic de alijs. Qñ ergo ita ꝙsiderat: tunc fm qđ cōsiderat est subiectū in alijs septem pribus phie naturalis. Sunt em̄ in toto octo partes totⁱ phie naturalis que hijs patent metris. Phisis celoꝝ generat simul methauroꝝ Miner simlʼania parua naturaq̄ plāta. Si aute ens mobile cōsiderat generaliter et specialiter tā ad rōnes generales et speciales simul tunc est subiectū in tota phia naturali. Et nō est inconuenies q̄ idez sit subiectū in diuersis scientijs vel in totali ꝛ partiali scientia: si hoc fiat fm diuersas cōsiderationes siue rōnes. Vt ergo clarius ia dicta intelligant: pñt sic breuiter reduci ꝑdicta. Ens mobile ꝙsiderat dupl'r. Primo ad rōnes generales. et hoc vel trm̄: et sic est subiectū in octo libris phisicoꝝ. vel ad generales ꝛ speciales simul: et sic est subiectum in tota phia naturali. Scōo cōsideratur ad rationes speciales scz put ꝓtrahit ad certā formā. ꝛ hoc dupliciter scz ad formā accidentalē scz ad vbi, put est ens mobile ad locum: sic est subiectū in quatuor libris de celo ꝛ mūdo. Vel secūdo ad formā substantialē. Et hoc dupl'r. quia ꝑmo ad formā substantialē corpis simplicis scz elementoꝝ. Et ita est subiectū in duob⁹ libris de generatione ꝛ corruptione. Vel secūdo mixti. et iterꝝ dupl'r. quia vel contrahit ad formā mixti animati. et hoc si sit aia vegetatiua: tunc est subiectū in libro de vegetabilib⁹ ꝛ plantis. Vel aia vegetatiua ꝛ sensitiua simul. Et hoc dupliciter. quia eiusdē anie opationes tenent se ex parte corpis: ꝛ ita est subiectū in libris paruoꝝ naturaliū et similiter in libris animaliū. Vel tenent se ex pte anie: et ita est subiectus in trib⁹ libris de ania. Si ꝙo ens mobile cōtrahit ad formā mixti inanimati hoc est dupliciter. quia pfecti et impfecti Si pfecti: tūc est subiectū in libro mineraliuz quē nō translatum habemus ex eo quē fecit Aresto. licz Albertus magnus pulcerrime de mineris scripserit. Si aūt ad formā mixti impfecti: tūc est subiectum in libris q̄tuoꝝ methauricis.

Hijs p̄missis sit hec conclusio, Ens mobile cōsideratū generaliter ꝛ specialiter simul est subiectum in tota phia naturali. Sed cōsideratū in genere trm̄ est subiectū in libris phisicoꝝ. Hec ꝙclusio ꝑmo ꝓbat auctoritate Arestorelis. ij. Phisicoꝝ dicentis. Entia nō mota nō sunt phisice cōsiderationis. Ratione tali ꝓbat ꝑ diffinitionē subiecti ꝑmus datus. Naturalis em̄ phus omnia q̄ ꝙsiderat ista cōsiderat in rōne motⁱ ꝛ quia sunt in materia. Alia rōne De q̄libet subiecto debet ꝑsupponi q̄d est ꝛ quia est. j. posterioꝝ. sed. vj. phisicoꝝ ꝛ. j. celi ꝓbat omne corpus esse mobile ꝛ ecōtra: nō aūt omne ens. ergo ens mobile est subiectū ꝛ nō corpⁱ mobile. Itē ꝓpria passio habet diffiniri ꝑ suum subiectū sed motⁱ. iij. phisicoꝝ diffinit ꝑ ens ꝛ non per

corpus vel substantiã. igit ꝛc. Dicit enim ibidẽ. Motus est actus entis in potentia. Itẽ in hac scia tractat de materia ⁊ forma et illa non sunt corpora. qa corpus est res cõposita ex materia et forma. ergo corpus mobile nõ est subiectũ neq; corpus sensibile: cum forma ⁊ materia nõ pñt sentiri. Itẽ in. iij. physicoꝝ ⁊ .j. celi tractat de infinito. igit substantia finita nõ est subiectus. Item tractat de accidentibꝫ vt de motu qualitatibꝫ motibus ⁊ alteratiõis. igit substantia naturalis mobilis nõ est subiectũ. Concludit q ens mobile est subiectũ in scientia naturali adequatus. Predicte tñ opiniones pñt intelligi ⁊ p cõsequens recordari de subiecto pncipalitatis scz de quo pncipaliter tractat aliq scia. Unde de hꝫs opinionibꝫ nõ est diu disceptandũ. Sed diceres. Nonne ens mobile est ens p accidens q est aggregatũ ex naturis diuersoꝝ predicamentoꝝ id est ex termio absoluto ⁊ cõnotatiuo: de subiecto aũt debemus habere sciam cũ scia nõ dicat vna nisi rõne vnitatis subiecti. sed de ente p accidẽs nulla habet scia. vj. methaphi. Respõdet q licet ens mobile in voce sit ens p accidens vt pbatur est argumẽto. tñ in significato minime: qm̃ p ens mobile circũloq̃mur formã simplicẽ scz rõnem mobilitatis, ꝓpter penuriam vocabuloꝝ. qm̃ sicut ait Aresto. j. Elencoꝝ Hoia sunt finita: res ẽ infinite. ideo necesse est vnũ nomen plura significare. Sicut in simili deus q est fm Arestotelẽ. viij. physicoꝝ impartibilis: et simplicissim⁹. xij. methaphi. significat nobis p oratiões cõplexas. Vel dicit q de ente p accidens quod est fortuitum et a casu vt inuenire thesaurum non habet scientia. tale autẽ non est ens mobile.

Arguitur Ens mobile nõ est subiectũ, quia nõ illud scz aer neq; illud scz aqua vel hõ. et sic de oibꝫ entibꝫ demõstratis. igit nullũ ens mobile est subiectũ. Respõdet cõcedẽdo oẽs singulares. Sed dicit q cũ ꝺ: ens mobile est subiectũ: ibi ens mobile nõ stat psonaliter ꝓ aliq̃ ente qꝺ natũ est moueri vt pbat argumentũ. sed materialr ꝓ se vel sibi simili in voce vel scripto. Et vt hoc clari⁹ intelligat est Notandũ q q̃dlibet subiectũ cuiuscũq; scientie est termin⁹ significãs suũ significatũ vltimatum ⁊ psonale. Si eñ esset res posset demõstrari ad sensum vel intellectũ q res nõ esset pncipaliter cõsiderata in tali scia. Itẽ quecunq; demõstraret nõ oia q̃ in tali scia essent cõsiderata haberent ordinẽ ⁊ applicationẽ ad illã. Est tñ vez q aliq̃ hoc saluant p naturã cõmunẽ quã nos nõ ponim⁹ saltẽ distinctã a natura ꝓpria rei. Terminus q̃ est subiectũ. et q̃cunq; de eo loq̃mur tũc ꝓ significato psonali accipimus. Si vo ponat secũ hoc nomẽ subiectũ cũ copula tunc stat materialr vt ens mobile est subiectũ philosophie naturalis. Si eñ hic staret psonaliter tunc illud ens mobile posset demonstrari.

Arguit Arestoteles considerat in philosophia naturali de deo et ille est imobilis. viij. physicoꝝ. Item de terra de qua dicit cõmentator j. celi. Si oẽs diꝫ descenderent nõ possent mouere terrã. ergo non oia que in hac scientia cõsiderant habẽt attributionẽ ad ens mobile. Respõdet q deꝰ habet attributionẽ ad motũ actiue q: mouet: pariter motores orbiũ q fm Aresto. sunt imobiles. xij. Methaphi. De terra dicit q mouet quia alterat et trãsmutat ꝓnue. Sed cõmẽtator vult dicere: impossibile est q terra moueat scz motu rectosursum vel deorsum. ex quo implicat cõtradictionem qa moueret a suo centro ⁊ cum suo centro imo ad cẽtrum suũ. Moueri eñ sursum est moueri a centro terre ꝛc.

8

Questio III

Vtrũ ex cognitione principiorũ causaꝝ et elementoꝝ ꝓtingat nos scire ꝑncipiata causata et elementata.

Hoc est q̃rere: An ad hoc q̃ effectꝰ cognoscaf ꝑeq̃raf cognitio suaꝝ causaꝝ. Presens q̃stio est ꝑma q̃ ex textu Arest. pōt moueri. Vñ nota q̃ Arest. in libro phisicoꝝ a ꝑncipio et ꝑmo tractatu ponit tres ꝯclusiões summarie. Prima. Ad phm spectat primus tractare de causis. q: ex illarũ cognitiõe alia fiũt cognita. q: tunc putamꝰ nos aliq̃d scire q̃n causas eius scimus. Scire em̃ est rem ꝑ causas cognoscere. j. posteriorꝝ. Secunda cõclusio. In scientia naturali siue in modo cognoscendi debemus ꝓcedere a cõpositis siue effectibꝫ ad simplicia ꝛ causas: patet. q: oportet nos ꝓcedere ex hijs q̃ sunt notiora nobꝭ, sed apud nos ꝛ sensum effectus sunt notiores q̃ sue causę. Et sic prima conclusio dicit de modo tractãdi in scia naturali. et secũda de modo ꝛ ordine cognoscẽdi: et ista nõ opponunf. Tercia ꝯclusio q̃ ex ꝑdictis inferf. In naturali scia nobis est ꝓcedẽdũ a magꝭ vniuersalibꝫ ad minꝰ vniuersalia. q: vniuersalia sunt nobis magis nota q̃ minꝰ vniuersalia. Sup prima aũt ꝯclusione mouef ꝓsens q̃stio.

Notandũ primo q̃ cognitio hic est idẽ quod sciẽtia de qua supra visuꝫ est. Principiũ ꝯ est causa efficiẽs. q: dicit Arest. ij. phisi. Causa efficiẽs est vnde ꝑncipiũ motꝰ ꝛ q̃ꝭ est. Principiatũ est effectꝰ cause efficiẽtis q: dicit respectũ ad ꝑncipiũ. Elemẽtũ aũt licet habeat plures acceptiões vt alijs locꝭ dr: tñ in ꝓposito capif ꝑ causa formali et materiali. q: dr. v. Methaphi. Elemẽtũ dr de duobꝫ scꝫ materia ꝛ forma. Et ibidẽ. Elemẽtũ est ex q̃ aliq̃d fit cũ insit id est cũ sit ꝑs essentialis cõpositi. Elementatũ est effectꝰ materie ꝛ forme. i. totũ cõpositũ. Sed ꝑ causam intelligit causaꝭ finalẽ ꝑ excellẽtiã q: ista est causa potissima causaꝝ. ij. phisi. Causatũ ꝯ est effectus cause finalis. Vñ cõmẽrator. Et intrẽdebat ꝑ ꝑncipia causas agẽtes et mouẽtes. et ꝑ causas fines. ꝛ ꝑ elemẽta causas q̃ sunt ꝑtes rei. Questio g̃ tantũ q̃rit: An cognitis causis alicuiꝰ effectꝰ etiã ꝯgnoscaf ipse effectꝰ. vt si aliq̃s cognoverit materiã ꝛ formã hoꝭ: similiter causam eiꝰ finalẽ ꝛ efficiẽtẽ: etiam cognoscat q̃d sit hõ. Sed nota q̃ Arest. a ꝑncipio huiꝰ libri phisicoꝝ notãter dixit Quoꝝ sunt ꝑncipia cause ꝛ elemẽta. q̃ fm cõmẽratorẽ super his verbis: nõ oẽs scie ꝯsiderãt sua cõsiderata fm oẽs q̃tuor causas. Vñ dicit. Nõ oẽs artes ꝯsiderãt de oibꝫ causis. sed q̃dã ꝯsiderant de causa formali tñ vt mathematice artes. Et q̃dã de tribꝫ causis scꝫ motorẽ hꝫ est efficiẽte forma ꝛ fine. vt est scia diuina id est methaphisica. Et q̃daꝫ de q̃tuor causis vt est scia naturalis. Ideo ex his ꝯbis cõmentatoris sequif q̃ non oportet in q̃libet scia ad hoc vt effectꝰ cognoscaf scꝫ fm modũ sciẽdi illi⁹ scie q̃ cognoscanf oẽs causę illi⁹ effectꝰ. q: dak instãtia i scia mathematica in q̃ si forma alicuiꝰ effectꝰ ꝯgnoscaf etiã habef cognitio effectꝰ saltẽ q̃ ad modũ ꝯgnoscendi eiusdem scientie. Ita etiam dicaf de methaphisica.

Notãdũ secũdo sicut scia est duplex ꝑfecta ꝛ ipfecta, ita modus ꝓcedẽdi i cognitõe ẽ duplex. Primꝰ appellaf a cauſ ad effectꝰ. ꝛ alꝭ dr: ꝑter q̃d siue demõstratiuꝰ: cui cor: respõdet scia ꝑfecta. Secꝰ modꝰ ꝓcedẽdi ẽ ab effectu ad cãz ꝛ dr q̃a est: cui cor: respondet scia ipfecta. Scia g̃ ꝑfecta siue ꝑ ꝑter q̃d est q̃ habef ꝑ causas. vl sic vbi ꝓcedif a cã ad effectũ. vt eclipsis solis

scik p interpositõem lune inter corpus solis ⁊ aspectũ nostr. Et hanc scientiã que multo nobilior est q̃ alia rationabiliter habent veri philosophi. istã em̃ dicunt rem scire p causas. Alia dicit scientia impfecta siue quia est. q̃ habet p effectus sepe contingentes. Vel sic. in qua ꝓcedim⁹ ab effectu ad causam. vt fm cõmentatorẽ intelligentie siue pm⁹ motor scik p motũ. vt demõstrat Aref. vij. phisicor. q̃ in mouentib⁹ ⁊ motis nõ est ꝓcessus in infinitũ. ibidẽ. Et licz hec scia sit impfectior q̃ pma siue pfecta. tñ fuit ꝓpter alia. ⁊ duxit phos naturales ad scientiã pfectã. qm̃ scribit Aresto. sacerdotes egipti/ aci acq̃sitis vite necessarijs ꝓpter admirari ceperũt philosophari. ex effectib⁹ em̃ q̃s ꝓtingere admirabant causam eorundem speculabant.

Conclusio ex mente Aristotel. Ex cognitõe causarũ cõtingit nos scire ipm effectũ. id est. effectus naturales sciunt ex cognitõe suarum causar. Probat aucte Aresto. hic inq̃ens. Tũc em̃ arbitramur vnũquod q̃ scire cũ causas eius cognoscimus ⁊c. Cõmentator. Dis q̃ dicit se aliq̃d scire nõ dicit nisi sciuerit hoc p omnes eius causas tã ꝓpinquas q̃ remotas. Et Arest. pmo posterior. Scire est rẽ p causam intelligere. Probat rõem tali. Illud ducit nos in cognitõem alterius q̃ habito ⁊ scito cessat dubitatio. sz scita causa cessat dubitatio de effectu. vt patz de infinitis effectib⁹ quor. eũ tũ admiramur si causam nõ cognoscim⁹. vt rustici admirant eclipsim: tonitrua. subitas mutationes ⁊c. q: ignorãt causam. naturales ꝓo scientes cãm minime admirant. Item eadẽ sunt ꝓncipia essendi ⁊ cognoscẽdi. ij. metaph. sed effectus habz esse p suas causas. igit etiã cognoscik p illas

Arguitur primo, effectus sunt nobis notiores q̃ sue cause. pmo phisicor. ergo si effectus cognoscik p suã causam sequik q̃ magis notus cognoscik p minus notũ ꝫ Aresto. pmo posterior. Rñdet sicut effectus ducũt nos in cognitõem causar. sic econtra cause ducũt nos in cognitõem suorũ effectuũ. primũ em̃ fit in scientia impfecta (sicut ꝓbat argumẽtũ) scõm i scientia pfecta sicut vult cõclusio. ⁊ sic nõ est ꝫ conclusionẽ. q: ipsa dicit q̃ si cause cognoscunt tũc etiã effectus cognoscik. ⁊ nõ negat si fiat econtra.

Arguitur secũ do. Cause alicuius rei sunt infinite. scõo physicor. sed infinitũ nõ est scibile. pmo huius. g̃ questio psupponit falsum ⁊ impossibile. Rñdet q̃ Arest. in ꝓposito loquik de causis p se. ⁊ hae sunt in genere q̃ttuor. efficiens finalis formalis et materiale. que si cognoscunt fm q̃ sũt cause siue fm rationes causandi imediate notificant nobis effectũ. q̃ dicitur q: aliq̃s põt cognoscere fabr. absq; hoc q̃ cognoscat malleũ vel rorã quam fecit. Sed Arest. in. ij. phisicor. loquik de cauf fm accidens quar. sunt infinite id ẽ incerte.

Arguitur tercio. Sola cõclusio scitur fm Arest. pmo post. sed effectus nõ est ꝯclusio. igit nõ scik. Irẽ si effect⁹ scik p suas causas vt dicit ꝯclusio. ⁊ p effectus nos scim⁹ causas. vij. phisicor. tũc erit circulatio in causis q̃ est ꝓhibita fm Aref. pmo posterior. Irẽ scia ẽ verar ꝓpter ipsa. impossibiliter aliter se habẽtiũ. sz effectus pñt aliter se habere. g̃ nõ sciũt. Rñdet ad pmũ ⁊ terciũ. q̃ Arest. intelligik de scia ꝓprissime dicta. ⁊ sic solũ ꝯclo vera et necessaria p demõstratõem acq̃sita scik. sed ita stricte nõ capik hic. Ad scõm dr q̃ circulatio in eodẽ genere cause eodẽ modo se habentis est impossibilis fm Aresto. sed effectus nõ est causa sue cause. imo etiã nõ fit talis circulatio in eadem demonstratõe q: est vel ꝓpter q̃d. Est g̃ mens Aresto. hic q̃ cogni/

9

tis causis cognoscit etiã ipe effectus. Et ꝓ maiori intellectu ḡrit ꝓsequ̾ter.

Questio IIII

Vtr ad perfectã cognitõem

ad dant manifestum effe

aliculus effectus sit necessariũ scire oẽs eius causas. Nota breuiter ꝓ ꝯclusi
one huius q̃stiõis q̃ dimissa materia de pfecto: pfectõe: p̃dicatis: pfectõna
libus. z quõ vna res debeat iudicari pfecta: alia z alia multa de hoc q̃ ple
riq; hic adducere ꝓsueuerãt. tñ salua eoꝝ pace cum sit materia pure meta
phisicalis nihil ꝓposito huius questiõis deseruiẽs vel parum istam materiã
remitto ad libꝝ quintũ metaphisices. vbi diffusius de hoc tractat. Et hoc
uissime ad sensum conclusiõis applicandũ est. Pro quo considerãdũ ꝙ om
nis res q̃ scitur vel cognoscit aut scitur ꝓplete z simpliciter. aut in genere vl
fm q̃d. Tunc aliq̃d scit ꝓplete pfecte vel simplicit q̃ oẽs eius cause p se z p accidens z oia p̃dicata q de eo dicunt cognoscũt. z ista appellat noticia simpliciter pfecta. Sed est homini naturaliter impossibile. qr infinita vni accidunt. ꝓmo z scõo phisicoꝝ. tmo fm Aresto. vij. metaph. q̃dditates reꝝ latẽt nos. sed q̃dditas rei fundat in forma substãtiali et est ipamet inquantũ dat esse rei. Propter ea metaphisica q̃ ipas q̃dditates reꝝ ꝓsiderat dicit diuina et trãscendens ipam naturã. Alio mõ aliq̃d cognoscit et scit in genere fm q̃d incõplete vel in cõfuso. scz qõ cogscit fm aliqs suas causas vel fm aliq̃ p̃dicata que sibi ꝓueniũt. z hr noticia incõplera siue imꝑfecta. Hoc mõ intelligitur ꝓmẽtato: et Aresto. ij. de aĩa qñ dicũt intellectũ intelligere oia. s. in vni
uersali vel ꝓfuse. De causis ꝙ multa habes. ij. phisicoꝝ in q̃stione nona.

Cõclusio. Impossibile est aliquẽ effectũ cognoscere simpliciter z pfecte nisi oẽs eius causę p se et p accidẽs z oia p̃dicata sibi ꝓuenientia cognoscanť. Hec ꝯclusio ꝓbatur: qr cognitis certis causis alicui⁹ effect⁹ cognoscit in genere ipe effect⁹ et ꝑcedeti q̃stiõe. g̃ si oẽs cause et p̃dicata alicui⁹ effectus cognoscunť etiã pfecte cognoscet ipe effectus. Vñ si pfecte z simpliciter aliqs effectus debz sciri necesse ẽ ꝙ habeat ꝓpleta z pfecta ꝓgnitio omniũ suaꝝ causaꝝ, ꝓpinquaꝝ z remotaꝝ. z sic q̃stio ꝓcedit conditionalit. q̃niã tal⁹ noticia z effectus et causaꝝ ẽ nobis ipossibil fm viã aristotelicã.

Arguit ꝓmo autoritate Aristotel ꝓmo posteriorũ. Scire est rẽ p causam intelligere. g̃ si res scit tũc simpliciter scitur. q: quicq̃d dico simpliciter z sine addito dico. p Aresto. in topicis. Itẽ multa sunt que diffiniunť. sed diffinitio ꝓmit q̃d est esse rei. Rñdet ꝙ verꝝ est de scire in genere Diffinitio em licz clarius exꝑmat id qõ p diffinitũ significatur. tñ hꝫ intelligit in respectu et nõ simpliciter. Ita etiã intelliganť cetere auctoritates.

Arguitur secũdo, si ista cõclusio staret tũc nemo aliq̃d sciret. qr fm Themistiũ. maximũ qõ scimus est minimũ eoꝝ q̃ ignoramꝰ. sz a maiori dz fieri denoiatio. vj. phisicoꝝ. g̃ debemꝰ dici ignorantes. sz aũcedẽs ꝓbare videt cõclusio. Rñdet ꝙ aliq̃d scimus in genere. et themistꝰ itel ligit de positiuis. ignorãtia vero est q̃dam ꝑuatiũ. z sic ꝓbat argumẽtuz ꝙ de nulla re habemus cognitõem cõpletã z simpliciter pfectam.

Arguit tercio, Ad cõpletã cognitiõem effectus sufficit cognitio duaꝝ causaꝝ. s. materie z forme. vel etiã ad maximũ cause final. qr ista est potissima causaꝝ. ij. phisicoꝝ. g̃ illa scita potissime scit effectus. Itez

cognita essentia rei cognoscit ipa res met. sed materia ⁊ forma sunt essentia ipius effect⁹. ergo illis cognitis etiã cognoscit effect⁹. Rñdet q totũ argumentũ vet⁹ arguit de cognitõe ꝓfusa vel i vniuersali. vnde sic ꝓfuse cognoscimus materiã ⁊ formã: ita ꝓfuse cognoscim⁹ totũ ꝓpositũ. Et dr q finis est potissima causa⁹ in mouẽdo. nõ aũt facit potissime ad cognitõnem effectus sed magis materia ⁊ forma. Quia aũt incidit sermo de cognitionib⁹: solet consequenter queri.

Questio V

Vtr vna cognitio formetur

ex alia. Pro introductõe materie de cognitionib⁹ vt ipa nõ in superficie sed radicatus intelligi possit est primo cõsiderandũ q exquo aia est imaterialis et indiuisibilis vt hic suppono: necesse est vt in diuersis suis operationib⁹ ⁊ potentijs diuersa habeat organa ⁊ instrumenta. quã diuersitatẽ solũ est accipere in diuersitate instrumẽtor⁹. ergo ꝑus est ꝑmittenda breuis ⁊ aliqualis anathomia ipius capitis ⁊ ptiũ ipius cerebri. Est ergo caput figure q̃dãmodo rotũde a natura factũ. qm hec figura capacissima esse dr. et in eo post cutem exteriorẽ in q̃ figunt capilli seq̃tur testudo densa ⁊ fortis q̃ est clipe⁹ ⁊ defensor⁹ ipius cerebri qõ est molle ⁊ fluxibile. Postea subseq̃t q̃dam pellicula fm medicos dicta dura mr q̃ affigit ipi testudini sue craneo. Post illã vero sequit alia pellicula subtilior ⁊ mollior in q̃ immediate inuolui⁹ suba cerebri. et ista circũdat cerebr⁹ ꝑ amfract⁹ ⁊ q̃sdã rortuositates. vt qñ cerebr⁹ tumefit sic i plenilunio ipa pellicula ipm ꝓtinere possit. Est aũt suba cerebri alba et mollis ꝑmo diuisa fm longũ. s. a pte anteriori ad posteriorẽ in tres vẽtriculos. q̃r⁹ ꝑm⁹ ẽ a pte anteriori capitis sat⁊ magn⁹ ⁊ maior alijs duob⁹ fm mẽtẽ medicor⁹ q̃b⁹ i hac pte vãda ẽ fides. In isto vẽtriculo ỽsus pte dextrã situat cella sensus cõis. q̃ species ab extra receptas hab⁊ retinere ⁊ ꝓponere. In parte ỽo sinistra locat cella ipius fantasie. q licꝫ species recipiat nõ tñ diu retinet. Inter has ỽo duas in eodẽ vẽtriculo mediat suba cerebri lõga in modũ vermis subtranei ⁊ rubei que se ampliat ⁊ restrigit in cogitatõe ⁊ fantasia. Post illũ ꝑmũ vẽtriculũ seq̃t vẽtricul⁹ scõs satis mollis ⁊ subtil⁹. ⁊ etiã h⁊ ỽsus pte dextrã ⁊ sinistrã duas cellulas ⁊ ꝓcauitates. In pte dextra ponit cella ỽtutis cogitatiue. in alia locat cella estimatiue. Tercio seq̃t tercⁱ⁹ vẽtricul⁹ figure q̃si pyramidalis. q⁊ est latus ⁊ ampl⁹ ỽsus scõm vẽtriculũ vt meli⁹ species ex alijs vẽtricul⁹ recipe possit. h⁊ ỽsus pte posteriorẽ capitis h⁊ acie q̃ndã ⁊ angulũ acutũ. et h⁊ ẽ sedes mẽorie vt spes meli⁹ ꝓgregari ⁊ ꝓfuari possint. Quia g̃ ois cognitio inior et intellectual⁊ fit ab exteriori. ꝑmo posterior⁹. ois doctrina ⁊ disciplina fit ex ꝑsistenti cognitõe sensitiua. ⁊. iij. de ania Oꝑtet quẽcũq⁊ intelligẽtẽ fantasmata speculari. ⁊ ꝑmo de sensu ⁊ sensato. Nihil est in intellectu nisi ꝑus fuerit in sensu. Jdeo de vtraq⁊ sensitiua ⁊ intellectiua cognitione pat⁊ venit dicendũ

Notandũ scõo. ad oẽm cognitõem sensitiuã siue sensatõem exteriorẽ tria req̃rũ⁊ et sufficiũt. Primũ est obiectũ. s. qõ imutat ipz⁊ organũ quia dicit⁊. ij. de anima. Obiectũ mouet potentiã. Secundũ est organum. scz in q̃ fit talis sensatio. In illo aũt req̃rit⁊ q̃ aia que ẽ ꝑncipale agẽs in senti

Phisicoꝝ I Questio V

endo sit ꝑsens ⁊ actualiť aiam aduertat id qđ obiectū sibi ꝓtauit. Videmus em̄ sepe aliquē ire ante oculos alteri⁹ ⁊ ipe nō animaduertēs nō videt eūdē Tercio ꝺ medio ꝑ qđ fit sensatio. sicut aer. Qū g̃ organū distet ab obiecto ⁊ qz obiectū moueat ipm. ⁊ fm Arest. vij. phisicoꝝ. om̄e mouēs debeat siť esse cū suo moto ꝑ se vel suū instrumentū necesse ē ꝙ obiectū moueat potētiā ⁊ organū mediāte aliq̄. ⁊ illud sunt ipe spēs multiplicate ab obiecto ad orgā/ nū. et cū in ꝓdictas cellas ingrediunť dicunť intentōes ⁊ recipiūt nōia ab ip sis cellis. qz dicunť species siue intentōnes fantasie memorie estimatiue ⁊c. vna em̄ ꝓtinue de se multiplicat aliā vsq; tandē in cella aliqua congregētur. fm ꝙ aūt tria ꝓdicta sunt bñ vel male disposita: fm hoc fit sensatio tal' vel talis. imo fm ꝙ ipe celle in capite sunt disposite fm hoc aia apte vel inepte ī eis opatur. ⁊ p ꝓsequens vnus hō aliter itelligit fantasiať recordať q; alter Est ergo cognitio sensitiua nihil aliud q; sensatio exterior. scz que fit in orga nis extrinsecis. vt oculo naso lingua aure ⁊c. et reperiť in omnib⁹ animalib⁹ ⁊ solū talib⁹. omne em̄ aniał sentit ad minus sensu tactus et gustus. ꝓmo de sensu et sensato. Cognitio vero intellectiua est nihil aliud q; ipa intelle ctio et si fit a sensitiua sicut a resto. semp remanet tūc solū repitur in hominib⁹. Cognitio autē in genere, put naturales de ipa loquunť est qualitas accidē talis que ineſt potentie cognitiue p quam talis potētia sic mota ab obiecto ferť in ipm apphēdendo credēdo vel discredēdo. Potentia vero cognitiua est potētia nata cognoscere. vt homo et brutū. Et est duplex. Quedaz dicť sensitiua vel exterior. scz que complexť in organo exteriori vel interiori sine cō/ ceptu. et solā illā habent bruta et nullā aliaz. et potest alias dici apphensiua tm̄. et tangiť in ista clausula apphendendo. Bruta em̄ cognoscūt ⁊ apphē/ dūt ipm obiectū singulariter et non cōmuniter siue vniuersaliť. quonia sen/ sus est singulariū: intellectus vero vniuersaliū fm Arestotelē. Alia ꝺ co/ gnitio intellectiua vel interior solū. scz que complexť in organo interiori cum cōceptu id ē assensu vel dissensu. et tangiť in diffinitōne quādo dicť. credēn/ do vel discredēdo. Dicitur autē alio nomīe cognitio adhesiua. ⁊ illa solum est in hominib⁹. sed apphensiua nō solum est in brutis verūetiā in homini/ bus. qz est nihil aliud q; cognitio sensitiua. Sensitiua vero est quintuplex visiua auditiua gustatiua olfactiua ⁊ tactiua de qb⁹ diffusi⁹ dicere presens locus phibuit. Sed remittiť ad libꝝ scōm de aia.

Cognitio sensitiua

Cognitio intellectiua

Cognitio mixta

Exteriorꝝ

Cognitio

Interiorꝝ

Notandum tercio ꝓ intellectu cōclusionis ꝙ prima omniū cognitionū dicitur sensitiua vel intuitiua. siue intuitio largissime scz que ha betur per presentiā ipius obiecti. ab illa vero emanant et originem trahunt omnes alie cognitiones. ipa vero a nulla alia formatur. Sed cum duo sint fm Arestotelem sensus disciplinę visus et auditus. ideo cognitio intellecti ua maxime ab illis dependet. Unde sic fit visio: presentato obiecto scilicet colore et ꝑsente oculo multiplicantur velocissime species coloris ad oculum vel oculos et per nerium obticū qui ab oculis venit per duas lineas conca uas se intersecantes in modū crucis. In medio istius nerui scilicz cruc̄ con gregantur. et sic celebratur visio si anima presens fuerit. Ab illa ergo vel alia cognitione sensitiua fiunt alie tres cognitiones. Prima cognitio dici/ tur elicitiua: seu elicitio que reperitur in brutis et hominibus. Et sic diffi/ nitur. Est cognitio interior causata a cognitione sensitiua: immediate

significās amicicīā fauorē odiū honorē vel simile accidēs. celebrak aūt in esti
matiua in bruꝭ z cogitatiua in hoibꝫ. Et fit isto mō: ouis etiā inexpta vides
lupum ad se veniente et velle se rapere: ex incessu aut dispositione eius mirabi
li siue vocaci estimat z elicit lupū sibi discōuenientē. Vñ aut fugit si añ semel
vel pluries est expta. vel eius estimatio obtūdik et vix fugere potest si est ouis
inexpta: qm̄ species que p visum ad estimatiuā de figura mirabili z motu lu
pi venerunt sic sibi p̄sentabant z significabāt q manendū nō esset. De homi
nibus exēpla sunt infinita. Alia cognitio q̄ fit ex sensitiua dicik abstractiua
et est vnius rei ab alia ac si esset ab ea distincta vel separata intellectio. et ꝓprie
semp fit p ꝓceptū qui importat discōuenientiaꝫ inter ipsas res. vt q; intelli
gik vinū esse distinctū a vase z feces a vino. vel accidēs a substātia. Et ista co
gnitio abstractiua licet p̄cedat cognitionem sensitiuā non tm̄ oportet q ista
sit actualiter in abstrahēdo. semp tm̄ p̄requrit discursum actualē si prius nun
q̄ est habita abstractio illius rei. vel habitualē si prius est habita abstractio
cōsimilis. Cū ꝯo non sit differentia inter discursionē z discursum. Nota q di
scurrere est qñ intellectus ex magis noto elicit minus notū. vl ex aliqualiter
noto elicit magis notū: vt si in mouentibꝫ z motis nō p̄cedik in infinitum et
motus est ergo dabik primū mouēs z primus motus. cū ergo in oi discursu
sequik illatio q̄daꝫ: ideo sillogismus vel ꝓsequntia potest dici discursus. Do
dus itaq; abstractōis sic fit: receptꝫ spēbꝫ ab ipsis sensibilibꝫ in sensum cōem
cogitatiuā siue etiā fantasiā aīa siue intellectꝰ vt sibi p̄sentate sunt cōponit vl
disponit z diuidit. sed quia componere nō pōt: cū ꝓceptꝰ quez formar signi
ficat res ipsas discōuenientes z differētes: abstrahit vnā rem esse distinctā ab
alia. Tercia cognitio que formaka sensitiua dicik compositiua. siue compo
sitio et est nihil aliud q̄ quādo intellectus vnum cum alio cōponit ꝓpter cō
uenientiam in eis reptam. vt hominē cum animali quia homo est animal.
Et ille due vltime cognitiones sunt nihil aliud q̄ secunda operatio ipsiꝰ intel
lectus de qua. ij. Phisicoꝝ q̄stione. vj. Possunt tm̄ alij modi speciales imagi
nari quomō ex cognitione sensitiua plures habeank alie cognitiōes licet ad
p̄dictas sint reducibiles. et ad p̄sens gratia b;euitatis obmittunk: ne nimia
p;olixitas tedio sit. Sed diceres. Quomō tamē generak in nobis sciētia.
Respondeo. amice: verbis paucissimis q̄stionē moues maxie difficilez: attn
cōsidera q intellectꝰ est q̄ddā diuinum fm Arestotelē. iij. de aīa z naturali
ter desiderat: imo appetit scire tanq̄ eius p̄fectionē. est em̄ nobilissima potē
tia in aīa. Et cū ab initio fm mentez Arestotelis sue creatōis est tanq̄ ta
bula rasa in q̄ nihil est depictuz nata tm̄ depingi. ideo necesse est q p species a
rebus extrinsecis acceptas actuek z actuatꝰ melius indies magis ac magis
intelligat: sciat: imo velociꝰ q̄ primo cognoscat. Qñ ꝯo est in vltima sua di
spositione z sufficienti quā potest habere: tūc subito aīa cogitat fantasiak cō
ponit diuidit intelligit ac cognoscit. quia vt sic nullū habet impedimentum
vel aliquā resistentiā taz ex parte ipsius quia sufficiēter est actuatus q̄ ex pte
rei q sibi p̄sentak qm̄ sufficienter actuauit. Breuiter g̃ rūdek ad dubiū Sci
entia cū sit qualitas gradualis necessario acq̄rik successiue. Et isto modo rep
sentatis cellis sensus cōmunis z fantasie speciebꝫ ab ipsis rebꝫ sensibilibꝫ vel
p auditū aut visum qō frequnter ꝓtingit vel p alios sensus: species incipiunt
imutare potentiā cognitiuā successiue. et q; potētia cognitiua siue aīa natu
ralik scire appetit z in habētibꝫ simbolū ē facilioꝝ trāsitus: aīa se applicat fm
suā potētiā ad formādos ꝓceptꝰ vel ī fantasia imaginatiua aut sensu cōmuni

et si sufficiēter species sint p̄sentate formatꝫ ꝯceptū vniuersalē et cōem de ipso sensibili. sed cū scia sit habitus nōdū hoc mō est acq̄sita sed req̄ritur q̄ id sepius fiat de eodē sensibili et tandē aīa istos ꝯceptus multos ⁊ freq̄ntera spēb⁹ receptos cōponit ꝯgregat vel diuidit. Et ꝯcluſiue sic generat scia. et de q̄nto plurīū sensibiliū conceptus formanꝫ: de tanto citius ⁊ maior generat scientia. et de quā plus aīa p̄ istos vel alios ꝯceptus actuat: de tanto plus appetit scire ita vt tandem aīa sic assuefacta q̄si in tpe impceptibili a nobis cognoscit ⁊ intelligit et tunc est in vltima ꝓa sua dispositōe. est tñ vez q̄ p̄mo cognoscit rem sub vniuersali ꝯceptu: deinde ꝓprio ac singulari. Vnde patet q̄ in multis reb⁹ expientia iuuat maxime ad acq̄rendā scientiaz: et q̄b⁹ multis expientijs fit vltimo firmus ⁊ infallibilis habitus siue assensus q̄ dicit scientia. In aliquib⁹ tñ fm q̄ celle sicut dictū est dispositē et indispositē sunt facile ter: in alijs difficulter acquirit.

Conclusio. Una cognitio fit ex alia p̄cedenti cognitione. P̄obat quia impossibile est ꝯgnitionē intellectiuā fieri nisi ex cognitiōe sensitiua. j. posterioz. Itē ex cognitione cause sequit cognitio effectus et ecōtra vt supra ꝓbatū est. Hec ꝯclusio patet exemplariter et notabili tercio.

Arguitur p̄mo Si cognitio intellectiua vel interior fit ex sensitiua tunc cognitio sensitiua est materia intellectiue quod est impossibile cum ipsa sit materialis ⁊ intellectiua sit imaterialis. q̄ aūt sequeret patet: q̄a ex vel de dicunt materiā. Rēspōdet q̄ ex in ꝓposito dicit causam efficientem et valet tantū sicut a vel ab et accipitur impꝛopꝛie.

Arguitur secūdo Si ergo cognitio sensitiua efficit vel cau sat intellectiuam tunc materiale causat imateriale et aliq̄d ꝓducit nobili⁹ se et agit vltra gradū siue p̄fectionis quod est cōtra cōmune p̄ncipium omniuz phoz. Nihil agit vltra gradum siue p̄fectionis. Rēspondet: argumentū vez ꝓbaret si cognitio sensitiua p̄ncipaliꝫ ꝓduceret intellectiuā. sed ꝓducit ipsam instrumentaliter: ania ꝛo est p̄ncipale agens in ꝓducēdo. Et sic aliq̄d nunq̄ ꝓducit nobilius se p̄ se ⁊ tanq̄ p̄ncipale ꝓducens: licet p̄ accidens ⁊ instrumentaliter sepe ꝯingat.

Arguitur tercio Si ex cognitione sensitiua formatur intellectiua tunc etiā ab ea depēderet. quia sicut concluſum est: impossibile est cognitionē intellectiuā fieri sine sensitiua. sed illud est falsum q̄ intellectiua manet vt scientia ⁊ tñ sensitiua diu est corrupta. Rēspondet q̄ cognitio intellectiua nō semp actualiter dependet a sensitiua sicut ꝓbat argumentū sed dependebat. Et dicendū est ꝯsequenter q̄ scia fundat sup reb⁹ extrinsecꝫ vel in natura ipsius rei que nō potest imutari saltē in specie: licz inhesiue sit in intellectu. Dicit aūt ex eo fundari sup reb⁹ extrinsecis q̄ ex istis oꝛginaliter sumitur. potest em scia vel alia cognitio in aīa totaliter corrūpi ꝓpter indispositionē celle in qua oꝛganū eius est absq̄ hoc q̄ res extrinseca corrumpatur et econtra. Et illius rei experientiam vidi in quodaz doctissimo sacerdote qui in quadam egritudine quasi omnem suam scientiaz et artem p̄fiterij obliuioni cōmisit quia cella memoꝛatiua ledebatur.

Vtrū eadem sint notioza no

bis et nature. Ista questio mouet sup secunda conclusiōe quam Aristot. in proemio adducit. scz nos in modo cognoscendi ꝓcedim⁹ a notioribꝫ nobis ad notioza nature. scz ab effectib⁹ ad suas causas. Nō enim dicit ibidē Aristoteles. eadem sunt notioza nobis et ipi nature.

Notandū ꝓmo q̄ natura in diuersis partibus philosophie accipit quadrupliciter. Primo ꝓ natura naturāte: vel ꝓ pncipio vniuersaliter actiuo: vt deus qui nullius est passibilitatis sed actiuissim⁹. Ista loquit Auto: scz pncipioꝝ. Natura occulte operat in rebus. Secūdo natura capitur ꝓ materia vl forma substātiali. Ista capit apud Aristo. scdo hui⁹ quādo diffinit naturā. z dicit solū duas esse naturas. scz materiā z formā. Tercio accipitur ꝓ naturali inclinatōe alicui⁹ rei: vt in cōmuni modo loquendi quādo dicimus. hoc est contra naturā istius. Quarto accipit ꝓ agente naturali. vt fm cōmētatorē Opus nature est opus intelligētie nō errantis. Agens autē naturale est qđ nō agit ꝓ voluntatem et intellectū. vt omne brutū: imo omne agens ꝓter hominem z intelligentiā primā et secundas. Est tamē vez q̄ natura etiā accipit ꝓ ente naturali. vt. xij. metaph̄. Ex tali igit pncipio dependet celū z tota natura. Ista etiā dicimus. Natura cuiuslibet rei est q̄ apperat se pmanere. Ens ergo naturale dr qđ habz esse a natura. z h̄ large. scz stricte est res ꝓposita ex duab⁹ naturis. s. materia z forma. Ens vo fm naturas est opatio q̄ seq̄t formā specificā alicui⁹: vt oēs ꝓpe passiones. In ꝓposito aūt natura fm cōmētatorē capit ꝓ agēte naturali. vt celū brutū: licz scdm Tho. ꝓ naturā intelligat deū. z qdā alij vt Buridan⁹ ꝓ naturā itelligāt aiaz itellectiuā. Tamē si natura accipit ꝓ deo vel aia nostra: questio nullaz habebit dubium: ideo tenet cōmentator.

Notandū secūdo Illud dicitur in ꝓposito ee notius nobis qđ pl⁹ offert se sensui. id est qđ nos cognoscim⁹ ꝓ sensuz. vt ome sensibile est nobis notū⁹ q̄s insensibile. Illud vo est notius nature i ꝓposito qđ magis elongatuz a sensu: vl qđ nō offert se oīno sensui. vt sube separate sūt notioza nature q̄s nobis. Istē dicit cōmentator pmo hui⁹. Cause rez naturaliū sūt notiozes apd naturā q̄s res naturales ꝓposite. qm̄ natura icipit a cauis opari: facit ex causis cōpositas. Sic em cause rez artificialiū pl⁹ sūt note artifici q̄s ipe res qs ꝓ arte disponit. ita cause rez naturaliū apd naturā notiozes sūt q̄s illō. s. ꝓpositū qđ natura facit ex hijs. Est tū sciēdū q̄ pns q̄stio debz itelligi ꝛditionaliter si agēs naturale ꝛgnosceret fm cōmētatorē. z eadē capit ꝓ aliq̄. notioza vo nō capit ꝓpatiue: qr q̄stio essz incōgrua. eq̄ ꝓpatiū⁹ nō regit datiuū. sz valz tantū eq̄liter nota. Vnde questio tantū querit. si agens naturale cognosceret an sibi z nobis hominibus essent aliqua entia equaliter nota.

Cōclusio pma. Aliqua entia sunt nota nobis z ipi nature si ꝛgnoscerent: etiā eq̄liter. Hec ꝛclo ꝓbat auctē cōmentatoris h̄ dicentis. In mathematicis eadē sūt nob⁹ nota z nature. z h̄ i demōstratōe siue cognitōe ꝓpt qđ. s. in q̄ ꝓcedit a causa ad effectū. Nōe ꝓbat q̄ declaratiua ē ꝛclusionis. Cause et sp notiores ipi nature si ꝛgnoscerent nob⁹ vo frequnt ipi effectus sūt notiores. qm̄ nob causa est notior q̄s effect⁹. vt colo: est cā spēx q̄s ō se multiplicat. z ē nobis notior q̄s sue spēs. qm̄ ipe ē sensibil. z spēs insensibiles. g̃ aliq̄ sunt nobis

nota eq̃liť ꝛ ipi nature. Imo hꝫ sp ꝛ solū tūc ꝓtigit qñ nr̃a cognitio ē a cā ad effectū: sic ī demōstratōe ꝓpť qd. Seq̃ť g̃ q cū pdicta ꝟcone stat q aliq̃ non sunt nob ꝛ nature nota eq̃liť: vt effectꝰ q nob ē notior: ꝛ ei⁹ cā est notior natu re. Et illō patebit lar⁹ p scdaꝫ ꝟcones. Hec em̃: aliq̃ nō sunt nob ꝛ nature equaliter nota est succōtraria q̃stiōis. sed ille pñt simul esse vere

Cōclusio scda ad mētē Arest. Nulla eadē entia sunt nobis ꝛ nature eq̃liť nota si nos ꝓcedim⁹ ab effectu ad suā cām. id ē. Nulla cā essen/ tialť ꝛ intrinseca insensibiliť ē nob ꝛ nature eq̃liť nota. q: effectꝰ est nob notior. Hec ꝟclo ptz au ctre Arest. ī ꝓmio sic dicēdꝫ. Nō em̃ eadē nob nota ꝛ simpli citer. i. nature. Nōe tali q̃ sumiť ex textu ꝛ ꝓmētatoꝛe ibidē. Exq̃ nr̃ mod⁹ co gnoscēdi fm Arest. hic ē ab effectib⁹ ꝛ sensibilib⁹ ad causas et insensibilia. et cause sp sunt notiores nature fm ꝓmētatoꝛē. seq̃ť q fm nr̃am cognitiōez. s. ab effectu ad causam nūq̃ eadē erūt nobis ꝛ nature equaliter nota.

Arguiť ꝓmo. Sepe causa est sensibilis ꝛ effectus etiā. silr se pe cā est sensibiliť ꝛ effectꝰ insensibiliť. g̃ ista sūt eq̃liť nob nota ꝛ nature q: ca u/ se: ex quo sūt sensibiles et sensibilia sint nobis notiora. Rñdeť ꝟcedēdo totū argumētū: imo ꝑbat ꝓmā ꝟclonē. Ulī nota q̃tuo: dicta. Primū. Causa et effectꝰ sūt sensibiles vt ignis ꝓducēs caliditatē: ꝛ tūc sp habemꝰ eadē cogni tōem cū natura. Scōm. Causa q̃nq̃ ē sensibiliť ꝛ effectꝰ insensibiliť. vt color ꝓ ducēs de se species. ꝛ tūc sp eandē habemꝰ cognitōez cū natura. Tercium. Causa dať insensibiliť cuiꝰ effectꝰ est sensibiliť. vt influētia ꝓducēs frigiditatez Quartū. Causa ꝛ etiā effectꝰ daňť insensibiles. vt intellectꝰ ꝓducēs sciaz.

Arguiť scdo. Sp habemꝰ eandē ꝟcognitōem cū ipa. q: non dať instātia. nō de ꝟpositō. q: ꝟpositū nos ꝟg̃scimꝰ ꝛ silr natura. q: natura ꝟg̃scit suas causas. s. materiā ꝛ formā. g̃ etiā ꝟpositū. q: ꝟpositū nihil aliō ē q̃ materia ꝛ forma. Rñdeť q natura i ꝓposito ōr ꝟg̃scere causas. q: ab illť inci pit operari vt supꝫ. ꝛ iste est ꝓmꝰ modꝰ q̃ aliq̃d ōr notius nature. Scdō illō ōr notiꝰ nature q̃ō ē maioris actiuitatiꝫ ꝛ pfectōis vt deꝰ. Ulī ōr. ij. metaphiť. Sic̄ vnūq̃q̃ hꝫ esse ita hꝫ ꝟg̃sti. Tercio illō est notiꝰ nature q̃ō pꝰ a na/ tura intēdiť. vt species ē magꝫ nota q̃ genꝰ. Quarto q̃ō p̄t cog̃sci sine alio ꝛ nō ecōtra. vt. v. metaph. Puꝰ fm naturā ē q̃ō pōt cognosci sine alio ꝛ non ecōtra. vt genus est notius q̃ species.

Arguiť tercio auto ,aresť. ꝓmo metaphi. Vere illa vlia sūt difficilia ad ꝟg̃scēdū. q: a sensu remotissima. ſz ista vlia sūt cause ꝛ tñ nō cog̃ scunť neq̃ a natura neq̃ a nob. Rñdetur q hꝰ sūt ver̄ quo ad nos homines q: nō cadūt sub sensu. nō aūt quo ad naturā si cognosceret.

Questio VII

Vtr vniuersalia sint notiora

singular bꝰ. Ista q̃stio ē mota sup ṫcia ꝟcone quā aresť. ponit i fine ꝓemij. ꝛ est talis. Oportet ꝓm naturalē ꝓcedere ex vniuersalib⁹ ꝛ magꝫ notꝫ ad sin gularia ꝛ minus nota. Ulī dic. Ulī ex vlib⁹ ad singularia oportet ꝓcedere

Notādum ꝓmo. licz vniuersale sit multiplex. quia aliquod est logicum de quo disputat veteriſta. Aliud reale siue metaphisicum. de q̃ metaphisicus loqui habet. Tamē breuiť est accedendū ad mētē Aresto. et dicendū q̃ vniuersale in ꝓposito est nihil aliud q̃ conceptus communis

generalio: siue vniuersalio: de aliqua re formatus. vel est cognitio cõmunis et cõfusa de aliq̃ re habita. vt si aliquẽ lateat a remotis videntẽ aliq̃d moueri quid sit an asinus hõ vel equus. tunc ꝓmo formaf ꝯceptus cõmunis siue cognitio ꝯfusa quia ꝯcipit q̃ sit aníal ens substantia corpus aiatũ ꝛc. Singulare vero est ꝯceptus vel cognitio nõ ita cõis seu vniuersalis sed magis certificans. Et sic est nihil aliud q̃ cognitio nõ ita ꝯfusa sed plus certa ꝛ specialis vt cõcipiendo rem sub ꝯceptu hois vel equi sortis aut brunelli: rem em̃ quaz remote videmus ꝓius cognoscimus ꝯfuse et deinde distincte vltimo distinctius. Est aũt cognitio magis ꝯfusa q̃ repsentat in paucioꝛib̃ habitudinib̃ vel que repsentat rem vniuersali et ꝯfuso ꝯceptu. et ista cognitione cognoscimus oẽm rem mũdi scz q̃ sit ens vel substantia: ignoꝛates alias habitudies et ꝓpietates eius. Cognitio ꝯ minus ꝯfusa siue distincta est que repsentat rem cũ pluribꝫ circũstantijs siue habitudinib̃. Vl' sic: est que repsentat rem cõceptu specioco siue ꝓpio ꝛ distincto. vt q̃ cognoscimus aliq̃d p ꝓpriam suam passionẽ vel alias eius habitudines. et ista cognitio est pfectioꝛ prima quia posterioꝛa generatione sunt ꝑfectione. viij. Phisico ꝛ. sed cognitio distincta est posterioꝛ generatiõe: q̃m generaf ex prima. Vnde etiaz dicit cõmentatoꝛ. j. Methe. Scire aliq̃d in vniuersali est scire in potentia. ergo scire in pticulari est scire in actu: sed actus est pfectioꝛ potẽtia. ix. Methe. Scias aũt q̃ cognitiones habent inter se multos gradus ꝑm ascensum ꝛ descensuz quaꝝ vna plus notificat q̃ alia. Cognitio em̃ maxime cõfusa non satiat intellectum volentẽ ꝯgnoscere siue potentiã cognitiuam sicut cognitio distincta et distinctissima si esset. Ad istam ꝯ ꝯgnitionẽ distinctam siue min9 cõfusam maxime iuuant ꝓprie passiões reꝝ et ipsaꝝ habitudines siue circũstantie. Circũstantie ꝯ individua notificantes sunt nomen locus patria tẽpus forma figura ꝛ stirps. Cognito em̃ de quo genere sit aliq̃ individuũ postea de qua specie: necesse est si volumus ipm̃ distinctius cognoscere vt eius habitudines ꝛ q̃ sibi q̃dãmodo ꝓpria sunt vt ꝑtutẽ actuitatẽ ꝛc. ingram9. Queꝛit ergo questio tantũ Vtrũ ipsas res facilius ꝛ citius cognoscamus cognitione confusa q̃ distincta.

Conclusio ad mentem Arestotelis. Res ꝓius cognoscitur

conceptu vniuersali siue cognitione ꝯfusa q̃ cõceptu singulari siue cognitiõe distincta. Id est: ordo ꝯfuse cõcipiendi ꝓcedit naturaliter ordinem distincte cõcipiendi. Probaf auctoꝛitate Arest. in phemio dicentis. Vnde ex vniuersalibus ad singularia oportet ꝓcedere. Ratio Arestotel' est talis. quia vniuersale est q̃ddam ꝯfusum ex q̃ plura sub se cõprehendit: imo est q̃ddam totũ q̃a cõprehendit sub se partes sed omne totũ est notius sua pte et quod magis cõfusum est illud nobis plus notũ est. Et ꝓbat illud p experientiaz quia pueri in infantia incipiunt ab vniuersalib̃ q̃ appellant oẽs viros patres et oẽs feminas matres. sed postea ꝓcedunt ad singularia et distincte cognoscunt hunc esse patrem ꝛ hanc esse matrẽ. Auicenna etiã ponit illã experientiã Aliq̃s a lõginquo videns aliquã rem: ꝓmo ꝯcipit ipsam sub rõne entis. deinde substãtie. deinde q̃a est quãta sub rõne corꝑis. et q̃ mouet se ꝯcipit ipsam esse aíal. deinde hoiem vel asinũ. et vltimo petrũ vel brunellũ. Alia rõne ꝓbaf ꝑdicta: Prioꝛa diutius remanẽt in intellectu q̃ posterioꝛa: sed vniuersalia diutiꝰ remanẽt q̃a si obliuiscimur singularia siue ꝓpriam ꝯgnitionẽ de aliq̃ re: remanent tñ vniuersalia ꝛ cognitio cõfusa. Vnde etiã vlis cognitio est cõmunis quia dicit Auicẽna. Ens et res ꝓma impssione impmunt in anima nostra.

ois em cōmunitas est ꝓncipiū ꝓfusiōis. ꝓfusa aūt citius cognoscimus q̄ distincta. Jdeo ex hoc tertu Aresto. elicit ista vulgata autoritas Generalioza sunt ꝑa. id est generalioza cognitione sunt ꝑa ordine incipiendi.

Arguit primo. Res prius cognoscit & cōcipit conceptu singulari q̄ vniuersali. ꝓbat: quia visa aliqua re quā non cognoscim⁹: ꝑmo cōcipimus ipsaz esse hoc albū: hoc nigrū: hoc q̄ntū: hanc herbā: hāc arborē ꝛc. sed isti sunt ꝛceptus singulares. Jtē res singularis imediate se offert sensui. q: sensus est singulariū. sed illa sunt nob notioza que sunt ꝓma sensui. Respondet Licet iste ꝛcept⁹ quem ꝑmo de aliqua re formamus sit singularis vagus & etiā ꝑm⁹. nō tm repsentat ipsam rem distincte vt cognoscat. Et sic vle in ꝓposito nō est ille ꝛceptus q̄ si exꝑmerek esset vle logicū. neq̄ singulare est ille ꝛceptus q̄ si exꝑmerek esset singulare logicū. q: vt sic argumentū vez ꝓbaret. sed ꝛceptus vlis est ꝛcept⁹ siue cognitio vlr & confuse rē repsentans. Et singulare est ꝛcept⁹ siue cognitio distinct⁹ rem repsentās. Jta etiā ad aliud dicit q̄ singulare nō est illud qō singulariter existit sed est cognitio distincte repsentans.

Arguit secūdo. Primo methaphisice ō: Ulia sunt difficillima ad cognoscēdū q: a sensu remotissima. g̃ nō sunt notioza singularib⁹ q: singularia nobis plus nota sunt. Rādet sicut ꝑus. vle & singulare in ꝓposito debēt capi ꝑ cognitiōe ꝓfusa & distincta. sed Arest. loquit de vlib⁹ in causando sicut sunt sol deus celum ꝛc. Jta pariter per hoc soluunt quasi oia argumenta in oppositum facta.

Arguit tercio cōtra sensum cōclusionis Una cognitio non est notioz alia q: sunt eiusdē speciei specialissime. iij. metha. g̃ vlia nō sunt notioza singularib⁹. & tenet ꝓña. q: vle & singulare sicut ꝓclusuz est in ꝓposito accipiunk ꝑ cognitiōe ꝓfusa et distincta. Rādet ꝓcedēdo totū argumētū accipiendo notioza ꝓrie ꝑ magis notis: q̄m vna ꝛcognitio nō est ꝓrie notioz alia. sed solū impꝛope. q: magis distincte repsentat. Et ō: cōsequenter q̄ notioza hic debet capi ꝑ ꝑa fm q̄ dicit cōmētator: in plogo. Arest. non fuit multū solicit⁹ in vocabulis sez suus translator.

Questio VIII

Utrū omnis res extēsiue habens ptes sit sua magnitudo.

Vel sic meli⁹. Utr̄ magnitudo distinguat a suba magna. Prio introductōe hui⁹ q̄stionis Nota q̄ Arest. in scōo tractatu q̄ fm alios est ps executiua fm q̄s etiā diuidit ista ps executiua in tres tractatus vsq̄ ad finē ꝑmi libri. et ꝑm⁹ diuidit in tria capt̃a. Prio recitat opinio/nes antiq̄ꝝ q̄ nō sunt locuti naturalr de ꝓncipijs rez naturaliū ꝑsertiz Permenidis & Melissi: & inārit an ꝛcta eos sit disputādū vt in tertu. Scōo incipit ꝛ eosdē disputare & reꝓbare eoꝝ opinionē q̄ fuit: q̄ tm vnū esset. Et hoc mō ens ō: multiplr & de multz sez de substātia q̄ntitate & q̄litate. Vel g̃ tale vnū est suba tm vl q̄ntitas vl q̄litas. vel est suba cū q̄ntitate & q̄litate. no ꝑmū. q: nō erit infinitū sicut dixit melissus q: infinitū est in q̄ntitate. Nō secundū. q: tūc esset accidēs & ꝑ se subsisteret qō est ipossibile. Nō tertiū sez suba cū quātitate vel q̄litate. q: sp plura sunt siue sint vnita siue separata. Uñ ꝛcludit dicens. Si igit suba et q̄ntitas duo sunt & nō vnum ꝛc.

Notandum primo q̄ fm pḃos naturales idem est habere ptes extēsiue z bre ptes situaliter vel extra ptes. q: est nihil aliud q̄s aliquā rē esse quātaz siue occupare locū vt oē co:p̄. si em̄ res est extēsa z magna tūc im possibile est istas ptes nō occupare locum: qm̄ sicut infra ꝓbabit extensio est ꝓpria passio magnitudis z q̄ntitatz q̄ nō pōt separi a suo subiecto cū sit suuz subiectū met realit̄ z solū differant rone. j. Thopico. Sequit̄ ḡ bn̄ hec res est magna. ḡ extēsione est magna. ḡ p partes suas extēdit. z p ꝑs occupat locū. Et ex alia pte hec res nō occupat locū ḡ nō extēdit p suas ptes vltra: si nō extēdit nō erit magna. ideo impossibile est magnitudinē esse sine extēsione et ecōtra. Dñi aūt theologi pietate fidei ita exigēte q̄s nō imꝓbare mihi licet aliter sentiūt: dicēres illā rē habere ptes extēsiue q̄ est magna siue occupet locū siue nō. vt christ⁹ in sacramēto altaz est quantus sed non occupat locū nec q̄s vtik̄ sua quātitate. Illa ꝙo res habet ptes situaliter q̄ est magna occupās locū id est cui⁹ alique ptes sunt sursum: alie deo:sum: aliq̄ añ: aliq̄ retro zc.

Notādū secūdo q̄ magnitudo vl̄ quātitas est accidens qđ natū est extēdere suū subiectū. sola em̄ quātitas extēdere pōt inter oia accidētia suū subiectū. imo extēsio est ꝓpria passio q̄ntitatis siue magnitudis z effectus formalis ipsi⁹ q̄ntt. et nisi extēsio esset q̄ntitas: esset ꝓcessus in infinituz. quia materia ꝓma est magna ḡ extēsiōe est magna. z si sua extēsio esset distincta a sua magnitudine: tūc q: extēsio etiā est magna ḡ p aliā extēsionē est magna et sic in infinitū. Magnū ꝙo siue q̄ntū est res cui vl̄ ei⁹ ptī inheret vl̄ coassistit magnitudo ipsam rem extēdens ad differētias positionū. Vel est res seipsa habēs ptes extra seinuicē. Magnitudo em̄ siue dimēsio qđ idē est habet tres sub se species. scz lōgitudinē q extēdit sursum z deo:sum. Latitudiez et illa extēdit rē a dextro ad sinistꝝ. et ꝓfunditatē q extēdit añ z ad retro. Dicit̄ primo est res cui. ꝓpter includere materiaz cui met inheret magnitudo et est magna. ita etiā forme bruto ꝝ sunt magne p extēsionē eis inherentez q̄ est distincta ab extēsione materie fm vnā opinionē. Dicit̄: vel ptī. q: totū cōpositū est magnū. z licet toti nō inhereat magnitudo q: magnitudo dr esse accidēs materie: tñ sufficit q̄ inhereat ptī totū denominās magnuz. Dicit̄: vel coassistit: ꝓpter alia accidētia materie q̄ etiā sunt extēsa ad extēsionē materie et nō p magnitudinē eis inherentē q: accidēs esset accidēs. sed eis solū coassistit. Vñ dicit Arest. in pdicamēto q̄litaz Quāta em̄ fuerit superficies tanta albedinē ei⁹ esse dices. Dicit̄ est res seipsa zc. ibi includit magnitudo q̄ ē etiā magna seipsa z essentialit̄. z dr magnū ꝑmariū. Magnū aūt secundariū est nihil aliud q̄s res q̄nta cui vel ptī eius inheret siue coassistit magnitudo. Q: aūt magnitudo sit magna ꝓbat̄. q: nihil videt̄ nisi ꝓportionabiliter quātū. sed magnitudo videt̄: cū sit sensibile cōmune. ij. de aia. ḡ est quāta. sed nō p q̄ntitatē sibi inherentē q: accidēs esset accidēs. neq̄ p aliā quātitatē ab ipsa distinctā q: esset ꝓcessus in infinitū. ergo seipsa est magna.

Sed diceres primo quare magnitudo est magna et albedo nō est alba: cū nō sit rō diuersitatz. Scdo dicit Arest. in thopicꝫ Idē non debet seipm. ḡ magnitudo nō dr magna seipsa. Rndet̄ ad ꝑmū Inter oia abstracta accidentalia sola magnitudo vere ꝑdicat̄ de suo ꝓcreto vel econtra. q: color nō est colorat⁹. calor nō est calidus. albedo nō est alba zc. q: albū est illud qđ in se habet sufficienter albedinē inhesiue. sic ꝙo nō diffinit̄ quātitas. et ratio hui⁹ est illa q̄ supra assumpta est. Ad secundū dr q: quātū est duplex

Primo materialiter quod habet quantitatē tanq̄ accidēs eius et sic quātitas nō est quanta. et illud voluit Aresto. in thopicꝫ. Scōo quantū formaliē est illud quod habet ptem extra ptem. et sic quantitas est quanta.

Nota tercio q̄ p̄sens q̄stio est mota propter aliq̄s qui dixerunt q̄ quelibet suba magna esset sua magnitudo met. ꝛ de hac opinione fuerunt platonici pytagorici orem ꝛ occan q̄ etiā tenēt ex eadē rōne q̄ motꝰ sit mobile. Alia ꝯo est opinio ꝛ nūc veritas q̄ magnitudo sit accidēs de qua fuit Aresꝰ. Albertꝰ ꝛ cōiter oēs moderniores phi vt infra patebit multꝫ autoritatib⁹. Hijs ergo breuiter ita p̄missis sequit̄ ꝯclusio responsiua.

Conclusio. Magnitudo est accidens distinctum realiter a suba magna. Probat̄ p̄mo autoritate Aresꝰ. hic i textu vt supra. Et. iij. phisicoꝝ. Locꝰ est superficies corpis ꝛc. sed superficies est q̄ntitas. Itē. v. phisicoꝝ. ad tria p̄dicamenta est p se motus. sed ad subtantiā non est p se motus sed ad quantitatē. ibidē. q̄ q̄ntitas nō est substantia. Itē. iij. phisi. quantitas est accidēs. Et cōmentatoꝛ. Dimēsiones non sunt substantia. Et idem. iij. phisi. Magnitudo ꝛ puitas sunt in corpe sensibili. Idem ꝛ Aresꝰ hic Omnia p̄dicamēta alia a substantia dicunt̄ esse in subiecto. Item. ij. de generā. Impossibile est materiā primā esse planiciem. Ratione tali. quātitas Rone fm cōmentatoꝛē. iij. phisi. nō est de genere actuoꝝ. sed fm aduersariuꝫ ignis est sua quantitas. igit̄ ignis nullꝰ est actiuitatis quod est falsum. Alia rōne Nulla substantia per se sentit̄. sed magnitudo per se sentit̄. ij. de ania. igit̄ ꝛc. Alia rōne. Proprium accidentꝫ est inesse subiecto et ipm denoiare. iij. metha. alia rone phisi. sed illud cōuenit quātitati. igit̄ quātitas est accidens. omne em̄ q̄d inest accidentaliter est accidens. Item quātitas potest separi a substantia per potentiā diuinam. ergo distinguunt̄. Item tria sunt p̄dicamenta ponentia in numeꝝ. scz qualitas quantitas et substantia. j. phisi.

Arguit̄ primo autoritate Arestotelis in. v. metha phi. Magnitudo est quantū si mēsurabile fuerit. sed quantū est substātia quāta. Itez homo est quātitas prima ergo est quātitas a specie ad genꝰ. Antecedēs patet p Aresꝰ in p̄dicamēto q̄ntitatꝫ. Rñdet̄ q̄ Aresꝰ in. v. metha. ꝛ p̄dicamentis accepit abstractū p ꝯcreto. scz magnitudinē p magno. sicut etiam. j. celi. corpus est magnitudo ꝛc.

Arguit̄ secūdo Magnitudo non potest separi a substantia q̄nta. q̄ nō sunt distincta. pbat̄: qꝛ sepet̄ p potentiā supnaturalē magnitudo ab homie q̄ro an hō sit adhuc in eodē loco in q̄ antea fuit vel non. Si p̄mū tūc hō haberet adhuc ptes extra se inuicē ꝛ magnas. et sic magnitudo non est distincta. Necꝫ secundū. qꝛ nō videt̄ an hō maneret vel corrūpet̄ ex q̄ nō hꝫ caput neq̄ corꝛ. qꝛ caput esset sursum ꝛ pedes deorsum ꝛ magnitudo nōdum esset ab eo distincta. imo nō pōt dici q̄ fluereꝫ in punctū qꝛ vel illud esset indiuisibile q̄d est impossibile. vel diuisibile: et hoc nō. qꝛ vna ps esset extra aliaꝫ et p ꝯsequns magnitudo nō est distincta neq̄ pōt distingui. Rñdet̄ q̄ casus est naturaliꝫ impossibilis licet supnaturaliꝫ admittat̄. et dꝛ p̄mo si quantitas separet̄ ab homie et homo non p̄seruaret̄ a deo specialiter: ipse imediate corrūpet̄: qm̄ oēs ptes ꝯfluerēt in punctū: q̄d licet esset diuisibile nō tñ esset visibile ꝛ quātū: ꝛ diuideret̄ in ptes essentiales. Hō aūt nō maneret i eodē loco qꝛ vt sic hꝫ adhuc ptes correspōdētes loco. Ihs nō hꝫ caput neq̄ pedes

necꝫ cor: necꝫ inspiraret aut respiraret qꝛ ista sine q̄ntitate esse nō p̄nt.

Arguit tercio. Si magnitudo separet a substantia magna vel ab hoie: esset aliq̄d corruptibile qō nunc̄ corrūperet ꝑtra Aresto. j. celi. qm̄ si magnitudo est separata ab hoie tūc nihil pōt tāgere ipm qꝛ tact⁹ fit mediante q̄ntitate: ois aūt corruptio debet fieri p ꝓtactū. Rndet ꝑmo. Si magnitudo ab aliq̄ mixto separet: etiā separant ab eo oēs q̄litates ⁊ accidentia cor/poralia ab eo separant: sicut q̄litates ꝑme albedo figura ⁊c. qm̄ mediāte q̄ntitate oia alia accidētia corpalia inherēt materie ꝑme. Ideo talis hō esset incorruptibilis corruptiōe naturali. qꝛ necꝫ ab intra necꝫ ab extra: cū non habeat causaꝫ corruptōis. Et est ꝙsequēs dicēdū. Dato vno incōuenienti sequunt plā j. phisi. Vel dr̄ scdo. Si in tali mixto a q̄ magnitudo est separata remanerent adhuc q̄litates ꝑme tūc reuera ipm tādē ab intra corrūpet sed nō ab extra sic ꝑbat argumentū. ꝑmū ego teneo. Ꝓ diuisiōe aūt q̄ntitatꝫ a suba q̄rit ꝙsequēs

Questio IX

Vtrū materia ꝓma secluſa

sua q̄ntitate sit diuisibilis. Antecꝫ ad ꝙclusionē ipsam ꝓcedat̄ est notandū ꝑmo q̄ q̄ntitas a natura necessario est ordinata i reb⁹ naturalib⁹. Et hꝫ ꝑbat ex multꝫ. Ꝓio qꝛ res naturales nō possent in debitas suas operatiōes sine q̄ntitate. Scdo qꝛ aialia nō possent ꝙsecꝫ quentētia exq̄ non possent ipa sentire nihil em̄ sentit nisi q̄ntū: ꝑtiz sensu visus ⁊ tact⁹. Tercio qꝛ agēs naturale nō posset suo ꝓtrario ⁊ corrūpēti ipm resistere sine q̄ntitate. vñ cor⁹ maior⁹ ceteris paribꝫ plus resistit: exq̄ in maiori corpe est maior virt⁹. Ex q̄bꝫ patet q̄ licet q̄litas sit ꝓfectior q̄ntitas in materia ꝑma: tñ q̄ntitas est necessarior. Ꝓmū patꝫ qꝛ q̄litas est actiua sed quātitas nō est de genere actiuoꝝ fm cōmētatorē. iiij. phisi. sed actiui⁹ ē ꝓfecti⁹ min⁹ actiuo. Secūdū etiā ꝑbat. qꝛ mediante q̄ntitate oia accidētia corpalia inherēt matie ꝑme. Vñ cōmētator. xij metha. Magnitudo est ꝑmū accidēs materie. et sic oia accidentia hñt esse in materia ꝑ q̄ntitatē. Ideo si p diuinā potentiā albedo esset separata a suba ⁊ magnitudine: ipsa esset spūalis ⁊ insensibilis. Ꝛrē q̄litates actiue trāsmutant se inuicē mediāte q̄ntitate ⁊ nō p̄nt inuicē agere sine q̄ntitate. si em̄ vna q̄litas debet corrūpere aliā: necesse est q̄ ipsam primo corrūpat in materia minori de/inde maiori. Hinc est qō Aresto. j. de genera. dicit. si caliditas esset separata a materia ipa ageret in frigiditatē existēte in matia sed nō paterer ab ea. Ideo etiā Aresto. post ꝓdicamentū subē subiūxit ꝓdicamētū q̄ntitatꝫ significans ipsam quantitatē esse ꝑmū accidens et principale ipsi⁹ materie vel substantie mediante quo alia accidentia ipsi inherent.

Notandū secundo q̄ aliq̄d dicit indiuisibile dupl̄r. Primo qō simpl̄r est indiuisibile scz qō caret oi ꝓte vt de⁹ aia pūct⁹. Et p oppositum illud est diuisibile qō habet ꝓtes in q̄s pōt diuidi siue sint q̄nte siue nō. Secūdo illud dr̄ indiuisibile qō nō pōt diuidi in ꝓtes magnas ⁊ q̄ntas. Et per oppositū diuisibile est qō pōt diuidi in in ꝓtes extēsas ⁊ magnas. Cū g̃ omī diuisioni corresp̄deāt ꝓtes ⁊ diuisio sit duplex tūc etiā ꝓtes sunt duplices. q̄/dā dicunt essentiales siue entitatiue scz que nō sunt magne vt pūcta si essent ꝓtes linee essent ꝓtes entitatiue. Alie dicunt ꝓtes quātificatiue et sunt ꝓtes extēse q̄ correspōdēt diuisioi scdo mō scz in ꝓtes magnas. ⁊ sic loquit Aresto. j. phisi. Diuisio soli q̄ntitati cōgruit. Hijs itaq̄ ꝓmissis Rndet breuiter

ad dubiū. Materia ꝑma secluſa eius q̄ntitate eſt diuiſibilis in ꝓtes entita/tiuas nō aūt quātas. Probat: q: nullū accidēs ꝑmanens diuiſibile pōt recipi in ſubiecto indiuiſibili vt dicit cōmentator. iij. celi. ſed q̄ntitas eſt accidēs diuiſibile. g̃ materia eſt diuiſibil' ſecluſa ei⁹ q̄ntitate. Jtē materia q̄nta eſt diuiſibilis in plures ꝓtes. g̃ materia ſine q̄ntitate etiā eſt diuiſibil' in ꝑtes ꝓtes. et tenet ꝓna. q: neceſſe eſt q̄ cuilibet ꝑti magnitudis correſpōdeat ꝑs ipſi⁹ materie: ex quo magnitudo inheret omnib⁹ ꝑtib⁹ materie.

Arguit primo. Si materia eſſet diuiſibilis ſecluſa ei⁹ q̄ntitate. vel tūc ipſa eſſet finita vl' infinita. ſed nullū illoꝝ eſt dicendū q: finitū et infinitū ſunt paſſiones q̄ntitat⁹. Rñdet q̄ materia nō ſit finita neq; infinita ſecluſa ei⁹ q̄ntitate. neq; iſto mō finitū z infinitū. put ſunt paſſiones q̄ntitatis ꝺdicūt ſed eſt mediū inter ipſa: vt oē nō q̄ntū. ſicut de⁹ angelus ꝛc. Jta etiā ſi ꝺ Diuiſio ſoli q̄ntitati ꝓgruit. ſed materia ꝑma vt ſuppoſitū eſt nō eſt quanta. g̃ nō eſt diuiſibilis. Rñdet q̄ diuiſio in ꝑtes magnas ꝙuenit ſoluz reb⁹ q̄nt⁹.

Arguit ſecūdo auctoritate cōmentatoris de ſubſtātia orbis dicent⁹. Si forma aduenīret materie añ extenſionē tūc indiuiſibile aduenīret indiuiſibili. g̃ materia ſecluſa ei⁹ q̄ntitate nō eſt diuiſibil'. Rñdet: cōmentator: accipit indiuiſibile ꝑ illo q̄ nō diuidit ꝑ q̄ntitatē vel in ꝑtes quātas.

Arguit tercio. Sint due materie bipedales a q̄b⁹ auferatur q̄ntitas tūc materie adhuc erūt q̄nte. q: ſi ab eq̄lib⁹ eq̄lia demas reſidua erūt eq̄lia ex ꝓncipio mathematicoꝝ. Rñdet primo q̄ regule mathematicorū et naturalū dant de reb⁹ ꝑut ſunt. ſed q̄ſtio ꝑſupponit impoſſibile naturaliter Secūdo z melꝰ dicit q̄ in caſu poſito equalia non auferunt ab equalib⁹. qa equalia dicunt quoꝝ eſt eadem quātitas. v. methaphi.

Queſtio x

Vtrū totū ſit ſue partes. Are

ſto. ſicut ſuꝑ dictū eſt reꝓbauit ꝓmenidē z melliſſus q̄ poſuerunt q̄ tm̃ vnū eſſet ens z hoc rōne ꝑma. Cōſeq̄nt in eodē capt̃o aſſumit ſecūdā rōnez q̄ talis eſt. Ex q̄ ſicut ens ꝺ multiplr: ita etiā vnū ꝺ multꝫ modis. q: aliq̄n dicit vnū ſm cōtinuitatē. aliq̄n ſm eadē rōnez vt vipa z vinū. ſi g̃ tm̃ vnū eſſz ens vel illud eſſet vnū ꝓtinuitate. i. vnū ꝓtinuū. vel ſimpl'r vnū z indiuiſibile. Nō ſcōm. q: nō eſſz q̄le neq; q̄ntū ꝛc. Nō ꝑmū. q: ꝓtinuū eſt diuiſibile in infinitas ꝑtes q̄ꝝ vna nō eſt alia. Et ibi incidēt'r cū fiat mentio de partib⁹ mouet illam queſtionē Vtrū totū z ſue ꝑtes ſint vnū. et ſoluit. Si vtraq; ꝑs eſt eadē toti: neceſſe eſt q̄ eadem ꝑs eſt eadē alteri parti.

Notādū primo q̄ totū habet multas acceptiones. Prio eīm capit kathegoreumatice z valet tantū ſicut ens h̄ns ꝑtes. vt hō. Jſto mō q̄n addit termio ſignificāti rē indiuiſibilē facit ꝓpoſitionē falſaz. vt tot⁹ angelus eſt i celo. z ſic ē incōplexū. z in q̄ſtiōe accipit iſto mō. Scḋo capit ſincathegoreumatice valēs tātū ſic ē q̄libet ꝑs vt tot⁹ danubi⁹ ē fons i curſu: tot⁹ ſanguis eſt ſanguis. et ſic ē ſincathegoreuma mixtū cauſans ſp. ꝓpōnez vl'ez ſi ꝑpoſit. Tercio capit mixtim z valet tātū. ipm et nihil ipſius q̄n ipſum. Quarto totum eſt idem q̄ ꝑfectū. vt. j. celi z. iij. phiſi. totum z ꝑfectū dicimus cui nihil deeſt ſez reḋitum ad ſuam ꝑfectionē.

Notandū ſecūdo. Et q̄ totū z ꝑs ſunt relatiua inuicē z vnū

dicit respectū sufficientē ad alterū. Quottuplex est totū tottuplex etiā est ps. Ideo ꝓma diuisiōe totū est duplex scz reale z rōnis. Totū reale est illud qō habet esse ꝑter opationez nr̄i intellect⁹ z in reb⁹ extra aiaz vt hō: mūd⁹. Illud aūt est mltiplex. Primū est totū integrale scz qō hz ꝑtes integrales. Pars integralis est ꝙ quā totū integrat vt man⁹ pes. Totū q̄ntificatiuū est qō habet ꝑtes magnas z extēsas vt oc̄ qō vidēt. Pars q̄ntificatiua est q occupat locū Vel sic. est ps q̄ si addit toti facit ipm extēsi⁹ z maius vt man⁹ pes ꝛc. Reb⁹ aūt sic stātib⁹ ois ps q̄ntificatiua est integral' z ecōtra. nō aūt simplr. q: si magnitudo esset separata a materia ipsa materia hret ꝑtes integrales nō aūt q̄ntificatiuas. Aliud ē totū intēsionale z est qō habet ꝑtes q pnt intēdi z remitti. Vel qō hz gdus vt sola q̄litas. Pars intēsional' est gdus q̄litat⁹ vt albedis vel caliditat⁹. Aliud est totū potestatiuū qō hz ꝑtes potestatiuas siue potētias agēdi vt aīa. Pars potestatiua est nihil aliū q̄ potētia ipsi⁹ aie siue altri⁹ agēdi⁹. Ūn dic Arest. iij. d aīa. De ꝑte aūt aie ꝛc. Totū essentiale ē qō hz ꝑtes essentiales sine qb⁹ ꝙstitui nō pōt vt hō. Pars essential' est q est ō essentia tot⁹ scz sine q totū esse nō pōt vt materia z forma respectu ois: qm̄ etiam deo est ip possibile q̄ faciat boiez sine matia z forma. Jtē sanguis ꝛco: nō sunt ꝑtes essentiales bois q: hō pūctual' pōt esse sine illis. Totū ꝙ aliq̄tū est q̄d hz ꝑtes aliq̄tas vt decē. imo ois nūer⁹ respectu vnitat⁹. Pars aūt aliq̄ta est q aliq̄tes sūpra ꝙstituit pcise totū z nō plus vl' mīn⁹ vt q̄tuor respectu sedecim q: q̄tuor q̄ter sūpra ꝙstituūt pcise sedecim. Scō ē totū rōnis qō scz hz esse ab opatiōe nr̄i intellect⁹ vt spēs diffinitū gen⁹ ꝛc. Illō aūt etiā ē multiplex. q: aliq̄d ō: totū vl'e scz qō est sup⁹ vel mag⁹ cōmune ad aliud vt aīal respectu bois. Pars ꝙ subiectiua ō: ipm iferi⁹ min⁹ cōe siue spēs vt hō respectu aīal'. Totū in q̄ntitate est termin⁹ cōis distribut⁹ vt subiectū illi⁹ ꝓpōnis ois hō est aīal. Pars in q̄ntitate est termin⁹ cōis nō distribut⁹ vt subiectum ibi hō est aīa'. Totū diffinitiuū est qō hz diffinitionē vt ois spēs. Pars diffinitiua est q ingredit diffinitōez sicut gen⁹ z differētia. Totū in mō est determinabile sumptū sine determiatiōe vt hō respectu illi⁹ hō alb⁹. Pars ꝙ i mō est ipm determiabile sūptū cū sua determiatōe vt hō alb⁹. Jn ꝓposito g̃ fit mentio de toto reali qō habet ꝑtes vt hō. q̄litas. q̄ntitas. nūerus ꝛc.

Cōclusio ꝑm cōmētatorē Auerroim. Totū est nihil aliū q̄ꝫ sue ꝑtes simlr sumpte siue vnite. Probat auto. Aresto. hic dicēs. multa itaq̄ vnū aut diuisiōe quēadmodū totū et ꝑtes. Et. iij. d aīa. sicut oculus z pupilus sunt vnū: sic corp⁹ z aīa sunt vnū totū. Jtē. j. elēco. Duo z tria sūt q̄nq̄ sed q̄nq̄ est totū z duo z tria sunt sue ꝑtes. Et. iiij. phisico. totū non est ꝑter ꝑtes. Cōmētator hic sup textu Arest. Quelibet ps ē aliud a toto. sed oēs ꝑtes sil' sūpte nō sunt aliud a toto. Idē. Totū nihil aliud est q̄ꝫ ꝙgregatio ꝑtiū g̃ totū nō est aliud a se. et subdit. Et illud sophisma est cōpositōis z diuisiōis: qm̄ vnaq̄q⁹ ꝑtiū d: esse aliud a toto sed oēs insimul nō pnt dici esse aliud a toto Rōne. pbat tali. si totalitas esset distincta a ꝑtib⁹ simul sumpt⁹ tūc ꝑt separari. Sepet g. tūc q̄rit an ꝑtes sic vnite adhuc sint totū vl' nō. Si ꝓmū tūc totalitas nō est separa. Si scōm tūc ꝑtes erūt: z tm̄ nō erūt ꝑtes alicui⁹ tot⁹ qō est ipossibile. q: ois ps dicit respectū ad totū. Alia rō. si totum dicit entitatē scz totalitatē distinctā realr a suis ꝑtib⁹ sicut dicūt scotiste: tūc extā ista totalitas est ens: vel est simplex vel cōpositū. Nō ꝓmū. q: totū sp est cōpositū. igit etiā sua totalitas sibi cōrespōdens. imo vel est in rebus ipsis vel solū in imaginatione. Si secundū: tūc nihil est. q: credere imaginatiōi est inconuenies. iij. phi

sicoꝝ. ꝛ ꝓpter hoc ꝙ nos imaginamur petrū differre a paulo: ista differentia non est aliud ꝙꝫ res differētes. sic etiā de toto ꝛ ptib⁹. vel est in ipsis reb⁹. ꝛ sic idē distingueret a seipso: cum nō videt cui insit. Si no totalitas est cōposita tūc etiā est tota et illa totalitas iterꝫ distinguit a ptib⁹ illi⁹ totalitat⁹. ꝛ sic i infinitū fiet ꝓcessus. et si in scōa totalitate dat stat⁹: pariter in pꝛa. Ideo hoī philosopho ꝙꝫ philosophandū ad sensum ꝛ a sensibus ad intellectū fm doctrinā Aresti. j. Posterioꝝ ꝛ nō ecōtra. Hinc est ꝙ exꝑimentalis est melioꝛ et verioꝛ pars pꝛie naturalis. Alia rō. Si ista totalitas est aliqd ꝑter partes simul sumptas. vel est substantia vel accidens. Nō secundum. quia sequitur bene. nulla substantia est substantia et accidens. sed omne totū ꝑsertim substantiale est substantia ꝛ accidens: q; fm eos totalitas est accidēs. igit nullū totum est substantia. iam ꝯclusio est impossibilis ꝛ non maioꝛ ꝙꝫ minoꝛ. Illa em̄ tercia entitas et vnio fm eos est accidēs. Alia ratio. sequeret ꝙ in quolibet ternario esset ꝙternarius et in quaternario esset quinarius. et sic sursum semp ascendendo. qm̄ ternarius est quoddam totum et sua totalitas est entitas et vnitas distincta a toto ꝛ partib⁹. ꝙꝫ erūt ꝙtuoꝝ vnitates in vno ternario ꝛc. Sunt alie multe rationes idē pꝛobantes: tū ad pꝛesens iste sufficiāt.

Arguit primo. Totum distinguitur a suis partib⁹ simul sumptis. Pꝛobat autoꝛitate Aresti. vij. Methaphi. qui dicit. Bis tria non sunt sex sed semel sex sunt sex. Et cōmentatoꝝ ibidē. Littere nō sunt syllabe ex quibus fiunt. Item Aresti. et cōmētatoꝝ. ij. de aia Substātia cōposita distinguit ꝓtra formā ꝛ materiā que sunt ptes. Respondet ad pmam autoritatez ꝙ textus coꝛrupte allegat: qm̄ est ꝓtra omnes mathematicos ꝙ bis tria nō sunt sex similiter ꝓtra rationē. sed sic debet allegari: semel sex sunt sex sed non bis sex sunt sex. Ad secundam respondet ꝙ cōmentatoꝝ accepit litterā ꝓ materia et syllabam pꝛo forma: alꝫ esset contra pꝛincipia grāmatico ꝝ. Ita eodē modo intelligit Arestoꝛe. qñ dicit: syllaba ba non est b et a. Ad terciam dicitur ꝙ substantia composita distinguit a materia ꝛ forma si diuisiꝫ accipiunt non aūt coniunctim.

Arguit secūdo Si totum non esset aliud a suis partib⁹ tūc homo esset incoꝛruptibilis. q; tam materia ꝙꝫ forma q̄ sunt ptes sunt incoꝛruptibiles. Item homo est risibilis ꝛ ridet et tamen nulla pars est risibilis Respondet ad ista et similia argumēta ꝙ materia ꝛ forma sum̄t sumpta que sunt cōpositū coꝛrūpit ridet fiet nō aūt diuisa. sic ꝙbat argumētū: qm̄ tot⁹ hō est nihil aliud ꝙꝫ sua materia ꝛ forma simt vnita ꝛ ꝯiuncta. ꝛ illō vult ꝯclusio

Arguit tercio. Materia et forma sunt causa cōpositi ꝛ sūt in cōposito. et si essent cōpositū tūc cōpositū essꝫ causa cōpositi ꝛ cōpositū essꝫ in cōposito. Item matia ꝛ forma sunt ꝓa ꝯposito ꝛ sic idē essꝫ pꝛiꝫ seipso. Item ptes sunt notioꝛes ꝙꝫ notū. j. buiꝰ. et sic idē esset notꝰ seipso. Rndet ad oia ista sicut pꝛi⁹. materia ꝛ forma diuisim sumpte sunt in cōposito et cā cōpositi ꝛ ꝓces ipsoꝝ: nō aūt si ꝯiunctim ꝛ vnite accipiant ꝙ sunt cōpositū met.

Questio XI

Vtrū soꝛtes sit hodie idē qui heri fuit. Ista qstio habet incidētalr oꝛiginē dubitādi. q; cū supra dictuꝫ sit quō totū sit idez cum suis ptibus ꝛ quō ab ipꝫ distinguat: posset esse dubiū

an sortes hodie sit iste sortes q̄ fuit heri qm̄ ꝑculdubio admin⁹ matia in eo est variata ꝓ resolutiõez suaꝝ ptiũ. sz variata ꝓte variat etiã totũ. Etiã alia rõe mouet. s. ꝑ opinionẽ ipi⁹ heraclit dicẽt⁹ q̄ idẽ equ⁹ nõ possz bis eundẽ fluuiũ itrare. Aristipp⁹ ẽo ipm corrigẽs dixit q̄ etiã nõ possz sel̃ itrare eũdẽ fluuiũ ꝑter ꝓtinuã mutatiõez ipaꝝ reꝝ. ꝑ q̄ etiã tenuit nos nullã hr̃e ve ritatẽ de aliq̄ re ꝑ mutatiõez ꝓtinuã ipaꝝ reꝝ. ideo ꝑpetuũ tenuisse dr̃ silẽ/ tiũ ne aliq̄d falsi pnũciaret.

Notandũ est ꝑmo q̄ fm Arest. in. v. metaph̃. aliq̄ dicuntur eadẽ q̄druplicit. Pꝛio ꝓportiõe. s. q̄ int̃ se habẽt q̄ndã analogiã z ꝓportionẽ siue conuenientiã vt res diuersoꝝ pdicamẽtoꝝ. qm̄ pdicamẽta habẽt int̃ se q̄n/ dã ꝓportionẽ. vt q: dicũr de suis inferiorib⁹ z sunt genera generalissima. Ex emplũ recto: vniuersitaꝫ z recto: nauis sũt ẽde ꝓportiõe. Itẽ hõ z asin⁹ imo q̄libz res ẽ eadẽ alia ꝓportiõe qm̄ secũ conuenit in esse. Ille tm̄ mod⁹ est remo/ tissim⁹ identitatiꝫ. Scõdo aliq̄ dicunt eadẽ genere. s. q̄ significant ꝑ vnũ genus pdicamẽtale vt oẽs species: vt hõ z asinus dicũr eẽ ydem. silr albũ z nigruz qm̄ sunt sub colore. Tercio aliq̄ dicunt eadẽ specie q̄ significant ꝑ eandẽ spe/ ciẽ specialissimã. z h̃ duplicit. scz specie essentiali siue substãtiali. z specie acci dẽtali. Exẽplũ. oẽs homines dicunt ydem specie essentiali. Itẽ oia alba dicunt eiusdẽ speciei. silr oẽs bauari ꝛc. Quarto aliq̄ dicũr eadẽ nũero. s. q̄ⁿ matia hec demõstrata est eadẽ. id ẽ q̄ habẽt eadẽ materiã in nũero. vt mar⁹ tull⁹ z cicero. silr paul⁹ et h̃ risibile demõstrãdo paulũ. Et ista idẽtitas nũeralis est matia idẽtitas fm Arest. j. thopic. q: ista sꝑ ꝓsupponit alias tres et non ecõtra. qm̄ q̄ sunt eadẽ nũero sunt etiã eadẽ specie z genere z nõ ecõtra. z ista q̄ sunt eadẽ specie etiã sunt eadẽ genere sz nõ ecõtra. Est tm̄ sciendũ q̄ aliq̄d dr̃ manere idẽ in nũero ꝓ diuersa tpa trib⁹ modis. Pꝛio large. s. cu⁹ dispositi/ tiões accidẽtales nõ sunt notabiles variate. vt idẽ danubi⁹ currit ꝓ bauariã q̄ currebat añ viginti annos. silr idẽ est equ⁹ in stabulo q̄ fuit ante sex dies. Et oppositio illud dr̃ sibi diuersũ cui⁹ dispositiões notabiles sunt variate: vt Seneca in q̄da epla. Neo est idẽ in senectute q̄ fuit in iuuẽtute. Silr ẽ petro infirmo dicam⁹. nõ est idẽ petr⁹ q̄ fuit añ q̄tuor ebdomadas. Iste g̃ modus idẽtitatiꝫ est inuent⁹ ꝑ laicos vt cõis modus loq̃ndi saluet. Scõdo aliq̄d dr̃ idẽ in nũero ꝑe. s. cui⁹ ps ꝑncipalior. id ẽ forma substalis est eadẽ q̄ fuit ante vt sortes ẽ idẽ hodie q̄ fuit heri: qm̄ alia sua nõ est variata. z h̃ vult ꝓmetator vi. phisicoꝝ. cũ inq̃t. Idẽ in rei ritate est idẽ fm formã. forma em̃ substal hois nõ variat cũ sit indiuisibil. Sz et oppositio illo dr̃ sibi diuersum fm diuersa tpa cui⁹ ps ꝑncipalior scz forma substãtialis essentialit est variata. vt Bru nellus iuuenis nõ est idẽ cũ brunello senior. licz sit idẽ asin⁹ m̃ ei⁹ forma eq̄ est diuisibil est mutata z augmẽtata. Tercio ꝓpriissime. s. q̄ fm scipm non est variatũ essentialit. vt oẽ indiuisibile: vt deꝰ angel⁹ alia intellectiua silr ce lũ. Illud ẽo dr̃ sibi diuersũ q̄ substãtialit est variatũ. vt oẽ q̄ ẽ sub ꝓcauo orbis lune elemẽtũ z elemẽtatũ. qm̄ in aiali ẽ ꝓtinu⁹ fluxus z refluxus ptiuz ꝑmo de genera. Seneca. Nemo nostꝝ est mane q̄ fuit ꝑdie. Et Job loq̃ns de hoie ait. Et nũq̄ in eodẽ statu ꝑmanet. Et sapiẽs. Nihil ẽ stabile sub sole

Notãdũ scõdo ꝓ intellectu ꝓdictoꝝ z materie idẽtitatis posz set occurrere maxima difficultas. scz. An indiuiduũ debeat dici vnũ z idem in nũero ex idẽtitate forme aut matie aut vtriusq̄. Q. nõ sufficiat idẽtitas forme ꝑ hoc sic. q: tũc man⁹ z pes essent idẽ q: habẽt eandẽ formã in numo/

ro. scz aiam intellectiuā. Itē ad variatōez ptis materie seqtur variatio totī
matie. sz ad variatōem matie sequit variatio totī ꝓpositi. qm̄ matia ē pars
essentiall ꝓpositi. sz ptē essentiali variata etiā variat totū. Q3 aūt matia ꝓti
nue variet patz: qr qlitates ꝑme in corpe nō stant ociose sz ꝓtinue. aut aliq̄d
fluit aut aliq̄d resoluit in ptibꝫ matie. z ꝫ fit in nutritōe alteratōe z motu lo
cali. Itē si idētitas forme sufficeret tūc nihil nutriret augmentaret vl̄ dimi
nueret. qm̄ in nutritōe fit assimilatio nutrimēti in substātiā aliti vel ei ptez
Vn̄ cū materia nō manear eadē ꝓpt ꝓtinuū fluxū et refluxū humoꝝ seqtur
qꝫ idē nō augeat qm̄ forma est indiuisibil' et sp manet inuariata. g̃ sola matia
in nutritōe variat. Q3 aūt nō sufficiat idētitas materie sic ꝓbat. qr sequeret
qꝫ infiniti hoies fuissent in sorte exquo sepissime ei materia est variata p flu
xū z refluxū ptiū. Vn̄ in vno hoie centū saluarent z infiniti dānarent. imo se
q̄ret qꝫ paul vel ali christianus nō esset baptisat. neqꝫ q̄ hodie duxiſz vro
rē cras esset in mr̄imonio. qm̄ nō esset idē hō ex materia est variata. Et sic
aia trāsibit de corpe in corp. qꝺ est ꝓra rōem z Arestotelē in. j. de aia q̄ rei
ꝑhēdit antiq̄s ꝑhos dicētes qūlibet aiam qōlibz corp ingredi. Ergo nō
sufficit idētitas matie qm̄ ipa i idiuiduis n̄ pōt manere eadē ꝓpt ꝓtinuā re
solutōem suaꝝ ptiū. Propt̄ illas fortes ratōes rn̄dem ad istā difficultatem.
Ad ꝫ vt ind iuiduū sit z denoiet vnū z idē i nūero licz forme substātialis idē
titas necessario z pl reqrat cꝫ idētitas materie: tn̄ absolute n̄ sufficit sz etiā
reqrit qꝫ ipa ꝓseruet eadem in eadē materia saltē fm ptē. scz humidū radica
le. Quelibet haꝝ ptiū ꝑbatur ex supradictis. Est tn̄ verꝫ qꝫ in indiuiduis hu
manis idētitas pōt saluari ex idētitate forme substātialis. qr forma est q̄ dat
esse rei z vnū esse. ij. de aia. Imo totū ꝓpositū accipit suā denoiatōnem a for
ma. Et soluūt rōes añ rn̄sōem qr baptism z filia nō imp̄mūt fm suos cha
racteres materie sed aie. In alijs ꝙ mixtis sic nō est. qr forma asini mutat
ad variatōem materie et sue partis.

**Conclusio. Sortes est hodie idem q̄ fuit heri large vel pro
prie.** qr sua ꝑs p̄incipalior manet eadē. s. forma substalis. Itē alias nullū no
men esset ꝓprie qualitatis. Itē ibi dicimus idētitatē vbi nō est differentia
iij. phisicoꝝ. sed sortes hodie et heri nō differt a seipo exquo drītia sumit a
forma fm oēs. sed forma est eadem hodie et heri.

**Arguitur primo. Idētitas sumit a materia. qr materia pri
ma est imutabilis. v. metaph.** Rn̄det qꝫ materia sit immutabilis a ꝓpa po
tētia qr nulli est actiuitatis ideo nō pōt seipam immutare ad aliquam trās
mutationē sed ipam trāsmutāt forma substātialis et qualitates prime

Arguitur scdo. Si etiā requireret idētitas materie seqretur
si sortes hodie fuiret cras nō esset fur et sic nō deberet suspēdi. Rn̄detur qꝫ
cōmūis mod loqndi nō ꝓsiderat trāsmutationē materie nisi maxime nota
bilē. iō appellat eū sortē hodie z cras sz eūdē. philosophi ꝙ q̄ rōem miscēt
sensibilibꝫ aliter habēt iudicare. Ipe em̄ heraclit nimis in tali mutatōe rei
rū excessit. ꝓpter qꝺ nihil vtert loqui volebat ne mentiret. sed oia mōstra
uit digitis. Sed eum reprobat Aresto. iiij. metaph.

**Arguitur tercio. Possibile est qꝫ materia ꝑma in aliq̄ mini
me trāsmutet sed maneat eadē verissime.** qr stat egꝝ nō nutrin vt sciūt medi
ci. neqꝫ plāta crescere nec resolui ꝓpt frigus extrinsecū. g̃ p̄dicta de trāsmuta

tione materie stare nō pōt. Rndet q si eger nō nutrit tūc incipit diminui. et sic materia trāsmutat q; resoluit. sed de plāta est dicendū q et ꝑ materia adh̄ huc trāsmutet q; alterat ꝑ frig⁹ extrinsecū. sed calo: ab intra resistit

Questio XII

Vtrū infinitū secūdū quod i

finitū sit nobis ignotū. Pro introductōe hui⁹ qstiōis est sciendū q Aresto. i capitulo scdo reprobat opinionē anaxagore q dixit q infinita essent pncipia rei naturalis. Et est ratō sua talis q; si infinita essent pncipia rei naturalis tūc nulla res naturalis posset cognosci. qm tūc arbitramur nos aliqd cognoscere qn ꝑfect⁹ ex qbz tantis ipm sit. set infinitū fm q infinitū est nobis ignotū. Vn dic. Si igit infinitū fm q infinitū ignotū est fm multitudinez et magnitudinē. infinitū ignotū qntū est quoddā. fm spēm aūt infinitū est qdle qddā. Pricipijs aūt existentibz infinitis z fm multitudinē z fm spēm ipossibile est que sunt ex his cognoscere. Sic em cōpositū cognoscere arbitramur cum cognoscimus ex quibz z quantis sit.

Notandū primo. licz Aresto. iij. phisico: multas ponat acceptōes et diffinitōes infiniti. vt habet infra in tercio qstiōe. xij. hic tn alie ponent sue acceptōes. Et ꝑmo ifinitū capit duplicit. Pmo cathegoreumatice. s. qn ponit se solo vel irrestrictū a pte ꝑdicati. vt cor⁹ est infinitū. imo qncū qd est se solo extremū tūc capit cathegoreumatice vt infinita sunt. z ita pōt attribui magnitudini vl multitudini. Tunc attribuit magnitudini qn additur magnitudi vel suis spēb⁹. vel qn addit termio significati extēsioez vt ifinita magnitudo nō est. infinita linea est. Infinita quātitas est. Et ita exponitur duplicit. Positiue sic. est magnitudo pedal' tripedal' et sic sine statu. h̄ mō est incōplexū sub ꝑdicamēto qntitatis z est species magnitudis. z sic ñ dat. vt ꝑbat. iij. phisico:. Priuatiue sic exponit. est magnitudo nō termiata. vel sic. est qntū nō termiatū et ita est ꝯplexū z etiā nullū tale est. Tūc ꝯo attribuitur multitudini qn addit termio significati multitudinē z nūer. vt in continuo sunt infinite ptes. ita ē incōplexū. z ponit sub multitudine in ꝑdicamento qntitatis. Et talis infinita multitudo in reb⁹ actu sepatis et extēsis non dat. qm sic exponit positiue. vt ifinita multitudo id ē duo tria qtuor z sic sine statu. Priuatiue vero. put est ꝯplexū sic exponit. est multitudo nō termiata nūeralit. Scdo mō capit sincathegoreumatice. s. qn secū habz aliqd substātiuū vt infinitū pond⁹ sortes pōt portare. et de rigore h̄ etiā fit qn ponitur a pte subiecti solitarie qm tūc ꝯfundit ꝑdicatū vt infinit⁹ est mūd⁹. Et sic pt attribui multitudini vl magnitudini: eodē mō dicēdo sicut ꝓius. Qn aūtez attribuit magnitudini tūc positiue sic exponit. Est aliqntum z qlibz maiori assignato maio⁹. z sic ista est falsa. Infinitū pond⁹ sortes pōt portare. Priuatiue sic. est aliqntū z nō tantū qn sp maio⁹. z ita ꝑdicto ꝓximo ꝓcedit. Sed qn attribuit multitudini tūc positiue sic exponit. est aliq̄ z qlibz plura. vt i qlibet ꝓtinuo sunt ifinite ptes. Priuatiue sic. est aliq̄ z nō tot qn plura z nerū dat in quolibet ꝓtinuo. Sic ꝑ sincathegoreumatice capiēdo infinitū semp est ꝯplexū. Et sp dat ad minus in ꝓtinuo qn attribuit multitudini. qn vero attribuit magnitudini tūc nō semp datur.

Notãdũ scõo. Aliq̃d cognoscit dupliciter. Primo positiue quod cognoscit secluſa oĩi negatiõe. vt q̃ hõ sit aial risibile. q̃ sit ꝓpositꝰ ex materia ⁊ forma. Scõo mõ ꝓuatiue qõ cognoscit p negatiõꝫ positiui. vt õs cõgscit q̃ nõ ẽ coꝝpꝰ. ⁊ infinitũ q̃ nõ est accidẽs. Itẽ aliq̃d cõgscit ꝑmo noticia siue cognitõe distincta siue determiata. scz qõ cõgscit p ꝓceptũ ꝓpriũ ⁊ sibi ꝓuenientẽ. vt qñ hõ cõgscit p risibilitatẽ. ⁊ de ista loq̃t Arest. vij. thopic. Ois diffinitio ẽ notioꝝ suo diffinito. qm̃ distincte ⁊ clare exꝑmit qõ ꝓfuse p diffinitũ significat. Scõo aliq̃d cognoscit ꝓgnitõe ꝓfusa. s. qõ ꝓgnoscit p ꝓceptum nõ solũ sibi ꝫ pluribꝰ ꝓuenientẽ. ⁊ ita cõgscit oĩs res mũdi sub ꝓcepto entis. ⁊ isto mõ diffinitũ est notꝝ nobis sua diffinitõe. vt ꝑbat Arest. i. ꝓemio ꝑmi huiꝰ de circulo q̃ nob est notioꝝ q̃ sua diffinitio. q̃ ꝑm ꝓmeratorẽ ibidẽ ẽ illa Circulꝰ ẽ figura sperica in cuiꝰ medio ponit ꝓũctꝰ a q̃ oĩes linee ducte ad circũferentiã sunt eq̃les. Ita etiã hac cognitõe cõgscerem⁹ infinitũ si essꝫ. scz q̃ esset coꝝpus q̃ntũ. Et debꝫ q̃stio intelligi õ infinito i magnitudie ⁊ etiã multitudine entiũ actu separatoꝝ. vt clare ex textu Arest. ptꝫ. Debꝫ etiã itelligi cõditionaliter vt grat tantũ. si essꝫ infinita magnitudo actu vl multitudo reruꝫ separatꝫ an cõgsceret distincte q̃ntũ essꝫ in lõgitudine latitudine et ꝓfundita/te. ⁊ et q̃t ꝓtib⁹ essꝫ ꝓpositũ ita q̃ ratio infinitatis intelligi possꝫ. vñ ꝑm q̃ capit specuatiue. ꝑut exꝑmit rõem infiniti ⁊ nõ reduplicatiue

Cõclusio. Si essꝫ infinitũ in actu ipm ꝑm suam ratiõem nõ posset cõgsci distincte ⁊ positiue. s. q̃ntũ esset et ex q̃bus partib⁹. et q̃t ꝓpone/ret. Probat auctr Arest. hic in textu exꝑsse illã ꝑmiam ponẽtis vt supra. Et ꝓmeratoꝝ. ij. metaph. Finitũ nõ cõprehẽdit infinitũ. sed intellectꝰ est finitus igit nõ distincte intelligit infinitũ. Rõe tali ꝑbat. Infinitũ in actu est q̃ntuꝫ nõ terminatũ. ꝑm ꝓmentatorẽ. j. phisicoꝝ. sed si intellectꝰ ipm distincte itelligeret tũc ipm mensuraret sed quantacũq̃ parte in eo assignata sp est assignabilis maioꝝ. Preterea intellectus ad intelligibile debꝫ esse ꝓportio. sed ipius ad infinitũ nulla est ꝓportio. Vnde cõmuniter due solent assignari ꝓditões infiniti i magnitudine si esset. Prima q̃ nõ posset ꝓsumi p ablatiõem q̃ntaꝝ rũcũq̃ partiũ. Scõa q̃ nõ posset determinari quantũ esset

Arguitur primo autoritate cõmentatoris in secũdo deaĩa q̃ dicit. Intellectus infinita intelligit in ꝓpositõe vniuersali. Et Arest. iij. de aia. Intellectus est q̃dãmodo oĩa. Itẽ Aresto. tradidit cognitõem de infi/nito. iij. hu. ⁊ ꝑmo celi. ergo infinitũ si esset cognoscereꝝ. Rñdet q̃ intelle/ctus intelligit infinita ⁊ oĩa ꝓfuse nõ aũt distincte. ⁊ Aresto. tradidit cognitionẽ de infinito solũ q̃ nõ sit vel in ꝓfuso

Arguit scõo. actu est infinita multitudo in q̃libꝫ continuo qm̃ est diuisibile i infinitas ꝑtes. j. iij. et. vj. phisicoꝝ. ⁊. j. celi. ⁊ tñ illõ distincte cognoscit. vt hõ asinus ⁊c. Rñdet ꝑmo q̃ nõ ẽ infinita multitudo rerũ actu separatꝝ et extẽsatꝝ licꝫ in potẽtia sic in ꝓtinuo. Scõo dr q̃ rõ illarum ꝓtiũ infinitatꝝ in ꝓtinuo nõ est distincte cognoscibilꝭ. ⁊ illud exꝑmit ꝫ signuꝫ ꝑm q̃. Et noranter dr rez extensatꝝ. q̃ ꝑm opinionẽ Arest. actu essent infinite anime. licꝫ assertiue in eo non reperiat de animabus. sed ille nullam faciunt extensionem.

Arguitur tercio. Infinitũ si esset: esset nobis notũ etiã distincte q̃ haberet duas medietates. et p ꝓsequs sub rõne duplici cognosceret.

Zē infinitū diffinit fm Arest. iij. huius. sed diffinitio distincte z clare exprimit ipaz naturā diffiniti. Rndet ad pmū q hec nō est specialz determinata ratio infiniti: imo dr q nullū sit assignabile mediū i ipo infinito. q: mediū dicit respectū ad extrema q in ipo ipossibile est repiri. Et si allegat Arest. ij. metaphi. si infinitū esset qlibet ps in eo esset mediū. dicat: q tm velit si esset infinitū rūc priuatiue ois ps essz mediū q: nō illa neq aliq. Ad sgūdū dr q solā diffinitio ifiniti est qd nois de q nō precedit argumtū sed de qditatiua. Cū g rō infiniti sit minime intelligibilis: hinc est q multi tenēt etiā supnaturalr nullū infinitū posse esse. De hoc tm latius in vltima qstione tercij phisicoz.

Questio XIII

Vtrū oia entia naturalia sint

determinata ad maximā vel minimā qntitatē. Sciendū q Arest. i cap'o. ij. vbi s. alia rone reprobat Anaxagorā q renuit infinita ee pncipia rei naturat Et est talis q corpa nō sunt cōposita ex infinitz: qm totū z ptes cōsequunt se inuicē q ad finitatē z ifinitatē: puitatē z magnitudinē. Vnde si totū est alicuius qntitatz necesse est ptes esse tāte qntitatz. sed cū totū nō sit ifinite qntitatz q: nō tangit aial vel plantā esse cuiuscūq magnitudis. g neq ptes sunt infinite. Ex illo cludit Arest. q caro os z alia hmōi nō pnt esse qntacūq fm magnitudinē. ideo hic incidit sermo de minimo z maxio fm quantitatem.

Notandū primo q ens naturale capit multis modis. Primo pro cōposita ex materia z forma vt oē elementū z elementatū vt hō aial plāta sil'r celū. Scdo pro ipa natura seu matia vt forma. Tercio pro dispositiōe siue operatiōe ipsius cōpositi q sibi cuenit rone forme substātialr vt calidras est ens naturale igni z frigiditas siue frigefacere aq. Sil'r ridere e naturale ipsi homi. Quarto pro oi illo qđ habet esse a natura et nō ab arte sicut hō: oe aial z oia vegetabilia. hoc mō pōt in pposito accipi ita vt idē sit dicere hoc est ens naturalr z hoc est ens naturale siue p naturā. Res aūt naturalis dr esse determinata ad qntitatē q: pōt attingere aliquā quātitatē et nullo mō maiorē p naturā. Ita etiā dr determinari ad minorē qntitatē q: pōt esse alicuius que qntitatz ita q naturalr nō minoris: qm si fieret minor vltra maior exiret suā speciē z corrumpet. z sic determinata valet tantum sicut limitata.

Notandū secundo, ex quo maximū et minimū sunt suplatiui ipsa pnt exponi dupliciter Affirmatiue z negatiue. Illud est maximū affirmatiue quod dr alios a se est maius. id est qđ excedit oēs alias res in magnitudie vel in alia re. et sic qlibet suplatius nō dicit nisi de vna re fm Arest. v. thopicoz. Quicqd pro supabūdantiā dr solū vni rei cuenit. Illud est maximū negatiue q nō est maius. vt si essent sex viri eqles in magnitudine q excederēt alios i magnitudie tūc qlibet eoz diceret maximus. z ita suplatius pt sil'r semel dici de multz. affirmatiue sed nō nisi de vno. Illud dicit minimū affirmatiue qđ qlibet alio a se est minus. Sed negatiue quo non est minus. Vt aūt ad ppositum flectat sermo: maximū z minimū in qntitate pnt esse in rebus dupliciter. scz de facto siue actu z i potētia. Illud dr maximū simpliciter de facto qđ oēs alias res excedit i sua qntitate z illo dato vt vltra spera. minimū sed vt corpus arbomale Scdo i potētia z dupliciter scz naturali vel simpliciter z supnaturali. Illē est maximū fm potētiā naturalē qđ habet tātā qntitatē q nō pt ee maior naturaliter. vt vltra spera. Sed illē est maximū potētia supnaturali qđ habet tātā qntitatē q etiā sup

naturaliṫ nō pōt fieri maioꝛ. et actu nullū tale est sed infinitū i q̄ntitate si eēt esset tale maximū qm eo nō posset fieri maius: exquo iplicat ꝛ tradictōnem sicut etiā implicat duo infinita in magnitudine esse simul. de hoc latꝰ in li. de celo et mūdo. Eodem mō applicandū est minimū in q̄ntitate. Cū ergo Aresto. potentiā naturalē ad res que actualiter sunt vel veriſiṫ pñt esse limitauit Est cōsequenter p intellectu ꝛclusionis inuestigandū quō in rebꝰ reperiaṫ maximū et minimū. Et ꝓmo non est dubiū quin sit vel fuerit vel futuro erit maximus hō negatiue. sed affirmatiue est dubiū ⁊ incertū. Ita etiā de minimo hoie. et sicut est de specie hūana ita est etiā in aliis speciebus animaliū. nō ꝙ in inaiatis vt plantis. Scōo terra naturaliter disposita vt estimaṫ circa centrū est minima: ita q̄ intantū est ꝛdensata si ꝛdēsaret plꝰ ipa coꝛrūperet ⁊ exiret suā spēm qm est densissima. g̃nō pōt fieri minoꝛ potentia naturali. Ita etiā ignis circa supficiē spere lune est rarissimus. ita q̄ si vlterius rarefieret coꝛrūperet ideo habet maximā quantitatē quā ſm naturā habere potest. Et si queriṫ. vnde trī ꝓuenīret ista coꝛruptio: an ab aliq̄ intrī seco vel extrinseco Est dicendū q̄ ab intrinseco. ſ. a forma substātiali que sub certa quātitate quo ad magnitudinē vel paruitatē manere potest. ⁊ nō sub maioꝛi vel minoꝛi. Extrinsecū em̄ nō causat istā coꝛruptōem. Tercio dabiliṫ est quātitas in materia magna et qua sub qua potest forma equi manere et nō sub minoꝛi vel maioꝛi. qm forma est limitata vt maneat sub certa quātitate et h̄ in actōe et potētia naturali. Quarto ois multitudo est terminata ad mūmū. ſcz numeꝝ binariū. Quīto nulla forma siue q̄litas q̄ intēdi et remitti pōt: pōt dari mīma: qꝛ est diuisibiliṫ in infinitos gradꝰ. Sexto in q̄libet specie est dabile indiuiduū q̄ nō est maiꝰ licz posset esse maiꝰ. qm̄ pōt calefieri et plꝰ rarefieri. vel pōt ꝓcuri vt tumefiāt sibi mēbra. neq̄ hoc ē ꝛ mentez Aresto. qm̄ nihil aliud vult nisi q̄ quelibz species rei naturalꝰ determinat i suis indiuiduis certā q̄ntitatē. ſ. quā. ita q̄ minus illo ꝓducere naturaliṫ non pōt. et determinat maximā q̄ntitatē ita q̄ vltra illā maius indiuiduū ꝓducere nō pōt. non obstāte quin ipm indiuiduū possit p accidens tumefieri ⁊c. Septimo naturaliṫ ſm Aresto. loq̄ndo dabile est maximū qō pōt esse. ſ. totꝰ mūdus. qꝛ naturaliṫ nō pōt esse maioꝛ. Vīn multa fiṫa dubia pñt faciliter solui p hāc distinctōez. Maximū aliqō actualiṫ est ⁊ aliō qō pōt eē. Itē maximū qō pōt eē aliud pōt esse potētia naturali: aliud potētia supnaturali. de possibili em̄ in illis inferioꝛibꝰ raro daṫ maximū licz actu.

Nota tercio, sicut maximū et minimū applicanṫ ad q̄ntitatē de q̄ in ꝓmo phisicoꝝ hic ꝓmiṫ agiṫ. ita etiā pōt applicari ad alia. Et ꝓmo vtꝝ sit dare maximā velocitatē ⁊ tarditatē. Scōo vtꝝ sit dare maximū spaciū p qō visibile pōt videri. Tercio vtꝝ sit dare maximū tps p qō aliq̄ res posset durare ita q̄ nō vltra. Quarto vtꝝ sit dabiliṫ maxima ꝛtꝰ agentꝫ naturaliṫ siue vltimata. ſm quā ipm agere possit sic q̄ nō vltra. Quīto vtrū sit dare maximā resistētiā in q̄ virtꝰ resistētis est sūma. sic q̄ si plꝰ deberet resistere ipm resistens coꝛrūperet. Et ad oia ꝓdicta rñdeaṫ affirmatiue ſm mentē Aresto. ꝓterq̄ q̄ nō daṫ maxia tarditas. ⁊ de his oibꝰ latius tractaṫ li. ō de celo et mūdo. ⁊. ij. de generatōe. Hic ꝙ solū de maximo ⁊ minimo in q̄ntitate amplectendū est Et ſm Aresto. hic in textu sit hec ꝛclusio responsaṫ.

Cōclusio. Natura in qualibet specie determiāt indiuiduis certā q̄ntitatē quā nullū indiuiduū eiusdē speciei naturaliṫ excedere potest.

et paruitatē sub q̄ nullū esse pōt mīn⁹. Hec ꝯclusio ꝓbat auctoritate Aresto hic in textu vt supra patuit. t. ij. de aia. Omnīū a natura constantiū positus est certꝰ terminꝰ augmēti t decremēti. Cōmentator hic. Caro habz in paruitate t magnitudine determinatā q̄ntitatē quā nō ptrāsit. Idē. Manifestū est ꝙ se q̄ q̄ntitas carnis est termiata magnitudie t quitate. Et. vj. phīsico ꝛ Minimū de omni generato est terminate q̄ntitatis. Ratione tali ꝓbatur q̄stio. Natura nō admittit infinitatē in suis indiuiduis neq; extensiōis diuratōis actōis vel resistētie. qm̄ nō est ꝓcessus in infinitū. vij. phīsico ꝛ. ergo in q̄ntitate actōe et passione sua indiuidua limitauit. hoc idem voluit Arest. in primo celi. pīertim de actione.

Arguitur ꝓmo. Multa sunt indiuidua in specie hūana in statu augmētatōis t diminutōis. t ista nō sunt determiata ad maxima neq; minima quantitatē qm̄ adhuc augmētant. Rñdetur q̄ oia in questione nō distribuit ꝓ singulis indiuiduis sed ꝓ specieꝫ singuloꝝ vt expressit ꝛclo. Scōo respondet q̄ omne indiuiduū est determiate q̄ntitatis quā attiget futuro et nō maiorē pīertim in longitudine. Et si querit que sit causa diuersitatis in longitudine diuersoꝝ hoim. Rñdeo saluo iudicio meliori. ratio seminalis seminū pris et matris vna cū influētia celesti. dispositio em̄ ratiōis seminalis maxima hz in ipo filio nouit genito efficaciā vt expiētia edocuit.

Arguitur scōo auctoritate Aresto. ignis augeret in infinitū si sibi adderet ꝓbustibile. q̄ nō terminat maxima quātitate. Item ponatur ignis rarissimꝰ t maximus et sibi apponat stuppa: si ipam cōburit fit maior si nō tūc agens naturale applicatū suo passō nō impeditū nō ager qō est falsum. Rñdet q̄ Arest. supponit infinita ꝓbustibilia que nō sunt. Ad aliō ōr si admittit ignis rarissimus ipe nō ꝓburet stuppā. qm̄ est determinatus in sua actōe et quātitate. vt innuit casus. et ita hab et impedimentū. q; limitationem et terminū sue quantitatis.

Arguit tercio. Nunq̄ res terminat ad minimā quantitatez q; res naturalis est ꝛtinuū. et illud est diuisibile in infinitas ptes. ij. phīsicorū. imo est diuisibile in duas medietates. sed sua medietas est minor vñ habit minus mimo. Rñdet ꝓmo q̄ q̄stio loq̄tur de rebꝫ naturalibꝫ totalibꝫ. q; ille pōt saluari sub certa quantitate ita q̄ nō sub minori. si q̄ tale minimum assignet: vt asinus bipedalis: ille si diuidit statim exit speciem t corrumpit. Unde q̄stio loquit de toto nō diuisibilitatis sed ꝑ se subsistēre. ita q̄ nō ē ꝑs alterius. Ira etiā soluit Arest. cū dicit q̄ nō sit minima magnitudo q; semp eius pars erit minor. q; ibi loquit q̄ ad diuisiōem. hic ꝙo loq̄mur q̄ ad q̄ntitatē sub q̄ indiuiduū pōt saluari sic q̄ nō sub minori vel maiori.

Sed dicercs, quō intelligit Arest. qui h̄ dicit q̄ sit dabil' minima caro cū eius medietas sit minor t dabit minꝰ mimo. Ire ipa est diuisibil'. q; si essz indiuisibil' nō essz minimū. q̄ post diuisionē manet vel nō. Si ꝓmū tūc erit minus minimo. si scōm tūc nō ois corruptio erit terminꝰ alterator ꝙ Arest. ꝓmo de generatōe. Rñdet breuit q̄ Arest. reprobādo anaxagorā duo supponit. Primū. Oē corpꝰ fit minꝰ ꝑ ablatōez alicuiꝰ ab eo. fm q̄ etiā ꝛcessit Anaxagoras. Carnis est determiata q̄ntitas in magnitudie et quitate. t tūc sic arguit. dabil' est minima caro: q̄ si ex illa aliq̄d segregabit erit minus mimo. q̄ qōlibet nō est in q̄libet que fuit opinio anaxagore. Ira q̄ minimū ōr duplicit. Primo q̄ ad naturā q; nō pōt naturalit̄ ee minꝰ

Phisicoꝝ I Questio XIIII

20

ꝛ sic nō dak in generabilib⁹ ꝛ coꝛruptibilib⁹. Alio modo q̄ ad nos. qm̄ nos quo ad nos
nō possum⁹ minus iudicare fm sensū nostꝝ. ꝛ sic intelligit Aresto. Hec distinctio habek oꝛiginaliter ex ꝓmētatoꝛe. viij. phisicoꝝ q̄ dicit q̄ ꝑma ps i motu q̄dāmodo est i actu. q: est indiuisibil'. et est in potētia q: ē diuisibil'. Illic ōr caro ōr mīma. q: si vlter⁹ diuideꝛek ipa esset insensibilis vel exiꝛet suā spēm q: resolueꝛek in ꝛem ꝛē. Et ōr ad argumeꝛtū q̄ coꝛruptio ꝓprie dicta ē termin⁹ alkatōis. ſz caro solū diuidit: ad quā diuisionē p accidēs seq̄t coꝛruptio

In tractatu scō Aresto. determīauit de p̄ncipijs ꝛeꝝ naturaliū fm
i opinionē antiq̄oꝝ. In tractatu tercio agit de eisdē fm opinionē p⁹o⁹
priā. ꝛ diuidit in tria capitula. In q̄oꝝ ꝑmo ꝓbat p̄ncipia ꝛeꝝ naturaliū esse ꝛꝛaria. id ꝓbans aucte antiquoꝝ pboꝝ q̄ hoc idez affirmabant. Oia em̄ p̄ncipia que ipi posuerūt erant ꝛꝛaria. vt aliq̄ calidū ꝛ frigidū vt Permenides q̄ dixit frigidū terrā et calidū ignē. Aliꝫ raꝛ ꝛ dēsū. aliꝫ plenū ꝛ vanū. aliꝫ parūm et magnū. Scōo ꝓbat hoc idē p tres ꝛditōes p̄ncipioꝝ Prima q̄ nō fiant ex alterutris. id ē q̄ vnū p̄ncipium nō fiat effectiue ex alio p̄ncipio. Secūda ꝛditio q̄ nō fiāt ex aliꝭ. s. diuersaꝝ rōnū. q: alias nō essent ꝑma. Tercia ꝛditio q̄ oia fiāt ex illis. id ē oēs res naturales fiūt ex illis p̄ncipijs. Hūc sic ꝓbat q̄ sint ꝛꝛaria. q: iste tres ꝛditōes ꝓueniūt ꝑmis ꝛꝛarijs. ergo ꝑma ꝛꝛaria sunt p̄ncipia. ſz ꝑma ꝛ̄ria sunt prima oim aliorum q̄ nō fiūt ex aliꝭ. et cū sint ꝑma p̄ncipia naturalia non fiunt ex alterutris. Oia ꝛo que fiūt fiūt aut ex ꝛꝛarijs: aut medijs. sed media fiūt ex ꝛꝛarijs. ꝛ illud ꝓbat inductiue. q̄ p̄ncipia ꝛeꝝ naturaliū sunt ꝛ̄ria. Sup q̄ qritur.

Questio XIIII

Vtꝝ ꝑma p̄ncipia ꝛeꝝ na

turaliū sint cōꝛaria. Notādū ꝑmo q̄ p̄ncipiū capit multipliciter. Pꝛio ꝓ p̄ncipio indepēdentie. s. qđ a nullo dependet ſz alia oia ab eo. vt .xij. metaꝑh. Ex tali igit p̄ncipio dependet celū et tota natura. Scōo capit ꝓ p̄ncipio diffinitōis. i. qđ ingredit diffinitōz alicui⁹. vt Porphiri⁹. Gen⁹ ē p̄ncipiū spēi. et Aresto. i ꝑdicamēt⁹. Pūct⁹ ē p̄ncipiū q̄ntitat⁹ ꝑmue ꝛ vnitas q̄ntitat⁹ discꝛete. Et. viij. phis. Tertꝝ ꝛ circūferētia sūt p̄ncipia sperici q̄m ponūt i eis diffinitōe. Tercio capit ꝓ p̄ncipio doctrine. s. qđ ꝑsupponit i aliq̄ scia. vt. j. topic. Pricipia sūt fides suꝑpi⁹. id ē nō ꝑūt ꝓbari. et .ij. poste. Tale ē p̄ncipiū i doctrina nra qđ q̄dāmodo seq̄t cognitōem sensitiuā. vt oē totū ē mai⁹ sua ꝑte. De q̄libz affirmatio vl negatio de nullo ꝛo sit. Itē. qđlibz est vl nō ē. Dis ignis est calid⁹. Illoꝝ aūt p̄ncipioꝝ aliq̄ dicūt simpl' ꝑma. s. q̄ fundāt i ꝑdictōe ſz sunt nota p sensū ꝛ experientiā. vt dis ignis ē calid⁹. Quarto ꝓ p̄ncipio cogscēdi siue notificādi ſz p qđ res ipa hz cogsci. Vñ Porphiri⁹. Decē ꝑdicamēta sūt decē p̄ncipia ꝛeꝝ. Et. ij. metaꝑh. Ea dē sunt p̄ncipia essendi et cogscēdi. Quito p̄ncipiū capit ꝓ pricipio intrinseco ꝛ ꝓstitutiuo. s. qđ ꝓstituit rē naturalē i esse vel in fieri vt materia forma et ꝑuatio. Nam materia et forma constituunt rē in esse. sed ꝑuatio in fieri. id est: si res naturalis debet generari necessariuꝫ est ista tria concurrere. materiā et formam vt ingrediant essentiam compositi et ꝑuatōem vt compositum generetur. Vnde res naturalis hic est res composita ex materia ꝛ forma. Est tamen ꝛeꝝ q̄ etiā aliq̄ dicunt p̄ncipia

essendi scz quatuor cause z q ad illas reducunt. quoniã causa efficiẽs z finalis dicũt principia extrinseca. sz formalis z materialis dicunt principia intrinseca siue constitutiua. Jn ꝓposito tñ fit mentio de duobus principijs. scz forma et priuatione. qm̃ materia nulli est contraria. xij. metaph̃.

Notandũ secũdo, licet cõtrarietas multipliciter accipiat vt in p̃dicamẽto q̃litatis et substãtie cõiter ꝺr. ẽ tñ ad ꝓpositũ spectat accipit duobꝫ modis. Prio ꝓprie siue stricte ꝑ repugnãtia aliquaꝝ formarum z positiuaꝝ que nõ possunt simul esse eidem denotare. sed successiue. vt magnũ et paruũ. sursum z deorsum. z sic nõ repit in substãtijs: q: substãtie nihil est ꝯrariũ. v. phisicoꝝ. et in p̃dicamẽtis. Scõo ꝯrietas accipit cõmuniter vel large, ꝑ repugnãtia aliquoꝝ que nõ p̃nt simul et semel idem denotare sicut hõ et equus ꝯriant. primo huiꝰ. silr habitus et priuatio. Et ita debz h̃ accipi. Vnde dicit ꝓmẽrator. Et notandũ est q hoc nomẽ contrariũ vsitat hic large, ꝑ contrario z priuatõe z habitu. siue sit in rei veritate siue ẽm formã. qõ ꝯriũ (ẽm qõ ego credo) nos appellamꝰ disperatũ. hec cõmentator.

Conclusio prima, Principia rerũ naturaliũ scz forma et p uatio sunt cõtraria large vel ꝯrietate cõiter dicta. Probat auctor Aresto. hic dicetis. Oẽs igit cõtraria prima principia faciũt. Et. iij. metaph̃. Oẽs enim dicunt principia esse ꝯraria. Et cõmentator hic. Quia apparet ex ẽmoibꝰ omniũ q ponũt pncipia cõtraria: licz nõ conueniãt in eadẽ cõtrarietate. tñ vltr conueniũt in hoc q sunt ꝯraria. hec cõmentator. Rõe tali z aristotelis q supra tacta est. Oĩe generabile fit ex pncipijs ex terna ꝯditõe principioꝝ. sz oĩe qõ fit: fit ex ꝯrario vel medio. mediũ autẽ est ꝯrariũ vtrisq extremo. hoc ẽ qñ aliqd infinitat tũc terminus a quo et terminus ad quẽ sunt ꝯraria large. v. phisicoꝝ. terminus aũt a quo est priuatio forme. z terminꝰ ad quez est habitus forme que opponunt priuatiue nõ in re sed in rõe. Ratio eĩm priuationis forme et habitus eiusdẽ repugnãt. Vñ ꝯrietas priuatõis et forme refert ad ipam trãsmutatõez naturalẽ. s. generatõem et corruptõem rei naturalis z sic vltimate est oppositio et ꝯrarietas solum ratõis

Arguitur primo Substãtie nihil est cõtrariũ. v. phisicoꝝ. sed forma est suba. Jtẽ ꝯraria debẽt esse in eodẽ genere. v. metaph̃. sz priuatio in nullo genere est. Rñdet iste z sil̃es auctes debẽt intelligi de contrarietate ꝓprie vel ꝓprijssime dicta. sz ista ꝯrietate nõ ꝯrit forma z priuatio

Arguitur secũdo, Ratio cõclusiõis nõ cõcludit, q: oĩe qõ fit fit ex ꝯrio. sed forma fit ex materia. ꝑmo huiꝰ. igit forma ꝯrariat materie Rñdet q materia nulli ꝯrariat sed bñ est subiectũ ꝯrarioꝝ qõ nulli debet esse ꝯrariũ. Et ꝺr q ex ꝑmo notat subiectũ z sic forma fit ex materia. id est i materia tanq̃ in subiecto. Scõo notat ordinẽ. z sic forma fit ex priuatõne. j. phisicoꝝ. z h̃ mõ oẽ qõ fit fit ex suo ꝯrio. Vñ ex equocat in istis auctib.

Arguitur tercio, Aresto. corrigit antiqs phos. xij. metaph̃. q dixerũt pncipia prima eẽ ꝯria. g̃ ꝯclusio est falsa. Jtẽ forma et priuatio nunq̃ sunt sil̃. ex q priuatio solũ ꝯrariat formie habẽde et nõ habite. sed si vnũ ꝯrioꝝ est oportet reliquũ esse. ij. celi. Rñdet ad primũ q Arest. xij. metaph̃. loq̃tur de pncipio indepẽdente scz ꝑma causa. cui nihil est cõtrariũ. antiq vero phi posuerũt vnũ tale pncipiũ bonoꝝ et aliud maloꝝ que dixerũt eẽ ꝯria. Vñ ꝯcludit Arest. Entia eĩm male disponi nolũt vnꝰ g̃ pnceps. Ad scõm dicit q Arest. ij. celi loquit de ꝯrarijs ꝓprijssime. qm̃ dicit in postp̃dicam̃ts

omnib⁹ existentib⁹ sanis adhuc sanitas ⁊ languor contrariant. Vñ Aresto. ꝯcludit hoc primum capitulū dicens q̄ q̄dem igitur ꝓtraria esse oport⁊ principia manifestum est

Questio XV

Vtrū tātū tria sint principia rer⁊ naturaliū.

Sciendū q̄ Arest. in scō capitulo tractat⁹ tercij inuestigat nume⁊ principio⁊ intēdens ꝑncipaliter q̄ nō sint plura principia nec⁊ pauciora q̄ꝫ tria. Quā ꝯclusionē ꝓbat ex sufficienti diuisione. Et primo Non est tm̄ vnū principiū. quia principia sunt contraria vt prius ꝓbatū est. sed vnū sibiꝑsi non est cōtrariū. Scōo: principia nō sunt infinita: q̄m tunc nulla res naturalis sciret. q: infinitū ſm q̄ tale est nobis ignotū. Item ꝓtrarietas nō habet infinita extrema: ꝑsertim ꝑma ꝓtrarietas. ergo nō sunt infinita ꝑncipia q: principia sunt ꝑma ꝓtraria sed ꝑncipia sunt ꝓtraria ſ. finita. Itē illō quod pōt saluari ⁊ fieri ꝑ finita magis est ponendum q̄ꝫ per infinita. sed res naturales possunt fieri per principia finita. ergo. et ibi elicitur ista auctoritas Frustra fit ꝑ plura quod fieri potest ꝑ paucioꝝa. ergo ꝑncipia rer⁊ naturaliū non sunt finita. Tercio nō sunt tm̄ duo ꝑncipia. Primo ideo: q: oē qō fit fit ex aliq̄ subſtantialr vt ꝓcedunt oēs naturales. sed vnū ꝓtrariorꝫ non fit substantialiter ex alio. ergo ꝑter duo necessario est ponendū terciuꝫ qō sit subiectū illorꝫ ꝓtrariorꝫ. Scōo ideo: q: ex duob⁹ cōtrarijs nō pōt res naturalr cōponi: ex q̄ ꝓtraria sunt sibiꝝnuicē corruptiua. j. hui⁹. g̃ reḡrit vnū ꝑncipiū indifferens ad ista ambo ꝓtraria. et hec rō elicit ex ꝓdicta q̄ fuit Arest. imo dicit Arest. q: oēs phi ꝑter principia ꝓtraria posuerūt tercium. vt Plato vltra magnū et paruū posuit ydeā. Quarto nō sunt plura principia q̄ꝫ tria: q̄m in naturali trāsmutatiōe solū necessario est vnū subiectū ⁊ illud vni⁹ ꝓtrarietatis est suscipiuū. sed cū vna ꝓtrarietas sit sufficiēs. g̃ sufficit solus vnū subiectum. Ergo ex sufficienti diuisiōe ꝯcludit q̄ nō plura nec⁊ paucioꝝa sint ꝑncipia q̄ꝫ tria.

Notandū primo q̄ differt dicere et querere vtrum tm̄ tria sint principia rer⁊ naturaliū et vtr⁊ in q̄libet transmutatiōe naturali necessario ꝯurrant tm̄ tria ꝑncipia. q̄m si ꝑ se velim⁹ insistere verbis ⁊ rigori: primus titulus nunq̄ pōt cōcedi. q: nō est dabilis aliq̄ res naturalis q̄ habeat ista tria principia: licet q̄libet talis habeat materiā ⁊ formā. ꝓpter quod ſm q̄ mēs est Arest. ⁊ ſm veritatē id est ſm q̄ ꝓprie sapit naturā principij: tūc nulla res naturalis ipsam habet: q̄m cuiuslibet rei naturalis materia actualr est informata vna forma. licet sit priuata ea quā futuro habebit: tm̄ ista ꝓprietio oino nihil est nec⁊ habet existentiā in re. habet tm̄ rationē principiandi vt ꝓbabile penultima q̄stione hui⁹ primi. Itē rigor: logice istū primū titulū nō admittit nec⁊ ꝓcedit cū sit exponibilis gratia pluralitatis ⁊ ei⁹ exponentes sint falſe. Q: aūt logica sit applicāda ad ꝓpositum nō est inconueniēs: q̄m est scia cōis ſm Arest. j. Elenco⁊. ⁊ nō nisi rone applicatiōis ad oēs scias vt diffusi⁹ a ꝑncipio logice disputari solet. Hinc est q̄ aliq̄ volētes saluare Arest. exponunt noialiter ꝑsentē titulū ⁊ hoc mō: tm̄ tres sunt ꝓcept⁹ specie distincti. vl tm̄ tres sunt termini q̄ꝫ vn⁹ repsentat materiā ali⁹ formā ⁊ tert⁹ ꝓpriationē: necessarij in oib⁹ rebꝫ naturalib⁹. Et licet ista expositio sit vera ⁊ nō impugnabilis: nō tm̄ est philoſo phica ⁊ naturalis nec⁊ de mēte Aresto. aut sui cōmen

tatoris. qm̃ isti ꝯceptus tres vel termini q̃s in alia habemus nō ꝓnt esse ꝓncipiū illi⁹ vel alteri⁹ rei naturalis. q: nō ingrediunt rei⁹ cōpositionē sicut materia ⁊ forma ꝑm mentē Aresti. in hoc primo. Alij ꝙo saluant istū titulū ꝑ tria principia cōia dicentes tm̃ tria esse principia rez naturaliū in specie siue cōi. scz materia cōis: forma cōis: ⁊ priuatio cōmunis. nō aūt in nūero. Sed ab illis ego q̃o: vbi tm̃ habeant substantiā et ꝑsertim de quatione q̃ si habebit vnā naturā cōmunē siue ydeā et ista nihil est sicut infra ꝓbabit. imo ꝓncipia ꝑm Aresti. huj⁹ ingrediunt cōpositionē rei naturalis. sed materia cōis ⁊ forma cōmunis nō ingrediunt essentiā rei naturalis: alꝫs nihil plus posset generari: etiā rediret platonica opinio de ydeis. ꝓterea isti licet satisfaciāt in ꝓprio titulo: tm̃ q: ad sensum naturali ꝓho philosophandū est ⁊ nō tm̃ ad imaginaria. Ego dico q̃ sicut est hec res naturalis homo vel asin⁹: ita ꝑm Aresti. ⁊ cōmentatorē eiusdē rei naturalis sunt hec certa principia scz hec materia petri hec forma pauli ⁊c. Et tūc iste titulus debet sic intelligi. tm̃ tres sunt rationes principiandi oim rez naturaliū specie inter se distincte q̃uncz ipse res naturales transmutant. scz ratio ꝓncipiandi materie. ratio ꝓncipiādi forme. et ratio principiādi ꝙnatiōis. ⁊ hoc vult secūdus titulus. Vñ solū duo sunt principia ꝓstitutiōis rei naturalis scz q̃ ingrediunt essentiā cōpositi sicut materia et forma. ⁊ dicunt ꝓncipia cōpositi ꝑ se. Tria ꝙo sunt principia trāsmutatiōis rei naturalis. scz materia forma ⁊ ꝙnatio. Et priuatio ō: ꝓncipiū rei naturalis ꝑ accidēs. hec est sententia Aresto. in textu. Vñ cōmentato⁹. Duo sunt principia ꝓstitutiōis. tria ꝙo trāsmutatiōis. Hoc tm̃ scias q: priuatio etiā est principiū ꝑ se ipsi⁹ trāsmutatiōis naturalꝫ q̃m sine ipsa impossibile est fieri trāsmutationē naturalē. sed ō: principiū ꝑ accidens rei naturalis.

Notandū secūdo q: transmutatio est mutatio ꝑ quā res aliter se habet q̃ pri⁹ se habuit. Et est tripler. Prima ō: naturalis ⁊ ꝓpria. ⁊ est mutatio successiua facta in subiecto de nō esse ad esse vel de esse ad nō esse. vl' est mutatio successiua facta ꝑ agens naturale. vñ tres sunt species trāsmutatiōis scz generatio: corruptio: ⁊ mot⁹. vt in ānto. Ista tm̃ trāsmutatio tā acq̃sitiua q̃ depditiua est duplex scz substātialis vt generatio ⁊ corruptio. ⁊ de illa loquit̄ ꝑsens titulus secūdus. Alia est accidentalis vt alie species motus. Secūda ō: trāsmutatio artificialis et est mutatio successiua q̃ aliq̃d fit ꝑ artem vt incisio lapidis. Tercia quā Aresi. nō admisisset ō: supnaturalis scz q̃ fit in instanti vel sine subiecto vel sine ꝓcursu causaꝝ secūdarū. Et differunt iste tres trāsmutatiōes ꝑm modū agēdi: ita q: sp̄ vna est ꝑfectio: alia: qm̃ supnaturalis fit extra subiectū ⁊ est ꝑfectissima. vt creatio. Naturalis fit in materia ꝓma. Artificialis ꝙo in matia secūda. Subiectū q̃ trāsmutatiōis naturalis est materia ꝓma. sed artificialis est materia secunda.

Cōclusio ad mentē Aresto. Tm̃ tres sunt rationes generales ꝓncipiādi intrinsece q̃ aliq̃ res transmutat naturaliꝫ scz ratio subiecti in q̃ fit trāsmutatio id est materie. ratio ꝙnatiōis a q̃ vel ad quā fit transmutatio. et ratio forme ad quā est trāsmutatio si est acq̃sitiua. vel a q̃ est si mutatio est depditiua. Ista ꝯclusio est de mēte Aresti. hic in textu vt supra latiꝰ dictū ē ⁊ q̃. merba. Tres ꝙo sunt cause ⁊ tria ꝓncipia: due q̃dem cōtrarietates cuj⁹ hoc q̃dē ratio ⁊ spēs: scōm illud ꝙo priuatio. tertiū ꝙo materia. Ratio autez Aresti. a ꝓncipio q̃stiōis patuit: q̃ etiā ista esse tria ꝓncipia ꝓbat ꝑ tres cōditiones ꝓncipioꝝ prius positas. Et breuit̄ materia principiat in genere cause materialis. forma in genere cause formalis q: dat esse rei. sed priuatio in ge⁹

nere cause efficiẽtis sine q̃ non: qm̃ sine p̃uatione impossibile est aliquã transmutationem substantialẽ fieri.

Arguit primo, Quattuor sunt cause, igit quattuor sunt ꝓncipia: qm causa t principiũ conuertunt. Itẽ impossibile est trãsmutationẽ naturalẽ fieri sine q̃litatibꝫ primis. igit ipse etiã erunt principia. Itẽ multe sunt materie t formeꝫ scz soris platonis t aliaꝝ rez naturaliũ. g̃ sunt plura principia q̃ tria. Respodeꝫ q ꝙstio intelligit de principijs intrinsecis vt substãtialibus t totalibꝫ sm rationẽ eoꝝ specuocam. Et si dr tñ aliq̃ forma est incorruptibil vt hois. t alia corruptibil vt bruti. et ille differũt specie. Rñdeꝫ q rõ ꝓncipiãdi forme ẽ q: dat cẽ rei t cõposito. t illa rõ conuenit oibꝫ formis subalibꝫ

Arguit secũdo, Tm̃ duo principia sufficiũt ad esse cõpositi scz materia t forma. g̃ tertiũ superfluit. Item priuatio oino nihil est. igit nõ est principiũ. Añs est Arest. j. huiꝰ. t ꝓbabit ꝙstiõe vltia huiꝰ primi. Rñdeꝫ ad primũ. Duo principia sufficiũt ad essentiã cõpositi. sed tria requirunt ad generationẽ t corruptionẽ eiꝰ. Ad secundũ dr q licet priuatio sit nõ ens ꝓpter qđ dr principiũ p accidẽs rei naturalꝫ tñ habet rationẽ ꝓncipiãdi i genere cause efficiẽtis sine q̃ nõ in q̃libet transmutatione naturali.

Arguit tercio auto, Arest. hic in textu, **Sufficiẽs est alterum** principiũ sui p̃sentia et absentia facere mutationẽ. g̃ sufficit vnũ principium. Itẽ materia nõ causat neq ꝓncipiat aliq̃d cũ nulli sit actuitatis. Rñdetur ad primũ q Arest. loquit de principijs p se. t vult tãtũ dicere: alterũ principiũ scz forma sui p̃sentia facit generatiõez t sui absentia corruptiõez in materia. et illud etiã ꝓcessum est q tm̃ duo sint principia ex quibꝫ res naturalis componit. Ad secundũ dr q materia nõ ꝓncipiat in genere cause efficiẽtis sicut ꝓbat argumentũ. sed in genere subiecti ꝛc.

Questio XVI

Vtrũ omne quod fit necessario fiat ex subiecto p̃disposito. vel sic.

Vtr aliq̃d fiat simplr ex nihilo. Sciendũ q Arest. in capło tercio tractatus tercij volẽs tractare de tribꝫ principijs rez naturaliũ: priꝰ ꝑmittit aliq̃ ꝓambula: dicẽs q priꝰ est determinandũ de trãsmutatione t generatiõe sm rõnez cõem t deinde specialẽ. t ponit ibidez aliqs trãsmutatiões tã in simplicibꝫ q̃ compositis vt in textu. Scdo explicat differẽtias t ꝙuenientias inꝰ materiã t priuatiõez q̃ infra de ꝙuatiõe videbunt: ꝓncipalr intendẽs istã ꝙclusionẽ In oi trãsmutatiõe necesse est ei aliq̃d subiici qđ fit: ita q nihil fit ex nihilo. t quõ illđ ꝓbat patebit circa ꝙclusionẽ.

Notandũ primo q fieri est rẽ de nouo incipe esse. Generari so est rẽ successiue incipe esse post nõ esse. t sic fieri est in priꝰ q̃ generari: qm̃ importat fieri successiue t in istãti. Fieri aũt successiue dr dupliciter. Primo i subiecto. scdo ex subiecto. Illud dr fieri i subiecto qđ fit i materia ꝑmaneãta q ipa talem trãsmutatiõez sustineret ranꝙ subiectũ vt ois forma fit naturaliter i materia ꝑma. ipsa em̃ materia est subiectũ cuiuslibet trãsmutationis naturalis. Illđ scdo fit ex subiecto qđ fit ex materia ranꝙ ex pte essentiali illius qđ fit. t sic forma fit in materia: totũ aũt cõpositũ ex materia. ꝓpter tñ nõ differunt nisi rõne: qm̃ forma dr fieri in materia inq̃tũ materia sibi substat vt in ipsa p qualitates primas educaꝝ sed dicit fieri ex materia inq̃tũ educit de potentia materie. Vn forma educi de potẽtia materie est ipsaꝫ successiue ꝓduci de potẽtia eiꝰ sic q ista forma

naturaliter dependet in esse ab ipsa materia sine q̄ etiam naturaliꝝ impossibile est ipsam pduci. Forma g̃ educi vel fieri ex subiecto ꝓsupposito vl̃ pdispositio est ipsam educi in materia p q̄litates pmas ipsa mafia talē trāsmutatiōez siue generationē tanq̄ subiectū sustentante. Exēpluz. ex materia semis asini pducit forma substātialis asini: qm̄ postq̄ ratio semialis eiusdē actuaꝝ q̄litatibꝫ pmis: q̄litates prime educūt. i. de nō esse ad esse, pducūt in materia seminis formā substātialē asini ex ipsa scz rōne semiali. Ex̄ licz materia prima sp sit subiectum: tn̄ isto mō vel sibi dz subiectū predispositum.

Notandū secūdo pro solutione multoꝝ argumentoꝝ. Aliquid dz fieri ex alio multis modis fm Arest. in. v. metha. Prio tanq̄ ex sua materia vt forma fit ex materia z statua ex ere. ita capit in ꝓposito. Scō aliq̄d fit ex alio tanq̄ ex sua causa efficiēte vt pr̄ ex filio et quitū ex pugnasumiliter, vna cognitio fit ex alia. Tercio tanq̄ ex pte vt totuz fit ex suis pribꝫ sic hō ex materia et forma. Quarto sicut species ex pte speciei id est ex genere et differentia vt hō ex rōnali. Quinto aliquid fit ex aliq̄ tanq̄ ex aliq̄ sui pte vt puer fit ex matre z patre. Sexto z vltimo quia fit post aliud vt ex nocte fit dies. et dicit Arest. ex eq̄noctio nauigatio quia post eq̄noctiū fiebat. ita etiam forma fit ex p̄uatione. vel dz fieri ex p̄uatione tanq̄ ex causa efficiēte sine q̄ non. Et necesse hic debet importare necessitatē naturalē q: naturaliter est impossibile q̄ aliq̄d nō fiat ex subiecto pdispōsito.

Cōclusio ad mentē Arest. Omne qd̄ fit naturaliter necessario fit ex subiecto p̄supposito. Probat auto. Aresto. hic dicēs. Qm̄ oportet aliquid sp subiici ei qd̄ fit. Et. vij. metha. Impossibile factū est si nihil p̄existit. Et cōmentator. Cōtra ꝓceptio oim ph̄oꝝ est q̄ oē qd̄ fit fiat ex aliq̄. Idez. Omne generatū indiget aliq̄ subiecto. Idē dicit Arest. ix. metha. Dictum aūt est in sermonibꝫ de substantia. q: oē qd̄ fit fit ex aliq̄ z ab aliq̄. Ista ꝓclusionem, pbat Arest. hic in textu: ista rōne. Omne qd̄ fit aut fit simpl̃r scz qd̄ de nouo incipit esse simpl̃r vt sole substātie. Aut fm q̄d scz qd̄ incipit fm q̄d vt accidētia. Unde dicit. Simpl̃r aūt fieri substātia ꝓ solū est. fm q̄d alioruz scz a substātia. Illa g̃ que fiunt fm q̄d sicut accidētia fiūt ex suba: qm̄ oia de subiecta substantia dicunt vnde de ipsa fiūt. z hec dz generatio fm q̄d naturalis. In factione ꝯo siue generatōe fm quid artificiali etiā necessario aliq̄d subiicit. Probat inductiue: ponens modos factionis artificialis. Quedam em̄ artificialia fiunt transfiguratione vt ex ere statua. Quedam appositiōe vt que augmentant. vt ex multis lapidibꝫ fit cumulus. Alia fiūt subtractiōe. vt ex lapide imago mercurij. Alia cōpositiōe vt domꝰ. Alia ꝯo per alterationem materie vt lateres. Ea ꝯo que fiunt simpl̃r fiunt ex aliquo. vt patet inductiue. quia animalia z plāte fiūt ex semie. Unde ꝓcludit Arest. Ois em̄ q̄ sic fiunt manifestū est qm̄ ex subiecto fiūt. et infert. Qm̄ qd̄ fit sp cōpositū est. et sup illa illatione mouebit questio sequēs. Alia ratio. Inter ens z nō ens est distantia infinita. si ergo aliq̄d pduceret ex nihilo et ex non ente: esset necesse ibi esse aliq̄d agens naturale reducēs istā distantiā infinitā ad ens. sed cum oēs res naturales sint potētie finite q: determiate actōis fm Arest. g̃ naturaliter est impossibile aliq̄d fieri ex nihilo. Sed cum deꝰ fm fidem sit infinite potentie ipse hoc potest. licet fm viam Aresto. non possit: qm̄ non agit sine causis secundis fm eum.

Arguit primo, Non omne qd̄ fit fit ex subiecto pdispōsito.

quia cõpositũ fit fm Aref. hic in textu. z nõ fit ex aliquo. nõ ex materia z forma. qz idẽ fieret ex seipso. Itẽ forma fit ex aliquo fm ꝯclusionẽ. ergo non erit principiũ rei naturalis. qm principia debẽt semp pmanere z nõ fieri ex alijs. vt dicit vna ꝯditio pncipioꝝ. Respõdeꝛ ad pmũ. Totũ cõpositũ ꝓprie nõ fit sed dicit fieri ratione sue forme vt latꝰ in qstione sequenti. Ad secundũ dr q rationes principiandi non fiũt ex alijs. vel principiũ in specie sed bene in numero vt forma asini forma equi ꝛc.

Arguit̃ secũdo Non repugnat agẽtibꝫ naturalibꝫ vt producant aliqd ex nihilo. qz vel ista repugnãtia esset ex pte forme. pducẽde. z hoc nõ: qm nõdũ est. ẽ nõ resistit. vel ex pte agẽtiũ naturaliũ. z illõ etiã nõ. qz nullũ extrinsecũ resistit vel impedit neq; ages naturale sibi resistit. Respõdeꝛ q agenti naturali nõ est facile neq; difficile. pducere aliqd ex nihilo: qm sibi est impossibile. z ista repugnãtia. puenit nõ ab aliq̃ positiuo impediente sed priuatiuo. qm res naturales etiã fm Aref. sunt limitate et determinate in suis actionibꝫ vt etiã ad minimũ rẽp nõ excedãt. ij. celi.

Arguit̃ tercio, Homo fit naturaliter vt omnes cõcedimus et nõ ex pte materie: cũ sit ingenerabilis. j. hut. neq; ex pte forme. qz fm sanctũ Augustinũ z fidẽ nostre religionis creat̃ z creando in instãti infundit̃ur Rñdeꝛ fm pietatem fidei q hoiem fieri naturaliter intelligi potest dupliciter. Primo qz nõ fit in instanti sed successiue. et ita oẽs ꝯcedimus hoiem fieri naturaliter. qz licet ania in instanti infundat̃ rñ primo infundit̃ corpi. z qz ipsa est limitata successiue incipit informare vnã ptẽ post aliã. Scõo intelligit̃ quia alia educeret̃ de potentia materie. z tunc negat̃. Et ad ꝯclusionẽ dr q sit vera in naturali via seu aristotelica. Et si dr. tñ in generatiõe hois q̃litates prime vel q̃lificatiue dispositiones mediãte rõne seminali intendũt educere formaz hois. aut ergo educũt aut agunt frustra. Rñdeꝛ ite ex pietate fidei q q̃litates prime nõ intẽdunt educere formã hois alꝫ sino fine frustrarent̃ z sic agerent frustra. sed pdisponũt materiã vt fiat apta ad receptionẽ z infusionẽ aie

Sed diceres, Ponamus q deus suspẽdat actionẽ suam et infusionẽ aie q̃d tunc q̃lificatiue dispositiones educunt: an formã hominis vel bruti. Rñdeꝛ fm pietatẽ religionis q nõ educerẽt aiam intellectiuã. qz pduc̃erent nobilẽ se. sed potiꝰ materia esset sufficiẽter ꝑparata in formã z figurã hois: ipsa aut squaleſceret z exiccaret. aut qõ melioꝰ est educerẽt vnã formã nobiliẽ: ita q illud corꝓ genitũ non esset hõ. tñ emulũ esset omnibꝫ actionibꝫ ẽjs videret ab hoie fieri: pstim si parẽtes sui fuissent nature calide z subtil̃.

Questio XVII

Vtrũ generatuz siue res que

generat̃ sit forma materia vel totũ cõpositũ. Vel sic Vtꝝ generatio sit nihil aliud q̃ res que generat̃. Notandũ primo q generatio ꝓprie est mutatio suc cessiua facta in subiecto mediante qua incipit esse nouuz ens. Et est duplex. Aliq̃ dr cõposita scz mutatio q̃ cõponit ex corruptiõe forme ꝑcedẽtꝭ et introductiõe forme sequẽtꝭ: qm generatio vni est corruptio alteri et ecõtra. j. de gener. Tota ẽ mutatio ex corruptiõe z generatiõe dr generatio cõposita. et ꝓbi ista coacti sunt ponere ꝓpter modũ loq̃ndi ipsi vulgi q nõ ꝯgnoscit corruptionẽ factã nisi actu sit introducta alia forma scz cadauerꝭ vel alteri forme. Vñ nõ dicũt hoiem esse genitũ nisi actualr forma substãtialis sit introꝫ

ducta sed appellant totā hanc mutationē generationē q etiā p̄cessit introductionē forme. Et illā generationē Aresto. j. de gene. describēs dicit. Generatio est trāsmutatio hui⁹ totius in hoc totū nullo sensibili p̄manente in subiecto eodē. Illa generatio ō simplex z est mutatio successiua p quā incipit esse nouū ens vt generatio asini. z est duplex. Substātialis p quā incipit esse substantia. Accidētalis vel fm q̄d p quā incipit esse accidēs. vt ꝯois alteratio est generatio accidentalis. In ꝓposito aūt fit mentio solū de generatōe subali.

Notādū secūdo p̄o solutione multorū argumentoꝝ q̄ aliquid ō: generari triplr sc̄z subiectiue: terminatiue: vl' completiue. Illō generaf subiectiue q̄ incipit esse subiectū alicui⁹ forme cui⁹ ante nō fuit. vt materia in trāsmutatione naturali. q: dicit cōmētator. j. hui⁹. materia est q̄ in rei veritate generaf. Idē. Omne generatū indiget aliq̄ subiecto z est illud q̄ in rei veritate generaf. z illud est generari imp̄ꝯprie. non em̄ sequit: illud generaf subiectiue g̃ generaf. Illud ꝯo generaf termiatiue q̄ incipit fm se z q̄libet sui vt sola forma: q̄m forma est finis generatiōis z termiat ipsam generatiōnē. v. metha. Et cōmētator sup ꝑbis Aresto. hic in textu dicit. Et intelligit p illud q̄ fit formā. Jtē. ij. metha. Forma est finis materie z cui⁹ causa fit id est materia trāsmutaf. Et. iij. phisicoꝝ. Forma est termin⁹ vniuscuiusq̄ rei. id ē trāsmutationis. Sed illud generaf cōplectiue q̄ licet nō incipiat fm se totū: tn̄ incipit fm p̄tē ei⁹ p̄ncipaliorē sc̄z formā substantialē. Et isto modo vulgus dicit cōpositā generari. Unde Aresto. j. hui⁹. Q̄m q̄ fit sp cōpositus. Et. vij. metha. Nec̄ species id est forma nec̄ materia generaf sed totū cōpositū. Et. vij. metha. Palam g̃ q̄ nec species tc̄. Et. viij. metha. Mōstratū et declaratū est in aliꝑ q: specie nullus facit nec generaf. Sicut g̃ res triplr generaf: ita triplr corrūpif. subiectiue sc̄z z terminatiue z cōpletiue. vt patet ꝯpositō mō. Jtē etiā generatio est triplex sc̄z subiectiua: termiatiua: z cōpletiua siue totalitatiua. Dafia ergo generaf subiectiue: forma termiatiue: z totum compositū cōpletiue.

Notandum tercio q̄ p̄mus titulus differt a secūdo: q̄niam q̄rit tm̄ An in generatione subali forma magꝭ ꝓprie generet c̄ꝭ totū cōpositū z totū cōpositū magꝭ generet c̄ꝭ materia. Secūdus aūt titulus q̄rit q̄d sit generatio in re: an sit q̄dā successio vel an sit ipsa forma q̄ p talē generationē tanc̄ⁱ termin⁹ ad quē acq̄rit. Et cōiter aliq̄ ad illud dubiū respōdent p hanc distinctionē. Generatio subalis ꝓsiderat z accipit dupl'r. Prio formaliter p illa successiōe z mutatiōe successiua p quā acq̄rit forma substantialis. z sic generatio sicut oīs alⁱ mot⁹ est accidens. ij. de aia. Secūdo capit materialiter: fundamēraliter vel substratiue, p termīo ad quē q̄ p talē generationē z mutationē successiuā acq̄rit. z sic generatio est forma substātialis q̄ generaf. Pariter distinguūt de q̄libet alia specie ipsi⁹ mot⁹ vt de alteratiōe. iij. phisicoꝝ. Prio ꝓprie aūt z fm veritatē loquēdo q̄libet mot⁹ est successio z non su⁹ termin⁹ ad quē. vt generatio est successio siue successiua mutatio z nō forma subalis que acq̄rit nisi imp̄ꝯprie. Un̄ est regula in naturali phia. Nolia ꝑbalia in tio in naturali phia debēt sp imp̄ortare dispositōes mediā inf agēs z patēs: termiū a q̄ z ad quē ab illis realiter distinctā: pductā tn̄ ab agēte z receptā in pas sum. vt generatio alteratio frigefactio successio actio passio tc̄.

Cōclusio p̄ma. In generatione substantiali id q̄ generaf ꝓprie z vere est forma substātialis z nō totū cōpositū nisi fm appellationem

vulgariū. Prima ps patet auctoritatib⁹ supra positȝ in .ij. notabili circa illud qđ generat termiatiue. Ratione ꝑbat tali. Illud ꝓprie generat qđ successiue incipit esse post nō esse. sed sola forma incipit esse post nō esse ꝑm se z ꝙdlibet sui. igit sola forma generat ꝓprie. Vñ forma facit z denoiat generationez p sui acqsitionē z corruptionē p sui desitionē. Vñ dicit Arest. j. hui⁹. Sufficiens est altez ꝙ trariorū scz forma sui ꝑsentia z absentia facere mutationē id est corruptionē z generationē. Itē. j. hui⁹. z. j. de genera. Fieri siue generari simpliciter solū est substātiaꝝ. sed materia nō generat: cū sit ingenerabilis z incorruptibilis. j. phisi. g forma: qm̄ cōpositū nō đ generari vel corrūpi nisi ratione forme. igit sola forma ꝓprie generat z corrūpit. Itē generari ꝓprie est rē educi de potētia matie. sed hoc ꝙuenit soli forme substātiali. Scōa ps ꝑbat auctoritatib⁹ positȝ i scōo notabili circa illud qđ generat cōpletiue. Dicit em Arest. in multȝ locȝ cōpositū generari. et loquit ꝑm modū loquēdi vulgarez Et ꝑbat hoc cōmentator duab⁹ rōnib⁹. Prima. Forma est ps compositi. sed ps fit ꝓpter totū. g totū magȝ: qm̄ ꝓpter vnūqđq tale z ipm magȝ. j. posteriorū Secūda ratio. Cōpositū magȝ intēdit a natura cꝫ forma. igit cōpositū magis generat. Ille tres rōnes sunt intelligēde denoiatiue: qm̄ ꝑm denoiationez hoim cōpositū đ generari. nō em respiciūt formā. sed in sua essentia z ꝑm veritatē cōpositū nō generat. q: nō quelibet ps ei⁹ generat. đ aūt generari ꝓpter formā. g forma magȝ. Preterea totū cōpositū oēm suā denoiationē habet a forma ꝑtim q̄ pfectiōis est: qm̄ forma ipm ponit in specie z totuȝ cōpositū đ agere rōne forme. g đ generari z corrūpi rōne forme.

Secunda cōclusio. Generatio ꝓprie nihil aliud est cꝫ mutatio successiua realr distincta a forma subiti q̄ ipsam acqrit. Probat. Omis mot⁹ est accidēs z successio. iij. phisicoꝝ. sed generatio est mot⁹. iij. hui⁹ et in posterioribus cātēȝ. z ꝑbat a principio ānti phisicoꝝ. g generatio non est forma. ratio em mot⁹ nō est alia nisi successio. sed illa ꝙuenit generatiōi. q: est mutatio successiua tc. Itē generatio est via in naturā. i. formā. ij. phisicoꝝ. g generatio nō est forma. q: via distinguit ab eo cui⁹ est via. Itē forma est finis generatōis. ij. hui⁹. imo p generationē acqrit forma. sed idē nō est finis sui ipsi⁹ neqꝫ p seipm acqrit. Item generatio est act⁹ generabilis incꝫtū generabile ij. phisicoꝝ. sed forma est id qđ generat vt in pcedēti ꝓclone ꝑbat. g nō ē generatio. alȝ idem esset actus sui ipsius. Item illa sunt distincta quoꝝ vnum manet altez non. sed forma acqsita ipsa manet. generatio ꝛo corrumpit: qm̄ habitib⁹ ꝑsentib⁹ in matia cessat mot⁹. j. de generatione. Itē vltio sequit q generatio generat z generationis esset generatio qđ est ꝓtra Arest. v. phisicoꝝ. q: generatio est forma ꝑm aduersariū. sed forma generat. g generatio generatur z generationis erit generatio.

Arguit cōtra ꝓmā cōclusionē. Semp em̄ inter esse z non esse simplr generatio. ij. metha. sed materia ꝑma est q̄si medium inter non esse simplr z esse in actu ꝑm cōmentatorē. g illud quod generat est materia prima. Respōdet q generatio đ medium inter esse cōpletū z nō esse cōpletū. Vñ dicit cōmentator. Cum dicimus aliq̄d generari ex nō ente: nō intēdim⁹ negatione simplr totius entis. z cum dicimus aliquid generari ex ente non intendimus affirmationē totius entis. isto aūt modo materia nō đ esse medium sed đ in potentia ad nō esse simplr si nō compat ad formā: qm̄ oē esse scz formale est a forma ꝑm Boetiū. et etiam in actu đ in cꝫtū ꝙsiderat ad formaz qua informat.

Arguitur secūdo autoritate Aresto. hic in textu. sil'r septimo octauo. et. xj. metaph'. qui dicit cōpositū generari. negat ꝙ forma generari. vt patuit in autoritatib' supra. Rndet ꝙ Aresto. loquit fm modū loquēdi vulgarium vt supra.

Arguitur tercio. forma generatur ex materia. vt cōcedit prima cōclusio. ergo vnū pncipiū fit ex alio quod est ꝓtra Aresto. primo hui' Itē pncipia oportet semp pmanere. primo hui'. sed forma generat. et corrumpit ꝑ cōclusionē. ergo nō semp pmanet. Rndet ad primū. et secundū. ratio pncipiādi forme nūq fit ex ratione pncipiādi materie. qr ratio forme est dare esse simpliciter. et ille rationes pncipiandi semp permanent ꝛc.

Arguitur cōtra secūdam conclusionē. generatio substantialis est suus terminus. scz forma que ꝑ ipam acquirit. ꝑbat autoritate primi metaphisici. iij. phisicor. Omnis motus in substātia necessario numerat in genere substātie. sed generatio est motus in substātia. ergo est substātia. sed nō est materia neq totū ꝓpositū. igit forma. Itē motus nō est ꝓter res ad quas vadit. tercio hui'. ergo generatio est de essentia sui termini ad quē sed terminus et finis generatois est forma. v. metaph'. Rndet breuiter: licz motus denominet a suo termino ad quem. v. phisicor. qm motus localis est ad pdicamentū vbi. qr ad locū: et augmētatio in quantitate qr ad quantitatē: nō tn est suus terminus ad quē. et generatio est ad substantiā. Neq Aresto. iij hui' dixit motū esse de essentia sui termini ad quē. sed motus nō est ꝓter terminos ad quos vadit. iij. phisicor. qr ois motus finitus habz terminū a q̄ et ad quem. hoc modo intelligit cōmentator

Arguitur secūdo. omnis generatio est natura. v. metaph'. scz nō est natura que est materia. igit est forma. qm solū due sunt nature materia et forma. ij. phisicor. Rndetur ꝙ natura equiuoce capit. ij. phisicor. et ꝙnto metaph. qm generatio dr natura solū metaphorice. qm ꝑ solam generatōez ꝓducitur natura scz forma

Arguitur tercio. generatio non est successio. qr generatio et corruptio sunt mutatōes indiuisibiles fm ꝓmētatorē. et fiūt in nō tpe fm eūdem. vj. phisicor. sed successio est diuisibil'. forma ꝙ fm autorē sex pncipiorū est indiuisibil'. g generatio est forma. Rndet breuit ꝙ generatio fit in nō tpe et est quodāmodo indiuisibil' fm sensum nostr. qr nos nō ꝑcipim' generatōem nisi qr iā actualiter et totalit' est ꝓpleta. licz diu ꝓcesserit fm successionē ptiū ipi' forme acqsitar. dr tn latin' habet a pncipio q̄nti phisicor. et tercij circa diffinitōem motus. Quia aūt incidit sermo de generatōe et dr eo qd generat. Quaritur cōsequenter

Questio XVIII

Vtrū generare sit generans

vel generatio. Notādū primo ꝙ ꝗlibz infinitiu' pot capi multiplicit' ita et generare. Primo capit' nōialit' siue ꝙbalit' ꝑ suo nōie verbali i tio. et sic generare est generatio siue act' generādi. vt. ij. de aīa. Naturalissimū opet in viuēnb' est generare sibi sil'e. et sic capit' abstractiue siue formalit'. Scdo capitur

pricipialiter siue ꝯcretiue, put exponit ꝑ suum participiū ꝑsentis tempis. z sic generare est idem quod generans

Notandū secūdo ꝙ multe erāt opiniões de illo cōplexo ho mine generare. qm̄ aliq̄ dixerūt ꝙ hoiez generare nihil essz. Alij ꝙ essz ista ꝓpositio hō generat. Alij ꝙ isti⁹ oratōis significabile est necꝫ suba necꝫ acci dēs necꝫ ī cōplexū. Alij ꝙ hoiem generare sit aggregatū ex generāte et for ma q̄ generat. z isti prime accesserūt inter ꝓdictos ad veritatē. Alij aūt qui cōmuniter tenent dixerūt hoiem generare esse nihil aliud q̄ hoiez generātē Et ḡ illud meli⁹ intelligat est sciendū ꝙ ꝯplexū significabile est quelibz res que ꝑ oratōem significat. vt petrus currens significat ꝑ hanc oratōem. petr⁹ currit. et istud necessario ponit. q: alias nulla ꝓpositio aliquid significaret. Vñ ista ꝓpositio. hō est aial significat petꝝ q̄ est animal. z sic de alijs. Sz cō plexe signif. cabile est res que ſ gnificat ꝑ totam oratōem et ꝑ nullam partez seorsum. vt illa. hō est aial significat aliq̄d quod nō est hō necꝫ aial sed sepa tum ab illis. Et istud cōplexe significabile nō debet poni timo est reprobatū quondā in ꝓcilio. Et ista ꝯplexe significabilia tenuit bicleff supponēs ꝙ ita rem ꝓpositōis esse realiter distincta ab ipa ꝓpositōe vera. Q3 aūt nō sint po nenda, ꝓbat⁹ q: ipi posuerūt ea eterna et ꝙ necꝫ essent suba vel accidēria que ambo q̄libz pōt reprobare. Itē aliq̄d subterfugeret ratōem entis. vt in ista oꝛōe. ens est ens aliq̄d significat q̄ ꝑ nullā ei⁹ ptē significaret. z sic esset nō ens. Itē nec esset creato: necꝫ creatura z essent plura eterna q̄ vnum: q̄ re ligio nō admittit. Et solet ista opinio plus et latius reprobari in metaphi sica. ideo ad ꝑsens de illa non multū scisitandū est.

Respōdetur ad dubiū, generare abstractiue et ꝓprie est gene ratio siue actus generādi. licz materialiter z ꝯcretiue sit generās. z ita ho minem generare est hō generās vel act⁹ generādi hois. Primū ptz q: gene rare est agere. sz agere est actio ꝓprie. ḡ generare est act⁹ generādi. qm̄ gene rare est verbū actiuū ḡ significat agere. vt patz ex grāmatica. Secōm etiam patet. generare nō est generari. qm̄ a sili ꝓburere esset comburi. q̄ est cōtra Arest. viij. phisico ꝛ. necꝫ est forma que generat cū impoꝛet actōem. ḡ est ge nerās vl' generatio. Et ad illud ponit Arest. sile. v. metaph. dicēs. Nihil re fert dicere hoiem ꝙalescere z hō cōualescens. hoiem sedere z hō sedens. Est tn̄ verum ꝙ hominē generare nō est absolute hō sed est hō qui generat. Vñ ista ꝓpositio hō generat est vera de homine generante.

Arguitur primo. cōplexe significabilia sunt ponēda. ergo homine generare nō est hō generās. necꝫ generare est generās. Antecedēs patet. q: alias eadē essz significatio toti⁹ ꝓpositōis et sue partis scz subiecti vel ꝓdicati. vt hō est aial. q: hoiem esse aial est hō vel animal. Itē ꝑ istaz ꝑ positōem. hō est asinus significat aliq̄d q̄ necꝫ hō vel asinus. Itē si nullus albū z nigrū essent ista esset vera nullū albū est nigrum. ergo necesse est ꝙ si bi correspondeat aliq̄ significatū q̄ nō sit albū vel nigrū. qm̄ ex eo ꝙ res ē vel nō est oratio vera vel falsa dicit fm Arest. in postꝓdicamentz. Itē oēz ho minē esse aial est aliq̄d z nō est incōplexe significabile. qm̄ ꝙcunꝫ individuo scz sorte vel paulo demōstrato adhuc omnē hominē esse aial est aliq̄d q̄niam pñt mori. ergo est ꝯplexe significabile. Rñdetur ad pmū ꝙ significatio toti⁹ ꝓpositōis z sue ptis dīnt formalit⁹ z rōe. nō aūt sp materialit⁹. Vñ tota ꝓpo sitio significat hoiem esse aial q̄ verificat de sorte hac rōe q: est hō z animal

sed hō significat sortē absolute. Ꝛta ad scōm dr q̄ ista ꝓpositio hō est asinus significat hoiem esse asinū sed illud nihil est. Vñ volens scire ꝑ q̄ oro infinitiua supponat verificet ipam de aliq̄ re. si de ipa verificat tūc eā significat. si ꝯ de nulla re pōt certificari tūc nihil significat. Ad tertiū Arest. itelligit i ꝓpositōib affirmatiuis de ineſſe z de pñti. Ad vltimū dr si aial stat ꝯfuse tm̄ tūc argumentū vex. ꝑbat q: nō requirit dari certū suppositū. si ꝯ stat determinate tūc est falsa. qm̄ valet tātū. oēm hoiem esse aial est certū ens

Arguitur secūdo, si hominē generare est hō generās tunc a

simili asinū currere esset asin⁹ currēs. ſz ꝟ est falsū. q: tūc bñ ſeqr. sortes facit asinū currere. igit sortes facit asinū currentē. Rñdet q̄ ꝯſeqntia nō valz q: ꝟbū facit eq̄uocat. in ꝑma importat factōem ſm quid. sed in secunda factionem simpliciter.

Arguitur tercio. hoiem generare accidit homi. sed hō gene

rans nō accidit homini. igit hoiem generare nō est hō generās. Ꝛtē generare est actus generāt z denoiat generās. q̄ generare nō est generās. alias idē esset act⁹ suppi⁹. z idē denoiaret ſeipm. Rñdet ad ꝑmū et scōm si generare capit abstractiue tūc totū ꝯcedit. q: isto mō sicut tenet ꝑma ps ꝯclusiōis generare est actus generādi ipm generans denominās: sicut agere vel actio agens. Sed ꝯcretiue negat antecedēs cuiuslibet argumēti

Questio XIX

Vtrū materia ꝑima sit ens

in actu. Sciendū q̄ Aresto. in tractatu q̄rto z vltimo ponit q̄dā dubia q̄ ꝯtingere possent in tribꝫ ꝓncipijs. vñ tractat de ꝓncipijs in speciali. Primo ponēs aliq̄s ꝯditōes materie. z ille patebūt infra. Et cū Arest. ꝑmo hui⁹ dicat materiā eē nō ens ꝛō ē mota ꝑsens q̄stio i q̄ ertiā dicet quō materia sit ꝯgscibil

Notandū ꝑmo q̄ materia capit dupliciter improꝑe et pro

ꝓrie. Improꝑe ē duplex ſcz materia in q̄. z est cui inheret aliq̄d accidens. vt materie mense inheret nigredo. sit forma q: sibi inheret accidēs vt scia ſr⁹. z sic forme substalis bñ est forma accidētalis. Sed ꝑmētat dicēs q̄ forme nō sit forma itelligit de formis accidētalib q̄m alias accētis essz accidēs cōtra Arest. iij. metaph. Et illā materiā habz oē accidēs. ſ. suū subiectū. q̄m accidētia mouet ſz in oēm eo q̄ mouet necesse est imaginari materiā. ij. metaph. Alia ē materia circa quā z ē obiectū circa q̄d aliq̄ potētia ꝙſat. vt color ē materia potētie visiue. q̄m visus versat circa colorē. sit intelligibile est materia intellectus. Dis em̄ potētia cognitiua iterior z exterior circa aliq̄d versat. Secūdo mō capit materia ꝓpe. vt. ij. phisicoꝝ. materia ē ex q̄ aliq̄d fit cū insit. Et. vij. metaph. Dia q̄ fiūt aut a natura aut ab arte habēt materiā. Et. viij. phisic. Accidētia nō habēt materiā. Ista ꝯo materia dr materia ex q̄ siue cā materiat. z in oi trāsmutatōe naturali vl artificiali necesse ē istā materiā subiici. Vñ ista est duplex. Quedā dr materia ꝑma q̄ in naturali trāsmutatōe subiicit ex q̄ nihil fit ex nihilo. j. phisicoꝝ. Et diffinit apud Arest. ꝑmo hui⁹ vt infra. Ima ginat aūt ista materia duplicit. q̄m aliq̄ dr incōtracta siue nō signata. Et est tota massa materie increata sine forma ꝯsiderat vt credim⁹ fuisse a ꝓncipio creatōis mūdi. quā materiā theologi appellā t materiā informē. id ē sine formis

Phisicorū 1 Questio XIX

specieꝝ et indiuiduoꝝ. De ista matia loqr Arest.ij.de genera. Una ē ma/teria oim generabiliū 7 corruptibiliū. In pīrate aūt nulla talis exīstit. sz ois est ꝓtracta ad certā formā alicui⁹ speciei. Alia ḡ ē materia signata siue ꝓtracta. s. q̄ certa forma subāli alicui⁹ speciei i formar. vt matia pauli vl petri. De hac loqr Arest.j.de gene. Nihil ꝓhibz ifinitas esse matias. s. partiales. q̄m oēs matie ꝑsertim inferioꝝ ꝑm mētē Arest. sunt eiusdē rōis 7 speciei specialis sime. Quedā ꝙ ō ē matia scōa q̄ subīcit in trāsmutatōe artificiali. vel ē res ꝓposita ex materia et forma ex q̄ aliq̄d fit p artē. vt es est materia statue 7 lignū lectuli et mēse. Ars em̄ nō ita pfecte agit sicut natura. ideo natura ꝓ/supponit materiā pmā in suis trāsmutatōib⁹. ars vero secundam

Notandū secūdo q̄ Aresto. diffinit ēs materiā hic dicit. ma⁹/teria est pmū subiectū vnicuiq; ex quo aliq̄d fit cū insit ꝑ se et nō ꝑm accidēs 7 si corrūpat in ꝫ abibit vltimū. Et vnicuiq; debz distribuere. ꝑ speciebꝫ sin/guloꝝ. 7 debz referri ad formas substātiales 7 accidētales corpales ipārum specieꝝ vt sit sensus. Matia ꝓma ē subiectū vnicuiq; forme de aliq̄ specie. alias idē subīcerē sibīpi vt materia matie 7 esset vna materia certa q̄ esset subiecta oib⁹ formis q̄ ē impossibile. Ulī sic itelligit. Matia ꝓma ē subiectū sez ꝓncipale siue inhesiōis vnicuiq; .s. forme subāli et corpali accidētali. ex q̄ sz subiecto forma substātial educi vl fieri pōt. cū insit nō ꝑm accidēs. id ē cū sit altera ꝑs essentiaꝝ ꝓpositi. Et si corrūpat. s. ꝓpositū i hac corruptōne ma/teria abibit vltimū. id ē manebit. Dicit ꝓmo. est subiectū inhesiōis siue ꝓn/cipale. q̄m oēs forme substātiales ipi inherēt partiꝝ oia accidētia corpalia. il/la em̄ ꝑ ꝫ q̄ inherēt matie dicūt accidētia matialia sic color calidū frigiduz 2c. Ulī ꝑ inhesiōem forme subālis et accidentaꝝ in materia totū ꝓpositum denominat. a forma substātiali denoiat in specie essentiali vt asinus a forma asini. equꝰ a forma eq̄. sed ab accidente denoiat in specie accidētali. vt albū ab albedine 2c. Sicut econtra ꝑ accidētia inherētia forme substantiali to/tū ꝓpositū etiā denoiat. vt hō ꝺ: sciens a scia. virtuosus a virtute q̄ inherēt ipi aie. Matia ḡ subīcit morpheis et passiōib⁹. id ē q̄litatib⁹ ꝓmis 7 aliis ac cidentib⁹ corpalib⁹. Ideo ꝓmētator diffinit ēs materiā dic̄. Materia ē vnū ꝓncipiū ꝓmūe oib⁹ entib⁹ q̄ alterant̄ adinuicē. Dicit ex q̄ forma substātiaꝝ educi pōt. q: nō oportz q̄ actu ex q̄lib⁹ materia educaꝝ forma. sed sufficit q̄ in potētia. Et sic Aresto. vt manifeste patz. j. celi et suo ꝓmētatore ibidē te/nuit celū nō habere materiā. q: ex ea nunq; aliq̄d fieri posset. Licz cōit tene atur sibi oppositū. vt lati⁹ ꝓmo celi dispuraꝝ. Et est dicendū q̄ Arest. ꝫ dif/finiuerit materiā hoc inferioꝝ. Dicit. abibit vltimū. id ē. nihil in corruptōe ꝓpositi dz manere q̄ sit de ei⁹ essentia p̄terq; materia ꝓma. q̄m matia ꝓma ꝑm cōmētatorē est ꝓmū in ꝓpositōe et vltimū in resolutōe. Et licz maneant eadē accidētia. s. q̄litas 7 q̄ntitas ꝓmo de generatiōe. illa tamē non sunt de essentia ipius compositi.

Notandū tercio q̄ actus vno modo est forma inherēs suo subiecto. vt forma substantialis vel accidentalis. Secūdo et large est quod actualiter et actu est. vt materia prima 7 omne ens mūdi. et ille dicit actus entitatiuus ꝑsentialis siue actus existentie. Primus vero actus dicitur for/malis siue speciuocus. Unde illud est in actu formali q̄ ō ēns ꝓpletū i aliq̄ specie. vt forma 7 totū ꝓpositū. Isto mō intelligit Boeti⁹ q̄n dic̄. Oē esse ē a forma. Unde illō esse. s. formale matia ꝓma nō hz. q: nō ponit rē in spēm.

Illud ꝙo dicit esse in actu entitatiuo qđ actualiter existit vt materia prima: imo ois res mūdi. Eodē mō opposito aliqđ dr esse in potētia duplr. Primo in potētia obiectiua sc3 qđ nō est sed pōt esse vt antichristus. Scđo aliqđ dr esse in potētia subiectiua sc3 qđ est ens nō hns aliqđ qđ tn pōt habere. Vel est illud quod potest esse subiectū alicui9 forme. et sic materia dr ens in potē/ tia respectu formaꝝ qs recipiet. Simlr hō ꝙcēs est in potētia ad motum.

Cōclusio Materia prima est ens in actu entitatiuo z existē tie. Ista conclusio ꝓbat auctoritate Aresto. q in hoc primo dicit formā fieri ex materia. et si materia nō esset ens: aliqđ fieret ex nihilo. Et. j. de aia. Mate/ ria pma est substātia. Et. j. huius. materia est principiū p se z pars essentialis cōpositi. Similr. ij. phisicoꝝ. materia est p se causa. Item. vij. metha. mate/ ria est p se pars cōpositi. Itē. v. phisicoꝝ. materia est p se subiectū generatio/ nis. et infinite similes sunt auctoritates ꝓbantes materiaz esse actualr. Ra/ tione ꝓbat ipsius cōmentatoris Si transmutatio naturalis est: materia pri/ ma est. sed transmutatio naturalis est vt patet p omnem experientiam. igitur materia pma est. tenet ꝓña. q: materia est subiectū trāsmutatiōis naturalis z substātialis. Itē si matia nō esset accidēs migraret de subiecto in subiectū qm in asino mortuo est eadem quantitas et qualitas que fuit in asino viuo pmo de generatione.

Arguit primo. Materia prima nihil est. Probat auctoritate Aresto. j. huius. Materia prima est non ens. Et cōmētator. Materia nō est aliqđ in actu habens qditatē. Similiter Aresto. iij. phisi. materia pma nō habet speciē. Et sanct9 Augustin9 dicit materiā esse factā ex nihil. Respō/ det q iste z simules auctoritates intelligunt cōparatiue ad formam et de actu formali. materia em̄ est infima substantiaꝝ quia pure passiua. ideo dr esse nō ens z ex nihil z nō habere speciē id est esse speciuocū siue formale.

Arguit secūdo Contradictionis nihil est medium. j. Elēco rū et Posterioꝝ. sed materia est mediū inter esse z nō esse (fm cōmentatorē) q̄ ꝙtradicūt. ergo est nō ens. Similr dicit Aresto. vij. metha. Materia nec est quid nec qualis nec quāta. Respondet q materia dr esse mediū inter esse en titatiuū si ad se cōparatur z non ens formale si ad formaz cōparet: qm̄ omne esse sc3 formale fm Boetiū est a forma. Cum ḡ materia quo ad se cōpat ipa non est quid. hoc est: non determinat sibi certā formā substantialē. nec qualis nec quāta. id est nō determinat sibi certā qualitatem neq; quantitatē: qm̄ est in differens ad omnia ista.

Arguit tercio. Si materia esset ens in actu tūc ex duob9 en/ tibus in actu fieret tertium: contra Aresto. vij. metha. qm̄ ex materia z forma fit totū compositū z sunt entia in actu. Respondet q ex duobus entibus in actu formali z substantiali non fit aliquod tertium naturale. sed materia nō est ens in actu formali sed solū entitatiuo. et licet sit ens in potētia: tn̄ ens in actu entitatiuo z in potētia ꝓprie nō opponunt. imo predicta auctoritas si vlr debet esse vera debet ꝙclusiue sic intelligi. Ex duob9 entib9 in actu formali z substātiali diuersaꝝ rōnū nō fit aliqđ tertiū naturale ipsis pmanētib9. Dicit Isbali. q: ex mltis gradib9 fit qlitas. dr diuersaꝝ rationū ꝓpt duas guttas aq̄ ꝙcurrētes. dr naturale ꝓpter domū que fit ex lapidib9 z lignis. sed est res ar/ tificialis. dr ambob9 pmanentib9. qm̄ ex aq̄ z tritico fit ceruisia. silr ex vino et aqua p bullitionem fit tertiū quod neq; est vinū neq; aqua zc

Questio xx

Secūdo queritur. vtrū ma

teriā esse sine forma implicet ꝯtradictionē. Notandū primo ex textu eliciūt aliq; ꝓditiones materie pme. t ipe cōmentator hic ponit earū quinq;. Prima cōditio siue ꝓprietas. Materia pma nō est cognoscibilis nisi p cōparationem ad formā. Unde dicit Aresto. Subiecta aūt natura scibilis est fm analogiā id ē p compationē ad formā. t hoc ideo. qm̄ opatio rei ducit nos in cognitionem ei⁹. sed materia nulli⁹ est actiuitatis. ergo p se nō cognoscit. ꝓterea ipa nō est potes mouere intellectū. Unde dicit cōmentator. Ista materia que est subiecta nō pōt intelligi p se cuz nō sit aliquid in actu scz forma li habēs ꝺditatē. imo materia est infima subar in pfectione ideo difficulter cognoscibilis. cognoscit aūt p formā que ipam mediantib⁹ qualitatib⁹ primis trāsmutat ꝓpter qō trāsmutatio ducit nos in eius cognitionem. Secū da ꝓprietas. Materia pma est substātia simplex q: est substāna .j. de anima sed nō est corpus cū nō sit cōpositā ex materia et forma. est tm corpus in quātitate. quia est res longa lata t pfunda. Unde nō dicit simplex q: est indiuisibilis: sed simplex q: nō ꝯponit ex materia et forma. sicut in siti forme brutorū sunt substātie simplices. Tercia. materia est indifferēs ad omnē formam q: nullā certā formā sibi determinat. subiicit em̄ cuilibz trāsmutationi tanq; subiectū pure passiuū. t nulli⁹ resistentie est ad aliquā formā introducendam. Quarta. materia nunq; pōt stare nuda sine oī forma. scz naturalit. Ut dicit Arest. j. de genera. Materia nūq; est sine morpheis t passiōibus. id ē formis. qm̄ alis nō esset finis generatōis. t generatio vnius nō esset corruptio alterius. Quinta ꝓprietas q: nulla alia materia sit sibi coeterna: quoniam solū vna est materia oim generabiliū t corruptibiliū. t oēs matie sūt eiusdem speciei fm cōmunem opinionem.

Notandū secūdo. erquo materia difficulter est cognoscibil' ideo multa habet noia quoꝝ ratio ducit nos aliqualiter in suam cognitionē. Et pmo ꝺr ile. id ē ꝯfusa et plurium formar susceptiua. qm̄ est i potētia ad oēs formas. Scōo ꝺr subiectū scz trāsmutatōis t oim formar in specie. Tercio ꝺr massa. put ꝓsiderat incōtracta t indeterminata ad certā formā. Quarto ꝺr materia pma vel vltimū elementū. q: vltra ℔ q est pars essentialis cōpositi est pmū in compositōne t vltimū in resolutōe. Quinto ꝺr origo. qm̄ ex ea oēs res naturales generabiles t corruptibiles originē t pncipium trahūt. Sexto ꝺr chaos. id ē cōfusa t indeterminata. Etiā dicit mater t femina qm̄ sicut mater est causa multoꝝ filioꝝ. t passiue ꝺr ꝯcurrere ad eoꝝ pductionē. ita materia pma est causa multar rer naturaliū ad earū generatōem ꝯcurrens pure passiue. Dicit etiā silua: qm̄ silua in suis lignis est indifferēs ad oēs formas artificiales. ita materia est indifferēs ad oēs formas naturales. Et assimilatur turpi. q: ipa machinat ad maleficiū siue corruptōez. Dicit vltimo t apud platonicos fraus in tenebris. qm̄ nos decipit credentes q: cū formā recipiat debeat sub ea ꝺfescere ꝓtinue de vna ad aliā transmutatur. t q: difficulter cognoscit ꝺr latere i tenebris.

Cōclusio. materiā esse sine forma nō implicat contradictionē. pbat. accidēs pl⁹ dependet a suo subiecto q; materia a forma. qm̄ accidē

tia nō sunt entia nisi q; entis. vij. metaph̄. materia vero habz p se esse distin
ctū ab esse forme vt suppono. sed accidēs separi a suo subiecto nō implicat.
imo de⁹ hoc pōt vt in sacro altaris. g̃ pōt separe materiā ab oī forma. ne⁹
cp̄ valet si dicit. materia nō dicit actū. accidētia ꝺo dicūt actū. q; dic Aresto.
primo ō genera. matia nō pōt separi a forma nisi passiōes sint separabiles. Itē
matia z forma realit distinguūt qm vnū manet et alterū corrumpit. g̃ pñt su
pnaturalit abinuicē separi. z par ratio est de oib⁹ formis. potest em̃ de⁹ im
pedire introductionē alicui⁹ forme. Itē p se esse ꝙuenit subē z nō accidenti.
sed accidēs pōt esse sine subiecto p se vt in sacro dñico. g̃ a fortiori matia que
est substātia poterit p se z solitarie esse abscp̄ oī forma sibi inherēte. Quis ei
forma est realit distincta a materia cū forma genereꝰ et materia sit ingenera
bilis. sed q̄ sunt distincta realit pñt separi z separatim ꝓfuari p diuinā poten⁹
tiā g̃ tc. Vlñ si materia esset separata ab oī forma ipa nō acqreret nouū esse:
vt aliq̄ voluerūt. qm̃ vt sic essz generabil et corruptibil. qm̃ esse rei est essen⁹
tia rei. imo materia fuit añ oēs illas formas ās nūc habz. g̃ si oēs forme ab
ea essent separate nō acqreret nouū esse nisi fortasse in respectu. sed illō esse non
ponit i re ipa existentiā sed i intellectu est q̄dā imaginariū. seqret em̃ q; ali
q̄ res bis incipet esse. Itē vel illud esse est substātia vel accidēs. si primū tūc idē
est cū matia. alias de⁹ nō ꝓfecte separauit omnē formā ab essentia matie. Nō
scōm q; si esset in materia tūc itez nō ꝓfecte separasset oēs formas. Si g̃ p ali⁹
quā potentiā oēs forme subales et accidētales essent separate a matia ipa essz
in loco diffinitiue z nō moueret q̄tū in se essz. qm̃ motus est a forma. vj. bius⁹
Esset aūt diuisibil in ptes essentiales sed nō q̄ntas. Et difficillime imo pe⁹
nitus non vel paz intelligeret. quoniam actualiter vix cognoscit nisi p com
parationem ad formam.

Arguitur primo autoritate cōmentatoris q̄ dicit. subiectum

sustentat formā z forma sustētat subiectū. g̃ vnū nō pōt separi ab alio. Item
Auicēna. v. metaph̄. materia nō est in effectu nisi p formā. forma vero ē q̄dā
dam aliud a materia. z vnū nō est aliud. Et Aresto. j. de genera. z Auicēna
scōo sue metaphisice volūt q; materia nō possit esse sine forma. Scōo. im⁹
plicat ꝓtradictiōem materiā esse separatam ab oī forma qm̃ p se esset et ens
in actu et nō essz ens in actu que ꝺicūt. q̄ ō em̃ p se est ens est in actu. iij ma
teria sp est ens in potētia et nūcp̄ i actu. Tercio materia est ꝓpe nihil fz san⁹
ctū Augustinū. g̃ si oēs forme ab ea separabunt erit oino nihil. Quarto sic se
habz figura ad corpus ita se habz forma ad materiā. sed de⁹ nō pōt facere
corpus sine figura. g̃ nō pōt materiā separe ab oī forma. Quinto si ꝓclusio
esset vera tūc diffinitio materie necp̄ sue ꝓprietates ampli⁹ sibi ꝙuenirēt. et
sic nō esset materia. Sexto. forma limitat materiā. sed si oēs forme a matia
separant ipa erit illimitata: q̄ ō est ipossibile. qm̃ oia ꝓter primū sunt finita et li⁹
mitata. Septimo. si sic tūc ipa materia ñ posset cognosci et sic pret obiectū
intellectus et quo darez ens q̄ nō intelligeret. sz accedens ptz. qm̃ materia
subiecta trāsmutatōi z oib⁹ formis solū est cognoscibil p cōparatōem ad ista.
ergo separata ab his nō pōt intelligi. Rñdet ad primū q; autoritates debent
intelligi naturaliter. q; sm̃ viā Aresto. et naturale esset impossibile: nō autez
simplicit. si aūt aliter volūt adducant rationes ꝓbatiue vltra aucres. Ad secū
dum dicit q; materia est ens in actu entitatiuo ante et post separationem ab oi
forma. nunc̄ vero est ens in actu formali. Ad tercū sctūs Augustin⁹ loq̄t

p comparõem materie in pfectõe ad naturã angelicã. qm̃ ille sunt intelligẽ/
tie q̃si actuissime ⁊ maxime entis. materia vero nõ. Ad quartũ: argumẽtũ
a situ freq̃nter est psuasiuũ et raro ꝓbatiuũ. sicut em̃ figura terminat corpus
ita forma terminat trãsmutatõem materie. nõ aũt quo ad separatõem locum
habet. Ad quintũ. diffinitões dant de reb⁹ put actu sunt. Ad sextũ. q̃ ma/
teria adhu esset limitata in sua essentia. qz dependens licz nõ p formã. Ad se
ptimũ. argumentũ ꝓbat q̃ materia vt sic vix et difficulter posset intelligi. et
illud conceditur.

Questio XXI

Vtrũ forma substãtialis an

rec⁹ generat habeat i materia esse distinctũ ab ipa materia. Sciendum q̃
Arest. dixit in textu. Sufficiẽs em̃ erit altex ꝓtrarioꝝ. s. formã sua psentia et
ab sentia facere mutatõem. id ẽ generatõem et corruptõem. Vnde videt se
qui q̃ forma quãdo generat nũc ante sui generatõem nullũ hz esse in materia.

Notandũ ꝑmo questio loquit⁹ de forma substantiali gene/
rabili q̃ sic diffinit. est que dat esse ꝓposito simplicit. id ẽ que ponit ipm i spe
cie essentialẽ. qm̃ actus. id ẽ forma est q̃ segat ⁊ distinguit. vij. metaph. rõe em̃
materie. vna res nõ differt specie ab alia. qm̃ dicit cõmentator. In fundamẽ/
to nature. s. materia nihil differt. Ideo si p aliquã potẽtiã in corpe figure hois
esset aia canis nõ diceret hõ hz potⁱ⁹ canis licz appareret hõ. Et hec diffiniti/
o forme est metaphisicalis. Sed sm̃ phisicos forma substalis est q̃ educit vel
educta ẽ de potẽtia materie. forma ꝙ accidẽtalis est idẽ qd̃ accidens. s. qd̃ de/
notat suũ subiectũ aliq̃ specie accidẽtali. vt albedo denotat oia alba in specie
albor. sit⁹ alia q̃litas denotat rẽ q̃lẽ. Formã substalẽ etiã alij appellãt formaz
ꝓpositõis vel formã pris. qm̃ ipa est alia ps ꝓpositi essentialis. Itẽ nota sic
forma substãtialis facit vnum ens p se. hz compositũ. ita forma accidentalis
facit ens p accidẽs. Item forma substantialis denominat rem simpliciter: hz
accidentalis sm̃ quid.

Notandũ secũdo. licz multa distinguantur esse sm̃ thomã
⁊ scotũ ac alios. scz esse essentie. esse existentie. esse ydeale. esse intentionale. eẽ
seminale. oia tñ sm̃ veritatem reducunt ad esse simpliciter et nõ esse simplici
ter. cum contradictõis nullum sit mediũ. iij. metaph. Breuiter tracꝫ quia
de esse et essentia metaphisici est cõsiderare hic dicendum est. Et ꝑmo eẽ es
sentie sm̃ thomistas est esse speciuocũ in quo omnia individua alicui⁹ speciei
conueniũt. vt omnis hõ siue sit siue nõ sit sm̃ eos dicitur esse speciuoce ⁊ ha
bere esse speciuocũ. Vnde illam concedũt. Adam est homo. Adam est ani
mal rationale: et sic de alijs. Dicunt enim quãdo adam vel aliud individu
um moritur ipe solum moritur sm̃ esse individuale. et manet in esse speciuo
co. quoniã tale esse est ꝓpetuum conueniens omnib⁹ hominibus siue sint si
ue non sint. et distinguitur ab esse existentie. quoniã esse existentie sm̃ Tho/
mam et omnes est esse in rerum natura. id est esse existentie est existere. Cõ/
muniter tamen hec opinio Thome solet reꝓbari a scotistis ⁊ alijs in me/
tha. qm̃ dic eẽ entie realt distingui a re q̃ existit cũ tñ idẽ sint sm̃ scotũ. ⁊ ifi
nitis illis ꝓbat rationib⁹ vt latⁱ⁹ ibidem. Ideo tenet q̃ idem est esse essentie

z esse existentie realiter. sicut idē est essentia rei z res ipa existens. et nō differūt nisi ratōe. Esse autē ydeale vel exēplare est effectū esse in sua causa. id est est effectū pduci posse a sua causa. vt domus que cōcipit ab edificatore talis z taliter fienda dicit habere esse ydeale in mente edificatoris. Illud tñ esse nihil est. alias creatura habuisset esse ab eterno q; in mente diuina. Esse intentionale est conceptū alicuius rei esse in alia. vt cesar si eius cōceptus formatur habz esse intentionale. et illud pariē nihil est. Esse vo potentiale ē rē actu nō esse sed posse esse. vt antichristus habet esse in potentia. illud etiā nihil est vt facile omnia multis pbant ratōib⁹. Aliud esse de quo ad ꝓpositū est dicit esse seminale siue dispositiuū. z est quedā virtus z vis naturalis indita materie semis actuās et disponēs materiā vt illa forma introducat z nulla alia. Et p istius silz totius q̄stiōis declaratōe z intellectu vēit dicendū de semie.

Notandū ergo tercio q; semen est quoddā corpus imperfectū. pductū a generāte nō ꝓpter se sed ꝓpter alterū. s. vt generet silē ipi generanti. vt ex semine hois generat hō. ex semine tritici generat triticū ꝛc. Dicitur primo est corpus impfectū nō aūt mixtū impfectū nisi improꝑe. q; semen ē impfectius q̄ genitū ex eo. A forma em̄ subali seminis pcedit ad formam sanguinis. a forma sanguis ad formā embrionis. z deinde ad formā pfectā z vltimo intentā in aliq̄ specie. Vnde ex quo semen est mediū p qđ acquirit pfectius q̄ ipm est. ideo dicit corpus impfectū. Etiā dicit impfectū respectu generantis cū sit superfluitas tercie digestiōis. Dicit nō ꝓpter se q; semen est superfluū respectu individui siue generātis. ideo ꝓpter se nō intendit a natura: licz sit necessariū quo ad cōtinuationē ipius speciei. Ponit g̃ semen vt sit via et medium ad illud qđ p se est intentū a natura. scz individuū. Ipsuz tñ nō est se solo principiū pductiuū vel alteratōis individui. q̄m ipm est causa vniformis: g̃ in subiecto vniformi nō pōt facere z pducere tantā difformitatē z diuersitatē in mēbris. Cū sit regula naturalis phie. Causa vniformis i subiecto vniformi pducit effectū vniformē. Sed cause coadiuuātes z ipsuz actuātes sunt q̄lificatiue dispositōes ꝑticularis agētis et influentia celestis. Jrē nullū impfectū p se pōt esse causa totalis alicuius ꝑfectionis. sed semē est impfectius genito. g̃ nō est ꝓncipiū totale pductiuuz sed habz se q̄dāmodo passiue. imo forma seminis cito corrūpitur q̄m introducit forma sanguinis vel alterius. manet tñ in materia seminis post corruptōem forme qđā virtus generatiua et dispositiua impssa a generāte a quo decisum est semen vl'sperma. Et istā virtutē sic remanētē puto z credo esse ratōem seminalē siue vim dispositiuā forme introducende. imo vt experientia pbari pōt: occulte eadem virtus vt multi volunt remanet i genito occulte opans in ipo mirabiles effectus et affectus. gaudeāt g̃ de spisso et substātioso ac claro semine nati. A semine aūt dicit ratio seminal'. q̄m in oīm z solo semie poni habz. que etiam alio noīe ōr vis seminal'. vis formatiua siue dispositiua forme. Et est fm veritatē nihil aliud q̄ qdam qualitas siue virtus actiua in materia semis. cōsequns tñ formā substantialē semis. post cuius corruptōem disponit hāc z non aliā formā introduci. Aliq tñ voluerunt q; sit forma substātial' seminis sed primū pōt experientia deduci que ad p̄sens obmittit ne forte asse pietas quis modo irrīet. Vlñ mediante rone seminali generās generat simile sibi. materia em̄ semis et spermatis mouet p hanc virtutē in eo existentē ad eductionem illius et nō alterius forme. ideo ipa ponit vt sit quoddā mediū int̄ generās et genitū vt etiā absente generāte ratio seminal' agat z disponat. Jn

q̄bus ꝙ poni habeat Nota hāc distinctionē. Ea q̄ generank aliq̄ generank
eq̄uoce scz qñ generās ⁊ generatū nō sunt eiusdē rōnis. et hac generatiōe sol
pducit mures: muscas: bufones: vermes ⁊ crabrones. sitr hō pducit intra se
ꝑmes. Modus ꝙ illi⁹ generationis est. q; sol suis radijs respiciēs diuersas
ꝑtes terre q̄z vna est humidioz. alia viscosioz. alia ꝑata. ⁊ sic de alijs. Qrinue
suo calore istā ꝑtē actuat. et q; caliditas est pncipiū ois generatiōis: mediante tñ būiditate calor introduct⁹ in ꝑtē terre pu⁹ sufficiēter alteratā agit pro
certa forma acsi esset rō seminalis: nō ex se sed ꝑm dispositionē terre. qm oīe
agens agit in subiecto ꝑdispposito ⁊ tandē educit forma alic⁹ viui vel gradi⁹
entis vel volātis siue etiā in cauerna vbi generat manēs. Vñ ex cadauere le
onis educunk ꝓfectioꝛa alia q̄ ex cadauere hois. Quedā ꝙ generank vni
uoce scz qñ generās ⁊ generatū sunt eiusdē ratiōis vt hō generat hoiem et
ignis ignē. Et hoc ꝓtingit dupl̄r. Primo imediate vt ignis pducens aliuz
ignē. Scdo mediate vt hō generās hoiem et oē aial generās aliud mediāte
semle. Nūc ōr. ratio seminalis solū ⁊ ꝑ ponit in illis q̄ generank vnuoce ⁊ me
diate ⁊ nō in alijs vt in oib⁹ seminib⁹ ⁊ aialiū ⁊ vegetabiliū. Et si ōr. tñ sctus
Augustin⁹ ponit in elemēt⁹ rationē seminalē. Rñdet ꝙ loquit large ⁊ impꝛo
ꝓrie de rōne seminali scz ꝓut est q̄dā q̄uenientia inter generās ⁊ generatū. Ex il
lis ergo patet ꝓmo ꝙ ratio seminalis nō est act⁹ coeu⁹ materie. Scdo ꝙ non
est potentia materie. Tertio q̄re ponak. Quarto in q̄b⁹ ponak.

Notandū quarto ex quo pncipio res originez trahat admiramur et ita eius causam efficientē ignorantes. si ꝙ eius pncipiū cognoscam⁹ cessat admiratio. ideo circa pncipiū ⁊ pductionē formaꝝ nō minima est difficultas in phia. Circa quā etiā aliter sensit Plato: aliter alij ꝓtisci phi et aliter moderniores. Est g̃ ꝓma opinio anaxagore et anaximādri q̄ tenent oēs formas rez naturaliū in materia latere ⁊ ei a natura esse inditas: sic latē tes ꝓpter indispositionē subiecti. ꝑ agētia ꝙ naturalia materia actuak ⁊ dispositā incipit ꝓmo formā apparere. sicut in simili de lapide splēdido cui⁹ splē dor ꝑ lutū pōt occultari sed ꝑ ablutionē apparet. Scda opinio fuit Platonis quē sequit Auī. q̄ dixit oēs formas venire ab extrinseco: ita q̄ agētia naturalia solū disponāt materiā ꝑ receptiōe forme. Et plato posuit mltas ydeas: in q̄libet specie vnam que in materia introduceret formas eiusdē speciei. Auicēna ꝙ posuit solū datorē formaꝝ q̄ in secundā intelligētiā influit. ⁊ secunda in terciā. ⁊ sic ꝙsequenter vsq; ad sperā generabiliū ⁊ corruptibilium. Hanc aūt opinionē ꝑsertim Platonis Arest. reprobat in multis locꝝ suoꝝ libroꝝ. ꝓmā ꝙ reprobat. j. hui⁹. t. j. de genera. Tercia opinio est Arest. et sui cōmentatoꝛis q̄ videnk tenere q̄ forma educak de potentia materie ⁊ q̄dāmodo eā ꝑfuisse in materia ꝑm aliqualē potentiā quā nos intelligim⁹ rationez seminalē. q; dicit. vij. metha. Oia generata naturalr sunt talia q̄ eoꝝ materia habet ꝑtute naturalr intrinseca que moueat ad pductiōez forme. et. j. huius. Omne q̄ fit fit ex subiecto ꝑdispposito. Et cōmentatoꝛ. Sollicitudo diuina cū non potuit viuens facere idē ꝑm individuū misertа est ei dando ꝑtute generatiuā ꝑ quā maneret idē in specie. Illā etiā opinionē affirmant medici cōmuniter.

Cōclusio. Forma substantialis anteq̄ incipit generari nullū habet esse essentiale sibi in materia. licet habeat esse in ratione seminali siue esse dispositiuū. Ista ꝯclusio ꝓbak auto. a pncipio q̄stionis adducta ⁊ ꝑ ter⁊

cia opinionē supia posita. Ratione pbat. q: al's aliqd esset antecē incepisset qō est ipossibile. Item forma generat. j. hui⁹. g. pcedit de nō esse ad esse. si em̄ haberet esse in materia tūc oēs forme actual'r essent in materia z nulla fieret Item si forma habet esse in matia antecē generat. vel illud esse manet cum forma vel non. si nō: tūc aget p forma z ad sua corruptionez. si manet cū forma. vl' est secū eiusdē rōnis vel nō. si pmū: tūc forma pus fuit. igit nō incipit. imo illud esse est ingenitū z coeuū matie. z sic ingenitū z genitū erūt eiusdē rōnis Si secundū: tūc forma erit cōposita ex ptib⁹ diuersaz rōnū cū tñ sit substantia simplex fm omnes. Scda ps pbat. q: nisi haberet esse fm rōnez seminale tūc fieret ex nihilo simpl'r qō est ꝓtra oēs pḥos. imo nō esset maior ratio ḡre illa forma educeret z non alia.

Arguit primo. Forma habet esse in materia ante sui generationē. Probat auto. Aresto. z cōmentatoris. viij. metha. Ex actu z potētia non fit vnū nisi p agens extrahēs quod nō largit multitudinē sed pfectionem scz formaz. Et cōmentator. xij. metha. Generās nō ponit aiaz in materiā sed extrahit id qō est aia in actu. g̃ si extrahit forma ex matia tūc p⁹ habuit esse i ea. Idē Aresto. vij. metha. A natura fiunt in ḡrūcūq materia est ps alicui⁹ forme q̄ sic mouet materiā sicut mouet ab extrinseco. Idē ibidē. Ex necessitate añ generatū peristit matia et ps q̄ in rōne hoc est forma est. Respondet breuiter ad pmas duas autoritates q extrahi capit impropie z similitudinarie p educi de potētia materie. forma em̄ ō: extrahi a materia nō real'r sed solum methaphorice. Alias ꝓ autoritates dicendū est intelligēdas esse sic q p parte intelligat ipsa vt⁹ semīis q̄ sic mouet materiā semis sicut mouet ab extrinseco. scz p q̄lificatiuas dispositiones: q̄m per illas tanq̄ q̄ddā passiuas actuat vt etiā actue ocurrat. Q, aūt hoc vez sit habet apud Aresto. ij. de genera. aialiū dicq virtutes q̄ sunt in seminib⁹ similes sunt intellectui in hoc q non agunt p instrumentū.

Arguit secūdo. Dēm formā educendā de potētia materie p cedit ꝓuatio. sed ꝓuatio est q̄dāmodo forma. ij. hui⁹. igit forma realiter prius fuit in materia. Item forma est diuisibilis in ptes essentiales z successiue ac q̄rit. g̃ vna forma ptialis pcedit sp aliā. Rñdet q ꝓuatio in autoritate capit p dispositione impfecta q̄ pfuit in materia ante forme generatiōez. Et dicit ꝓsequenter q̄ q̄stio loquit de forma totali. q: añ totalis forme generationē ipsius nihil pfuit in materia.

Arguit tercio. Forma est effect⁹ materie in genere cause materialis fm cōmentatorē. ij. phisico z. sed oīs effect⁹ habet esse in sua causa. iij. phisico z. g̃ forma habet esse pus in materia. Item Omne generabile est ens naturale. sed illud hz in se pncipiū actiuū sui mot⁹ z generatiōis. ij. phisi. sed illud pncipiū nō est materia pma: cū nulli⁹ sit actiuū taz. g̃ erit forma. z sic p fuit añ generatōez in matia. Rñdet Effectus habet esse in sua causa fm esse ydeale. sed illud esse nō est aliqd. Ad secundū ō: q Aresto. ij. hui⁹ locut⁹ est pncipaliter de motu locali Vel est dicēdū q forma habet pncipiū actiuū generationis scz rōnem seminalē in matia semis: non aūt in se.

Questio XXII

Vtz materia pma sit in po

tentia ad oēm formā generandā. Exq̄ pus dictū est de potētia materie et q̄ sit indifferēs ad oēm formā vt vult cōmētator hic in q̄dā cōmēto dicēs. Materia est vnū principiū cōmune oib⁹ entib⁹ naturalib⁹ q̄ alterant ad inuicem. Et subdit. si haberet ꝓpriā formā nō aliā recipet ipsa ꝓmanēte sed statiz corrūperet q̄ cito alia forma generaret. Deinde dicit Si igit̄ materia pma nata est recipe oēs formas: necesse est vt sit in potentia ad oēs formas z nō habeat in sua sub3 formā ꝓpriā. Hic g̃ de potentia materie venit dicendū.

Notandū primo q̄ potentia accipit̄ tripl'r. Primo p ꝓpria passiōe. vt in p̄dicamēto q̄litat3 secūda species est naturalis potentia vt impotētia. et fm aliq̄s naturalis potentia est aptitudo rei p̄ naturā indita ad aliq̄d. vt duz hz naturalē potentiā resistēdi. molle ꝙ nō. Scdo p oi respectu ipsi⁹ materie ad formā. vt materia habet potētiā indifferēt ad oēm formā horū inferiox. et de illa dicēt plus in scdo notabili. Tercio capit̄ p illo q̄ natuz est agere vel pati p̄ncipaliter vel min⁹ p̄ncipal'r siue sit substātia siue accides. Et sic diffinit fm Aresto. v. z. ix. metha. Potētia est p̄ncipiū trāsmutādi alterū in q̄tuz alterū vel ab altero in q̄tum ab altero. vt oē agens vel patiēs. Et est duplex. q̄dā potētia dr actiua q̄ nata est agere. z dupl'r. q̄dā pure actiua dr q̄ solū est actiua. vt de⁹. xij. metha. De⁹ est purissim⁹ actus. Alia ipure actiua scz q̄ agere z pati pōt. vt intellect⁹ p ducit intellectionē et etiā est ꝑt⁹ passiua ij. de aia q̄m recipit in se species ipsi⁹ intelligibilis. sed oē recipe est pati. ij. de aia. Alia ꝙ potētia passiua scz q̄ nata est pati siue recipe aliquā dispositiōez vt materia pma. et illud etiā fit dupl'r. q: aliq̄ est pure passiua q̄ nulli⁹ est actiuitatis. vt materia pma que fm cōmētatorē est pura potētia: imo est infinite passibilitat3 Et. ij. de aia. Est aūt materia potētia. forma ꝙ act⁹. Et libro ō genera. Forme est agere. materie ꝙ pati. Sil'r. j. metha. nullus ꝙcedit subiectū scz materiā trāsmutare seipm. Alia dr impure passiua que ptim agit z partim patit̄. z est eadez cū potentia impure actiua. Ite potentia actiua q̄dā agit p̄ncipal'r vt forma substātialis. q: natura est p̄ncipiū z causa mouendi. zc. ij. phisicox. Quedā agit instrumētal'r siue min⁹ p̄ncipaliter scz mediante qua forma substātialis agit. vt grauitas leuitas impetus. z qualitates prime. quia mediantib⁹ illis forma substantialis agit. Potētia etiaz alit accipit̄ vt. v. z. ix. metha. latius.

Notandū secundo q̄ potētia in materia pma potest imaginari z dici multipliciter vt hinc inde in diuersis grādibus phie multe intelligūtur auctoritates. Et primo. Aliqua potentia in materia est potētia materie inq̄tum nullius est actiuitatis nō habendo respectū ad aliquā formā. z fm alios dicit fundamētalis fm q̄ dixit cōmētator: In fundamēto nature nihil differt z est materia met. Alia dr formalis et est ratio siue respectus formalis de materia inq̄tum pōt recipe formā. z hoc dupliciter: q̄m aliqua dr actualis z est potētia q̄ materia dr esse determinata actual'r ad recipiendā hāc et nō aliā formā. z fm alios dr potētia respectiua materie. Alia dr aptitudinal'r scz q̄ cōsiderat̄ in materia inq̄tū ipsa pōt i se recipe aliquā formā licz sit idifferēs ad oēm formā: q̄ etiā potētia apō alios dr receptiua siue absoluta. Potentia ꝙ materie subiectiua dr inq̄tū ipa pōt subiici cuilibet forme: q̄m materia pma fm Aresto. j. ō genera. est subiectū generatiōis id est forme substalis. z q: pmū subiectū substans oib⁹ formis substātialib⁹ z accidētalib⁹. j. huius. Iste tamen oēs distinctiones non ponunt diuersitatez realem in materia sed sunt ipsi

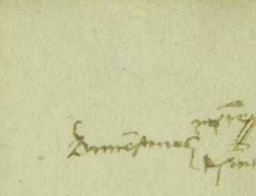

respectus in intellectu nostro formati quo facilius essentia materie ad formã intelligi qat. sicut in illi dimensiões dicunt indeterminate z incorruptibiles i materia qm ipa nullã certã qntitatẽ sibi determinat. licet sp sit sub certa qntitate. Alie vo dimensiones dicunt determinate in materia sine corruptibiles qs certas ia habet vt pedalitatẽ tripedalitatẽ et sic de alijs. vnde ille corrũpunt indies. sed pme sunt coeme: dicẽte cõmẽtatore. Ab eẽno in matia pma sunt dimensiões indetermiate. De illis g potentijs sit hec cõclusio.

Cõclusio pma. Materia prima est sua potentia met realiter formalis fundamẽtalis subiectiua receptiua z pncipalis passiua. z non differunt nisi rõne. potẽtia vo actualis z instrumẽtal' ab ea distinguit. Primũ patet p Aresto. ij. de aia. Est autẽ matia potẽtia forma vo act⁹. Et cõmẽtator. j. hui⁹. Materia pma est pura potẽtia. Et p diffinitionẽ potẽtie passiue idez pbat. Et. iij. phisico. z. In pceptis esse a posse nõ differt. sed materia est ppetua q: ingenerabilis. j. phisico. z. g ei⁹ esse z potẽtia realr idẽ sunt. Itẽ si potẽtia distinguit a materia: vel est suba vel accns. Nõ pmũ. q: esset suba añ materiã pmã in matia pma qõ nõ est dicendũ. q: nõ forma necz totũ cõpositũz ergo materia. Necz est accidẽs. q: pcederet oẽm formã qõ nõ admittit. Itẽ sicut forma est potẽtia actiua ita matia est potẽtia passiua. q: fm Aresto. xj. metha. act⁹ z potẽtia reducunt ad formam z materiã. sed forma est act⁹. igit matia est potẽtia. Itẽ sicut se habet pma potẽtia actiua ad agẽs: ita se hz pma potẽtia passiua ad pmũ patiens. sed pma potẽtia actiua est pmũ agens scz de⁹. xij. metha. igit potẽtia passiua est matia prima. Cũ g materia sit sua potẽtia: est dubiũ quõ materia sit in potẽtia ad oẽm formã. Vñ qstio tantũ qrit An materia pma possit in se recipe de qlibet specie aliquã formã. vel an solũ sit determinata ad formas vni⁹ speciei vel duaz specierz. Potest añt materia esse in potẽtia ad aliquã formã dupler. Primo in potentia ppinq scz. p cuius receptõe actualiter p qlitates pmas disponit. z ista appellat potẽtia materie actualis sine determiata. q: tũc nõ põt nisi illa forma introduci. p q qlitates dispositiões cũ rõne semiali agunt vt matia embrionis. Embrio em est aggregatũ ex semie patrꝭ z matrꝭ existẽs in ppinq receptiõe forme introducende. Secundo est in potentia ad formã nõ actuali sed remota sine aptitudinali scz quia actu nõ pro aliqua forma disponit sed apta nata est disponi. et hoc modo intelligit questio psens.

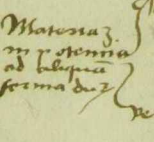

Cõclusio secũda. Materia pma est in potẽtia ad formã recipiendã de qlibet specie rez naturaliũ. ita q signuz omnẽ distribuat. p spẽs singlorz. Probat auctoritate cõmẽtatoris supra allegata et rõne tali. Matia est indifferẽs ad oẽm formã: cũ nulli forme resistat sed sp inclinationẽ in receptione ferat. g est in potentia ad oẽs formas id est formas ipsarz specierz et ꝑ matia totalis in se vel in suis partib⁹. Item materia est pure passiua z impfecta sed pfcit p formã. cũ aũt impossibile sit ipsam stare sine forma z forme ptinue corrupank z alie regenerenk: necesse est q: ipsa est vna ingenerabilis z incorruptibil' q sit in potẽtia ad formas oim specierz rez naturaliũ que subiacent ptinue trãsmutationi naturali.

Arguit primo cõtra pmã cõclusionem. Materia nõ est sua potentia. q: dicit cõmẽtator. j. hui⁹. Materia manentre vna potentie ei⁹ sunt multe. Idẽ. Potẽtia materie in aduẽtu forme corrupit. sed materia est incorruptibilis. g matia nõ est sua potentia. Rñdet q ille auctoritates intelligunt

de potẽtia materie actuali q̃ put est q̃daꝫ denoiatio materie ad formã in ad uentu formẽ coꝛrũpik ꝛ distinguik a materia vt voluit secũda ps ꝓme ꝯclu/ sionis. Jn materia em̃ tot sunt potẽtie actuales q̃t põt recipe formas vnde sunt infinite ꝛ sunt coꝛruptibiles. potẽtia ꝯo materie aptitudinalis vel inde terminata ad hanc vel aliã formã est incoꝛruptibilis ꝛ eadẽ ꝛ vna cũ matia.

Arguik secũdo auto. cõmẽtatoꝛis. j. Phisi. Accidit potẽtia materie vt sit subiectũ forme. g̃ si potẽtia est accidẽs matie nõ erit eadez cum materia. Jdẽ. Materia nõ est sua potẽtia. Jdẽ. Posse q̃ sustentak hoc subie ctũ differt a matia subiecti. Jtẽ Potẽtia est de genere relatiõis cum dicat re spectũ. sed materia de genere substãtie. g̃ distinguunk. Rñdek q̃ autoꝛitates iste ꝛ sil'es debent intelligi de potẽtia materie actuali vel instrumẽtali. Acci dit em̃ materie potẽtia actualis q̃re sez ad hanc vel aliaz disponak. q̃ fm ra/ tionẽ semialẽ hoc est ꝓtingẽter se habet. et sic accidit non valet tantũ sicut est accidẽs. Et ꝯseq̃nter dꝰ q̃ potentia est de genere relatiõis licet matia sit de subã. hoc ꝓbat distinctionẽ rõnis vel formalẽ nõ aũt realẽ.

Arguik cõtra secundã cõclusionẽ, Materia ꝓma nõ potest recipe omnes formas g̃ frustra est sua potẽtia: qm̃ nõ reducik ad actũ vt dik. j. celi. Jmo materia soꝛtis nõ põt recipe oẽs formas neq̃ materia celi vn q̃ alia formã subiective recipe põt. Rñdek. Licet certa materia nõ possit in se recipe oẽs formas: tñ alia sibi similis in specie. Esset aũt sua potẽtia fru/ stra si neq̃ in tota materia vel in ptiali nulla esset q̃ formã de q̃libet specie re/ cipere possit. pariter ꝯclusio intelligik de materia subiecta trãsmutatiõi.

Arguik. Si materia est in potentia ad omnẽ formaz tũc nõ videk posse assignari ratio q̃re poti⁹ determinek ad vnã q̃ ad aliã in trãsmu/ tatione naturali. sp em̃ certa in ipsam introducik. Rñdek. Jn generatõe vni uoca causa est ratio seminalis q̃re introducik vna forma ꝛ nõ alia vt lati⁹ sup̃. Jn generatione ꝯo eq̃uoca est dispositio ꝛ ꝙuenientia maioꝛ ipsi⁹ terre vl'ma terie p̃ q̃litates ꝓmas introducta cũ vna forma q̃ cũ alia q̃ ꝙuenientia siue di spositio est loco rationis seminalis.

Arguik vltimo. Si materia est in potentia ad omnẽ formã tunc ad formã quã modo habet qõ est falsum. vl'ad formã generandã ꝛ etiã est falsum: qm̃ ista nihil est. ꝛ sic materia esset in potẽtia ad nihil qõ est incon/ uenies. Rñdek q̃ materia est in potẽtia solũ ad formã generandã siue gene/ rabilẽ ꝛ nõ genitã: qm̃ illã actualiter habet. ꝛ dꝰ q̃ nõ est incõueniẽs aliquid esse in potẽtia ad id qõ actu nõ est sed qõ sibi futuꝝ est. vt ego sum in poten/ tia esse magister alicui⁹ q̃ nõdũ est. Sik antichristus est in potentia risibilis Jdeo logici dicunt q̃ potentia ꝛ impotentia ampliant ad est ꝛ erit.

Questio XXIII

Vtꝝ priuatio sit materia pri

uata. Pꝛo introductione materie de ꝓuatione est sciendũ q̃ Arest. postq̃ po suit defectus antiq̃ꝝ ex pte materie ꝛ pariter ꝓ lõgum soluit eoꝝ obiectiões. Cõseq̃nter in capꝰo scõo huiꝰ q̃rti tractatꝰ ponit eoꝝ defectꝰ rõne ꝓuatiõis et insufficientiã materie dicẽs q̃ licet aliq̃ antiq̃ꝝ tetigerũt naturã matie sed insufficiẽter. q̃ dixerũt materiã esse nõ ens ꝛ ideo ex eo nõ ꝓt aliq̃d fieri. Se/

cundo materia est nō ens q: est eadē cum ꝓuatione q̄ est nō ens: qm̄ ꝺcꝺ est vnū nūero cum nō ente etiā est vnū potētia t diffinitiōe cū eo. Sed Arest. illud soluit dicēs. Nos ꝺdem em̄ materiā t ꝓuationē alterā esse dicim⁹. vbi ponit quasdā differētias inter materiā t ꝓuationē. Prima. Licz materia t ꝓuatio sint idem nūero tn̄ differūt rōne. quia materia est non ens p accidens sc̄z rōne ꝓuationis. sed ꝓuatio est p se nō ens. Secūda differēcia. Materia est ꝓpe substantiā: cū non sit ens in actu. ꝓuatio ꝯo nullo modo est ꝓpe substantiā q: est non ens. Tercia. materia cū forma est causa eo⁹ q̄ sunt et generationis. sed materia cū ꝓuatione est causa corꝝptiōis t machinat ad maleficium. Quarta. materia appetit formā tanq̄ ꝺddam diuinū optimū t pfectū. ꝓuatio ꝯo est ꝛtraria forme vnde ꝓuationē nō appetit ita licet mediāte ꝓuatione t fm rationē eiusdē materia appetat formā. t sup illa differētia mouebit vltima q̄stio huⁱ⁹ pmi phisico⁹. Quinta differentia. materia est ꝺdāmodo generabilis t corꝝptibilis q: subiectiue nō aūt p se: qm̄ p se est ingenerabilis t incorꝝptibilis. ꝓuatio ꝯo corꝝpit p se. Vnde ꝓsens q̄stio est mota sup ista pdicta.

Notandu⁊ primo q⁹ ꝓuatio accipit multipliciter. Primo p altero ꝛtrario⁹ min⁹ pfecto. vt. ij. de aīa nigrū est ꝓuatio albi. quia est forma ꝛtraria albedini min⁹ pfecta q̄ albedo. simil⁹ frigidu⁊ est ꝓuatio calidi. Secūdo p forma rendente ad non esse siue ad corꝝptionē q: ꝓuat suo esse. t sic intelligit cōmentator⁹. j. huⁱ⁹. Forma q̄ corꝝpit est ꝓuatio forme generande. Tercio capit p forma nōdu⁊ pfecta sed diminuta sc̄z q̄ actu generat et est in esse incōpleto qm̄ ꝓuat suo esse pfecto t completo vt. ij. phisi. ꝓuatio est ꝺdāmodo forma sc̄z incōpleta. Quantū ꝯo ad ꝓpositū spectat ꝓuatio capit⁹ duplicater. Primo ꝓcreiue fundamentaliter siue imꝓprie. Et est subiectum siue materia carens certa forma siue dispositione cū aptitudine ad illā. Illud aūt cōtingit multis modis fm Arest. iij. metha. Primo q̄n caret aliq̄ dispositione q̄ nata est haberi licz nō ab illo. vt plāta caret visu. Secūdo q̄n caret aliq̄ dispositione quā in sua specie nō aptū natū est habere sed in genere vt talpa caret visu. anial tn̄ videt q̄ gen⁹ est talpe. Tercio q: caret aliq̄ dispositione quā natū est habere nō tn̄ habet eo tpe q̄ ꝺberet habere vt canis q̄n generat caret visu. Quarto q̄n ꝓuat p violentiā vt aliqs ꝓuat veste q̄ tunc caret. Secundo modo ꝓuatio capit ꝓpie t abstractiue Et est carētia alicui⁹ forme vel dispositionis respectu subiecti q̄ natū est habere illa⁊. t sic est ꝓncipiū rei naturalis. j. phisico⁹. Arest. ꝯo. iij. metha. sic diffinit. Priuatio est negatio substātie ab aliq̄ determinato genere. Et capit substātia large: qm̄ dicit. v. phisi. ꝺes est ꝓuatio moi⁹. Priuatiōes ergo sunt sicut ignorantia: carētia forme: carentia cuiuscūq⁹ rei: cecitas: surditas ꝛc. Differt aūt negatio a ꝓuatione: qm̄ ꝓuatio est carentia cū aptitudie. sed negatio est carentia cum vel sine aptitudine. vnde hoc innuit Arest. iij. metha. dicēs. Alicuius absentia negatio est. in ꝓuatione ꝯo subiecta q̄da⁊ natura de qua ꝺr ꝓuatio. Exemplū. Materia celi si habet materiā saltē celum habet negationē alteri⁹ forme substantialis. non aūt habet ꝓuationē. q: nō pōt naturaliter recipe aliā formā substantialē. Est tn̄ verū q⁹ eius materia habet ꝓuationē alicui⁹ dispositiōis q: mot⁹ crastini q̄n illū pōt in se inhesiue recipe.

Notandū secūdo Licet ꝓuatio nihil sit: ꝓpter quod multi

tertiū pncipiū rei naturalis aiūt rationē seminalē. ideo de singulis istis est hic videndū. Unde Aresto. pbat hic in tertio q̄ puatio sit pncipiū rei naturalis: qm illud est pncipiū necessariū, pter qđ materia appetit formā. sed puatio est hmōi. ergo est pncipiū. materia em fm se nō appetit formā: qm etiam appeteret postea eam haberet p modū carentie. nec fm q̄ est informata aliq̄ forma. q: forma expellēda t introducēda sunt ꝓtraria. t sic appeteret p se illius forme corruptionez quod nō ꝓcedit cōmentator. Oz aūt mino: sit vera. pbat Aresto. qm ipsa est q̄ddam diuinū optimū t appetibile t est ꝓtraria puationi. materia vo apta nata est ipsam appetere t desiderare t nō nisi fm naturā puationis. appetit em illud qđ nō habet: exq̄ appetit? fit rōne carentie. Patet g̃ q̄ ratio seminalis non est pncipiū rei naturalis. Preterea pncipia rei naturalis debent ꝓcurrere in generatione cuiuslibet rei naturalis. sed ratio seminalis non ꝓcurrit in generatione cuiuslibet rei naturalis. q: nō in generatione eq̄uoca neq̄ qn vnū elemētū generat ex alio: vbi tn ꝓcurrit in trāsmutatione elemētoꝝ materie deberet ꝓcurrere. Itē vnū pncipiū nō debet fieri ex alio. j. huius. sed forma substātialis originē trahit ex ratione semiali fm naturaliter loquētes. et vtrū ratio semialis post pductionē in cōposito maneat nondū est a plerisq̄ diffinitum: licet relinquat suam impressionem t vestigium in composito. de quo latius supra. Hoc tamē verum est q̄ in generatōe animaliū ab animalibus t vegetabilium ex seminibus posset sustineri q̄ ratio seminalis esset pncipiū. sed hoc nō est de mente Arestotelis. Ut aūt ratio puationis sufficienter intelligat ponunt due ꝓclusiones.

Prima conclusio. Nulla puatio est aliquid in rerum natura. Probat per Arestotelē. j. huius dicentem. Materia est non ens fm accidens. puatio aūt est per se non ens. Ibidem. Puatio est extra omne esse. Ibidem. Materiam quidem qpe rem et substantiam aliqualiter dicimus puationem aūt nequaq̄. Et Aresto. libro primo de partibus animalium. Puatōis vt puatio nulla est differentia. non em fieri potest vt species eius sit quod non est. differentia autem vtis vt species habeat necesse est. Itē puatio est negatio. iij. metha. sed negatio est non ens. ibidem. Item cōmentator. Puatio aūt est non ens neq̄ ꝓpinque neq̄ remote neq̄ substātia neq̄ accidens. Neq̄ valet si p̄dicta soluant q̄ debeant intelligi de ente positivo. sed puatio habet esse puatiuum: quoniam illud esse puatiuum etiaz nihil est. quia vel illud esse est aliquid vel nihil. contradictionis aūt cum nihil sit medium. iij. metha. necesse est q̄ simpliciter vnum illoꝝ respondeatur Si secundū: habet ꝓpositum. Si primū: hoc est contra auctoritates p̄dictas et rationes sequentes. Ratione pbat. quia si puatio est aliquid vel est substantia aut accidens. Si substantia. aut erit materia: forma: aut totū compositū. ij. de anima. Non materia. quia puatio per se corrumpitur. j. huius sed materia est incorruptibilis. Non forma. quia puatio in aduentu forme corrumpit fm cōmentatorem. Oz non sit accidens materie vt aliq̄ dicunt. pbatur Primo. quia ita sibi inhereret ergo poneret existentiaz t esset aliquid positiui. et puatiuum includeret aliquod positiuum quod est impossibile. Nota

Secūdo seqret q̄ in materia pma essent infinita accidētia realiter distincta. q: ifinite puatōes q̄ distiguunt ab inuicē fm q̄ materia puat diuersis formis. et cū materia sit corp? in q̄ntitate et res materialis siue quanta: accidentia erūt q̄ntita t magna qđ est ipossibile. accidēs em nō quantū nō pōt inherere rei q̄nte. 2°

Tercio sequerek q̄ de⁹ nō posset simplicit vnam rē creare. q: sp infinitas p̄ uationes in tali re crearet: nec posset p̄fecte simpliciter vnā rē destruere q̄ nia sp infinitas secū destrueret p̄uatōes. Nec vt dicūt ista repugnātia ē et pte rei. qm̄ pōt de⁹ ipas p̄uatōes erq̄ sant accidētia aū ipi⁹ rei destructōem annihilare sed illis destructs vt seq̄t adhuc tal res infinitis p̄uat dispositōi bus. nisi forte de⁹ oēs dispositōes tali rei adesse faceret qō est impossibile. qm̄ si est res generabil vt musca: eternitas deitas z silia sibi adesse nō possunt

Secūda cōclusio. priuatio cōcretiue est nihil aliud in re q̄ materia in q̄ tū caret certa forma z nō differūt nisi rōe. Probat aucte arest. pmo hui⁹. materia et p̄uatio sunt vnū ens numero. et ip. metaph. Priuatio ō: multipliciter. eteni nō habēs p̄uatū ō:. Q: differāt ratōe p̄z aucte arest. ponēs q̄nq̄ differētias inter materiā z p̄uatōem dicēs. Nos q̄dē materiam z p̄uatōem alterā esse dicim⁹. Et pmētator. Differētia int materiā z p̄uatio nem est solū fm vocē. Rōe tali. q: matia est carēs certa forma quā nata est habere. g̃ est p̄uatio p̄cretiue. Distinguūt aūt fm rōes p̄incipiādi. matia em subiicit p̄trarijs. s. forme z p̄uatōi. pmo hui⁹. sz idē nō subiicit sibi pi. Item materia nō p̄riat forme sicut p̄uatio. pmo hui⁹. g̃ nō sunt idē totalit. Item materia nō corrūpit in aduētu forme sz p̄uatio in aduentu forme corrumpit fm cōmentatorem. ergo distinguunt

Arguitur cōtra pmā conclusionē. Illud q̄ō corrūpitur est aliq̄d alias nō p̄cederet de esse ad nō esse: imo esse oportet q̄ō corrumpit. v. me taphisice. sed p̄uatio corrūpit fm Arest. z pmētatorē pmo hui⁹. igit est aliq̄d. Item forma z p̄uatio sunt p̄ria. j. physico p̄z. g̃ sunt. Item materia et p̄uatio differūt. j. hui⁹. g̃ sunt. q: alietas z diuersitas cadit inter res sil existentes. et vij. metaph. Priuatōes formaz insunt materie fm accidēs. g̃ p̄uatōes sūt aliq̄d. Rndet ad oēs istas auctoritates q̄ habēt veritatē denoiatiue. priua tio em dicit corrūpi solū denoiatiue. q: in aduētu forme materia ō: non am plius ista forma esse p̄uata. esse aūt oportet q̄ō vere corrūpet. ita pariter de nominatio forme z p̄uatōis p̄trariant. Et Arest. hic posuit differentiā int materiā et p̄uatōem capiēdo p̄uatōem p̄cretiue. corrūpit em materia p̄uata nō aūt corrumpit materia simpliciter. Item p̄uatio dicit denomiare materiā sicut me nō habere pecuniā denoiat me paupem. z tm̄ me nō habere pecuniā nihil est. Unde sicut ens pōt denomiare nō ens vt risibil antichristū. Pro pter q̄ō logici dicūt verbū denomiare amplia re ad q̄nq̄ differentias repo rū. ita nō ens vt p̄uatio alicui⁹ rei denoiat ens p̄uari z̄c.

Arguitur secūdo et ratōe scotistaz. Impossibile est effectuz formale esse sine causa formali. sed cecitas est causa formal cecī: sed cecus est. g̃ etiā cecitas est. Item petm̄ formalit fm theologos est p̄uatio. z si esset nihil tūc deus puniret hoiem. p nihilo: q̄ō pietas nō admittit. Rndet ad pri mū q̄ maio: siue thopica intelligit de hijs que inherēt z cū h denominant vt patz inductiue. sed p̄uatio licz denoiet nō tm̄ inheret. q: est simpliciter nō ens. ideo topica intelligit in positiuis causis formalib⁹. Ad secundū dicitur licz carētia debitaz circūstantiaz dicit petm̄ formaliter tm̄ deus punit. q: p cepit p se vel alios hoc fieri: aliud nō fieri. z quia p̄ceptū violat de⁹ punit. li cet carentia debitaz circūstantiaz q̄ nihil est ip̄m p̄ceptū violatū denomiet saluo iudicio meliori.

Arguitur tercio. priuatio est p̄incipiū rei naturalis. ergo ē.

quoniã oportz pncipia pmanere. pmo hui⁹. alias nõ essent tria pncipia rez naturaliũ ꝫ Aresto. pmo hui⁹. Itẽ si priuatio est nõ ens z cum sit pncipiũ tũc non ens erit causa entis. Rñdet pmo q tm̃ duo sint pncipia p se rei naturalis. s. materia et forma fm Aresto. hic. priuatio po dicit pncipiũ p accidẽs Imo ꝛcedit q puatio sit pncipiũ p se trãsmutatõis naturalis. habet enĩz ratõem pncipiãdi termini a quo cũ impossibile sit materiã recipe formam nisi prius habuerit eiusdẽ forme priuatõem et materia nõ appeteret formã nisi mediãte priuatõe. Vñ dicit q duo sint pncipia rei naturalis i esse z tria in fieri. qm̃ priuatio in adiuẽtu forme corrũpitur fm cõmentatorẽ. ideo dicit q ratio pncipiãdi puatiõis denominatiue pmanere dicit. Et nõ ens est bene causa p accidens entis. vt q petrus ad me nõ venit est causa q pcutit: et sic de infinitis.

Arguitur contra secũdam cõclusionẽ. Ex priuatiõe nihil fit qz alias aliq̃d fieret ex nihilo. sed ex materia aliq̃d fit. pmo hui⁹. ergo nõ sunt idem. Rñdet hoc argumentũ distinctõem ratõis. pbat. qz ex puatõe incẽpt tũ puatio nihil fit. Et si dr. tũ pmo hui⁹ ꝛcessum est q omne qđ fit fit ex puatõe z ꝛrio. Rñdet q ex exponi debz p positaliter denotaret causam materialem

Arguitur scõo. materia est ingenerabilis et incorruptibilis pmo huius. sed priuatio corrũpit. ibidem. ergo nõ sunt idem. Itẽ si priuatio esset materia tũc cecitas esset cecũ esse. qđ est ꝫ Arest. i posteriorib⁹ dicamꝰ ꝙ dic. cecitas nõ est cecũ esse. Rñdet ad pmũ q materia corrũpit puata. sez postea forma qua caruit introducit. nõ aũt corrũpit simplicit. Ad scõm Aristotel. accepit cecitatẽ abstractiue sicut etiã puatio abstractiue nõ est materia

Arguitur tercio. Materia est principiũ p se. sed priuatio ẽ pncipiũ p accidens ergo distinguunt. imo sequeret q tm̃ duo essent pncipia rei naturalis qm̃ materia z priuatio idẽ sunt. Itẽ materia est subiectum vnicuiq; sed nõ priuatio. Rñdet q totũ argumentũ. pbat distinctõem formalẽ siue rõnis int materiã z formã. qm̃ pncipia qũ sunt tria tũc distinguunt fm rões formales pncipiãdi vt supra lati⁹. Vñ matia absolute est pncipium rei naturalꝫ. z distinguit a priuatõe nõ nisi q est materia et est sibi eadẽ inẽptum est priuata aliq̃ certa forma: capiẽdo ipam priuatõem ꝛcretiue de qua loquit ꝫmẽtator primo hui⁹ dicens. Priuatio que corrũpit est priuatio forme generande.

Questio XXIIII

Vtz materia prima appetat

formã. Notandũ primo q Arest. p ꝛclusiõe libri primi phisicoꝝ int cetera ponit causam q̃re forma sit appetibil' a matia relinq̃ns vlteriorẽ deꝫmia tõem de forma ad primã philosophiã. id ẽ metaphisicã. Forma g̃ est qđaz diuinũ q: est actus. ij. de aia. forme eim̃ est agere. Est etiã qđã optimũ z appetibile. qm̃ ipam matia appetit tãq̃ suã pfectõez cũ p ea reddat ens i actu z prius fuit ens in potẽtia. Appetitus aũt sp ferꝛ in bonũ. qm̃ oia bonũ appetũt. pmo ethicoꝝ. Dicit etiã finis qm̃ ipa termiat materiã z generatõez. imo oia agẽtia naturalia gra forme acqrẽde agũt et trãsmutãt adinuicem. Dicit aũt forma incẽptũ materiã iformar. ydea po siue exẽplar inq̃ntũ dat eẽ rei totaliter. z species inquantũ ponit rẽ in speciẽ. Ratio aũt dr qm̃ vera rõ

differẽtia ꝛ diffinitio specifica ab ipa sumit. Endelechia aũt q: est act⁹ vn⁹ de matia pria formã appetit vt p eã pficiat reddat ens in actu ꝛ determinet ꝛc

Notandũ secũdo Appetitus est inclinatio ipius rei i bonũ verũ vel apparẽs. nihil em̃ appetit nisi sub rõe boni. ⁊. ethicoꝝ. Bonus est qđ oia appetũt. Inclinatio ꝯ est ipa res indiata materialiter ꝛ in re. In rebus ꝓpositis ḡ est ipa forma nõ absolute sed inq̃ntũ est inclinata. ad ꝫ vt aliud. Et est duplex. ſ. naturalꝛ ꝛ aialis. qm̃ dicit cõmentator. primo hui⁹. Appetit⁹ ali⁹ est naturalꝛ sine sensu vt in plãtis ad nutrimentũ. et ali⁹ cũ sensu vt appetitus aialiũ ad nutrimentũ. Naturalis ergo siue nõ cognitiuus ẽ q̃ fit sine cognitõe aliq̃ pcedẽte. ꝛ est eoꝝ q̃ carẽt sensu ꝛ cognitõe. vt ḡue appetit deorsum ꝛ leue sursũ. plãta appetit esse in terra pinguj. imo oĩs res mũdi appetit seu diligit se pmanere et bñ se habere fm ꝓmentatorẽ prio phisicoꝝ. Ali⁹ est appetit⁹ aialis siue cognitiu⁹. q̃ scz fit p cognitõz sensitiuã vl intellectiuã ꝛ repit in aialibus. nõ tñ dr aialis q: fiat ab aiali sed cũ cognitõe. qm̃ potentia in aia appetit et tñ nõ est aial. ꝛ sic aialis stat in nomiatiuo. Isto modo equ⁹ appetit aquã turbidã ꝛ vacca claꝛã. ꝛ hõ appetit sp se bñ habere. Et est duplex qm̃ q̃dã ẽ sensitiu⁹ q̃ fit p sensũ imediate. et repit in hoibꝫ ꝛ brutis. vt hoies appetũt inimicũ ledere ꝛ amicũ amare. Et ille iterũ ẽ duplex. aliqs em̃ est ꝓcipiscibilꝭ q̃ fit circa delectatões sensuũ exterioꝝ. Alius est irascibilis q̃ fit circa arduũ aliqđ. Et in talibꝫ appetitibꝫ ꝓsunt ꝓtutes morales. ideo de his loq̃ spectat ad pḣos morales. Ali⁹ ꝯ appetitus dr intellectiu⁹. q̃ scz fit p intellectũ vel q̃ fit gra sciẽdi. ꝛ sic tot sũt appetit⁹ i hoie q̃t sunt potẽtie itellligendi. qm̃ cuilibz potẽtie cor̃ndet vn⁹ appetit⁹ ꝓpr⁹. Cũ ḡ appetit⁹ in genere nihil sit aliud q̃ inclinatio alicui⁹ ad aliqđ ꝓsequendũ vel fugiendũ tanq̃ bonũ vel ꝙ apparẽs. ſ. appetibile qđ mouet potẽtiã. iij. de aia. ideo ꝓprie nõ repit nisi in aialibꝫ ꝛ nõ nisi metaphorice in rebꝫ iaiatis. Vñ dic̃ Aresto. iij. de aia. Appetitiuũ nõ est sine fantasia. fantasia ois rõnalis aut sensibilis est. Ideo appetitus ꝓprie est duplex. ſ. desiderij sine respectu rei future. q̃ mõ dicit ꝓmentator primo hui⁹. Ois appetitus fit rõe carẽtie. quo em̃ carem⁹ fortius id appetim⁹. Cũ ꝯ oĩe aial ꝓsequat ꝙuenies et fugiat disconueniens vt se saluet. ideo tal est duplex. Quida dr pscutiu⁹ q̃dã fugitiu⁹. Alius ꝯ appetitus dr psentie siue ꝙplacẽtie q̃ fit respectu rei possesse. vt aial i loco ꝙuenienti existens appetit ibidẽ esse. Eodẽ mõ põt appetit⁹ naturalꝭ silitudinarie ad pdictũ appetitũ animalẽ applicari. vt matia appetit formã. ꝛ loca tũ appetit esse in loco. et graue appetit deorsum. Hic ergo fit mentio de appetitu naturali.

Notãdũ tercio q̃ materia dicit appetere formã. q: cũ oĩe ens mũdi appetat suã pfectionem ꝛ forma pficit matiã fm Arest. i tertu. ergo materia appetit formã appetitu naturali. Vñ ꝓ intellectu tot⁹ rei dr materia est sciendũ q̃ in materia ples pñt imaginari potẽtie. Prio em̃ ipa cõsideraꝭ tanq̃ nuda nõ habẽs respectũ ad aliquã formã. Scdo ꝙsideraꝭ eius natural potẽtia sicut sua ꝓpria passio nõ tñ ad certã formã. Tercio ei⁹ appetitus absolut⁹ fluẽs a potẽtia naturali. ſ. q: sp appetit pfici p formã. vñ ille appetit⁹ sp manet i ipa. Quarto ꝙsideranꝭ infinite potẽtie respectiue fluere ab ipa: q̃m habz potẽtiã ad quãlibz formã. ſz forme sunt infinite. Quito cõsideraꝭ i matia infinite ꝓuationes formaꝝ. Sexto ꝛ vltimo infiniti appetitus respectiui q̃m appetit quãlibet formã. ſz forme sunt infinite. Vñ sic matia

est indifferēs et in potētia ad oēs formas etiā ita est habēs appetitū absolutū oim formaꝝ. z sicut est i potētia ad certā formā qm̄ nō pōt stare nuda. ita etiā appetit certā formā nō fm̄ suā essentiā cū sit indifferēs. sed fm̄ q̄ p agēs naturale z rōem seminalē disponit q̄ dcrmiat eī appetitū absolutū ac dirigit

Notandū vltimo p intellectu materie prime z loco multorū argumētoꝝ q̄ hic fieri possent sunt mouēda quula dubia de matia pma. Prio an appetitus matie sit materia met appetēs. Rñdeꝝ matia ē suꝰ appetit⁹ met essential' z absolut⁹. qm̄ appetit⁹ accidental' ē mediāte q̄ materia appetit formā. vt q̄lificatiue dispositōes cū rōe seminali. Probat. qz circumscriptis oib⁹ reb⁹ a materia ipa adhuc esset imꝑfecta ideo appeteret pfici. q̄ nātā inclinaret ad suā pfectōem scz assimilatōez primi entis Et iste appetitꝰ ꝑprie nō suscipit magꝝ z minꝰ sicut accidental'. Scōo an matia appetat formā generandā vel quā actu habz. Rñdeꝝ formā generādā appetit p modū desiderij z carētie. sz formā quā hz p modū ꝓplacētie. magis tn̄ appetit formā pītē cū plꝰ p ipam pficiat trāsmuret z actuet. matia aūt nō appetit formā corruptā. neq; materia celi appetit formas inferioꝝ. nec matia horū inferioꝝ appetit formā celi. cū oia ista sint ipossibilia. sz appetitus natural' nō est ad ipossibile. pmo celi. Tercio an materia sub forma hois appetat aliā formā. scz cadaueris cū forma hois sit pfectioꝝ. Rñdeꝝ q̄ sic qm̄ nō pōt ꝑpetuo stare sub forma hois. zī genere forme istā pītē plꝰ appetit q̄ ipaz plꝰ trāsmutat actuat et pficit. Quarto vñ ꝓuenit q̄ materia appetit formā. Rñdeꝝ ex ꝫ q̄ ipi matie est admixta et anneta ꝓuatio forme quā nō habet. q̄ cū ipam materiā pficere posset ideo ipaz appetit. ꝑpt̄ quā ꝓuationē admixtā Arest. appellat materiā quoddā turpe. Et licz ꝓuatio sit nō ens z sit causa entis tn̄ ꝫ nō est incōueniēs q̄ nō ens sit p accidēs causa entis. vt absentia naute est causa submersiōis nauis efficies sine qua nō. ita etiā ꝓuatio ꝛc.

Quīto an etiā forma appetat materiā. Rñdeꝝ q̄ sic sed diuersimode. quia materia appetit formā appetitu passiuo: forma vo appetitu actiuo: q̄ pficere. Est aūt ordo in tali appetitu qm̄ forma substātial' appetit materiā dispositā p q̄litates primas ille ꝓsequit̄ appetūt ipam p quantitatē dispositaz vt agere possint. z sic ꝓseqūter. Sexto quo mō forma pficit materiā an essentialiter vel accidentalit'. Rñdeꝝ q̄ accidentaliter. q: res essentialiter pficiū pōt nisi ereat spēm. q: fm Arest. species rez habēt se sic species nūeri q̄ bus si fit additio exeūt speciē essentialē. Et nō seq̄t. ꝫ pficit accidētal': ḡ est accidēs. qz in multis dat instātia. Septimo cū ꝓuatio sit matia ꝓcreatiue nō videt quō sit causa appetit⁹ matie sicut supdictū ē. Rñdeꝝ privatio qn̄ ē causa q̄ matia appetit formā nō est eadē simpl'; cū materia vt sufficiēter exp̄ dictis claret Vltimo si potētia matie est eadē cū matia sil'; ꝓuatio z appetitus vt supꝫ ꝓclusū est tūc ꝓuatio erit potētia z appetitꝰ erit ꝓuatio et ecōtra. qō nō est dicēdū. q: vnū crediret ee: esse causa alteri⁹. Rñdeꝝ q̄ materia absolute z nude ꝓsiderata est distincta ab ill' ꝓdictis. Cū aūt ē eadē cuz ꝓdictis vt materia ꝓuata cū ꝓuatōe. matia appetēs cū suo appetitu tūc distinguit vt dictū ē nude ꝓsiderata ab ill' solū ratione et formaliter. et etiaz ꝓuatio concretiue. Appetitus et potentia inter se distinguunt sola ratiōe Et illud totū ꝓbat q̄ ratio appetitus: ratio ꝓuationis et ratio potentie formant in materia per nostrā considerationem vt eo melius eius notificatio intelligi valeat.

Cōclusio ad mentē Aresto. Materia ꝑma appetitu naturali appetit formā sicut femia viꝝ t turpe bonū. Probat auctoritate Arest. qui hic in textu expresse hāc sententiā posuit. Et cōmentator. In materia igit̄ est appetit⁹ naturalis ad recipiendū oēs formas. recipit igit̄ eas alternatim qñ forma agēs est ꝑsens. Rōne tali ꝑbat. Oē ꝑfectibile appetit suā ꝑfectionē naturaliter. q; naturalis appetit⁹ dirigit̄ ab agēte infallibili fm cōmentatorē. xij. metha. Tale aūt dirigit rem in suā ꝑfectionē: alꝫ fallerēt. sed materia ꝑficit ꝑ formā q; actuat ꝑ eā. imo nō pōt stare nisi oī forma et neq; cognoscit nisi ꝑ formā. j phisi. Cū ḡ materia rōne ꝓuationis sibi annexe est impfecta et non possit seipam trāsmutare. j. metha. et ꝑ ꝓsequens neq; ꝑficere: ipsa appetit ꝑfici ꝑ formā sicut turpe ꝑ bonū. t mulier appetit viꝝ id est ꝑfectioꝛ viri. vñ sicut nō dicat oīmodā similitudinē sed aliqualē scz act⁹ impfecti t c.

Arguit cōtra ꝓdicta. Appetitus materie fm cōmētatorem
est mot⁹ eius ad formā. ḡ materia nō est suus appetit⁹. q; alꝫ esset mot⁹. Itē appetit⁹ est in materia fm cōmentatorē. sed idem nō est in seipso. iij. phisi. Itē materia habet appetitum. sed inter hīs t habitū est dispositio media. v. metha. Rndet q; cōmentator capit motū largissime ꝑ naturali tendētia t inclinatione materie. Et appetit⁹ est in materia identice sicut risibile in homīe. sed idē non est in seipso illis modis q̄s Aresto. iij. phisi. posuit. Ad vltimū ꝺr q; Arest. v. metha. loquit̄ de habito possesso vt qñ diues habet pecuniā. nō autem de habito identifico quo modo materialiter habet appetitū.

Arguit. Subiici nō est ꝑfectionis. sed materia appetendo
formā appetit sibi subiici. ḡ materia nō appetit formā ratiōe ꝑfectiōis. Itez eternū nō potest ꝑfici a nō eterno. sed materia est eterna. j. hui⁹. forma ꝺo generabilis t corruptibilis. ergo. Rndet q; subiici forme est ꝑfectōnis respectu materie ꝓme. sicut etiā aia subiicit scie t ꝓtutib⁹ t ꝑficit. Et ꝺr q; nō eternuꝫ bene potest ꝑficere eternum accidentaliter: cum ipsum sit maioris actualitatis et ꝑfectionis.

Arguit. Materia non cognoscit formam. ergo nō appetit
sicut femina viꝝ. imo appetitus non ferꝝ nisi in cognitū. iij. de aia. Respōdet q; mulier fm cōmētatorē est hō occasionat⁹ t impfect⁹ vnde appetit ꝑfectionē viri id est naturaliter appetit esse ita ꝑfecta sicut vir. et ita Arest. nō loquitur de appetitu ꝓcupiscentie. t sicut dicit similitudinē impfectionis. ḡ nō oportꝫ q; materia ꝓgnoscat formā. sed Aresto. iij. de aia intelligit̄ de appetitu animali non aūt naturali quē habet materia.

Arguit vltimo. Dis appetitus fit ratione carentie fm com
mentatorē. sed cum materia non possit esse sine forma ipsa nulla forma caret ergo nō appetit formā cum ꝓpꝰ ipsaꝫ habeat. Respōdet q; cōmētator intelligit de appetitu desiderij quē materia habet respectu forme generande quā iam non habet. licet vltra hoc materia etiam appetat formā quam actu habet appetitu complacentie.

Finit liber ꝑmus Phisicoꝝ.

Phisicoꝝ II Questio I

In initio secūdi libri phi

a sicoꝝ nota q̄ postq̄ Aristoteles in p̄mo determinauit de p̄nci/ pijs intrinsecis rer̄ naturaliū ⁊ trāsmutatōis natural' scz ma teria forma et p̄uatione. In hoc secūdo agit de p̄ncipijs do etrine scie naturalis. ſ. de natura. de causis p se ⁊ p accidens. et principaliter de quatuor causis efficiente finali formali et materiali. quaꝝ p̄me due sunt p̄ncipia extrinseca. alie ꝯo due p̄ncipia intrinseca rer̄ naturaliū. Unde tot⁹ liber secūdus est diuisus in sex tractatus. In p̄mo ponit q̄d sit natura ⁊ de q̄bus dicat q; de materia ⁊ forma. In scō de quib⁹ naturalis scia ꝓsidera re habeat. In tercio de causis p se rer̄ naturaliū. id ē de quatuor causis. In quarto de causis p accidens. scz de casu et fortuna. In quinto quō naturał habeat ꝓsiderare oēs causas. imo q̄ debet demōstrare p causas. In vltimo tractatu dicit ⁊ pbat q̄ natura agat ꝓpter finem. et q̄ a fine ꝓueniat necessi/ tas in reb⁹ naturalib⁹. A p̄ncipio g̃ secūdi libri ante q̄ diffiniat naturā diui/ dit entia in naturalia ⁊ artificialia dicēs. Eoꝝ que sunt alia q̄dem sunt na/ tura. i. a natura. alia ꝓpter alias causas. id ē fm ꝓmētatoꝝ ē ab arte. Postea ponēs differentiā inter naturalia ⁊ artificialia dicit. q̄ naturalia habent i se/ ipis p̄ncipiū motus ⁊ status. id ē q̄etis. Artificialia ꝯo in quantū talia nō habent in seipis p̄ncipiū motus ⁊ q̄etis. Sup quo textu solet moueri p̄/ sens questio.

Questio I

Utrū res artificiales distin

guanꝫ a reb⁹ naturalib⁹. P̄o ista questiōe est Notandū p̄imo q̄ res na/ turalis accipit multipliciter in phia. Primo q; est i rer̄ natura. vt ois res mū di dicit res naturalis. Secūdo q; est natura. vt materia et forma dicuntur res naturales. Naturale aūt dicit multipliciter. Primo distinguit ꝓtra vio/ lentū. vt illud est naturale q̄ nō est violentū vel coactū vt ꝓmedere bibere currere est naturale. Scō distinguit ꝓtra artificiale ⁊ est omne illud q̄ nō fit p̄ artē. Tercio q̄ nō est voluntariū. vt cadere sup terram a casu. Quar/ to q̄ nō est discōueniens. vt moueri sursum est naturale igni. bibere vinuꝫ est naturale homi. Quinto q̄ nō est miraculosum. i. supra potestatē nature. vt celū influere est naturale. Sexto q̄ nō est monstruosum. vt hō bene pro/ portionatus dicit ens naturale. Ens ꝯo fm naturam est nihil aliud q̄ opa/ tio que imediate siue p̄ncipaliter ꝓcedit a forma substantiali. Hoc elicit et Aresto. ij. phisicoꝝ dicēte. fm naturā sunt quecunq̄ in his sunt fm se. vt ig/ ni ferri sursum. Exemplū aliō. quelibꝫ ꝓpria passio est ens fm naturam sui subiecti. ⁊ hoc in abstracto. vt risibilitas est ens fm naturam hois. Natura etiā multipliciter accipit vt sufficienter. ſ. phisicoꝝ dictū est in ista q̄stiōe. Utrū eadem sint nobis notioꝛa et nature. Res g̃ naturalis ꝓprie ⁊ in ꝓposito ē res ꝓposita ex materia ⁊ forma. Vel sic. est res ꝓposita ex naturis. scz materia ⁊ forma. vt fm Aresto. hic in textu. oīa animalia ⁊ sue ptes plante ⁊ corpa sim/ plicia siue elementa. Res itaq̄ naturał duas habꝫ operatōes a forma substā tiali emanantes. Prima est moueri ad suū locū naturalē ⁊ ꝓpriū si essꝫ extra ipm. vt si lapis esset sursum statim si nō pḣibeꝛ mouet deoꝛsum ad centruꝫ q̄ est eius locus naturał. Secūda est resistere suo ꝓtrario vel volenti ipsuꝫ

remouere a suo loco naturali ī q̄ q̄escit' z ꝓfuat. qm̄ om̄e ens mō diligit se ꝙ manere vt dicit ꝓmētator. j. phisicoꝝ. Res aūt artificiat' fm Arest. hic in tertiu est res ꝓposita ex matia et forma in quā p artē ē introducta noua figura vt imago lapidea hois. dom⁹. tunica. mēsa. statua ꝛc. Artifex em̄ si debz figurā p artē inducere p̄eq̄rit ens naturale siue ꝓpositū naturale. Vñ nihil noui inducit vt post ꝛclusiōem patebit nisi solū accidēs siue formā artificialē q̄ in re est figura. ideo nūq̄ artifex pōt facere p artē imediate substantiā. Vñ si res artificialis large debz diffiniri tūc est que fit p voluntatē z intellectū siue p artē. Ars em̄ fm Arest. vj. ethicoꝝ. est recta ratio reꝝ factibiliū. Id ē ars est vel habitus inclinās hominē ad bñ se habendū circa res factibiles ℔ est extrisecas. vt ars nauigādi. ars architecture ꝛc. De ℔ dicē amplius in. vj. ethicoꝝ. Hic tm̄ ars nō debz accipi ita stricte sed large p qualibet būana industria siue callidirate. Vñ si rusticꝰ semiat frumēta vel suit calceū vel edificat domū suā. hec facit vt artifex licz nunq̄ talia ex alijs didicerit. Sed q̄ q̄ nullū agens vniuersale vel inanimatū vt deꝰ celū ignis facit aliq̄d p artē. Itē nullū brutū facit aliq̄d p artē: licz auis vel aliud volatile faciat nidum vel q̄d aliud ac si ars fecisset vel forasse melꝰ. rn̄ hoc fit ex instinctu nature q̄ est ipa res met q̄ sic dirigit fm ꝓmētatorē. xij. metaph. ab intelligentia nō errāte. Ideo cōiter oēs ꝓcedūt q̄ natura nunq̄ erret. Sed diceres quō sunt cogscēde res an sint dicēde naturales vl' artificiales. cū rn̄ sepears z natura sit' openk. vt in pinsendo panes z serēdo frumēta. Rn̄ dek fm regulā ꝓmētatoris quā hic in. ij. phisic. posuit. Que sunt inchoatiue a natura et completiue ab arte sunt denominānda artificialia. si aūt sunt ichoatiue ab arte z ꝙpletiue a natura sunt naturalia. Ratio q: a fine oia sunt denominānda. ij. de ania. Pro q̄ est ꝑsiderādū q̄ q̄tuoꝛ modis actio nature z artis sit' ꝙcurrit. Primo natura icipit z ars ꝙplet. vt domꝰ mēsa statua isto mō fiunt. Secdo ecōtra ars inchoat et natura ꝙplet. vt frumentū ceruisia sanitas. q̄a medicꝰ solū applicat medicinā z tandē natura agit p̄incipal'. Tercio natura icipit et ars cū natura sit' ꝙplēt. vt cātr⁹ cāpana: fusio oīm mineralium. Quarto z vltimo vbi nature actio p̄eq̄rit ars inchoat z etiā ꝙplet. vt farina camisie sit' tunica illo mō fiūt. Fiūt tm̄ etiā res p artē ꝓpositōe vt domꝰ. subtractōe vt imago. alt'atōe vt lateres. z de his modis ē dictū. j. phisicoꝝ.

Notandū secūdo q̄ res artificialiter consideraī dupliciter.

Primo materialiter z absolute. p illo q̄ artifex p̄eq̄rit añq̄ introducat et disponat in eo formā artificialem z in re est res ꝓposita ex matia z forma. vt mēsa est lignū. statua ē lapis. cātrꝰ est plūbū ꝛc. Secdo formaliť z ꝓnotatiue ꝑsideraī. put significat rē ꝓpositā ex matia z forma. z vltra ℔ ꝓnotat suaz formā artificialē. i. figurā siue nouū accidēs q̄ artifex introduxit. q̄ mō vete riste ponūt oia noia reꝝ artificialiū in q̄rta specie q̄litatis. Forma ꝙ artificialis siue figura. p culdubio distinguiť a forma naturali siue subali z ē aliq̄d. Patz q: forma artificialis accidēs z naturalis suba. imo etiā distinguiť a re artificiali realit. q: figura est distincta a figurato vt infra lati⁹ ꝓbabiť. q̄libet rn̄ forma artificialis est figura z accidēs. q: dicit Arest. viij. metaph. Vlas ꝓdom⁹ forasse nō sunt substātie. z. vij. metaph. statua nō est lapis sed lapidea. Et cōmētator hic. Forme artificiales sunt accidentia in subiectis naturalibꝫ. Item impossibile est eandē formā. p duci simul ab arte z natura cum sint agentia distincta realiter. sed forma naturalis. p ducit a natura et artificialis

alis ab arte igit differūt. Ite omnes res artificiales cognoscunt p formas artificiales t nō naturales. vt domus cognoscit nō p formā substantialē lapidis sed artificialē. Item hoc fuit de mēte Aresto. hic in scō phisicoꝝ dicentis q forma naturalis est natura. forma vo artificialis nō est natura. Et pbat hoc primo. q: forma naturalis pducit aliaz naturalē. vt ignis pducit ignē ratōe forme. Artificialis aūt nullā aliam pducit cū sit forma quiescens in subiecto naturali. Scōo pbat sic. ex corruptōe forme artificialis nō pducitur alia forma artificialis. sed ex corruptōe forme natural' pducitur alia. g differūt. Si enim lectul' putrefit tūc generat' forma ligni vel alia forma substantial' t nulla artificialis. Sup q rectu ꝓmētator qrit. qre forma natural' sit principiū generatōis et nō artificialis. Rndet q: forma natural' est substātia et artificial' accidēs. Ex hijs colligit q forma artificialis est aliquid t artifex in sua actōe aliqd facit ꝓtra opinionē quorundā q ꝓtra mentē aresti. t ꝓmētatoris dixerūt q artifex nihil pduceret in actione artis. quoꝝ ratio habet infra in pmo argumento. Esset em absurdū dicere hoc et ꝓtra Aresti. qui hic expsse posuit differētiā inter rē naturalē t artificialē. et si oino idem essent nulla esset differentia. Ite ars est habit' factiu'. vj. ethicoꝝ. g ars aliqd facit. Item. ij. phisicoꝝ dicit Aresti q policlet' est statuā faciens t si facit aliqd et nō rem naturalē. igit artificialē. Et cōmentator. xij. metaph. Natura agit in corpe toto. ars nō nisi in extremitatib' eius. h est in superficie. Ite ars imitat naturā. ij. phisicoꝝ. h natura facit subam. g ars admin' facit accidēs. Ite artis bonū est opus. vij. ethicoꝝ. g aliqd ars facit. Ite alia ratōe domificator edificando domū facit aliquid vel nihil. Si pmū habet intentum. Si secundū tūc ars nō erit habitus factiuus cōtra Aresto. vbi supra. imo seqret q finis artificis esset ipa edificatio et opatio et nō forma introducenda intenta. qō est contra rationē et omnē expientiā. quia. j. ethicoꝝ dicitur Vbi nihil est actu preter opationē ibi opatio est finis. Si enim artifex nihil faceret: tūc artificiū suum nō haberet nouū nomen siue nouam denominatōnem sed remaneret prior denoiatio: quod est falsum. ergo artifex aliqd de nouo producit.

Respondet ad questionē. omnis res artificialis est res naturalis subiectiue et materialiter. licz vt vult Aresti. formaliter distinguantur. hoc est res artificialis inquantū talis nō est naturalis. t p oppns differūt solum ratōe. Prima pars patz ex Aresti. j. de anima dicente. et vij. metaphisice. Domus nihil aliud est ꝙ lapides et ligna. sed lapides t ligna sunt res naturales. Et res debet hic accipi transcendenter vt sit vna vl' plures res. Ratione tali. demōstrando domum bene infertur. hoc est res artificialis et hoc est res naturalis: quia lapides et ligna. igitur res naturalis est res artificialis. Preterea omnis res artificialis est composita ex materia et forma vt patet inductiue. sed omnis res composita ex materia et forma est naturalis ex diffinitōne rei naturalis. Secunda pars etiam ꝓbatur auctoritatib' supra ante conclusionē adductis. et presertim auctoritate Aresti. hic secūdo phisicoꝝ: qui posuit differentiā inter rem naturalem et artificialem. Pariter sup eo Cōmentator vt in sequenti questiōe latius dicetur. Ratione tali. domus inquantū domus et quelibet res artificialis est facta per artē. res vero naturalis per naturā: ergo differūt. alias eadem actio esset artis t nature.

Arguitur primo, Res artificialis nō differt in aliquo a re naturali sed oīno idē sunt: q; forma artificialis nihil est. q; maxime esset accidens siue figura. Sed ꝫ q; talis forma p ꝓpositōem ptiū acq̄sita esset tota in tota re ⁊ cū hoc in qualibz pte. et illud est falsum. alias quelibz pars haberz nomen totius. ⁊ sic quelibz pars domus essz domus. Vel sco esset tota in tota re ⁊ aliq̄ parte. illud etiā est falsum q; nunq̄ accidēs materiale ⁊ extē sum pōt simul et semel esse in diuersis subiectis. Vel tercio esset tota i tota re et nō in qualibet pte. tūc querit an oēs forme partiū pfuerint in partibus vel nō. Non pmū q; possibile est q; domus cōponat ex lapidibz nō scissis vl sculptis. imo nō mutarz nisi fm locū. Nō scm q; alias talis forma ꝓducere tur subito ⁊ in instāti qō est impossibile nature g artifici. Itē esset accidens inherens toti rei et nulli eius pti qō est falsum. Rñdetur pmo ad hoc q; domus componat nō requirit q; oēs ptes acq̄rant nouam formā vt pbatū est. sed nihilominus artifex in hoc q; ptes domus cōponit et ꝓiūgit ꝓducit nouam figurā totalē que antehac nō fuit in oibz ptibus. ideo successiue producit illā. Et dz q; tota forma artificiat sit subiectiue in tota re ⁊ etiā in oībz ptibz nō seorsum sed sil vnitis ⁊ ꝓiūctis. que forma omnes illas ptes sic vnitas denotat domū vel alitet. Vnde ex tali ꝓiūctōe partiū resultat quedam noua forma in actu ipam rem denominās. Si aūt dr que forma de nouo fit p subtractōem siue inclusōem pticulaꝝ lapidis nonne etiā pus fuit. Dicendum est q; nō: imo noua superficies figura vel linea acquirit que q̄nq̄ specie differt a figura p̄cedente vel pozi. Et licz ptes p diuisionē nō mutent tñ nō potest esse ablatio alicuius pti sine noua superficie ⁊ figura.

Arguitur secūdo, sonus lutine, motus serre, motus artifi cialis saltādi et sīlia sunt res artificiales eq̄ būana industria fiūt ⁊ docent. ⁊ tñ realit differūt a rebus naturalibz cum sint accidentia. Rñdet q; fm mētem Aristotelis hic nō sunt res artificiales q; nō sunt ꝓpositi ex materia ⁊ forma. licz large possint dici res artificiales eq̄ ab arte fiunt. imo tūc argumentum esset ꝓcedendum.

Arguitur tercio, Res artificialis non est eadem cū re natu rali realiter auctoritate Arist. viij. metaph. res artificialis nō est substātia. ⁊ vij. metaph. Statua nō est lapis sed lapidea. Res aūt naturales sp sūt substantie. igit realiter distinguunt. Rñdetur q; Aristo. accepit rem artificialē p sola forma artificiali. illa em est realiter distincta a re naturali ⁊ etiā artificiali vt supra patuit. In ꝓposito aūt res artificialis non capit ita sed alit p re composita ex materia et forma. vt supra.

Questio II

Vtrū differentia quā Aristo

teles assignat inter res naturales et artificiales sit bñ posita. Notandum pmo p differentia rei naturalis ⁊ artificialis q; pncipiū motus est ome illd qō necessario requirit siue ꝓcurrat ad motū actiue vel passiue. ⁊ sunt in toto quinq̄ pncipia motus. quatuor actiue ꝓcurrunt id est mouēt. scz forma substantialis: gravitas: levitas: pīcies siue violētans. ⁊ vnū passiuū. s. materia prima. Impetus vero reducit ad gravitatē vel levitatē. q; si movet sursum accipit naturā levitatis. si deorsum naturā gravitatis. vel etiā pōt ꝓpbēdi

sub violentate. Ista tñ oia ḋnq̄ nō sp ꝛcurrūt ad quēlibet motū sed ḋlibet motꝰ habet certa ꝓncipia necessaria. vt motꝰ sursum vel deorsum reḋrit materia ꝓmā formā substantialē z ḋlitatē motuā scz grauitatē vel leuitatē. Alteratio reḋrit materiā: formā que agit cū ḋlitate alteratiua scz caliditate: frigiditate ⁊c. sic etiā declarek de alijs speciebꝰ motus. Principiū aūt motus est duplex. Intrinsecū z extrinsecū. Intrinsecū est illō quod est pars essentialis cōpositi vel accidēs materie vel cōpositi inberes natū mouere. vt materia forma ḋlitas. z illud est duplex. scz Actiuū qō natū est mouere vt forma substātialis z ḋlitas. Aliud passiuū qō solū recipit i se motū vt materia ꝓma. Ītē ꝓncipiū actiuū aliḋ mouet ꝓncipaliꝛ vt sola forma. Aliud instrumentaliter vt sola ḋlitas alteratiua vel motiua. Aliud ꝙo est ꝓncipiū motꝰ extrinsecum scz qō nō est ps essentialis necꝫ accidēs ipsi mobilis vt solus ꝓiicies vel vi volentās. De motꝰ aūt diuisione in naturalē violentū ꝓter naturā z aialez hic supsedendū videk cū paꝛ ꝓposito deseruiat. sed de hoc dicek in. viij. phisicoꝝ. vel forasse in libris de celo z mūdo.

Notandū secūdo ꝙ Aresto. hic in textu inter res naturales z artificiales talē posuit differentiā. Res naturales hñt in seipsis ꝓncipiū intrinsecū motꝰ et ḋtis. Artificiales ꝙo res nō hñt in seipsis ꝓncipiū intrinsecū motꝰ z ḋtis. Et hec differētia debet sic intelligi qm̄ res naturalis est cōposita ex materia z forma. materia aūt z forma cū sint nature sunt ꝓncipium z causa motꝰ z ḋtis. forma em̄ actiue inclinat rē naturalez: vt si sit extra suū locū naturalē appetat moueri ad ipm. imo ipsa forma substātialis mouet z est ꝓncipiū motꝰ. Unde sicut forma est ꝓncipiū actiuū ita materia est ꝓncipiuz passiuū motꝰ vt hic dicit cōmentator: ꝙ duo ꝓncipia vt dicit nō differūt fm genꝰ ꝓncipiādi z naturādi vt latꝰ. j. phi. z infra in diffinitione nature ꝓbak. Res ḡ naturalis habet in se ꝓncipiū intrinsecū motꝰ. q: habet materiā et formā q̄ sunt principia intrinseca cuiuslibet motꝰ naturalis. Res ꝙo artificialis scz inqꝫtū talis non habet scz ex forma artificiali in se ꝓncipiū motus. q: forma artificialis est forma accidētalis ḋscēs in re naturali tanqꝫ subiecto. imo res naturalis ḋscit sub forma artificiali. forma ꝙo rei naturalis est causa statꝰ id est ḋtis ꝓ tāto q: resistit volenti ipm remouere a suo loco naturali vel ipm corrūpe volenti. forma ꝙo artificialis nō est talis. Vt aūt clarꝰ hec differētia intelligat Aresto. posuit i textu exꝑplariter aliqs spēs motꝰ dicēs. Que ḋdē em̄ natura sunt oia videnk habētia in seipsis ꝓncipiū motꝰ z status. Hec ḋdē fm locū: illa ꝙo fm augmentū z decremētū. Quedā aūt fm alterationē id est generationem corruptionē z alterationē. q: vt glosat cōmētator Aresto. accepit hic alteratiōnē large. Hic ḡ videndū est an oīs res naturalis habeat in se ꝓncipiū cuiuslibet motꝰ. Et rñdek ꝓmo ꝙ celū si est res naturalis vt ꝓbak. j. celi. solū habet in se ꝓncipiū motꝰ localis: non aūt ḋtis. q: impossibile est naturaliꝛ celū ḋscere. j. celi. ḡ celū nō habet in se ꝓncipiū generatōis corruptionis augmētationis diminutiōis necꝫ alterationis vt ꝓbat Aresto. j. celi. Scōo dz ꝙ elementa hñt in se ꝓncipiū motꝰ localis sursum vel deorsum alteratōis generationis z corruptionis: ad minꝰ elemētū partiale. vt patet exꝑiētia quō elemēta alterant generant z corrūpunt: imo ad inuicē trāsmutant. ij. de generatōe q̄ trāsmutatio ꝓcedit alterationē. Sz qñ cōmētator dicit. ij. phisicoꝝ ꝙ elementa nō habeāt ꝓncipiū alterationis intrinsecū: ipe debet intelligi si essent

in naturali sua dispositione. secus est de ipsis actualiter dispositis ꝓpter salutē animantiuꝫ. Tercio dr q solū vegetabilia id est oia viuētia naturalia q̄cūq; alia vt plāte z aialia habent in se pncipiū augmētatiōis et diminutiōis: qm hūt in se aiam vegetatiuā z calorē naturalē que sunt pncipiū hoꝝ motuum. imo etiā habēt in se pncipiū oim aliorꝝ motuū etiā corruptiōis. q: tēdunt se saluare p hoc q mittūt calorē naturalē z spūm vitalē p exercēdis opationib⁹ naturalib⁹ q̄ tandē exiccant z ꝓsumunt humidū radicale: q̄ ꝓsumpto sequit corruptio. Quarto dr q oē ens naturale sub ꝓcauo orbis lune habet i se pncipiū passiuū corruptiōis scz materiā primā q̄ inclinat ad maleficiū id est corruptionē. Quinto dr q oē mixtū habet in se pncipiū motus localis q: mouetur fm cōmētatorē. j. celi fm elementū in eo ꝓdominans. Vltimo z ꝓclusiue dr q omne ens naturale ꝑter celū habet in se pncipiū motus actiuū. q: si essꝫ extra locum naturalē forma pncipaliter moueret ipm ad talē. Et habet pncipiū statꝰ id est q̄etꝫ. q: si est in loco naturali resistit volenti ipm remouere a loco vel corrūpere siue diuidere.

Hijs itaq; pmissis Respondet ad questiū. Differentia quā Aresto. ponit inter rem naturalē z artificialē vt supra est intellecta est bona. Probat auto. Arest. z cōmētatoris q̄ hic dicūt. Naturalia ꝙ differūt ab artificialib⁹ in hoc q: in naturalibus est pncipium p se. In artificialib⁹ ꝙ non p se. Acsi vellet cōmētator dicere: artificialia inq̄tum talia nō hūt in se pncipium motus z q̄etis. si aūt mouent tunc mouent ea rōne quia sunt in re naturali. vñ mouent nō p se sed p accidens. Idē vult cōmentator cū dicit: ydolum fm q ydolum nō habet potentiā sursum mouendi. Si q̄ imago vel statua lapidea cadit deorsum nō mouet deorsum inq̄tum imago sed inq̄tum est res naturalis scz lapis. Ratione tali. q: forma artificialis est forma quiescens in subiecto naturali. z cuius sit figura z oīs figura sit q̄ntitas vt in seqnti questione. pbat z q̄ntitas nō est de genere actiuoꝝ. iiij. z. ij. phisi. ergo nō pōt esse pncipium actiuū motus.

Arguit primo. Res artificialis inq̄tum talis etiam habet in se pncipiū motus. q̄ differētia nō est bñ assignata. Probat de securi: cultello q̄ habent in se pncipiū diuidēdi ligna vel alia dura. diuisio aūt nō est sine motu. Itē boralogiū siue barenariū habet pncipiū in se motꝰ vt patet p experientiā. Respondet Licet securis z cultellus habeant potentiā diuidendi etiam p arte ꝓpter acutiē: tm nō hūt pncipiū intrinsecū ad motum q̄ requirit ante diuisionē. nisi em p impetū moueret a secante nunq̄ secaret vel diuideret ligna aut moueret. Harena aute in barenario est res naturalis. q̄ si non impedit mouet deorsuz p formā tanq̄ graue. De cōi aūt boralogio dr q lapides pendentes z ponderātes in zonis sunt causa illius motꝰ circularis. lapides ꝙ sunt res naturales.

Arguit secūdo auctoritate Arest. in. iiij. celi q figura sit causa motꝰ deorsuz: qm̄ res acuta citꝰ mouet deorsum q̄ plana z ampla. sed forma artificialis est figura q̄ iam est causa motꝰ deorsum. Rndet q figura pōt esse causa velocitatis z tarditatis motꝰ sursum z deorsum vt patet p exptiam q̄ asser tardi descendit q̄ alia res acuta in extremitatib⁹: etiā si equaliter sint grauia. Figura aūt nō est causa motus simplr. Vñ dicit Arest. ibi

dem. Figure nō sunt causa eiꝰ qō est ferri simplr aut sursum aut deorsum sed eius quod est velocius et tardius..

Arguit tercio. Ens naturale non habet in se principiū motus z ḋcr̄ꝫ. qz motꝰ z ḋes sunt opposita. v. phisi. sed idē nō potest esse causa diuersoꝝ. eadē idē inq̄tuz idē sp natū est facere idē. ij. de genera. Respōdet q idē pōt esse causa z pncipiū oppositoꝝ. successiue licet nō simul z semel. forma em̄ rei naturalis est causa motꝰ localis si res sit extra suū locū naturalē z ꝓpriuz. et est causa quietis si est in loco naturali qz resistit ꝓtrario. Et ad auto. de q idem inq̄tum idē vltimate z pncipaliter intendit soluz facere idē eadē actōe Vel dr. Forma naturalis est causa motꝰ vel ḋcr̄ꝫ vt et accipiat̄ꝝ p vel. ita etiā soluit argumentū de celo quod nunq̄ ḋcsc̄it z de terra que nunq̄ mouet̄ꝝ cōmentatorē. j. celi. Si omnes dij descenderent nō possent mouere terrā.

Questio III

Vtꝝ figura sit accidēs distinctū a substantia figurata.

Quia iam est facta mentio de forma artificiali. sed cū oīs talis sit figura: ideo hic est inuestigādū de figura. Primo an sit distincta a magnitudine. Secundo an sit distincta a suba figurata. Pro primo

Notandū q figura libro primo euclidis sic diffinit Figura est que termino vel terminis claudit. et debet sic intelligi. Figura est magnitudo que termino vl terminis scz ipsius quantitatis continue clauditur id est terminatur. Termini em̄ sunt pncipia z cum hoc fines figuraruꝫ sue quantitatis continue. Et sunt tres termini siue pncipia figurarum scz punctus. linea. et superficies. Punctus em̄ est pncipiuz et terminus linee. Linea superficiei. et superficies corporis. Ideo Arestoteles hec tria diffinies dicit. Linea est magnitudo que ad vnum diuiditur. quia per punctum. Planum id est superficies est magnitudo que ad duo diuiditur. Omnis em̄ superficies est ex duabus lineis. Corpus est magnitudo que ad tria diuiditur id est per tres dimensiones. quia corpus presupponit lineam et superficiem. Predicte tñ tres diffinitiones intelligunt̄ de corpore plano z linea pront accipiuntur formaliter vel mathematicaliter et non pro subiecto siue materia. Dicitur primo in diffinitione figure: est magnitudo. ibi excludunt̄ oīes substantie quarum nulla est figura. Dicitur termino: ꝓpter figuram sphericā siue circularem aut oualem: qm̄ si vnus terminus scz linea ad seinuicem concurrit fit figura oualis: circularis: aut sperica. Vnde figura circularꝫ est que redit in idem punctum vnde exiuit. Dicitur terminis: ꝓpter alias figuras. Si em̄ duo termini id est due linee concurrunt fit superficies. si tres fit figura triangularis. si quatuor quadrangularis siue tetragonus. et sic consequenter.

Ad primum quesitum dicitur q figura est propria passio magnitudis siue q̄ntitatꝫ pnue et realit eadē cū magnitudie. solū em̄ a magnitudie distinguit formaliter siue rone. qz significat magnitudiez z connotat eiꝰ clausiōez siue terminatōez: dicēte Aresto. ij. celi Corpa differūt figurꝫ. figure

aũt finite sunt id est terminãt corpus. ꝓterea aliq̃ diffinitũt figurã sic. Figura est passio q̃ntitatis ꝯtinue termino vel termis clausa. Vel sic. Est qdã entitas imediate fluẽs ex ꝯcursu termio ꝝ q̃ntitatis ꝯtinue. Probat illa cõclusio. q: illa sunt eadẽ q̃ eadẽ generatiõe generant & eadẽ corruptione corrumpunt ex. iij. metha. sed q̃cũq; generat magnitudo tũc etiã generat figura & ecõtra. Itẽ. illa sunt eadẽ q̃ fluunt ex e sdẽ ꝓncipijs et sunt ex eisdem terminis siue finib⁹. sed sic est de magnitudie & figura vt ex supradictis claret. g̃ tẽ. Itẽ illa sunt eadẽ que hãt easdẽ essentias & denominationes. sed sic est de figura & magnitudine. Patet. sicut magnitudo eadẽ in nũero denotat materiã: totũ cõpositũ: accidẽtia: & seipsa. ita etiã figura: q̃m materia est figurata. cõpositũ est figuratũ. superficies ẽ figurata. albedo est figurata. magnitudo ẽ figurata. & ecõtra figura ẽ magna. Hinc est q̃ oẽs q̃ negãt magnitudinẽ esse distinctã a re magna: etiã negãt figurã esse distinctã a re figurata. Preterea Aresto. probat oẽm magnitudinẽ esse finitã. j. celi p figurã & ecõtra. iij. phisi. Linea que est figura est finita p magnitudinẽ siue ꝓncipia q̃ntitatis ꝯtinue. Si g̃ figura et magnitudo essent accidẽtia distincta: nõ eq̃liter denotarent. Vnõ sicut magnũ est duplex ꝑmariũ & secundariũ: ita figuratũ est duplex. Primarius est ipsa figura met q̃ seipsa est figurata et ideo q̃stio si sic formaret. Vtrũ figura sit distincta a figurato: ipsa esset falsa. q: figura est figuratũ & nõ distinguitur a seipsa. Figuratũ secundariũ est qõ habet figurã inhesiue vt materia ꝑma. vel coassistens vt accidẽtia. vt oĩa accidẽtia corpalia & materialia a magnitudine & figura sunt figurata p figurã eis coassistentẽ. Figura ꝛo est met figurata seipsa alis esset ꝓcessus in infinitũ. q̃m si est figurata tũc figura est figurata: que si esset distincta posset taliter etiam de ipsa q̃r. & sic in infinitũ.

Arguit ꝑmo ꝯtra illã conclusionẽ. Extensio est ꝓpria passio magnitudinis. g̃ nõ figura. q: ꝓpria passio fluit a forma q̃ est vnica in subiecto. g̃ vnũ subiectũ nõ habet plures ꝓprias passiones. Q; aũt extensio sit ꝑpria passio magnitudinis est. j. phisi. ꝑbatũ ibi Vtrũ magnitudo sit distincta a substantia magna. Respõdet q̃ idẽ subiectũ habet plures ꝓprias passiones. vt hõ habet risibile & flebile. Et õ: q ꝓpria passio licet fluat principaliter a forma: rõ fluit a forma ꝑut est vnita materie. vnõ cũ ꝓpria passio sit fundata sup operatione forme et q: operatiões specifice ꝑũt esse multe ita etiã plures possunt esse ꝓprie passiones vnius subiecti. licet plures tales nos lateãt: ex quo sunt in quiditate siue essentia rei fundate q̃ latet nos. vij. metha.

Arguit secũdo. Omnes magnitudines sunt eiusdem speciei sed nõ oẽs figure. g̃ nõ sunt idem. Rñdet ꝑcedẽdo totum. Figure eĩm inter se distinguunt specie vt triangulus: tetragon⁹: figura circularis sunt diuersarum specierũ. sicut eĩm est in nũeris ita est in figuris. sed in nũeris si addit vel deponit vnitas: tunc numer⁹ erit suam speciẽ. vt si est ternarius & addit vnitas fit quaternari⁹. Ita etiam si addit vel deponit aptẽ linea ab aliqua figura: ipsa erit specie. vt si ad triangulũ addit linea fit q̃drangulus. Ad argumẽtũ aũt õ: q̃ non est inconueniens duas res esse eiusdẽ speciei in vno ꝓdicamẽto et in alio diuersarũ ꝑ speciẽ. vt nix & cignus sunt eiusdem speciei in qualitate sub specie albedinis. & diuersarũ ꝑ speciẽ in subã. Ita homo & risibile sunt diuersarũ ꝑ speciẽ quo ad ꝓdicamenta. & tũ idem sunt in re. Nunc dicat. sicut omnes magnitudies sunt eiusdẽ speciei in genere q̃ntitatis: ita oẽs figure sunt eiusdẽ speciei ea rõne q̃ sunt q̃ntitates. licet nõ in qualitate.

Arguit̃ tercio. Fundamentū ⁊ fundatū realiter distinguunt̃ sed figura fundat̃ sup̄ magnitudine ſm cōmentatorē in p̄dicamentꝫ. imo magnitudo ⁊ figura differūt genere. igit̃ etiā differūt nūero. q: q̄cūq; differūt genere differūt nūero ex. v. metha. Rndet̃ ad p̄mū q; figura fundat̃ sup̄ magnitudine nō ſm rē sed ſm intellectū ⁊ rōnez. figura em̄ diffinit̃ p̄ magnitudinē. Ad secundū dr q; auctoritas intelligit̃ de differētia generica reali nō aūt logicali. Ita etiā si dr: tria sunt p̄dicamēta ponēta in numer. id est significāt res realiter differētes. sed q̄ntitas et figura sunt in diuersis p̄dicamētꝫ: eq̄ figura est qualitas. Est dicendū q; auctoritas Aresto. j. phisi. est vera de hꝫ tribꝫ p̄dicamētꝫ substātia q̄litate ⁊ q̄ntitate solū q̄ ad aliqs spēs. duo em̄ alba sūt quantitas ⁊ etiā qualitas. Alia argumenta soluunt̃ ex p̄dictis.

Ad secundam et principalem questionē Respōdet̃ q; figura distinguit̃ realiter a substantia figurata sicut accidēs a suo subiecto. Hec questio pbat̃ p̄mo auto. Aresto. q; in hoc secūdo dicit: cū naturalis p̄siderat̄ de natura solis ⁊ lune cōtingit ipm cōsiderare de figurꝫ eoꝝ q; sunt accidētia in eis. si g̃ naturalis figura est accidēs: a fortiori figura artificialis. Et Aresto. ij. celi expresse dicit elemēta nō habere figuras essentiales q; sint substātie eoꝝ. Ita Aresto. ij. phisi. ponēdo differentiā inter formā naturalē ⁊ formā artificialē dicit q; naturalis p̄ducit sibi sil'em sed artificialis nō. Et cōmentator ꝗrēs hui⁹ rationē respōdet q: forma naturalis est substantia sed artificialis est accidens. sed ois forma artificialis est figura. Ratione tali: omē figuratū est q̄le. igit̃ ois figura est q̄litas si est q̄litas igit̃ distinguit̃ a suba figurata quam denominat. Alia ratione Omnis figura est magnitudo. sed magnitudo est accidens vt p̄bant infinite auctoritates Aresto. ⁊ sui cōmentatoris. ⁊ patet sup̄ j. phisi. ibi Vtrum magnitudo sit distincta a substantia magna. imo omnes rationes ibi adducte hic ad eandem intentionē possunt adduci. Alia ratiōe: substantia rei manet semp eadem cius figura variata. vt patet de cera que in diuersas figuras siue imagines potest trahi. Ita etiā digitus incuruat̃ ⁊ extendit̃ ipso semp manente eodem. Item si figura esset substantia mer: tūc substantia nulli⁹ esset actiuitatꝫ. q: figura nullius est actiuitatis cum sit q̄litas ⁊c. Item sequeret̃ q; artifex nihil faceret ex arte cum figura non sit aliud a substātia quod iam supta est rep:obatū.

Arguit̃ p̄mo. Si figura est distincta a substantia tunc possunt separari ⁊ separatim conseruari ex articulo parisiensi. Sepet̃ ergo figura a tota domo tunc figura separata a domo adhuc apparebit domus et habebit nomē domus. vnde erit domus sine lapidibus ⁊ lignis. Respondet̃ q; figura potest separari a substantia ⁊ habebit nomen domus siue apparentiā nō tū est domus. quia domus significat rem compositam ex lapidibus ⁊ lignis ⁊ cōnotat figuram per artem introductam. Sed tamen hoc est verum q; impossibile est figuram separari a substantia figurata ipsa manēte figurata. sicut impossibile est albedinem separari ab homine ipso manente albo: ex quo impossibile est esse effectū formalē sine causa formali. Ad articulum aūt parisiensem dicit̃ q; sit verus: nisi esse vnius dependeat ab esse alteri⁹. esse em̄ substantie figurate dependet a figura.

Arguit̃ secundo. Si figura esset distincta a substantia: maxime ideo quia esset magnitudo. sed hoc est falsum quia ad quantitatē est p̄ se motus. v. phisi. sed ad figuram non est per se motus. vij. phisi. igitur figu-

ra non q̃ntitas siue magnitudo. Rñdet q ad figurã inq̃tum figura est non est p se motus. sed ad figurã put est magnitudo est p se mot⁹. q magnitudo q̃ acq̃rit in augmentatione bipedali vel gibbosa est figura. t tñ ad hãc magnitudinẽ est p se mot⁹ vt pbatur lati⁹ in .v. phisico.

Arguit̃ tercio. Si figura est distincta a substantia tũc sepet̃ a lapide. figura aũt separata lapis non erit finitus neq; infinit⁹. Non pmũ. q non amplius terminat: etq̃ soluz figura terminat co:p⁹ vt habet̃ .j. celi. Nec est infinit⁹. q: nullũ tale est. iij. phisi. Rñdet q in hoc casu lapis nec est finit⁹ neq; infinit⁹ vt pbat argumentũ Dat enim mediũ inter finitũ t infinitũ pprie sumpta vt anima angelus punctus. imo quelibet res que non habet q̃ntitatem siue figuram.

Questio m

Vtr diffinitio nature quam

posuit Aresto. sit bona. Postq̃ Aresto. a pncipio libri secũdi phisico. posuit differentiã inter res naturales t artificiales: dicẽs q res naturales habẽt in seipsis pncipiũ motus t quietis: t cum res dicant naturales a natura. Ideo infert Aresto. naturã diffiniẽs. Natura est principiũ et causa mouẽdi t q̃escẽdi ei⁹ in q̃ est primũ p se t non fm accidens. Pro q̃ notandũ est pmo q natura in diuersis pribus phie multas habet acceptiones quaz q̃tuo: redre. j. phisico. in hac q̃stione Vtr eadẽ sint nobis nota t nature. Accipit̃ tm fm Aresto. v. metha. dnq; modis. Pmo est nascentiũ generatio id est ipsa natiuitas rez q̃ pcedũt de nõ esse ad esse. vt natiuitas eq̃ est sua natura. Scdo est illud ex q̃ aliq̃d generat tanq̃ ex pncipio extrinseco. vt sperma est natura animalis. et semẽ plãte. Tercio sicut in ꝓposito accipit̃ est pncipiũ mot⁹ t q̃etis. vt materia t forma dicunt̃ nature. Quarto d:r solum de materia. vnde dicit Aresto. ibidẽ. Amplius aũt natura d:r ex q̃ primo est aut fit aliq̃d entiũ fm naturã inherente t imutabili a sua ꝓpria pñte. vt statue es natura d:r t vasoꝝ ligneoz lignum. Materia enim est intrinsimutabilis a ꝓpria pñte: etq̃ est pure passiua. Quinto natura d:r de forma substãtiali vt Aresto. ibi dicit. nihil dicimus habere naturã nisi habeat speciẽ t formã. Sext⁹ modus addit̃ ex Boetio. vñ sexto natura fm Boetiũ accipit̃ p oi illo q̃ est t pot̃ ab intellectu apprehẽdi id est intelligi. Vnde methaphorice accipit̃ p essentia siue substãtia cuiuscũq; rei. vt ois res mundi illo mõ est natura. Cũ ꝙ dicim⁹ naturã abhorrere vacuũ accipim⁹ naturã p natura cõi q̃ in re nõ est aliud nisi tota series siue totus ordo rez naturaliũ t omniũ causaz inter se. Ordo enim oim rez que a natura sunt est iste vt oẽs res naturales vel que sunt a natura resistãt cuilibet deordinatiõi q̃ posset ꝓtingere in ipsis. Ne enim cõmittat̃ vacuũ tunc leue descendit vt aer in ꝙcauitates terre. t graue ascendit vt p calamũ trahẽdo aquã. t hoc nõ a natura ꝓpria sed cõmuni. Hec aũt natura cõis licz sit in oib⁹ reb⁹ naturalib⁹ est tñ etiaz in q̃libet re naturali seorsum. Imo nõ differt realiter a natura ꝓpria rei naturalis sed solũ rõne. Vnde natura ꝓpria est nihil aliud nisi forma substalis inq̃tum inclinat̃ vt ipsa res met ꝑticularis salue

tur: in suo loco naturali q̃escat vl̃ sue corruptioni resistat. vt lapis ⁊ oñe graue a natura ꝓpria inclinat deorsum descendere. ⁊ in suo loco naturali q̃escere et nõ ratione sue materie. quia hec est indifferens ad oẽm motũ siue formaz. sed ratione forme substantialis. Natura ꝙ cõis dr eadem forma substãtialis inq̃tum inclinat ad q̃lẽcunq̃ motũ vt solũ saluet ordo vniuersi. vñ si esset vacuũ graue natural̃r a natura cõmuni ascẽderet ad illud replenduz. Nihil aũt hic loq̃r de natura cõmuni quã alij ꝑ vniuersali reali ponunt. Aliud ꝙ est dicere de natura vniuersali ⁊ ꝑticulari. quia natura vniuersalis est q̃ naturat oẽm effectũ id est que actiue cõcurrit ad cuiuslibet effectus ꝓductionẽ vt ꝑma intelligentia: secunda intelligẽtia: ⁊ celuz. Natura ꝑticularis̃ est ipm agens ꝑticulare scz quod nõ necessario requirit ad oẽm effectum vt ꝓducat vt hõ asin⁹ equus caliditas ignis ⁊c. q̃ particulariter agũt.

Notandũ secũdo q̃ Aresto. ij. phisicoꝝ dixit. Ridiculosum est demõstrare naturã cum tñ ipse diffiniat eam quod videt esse demonstratum ideo. Est dicendũ ꝙ diffinitio formalis nature scz que datur per intrinseca sua siue essentialia est illa. Natura est id q̃ primo ⁊ ꝑ se naturalia differũt ab artificialib⁹. ⁊ illa diffinitio nõ est demõstrabilis. quod voluit Aresto. in ꝓdicta autoritate. Alia est diffinitio materialis que scz datur ꝑ extrinseca sicue effectum diffiniti vt ſm Aresto. natura diffinit ꝑ motum et quietem que sunt effectus diffiniti. ⁊ hec diffinitio est demõstrabilis per primã que ꝑ se est nota. vt sic res dicunt naturales a natura ⁊ naturalia mouent a ꝓncipio intrinseco. igit̃ natura est ꝓncipiũ et causa motus ⁊c. Diffinitio ergo de qua q̃rit questio est illa. Natura est principium et causa mouendi ⁊ quiescẽdi ei⁹ in quo est primo et per se non ſm accidens. Jn qua et solet exponi per vel ꝓpter includere formam celi que solum est principium motus quia nunq̃ celum quiescit. j. celi. et ꝓpter includere formam substantialem terre que nõ est principium motus localis. quia terra semper quiescit in medio mundi. Potest tamen etiam diffinitio saluari si et exponatur copulatim et ꝓprie. sed tũc esset dicendum ꝙ Arestoteles diffinit solum naturam particularem siue naturam elementi aut elementati quod videtur esse verisimile. quia motus celi non est naturalis sed ꝑter naturam. ij. celi. Motus cñ dicitur naturalis quia natura mouet ⁊ passum siue mobile confert vim ⁊ inclinatur ad talem motum. Et tunc consequenter dicit̃ ꝙ forma terre habet in se principiũ alterationis. imo etiam motus localis ſm suas partes que possunt moueri sursum et deorsum. Debet ergo diffinitio sic intelligi. Natura scz particularis est principium scz principale et id est causa actiua vel passiua mouendi ⁊ quiescendi id est motus et quietis non ſm accidens id est per se eius scz mobilis in quo est primo et per se id est cuius est pars essentialis. Jn summa. Natura particularis est principium actiuum vel passiuum motus et quietis per se ipsius mobilis cuius est altera pars essentialis scz materia vel forma. Vnde solum due sunt nature scz materia prima et forma substantialis dicente Arestotele hic. ij. phisicoꝝ. Compositum ex materia et forma nõ est natura sed a natura. Materia ⁊ forma dicuntur natura. forma tamen magis natura est q̃ materia. Jtẽ in fine hui⁹ scõi Natura dr dupl̃r. Alia q̃dem sicut materia. alia ꝙ sicut forma. Jtem scõo phisicoꝝ. natura est subiectum quoddam scz materia et in subiecto semper scz forma. Jtem quinto methaꝑ phi. primo natura et ꝓprie dicta est substantia id est forma q̃ est ꝓncipium

motus habentiū in se inq̃ntū ipam. i. q̃ est pars essentiał mobił. Materia vero q: est hui⁹ susceptiua natura dicit. Et ꝓmētator. ij. phisico ꝛ. Due sūt nature. Una q̃ ē subiecta vt materia. alia q̃ est in subiecto vt forma. Ihñ licet solū due sint nature. una tñ est magis. i. ꝑfectio: natura ꝯ alia. q: forma est ꝑfectio materia. q: ratio forme est ꝑ se esse ꝑncipiū actiuū ꝛ ꝓductiuū motus. Rō ꝙ materie est ꝑ se esse ꝑncipiū passiuū et subiectiuū imo inclinatiuū motus. q: ipa inclinał ad motū ꝛ ad omnē formaꝫ motus. Ihñ pars q̃ aliq̃ male sentiūt dicētes q̃ natura solū dicał de ꝑncipio passiuo. ſ. materia prima. Dicit g̃ ꝓmo in diffinitōe ꝑncipiū. ſ. actiuū vel passiuū. ibi actiuū ꝛ passiuū debēt ampliare ad pōt: debēt tñ ꝑsupponere esse. Ubi innuit q̃ nō oportet naturā actu esse causam mot⁹ ꝛ q̃etis. sed sufficit q̃ apta nata est esse causa hoꝛ. et sic forma lapidis q̃escētis in terra est natura ꝛ tñ nō actualr mouet. Est g̃ natura ꝑncipiū siue causa. q: ꝑncipiū ꝛ causa conuertūt. ūij. metaphisice. Uel si ꝛ nō exponit ꝑ id ē: est dicendū q̃ natura dicał ꝑncipium in ꝯtū est ꝑus cōposito. ꝛ dicit causa q: ꝓpositū ab ea dep̃dет. Q⁹ aūt natura sit ꝑncipiū est Arest. xij. metaph⁹. dicēs. Ars est ꝑncipiū agendi in alio. natura est ꝑncipiū actionis in ipo in q̃ est. Et. ix. metha. Principiū em̄ motiuū est ipa natura sicut ꝛ potētia. sed nō est in alio sed in eodē inc̃tum idem. Et ꝓmentator hic diffinies naturā dicit. Natura est ꝑncipiū ꝛ causa q̃ trāsmutał aliq̃d in quo est et q̃scit ꝓmo et ꝑ se nō ꝑ accidens. Dicit scdo actiuū ꝓpter formā q̃ mouet. ꝛ passiuū ꝓpter materiā que solū mouet ꝛ subiacz motui. Dicit. nō fm accidēs. que clausula debz dereemiare ꝑncipiū vel causa. ita q̃ natura ꝑ se sit causa mot⁹. alias esset nugatio. Ubi excludunt oēs artes q̃ licz sint causa vt artifex agat edificet vel sanet aliq̃d: hoc tñ nō est ꝑ se sed fm accidens. Uia em̄ est ꝑncipale mouens ipm artificē vt mediāte arte edificet vel aliud faciat. Unde ars medicine est ꝓncipiū ꝑ accidēs sanatōis vt infra lati⁹ in argumēto. Dicit ꝑncipale ꝓpter q̃litates motiuas scz ḡuitatez ꝛ leuitatē ꝛ q̃lita res ꝑmas siue alterativas. q̃ licz etiā moueāt nō tñ ꝑncipaliter sed instrumētaliter. vt lati⁹ in seq̃nti qnestiōe. ꝛ. iij. celi. Dicit mot⁹ ꝛ q̃etis. Ihñ tūc natura est causa mot⁹ qñ mobile est extra locū naturalē. ꝛ forma mouet ipm ad suū locū. Sed tūc est causa q̃etis qñ est in suo naturali et resistit remouēti ipm vel suo ꝺrio. Et sic succesſiue idē pōt esse causa diuersoꝛ effectuū. Dicit vltimo. in q̃ est ꝑmo ꝛc. ꝓpt excludere oia mouētia extrinseca vel violent. vt mouens rotā ꝛ ꝓiciēs lapidē nō sunt natura licz moueāt

Ire nullū accidēs mouēs. neq̃ ars mouēs artificē. neq̃ causa finał mouēs efficiēnt. q: nullū illoꝛ est ꝑs essentiał ꝓpositi naturał siue mobilis. Item cor licz sit ꝑncipiū mouendi nō tñ est pars essentialis animał. cum solum due sint partes essentiales aialis. scz materia ꝛ forma

Hijs ꝑmissis rndet ad questionē, diffinitio nature arest. vt est intellecta est sufficiēs ꝛ vniuersalr vera. Probał auro. eiusdē ꝛ sui ꝓmētatoris q̃ tales diffinitiones tāq̃ sufficiētes ponerūt. Et rōe ꝙbał ꝑ ꝓditōnes bone diffinitōis. imo ꝑ demōstratōez quā ponit hic Linconiēſ. Entia dicūtur naturalia a natura. sed oia entia naturalia habent in seipis ꝑncipium motus et q̃etis. ḡ natura est ꝑncipiū motus et quietis. Ex hoc habes non esse inconueniens naturā demōstrari. imo metaphisicus naturā sic ꝺmōstrat Sicut ens naturale est natura est. sed ens naturale est. igit̃ natura est. Qñ aūt Arest. hic dicat ridiculosum esse demōstrare naturā. intelligit̃ quo ad diffini

tionem formalē nature que supra data est. quoniā natura est principiū physicū. ergo debet p̄supponi q̄ sit ⁊c.

Arguitur primo. Ars medicine est natura. q̄ dicit cōmentator hic. Ars medicine ⁊ alie artes sunt parate primo et p se vt agant in alia subiecta. Vnde p̄cedit q̄ medicus sanet p se. nō tñ sanat p se seip̄m. Si ergo est p̄ncipiū sanatōis p se tūc est natura. Respondet q̄ nulla ars sit natura cum nō sit pars essentialis rei naturalis. Et dicit ad q̄mentatorē q̄ sic intelligat. Nulla ars practica q̄ post actōem alium actū relinq̄t agit p se i ip̄m artificem licz agat p se in aliud subiectū. p se aūt agere nō sufficienter ꝓbat q̄ aliq̄d sit natura. sed oporet vltra h̄ q̄ sit pars essential' rei naturalis. Dicatur practica. vt q̄ nullus seip̄m fleubothomat. q̄ theorica siue scia speculatiua agit p se in subiectū in quo est. Dicit nō relinquens ꝓpter artē saltandi ⁊ musice que agit p se in subiectū in quo est sed tñ nihil relinquūt post saltuz siue motum. ⁊ pariter de alijs artib⁹ censeat.

Arguitur scō. forma alicuius aīalis est fortuna. vt si homo caderet sine volūtate p gradum. g̃ nō est natura. q̄ idē nō p̄t esse causa p se qualis est natura et causa p accidens sicut est fortuna ⁊ casus ꝛm Arest. ij. physicoꝝ. Rñdet in p̄dicto casu eadē forma aīalis ē fortuna ⁊ natura. nec h̄ est incōueniēs respectu diuersoꝝ. q̄ em forme ꝓprie aliq̄d sine ꝓposito et volūtate fortuna dr et causa p accidens istius casus. sed quia mouet animal p gradum deorsum est natura ⁊ causa p se.

Arguitur tercio. aīalia sunt natura. ij. physico. Itē Albert⁹. Natura ē vis insita rebus ex siluis siluia p̄creās. Rñdet ad p̄mū. aīalia sūt natura. id ē a natura. Ad scōm. Albertus accepit natura ꝛm ꝯmunē modum loq̄ndi. p q̄litate instrumētali disponēte formā ad actiōem. Ita soluant alie auctes ex acceptōib⁹ nature sup̄ positis. vt. v. metha. Aq̄ est natura omniuz liquefactibiliū. ⁊ ibidē. Es est natura omniū eneoꝝ. Alia ꝙ argumenta habent facile ex intellectu difficultōis.

Questio V

Vtrū in operatōibus substā

tiaꝝ materialiū forme semp̄ p̄ncipaliter agāt vel qualificatiue dispositōes Vel sic breui⁹. Vtrū in oī operatōe vel motu reali forma substantialis p̄n cipaliter agat vel q̄litas. Ista questio post diffinitōnem nature ꝓpter duas notabiles opinīones moueri solet. q̄m dictū est quō natura que ē forma mouet p̄ncipaliter hic queritur an hoc sit verꝝ in omni motu siue trāsmutatiōe reali et naturali.

Notandū p̄ō q̄ substātia materialis est nihil aliud q̄ ens naturale. id ē res ꝓposita ex matia ⁊ forma. Et dr materiat' a materia ⁊ nō formal' a forma. licz forma sit ps ꝓpositi p̄fectior. q̄ accidētia corpalia p̄o prie et p̄ncipaliē inherēt materie p̄me. ⁊ tñ denomināt totū ꝓpositū. tale vt tantū. licz albū nigrū longū ⁊c. Ergo pari rōe subiectū illoꝝ accidentiuz habet denoīare totū ꝓpositū materiale. Vñ sicut a forma denoīat' res speciuoca i hac vel' alia specie vt. j. physi. dictū ē. ita a matia ꝓpositū appellat' matiale

Notandū secūdo q̄ actio opatio siue mot⁹ est duplex. s. conueniēs siue natural' ⁊ disconueniēs siue violēta. Cōueniēs est actio ad quā for

ma substãtial'ipsius ꝓpositi hꝫ naturalẽ inclinatõez. Vlsic. est actio cui forma substãtial'nõ resistit. vt calefactio est actio natural'igni. qz ignis calefacit. frigefacit aũt nõ. viij. phisicoꝝ. Vñ ql̃iber res natural'habet ꝓpriã opationẽ siue ꝙuenientẽ imediate ꝓcedentẽ a forma substãtiali. ꝑ qđ dicit cõmentatoꝛ. vij. metha. Qui tollit ꝓpriã opatõem a reb⁹ tollit ꝓpriã essentiaz id ẽ formã substalẽ a q̃ res habꝫ esse speciuoc̃. Opatio ꝙ dis̃couenies siue violẽta est ad quã forma substãtial'nõ inclinat sed resistit. vt calefactio disc̃uenit forme substãtiali aque. qz sibi ꝙuenit frigefacere. Dot⁹ lapidis sursuz est actio disc̃ouenies sibi. qz forma ei⁹ inclinaret pot⁹ ferri deoꝛsum. vij. phisicoꝝ. Oẽ leue sursum g̃ue deoꝛsum. Vel actio ꝙuenies ẽ q̃ disponit ad conseruationẽ forme substantial'in materia vel ad bñ esse. Disc̃ouenies q̃ disponit ad coꝛruptioez. Tre actio aliq̃ est immanes .s. que nõ trãsit in aliud sz remanet in ipo agente. vt aq̃ scipam refrigefacit. fm Auicennã intellectio volitio imaginatio sunt actões imanentes. Alia est actio trãsies q̃ nõ manet in ipo agente sed trãsit in aliud. Vel est actio alicuius agentis in aliud. vt motus sursum vel deoꝛsũ. calefactio ignis q̃ calefit aer in stuba. Nõ tñ est existimandũ q̃ illa caliditas q̃ est in igne trãseat in stubã. qz tũc accidẽs migraret de subiecto in subiectũ. sz sp vna caliditas succesiue ꝓducit aliã et illa itez aliã z sic ꝙsequnter donec inueniãt obstaculũ in quo ꝙgregenk z iteruz reflectan k. Alia de actõe dicenk. iij. phisicoꝝ. Querit g̃ questio tantũ z pncipaliter. qñ aq̃ calida calefacit manũ an forma substãtialis pncipaliꝛ calefaciat contra suã naturã. vel illa caliditas que est introducta. Item si lapis mouet sursum an forma substãtial'mouet pncipaliter vel impet⁹ impssus Vnde rñdet primo fm opinionẽ Darsiliꝫ z ꝑmulter alioꝝ. In qualibet actione cõuenienti forma pncipaliter mouet: et qualitas siue accidẽs minꝰ pncipaliter. Sed in actõe disc̃onenienti qualitatiue dispositões pncipaliꝛ agunt. Forma vero nihil agit ad talẽ motũ. Vnde illud agens dr pncipale quod alterꝝ dirigit in agendo. et idem est qđ causa efficiens pncipal'. vt forma lapidis mouet pncipaliter lapidẽ deoꝛsum. Agens vero instrumẽtale vel minus pncipale est qđ dirigit ab altero in agẽdo. vt caliditas ignis calefacit minus pncipaliter. sed forma pncipaliter. In causis essentialiter subordinatis de quib⁹ dicet in. vij. phisicoꝝ. semp posterior est agẽs minꝰ pncipale respectu superioris et prioris que est agens pncipale. Vult ergo Darsiliꝰ q̃ forma substalis sit causa principalis actõis conuenientis. sed q̃litas actõnis disc̃onenientis. Hec ꝙclusio quo ad pmã prẽ ab oib⁹ ꝓcedit ꝑ diffinitõem nature. et põt ꝓbari oib⁹ hijs rõib⁹ q̃bus ꝓbat ꝙclusio secũda q̃ tã inferetur. Sed scdam prem ꝓbat Darsiliꝰ multis rõib⁹. Prima ratio. Si forma sp moueret pncipaliꝛ sequeref q̃ aqua leuificata ꝑ calorẽ solis moueref sursũ naturaliter qđ est falsũ. qz nullũ graue naturaliter mouef sursum. ꝓbat qz forma substãtialis moueret pncipaliter. vnde haberet naturalẽ inclinatõem ad talẽ motũ. et ꝑ consequns esset motus natural'. imo forma aque destruit naturaliter ipam leuitatẽ impssam a sole. q̃a fortiori resistit motui facto ꝑ talem leuitatẽ. z sic idem generaret et coꝛruperet simul et sel'. qm forma aque generaret leuitatẽ in ℔ qz mouet sursum qđ est leuium et eã destrueret a natura ꝓpria. Secũda ratio. forma aque dirigit ab agente infallibili. illud aũt nõ dirigit rem in suã coꝛruptõem. qđ fieret si ageret in motu disconuenienti. Tercia ratio Darsiliꝫ. Forma aq̃ leuificate fortat q̃ litatẽ remissam i materia adhuc existẽte. q̃ nõ mouet sursũ sz ꝓpꝰ resistit huic motui ꝙ eleuiuz.

Alia rõe satis ꝓgnãti. nullum ens naturale agit ꝑ sua corruptiõe. q: oẽ ens mũdi diligit se ꝫmanere ex ꝓmẽtatore. j. phisic. ꝫ si forma subal' ageret ꝓncipaliter in actõe discõuenienti ipa ageret ad suã corruptiõem. vt ptz i aq̃ calefacta q̃ calefacit manũ. si em forma ꝓncipalit calefaceret tũc ageret ad suã corruptiõem. q: sp diminueret et ꝓsumeret. calefactio ei aquã ꝓsumit. g̃ q̃litas ꝫ caliditas ꝓncipaliter calefacit. Alia rõe. natura est termiata ad vnum. ix. metha. z ꝫ natura accipit ꝑ agẽte naturali. ꝫ forma aq̃ ẽ cã frigefactõis. igitur nõ ẽ causa calefactõis. alias idẽ esset causa oppositoꝝ qõ ẽ ꝫ Aresto. ij. de gene. dicentẽ. Idẽ inc̃ꝫ tũ idẽ sp natũ ẽ facere idẽ. Alia rõe. illõ ẽ agẽs ꝓncipale q̃ posito ponit effect⁹. q̃ remisso vl' intẽso intẽdit z remittit effect⁹. ꝫ sic est ꝫ caliditate. auto. Arest. j. de gene. q̃ dic. Si caliditas esset separata a matia adhuc ageret i frigiditatẽ i matia licz nõ pateret ab ea. Et li. de sensu z sensato. Ignis nõ agit inc̃ꝫ tũ ignis ꝫ inc̃ꝫ tũ calid⁹. g̃ q̃litas motiua z alteratiua ꝓncipali⁹ agit. q: g̃ uior g̃uitas cit⁹ mouet. intẽsior caliditas fort⁹ calefacit. Hec etiã erat rõ q̃rũdã alioꝝ q̃ simpl': tenebãt i omi actõe q̃litatẽ ꝓncipaliter agere. Hec tñ est ꝫ rõem et infinitas auctes: q: alias forma nõ esset nata. Jrẽ. ij. de genera. Forme ẽ agere. matie ꝫo pati. z sic de infinitis ꝛc.

Scõo rñdet fm opinionẽ Alberti quã hodie multi ꝑsequũtur z defendũt. q: in oi actõe opatõe siue motu siue sit ꝙuientes siue discõuenientes forma ꝓncipal' agit. accidẽs aũt instrumẽtalit'. Primũ. ꝑbat auto. aresti. ij. phisico. q̃ diffinit naturã di. Natura ẽ ꝓncipiũ z cã mouẽdi z ꝺescẽdi ꝛc. ꝫ natura q̃ ẽ matia nõ mouet cũ sit nulli⁹ actiuitatis. g̃ natura q̃ est forma. q: nõ sunt ꝑtes c̃ꝫ due. vt sup. ꝑbatũ ẽ. Oẽ g̃ gõ mouet ꝓncipal' est natura. ꝫ matia. z oẽ qõ mouet siue agit est natura q̃ ẽ forma. q: alias diffinitio nõ ꝙuerteret cũ diffinito. diffinitio em ꝙueniret q̃litatib⁹ q: moueret ꝓncipalit Jrẽ. ij. de gene. Forme ẽ agere matie ꝫo pati. Vñ cõit dicim⁹ q ois opatio est ꝓncipaliter a forma. Jrẽ. ij. de aia. Alia ẽ ꝓncipale alẽs corpus. calor vero instrumẽtale. Jrẽ Arest. ij. de aia ponit aiaz i oẽ gen⁹ cause mouẽtꝫ i cãm formalẽ finalẽ z efficiẽtẽ. g̃ solũ forma mouet ꝓncipalit. Jrẽ et regula Francisci maronis. qñcũq̃ i actõe aliq̃ ꝙcurrũt plura agẽtia tũc pfect⁹ est ꝓncipali⁹. ꝫ i actõe etiã discõuenienti forma subalis agit z sit: q̃litas. ꝫ forma est pfectio accidẽtib⁹. cũ suba sit magꝫ ens c̃ꝫ accidẽs. vij. metha. Sz q forma etiã agat i actõe discõuenienti ꝑbat q: resistit siue corruptiõi vt ꝓcessum ẽ sup. g̃ p actoꝝ resistit. tenet ꝓnia. q: resistẽtia fundat i actiuitate z nihil resistit ni si actiuũ. Propꝛea matia ꝓma q: nulli⁹ ẽ actiuitatꝫ nulli forme neq; trãsmutatõi resistit. vt ꝑbatũ ẽ j. phisi. Jrẽ opatio fundat sup forma subali cuiusli⁹bet rei naturalꝫ. g̃ ois opatio ẽa forma subali. Añs hꝫ et ꝓmẽtatore. vij. metha. dicẽte. Qui tollit ꝓpriã opatoꝝ tollit ꝓpriã essentiã a reb⁹. Rõe ꝑbat Sicut res habz esse ita habz opari. q: opatio fundat sup essentia rei. ꝫ accidẽs habz suũ esse a suba siue a suo subiecto. igit nullũ accidẽs põt agere ꝓncipaliꝫ ꝫ port⁹ suũ subiectũ. z nõ rõe materie igit rõe forme. Alia rõe. si caliditas calefaceret ꝓncipaliter in aqua calida manũ tũc se sola posset ꝓducere ignẽ. q̃ est falsum. q: nullũ accidẽs causat ꝓncipaliꝫ substantiã. ageret ei p se vltra gradum sue pfectionis. Q, autem ꝓduceret ignem patet p bane expientiã. si in aquã feruentẽ ꝓiciãt sulphur tritũ subtiliꝫ in testa oui eribit flãma maxio ipetu. Alia rõne. in agentib⁹ essentialit' subordiatis. ſ. vbi actio posteriozis dependet a ꝓiozi. semper ꝓius est ꝓncipalius: ex quo alterum

dirigit in agẽdo t posterius nõ põt agere sine pozi. sed cause essentialr subor/dinate sunt exẽplarir prima intelligẽtia q̃ est dñs de⁹. secũda intelligẽtia celũ et postea sequunt agẽtia pticularia vt ignis in q̃ actiuio: ps t pfectio: est for/ma postea sequir ipsa caliditas. Ita pariter in alijs est declarandũ. Ũñ for/ma substãtialis in causis essentialr subordiatz sp est põ: accidẽtib⁹ tc. Hec ergo opinio põt ꝓbabiliter defendi Et ad pmã rationẽ Marsilij rñdet Ad/missõ etiã q̃ vapor sine aqua leuificata sit nature aquee t nõ aerẽ: nõ est incõ uenies q̃ eadẽ forma substãtialis respectu diuersoꝝ istrumẽtoꝝ mouear sur/sum t deorsum. q: mediante leuitate mouet sursum t mediãte grauitate de/orsum. imo dicaf q̃ calor solis qui est attractiuus violenter trahit vaporẽ sur/sum si saltẽ vapor nõ sapiat vel accipiat naturã aerẽ. Ũñ nõ est incõueniens q̃ idẽ sit causa diuersoꝝ fm diuersa instrumẽta. vt in silr aqua naturalr mo/uef deorsum t etiã sursum p calamũ t hoc a natura cõi. t tñ eadẽ sp est forma mouens sursum t deorsum. Itẽ ania habet diuersas et ꝓtrarias opationes in corpe fm diuersa organa t instrumẽta. Item lapis q̃ ꝓiecir sursum etiam mouef a forma substãtiali intrinsece sed mediãte impetu q̃ est instrumẽtũ ha bens rationẽ leuitatis. Unde ad auroritates Areſt. in quinta ratiõe addu/ctas dr q̃ agens naturale q̃ ad naturã ꝓpriã t p se vltimate eadẽ actõe põt so lũ in vnã opationẽ: alꝫ ille auroritates haberent infinitas instãtias. Ad secũdã rationẽ rñdef loqndo fm viã Areſt. t sui cõmentatoris Agẽs illud in/fallibile dirigit oẽm rẽ in sua actiõe t naturali t violẽta ad quã põt de p acci dens seq̃ corruptio: nõ ratione pme intelligẽtie dirigẽtz sed rei q̃ sic dirigitur alꝫ nihil posset corrũpi. Ad terciã dr sicut ad pmã. Forma em vaporis q: pus sibi pueniebat grauitas g̃ illã iterato appeteret: imo ad illã incliaref ni/si tã phiberet leuitas impssa a sole. Ideo fm q̃ forme adaptaf instrumentũ mot⁹ fm hoc mouet sursum vel deorsuz. Ad q̃rtã rñdef q̃ idẽ agere ad su am corruptionẽ p accns nõ est incõueniẽs. vt calor naturalr agit in hũidũ ra dicale ipm ꝓsumẽdo t alterãdo: q̃ ꝓsumpto calor corrũpit. Itẽ lapis mouef deorsum vt saluef t ꝓseruef in suo loco naturali. t tñ est possibile q̃ corrum/pat in tali motu. p se aũt t intẽtione naturali agere ad suã corruptiõez essz in cõueniẽs. et illud voluit cõmentator. j. phisi. Ad vltimã rõnem rñdef q̃ rõ nõ ꝓcedit. q: ꝓbat q̃ sp q̃litas actiua sit ꝓncipale agẽs in q̃cũq̃ actiõe. Imo in simili nõ sequit: posita voluntate artificis sufficienti sequit edificatio vt si nullũ instrumentũ adesset. g̃ posito instrumento sequit effectus. g̃ instrumen tum est causa ꝓncipalis. Sed sic debet intelligi: posita causa sufficiẽti scz ꝓn/cipali t instrumẽtali tũc sequit effect⁹. scz in ordine causandi. Ergo ꝑclusiue patet q̃ nulla actio naturalr fit a forma subali solũ neq̃ ab aliq̃ qualitate. sed ꝓũ gẽdo ambas causas scz ꝓncipalẽ t min⁹ ꝓncipalẽ. Opinio tñ marsilij eq̃ liter põt defendi ꝓpter fortes suas rões q̃. etiã aliq̃ difficulter accipiũt solu/tionẽ. Alia em opinio solis auroritatib⁹ est stabilita et firmata.

Questio VI.

Utr̃ phisicus differat a ma/

thematico. Aristoteles in secundo tractatu libri huius determinat de qui/bus naturalis phia habeat ꝑsiderare. cui⁹ occasione posuit differentiã inter naturalem et mathematicum: volens q̃ q̃nis de eisdem ꝑsiderent tamẽ di/uersimode: que differentia infra clare patebit.

Phisicoꝝ II Questio VI

Notãdũ primo q̃ phisicus siue naturalis est qui in sua aĩa habet scientiã naturalẽ. Sciẽtia autẽ naturalis est que cõsiderat oĩa in ordine ad motũ. Vnde dicit.ij.phisicoꝝ. Entia nõ mota nõ sunt amplius phisice cõsiderabilis. Propterea naturalis phs inquantũ talis de quocũq; loquitur vel disputat de hỹs hoc facit q; sunt mobilia: mouẽtia vel in corpore mobili siue sensibili. Vnde cũ non possit loqui nisi mediantibꝫ termis .j. elẽ coꝝ. Res ad disputatiõem fieri nõ possunt: cogit loq̃ p terminos phisicos ꝛ ꝓpositiones phisicas. Termin⁹ aũt phisicus siue naturalis est q̃ significat motum vel ꝓrariũ motus vel dispositiõem ad motũ. vt generabile corruptibile mouens mobile: alteratio actio: quies ḋescibile: celũ mobile ꝛc. Propositiones vero que ex hỹs terminis cõponunt vel ad minus q̃ ad pdicatũ diuidunt ꝓpositiões siue ꝓclusiões phisice. vt oĩe generabile est corruptibile. hõ est mobilis. Imo oĩa que naturalis diffinit p motũ habẽt diffinire. Ex hoc habes q̃ scientia nõ dicit naturalis q; ineſt a natura eo quo nulla talis datum aĩa a principio sit tanq̃ tabula nuda. ij. de aĩa. Neq; ideo q; tractat ó reb⁹ naturalibꝫ: q; omnes sciẽtie hũane tractãt de rebꝫ naturalibꝫ. sed ideo quia tractat de rebꝫ inquantũ sunt mobiles vel mouẽtes. cuius motus pncipiũ est natura. ij. phisicoꝝ. De hoc lat⁹ est dictũ supra a pncipio pmi phisicoꝝ. Mathematic⁹ aũt est homo habens in sua aĩa scientiã mathematicalẽ. Mathematica vero est sciẽtia q̃ oĩa sua ꝓsiderata ꝓsiderat p̃cise sub ratiõe q̃ntitatis vel mẽsure. et hz duas species subalternatas. scz arithmetricam que est de q̃ntitate discreta siue numero. Et geometriã q̃ est de magnitudine siue mẽsura rez. Quicq̃d g̃ mathematic⁹ ꝓsiderat hꝫ ꝓsiderat q; ẽ q̃ntus scz longũ latũ. pfundũ multũ ꝛc. Ergo patz q̃ termini mathematici sunt q̃ p̃cise significant res inq̃ntũ sunt magne vel multe. vt longũ. curuũ. planum numer⁹ ꝛc. Propositiões g̃ mathematice sunt ꝓstitute ex hỹs terminis. vt ois circulus est linea. ois linea est longa ꝛc.

Notandũ scdo q̃ differẽtia quã assignat Arest. et cõmentator inter phisicũ et mathematicũ est hec. Philosoph⁹ naturalis ꝓsiderat oĩa in ordine ad motũ. put vicz nõ sunt abstracta neq; fm rẽ neq; fm rõnem a motu ꝛ a matia. sz put sunt in corpe sensibili. Mathematicus aũt licz easdẽ res cõsideret tamẽ ipas cõsiderat inquantũ sunt abstracte fm intellectuz et non fm rem a motu ꝛ a materia vt ambo cõsiderãt supficiẽ. lineã magnitudinem figurã solis ꝛ lune. spericitatẽ terre et mũdi. Sed phus naturalis inq̃ntũ sunt i subiecto sensibili siue materia q̃ est subiecta motui. Mathematic⁹ vero ac si nõ essent in aliq̃ subiecto sensibili. Vnde ait hic cõmẽtator. Astrologus nõ ꝓsiderat de istis accidẽtibꝫ fm q̃ accidũt nature huic⁹ corpis vicz celestis. sic̃ naturalis ꝓsiderat de eis. q; naturalis ꝓsiderat de figura solis et lune fm q̃ natura eoꝝ exigit illam figurã. Sed mathematic⁹ siue astrolog⁹ ꝓsiderat illa accidẽtia corpoꝝ celestiũ fm q̃ mens abstrahit eas a motu et transmutatiõe. q; cõsiderat de figuris eoꝝ fm q̃ sunt figure tm̃ et nõ fm q̃ sunt celestia mobilia. hec ꝯmẽtator. Et Arest. hic in textu. Vm̃ videntur ó natura dicẽtes ꝛ de figura solis et lune. et vtrũ sperica sit terra et mũd⁹ aut non. De hỹs qdem g̃ negociat et mathematic⁹ sed nõ inq̃ntũ phisici corporis termin⁹ est vnũquodq; neq; accidentia speculat inq̃ntũ talibꝫ existẽtibꝫ id ẽ subiectis accidũt. Et subiũgit. Vũ abstrahit. abstracta intellectu oĩa a motu sunt et nihil differt. neq; fit mendaciũ abstrahentiũ. Vult g̃ Aresto.

q̄ in tali abstractõe a motu ⁊ matia nõ ꝓtingit aliq̄ mendaciũ. id ẽ falsitas

Pro q̄ notandũ est q̄ abstractio est duplex. Quedã real'. s. qñ vna res ab alia sepat. vt vinũ a vase. Alia est metaphisical' siue rõis. s. qñ intellect⁹ di/ stinguit et sepat aliq̄. Et ista ẽ duplex. simplex et ꝓplexa. Abstractio simplex est qñ vnũ intelligit alio nõ intellecto. vt cõsiderãdo longitudinẽ absolute ⁊ non materiã in qua est. et sic abstrahentiũ nõ est mendaciũ. Alia est ꝓplexa siue ꝓpositional'. s. qñ intelligit hoc nõ esse hoc vel hoc nõ esse in alio. et sic ī abstractiõe põt fieri mendaciũ. q; longitudinẽ considerare nõ esse ī materia nõ habz cor;respondentiã in re ad extra. Simplex q̄ abstractio fundat' sup ꝓma opatõe intellectus q̄ est simpliciũ appbẽsio. Sed complexa sup secun da que est cõponere vel diuidere.

Respõdet ad quesitũ. phisicus nõ differt realit'a mathema/ tico sed solũ rõe ⁊ ꝓsideratõe. Hec ꝓclusio est de mẽte Arest. ⁊ sui ꝓmẽtato/ ris in ꝟbis supdict'. Et ꝓma ps ptz ꝑ expositõz illo⁹ ꝓpositõis phisic⁹ differt a mathematico. qm̄ sic exponit. phisic⁹ ẽ et mathematic⁹ ẽ. ⁊ phisic⁹ non est mathematic⁹. vbi tercia est falsa. cũ idẽ hõ possit eẽ phisic⁹ ⁊ mathematic⁹. Vñ sicut ꝓmẽtator hic dicit. Ista pscrutatio de dñia int' ꝓsideratõnez na turalis ⁊ mathematica licz ptineat ad logicã: tñ mos est. illud qõ est ꝓmune oĩb⁹ artib⁹ dicat' in logica. ⁊ illud qõ est ꝓpriũ vnicuiq⁹ arti dicat' ī illa arte. hec ꝓmẽtator. Scõa pars ꝓbat'. Isti artifices differũt ꝓsideratõe q̄ idẽ cõ/ siderãt diuersis rõib⁹. sed mathematic⁹ ⁊ natural' sunt hmõi. vt ꝓbat' arest. ī textu. et supꝝ illa differẽtia ꝑm mentẽ Arest. est assignata. Sz phisica siue na tural' scientia differt a mathematica ex seipa ⁊ sua essentia. q; scie distinguũt penes obiecta formalia ex. ij. de aĩa. Scie et sensus secant' in res. id ẽ differũt ꝑm obiecta formalia. Hac rõe Arest. distinguit. iij. metaph. ipaz metaphi/ sicã ab alijs scietijs. q; licz oẽs scie ꝓsiderẽt ens tñ metaphisica ꝓsiderat ens absolute inc̄ꝑ tñ est ens. Alie aũt scietie ꝓsiderant ens ꝓtractũ vel ad motũ quantitatẽ vel sanitatẽ. Sicut em̄ q̄libz scia seipa est ita seipa a q̄libz re mũ di differt. Sed di. in q̄ differt medicus a phõ naturali. Rñdet' q̄ natura lis siue phisic⁹ ꝓsiderat res in genere et ꝓmũ. medic⁹ ꝛo in ꝑticlari hãc ber bã. hanc ꝓplectionẽ ⁊c. Vñ medicus ꝓsupponit phm naturalem. iuxta illud Arest. Vbi philosoph⁹ definit ibi medic⁹ incipit.

Arguitur. naturalis nõ differt cõsideratõe a mathematico q; qñq̄ phisic⁹ nõ diffinit ꝑ motũ. mathematic⁹ ꝛo eẽ. Aresto. em̄ diffinit motũ. iij. hui⁹. et ī diffinitiõe nõ ponit' termin⁹ importãs motũ. Ite mathe/ matic⁹ dat diffinitõez paralellorꝝ dicẽs. Paralelli sunt linee q̄ si infinitum ptraherent' nõ ꝓcurrerẽt. ptrahi aũt ꝓnotat motũ. Rñdet' ꝓmo q̄ si mathe matic⁹ diffinit ꝑ termios importantes motũ h̄ ꝓpter vel ꝓpt' penuriã tmio rũ. qm̄ noĩa sunt finita res ꝛo infinite.). clẽcor. vl' tales termios ponit loco eorũ q̄ nõ iportãt motũ. Ita parit' phs natural' diffinit q̄q̄ ꝑ tmios nõ si/ gnificates motũ ꝓpt' penuriã. Vel q̄q̄ ponit termios nõ motũ significan/ tes loco eorꝝ q̄ motũ significãt. Hã dic ꝓmẽtator. v. metb. Phs imo potius suus trãslator nõ fuit multũ sollicit⁹ de vocabul'. q; scia natural' nõ est scien tia termiorꝝ sz rerꝝ ꝑm oẽs. Ita q̄ motus ẽ actus id ẽ dispositio entis in po/ tẽtia ⁊c. Paralelli sunt linee q̄ si ꝓtraherent'. id ẽ sunt linee eq̄ distãtes. Cir culus ẽ a cui⁹ cẽtro oẽs linee ducte. i. deẽmiate. Nũer⁹ ẽ multitudo ex vnitati bus ꝓfusa. i. ꝓposita siue vnita. Forma ẽ q̄ dat esse rei. ẽ diffinitio metaphisi/ calis. sz phisica forma est q̄ ꝑ generatõez acq̄rit. vl' est q̄ educit de potẽtia ma

terie. Cōtigua sunt q̄ꝝ vltima sūt sil'. Hāc diffinitōez imo ꝓtinuoꝝ t ꝓse/
q̄nt' se habēnū. Arest. sic ex platōe accepit intactas relict. t sic de aliꝭ

Arguitur scōo, mathematicus etiam cōsiderat motū auto/
Arest. j. phisico. Oēs scie vtūt motu. Rūdet q oēs scie vtant motu q̄ ad suā
acq̄sitiōem. nō aūt diffinitēdo. Ergo patz q mathematic⁹ diffinit t ꝓsiderat
oia sua ꝓsiderata sine motu. phisic⁹ ꝙo cū motu vl'i respectu ad motū. Pro/
ꝓterea scia q̄ tractat partim de motu ꝓtim de hꝭ q̄ ꝓsiderant sine motu ōz
media. erq̄ ꝓticipat aliq̄d de phisica t mathematica. De hꝭ g̃ scietꝭ me/
dꝭ tractat Arest. in eodē capitulo ꝑmo scōi tractat⁹. de qb⁹ mouet tal' q̄stio

Questio VII

Vtrum scietie medie magis

sint dicēde phisice siue naturales q̄ꝫ mathematice. Pro q̄ q̄stiōe breuit' est
notādū ꝑmo q scia media ōz q̄ incipit suā ꝓsideratōz ab abstracto a matia
t motu. t tmiat ad nō abstractū a matia. vt pspectiua icipit dicere ō linea. sz
inq̄tū ē radiosa siue visual'. Jō alꝭ sic dicūt. Scia media ē q hz subiectū ag/
gregatū ex ꝑmo tmīo mathematicali t vltīo phisicali siue ipoztāte motuz.
Cōit em̄ tres solēt assignari scie medie actu elaborate. s. astrologia cuius subie
ctū ē magnitudo mobil'. pspectiua cui⁹ subiectū ē linea radiosa siue visual'. t
musica q̄ hz. p subiecto nūez sonoꝝ. Vñ ꝑmi tmini hoꝝ subiectoꝝ sūt ma/
thematice ꝓsideratōis. vltimi ꝙo phisice. Pñt tñ esse plres q̄ apō nos ñ sunt
vsitate. vt scia latitudinū: formaꝝ g̃duū. scia pōderz. scia ꝓportionū. scientia
spirituū. Dicūt aūt medie p ꝓticipatōz erq̄ ꝓticipāt aliq̄d de ꝓsideratōe ma
thematice t etiā phisice. Vñ i hꝭ ꝙsanf t termi mathematici t tmi natu/
rales. Et ꝓpositio media est q̄ ꝓstituit ex subiecto mathematico t p̄dicato
phisico. vt oē sp̄icū ē mobile. oīs linea ē visibil' t̄c. Perspectiu⁹ g̃ nō ꝓside/
rat ō linea fm q ē lōga tm̄ vt geometer. nec fm q ē lignea vl' ferrea vt natu
ral' sz fm q ē linea visual'. t illō ē mediuz int' naturalē t geometz. Music⁹
ꝓsiderat ō nūero nō inq̄tū ē ꝓportio nūeral' t vnita tm̄. sz fm q est nūer⁹ so
norosus siue sensibil' fm ꝑmētatorē h. Vltriate g̃ scie medie sē q̄ ꝓticipāt ꝓsi/
deratōem duaꝝ extremaꝝ scientiaꝝ. Scientia em̄ extrema dicit que habz
subiectū vnius cōsideratōis absolute t tm̄.

Hꝭ breuit' ꝑmissis p cōclusiōe sunt due opiniōes, Prima
fuit de mēte Arest. sic eū intellexit sctūs Thomas. q scie medie sint magis
naturales q̄ꝫ mathematice. Ptz auctē Arest. h dicētz. Demōstrāt aūt t que
magz phisica q̄ꝫ mathematica. vt pspectiua armonica. id ē musica t astrolo
gia. Ꝙrio aūt q̄dāmodo se habēt cū geometria. t ꝓcludit. Perspectiua q̄dez
mathematicā lineā sz nō inq̄tū ē mathēatica sz inq̄tū ē phisica. Rōe pbat.
Vnūq̄q̄ naturale t artificiale noiat' a sua forma. sz subiectū ullaꝝ sciaꝝ hz
materiale mathematicū t formale phisicū. vt ē linea visual' vbi visualitas de
noiat lineā. g̃ magz sūt phisice. Alia rōe. iustū ē oia a fine denoiari. ij. ō aia.
sz finis ullaꝝ sciaꝝ vt ptz i subiect' ē natural'. g̃. Jrē p̄ncipia mathematice sē
nota ex significatōe tmīoꝝ t nō p experientiā. vt si ab eq̄lib⁹ eq̄lia demas resi/
dua erunt equalia. sed p̄ncipia phisice sunt nota non per rationem ꝑmo
sed per experientiam. vt omnis ignis est calidus. stelle mouentur. terra q̄e/
scit. Propterea egꝑciaci sacerdotes ꝓpter admiraci ceperūt philosophari.

sed ꝓncipia mediaꝝ scientiaꝝ plꝰ assimilant phisicis ꝯ mathematicis. quia etiã sunt nota ꝑ expientiã. Alia est opinio quã cõmentator nitꝫ defendere ꝙ ꝓdicte scientie magis sint dicẽde mathematice ꝯ phisice siue naturales Vñ dicit cõmentator hic. Aresto. hic dicit ꝙ ꝑspectiuus cõsiderat de linea mathematica nõ fm ꝙ mathematica sed fm ꝙ naturalis. nõ debes intelligere ꝙ cõsideratio eius sit consideratio naturalis. sed intendebat ꝙ consideratio eius est ꝓpinqua consideratõi naturalis. Itẽ Arest. j. posterioꝝ. Armonica id est musica ẽ mathematica. Et dicit Boeti⁹ ꝙ ꝓdicte tres scientie sunt mathematice impure. Ratõe tali ꝓbat. Scientie accipiũt suã denominatõez magis a principijs ꝯ suis cõclusionib⁹. qꝫ dicit Arest. ij. hui⁹ in fine. Sicut se habet finis in naturalib⁹ ita se habz ꝓncipiũ in demõstratiuis et speculabilib⁹. Item ꝓncipalis cõsideratio in hijs scientijs quẽrit plus cũ ꝓncipijs mathematicis ꝯ naturalib⁹. ꝑsupponũt em naturalia ꝓncipia. Ergo cõclusiue ꝑ cõcordia Respondet ꝙ ꝓdicte scientie medie q̃ ad res et terminos et naturam sunt magis mathematice. sed quo ad finẽ et quo ad nos sunt magis naturales. Et debz compatiuus magis accipi ipropẽ aut nõ ꝑsupponit suũ positiuũ. Hec cõclusio patet ex dictis. Possz tñ ꝓbabiliter secũa opinio defendi.

Questio VIII

Vtrũ finis sit causa eoꝝ que

sunt ante finẽ. Consequenter Aresto. in tractatu tercio hui⁹ secũdi tractat de causis reꝝ naturaliũ ꝓbans ꝓmo ꝙ ad philosophũ naturalẽ ꝑtinet determinare de causis. qm̃ phia naturalis est gra sciendi. sed tũc vnũqõq; scimꝰ cũ causas eius cognoscimꝰ. Postea subiũgit diffinitões causaꝝ et eaꝝ ꝓpꝫ erates que infra patebũt. Et qꝫ finis ex vi vocabuli sapit naturã vltimi et sꝛ est causa erit principiũ. Ideo querimꝰ an finis sit causa

Pro istius questionis intellectu est primo notandũ que sit ratio ipius finis. Vbi aduertendũ ꝙ finis habz rõem boni et appetibilis. nisi em finẽ appeterem⁹ tanq̃ amatũ z desideratũ nunq̃ agerem⁹. Preterea dicit. j. ethicoꝝ. Bonũ est qõ oia appetũt. sed finis appetit. igit finis est qõdam bonũ z appetibile. Vnde dicit Arest. ij. metaph. Finis et bonũ conuertunt. Et. iij. metaph. Omne qõ est bonũ fm se z ꝓpter suã naturã finis est. De quãto ꝑ sapit naturam melioris de tãto plus sapit ratõnem finis. Vñ optimũ quod est deus finalissimus finis est. Propter ea sicut appetibile mouet appetẽs ita finis mouet efficiẽs z oia ordinata ad ipm. Primo enim mouet causam efficientẽ vt actionẽ incipiat in materia et ꝑ educat formaz vt ipe finis ꝙsequat vltimo tanq̃ bonũ quoddã desideratũ. Vñ Aresto. hic dixit. ꝙ finis habz ratõem optimi. Et cõmentator. ij. metha. Nihil ẽ bonũ nisi ꝓpter causas finales. Propter qõ hic dicit Finis est ꝓmũ i intentione et vltimũ in executõe. id est. finis q̃ intendit ab agente est ꝓmũ in intentõe ex q̃ mouet efficiẽs sicut desideratũ. z vltimũ in executõe. id ẽ. illud qõ intendit z desiderat vltimo fm esse reale post actõem ꝙpletam efficiẽtis ꝓducit. Exẽ plũ. sanitas quam eger nõdum habz nisi ꝑ modũ desiderati z appetibil⁹ mouet ꝓmo medicũ vt pharmacũ ꝓparat vt sanitatẽ realẽ eger acq̃rere possit. Hec ꝑ sanitas acq̃sita dr finis medici fm esse reale. añ ꝙ aũt esset ꝓducta dicebat finis in intentõe. Imo patz vltimo ꝙ res accipit suã denominatõez

a fine ex Arest.ij. de aia. Justū est oia a fine denoiari. Et in thopicꝫ. Cuiꝰ finis bonus est ipm quoꝙ bonū est. Et hec oia intelligunk ꝛ locū habēt de fine gratia cuius.

Pro quo Nota secūdo ꝙ finis est duplex: terminationis et motionis. Finis terminatiōis dr vltimū siue terminꝰ alicuiꝰ rei. qꝫ termiat ꝛ finit ipsam rē. Et hoc duplr. Posituie: vt curꝫ termiat hoiem ꝛ locꝰ est finis locati. ꝛ duo pūcta sunt fines linee. Vel scdo priuatiue. vt Salustꝰ. Mors est finis oim miseriarū. qꝫ dus ḡ est finis homis. De illo fine raro loquunk phi neqꝫ hic fit mētio de eo. Imo finis dr equoce de illo fine ꝛ de fine motionis. Alꝰ ergo est finis mouens siue motōis vel agēꝫ. scz quē agēs pintendit in actōe sua. oē em agēs agit ꝓpter finē. vt pbabik in fine huiꝰ. Finis autē motionis de ꝙ hic fit mētio est itez duplex. vt tangit Arest. j. ethi. ij. de aia simlr. viij. phisicoꝝ. Aliꝙs dr finis gra cuiꝰ vel fm cōmentatorē pmaria intētiōe intēꝺ scz fm Arest. hic in textu. cuiꝰ causa aliꝙd fit. id est ꝓpter quē agēs pncipaliter agit. vt sortes ambulat ꝓpter sanitatē. ḡ sanitas est finis ambulationis. ꝛ ille finis sp habet rationē boni appetibilis ꝛ desiderati. de ꝙ loꝙtur Arest. j. pollitꝫ. Finis est melior hꝫ ordinatꝫ in finē. Vñ cū deꝰ sit optimus fm Arest. ipse est finis finalissimꝰ ꝓpter quē oia agūt. ꝓpter ꝙdcūqꝫ ergo agēs agit pncipaliter finis ꝓprie dr. De ꝙ hic in veritate querit qstio an sit causa eaꝝ actionū ꝙ ante ipsum sunt ꝛ fiūt. De ꝙ etiam loquit Arest. in. ij. phisi. dicēs finē esse potissimā causaꝝ. qꝫ pmo ꝛ pncipaliter est causa motus oim aliaꝝ causaꝝ. Itē ille finis est pmū in intentione ꝛ vltimuꝫ in executiōe ꝙ licet fm ꝙ est in intentione differat realiter ab illo ꝙ est vltimū in executiōe qꝫ pmꝰ finis habet solū esse ydeale siue obiectuꝫ sed secūdus habet esse extra aiam: imo esse reale. imo qñ pmus est secundus nōdū est. Est tñ vez ꝙ eadē est ratio finalitatis ꝛ causandi istiꝰ ꝙ est in intentione ꝛ istiꝰ ꝙ est in esse reali. nō tñ tūc causat qñ est acqsitus. qꝫ habitibꝫ pśentibꝫ in materia cessat motꝰ. sed causauit qñ erat in intentiōe. vtrūqꝫ em agens intēdit. Alius est finis ꝙ siue mediāte ꝙ. vel fm cōmentatorē finis secūdaria intentione intēꝺ. ꝙ fm mētem Arest. ꝛ cōmētatorꝫ sic debet diffiniri: est illud mediāte ꝙ finis pncipaliter intēꝺ acqrit. Vel sic: est illud mediāte ꝙ agēs agit ꝓpter finē vt ambulatio est finis ꝙ: respectu sanitatꝫ. similiter potio vel pharmacū est finis ꝙ sanitatꝫ fm Arest. hic in textu. sup ꝙ dicit cōmētator. Oīm vnūqdqꝫ eoꝝ est finis eius qō est ante. oia sunt ꝓpter vltimū finē. Et subdit. Verbi gra: ambulatio que est ꝓpter extenuationē ꝛ extenuatio ꝓpter sanitatē. ꝛ sitr potio medicine ꝛ fleubothomia est ꝓpter extenuationē hūoris vincentis in corpe. et hoc est ꝓpter sanitatē ꝛc. Finis ḡ quo sp pcedit finē gra cuiꝰ intentū ordine ꝛ tpe. et hoc ꝙ ad esse reale. vt ambulatio ꝛ extenuatio pcedunt tpe ipsam sanitatē. Breuiter ḡ qꝫ aliꝙd sit causa finalis Primo requrik qꝫ ipm desiderek ab agēte. Scdo qꝫ agens pncipaliter agat ꝓpter ipm. Vñ causa finalis est illud ꝓpter qō agens ꝓducit desideratū ꝛ amatū. Et sic nō requrik ad hoc qꝫ aliꝙd sit causa finalis ipsum esse ens extra aiam siue ens reale.

Hꝫ pmissis respōdet ad qstionē. Finis est causa et est causa coꝝ ꝙ sunt añ finē. intelligēdo de fine gra cuiꝰ in intentione. Sanitas em ꝓprie nō est causa ꝓparatōis medicinaꝝ: cū nōdū sit. ḡ nō pōt esse causa. Hec ꝛclusio est de mente Arest. in. ij. buiꝰ ꝙ dicit finē habere rōnem optimi ꝛ esse

causam causaꝝ. et diffinit causam finalē dicens. Adhuc aūt quēadmodū finis: hic aūt est cui⁹ causa sc̄z aliq̄d fit vt ambulādi sanitas est finis. q̄ auto⁹itas sic intelligit: sanitas sc̄z q̄ habeꝫ in intētione est finis ambulandi. Et. v. metha. dr. Est em̄ causa causaꝝ finis ꝛ simpl'r fm oēs. Ratiōe. Illō est causa finalis quod apte respōdeꝫ ad q̄stionē ꝓpter q̄d. sed finis est hmōi. igit⁹ ꝛc. Nota Maior ꝛ mino⁹ est Aresto. in textu dicētis, ꝓpter q̄d em̄ ambulat: dicim⁹ vt saneꝫ. et dicentes sic: opinamur assignare causam. Vnde nota q̄ q̄d apte rndeꝫ ad q̄stionē ꝓpter quid est causa finalis ꝓprie siue finis gra cui⁹. illō ꝙ quod cū q̄stitio ꝓpter q̄d ponit⁹ est finis quo siue imp:oprie. vt ꝓpter q̄d eger ambulat. respōde: vt saneꝫ. iam ambulatio est finis q̄. sed sanitas intenta est causa finalis ꝓprie. et sic de multis alijs.

Arguit͛ ꝓmo, Si finis esset causa: maꝛīe esset causa mouēs oēs alias causas ad causandū. ꝛ p ꝙseq̄ns esset nobilissima causaꝝ. sed ꝓmū est falsum. q: al's esset causa efficiēs: q̄m Causa efficiēs fm Aresto. hic est vnū ꝓncipiū mot⁹ ꝛ q̄etis est. g̃ si mouet erit causa efficiēs. Secundū etiam est falsum. q: causa formalis dat esse rei simpl'r ꝛ intrinsece: finis ꝙ nō. q: a fine res essentialiter nō dep̄det. g̃ nō est nobilissima causaꝝ. Respondeꝫ q̄ finis mouet: simil'r efficiēs mouet. sed diuersimode. Finis em̄ solū mouet metaphorice tanq̄ quoddam optatū desideratū ꝛ appetibile. Efficiēs ꝙ mouet realiter. Vnde efficiēs est vnde ꝓncipiū motus ꝛ q̄etis est. id est. est causa p:ducens mediante sua actione effectū. Cōsequēter dr q̄ finis sit potissima causaꝝ nō in essendo vt argumentū, pbat. sed in causando. quia est causa q̄ oēs alie cause agunt ꝛ causant.

Arguit͛ secūdo, Si finis est causa: vel q̄ est vel non est. nō q̄ nō est: cum non ens nō sit causa ens̄, neq̄ q̄ est. q: habitib⁹ p̄sentibus in materia cessat mot⁹. j. de genera. Habita em̄ ꝛ acq̄sita sanitate cessat medicatio ꝛ opatio medici. Respōdeꝫ q̄ finis sit causa q̄ nō est in esse reali. licꝫ sit in esse intentionali. non em̄ op:oꝛtet si aliq̄d acq̄rendū appetit͛ et desiderat͛ q̄ sit actu in esse reali.

Arguit͛ tercio. Si finis ideo mouet alias causas et ꝓterea dr causa q: habet rationē boni: tūc sequit͛ q̄ solū vnus erit finis: etq̄ solū vnū est optimū sc̄z deus fm viam etiā Aresto. Respondeꝫ. Argumentū non pbat solū vnū esse finē simpl'r: cū multa sint q̄ habeant rōnem boni. sed pbat solū vnū esse finē finalissimū sc̄z ꝓpter quē final'r ꝛ vniuersal'r oia agēcia mediate vel imediate agūt. Alij aūt fines q̄ sunt intermedij añ illū dicunt nō finalissimi sc̄z q̄ vltra ordinant in aliū finē. De ꝓmo loquit͛ Aresto. viij. pollit:cor. Finis gra nulli⁹ futuri erpetit͛. De secūdo loquit͛ Aresto. hic. ij. phisicoꝝ. Nos sum⁹ q̄dāmodo fines oim sc̄z rez artificialiū siue rerū creataꝝ. et pariter hic dr. Forma est finis materie. q: ꝓpter formā materia transmutat͛ et alteratur Quia ergo in secundo phisicoꝝ fit mentio de causis: ergo p:o lucidio:i intellectu q̄ritur

Questio IX

Vtrum in qualibet naturali

transmutatiōe necessario ꝙcurrant quatuo: cause et nō plures neq̄ pauciores

res. Circa qō dubiū Primo dicēd de q̄tuor causis in suis diffinitionib⁹ z diuisionib⁹. Scō an solū sint q̄tuor cause et ibidē ꝓprietates causarū. Tercio respōdebit ad questionē.

Quantū ad primū Nota q̄ Arest.ꝫ.huius tractatu tercio diffinit q̄tuor genera causaꝝ dicēs. Vno ꝙdem modo igit causa ō: ex q̄ aliꝙd fit cū insit. id est Causa materialis ē illō ex q̄ aliꝙd fit tanq̄ ex pte essentia li vt materia ꝓma rerꝫ naturaliū z materia secunda rerꝫ artificialiuꝫ. Vñ nō reputnt plures cause materiales q̄ he due. q: cā ō: materialis a matia. Diēd: cū insit: ꝓpter ꝓuationē. licet ex ꝓuatione fiat forma. j. phīsi. nō tñ est pars essentialis imo ꝓpositio ex hic debet dicere circūstantiā matie. Alio aūt mō species z exemplar: hec aūt rō est ipsi⁹ qō ꝙd erat esse. id est Causa formalis est que dat cōposito esse simplr scz q̄ ponit rem in speciē vt sola forma substātialis. Vñ deus nō est causa formalis q: nō informat: licet ab eo res dependeat simplr: tñ nō tanq̄ a causa formali sed tanq̄ a causa efficiente ꝙseruante. Item nullum accidens est ꝓprie causa formalis. sed cū dicunt cause formales siue forme suoꝝ subiectoꝝ hoc est large vel fm ꝙd. quia etiaꝫ denominant rē talē vel talē z ponūt rē in speciē accidentalē. Vñ intelligit ex hoc loc⁹ thopicus. Impossibile est esse effectum formalē sine causa formali. scz substātiali vel accidentali. Amplī⁹ vnde ꝓncipiū mot⁹ z ꝙeꝫ est vt ꝙsilias est causa z pater filij z oīno facies facti. id est Causa efficiens est causa mouēs vel pduēns aliꝙd vt suto: calcei. Vnde cause efficientes sunt multiplices fm q̄ agentia sunt multa. Et cause finales sunt multiplices de qb⁹ in ꝓdicta qstione sufficiēter ō: fm q̄ agentia agunt ꝓpter diuersos fines et fm q̄ mlta sunt entia que habent rationē boni. Primo ergo Causaꝝ efficientiū aliqua est conseruans que non pducit rem sed ipsam modo ꝙseruat in esse vt deus cōseruat omnes res: celum oīa sub orbe lune cōseruat. Alia est producens a q̄ res dependet in fieri vt sol est causa pducēs pluuie. Scō. Causaꝝ efficientiū aliq̄ est vlis q̄ ꝙcurrit vlr ad oēm actionē sub ꝙcauo orbis lune vt agens vle de⁹ intelligentie celum. Alia est ꝓticularꝫ q̄ ꝙcurrit solū ad vnū effectū eq̄ primo vt homo respectu laboris. asinus respectu equitationis. Tercio. Causaꝝ efficientium q̄dam est totalis scz a qua effectus totaliter z non ab alia pducit. z nō dat saltem vna fm viam Arest. q: tenuit q̄ in causis essentialiꝫ sub ordinatis inferior non agat sine actione supioris z superior nō ageret nisi mediāte inferiori. Alia est partialis que cum alijs causis iuuat pducere effectū. vt homo est causa hominis simlr semen. Quarto. Causarū efficientiū quedam est principalis que dirigit aliam in agendo vt forma substātialis lapidis respectu grauitatiꝫ in motu deorsum. Alia min⁹ ꝓncipalis siue instrumētalis que agit virtute alterius agentis. vt homo generans respectu celi. Item quinto. Causarum efficientium quedam est mediata que producit effectum mediante alia vt celum est causa mediata. similiter pater respectu filij. Alia dicitur immediata que imediate est cum effectu vt forma substantialis lapidis mouens ipsum deorsum. Sexto. Causaꝝ efficientium quedaꝫ per se: q̄dam per accidens. de quib⁹ de fortuna dicetur. Septimo. Causarū efficiētiū quedā positiua que pducit effectum vl cōseruat eum producendo vt domificator: dom⁹. Alia ꝓuatiua que est causa noue denoiatiōis rei solum. vt absentia naute est causa q̄ nauis submergitur. Octauo. Causarum efficientium quedam est actualis que actu agit pro effectu. Alia est potentionalis

que potest esse causa alicui⁹ effect⁹. Currēdo ergo p singulas diuisiones cause efficiēt⁹: ipsa pōt large sic describi. est a q̄ aliq̄d dependebat vel dependet in esse vel fieri simplr vel fm q̄d: positiue vel priuatiue: mediate vel imediate. Iste diffinitio claret ex p̄dict⁹. Ex hoc iā patet quō priuatio sit p se causa efficiens trāsmutationis naturalis: cū trī sit nō ens. j. phisi. Est em causa sine q̄ nō sit ue priuatiua. Stricte ꝙo causa efficiēs est ab Aresto. descripta vt sup̄. Causa ꝙo in genere stricte est fm Boetiū ad cui⁹ esse sequit aliud scz causatū. z itel ligit de causa actuali q̄ sp simul est cum suo effectu.

Quo ad secundū Nota q̄ causare est effectū ponere in esse. Ad hoc aūt q̄ effectus fiat q̄tuor req̄runt scz q̄ sit ab aliq̄. Scdo q̄ sit ꝓpter aliq̄d. Tercio q̄ sit ex aliq̄. Quarto q̄ habeat esse p aliq̄d q̄ ipm ponit in spē tiem. Vnde ex hūs q̄tuor trahunt quatuor rōnes causandi: corespōdentes quatuor causis. Causare em effectū p modū illius ex q̄ fit est causa materialis. p modū illi⁹ a quo fit: efficiēt⁹. p modū illi⁹ ꝓpter quod fit est causa final. p modū illi⁹ p q̄d fit est causa formalis. Vñ p q̄tuor q̄stituūa q̄rim⁹ causas cuiuslibet rei. ideo dixit grāmatic⁹. Ex vel de materiā notat a vel ab efficiente Per dat formale: sed ꝓpter dat tibi finē. Nunc q̄n querit vtr̄ sint soluz q̄tuor cause. Rñdet q̄ solū quatuor: sunt rōnes causandi siue denotatiōes causaruz ad q̄s oē q̄ causat reducit. Probat primo auctoritate Arest. in. ij. phisi. dicentis. Oēs aūt nunc dicte cause in q̄tuor incidūt modos manifestissimos. Idē vult. j. t. v. metha. j. t. ij. posterioꝝ. similr. j. de genera. Rōne pbat. q: soluz q̄tuor possumus q̄rere fm Aresto. ij. phisi. de aliq̄ re scz a quo sit. ꝓpter q̄d sit ex quo sit. t q̄d sit. sed he sunt rōnes causaꝝ. Si q̄ infinite cause ad effectū p ducendū ꝙcurrerent: ille reducerent q̄ maiori pte ad causam efficientē t tandē ad finalē. alie ad formalē t materialē. Itē omnis causa causat effectū: vel intrinsece q: ingredit eius subam. vel extrinsece q: nō ingredit eī⁹ cōpositōes Si primū: tunc vel disponit vt recipiat t est materia. vl vt recipiat t est forma Si secundū: vel effective producit t est efficiens. vel terminat actionē t est causa finalis. Illarū q̄ Aresto. hic in tertio tres posuit ꝓprietates siue cōditiones. Prima. Vni⁹ effectus in nūero possunt esse plures cause etiā in eodē genere cause. vt cause efficientes filij sunt deus: sol: pater: rō semialis t q̄litates prime Itē es est causa materialis dom⁹. domificato: ꝙo efficiēs. Secunda. Cause sunt sibi inuicē cause id est vna causa est causa alteri⁹: tm diuersimode. vt materia fm cōmētatorē est causa subiectiua forme. et forma est causa informatiua materie. Itē ambulatio est causa efficiens sanitatis t sanitas est causa finalis ambulatōis. Nec est incōueniēs idem esse effectū t causam t p̄sequs prius t posteri⁹ respectu diuerſoꝝ. Tercia ꝓprietas. Idem pōt esse cā diuerſoꝝ effectuū. vt vinum tpate sumptū est causa sanitat⁹. sed sine tpamēto sumptū est causa doloris. Itē nauta p absentiā est causa submersiōis nauis t p ei⁹ psentiā est causa saluatiōis nauis. Itē sol simul t semel indurat terrā t liquefacit cerā. Vñ ista auctoritas Arest. j. de genera. Idē incptū idē semp natū est facere idem. intelligit de agente particulari primo t p se: alis infinitas haberet instantias.

Tercio respōdet ad questionē. In qualibet naturali trāsmutatione: imo alteratiōe necessario ꝙcurrūt q̄tuor cause nō plures neq; pauciores. Probat. Oē q̄ fit aut est suba aut accidēs. Si suba: tū est cōpositum vel forma: ex quo materia est ingenerabilis t incorruptibilis. j. phisi. et soluz

Phisicoꝝ ii Questio x

accidentia in ipsa trāsmutanꝫ. Si est cōpositū tūc habet materiā z formam q̄ sunt causa materialis z formal: z q: nihil pducit seipm ex Aresto. nihil gignit seipm. necessario reqrit causaz efficientē. z qz est actio naturalis: necessario fit ꝑter finē. ij. phisicoꝝ. ḡ etiā habet causam finalē. Si ꝯ est forma substantialis vel accidētalis: tunc qz nihil ex nihilo fit. j. phisi. est necesse q̄ fiat ex aliq̄ siue in aliq̄. z est causa materialis. Alie cause ꝑbanꝫ sicut de composito. Sed si qrit An cuuslibet rei que iā est sint q̄tuor cause. Rādeꝫ q̄ solum ens naturale cōpositū ex materia z forma habet causas q̄tuor. vt patet inductiue. Deꝰ em̄ nullā habet causaz sed met est causa efficiens z finalis. Vñ non est inconueniēs causas aliq̄s esse easdē in re vt etiā forma sub̄alis est causa efficiens motꝰ z est causa formalis lapidis. licet rōnes causaꝝ nunc̄ coincidant. Sed intelligētia habet solū causaz efficientē ꝓseruātē z finalē ꝑm viā Arest. Materia ꝑma ꝑtie vt cause supra diffiniunt̄ non habet nisi causam ꝓseruā tem efficientē z finalē. Ania pariter. Accidētia etiā habēt solū has duas: cū nō habeāt materiā ex q̄. z nō habent formā. qz alias accidētis esset accidens. Dis ḡres ꝑter deum habet causam ꝓseruantem: efficientem z finalē. nō autem efficientē ꝑducentē. qz multe res actualiter ꝑducte sunt z ampliꝰ non ꝑducunt. Hanc ḡ causam efficientē ꝑducentē hic descripsit Arest. z qz exēplificauit patrē esse causam filij: queritur

Questio x

Vtrū pater sit causa filii. In

qua q̄stione duo sunt videnda. Primo quid sit pater: filiꝰ: mas: z femia. Secundo vt remissi me ꝑmo phisicoꝝ hoc loco velle dicere de generatione hominis z semine locupletius.

Quo ad primū Nota q̄ pater ꝑm viridanū est animal qđ de sua suba generauit aliud aial secum in eadē specie. Filius ꝯ est aial gentium de suba alterꝰ animalis secū eiusdē speciei. Et ille diffinitiones sunt bone z date phisicaliter. Logici em̄ aliter diffinirent q: sunt correlatiua pater z filius. Primo ḡ ōz: est aial. vnde in vegetabilib̄ z plāt̄ z in inaiatis nō est pater nec̄ filiꝰ sed solū in aialib̄ scz q̄ generant ꝑ ꝓpagationē semis. Vñ sol nō est pater rane ꝛ vel alioꝝ aialiuz q̄ generant generatiōe eq̄oca. nec terra est eoꝝ mater. z sic de simulib̄. Dicit: qđ de sua suba z. Vnde illud aial generat aliud de sua natura siue suba qđ aliud pducit ꝑ decisionē semis a q̄tuoꝛ mēbris ꝑncipalib̄. z sic hō nō est pater vermiū q̄ in eo nascunt. qz fiunt ex materia putrefacta flegmatica. Ita etiā incubus nō est pater eiꝰ quē gignit nec̄ succub̄ est mater. Vñ succubꝰ ꝑm sctm̄ Augustinū est diabolus q̄ mediante aere assumit corꝑus sub specie pulcre mulier̄ z ꝓsternēs se viro recipit semē viri emissum. z idem semē (ante se ꝑmutās in speciē z formaz viri) in aliā mulierē ꝑ coitū effundit. et si generat filiꝰ ex illo is nō est filiꝰ incubi sed huiꝰ viri a q̄ sperma a ꝑncipio est receptū. Et sic patet q̄ idē diabolus est incubus z succub̄. z hoc ꝑm doctores theologos. Medici ꝯ aliter de incubo et succubo loquunt̄. Vas ꝯ ꝑm Arest. libro. j. de gener. aialiū est aial qđ in alio generare pōt. Femia qđ in seipso generare potest.

Quo ad secundū Nota q̄ oēs medici ꝑter digestionē in ore ponūt tres digestiones ꝑncipales. Prima est in stomacho vbi puꝛ ꝑtus attra

ctiua epatꝫ ad se trahit. z impuꝝ siue fex p̄ secessum exit in cloacaz. Secunda digestio fit in epate vbi purū de cibo alterato in stomacho tā assimilat lacti sanguineo z attrahit ipm̄ totus attractiua cordis. sed impuꝝ recipit ad vesicam z est vrina. Tercia digestio fit in corde vbi impuꝝ ptim trāsit ad testes siue vasa spermaꝫ: ptim in sudorē. puꝝ ꝙ distribuit oīb̄ venis z mēb̄is totius copis. Et q̄a cerebro oriunt nerui z vene patet q̄ semen descendit a q̄tu or membris principalib̄: saltem principaliter. scz corde cerebro epate et testi/bus. Prio ḡ occurrit hic dubiū An necessario ad generatiōez duo cōcurrāt semina. scz viri z mulieris. Rndet fm omnes q̄ sic. vt dicit Arest. xv. aialiū. Fet⁹ fit ex pmixtione duoꝝ spermatū. Sed vtꝝ semen viri ingrediat subaz fet⁹: Arest. z oēs peripatetici tenent q̄ nō. Vñ tenent q̄ sperma viri habet se in generatione sicut dans formā: excitās mēstruum siue semen mulieriſ ꝓpter sui actiuitatē. z tādē cū sufficiēter formā siue suā actionē impssit exalat a matrice. patet hoc auct. Arest. li. ij. de generatiōe aialiū. Corp⁹ aialiū ex femia est: aia ex mare. Et libro pmo ibidē. Nulla ps fet⁹ semen mariſ est. sicut nec a fabro q̄cq̄ secedit ad ligno ꝝ materiaz. natura em̄ maris semie vtit quasi in/strumento. tc. Alij sic allegant. Et spermare z sanguie mēstruoso nō fit vnū nisi quēadmodū ex carpētario z ex ligno lectulū. Ratio Arest. fuit. q: alis semen viri esset agēs z patiēs. in actu z potētia. transmutās z trāsmutatum: qm̄ fm oēs semē viri habet se vt agēs z semē mulieriſ vt passum. ḡ si ingredi/ret substantiā fet⁹ necesse esset ipm̄ transmutari. Contra hanc tn opinionez sunt cōmuniter oēs medici quib̄ in hac ptē est cōfidendū: cum negociū istō sit de foro suo: dicentes ambo semina ingredi subam fet⁹. imo q̄ etiā semē viri habet se vt transmutās z excitās semen mulieriſ. Vnō Galien⁹. Quicūq̄ dixit q̄ sperma nō morak in matrice sed exit ex ipsa: non bene dixit. eo q̄ appetitus matricis non est ad sperma reiciendū fm naturam sed potius ad retinendū ipm̄. Et refert exemplū de quadā impudica muliere saltante. parisiter Hypocras z Auicenna. que exēpla mihi nō licuit hic ponere: ne pietatē offenderē. De hoc lege Albertū magnū libro nono de aialib̄. Adrōnē Aresto. dr Non esse inconuenies q̄ idem est agēs z patiens respectu diuersoꝝ. forma em̄ substantialis semis viri mediāte rōne seminali transmutat semē ipm̄. Fusis ḡ seminib̄ ad locū suū p̄ actionē caloris naturalis mulieriſ z ratiōis seminalis: in pmis sex diebꝫ assimilant lacti. in nouez subsequentib̄ sanguini. in duodecim assimilant masse carnee. z tandē in decēocto vltimis diebus figurant z organisant mēbra totiꝰ corpis. Et fm Arest. vj. aialiū pmo formatur cor. q: est p̄ncipiū motꝰ. deinde epar. z sic ꝙsequenter. Vnde cōiter fetus formak in q̄draginta vel q̄draginta q̄nq̄ dieb̄. q̄ formatio a mēbris interioribus z non exterioribus incipit. sicut dixit Democritꝰ. Partes ḡ grossiores et densiores spermatū siue menstrui abeunt in ossa z carnes. rariores ꝙ z subtiliores in mēbra p̄ncipalia z spiritualia. Puer tracꝫ si tērat exire septio mense: inuenīes obstaculū sentit dolorē q̄ nō potest recuperi statim. quia est adhuc nimis subtilis z tener. ergo exiens septimo vel octauo mense: non diu supuiuet vel erit puer semp defectuosus. Imo mēse octauo regnat saturnus qui ꝓpter suam frigiditatē et siccitatē que sunt ꝓtraria vite mortificat. Nono ꝙ mense regnat iupiter qui dator est vite. ergo tunc exiens puer fortis et robustus erit. Sed que sit causa quare modo generak mas: modo femina. dimissis multis friuolis opinionib̄: placuit mihi hec vnica q̄ est Arest. Si semē est spirituosum z multe virtutis siue caloris: est generatiuuz masculi. Si ꝙ sic

frigidum et remissum in spiritib⁹: est generatiuum femelle. Cuius experientia est. quia iuuenes t flegmatici similiter effeminati viri frequēter si generāt: generant puellas. Ne aūt ꝓbus nimis vsurpet negociū medicoꝝ: hec t multa alia scrutent a medicis: pſertim ab Alberto magno p totū lib⁹ nonum de aialib⁹. De rone ꝙ seminali t semine t similib⁹ dictum est. j. phisicoꝝ. q̄stiõe viceſima prima.

Respondet ad questionē. Pater est causa efficiens filij me/diata t partialis. vt patet p Arest. qui tale exemplū de causa efficiente dedit Et. v. metha. Pater est causa pueri. et. viij. ethicoꝝ. pater tria beneficia dat puero. Est em causa generandi: causa nutriendi: t causa disciplinandi. Ra/tione, ꝓbat p diffinitionē cause efficientis. Item filius est a suo patre vt oēs cōcedunt. sed a vel ab exprimit rationē cause efficientis. Item pater est cau/sa seminis t semē est causa filij. igit pater est causa filij. q: q̄cquid est causa cau se etiam est causa causati. Causa ꝙ immediata efficiens filij est ratio semina lis cum q̄lificatiuis dispositiōibus que oꝛganizant membꝛa et fm viam na ture educunt fo:mam de potentia materie. Materialis ꝙ causa est sperma et menstruum.

Arguit. Pater non est causa filij. quia causa est ad cuius esse sequit aliud ex Boetio. sed ad esse patrꝭ nō sequitur esse filij. q: est possibile q pater emisso semine statim moꝛiat. imo antea diu fuit t nō fuit filius. Respō det q Boetius ꝓprie intelligit de causa p:out dicit respectum ad causatum sicut coꝛrelatiuum. Vnde logicaliter nemo dꝛ pater nisi actu habeat filium t nemo dicit filius nisi actualiter habeat patrem. Relatiua em sunt simil na tura ex ꝓdicamentꝭ. Hic ꝙ loq̄mur de causa phisicaliter que est principiuꝫ alicuius effectus. Vel dꝛ q Boetius loquit de causa imediata.

Arguit. Nihil est causa alicuius totius nisi sit causa alicui⁹ ptis. sed pater nō est causa materie filij: cum sit ingenerabilis. neq̄ fo:me: q: fo:ma creat vel educitur de nouo de potentia materie. Respondet fm viam nature. sicut pater est causa seminis ita etiam est causa rationis seminalis se/minis. illa aūt ꝙsequēter est causa efficiens filij t fo:me, producende. Si aūt dices: tamen anima ex fide creando infunditur. Respondetur q pater ad/huc sit causa filij quia administrauit semē ex quo generat. sicut in edificatiōe domus ille q̄ apꝑtat lapides etiā est causa efficiēs ptialis. vñ ꝓprie pr̄ non est causa filij.

Arguit vltimo. Semen non est causa filij. igit neq̄ pater. quia ex q̄ causa est nobilioꝛ in causando q̄ su⁹ effectus sicut dicit Arest. et ipa non agit p eius coꝛruptione quando ꝓducit effectum. sed si deberet filius ge neran necesse est semen p:ius coꝛrumpi. ergo non est causa filij. Respondetur concedendo q forma substātialis seminis mediāte rone seminali agat ad su am coꝛruptionem non p se vt ꝓbat argumentū. sed solum per accidens. et il lud non est inconueniens. vnde semen est causa filij per se. De causis ergo p se Arest. per totum tractatū tertiū determinauit. In tractatu vero quarto incipit determinare de causis per accidens que sunt fo:tuna et casus. Ergo consequenter queritur.

Questio XI

Vtrū diffinitio fortune quā

dedit Aresto. sit sufficiens. Pro qua diffinitōe Nota primo q Aresto. hic in
textu p inferēda diffinitōe fortune ꝓmittit q̄tuor diuisiones. Prima. Eorum
que fiūt aliq̄ fiunt sp eodem mō. id ē eodem ordine a sua causa. id ē que aliter
fieri nō possunt. vt ortus z occasus solis oīi die. Alia aūt fiunt frequēter
id ē ꝓmūiter ita eueniūt. vt calefactio in estate. frigus in hieme. hominē ge-
nerari vno capite. hoiem ridere in gaudio. Alia ꝓo eueniūt extra semp z fre
quenter. id ē alia raro fiūt. vt petrū inuenire florenum. fodere et inuēire the
saurū. Dicit ergo Aresto. q ꝓmi et secūdi effectus nō sint a fortuna vnō ꝫ
solū tercij. Secūda diuisio. Eorum que fiunt aliqua sunt notabil' bonitatis
vel malitie. Alia nō sūt notabil' bonitatis vel malicie. Vñ ille effect⁹ ē notabil'
bonitatis vel malicie q̄ est dignus vt circa ipm agens diligenā⁹ egisset. Vt
sic. qui si fuisset ꝓcognitus agens magis laborasset. p eius adeptōe vt fuga.
vt fractio cruris p gradū. abscisio digiti in messe. qm̄ si homo ꝓscisset ita
euenturum cautius egisset. Item inuentio florenī vel thesauri. Ille ꝓo effect⁹
nō est notabilis bonitatis vel malicie: qui si etiā esset ꝓcognitus agens non
curasset an eueniret vel nō. vt casus pediculi ad fricatōem capitis. casus ca-
pilli ex fricatione barbe. Solū aūt respectu ꝓmi effectus habz fieri fortūa
Tercia diuisio. Eorum que agūt quedā agunt fm ꝓpositū. quedā vero non.
Vnde agēs fm ꝓpositū est qđ agit ex intentōe deliberatōe siue voluntate.
vt solum habens vsum rationis vt hō. Agens aūt non fm ꝓpositū est quod
agit p̄ter intellectū z voluntatē. z alias appellat agens naturale. vt infās: fa
tuus qui licz sint rōnales q: componunt ex materia z forma būana. nō tamē
vtuntur ratōe. Item brutū z alia inanimata vt ignis lapis ꝛc. Hō solum
agens voluntariū siue fm ꝓpositū facit aliq̄d a fortuna. Quarta diuisio.
sicut ens est duplex p se et p accidens. ita causa siue agens est duplex. p se z p
accidens. Causa p se est que agit vel pducit effectū p intentū ab ea siue cui⁹
gratia egit. vel que exp̄mit ratōem in effectu pducto. vel que actualiter influ
it in effectū. Exemplū primi. vadens ad forū vt emat pisces est causa p se em
ptionis. Secūdi. domificator est causa p se domus q: ipe habet tale nomē
a domib⁹ faciēdis. Exemplū tercij. forma lapidis est causa p se motus deor
sum. Causa vero p accidens p oppositū describit. s. que pducit effectum cu
ius gratia nō p̄ncipaliter egit. vel que nō exp̄mit ratōem effectus. vt sortes
est causa domus facte. nō in quātū sortes sed q: domificator. Vel que non in-
fluit in effectū ipm conseruādo. vt aperies fenestrā est causa p accidēs lumi-
nis ingredientis. In ꝓposito fit mentio de causa p accidens q̄ ad p̄mam
clausulā. s. que nō agit effectū p̄intentū. Vnde sicut causa ita z effectus est
duplex. Per se cuius gratia p̄ncipaliter causa egit. vt sanitas respectu medi
ci. Per accidens cui⁹ gratia agens nō p̄ncipaliter egit. vt si ires ad stubā p-
pter hoc vt calefieres et pedē ledereris tūc lesio est effect⁹ p accidens. Ex hijs
quatuor diuisiōib⁹ Aresto. in textu infert diffinitōem fortune dicēs. Dānife
stū ita q̄ fortuna sit causa fm accidens in hijs que in minoꝛi sunt fm ꝓpo-
sitū eorum que ꝓpter hoc sunt. Et sic̄ diffinitōem ponit Aresto. xij. me-
taphisice dicēs. Fortuna est causa p accidens in factis fm electōem eoꝝ que
fiunt ꝓpter finez. Et debz diffinitio sic intelligi. Fortuna est causa p accidēs

id ē nō pintendens effectū in hȳs que in minori sunt. id ē q̄ effectus raro cō tingit sue cause. fm ꝓpositū id ē q̄ effectus fit in agente et voluntate eoꝝ que ꝓpter hoc sunt. id ē q̄ effectus est notabilis bonitatis vel malicie. Et breuiꝫ fortuna ꝓrie nō est aliud nisi aīa hois agens aliquē effectū pintentū ad quē sequitur aliꝰ effectus cuius gratia pncipaliter nō egit qui tñ est notabilꝭ bo nitatis vel malicie. Vnde patet q̄ ad hoc q̄ aīa hois sit fortuna duo sp̄ req runtur effectus. Primus pintentus cuiꝰ gratia aīa agat. vt velle emere pi scis. Secūdus nō pintentus. scz qui sequitꝫ ad pmū. vt in emēdo pdere flo renum. Ideo aīa dicit causa p se respectu pmi effectus. z eadē aīa dicit cau sa p accidens respectu secūdi effectus. Patz ergo pmo q̄ idē est causa p accī dens et fm ꝓpositū licz opponant. tñ in diffinitōe nō determinant idē z eo dem modo. Secō q̄ nō est idem p accidens et qō raro fit. q̄ illuminatio stu be quotidie est p accidens. scz p aptōem fenestraꝝ et tñ nō fit raro. Jtez ecli ꝑsis solis fit raro et est p se et nō p accidens. scz p interpositōem lune int̄ so lem et visum nostrū. Tercio patet. si petꝰ dormiret rome z colonie sua do mus rueret sibi nō esset hoc a fortuna. q̄ ad dormitōem nō est secuta ruina domus. q̄ dato q̄ vigilasset itidem cōtigisset. Vnde fortuna est bona z ma la. Bona fortuna fm Aresto. ōr eufortuniū. mala dicit diffortuniū. Dicit p mo. nō agens cū deliberatōne siue nō pintendens effectū ꝓpter pmam cau sam z intelligentias. q̄bus fm Aresto. nihil cōtingit a fortuna cū oia agant et pintentiōe. Dicitur q̄ raro cōtingit zc. ꝓpter effectus nō pintentos q̄ sp̄ se quunt ad pintentos. vt tritio calcei eūdo ad forum. ambulādo in estate. ad quam ambulatōem sequit calor zc. Dicit fm ꝓpositū ꝓpter inaiata et bru ta quibꝰ fm Arest. hic et sūt infantib̄ nihil accidit a fortuna. Vnde p̄ dif fert fortuna a casu qui fit in agente sine ꝓposito. Et licz sicut Aresto. in textu dicit. protarchus appellauerit lapides fortunatos et quib̄ fiebant altaria deoꝝ. q̄ plus honorant hȳs q̄ sunt circa altaria qui calcant pedib̄. tñ hoc solum est metaphorice et nō ꝓprie. Dicit q̄ est notabilis bonitatis zc. quia si videres p fenestrā gratia vocandi petrū et musca volando te rāgeret: non esset fortuna cū sit nullius mom̄ti. Vnde de quāto effectus est maioris bo nitatis vel malicie de tāto est magis fortuitus. Ergo dabilis est magnus z maxim⁹ effectus fortuitus nō aūt minimꝰ. Vltimo ḡ ptz ex hac diffinitōe q̄ fortuna est in re ipe intellectus hois. dicente hic Aresto. Unde circa idez et intellectus z fortuna est. ꝓpositū em̄ non sine intellectu est. Intellectꝰ ergo natura dicit in ꝯtum agit p se. fortuna vero qñ agit effectū p accidens. Lo tus ꝙ homo appellaꝫ fortunatus ab intellectu. sicut appellaꝫ mouēs ab aīa mouente. Sequitꝫ ḡ q̄ solū homini accidit aliq̄d a fortuna. Sed dī. vulgꝰ dicit lusores z mercatores habere fortunā et tñ nō volūt significare q̄ habe ant aīam agentē effectum nō pintentū cū maxime intendāt. Respondet q̄ fortuna accipit tripliciter. Primo vulgariꝫ siue fm modum loq̄ndi vulgi. s. p effectu fortuito q̄ accidit ꝓter intentōem. Jsto mō accipiūt vulgares dicē tes aliquem habere fortunā q̄ euadit multa ꝑicula. imo largiꝰ accipiunt p q̄libet effectu fortuito dicentes lusores habere fortunā. Et Aresto. in li. de bona fortuna. Ubi est plurimꝰ intellectus ibi est minima fortuna. Nō q̄a intelligentes oia pintendūt sua negocia. vbi minimꝰ intellectus ibi maxi ma fortuna. q̄ fatui vel nō intelligētes paꝫ vel nihil pintendūt. Secundo fortuna accipit ꝑ illo q̄ dat fortunā. z est fortuna fortunās. Jta dicūt astro logi iouem esse fortunā maiorē z venerē minorem. Martē minorē i fortunā

saturnū vero maiorē. Vnde nihil aliud est illo modo fortuna q̄ dispositio siderum et stellarū inclinans ad hunc vel aliū effectū. et est a pte rei illa fortuna eadem cū fortuna pmo modo. Vulgus em̄ apud quē effectus est notior fortunā exprimit p effectum. scientes vero causam cognoscentes exprimunt fortunā p causam. Vulgus em̄ dicit. iste hō habet magnā fortunam dantes p hoc significare q̄ sit natus p fortunam. vel a causis dantibꝫ fortunam. De hoc tamē latius infra de fato. Tercio accipit et fm phisicos p ipsa aia intellectiua cui aliquid accidit p̄ter suā intentionem. Et ita accepit arestoteles fortunā in ꝓposito. Patet ergo ex p̄dictis. in fortuna semp req̄runt duo effectus. vnus p̄intentus alter vero nō p̄intentus qui appellat effectus fortuitus. et est effectus q̄ fit ab agente voluntario nō tamē intentus ab eodē. Fortuna ergo dicit respectū ad effectū fortuitū. Vnde tūc ania incipit esse fortuna qñ incipit effectus fortuitus. et nō tūc qñ icipit agere deliberate. vt patet ex tota diffinitione. alias em̄ sp esset fortuna. q̄ est falsum. q: fortuna dicit respectum ad effectum fortuitum.

Zeno

Respondet ad questionē, diffinitio fortune ad intellectū pdictū est sufficiens. pbat auro. Arest. ij. phisicoꝝ. t. xj. metha. vt supra. Et rōe p condītōes bone diffinitōis que omnes ipi inueniunt.

Arguitur pmo. de fortuna nō est scientia. ergo Arest. male de ea tractauit et diffinitōem dedit. q: fortuna fm Arest. hic in textu est imanifesta hūano intellectui. Ite est incerta t ꝓtingens. ibidē. imo dicit. Nihil vt debitum vtiq; a fortuna fieri. Ite cause p accidens sunt infinite. quaꝝ fortūa vna est. ij. phisicoꝝ. sed infinitū est nobis ignotū. pmo hui⁹. Rndet. fortuna est incerta et imanifesta intellectui. id ē nō p cognita vel p̄intenta. Infinite etiā sunt cause p accidens. id ē indeterminate respectu effectū nō intentoꝝ. Vnde cū fortuna sit ita incerta et nō fiat in effectibꝫ qui semp aut frequēter fiunt. sed raro videt quodāmodo esse nō ens. t nihil videt quodāmodo fieri a fortuna. Et ꝓpter hanc incertitudinē Arest. in hūs ꝙbis laudat antiq; q̄ nihil dixerūt fieri a fortuna. quā tñ opinionē pius reprobauit. g̃ de fortuna ē sciētia tanq̄ de causa p accidens. licz sit incerta respectu intentōis vel volūtatis. non tamen quid sit tc.

Arguitur scdo. fortuna nihil est q: omnia p̄intendūt admi nus a pma causa: vt voluit Plato in thimeo dicēs. Nihil est fortū sub sole cuius causa legitima nō p̄cesserit. Dia em̄ diuina, puidentia p̄intendit. Quam Boetius vt infra de fato patebit, pbat t admisit. Rndet. argumentū, pbat q̄ nihil fit a fortuna respectu pme cause. cū nō agat aliquē effectū nisi ipm̄ p̄intendat. boibus aūt aliquid fit a fortuna. Idē g̃ effectus est p̄intentus a pma causa et nō p̄intent⁹ ab agente ꝑticulari qō est homo

Arguitur tercio cōtra diffinitōem. si sortes eundo ad fozꝫ p emēdis piscib⁹. t inf ambulādū cogitaret q̄ in diebꝫ suis aūq; morē obiret esset inuēturus florenū t tūc inueniat ei⁹ aia est fortuna. t tñ diffinitio sibi nō q̄ret cū ista inuētio sit p̄intenta. Rndet. q̄ aia sua in tali casu sic fortuna. et licz p̄intendat nōnunq̄ se inuenire florenū nō tñ p̄intendit inuentōem hui⁹ floreni vel hanc inuentōem. Ite etiā dato q̄ aliq̄s p̄intendat sibi euenire aliq̄d et nō hoc vel illud. si aliq̄d tūc eueniat vt lesio pedice vel fractio cruris. adhuc anima est fortuna. Et sic nō deberet addi ad diffinitionē particulari intent.one.

Questio XII

Utrum casus et fortuna sint

cause efficientes suoꝝ effectuū. In capitulo quarto tractat⁹ quarti hui⁹ scī cūdi postq̄ Aresto. phauit casum ⁊ fortunā esse causas p accidens. conse q̄nter phat q̄ reducant ad causam efficientē. ibi. Sed modoꝝ causaꝝ in q̄ bus est vnde principiū motus vtroꝝq̄ ipoꝝ est. Et ratio sua est talis. Jn tellectus et natura sunt cause efficientes. sed fortuna est intellectus et casus ē natura. sgitur ⁊c.

Unde primo notandū q̄ Arest. inter casum et fortunā duas ponit differētias. Prima. casus est in ampli⁹ q̄z fortuna. id est in plus et supior. q; quicquid est a fortuna est etiā a casu sz nō ecōtra. Secūda. fortuna est circa opatōem volūtariā. id est in habentib⁹ ꝓpositum siue deliberationem. sed casus in nō habentibus ꝓpositū et voluntatē. Unde infert q̄ inanimatis brutis ⁊ infantib⁹ nihil euenit a fortuna. q; nō agunt p intellectū. Illis aut̄ aliq̄d euenit a casu. vt equus currens ex bello saluatus est a casu ⁊ tripoda deoꝛsuz cadens fit apta in terra vt sup eam sedeam⁹. et hoc a casu Quia aut̄ he due differētie sibiīuicē sunt cōtrarie ⁊ nō possunt simul stare eodem modo accipiendo casum

Nota secundo q̄ casus in ꝓposito accipit primo pro effectu casuali. Et apud Boetiū est inopinate rei euentus. id est effectus euenies p accidens vel pter intentōnem. vt cōmūiter dicim⁹. equus fregit crus a casu. Et ita effectus casualis est supior ad effectū fortuitū. Strictius aūt effectus casualis est effectus agentis naturalis. id ē sine volūtate p accidens. vt si lapis cadens deoꝛsum in aquā interficeret. vel lederet piscem. talis lesio est casus. quia per se lapis mouet deoꝛsum tanq̄ graue sed p accidens ledit piscē. et illo mō effectus casualis et fortuitus opponunt. Scōo mō et in ꝓposito Casus accipit p ipa causa vel forma substātiali cui aliq̄d euenit p accidens. et tūc accipit duobꝫ modis. Primo large. et sic diffinit. Casus est causa p accidens in hijs que in minoꝛi sunt eoꝝ que ꝓpter hoc sunt. hoc est Casus est forma substātialis alicui⁹ ꝓpositi p se agens aliquem effectū ad quem sequitur alius effectus. Per accidens et tunc reperitur in agentib⁹ naturalibus et etiā voluntarijs. quo modo est supior ad fortunam. Et ita procedit prima differentia Arestotelis. Scōo et stricte est causa per accidens in hijs que i minoꝛi sunt sine ꝓposito eoꝝ que propter hoc sunt. id ē Casus est forma agentis nō voluntarij. pducens aliquem notabilem effectuz per accidens qui sequit ad effectū p se pductum. vt si lapis caderet de turri ⁊ remaneret sup aliquo affere supius vel foramine tunc eius forma substātialis esset casus. Et sic opponit fortune. q; fit solū in agente pter intellectū vt in animatis infantibus et brutis. Et hoc modo intelligit secunda differentia Arestotelis. Est tamen verum q̄ solum fit in agente preter intellectū respectu primi effectus per se et secundi effectus p accidens q̄ ad primum sequitur. qui duo effectus semper requiruntur ad casum. Unde si Petrus ascenderet turrim vt videat regem cum exercitu ingredientē ⁊ deoꝛsum caderet et cadēdo iudeū interficeret tūc eius aīa esset casus respectu

interfectōis. cadit em̄ deo: sum p se: ex q̄ est grauis: z sine sua volūtate. ad quē motū p se sequit interfectio. vñ eadē ania petri est fortuna respectu casus de o:sum. et casus respectu interfectionis. Sed adhuc differūt casus z fortuna. q: hoc est respectu diuersoꝝ. Quia aūt hoc rarissime euenit: ideo dixit Aresto. q casus solūmodo esset in agēte sine ꝓposito. fortuna ꝙo in agēte cū ꝓposito. Quā differentiā hic tangit cōmentator: dicēs. Ex se z casus id est fortuna et casus in rei veritate sunt due species quaꝝ altera est in reb⁹ voluntarijs z secunda in rebus naturalib⁹.

Cōclusio. Casus et fortuna non sunt alie cause suoꝝ effectuum casualiū z fortuitoꝝ q̄ efficiētes. P:obat hec ꝯclusio ex ꝙbus Aresto. et sua rōne supꝫ adducꝫ. Et dicit hic cōmentator: Vtrarūq; locatur causaꝝ sub specie q̄ est illud ex q̄ ꝓncipiū motus z est causa mouens z agens. Alia rōne. Casus z fortuna sunt cause vt hic ꝓbat Arest. sed ratio nulli⁹ cause cōuenit ipsis q̄ efficiētꝫ. q: a fortuna z casu oēs ꝓcedim⁹ aliq̄d fieri. sed a vel ab ex:i mit causam efficientē. Jrē casus et fortuna sunt cause. sed nō materiales: finales: neq; formales. igit efficiētes. q: causa est solum q̄drupleꝝ. Nō em̄ sunt cause finales suoꝝ effectuū. q: agēs nō agit ꝓpter effectū fortuitū z casualem alⁱs essent effect⁹ p se. Nō etiā sunt cause materiales vl formales q: nō ingredi unt subam ipsi⁹ effectus. g̃ sunt cause efficiētes p accidēs.

Arguit̄ p:imo. Casus et fortuna sunt intellectus et natura, sed intellectus z natura sunt causa finalis. q: opationes que fiunt in toto cō posito fiunt ꝓpter formā. Etiā sunt causa formalis. quia sunt ps formalis z essentialis compositi. Et sunt causa materialis q: sunt subiectū suoꝝ accidē rium. vt intellectus est subiectū scie z virtutis. forma ꝙo naturalis est subie. tū opationis speciuoce z intrinsece. ergo etiam casus z fortuna sunt causa fina lis formalis z materialis. Rñdet totū ꝓcedēdo q eadē res in nūero q̄ est fortuna vel casus est etiā causa finalis formalis z materialis. imo etiā causa ef ficiens p se. nō aūt suoꝝ effectuū casualiū z fortuitoꝝ vt supra ꝓbatū est. Ergo patet q̄ q̄tuor cause z causa p se z p accidēs nō distinguunt realiter sed in ratione causandi vt supra latius.

Arguit̄ secūdo. Fortuna non est oīno causa auto. Arest. vij. metha. Cause infinite sunt a q̄b⁹ fiet q̄ a fortuna est. ꝓpter q̄ incerta est humane cognitiōi z est causa fm accidēs sed simpl̄r nulli⁹ est causa. z si simplici ter nulli⁹ est causa tūc oīno nō est causa. Rñdet q simpl̄r in illa auto:itate valet tantū sicut p se. Jta etiā cōmentator de substantia o:bis dicit. Dis causa agens necessario est finalis. z loquit̄ de causa p se.

Arguit̄ tercio ite ꝙ auto. Arest. vij. metha. Quecūq; fiūt: aut fiunt a natura aut arte aut fortuna aut casu. Et subdit. Ars est ꝓncipiū agēdi in alio. Natura est ꝓncipiū actionis in ipso in q̄ est. fortuna et casus natu re z artꝫ sunt ꝓuatio. si g̃ casus z fortuna ꝓuant naturā z artē tūc nō sunt intellect⁹ z natura et p consequēs ratio Aresto. non ꝓcedit. Respōdet q fortuna et casus quia dicunt respectum ad effectum per accidens. ergo eadem ratione casus non est natura. quia natura per se agit. nec fortuna est intellect⁹ in quo est ars. quia intellectus inq̄ntum agit p artem: agit p se z cum intentione. ideo solum differunt ratione natura z casus: intellectus et ꝓnatura. qō ꝓbat argumentum.

Phisicoꝝ II Questio XIII

Questio XIII

Vtrum casus et fortuna re

periant in effectib⁹ q̄ ꝓtingūt ad vtrūlibet. Presens q̄stio mouet sup opini⁹ one Auicēn et cōmētatoris q̄ sup ꝑma diuisione supius dicta .scz. Eoꝝ que fiunt aliq̄ fiunt semp. alia frequenter. alia extra semp et freq̄nter: habēt tres opiniones ꝓprias. Auicēna em̄ tenet q̄ casus z fortuna fiant in effectib⁹ ad vtrūlibet. Cōmentator vero directe sentit oppositū. Quod q̄ sit motiuum vtriusq; z que opinio verior hic est videndum.

Notandum ꝓmo. tam effectus q̄ causa est triplex .s. in plu ribus. in paucioribꝫ et ad vtrūlibet. Effectus ꝓtingens in pluribꝫ est q̄ freq̄nter cōtingit et raro accidit oppositū. vt hominē nasci q̄nq; digitis et vno capite. pluere in marcio. vētos flare in autūno. ningere in hieme. raro ei⁹ oppositū videmus. Effectus aūt in paucioribꝫ vel raro ꝓtingens est q̄ raro accidit. eius ꝙ oppositus freq̄ntius. vt hoiem nasci sine manu. hominē nasci cū .iiiior. canescere. Effectus ꝙ ꝓtingens equaliter siue ad vtrūlibꝫ est q̄ pōt euenire vel eius oppositū indifferenter. vt Petrū scribere .paulum dormire. imo oēs effectus q̄ dependent a volūtate. Causa vero agens raro est q̄ raro ꝑducit illū effectū vel talē. vt hō generās filiū vno solo pede. Causa agens in pluribꝫ est q̄ frequenter ꝑducit aliquē effectū et raro videt oppositū vt sol in estate ꝑducit muscas et pulices. raro em̄ est visum oppositū. Causa aūt agens ad vtrūq; est que indifferenter pōt illū effectū ꝑducere vel aliud. vt hō pōt scribere vel nō scribere. Hic q̄ dubitares an quelibꝫ potētia actiua et passiua sit indifferens ad hunc vel aliū effectum receptiua vel causatiua id ē an solum volūtas possit in vtrūq; oppositoꝝ. vel etiā agens naturale. Dico ꝺ q̄ potētia pure passiua scz materia ꝑma est indifferēs ad recipiēdas caliditatē vel frigiditatē. q; est indifferēs ad quodcūq; .j. phisicoꝝ. In alijs aūt potētijs passiuis que cū hoc sunt actiue in hijs q̄ causant possunt equaliter ad hunc vel aliū effectū. vt volūtas pōt velle hoc vel aliud. In hijs aūt q̄ recipiūt habent se q̄dāmodo ad vtrūlibꝫ. vt intellectus ad scientiā z opinionē. naturaliter em̄ pl⁹ esset inclinatus ad sciētiā. Scdo ꝺ: agens volūtarium z ꝓ intellectū pōt agere indifferenter hūc vel aliū effectū siue comparet ad certū passum siue nō. vt hō pōt legere vel non legere. Vñ dicit Arest. ix. metaphisice. Potentie ratōnales possunt in vtrūq; oppositoꝝ. Tercio dicitur q̄ nullū agens naturale .s. q̄ nō agit ꝓ intellectū si applicat ad certū passum siue subiectū potest indifferenter in hunc vel aliū effectum. q; agens naturale solum determinat ad vnum ꝓ se. vt dicit. ix. metha. Natura est determinata ad vnū. Et .j. de generatōe. Idem inq̄tū idem semp natū est facere idē. ignis em̄ si applicat cōbustibili nō potest nō calefacere. Influētia celestis si applicat certe glebe terre nō potest nisi ꝑducere muscas vel mures. Hoc tamē vez est ratōe effectus agens naturale de sua natura nō est magis determinatum vt magis iste effectus ꝑducat vel eueniat et nō alius. Exemplū. lapis cadens deorsum in aquā z interficiens piscē. Ista interfectio est cōtingens ad vtrūlibet nō ratōne ipius lapidis ita se mouentis deorsum sed ratōne piscis aque vel alicuius alterius. quia fuit possibile q̄ poterat nō interfici. vt si viso lapide dedisset fugam vel ad fugam alioꝝ piscium etiā fugisset. Ergo dicatur cōclusiue q̄ agens naturale et se nō potest sibi applicato certo passo i

vtrūlibet. et ita loquat cōmentator qui hic stimulat Auicennā. Effectꝰ vero agentis naturalis est cōtingens ad vtrūlibet. Et sic debēt Auicenna intelligi. cuius mens hec fuit.

Notandū est secūdo q cōmentator specialiter infestꝰ Auicē ne nitit eum redarguere q dicit casum t fortunā reperi in effectibus q pūnt ad vtrūlibet. Cōmentator em directe tenet oppositū. Et ratio sua potissima est hec. Nulla causa agens est ad vtrūlibet ex quo agens est determinate actōis et effectus ad vtrūlibet est indeterminatꝰ. alias em nō plꝰ pduceret illum effectū q suū oppositū. sed casus et fortuna sunt cause agentes: vt supra in questiōe pcedenti est pbatum. Respondet ad hāc rationem p distinctōem tā supius data. Alia ratio cōmentatoris Aresto. diffinies fortunā dic. q sit causa p accidens in hijs que in minori sunt ꝛc. sed effectus ad vtrūlibet opponit effectui qui fit in minori et raro. Respondet Auicenna q esse vt fieri raro nō est causa q aliq̄d fiat a casu et fortuna. alias eclipsis solis et res ponderose essent a fortuna vel casu. sed quo ad raritatē cause scz que nō p se ē causa effectus p accidens intelligit Arest. nō curādo an talis effectus sit contingens vt raro vel pūngens ad vtrūlibz. et sic raro nō dicit raritatē tēpis sed cause. Alia ratio cōmentatoris. te sedere est effectus pūngēs ad vtrūlibz. t nemo dicit hoc esse a casu et fortuna. Respondet q aliq̄ effectus contingēres ad vtrūlibet nō fiūt a fortuna. vt illi qui pintendunt. neq̄ dixit Auicenna q omnis effectus ad vtrūlibet esset effectus fortuitus. Vñ me cōmedere potest esse effectus fortuitus pariter me sedere: vt si vadaz ad domū petri vt ipsum videā et a casu ad mēsam suā collocer. Vnde q cum sedem freq̄nter fit cum pintentōe. g raro dicimꝰ sedere vel stare fieri a fortuna. Ergo patet q mens Auicenne fuit q effectus fortuitus et casualis sunt effectus pūngēres ad vtrūlibet. h est possunt ita vel aliter euenire. Et nō dixit vt sibi imponit cōmentator q cause q sunt fortuna t casus sunt sp cause agētes ad vtrūlibet. ꝓpēa questio nihil grit aliud q Vtrū effectꝰ casualis et fortuitus sint etiā effectus q possunt cōtingere ad vtrūlibz. id ē sic vel aliter. Et rndet cōclusiue fm opinionē Auicēne. q casus t fortuna reperiant etiā in effectib⁹ pūgentibus ad vtrūlibet. et nō solū in effectib⁹ q raro cōtingunt Hec pclusio patz auctoritate Auicēne q in hoc cōmentatorē bene dixit. Et Arest. j. posteriorū diffinies cōtingens ad vtrūlibet dicit. Contingens infinitū id ē incertū est q̄ sic et nō sic possibile est fieri. vt aīal ambulare et ipo ambulāte fieri remotū et oīno quod fit a casu. Vbi Aresto. explse exemplificat de casu. ergo a fortuito de fortuna. Ratōe Auicēne Arest. solū excluſit duplices effectꝰ respectu quoz nō fit fortuna. scz q fiunt semp t q fiūt frequenter. ergo videt admisisse effectū ad vtrūlibet. ille em nō opponit vt existimat cōmentator effectui q raro euenit. Itē diffinito effectus fortuiti t casual' pūenit effectui ad vtrūlibet. ergo respectu eius fit fortuna t casus. Et prz inductiue de multis effectib⁹ fortuitis t casualib⁹ q sunt pūngēres ad vtrūlibz et nō sp pūngentes vt raro. Dia argumēta cōmentatoris t alia pnt facile solui ex pdictis.

52

Questio XIIII

Vtrum fatum immutabili

influētia hec inferiora disponat. Aliq̄ hoc dubiū ꝓsueuerant mouere circa materiā de casu et fortuna hac ratōe. q̄ cum dictū sit nihil euenire a casu et fortuna respectu ꝑme cause que oia ꝑintendit. et cū sibi subordinent secūda intelligentia z influētia sine q̄bus fm mentē Aresto. agere nō potest: videtur sequi q̄ fatū ex quo dirigit a ꝑma causa imutabiliter inferiora disponat z trās/mutet. Sed tamē hec questio de fato nō spectabat ad ꝓpositū sed potiꝰ ad moralem philosophiā siue ad tertiū ethicoꝝ. vbi Aresto. redarguit platonē dicentē q̄ virtus et viciū partim innascerent. Modicū ergo extra presentez materiā de fato dicamus.

Notandū ergo ꝓmo q̄ fatum grāmaticaliter a fando deri/natur. eo q̄ fm gentiles et poetas quicq̄d iupiter cū suis dijs et deabꝰ. t. q̄li/tatibus et influētijs celi actiuis et passiuis ordinauerint et dixerint imo cō/clusissent fatū dicere ꝓ siue dictū. eo modo sicut nos dicimus. Ipe dixit et fa/cta sunt ipe mādauit z creata sunt. Inde dicebant sorores fatales quarum erāt tres. scz que dicebant dee parce vitā hois voluētes z in sua ptē habē tes. scz lachasis. glotho z attropos. De bijs latius apud poetas. Vñ vt ex sentētia poetaꝝ colligit. q̄cquid fatum erat necessario eueniebat et nō pote/rat hūano consilio impediri. imo dij met erant sub fato. Propterea liez ma/teria de fato sit maxime oneris et difficilis vt testatur Boetius diuus libro quarto ꝓsa sexta de cōsolatōne ꝓhie. non tamē est omnino negligenda at/q̄ totaliter posterganda vt multi volūt. quod clare expressit domin⁹ z egre/gius doctor Gerson in quodaz carmine super Magnificat: ita decantans. Multi quid fatum: quid sit fortuna requirūt. Solaq̄ sibi preter nomina sunt aliquid. Sunt aliquid: nec em sermo cōmunis inanis. Nil penit⁹ fru stra publicus vsus habet. Ergo aliquid de fato dicendū est. Et ꝓmo q̄ idē sunt fatum. fatalis ordo. fatalis necessitas. fatalis dispositio. Et fm men/tem astrologoꝝ poetaꝝ et gentilium est series siue ordo causaꝝ celestium in cuitabiliū disponens siue gubernās hec inferiora. Vel sic. est dispositio si/ue influētia astrorum imobiliter inferiora regens. Vnde patz q̄ fm opinio nem predictoꝝ astra et stelle suis influentijs quodāmodo cogunt et neces/sitant hec inferiora. Exemplum. Si in natiuitate alicuius hominis series astroꝝ dispositi q̄ deberet esse felix multo tpe et randē obire pessimā mor/tem vt sepe in hystorijs legit de regibus dixerunt ipi gentiles q̄ fatum vo/luit. Et probatur ista opinio ꝓmo auctoritatibꝰ. Homer⁹. Que data mihi sorte est nato fors me inuidia ꝑsit. Que natū inuoluit filis sibi parca seueris Cum mater pepit illum. Idē. Non est q̄ fatas parcaꝝ auertere leges Effu gere aut possit. Virgil⁹. ij. eneudos. Heu mihi inuitis phas quenq̄ fide/re diuis. Tercio eneudos. Incerti q̄ fata ferūt ibi sistere deꝰ Quito eneudos Quo fata trahūt retrahūtq̄ sequmur. Nono eneu. Fortuna oiportes z incui tabile fatum. Et vndecimo. Fata viā inuenīt. Juuenal⁹. Fata regūt boies fatū e in pribꝰ illis. Stat⁹. Proch gnara nihil mortalia fata coꝛda fui. Se neca diffiniens fatum dicit. Fatum est necessitas quam nulla vis dirimere potest. Idem. Fata volentem ducunt nolentem vero trahunt. Et Boeti⁹ explicans conditōnem fati dicit. Ea series celuz ac sidera mouet: elementa

ſtinuicē rēperat et alterna cōmutatōne trāſformat. Eadem naſcētia occidē/
riaq; oia p ſiles fetuū ſeminūq; reuocat, pgreſſus. Hec actus etiā fortunas
q; hominū indiſſolubili cauſaꝝ cōnexione ꝓſtringit. que cū ab immobili, p/
uidentie, pficiſcantur exordijs ipas quoq; imutabiles neceſſe eſt eſſe. Hec
Boeti⁹. Ouidius de triſtib⁹. Ratio fatū vincere nulla pōt. Seneca i trage
dijs. Regit fatis mortale genus. Lucanus. Preceps agit oia fatū. Tulli⁹
li. diuinationū. Fato oia fiunt. Secūdo, pbat hec opinio ratōe tali ex men
te Areſto. quem eccla aſſumpſit. Deus nihil, pduxit niſi mediantib⁹ cauſis
ſecūdis. ſ. influentia celeſti. et in tali, pductōe cauſe ſecunde habent ordines
inter ſe et quandā cōnexionē. z cum deus ſit imutabil⁹ et ſapientiſſim⁹. z ni/
hil ſibi eueniat a fortuna cauſa aut fruſtra ergo dirigit cauſas ſecūdas infal
libili cōnexione. Hoc etiā voluit Boetius vbi ſupra dicēs. Ordo nāq; fata
lis ex, puidentie ſimplicitate, pcedit. Alia ratōe. Vel quelibz pars cōtradi/
ctionis eſt fatata vel neutra. Non primū: alias duo cōtradictoria fierent ſit
vera q̄ eſt deo impoſſibile. Non ſecundū. q; fierent duo ꝓtradictoria ſimul
falſa. Vel altera pars eſt ſolum fatata. et ſic alia nō poteſt eſſe fatata. ḡ q̄
fatatū eſt neceſſario fiet z eueniet. Alia rōe. tolleret ōmne iudiciū aſtrologo/
rum: imo phiſiognomoꝝ. ſ. q̄ ex aſpectu facies futura pdicūt et totā naturā
bois. Dicere autē q̄ iudiciū eoꝝ ſit falſum omnino eſt pl⁹ temerariū z inſi/
pientis q̄ philoſophi et hūani cū expientia ſit in oppoſitū. Hoc voluit Au
guſtinus li. v. de ciui. dei dicens. Fatū eſt vis poſitōis ſiderū. qua exiſtente
q̄ quis naſcit vel concipit cognoſcit qualis futurus ſit. Vltimo, pbatur
multis exemplis. pſertim in libro de ꝓpietatib⁹ elemētoꝝ dicitur q̄ in pū/
ctione duaꝝ magnaꝝ ſtellaꝝ. ſcz iouis et ſaturni terre ſunt depopulate et re/
gna ſūt facta vacua. et vtiq; reges et pncipes ſuis cōſilijs debebāt regi z nō
aſtroꝝ diſpoſitōe. Hec autē opinio q; eſt ꝓra pietatē reli gioīs nō pōt omi/
no et in toto tolerari. neq; ꝓpter fortes ratōes pōt omino euelli. Ergo ſm ve
ritatem et ſapientiā morale Fatū eſt nihil aliud q̄ diſpoſitio et ordiata influ
entia aſtroꝝ in hec inferiora. Vel ſic. eſt ꝓnexio z ꝓcurſus cauſaꝝ ſecūdarū
agentiū, p aliq̄ effectu. Illud fatū non repugnat religioni neq; rationi. nemo
em negat quin diſpoſitio ſideꝝ et aſtroꝝ agant in hec inferiora etiā in boies
adminus inclinatiue et q̄ ad corpus. Diſpoſitio em varia corpis varios ſi/
gnificat aīe affectus. Illud autē fatū eſt idem cum fato poetaꝝ niſi q̄ nō eſt
ineuitabile z neceſſitans. licz, put ad diuinā, puidentiā referūtur inuariabiliter
eueniat. Vnde Boetius dicit. Fatū eſt diſpoſitio inherēs reb⁹ mobilib⁹ p
quam, puidentia ſuis queq; nectit ordinib⁹. Etiā dicit Boeti⁹ idem ee fatū
z, puidentiā et nō differre niſi quia ad diuerſa referunt. puidentia em dicit
in quantū eſt illa diuina ratio in ſūmo omniū pncipe cōſtituta que cūcta diſ
ponit. Fatū vero appellat inq̄ntū pcedit illa ordinatio et diſpoſitio ad res in
feriores. Dicit ꝓterea Boeti⁹. Illud certe manifeſtū eſt immobile ſimplicēq;
gerendaꝝ formā rerū eſſe, puidentiā. Fatum ſo eoꝝ que diuiſa ſimplicitas ge
renda eſſe diſpoſuit mobilem nexum atq; rēporalē. Quo fit vt oia que ſub/
ſunt fato, puidentie quoq; ſubiecta ſint cui etiam ſubiacet fatū. Q; autē nō
neceſſitet pſerti volūtates hūanas vt pdicta voluit opinio, pbatur auctori/
te Homeri dicēs. Quā falſo accuſant ſupos ſtultiq; querunt Mortales,
etenim noſtroꝝ cauſa malorū Nos ſum⁹: et ſua queq; magis vecordia le/
dit. Etiā auctoritate Areſto. qui libros ethicoꝝ economicoꝝ et politicoꝝ
de regendis hūanis voluntatib⁹ et actōibus deſcripſit. Itē religio eſt ſupra

auctoritates oēs ꝓtra eā. Rōne ꝓbat.q: tolleret moralis sapīa: voluntas ⁊ liberū arbitriū: pietas: iusticia: religio: exhortatio: deliberatio: oē ꝯsiliū: nulla esset laus ⁊ fructꝰ: oē ꝯsiliū reipublice destitueret: oēs leges euellerent. imo nullū esset viciū necꝫ adulteriū vel latrocinīū: cū oīa coacte fierēt et regerent oia ineuitabiliter. Iterū experientia est ꝙ homines regunt disciplinis ⁊ doctrinis et moribꝰ. imo hō fit volūtarie sciēs. Tolleret ḡ breuiter oīs norma ⁊ ratio bñ viuendi non solum quo ad virtutes sed etiā ad corpus ⁊ sanitatē. Sapiens em̄ reste Ptolomeo dñabit astris. Et hō est dñs suaꝝ operationū a principio vsqꝫ ad finē. Tolleret tota medicina quā oēs nationes rōne viuētes admittunt. Iterū quō esset possibile ꝙ ad vnā sectā tot differentes homines ꝙuerterent sez docti indocti stolidi sapientes serui liberi iuuenes senes viri ⁊ femie. Taliter fatū ponere nō est rōne vti. ⁊ refutat Gregoꝛ in q̄dā Omelia. Absit a mentibꝰ fideliū vt fatū aliq̄d esse dicant. Et Augꝰ. Nihil insulsi?: nihil ebetius q̄ dicere ad homines sibi subiectos totalē stellarū primeat. ipsi em̄ de gemīnis ꝙuincunt Jacob ⁊ Esau. Illud etiā fatū reꝓbat multꝫ rōnibꝰ et auctoritatibꝰ Eusebꝰ li. vj. c. v. vsqꝫ ad nonū de ꝓparatiōe euāgelica. Sed fatū secūdo modo est admittendū. Videmus em̄ ꝙ colerici sunt iracundi ⁊ callidi. melancolici liuidi ⁊ detrahentes honoribꝰ alioꝝ naturaliꝫ. sanguinei beningni. flegmatici pigri: nati sub venere: diligūt cantilenas. sub saturno diligūt pecuniā. sub luna mutabilitatē. sub ioue pietatē ⁊ iusticiā. ⁊ ita de infinitꝫ similibꝰ q̄bꝰ est plena astronomia ⁊ medicina. ⁊ illud ꝓbāt vltime due ratōes ꝓme opinionis. Astra em̄ ad varios mores vt experientia est ⁊ affectus disponunt ⁊ inclinant. quos quia frequenter insequunt homines: poete ⁊ gentiles ineuitabile fatum dixerunt. Ad ꝓmā ꝛo ⁊ secūdā rōnez Rndet ꝙ nō ꝓbāt aliud nisi ꝙ illud qō fatū est ⁊ puisum a diuia puidētia inuariabiliꝫ euenīet. Nō aūt ꝓbāt ꝙ volūtatē necessitent. ⁊ hoc est aliud dicere. Ad oēs ꝛo auctoritates dī ꝙ si allegās vult directe illis auctoritatibꝰ īsistere ⁊ eas ad vnguē tenere ꝙ respōdeat q̄re tūc ꝓtra vicia scripserint: q̄re laudes ⁊ fructꝰ decantēt et sic sibiꝫsis cōtradicūt. vt patet exꝑsse in auctoritatibꝰ Homeri supra allegatꝫ. Et Virgilꝰ. Discite iusticiā moniti ⁊ nō tēnere diuos. Idem. Hec tibi erūt artes pacisqꝫ imponere mores. Parcere subiectꝫ et debellare superbos. Seneca tragedia vltima et decima. Hunc̄ stigias ⁊ nil ad vmbras Jnclita virī. Juuenalis. Sacrꝫ obseruādisqꝫ diebꝰ. ⁊ infinite sunt sibi auctoritates. Ergo vltimo respōdet ad questionē. Fatum hec inferiora sua influentia disponit ⁊ inclinatiue regit. nō aūt ineuitabiliter. Hec ꝯclusio ꝓbat ex ꝓdictis sufficienter.

Questio XV

Vtrū natura ꝓducēs mon

strū intēdat mōstꝝ. Arest. in tractatu sexto ⁊ vltimo scdi libri phisicoꝝ ꝓmo ꝓbat ꝙ natura agat ꝓpter finē. ⁊ scdo ꝙ necessitas actionū naturaliū essꝫ ꝑncipaliter ex ꝑte finis ⁊ nō materie. ⁊ fm hoc duo sunt capitula sexti tractatus Jn ꝓmo reꝓbabat opinionē antiq̄ꝝ dicentiū ꝙ natura nō ageret ꝓpter finez sed potiꝰ ꝓpter materiā ⁊ q̄tuoꝛ elementa: ita ꝙ actio nature esset ex causa materiali ꝑncipaliter. Tandē ponit tria motiua eoꝝ quoꝝ ꝓmū est. Si natura ageret ꝓpter finem nō fierent mōstra q̄ sunt pctā ⁊ errores in natura. Rndet Arest. ꝙ ars agit ꝓpter finē ⁊ tñ in arte ꝙngūt errores. q: non bene scripsit

grāmaticus: neq; medicus intēdens sanitatē sanauit. Et hanc rationem sol uit q̄nq; ꝯclusionib⁹ que patent in textu.

Notandū est p̄imo q̄ natura hic nō accipit̄ p altera pte cō

natura vna

positi. scz. p materia vel forma sed. p agēte naturali scz qō agit vel. producit ali⁹ qd z nō p intellectū. Talis aūt natura est duplex. Uniuersalis que necessa⁹ rio ꝯcurrit ad ōem effectū. p ducendū vt celū. Celū em̄ influit in oia ista infe⁹ riora. j. metheauros. z. viū. physicos. Motus celi est vita oīb⁹ existētib⁹ a na⁹ tura. Alia est natura ꝑticular̄ siue agēs ꝑticulare scz qō non ꝯcurrit nisi ad certū effectū. p ducendū. vt ignis aer hō asinus ꝛc. homo em̄ pōt hic et ia dici agens naturale respectu hui⁹ opationū que nō fiunt p volūtatē z intellectū. vt digerere parere nutrire ab intra. q: ille actiones sibi ꝯueniūt inq̄tuz aial

natura ꝑticul

Illud q̄ agēs naturale naturali instinctu z inclinatiōe intēdit sp aliq̄d p duꝯ cere. Intētio ꝙ est duplex. Primaria siue p̄cipalis scz q̄ agēs intēdit aliq̄d optimū. p ducere sibi simile in specie. Vel est intentio q̄ agens agit id ad qō sua natura inclinat ipm. Sepe em̄ agēs naturale in sua actiōe sibi p̄mo con⁹ uenienti impedit z tūc intēdit id qō pōt fieri. de q̄ loquit̄ Arest. viū. physi. Na tura inter duo sp facit qō melⁱ⁹ est. Alia est intentio secūdaria siue minⁱ⁹ p̄nci palis q̄ agens secūdario aliq̄d intendit: q: impedit̄ ab ordinata actione. hoc modo loquit̄ ista vulgata auctoritas. Positis duob⁹ malis semp minⁱ⁹ malum est eligendū. et a dagētia naturalia sic applicat̄: positis duob⁹ inordinatis si ue incōueniētib⁹ minⁱ⁹ incōueniēs natura intēdit. Exemplū. graue p̄mariā intentione intendit deorsum moueri p lineā breuissimā siue rectā. et cū impe dit̄ secūdaria intētione descendit p lineā curuam et obliquā. esset em̄ magis incōueniens siue nature si supius violēter ḋesceret q̄ descēdit p lineā obli⁹ quam. Itē natura in aialib⁹ sp p̄cipaliter intēdit. p ducere pfectⁱ⁹ z magis deco⁹. sed q̄n impedit̄ vt infra patebit. p ducit secūdaria intētione minⁱ⁹ pfe⁹ ctū vel difforme. Ita est intelligendus cōmētator de aialib⁹ q̄n dicit. Mulier est homo occasionalis. id est nō p̄cipaliter a natura intentus q: vir esset p⁹ fectior. Hinc est q̄ phi dicunt q̄ mulier sit monstrū scz imp⁹ opue vt respectu viri ꝛc.

p̄ma intētio

Notandū secūdo q̄ monstrū grāmaticaliter ō: quasi mon⁹ strans se videntib⁹ z est illud qō nobis est incōsuetū z insolitū qō videlicz vi dentes admirant. Et ita repit̄ in reb⁹ maniaz̄ z non solū in aialib⁹. et dicit respectū ad locū siue regionē. q: qō apud trāsmarinos nō est monstrū apud nos esset monstꝝ z ecōuerso. vñ magnū dilunium vt tpe Noe erat z dicebat mōstꝝ. solem stetisse trib⁹ diebꝫ sicut refert scriptura. Itē mādragora que ha bet speciē z figurā hois. Itē lapides habētes figuras hoim vel aialiū vl' ali as figuras insolitas. sicut dicit Albert⁹ cū semel fuerit Venetijs fuit inuen tus lapis habens figurā regis vsq; ad collū. Isto modo monstrū accipit̄ val de large. Secūdo accipit̄ stricte. put solū repit̄ in aialib⁹. z ita capit̄ in ꝓpos⁹ to. et dupl'r. Primo Formaliter scz. p dispositiōe difformi siue ipsa difformi⁹ tate z ō: mōstruositas q̄ q̄nq; est p defectū siue p̄uationē vt in habēte pedes nimis breue vel carente duob⁹ digitis. q̄nq; per abundantiā vt manus cuꝫ sex digitꝫ. Isto modo diffinit Arest. hic monstrū dicens. Monstruz est pec⁹ catū illius qō ꝓter aliq̄d est. id est error siue difformitas agentis naturalis quod egit ꝓter finē. z q: hec difformitas habet rationē defectⁱ⁹ vel excessus dicit habere rationē mali. Ideo dicit Arest. hic: mōstrū est malū. et cōmēta

ꝓme fatū

Monstrū ẏt

toꝝ. monstrū est erroꝝ. Aliter sic diffinit. Monstrū est diffoꝛmitas enti naturali aduenies repugnās ex natura sue speciei. Quelibet em̄ species aialiuꝫ a natura determiat sibi debitā figurā ꝛ dispositionē quā individua ipsi⁹ speciei certe regionis cōiter habent. Sed qñ excedūt notabiliꝛ in tali dispositōe dicunt mōstra: ꝓpter illā diffoꝛmitatē huic speciei discōuenientē. Secundo aūt modo mōstrū accipit materialiter vel subiectiue, p ipso individuo habēte in se talē diffoꝛmitatē. et sic diffinit. Monstrū est individuū ꝓductum sub dispositionib⁹ siue speciei notabiliꝛ discōuenientib⁹ q̄ ad figurā. Primo oꝛ: est individuū: qō debet absolui a nūero. Et ꝓmo innuit q̄ tota species non pōt esse monstruosa: ex q̄ natura nō deficit vel superabundat in aliq̄ quo ad totam speciē. ¶. celi. ꝛ. tij. de aia. Secūdo innuit q̄ duo capita cū quatuoꝛ manib⁹ super vno trūco cōexis doꝛsis de q̄b⁹ scribit Albert⁹ magnus vt infra etiam sunt monstrū: licet habeāt duas aias. ꝛ p ꝯsequēs sunt duo individua. quia ad multiplicationē foꝛmaꝝ sequit multiplicatio cōpositoꝝ. Dicit: ꝓductuꝫ. ꝓpter hoiem cui essent abscisi ambo pedes q̄ nō est mōstꝝ. imo nulla res artificialis oꝛ mōstꝝ. Dicit: notabiliꝛ. q: si man⁹ nasceret ex digitis: totus hō nō diceret mōstrū sed man⁹ diceret mōstruosa. Dicit: q̄ ad figurā. q: mōstꝝ non attendit penes animā sed penes figurā coꝛpis. ꝛ sic ignari ydiote ꝛ furiosi nō dicunt mōstra. Ita si puer vn⁹ diei staret p se: nō esset monstꝝ. q: non excedit q̄ ad figurā sue speciei discōuenienter. Etā licet excedat in quitate: tm̄ non discōuenit hūane speciei ex q̄ sp in puericia hoies sunt parui. Ita gnani nō sunt mōstra tpe puericie sed postea cū excedūt annū viceſimū quintū. Alij diffiniūt monstrū sic. Est effectus euent⁹ in natura ꝓter solitū ad aliq̄d futurum significandū. Hec tamē diffinitio nō est sp vera. q: multa fiunt mōstra q̄ nihil significant: licet maꝛia et rariſſima mōstra iudicio astrologoꝝ aliq̄d futuri significent. Propterea dicit vulg⁹. Quos natura signauit oꝛis caueat hō. Et ꝯcordat Aresto. vij. pollitico. Gaudeant bene nati q̄m bene facere possunt. De hoc latius disputant astrologi.

Notandum tercio de causis monstroꝝ q̄ ſm Albertū magnū. Oīe mōstrū fit vel Primo ex pte materie id est semis matriꝫ vel patriꝫ. si em̄ sint nimis modica: generant filij nimis pui vel aliq̄ membroꝝ carētes vel debita q̄ntitate. ita generant claudi. Ite habentes vnū brachiū longiorem alio. Vnde refert Albertus fuisse mulierem carentem naso et oculis. sed loco horum habuit duo foꝛamina. Si ꝯo semen est superfluum: tūc ſm q̄ matriꝫ habet septem cellulas in quibus septem simul ꝛ semel naturaliter potest parere pueros et non plures: semen quando fuit ad duas cellulas et tamen non sufficit ꝓ generatione duoꝝ: generantur duo capita sup vno trunco. sicut refert Albertus de duobus qui erant connecti doꝛsis super vno tamen trunco ꝛ vnus poꝛtabat alterum tribus annis mortuum ex cuius feroꝛe etiam mortuus est. Etiam illo modo generantur homunc⁹ sex digitis vel magnis digitis et scissis siue diuisis. Secundo ex pte q̄litatum seminis. q: semē est nimis frigidū vel calidū. ꝛ sic generant hoies nimis grossi vel nimis subtiles ꝛ tenues. Tercio ex parte agentiꝫ vīs scz constellationis vt refert Albertus magnus de quodam bubulco quem rustici volebāt igni mandasse quia vna vaccarum genuit vitulum cuius pars anteriοꝝ habuit foꝛmam hominis: estimantes bubulcum esse patrem. Albertus autem aspecta constellatione que tunc dispositio ꝓ foꝛma hominis: bubulcum ab

ígne liberauit. Dicit etiã Ptolomeus q; q̃ſq; eſt cõſtellatio in celo ſub q̃ im
poſſibile eſt generari hominẽ. Quarto et vltimo fiũt mõſtra ex pte ꝓtinẽtis
ſcz matricis. q; matrix eſt tortuoſa: nimis compreſſa in ſuis cellulis. vel eſt ni
mis feruens. vel q; mulier impgnata nõ bñ ſe cuſtodiuit vt ſcunt medici. et
ſic generant ſepe boies gibboſi: magnis capitibus: et etiã boies leproſi. Eſt tñ
vltimo addendũ q; imaginatio mulieris ſup aliq; re vehemens et nimia mutie
variat puerũ. vñ ſepe generant boies hñtes in auricula dextra ceruſum. Itẽ
habentes os leporinũ vel maculã in aliq; ptecorpis ſm q; mulier ſic vt aliter
eſt imaginata. Et ſic legit de regina ethiopie q̃ generauit puerũ albiſſimũ et
inſpectu diaboli q; erat in ſua habitatione depict⁹ albus. ipſi em̃ eos diabolus
depingunt albũ ne ipſi ſiles ſint ſibi. ſicut nos eundẽ nigrũ depingere cõſue
uimus.

Hijs p̃miſſis ſit hec Concluſio ad mentẽ Aresto. Natura
particularis rem q̃ eſt monſtrũ intendit. nõ aũt intẽdit pducere illã diffor mi
tatẽ que eſt in mõſtro. Probat auto. Areſt. et ex ſua diffinitione monſtri quã
hic expoſſe poſuit. imo reprehendit antiq̃s phos qui mõſtra allegabãt: dicẽtes
q; natura nõ ageret ꝓpter finẽ. Ratione tali. Dis cauſa naturali intentio
ne intendit pducere ſuum effectum. ſed res que eſt monſtrũ eſt effectus natu
re particularis que eſt cauſa: vt inductiue patet. igit natura ſuũ effectũ intẽdit
q; effect⁹ eſt mõſtrũ: alis agens naturale ageret fruſtra qõ eſt impoſſibile ſm
cõmentatorẽ et Areſt. hic. ij. phiſicorũ. Sed q; nõ intẽdat pducere mõſtrũ ſub
ratione mõſtri. id eſt q; nõ intẽdat pducere illã diffor mitatẽ que eſt mõſtruo
ſitas: ſic patet. q; dicit Areſt. et cõmentator hic q; monſtrũ ſit effect⁹ caſualis. q̃
euenit ꝓter intentionẽ nature particularis. q̃ natura nõ intendit illam diffor mi
tatẽ. Item finis habet rationẽ boni vt ſupra. pbatũ eſt de fine. ſed mõſtr̃ ha
bet rationẽ mali ſm Areſt. hic. igit q̃ ad diffor mitatẽ nõ intendit. ſed ſolum
q; eſt effect⁹ pducti⁹ intẽdit. ꝓterea natura eſt curioſa apud ipſum vt nutri
at et alat. nõ em̃ ipm nutrit q; habet illã diffor mitatẽ. Sed diceres cõtra ra
tionẽ pdictã. Monſtrũ fit a natura. ij. phiſi. igit nõ eſt effect⁹ caſualis q; ſm
cõmentatorẽ. viij. phiſi. Impoſſibile eſt q; eadẽ ſpecies fiat a cãſu et a natura.
Reſpondet q; illa auctoritas intelligit ſub eadẽ ratione. quia ea ratione qua
eſt a cauſa impoſſibile eſt q; eſſet a natura exẽ. eſſet effectus intentus et non in
tentus p ſe et p accidens.

Arguit primo. Entia nolunt male diſponi. tij. metha. ergo
nõ poteſt fieri monſtr̃. Rñdet q; hoc verũ ſit quo ad naturã vlem q̃ oẽm effe
ctum pintendit. et ꝓterea nullus dr̃ caſualis vel monſtruoſus reſpectu natu
re vniuerſalis. ipſa em̃ pducit oẽ illud p q̃ pot̃ pſeruari tota ſpecies q̃ litercũ
q; ſit diſpoſitus diffor me vel pulcrũ. ſec⁹ eſt de natura particulari q̃ nõ intendit
diffor mitatẽ. Sed diceres. tñ natura particularis dirigit ab agente infallibili.
igit nõ pot̃ committere errorẽ ſicut eſt mõſtr̃. Rñdet primo q; dirigit ab agen
te infallibili vt pducat res p q̃s ſpecies poſſit pſeruari. q̃ quo ad totã ſpeciẽ
dirigit ab agente infallibili. Vel dr̃:: q̃rum eſſet ratione nature vtis tũc na
tura particularis nihil ageret niſi pintenderet. ſed hoc eſt ratione impfectois
in agendo ſiue cauſando exẽ ſolum certum effectum pducit et non omnem.
vel dirigit a natura vniuerſali vt in actione ſua nunq̃ agat fruſtra ſed ſemp
ꝓter finem.

Arguitur. Sicut eſt in natura ita eſt in arte. ij. phiſi. ſed ars

potest intendere effectū mōstruosum vt pictor imaginē cū duob capitib. ergo etiā natura intēdit. Respōdet q nō est oīmoda similitudo sed aliqlis. q: ars agit volūtarie: natura ſo nō. ꝓterea dicit Arest. ij. phisi. Ars imitat naturā. Vel dr q talis imago respectu pictoris nō sit mōstrū sed solū qñ refert ad alias imagines pulcras q: ipse pintendebat.

Questio XVI

Vtrum necessitas actionuꝫ

naturaliū ꝓueniat ex ꝓte finis vel materie. Aresto. in vltimo caplo z in fine huius secundi postq recitauit opinionē antiquoꝝ dicentiū naturā nō agere ꝓter finem sed ex causa materiali. Et solutis eoꝝ motiuis Hic ꝓsequit probando q natura agat ꝑncipaliter ex parte finis z non materie: ponēs duas ꝯclusiones. Prima. Materia est necessaria in actione rerum naturaliuꝫ. q: sine materia impossibile est fieri actionem naturalem. Scōa ꝯclusio. Causa quare agens naturale agat est finis. q: ad questionē ꝓter qd in actiōe naturali apte respondet finis. vt querendo: ꝓter qd serra habet dentes. respōdet ꝓter serrare: quod est finis q̄re serra habeat dentes. Vnde ꝑsens qstio querit tantū An ideo agēs naturale agat quia materia est lignea vel ferrea vel ꝑncipaliter agat ꝓter finem aliquem.

Notandum est primo q necessitas fm Boetium est duplex Aliqua dicit simpliciter dicta que videlicz nullo modo est euitabilis vt hoīnē mori: solē oriri z occidere: inferiora cadere sub ꝑtinua alteratiōe. z de illa necessitate hic non fit mentio. Alia est necessitas ex conditione siue suppositione scz q̄ est necessitas cum ꝯditione adiecta. vel que esset euitabilis simpliciter: tñ supposito fine ipsa est inenitabilis. vt necesse est hoiem habere pedes si vult ambulare: necesse est auē habere alas si vult volare: necesse est formicā estate colligere grana si vult viuere in hieme. Et ō illa necessitate actionis in ꝓposito fit mentio. et sumit in reb naturalib siue agentib naturalib ex fine suppositio. Vñ p rē naturalē debet intelligi agēs naturale scz qđ agit et non p voluntatē vt aial brutum: ignis: celum zc. Et sic patet q necessitas actionū naturaliū in re nō est aliud q̄ ipse operationes siue actiones agēt naturalis inq̄tuz habent quendā ordinē inter se vt q: vna p̄cedit altā. vt auis ꝑmo coit. scō nidificat. tercio ouificat. quarto plificat. vltimo nutrit et puidet pullos. Item aranea ꝑmo ꝯgregat viscositatē ex imūdo aere. secūdo q̄rit aptū locum vbi telā facere possit. tercio lineas quas siue fila trahit p fundamēto tele. postea circūducit vndiq materiā: ita q tota tela fit integra. vltimo circa aliqđ foramē disponit sibi introitū in tela ex q̄ possit exire z iteruz incurrere ꝓpe necessitatē: hic q̄escens donec muscę p̄deant in tela. Ille q̄ operationes ita ordinate fm ordinē fiunt in aialib z etiā alijs agentib naturalib ex instinctu nature q̄ naturalis ꝓuidētia appellari solet scz q̄ repit in tota specie. vt in araneis q̄ oēs telas faciunt. in formicis q̄ omnes ꝓpe estatis se ꝓuident. z multis alijs aialib: de q̄b videat Arest. z Albert magn libro aialiū. Iste operationes dicunt necessitas ad finē scz inq̄tum ordinant ad aliquē finem ꝯsequendū. de quib dixerūt antiq phi q fierent ꝓter materiā sic vt sic dispositā. vt iupiter pluit ꝓter materiā pluuie q̄ est ingrossata z condensata ergo cadit deorsum. Item in domo primo in fundamento ponunt grauissi-

ma scz lapides magni. deinde leuiora vt cementū z pui lapides. vltimo leuissima scz ligna. z iste ordo est ꝓpter materiā. Sed Arest. eos reprobat nō simpliciter scz q nullo modo actio ꝓuenīat ex materia necessario. quia sicut conclusio ꝓbabit materia est necessaria in omni actione naturali. Sed in hoc q negabant actiones naturales non esse necessario principaliter ꝓpter finem. Ideo eis respondet q iupiter pluit vt fructificet z frumentū crescat. z licet sepe pluuia corrūpat messes sicut pīertim grando: tamen hoc est per accidens ratione sue frigiditatis. Item domus fit gratia abscondendi z saluādi nos Imo dicit cōmentator q ptes graues ponunt sup leuissimis. q. lateres ponunt sup ligna vt ea a putrefactiōe pseruent. Item etiaz in homine obseruatur situs elementoz. non ratione materie sed ratione finis: alias ossa deberent esse in pte inferiori z tū aliq̄ sunt in supma parte. zc.

Conclusio ad mentem Arest. In actione agentium naturalium licet necessaria sit materia: actiones tū fiunt principaliter non ꝓpter materiā sed ꝓpter finem. Prima ps z secunda patent auctoritate Arestotelis hic in secundo phisico. z dicentz. Sed tū non sine hijs scz grauibus et leuibus facta sunt scz artificialia. nō tū ꝓpter hoc sicut ꝓpter materiā sed causa abscondendi ipsa z saluandi. similiter aūt z in alijs oib⁹ in q̄buscunq̄ ꝓpter aliq̄d est id est finis. Et exemplariter dicit q diuisio duri est finis serre ꝓpter quē serra facta est. talis aūt diuisio non potest fieri sine ferreis dentibus. Ratione p secūda parte que est Arest. in textu. Finis sic se habet in naturalib⁹ sicut principium in speculabilibus siue scientijs demonstratiuis. sed cōclusio que est principium q: prima in intentione est necessaria ꝓpter p̄missas. ergo actio naturalis est necessaria ex fine. Et ideo dixit cōmentator: de substantia orbis. finis significat agens significatione necessaria. vnde hic dicit Impossibile est q agens naturale absoluat ab intentione finis. Idem. Omnia que sunt ante finem sunt ꝓpter finem. Ratione cōmentatoris ꝓbat secūda pars. Finis aptius respondet in actionibus naturalibus ad questionē ꝓpter quid q̄ materia. vt querendo: ꝓpter quid fit serra. respondet ꝓpter diuisionē duri z inepte ꝓpter dentes ferreos. igit actiones naturales fiūt principaliter ex pte finis. Vlt inf. Arest. Sicut est in artificialib⁹ ita est in naturalib⁹. sed actio artificialis nō fit principaliter ꝓpter materiā sed ꝓpter finem. igit et iā actio naturalis.

Arguit primo. Necessitas agendi ꝓuenit principaliter a primo agente. quia agens naturale dirigit ab agente infallibili. vij. metha. cōmentator z Aresto. ibidem. Et tali igit principio dependet celum z tota natura. et idem vi. j. celi z. j. methauro z. ergo necessitas actionum naturalium non ꝓuenit ex fine. Respondet q argumentū ꝓbat vnde agēs naturale mouetur ad agendum quia a prima causa. z hoc non est contra cōclusionē. Gratia em illius scz prime cause omnia agunt sm naturam agentia. ij. de anīa. et sic idem dat necessitatē agendi vt finis z etiam vt mouens. z illud non est inconueniens diuersis respectibus.

Arguit secundo. Aliqua fiunt principaliter ꝓpter materiam. Homo em generat z corrumpit ꝓpter materiam. quia quērendo: propter qd homo generat vel corrumpit: aptre respondet. propter materiaz. quia materia est ꝓpter quam res est vel non est. Etiam dicit cōmentator. Dolor nō est ꝓpter aliquid. Respondetur q materia licet sit causa generationis et corruptionis sm q est informata qualitatibus primis vt ꝓbat argumentum: nō

tamen est finis generationis ⁊ corruptionis. Imo ipsa est ppter generatiõ nes corruptiones ⁊ omnes trāsmutationes naturales. ergo qñ queritᷣ propter quid siue ppter quem finem homo generatur: nõ apte respondet. ppter suam materiā. sed propter ꝓuinationez siue speciei. Propter quid homo corrumpitᷣ. apte respondetur. ppter noue forme acquisitionē. Finis em̄ omnis corruptionis est generatio subsequens. Ad cōmentatorem ꝙ dicitᷣ. Dolor non est propter aliquid ratione forme corrupte. quia mors exq̄ importat pᷣuationem habet rationem non entis.

Arguitᷣ tercio. Sextus digitus siue monstruositas est aliquid quod natura produxit. ⁊ tamen non est principaliter propter finem. qz alis natura pintendisset quod prius est negatuz. ergo est pncipaliter propter materiam supabundantez vel paucam. Respondet. Licet mōstruositas nō sit ex fine qui mouisset agens particulare: tamen exq̄ natura vniuersalis oia preintendit: est ex fine. pducta. scz ppter decorem vniuersi. non em̄ cognoscitur quid esset decorum siue pulcrum nisi in respectu ad diffor me. Unde cū monstruositas sit ens ipsa non est frustra: ad minus quo ad totam speciem. Sed diceres vltimo et est motiuum antiquoꝝ qō Aristoteles recitat in textu. Tamen natura non deliberat ergo non potest agere propter finem. qm̄ si sic: tunc finis deberet mouere agens ad agendum: quod non fit. qz agens naturale non agit per cognitionē. Respondet ꝙ intentione ⁊ directiõe agentis vniuersalis agens naturale agit propter finē. Opus em̄ nature est opus intelligentie non errantis. Vel dicitᷣ sicut respōdet hic Arist. qz ars facit aliquid propter finem ⁊ tamē non semꝑ deliberat.

Finit liber secundus Phisicorum.
Sequitur tercius.

Monīā autē natura est

principiū motꝰ ⁊ mutatiōis. sciētia aūt nobis de natura ē. oꝑtet nō ignorare quid sit motꝰ. Necessariū eī est ignorato ipo ⁊ ignare naturā ⁊c. Iste est liber tercꝰ phisicoꝝ. Aresto. in q Aresto. determinat de passiōibꝫ intrinsecis entis mobilis siue cōmunibus vt ait hic ꝓmētatoꝝ. sc3 de motu et infinito. Vnde totꝰ liber tercꝰ est diuisus in duos tractatus. In ꝓmo tractat de motu. In secūdo de infinito Primus diuidit in tria capitula. ante primū capitulū ponit quinq; ꝓclusiones. Prima. phs natural habꝫ tractare de motu q: ipe tractat de natura. ſ3 ignorato motu est necesse q; ignorē natura. erḡ natura diffiniat ꝑ motum. q: phisicoꝝ. Secūda ꝓclusio. naturalis etiā habet determiare de cōtinuo. q: motus est de numero ꝓtinuoꝝ. Tercia. naturalis habet cōsiderare de infinito et quo in diffinitōe cōtinui ponit infinitū. Quarta. etiā habet tractare de loco ꝛpe et vacuo. q: sine hīs nō potest fieri motus. ⁊ hoc facit in libro quarto. Quinta ꝓclusio. de hīs omnibꝫ passiōibꝫ quinq; spectat ad hunc librum phisicoꝝ et quo sunt passiones cōmunes omni enti naturali ꝙuenientes. sed motus et infinitū dicunt passiones intrinsece. q: sunt de intrinseca re rei naturalis. locus ꝯo et ꝑ oppositū vacuū et tēpus sunt passiones extrinsece. q: nihil sunt rei naturalis sed ab extra. Sup prima ꝯclusione mouet solet talis questio

Questio I

Vtrū ignorato motu necesse sit ignorare naturā.

Pro qua ꝓmo est sciendū q; ignorare est ꝓuatiuum ⁊ opponit scire. Vnde quot modis vnū oppositoꝝ dicit tot modis et reliquū. ſ. thopicoꝝ. ḡ sicut scire logicaliter est rē concipere. ita ignorare est rē nō ꝛcipe. Phisicaliter vero scire est rem cognoscere ꝑ suas circūstātias. Ignorare est nō habere circūstantias ipius rei. Circūstātia ꝯo est quedam habitudo vel qualitas ducēs nos in cognitōem rei. et sunt nūero septem. Vnde grāmaticus. Forma figura locus stirps nomē patria tēpus. Hec septē ꝓpria cōtinet omnis hō. Hoc modo loq̄mur in cōmuni modo loquēdi cū dicimus. Ego cognosco petrū q: est de francfordia genitꝰ et illo ⁊c. Ignorare ḡ cum sit ꝓuatiuū debet diffiniri ſm mentē Aresto. iij. metha. ꝑ abnegatōez actus. et q; relinquat istius actus potētiā siue aptitudinē. Vñ ignorare est potentiā intellectiuā carere aliqua scientia quā nata est habere. ⁊ sic nullū brutū neq; inanimatū ignorat. Et q: est actus aīe interioꝝ habet facere appellatōem ratōis in accusatiuo sequēti. et cū sit ꝓuatiuū distribuit eādem ratōe negatōis in se incluse. et sic illa est impossibilis. ignorat motus. quia ad minus deꝰ scit motū. Hic tñ Arest. est locutꝰ q; ad ignorantiā inferiorum. id ē hoīs cū dicit. si ignorat motus etiā ignorat natura. Et h̄ ideo. q: motus duxit oēs phos in cognitōem nature. accidentia eī conferūt ad cognitōem substantiaꝝ. ſ. de aia. imo motus est effectus nature. et natura est causa efficiēs motus. et ꝑ cōseqns motus est via ad naturā cognoscendam. ergo si ignorat motus necessario ignorat natura Hec eī ꝯditionalis quam Aresto. hic intēdebat est bona ꝙseqntia ⁊ necessaria. Jō necesse h̄ nō debꝫ dicere necessitatē ꝙseqntis q; ē qn̄ ꝙseqns alicui ꝙseqntie est simplicit

necessariū. qz nō est necessariū q natura sciat vel ignoret sed ꝓtingēs. Sed debz dicere necessitatē ꝓseqntie. s. qñ cōseqns sequit ex antecedēte in bona habitudine. id ē q veritas ꝓseqntis dependet ex veritate antecedentis. Si em aliqs ignorat qd sit motus ille etiā necessario habz ignorare qd sit natura. De illa aūt habitudine z necessitate consequntie z de appellatiōe rōis nō est phisici sed logici latius dicere.

Respondetur ad questionē. si aliquis ignorat motū ille necessario ignorabit naturā. id ē. qcunqz ignorat motū, put effectiue est a natura etiā ignorat naturā, put est ꝓncipiū motus. natura em significat materiā z formā, put sunt ꝓncipiū et causa motus. ij. phisicoꝝ. Hec ꝓclusio ptz auctoritate Aresto. vbi supra cū rōe paulo ante adducta. Rōe alia. natura differt p motū. ij. phisicoꝝ. sed ignorātis clausū diffinitōis est necesse q differitū ignoret. Itē scire est rē p causam cognoscere. g̃ si scit motus scit vnde z a qua causa sit. ergo ipa causa. i. natura etiā scit. Ita ex opposito si ignorat motus necessario ignorabit natura. Et sic ptz q mēs questiōis nō est si qs ignorat diffinitōem motus ille etiā ignorat diffinitōem nature. qz possibile est multos ignorare diffinitōem motus q̃ est multipler. z tñ scire naturā vel eius diffinitiōez. z p h̄ multa dissoluūt argumēta q̃ hincinde cursitant

Arguitur ꝓmo, naturā esse est p se manifestum. ij. phisicorū. ergo natura semp cognoscit ignorato motu siue nō. Rñdet Arest. ij. phisic. intelligit q naturā esse ē p se manifestū si est vel qz est ens. nō aūt qd est natura. qz h̄ multi ignorāt. sed an natura sit nemo dubitat

Arguitur scōo. causa est notior suo effectu, imo causa dat esse effectui. ex q̃ effectus ois dependet in esse a sua causa. s̃z eadē sunt ꝓncipia essendi et cognoscēdi. ij. metha. igit natura q̃ est causa motꝰ in cognitōe nō dependet a motu sed ecōtra. Rñdet causa apud naturā ē notior. s̃z q̃ ad nos i cipimꝰ nr̃am cognitōem ab effectu q̃ nobis ē notior. Etiā sicut effectꝰ dependet a causa in esse. ita etiā i cogn̄sci. Et ecōtra cognitio cause nō est sine cognitōe effectus ex q̃ relatiua inuicē habēt cogn̄sci. et q̃ ad h̄ impossibile ē cognoscere naturā sine motu. et ecōtra impossibile est cognoscere motū sine natura quia natura est principium motus. motus vero est a natura Vnde hoc argumentū potest esse ratio ꝓclusionis.

Arguitur tercio, si qs ignorat motū tūc cōtingēs est ipsum ignorare naturā. qz ꝓtingent sumꝰ scientes z ignorātes z nō necessario. quia ꝓtingens z necessario opponūt. v. metha. Rñdet q si qs ignorat motū contingent ignorat naturā stat cū ꝓclusiōe. s̃z necesse hic stat p necessitate consequntie z nō ꝓseqntis vt ꝓbat argumētū. z sic ꝓtingēs z necessariū opponūt. capiēdo ipa ad idē eodem mō vel capiēdo ipa realit. Itē si ōr. tñ motꝰ pōt ꝓcapi et nō natura z ecōtra. g̃ ignorato motu. i. nō ꝓcipiēdo motū natura pt cognosci. Rñdet q Arest. loq̃t de ignorātia et cognitōe phisica nō logica. motus em realit ducit nos in cognitōez nature. vt supra clarius patuit

Questio II

Vtrū in alteratōe ꝓprie dicta sit fluxus

q̃ distinguit ab alteratōe alterabili z a q̃litate q̃ acq̃rit p talē alteratōem. Questio ꝑsens nō habuit originē dubitādi ex textu aresto. in ter

cio huius q: nō facit ꝓncipaliter mentōem de alteratiōe ꝑter sua descꝓtōez sed potius libro de generatōe. ideo incidentaliꝫ hic dicek de alteratōe p hāc qstionem et tres imediate seqntes. qm alteratio qsi in oīi trāsmutatōe naturali ocurrit. et tota naturalis phia est de trāsmutatiōe rez naturaliū. ergo nō est mino: pars phie alterationis consideratio.

Primo notandū q alteratio large est qñ res aliter se habz qꝫ prius. vt ois mutatio in qua res capit nouam denominatōem. et sic cōphēdit sub se alteratōem supnaturalē z naturalē. instantaneā z successiuaz. Unde alteratio supnatural' est que fit in instanti. vt creatio anie. vel q fit extra subiectū. vt calefactio vel motus hostie sacramēti. Uel que fit sine causis secundis. vt iustificatio pctōris. infusio gre. Alia ō: naturaliter de qua phi habent disputare. s. qñ subiectū capit successiue nouā denoiatōem siue a qlitate ꝓma secūda vel alia. Et ista alteratio accipiꝫ tripliciter. Prio large est mutatio p quam res successiue acqrit nouā qualitatē. vt generatio scientie. illuminatio aeris. acqsitio virtutū. mutatio celi. Unde dicit Albert⁹ magnus. j. celi. Jn celo sunt infinite alteratōes. id ē mutatōes. Illo em mō alteratio est nihil aliud nisi mutatio successiua facta in subiecto. Scōo capiꝫ stricte vel ꝓprie. et est mutatio inter qualitates ꝓmas vl'scōas. Uel sic. ē mutatio p quā acqrit aut depdit qlitas ꝓma vel secūda vt albefactio calefactō Et sic intelligit aristo. j. celi cū dicit. Celū est inalterabile insensibile indimibile rc. Jsta etiā describit Pe. hyl. dicēs. Alteratio est motus de vna qlitate in aliā. Tercio accipiꝫ strictissime et est mutatio inf qlitates actiuas z passiuas. id ē ꝓmas. et sic habz solum duas species. scz caliditatis in frigiditatem vel ecōtra. et siccitatis in humiditatem vel ecōtra. Omnis em actio naturalis hūs qtuoz qualitatib⁹ pficit. Jsta accepit Aristo. alteratōnez. vñ. phisicoꝝ dicēs. Quecūqꝫ alterantꝫ a sensibilib⁹ alterant. Et ꝓmētato: exponit sensibilib⁹. i. qualitatib⁹ ꝓmis a quib⁹ fit omnis alteratio in hūs inferioribus. Jn ꝓposito alteratio accipiꝫ ꝓprie et secūdo modo

Notandū secūdo q ratio formalis motꝰ in genere z cuiuslibet sue speciei est ipa successio siue entitas successiua qua vna pars succedit alteri ꝑ maiorē ꝑfectōe acqrēda. vel in qlitate si est alteratio. vel in qntitate si est augmētatio z diminutio. vel in substātia si est generatio. Uel in loco si est motus local'. z ista loq de motib⁹ debz phs naturaliter q ꝓncipaliter motū cōsiderat. Uñ ꝓprie alteratio est successio q vna ps qlitatis succedit alteri. Et sic fluxus i ꝓposito est nihil aliud qꝫ illa successio q vna pars qlitatis fluit ab alia. Exemplū si ignis distat ab alterabili tūc multiplicat successiue ō se species caliditatis quaꝝ vna ꝛtinue fluit z succedit ex alia vsqꝫ ad alterabile vbi inueniūt obstaculū ꝓpter ipius resistētiā vl'densitatē. ideo ibi ꝛgregant et ꝑ vnionē fortificant a gētes i corꝑ ipm siue alterabile ipm calefaciēdo. Et ille fluxus siue successio ō: fluxus specieꝝ incꝫtū vna species fluit ab alia. et ō: fluxus ꝛtinuatiꝰ specieꝝ incꝫtū naturali ꝛnetiōe et ꝛcordia vna ꝛtinuat aliā. Et nō debz poni distinctꝰ fluxus ꝛtinuatiuus a ꝓxi. q: oīno supflue ponerek. z nō videk cui inhereat. Naturaliter em armonia siue ꝛcordia quam res fluxibiles inf se habēt ipas res fluere et succedere facit. vt in sili due gutte aque ex seipis ocurrūt absqꝫ alio tercio. Jste ergo fluxus qualitatis ō nouo acqrēde ꝑ alteratōem necessario requrit ꝓmo si alterabile duret ab alterāte

rq̃ o ome mouẽs debz esse sit cũ suo moto. vij. phisicoꝝ. zh̃ p se vel p suũ in/
strumẽtũ. Etiã necessario requirit si alterãs applicet directe ad alcabile; vt
ignis ad aquã in cacabo. q; alterabile p q̃litatẽ suã et formã substantialẽ re
sistit alteranti z sue q̃litati. g̃ necesse est q; successiue vnã ptẽ q̃litatis alterabi
lis post aliã in suã naturã trãsmuter. qõ nõ est possibile sine successiõe et flu
xu qualitatis q̃e introducit p alteratõem. Ex qbꝫ ptz q; ad omnẽ alteratio
nem ꝓprie dictã requirit alterãs. scz qõ trãsmuter z agat ꝑncipaliter in altera
tõe. Scõo alterabile siue subiectũ qõ recipiat q̃litatẽ ꝓpr̃ quã fit alteratio.
Tercio requirit q̃litas que acquirit p alteratõem. et õ q̃litas ẽm quã fit altera
tio. Quarto requirit fluxus siue successio q̃ vna pars fluit ex alia ex q̃litate
introducẽda q; fluxus in re et materialiter est forma fluẽs. z nõ ẽ ꝓpe h̃ mo/
do alteratio siue motus. q̃ forma fluẽs postq̃ est acquisita in subiecto. z quie/
scit dicit forma fluxa. Et sic questio ꝑsens tantũ q̃rit. Utr̃ illa successio qua
vna ps caliditatis in calefactõe aq̃ fluit ex alia et illa ire ex alia sit alteratio
met vel caliditas q̃ in aq̃ acquirit. vl ipa aq̃ met q̃ hic est alterabile ipm.

Rñdetur ergo ꝓprie loquẽdo fluxus siue successio est altera
tio met z entitas successiua et nõ ipa qualitas nisi improprie. Prima ps pro
bat auto. aresti. vij. phisi. Fortassis albedo nõ ẽ motꝰ sz albefactio. sz altera/
tio est motꝰ. iij. et. v. phisico. vñ albefactio est alteratio. v. phisicoꝝ. sz albedo
nõ est motꝰ cũ sit forma q̃scẽs. Itẽ. iij. et. v. phisicoꝝ õr. Alteratio est actꝰ
alterabilitatis tũ alterabile. g̃ nõ est q̃litas. q; actus nõ importat motũ. sed
q̃litas nõ est motꝰ. igit neq; alteratio. Abnegato ẽm genere abnegant oẽs
eius species. Itẽ cõmentator. iij. hui. Motꝰ acquisitiuus est generatio ptis
post partẽ illi. pfectõis ad quã vadit. sz alteratio est motꝰ. iij. et. v. phisicoꝝ
igit est generatio etc. sed qualitas nõ est generatio vel acquisitio. Et Auicen.
Abhorreo dicere q; nigrescere sit nigredo. Rõe tali. ois ratio motus ꝙsistit
in successione. ex q̃ ois motus est successiuꝰ. iij. phisicoꝝ. g̃ cũ philosophꝰ na
turalis loquit de motu nõ habz loq̃ de eo qõ acquirit p motũ siue de termi
no ad quẽ q; ille sit talis motus. sz potius de illa successiõe et mutatõne per
quã terminꝰ ad quem acquirit. ratõem ẽm motus in oib ꝙsiderat vt pba/
tũ est de subiecto huius libri. j. phisicoꝝ. in q̃stiõe scõa. Alia rõne pbat. nulli
motus acquirit p motũ. v. phisicoꝝ. sed qualitas acquirit p motũ. ibidẽ. Al/
teratio nõ est qualitas neq; ecõtra. Item illa sunt realiter distincta quoꝝ
vnũ manet et alterũ corrumpit. sed qualitas que acquirit manet. sed succes/
sio et fluxus corrumpit. q; habitib ꝓsentib in materia cessat motus. ꝙ. õ ge
neratõne. Item forma vel qualitas acquisita est forma quiescẽs i suo sub/
iecto. sed quies nõ est motus. cuiusmodi est alteratio. Item ad nullũ mo/
tum est motus. v. phisicoꝝ. sed ad qualitatẽ est p se motus. ibidẽ. igitur q̃li/
tas nõ est alteratio. q; alteratio est motus. iij. phisicoꝝ. Vlt ꝓmẽtator exꝑ/
mens ratõem motus dicit in tercio hui. Motus ẽm q; est via ad pfectio/
nem est alia a pfectõne illa. i. qualitate que acquirit. Et vltimo. nihil est ter/
minus sui ꝓpius. sz q̃litas est terminꝰ alteratõis. v. phisicoꝝ. igit. Sed q; im
proprie alteratio apud vulgum appelletur ipa qualitas que acquiritur ꝑ/
batur auctoritate cõmentatoris tercio huius. Motus non differt a pfectio/
ne ad quam vadit. Et idem quinto phisicorũ. Terminus ad quem non
differt a motu cuius est terminus. Imo dicit commentator hic q; acceptio
motus ꝓ forma fluente est verior. licet alias fortasse ꝓ fluxu sit famosior et

cōmunior. ideo aliq̄ accipiūt p concordia motū dupl'r. Primo materialr p̄o termino ad quē est mot⁹. id est p illo qō p talē motū acq̄rit. Alio mō formaliter p successione siue entitate successiua p quam alq̄d acq̄rit. et hanc distinctionem applicant ad oēs species motus. Vnde alteratio materialiter est q̄litas p alterationē acq̄sita. Formaliter vo est successio siue mutatio p quam aliq̄ qualitas acq̄rit. vt albefactio materialiter z in re est albedo. formalr est motus. Sed an p̄prie hoc sit loq̄ dicendo q̄ motus sit vno modo termin⁹ ad quē: mihi nō videt: cū entitas motus sit successio z nō forma q̄escens vt sup̄ tam patuit in ratione p̄ima.

Arguit primo. Alteratio est qualitas inchoatum acq̄rit. Pro bat. q: vel generat seipsa vel mediante alia q̄litate. Si p̄mū: tūc habet p̄positū. Si secundū: tūc illa generat seq̄nter ab alia. vel seipsa. Si secundū: tūc pari rōne in infinitū habit stat⁹. Si p̄mū: erit processus in infinitū. Rndet q̄ alteratio nō est q̄litas sed habit stat⁹ in termino a q̄. Vñ de successiōe in alteratōe nō habet eadē successio a termio a q̄ vsq̄ ad terminū ad quē sicut nec̄ i motu locali. In q̄libet em̄ specie mot⁹ ponit successio vel entitas successiua q̄ est alteratio met vel augmētatio met p quā acq̄rit termin⁹ ad quem.

Arguit secūdo auctoritate Aresto. iij. phisico. Motus est de essentia sui termini ad quē. igit alteratio est q̄litas acq̄sita. Itē cōmētator. v phisi. Ire ad calorē est q̄dāmodo calor. Rndet Paulus venet⁹ ad p̄mā auctoritatē q̄ nō ponat in hūc modū. iij. phisi. sed Arest. bñ dicit. Nō est aūt motus p̄ter res ad q̄s vadit. q̄ p̄positio sic intelligi debet: mot⁹ p sua p̄te extrin⁹ seca habet terminū ad quē z a q̄. Ad secundā dicit q̄ mens eius sit. ire ad calorem id est caliditas tendēs ad vberiorē p̄fectionē est q̄dāmodo calor id est calor diminutus.

Arguit tercio. Si fluxus est distinct⁹ a q̄litate q̄ acq̄rit: vel est p̄or ea: vel posterior. Nō posterior. q: frustra fieret mot⁹: z cū sit via ad q̄litatē nō p̄t esse posterior. Nec̄ p̄or. q: necesse est fundamētum esse p̄ri⁹ q̄ hic est q̄litas sup̄ q̄ tota alteratio est fundata. Rndet q̄ ille fluxus non est posterior q̄litate q̄ acq̄rit vt p̄bat argumentum in p̄ma p̄te. Nec p̄prie est p̄or p̄riorit. tp̄is q: q̄n successius siue fluxus forme incipit: etiā incipit forma p̄cise fluēs ergo est simul cū qualitate q̄ p̄cise acq̄rit z p̄or tota q̄litate acq̄sita: ex q̄ tota qualitatē necessario p̄cedit mot⁹ p quem debet acq̄ri.

Questio III

Vtr qualitas in alteratōe acquirat tota simul vel pars successiue post partem.

P̄o ista questione est Notandum p̄mo q̄ sicut quantitas habet partes et linea puncta: sic qualitas etiam habet partes. et sicut linea terminatur punctis sic qualitas terminatur gradibus. Qualitas autem duplices habet partes quantitatiuas siue extensiuas. et graduales siue intensiuas. Partes quantitatiue sunt qua vna p̄s qualitatis est extra aliā z ab ea distat. Vel sic. Sūt p̄tes q̄s q̄litas habet ad diuisionē sui subiecti. q: accidēs corpale est extēsum ad extēsionē sui subiecti. vt vult Arest. in p̄dicamento q̄litatis dicēs. Tāta est albedo q̄nta est ei⁹ superficies id est subiectum. Vñ accidēs si debet diuidi in p̄tes magnas: necesse est q̄ diuidat ad diuisionē sui subiecti extensi. Alie sunt partes intensiue

Phisicoꝝ III Questio III

scz in quas ipa qualitas diuidit fm suā essentiā. et nō quia est i subiecto magno et sunt in re ipi gradus. qualitas g̃ qz pōt intendi et remitti necesse est qz habeat ptes ex sua essentia i quas sit diuisibil' omni alio extrinseco excluso. quo modo loquit Arestot. in de sensu et sensato cū dicit qualitates esse diuisibiles in infinitū. Et hoc habeā in qualitatib' spūalib' exp̄sse. vt sciētia virtus opinioq; que sunt in subiecto indiuisibili. s. aia z tamē ipe diuidunt in gradus. Unde fm qz qualitates duplices habent ptes. scz quantas z g̃duales fm hoc etiā dupliciter sunt diuisibiles. Primo extēsiue. s. qñ eoꝝ subiectum diuidit. et secūdo intēsiue in suos gradus vel ptes essentiales. Presens ergo q̃stio tātū querit. utr̄ qualitas habz ptes an successiue vna pars p' alia in alteratōe acquirat. vel an tota qualitas simul. id ē tota latitudo qualitatis fit' quasi in tpe imperceptibili acq̃rat. Et vt clarius mens questiōis intelligatur pmo tm̄ querit. Utrū in alterabile tota qualitas simul introducat vel pus in vna pte q̃s in alia. Scōo querit utrū gradus q̃litatis oēs simul in alteratōe acq̃rant vel vnus post aliū. et sic ꝑpe q̃stio intelligitur de qualitatibus primis.

Respondeā p vnicā conclusionē. quantū esset pcise ratōe q̃litatis et suaꝝ partiū gradualiū ipa acquireret simul z semel. sed nunc̄ naturaliter acquirit tota q̃litas taliter sed semp pars post partē. id ē grad' post gradū. Prima pars patet qz si p diuinā potentiam frigiditas esset separata a subiecto et q̃ntitate z i eaz ageret caliditas tūc immediate eam totā fit' q̃sti tpe imperceptibili vel in suā naturā cōuerteret vel corrūpet. tunc em̄ nullū eēt resistens in frigiditate. cū nō possit resistere vel agere sine q̃ntitate. Ita etiā si in aqua calefacta nō esset resistētia rōe q̃ntitatis forma subalis subito z q̃si in tpe imperceptibili introduceret p̄fūnā frigiditatē. Propter dicit Aresto. 7. ethicoꝝ. Visio et delectatio fiūt in instanti. hoc est in tpe imperceptibili a nobis. Sed qz nunc̄ naturaliter tota qualitas ita acquirit hoc est ꝓpter resistentiā subiecti quod alterās pmo alterat in pte ꝓpinqua. z etiā ratōe q̃litatis expellende que resistit suo ctrario et alteri qualitati introducende. Unde scōa pars ꝓbat auct. arest. in. vj. phisicoꝝ dicentis. Dispositio fm quā est motus diuidit ꝓportionabiliter tpi. sed alteratio est motus. igit. Et mētator hic dicit. Motus est acq̃sitio partis post partē illi' q̃fectōis ad quam vadit. Ratōe tali. qualitatis grad' acq̃runt successiue vn' post aliū. qz alterans agit p ctactū. ergo pus agit in partē ꝓpinquā q̃s remotā. quoniam qualitas expellēda in qualibz pte subiecti siue alterabil' resistit suo ctrario. igit talis qualitas z tota latitudo successiue introducit p totū alterabile z nō simul z semel sed pars post partē. Propterea q̃ alterans est extrinsecū tūc alterat alterabile. pmo fm vnam ptem. s. sibi ꝓpinquiorem. z deinde alias successiue z nō totū simul et semel equaliter in omnib' ptib'. Si vo alterans esset intrinsecū tūc ceteris paribz incipit alterare oēs ptes alterabil' equaliter. vt forma substātialis aque calide frigefaceret tota aquā in oibz suis ptib' equalit' si ex omni pte aque ab extrinseco aere esset tpamentum et equalitas. Sed qz cōiter cin' aq̃ frigefit in pte supiori q̃s inferiori ipi' cacabi. hoc est ꝓpter aerem frigidū q̃ est sup aquā in aere et cacabus in fundo recepit maiorem impssionē ab igne. Uñ alterās extrinsecū est qd nō est pars essential' vel accidens alterabil'. vt ignis calefaciens aquā. Alterans intrinsecū est qd est forma subalis vel accidēs alterabil'. vt forma aque reducens aquam calidā ad p̄fūnā frigiditatē. De illa tm̄ q̃stiōe utrū alterabile sit i

omnibus partib⁹ alterek dicit in libris paruoꝝ naturaliū. Alia ratōe ꝓbat aqua calefit ꝑ totā horam. igit in qualibet ꝑte hore aliq̄d caliditatis in aq̄ acquiritur. alias aqua nō posset alterari ꝑ totā horā. Hec em̄ ꝑs caliditatis que est acquisita in ꝓma ꝑte hore nō est illa que acquirit in secūda ꝑte hore & sic conseqnter. Ité quelibz pars extensa alteratōis est alteratio. igit in q̄libet tali ꝑte aliqua q̄litas acquirit. alias alterario nō esset motus ad q̄litatez quod est ꝓ ꝓbm. iij. et. v. physico ꝛ. Cū ista g̃ ꝓclusiōe stat q̄ q̄litas in altera tōe ꝓmo acquirit ꝑm esse impfectū & ꝑfectius ꝑfectum esse ꝑfectius.

Arguitur ꝓmo, q̄litas simul acquirit tota in alteratōe, q: are stoteles ponēs differentiā inter motū localē & alteratōem dicit q̄ motus localis nō fit simul ꝑ omnes ꝑtes medij. sed in alterabili freqnter omnes ꝑtes simul alterant. Unde dicit. Cōtingit em̄ sic alterari et nō dimidium ꝓp⁹. velut aquā simul cōgelari. Respondet q̄ aresto. intelligit q̄ ꝑfectū esset rōe alterantis si esset applicatū oib⁹ ꝑtibus alterabilis oēs simul & semel alteraret vt patet in alterāte intrinseco qđ est in alterabili ꝑ omnes suas ꝑtes. vt i aq̄ calida vbi forma ceteris paribus refrigefacit omnes ꝑtes aque equaliter. ita q̄ nō ꝓius vnā ꝑtem q̄ aliā. Et ratio q: posita causa equali & vniformi, ꝓducitur effectus equalis et vniformis.

Arguitur secūdo, alterans nō est magis determinatū et limitatū ad vnū gradū q̄ aliū. g̃ omnes simul ꝓducit & totū alterabile simul alterat. Respondet q̄ argumentū vez ꝓbaret q̄ fuit ꝑfectū esset ꝑcise qualitatis & suarum partiū. ipa sic et q̄si in ꝑte imperceptibili ꝓduceret. sed q̄ hoc nūq̄ fit ꝫ est ratōe subiecti in q̄ est q̄litas ꝓtraria expellēda que mediāte subiecto resistit sue corruptioni. imo alterans nō pōt applicari omnib⁹ partib⁹ alterabilis tam ab intra q̄ ab extra.

Arguitur tercio, sicut est in deperditōe qualitatis ita est in ei⁹ acq̄sitione. q: oppositō ꝓ eadē est ratio. sed in deperditōne qualitatis nō videt modus ꝗs grad⁹ ꝓmo corrūpat. Nō vltimo introduct⁹ necꝫ ꝓmus. q: oēs sunt vniti penetratiue ꝑ totū subiectū. igit tota q̄litas simul deperdit et non ꝑ partē post partē. Rñdet licz oēs g̃dus sint iter se penetratiue. ita q̄ vbi vnus aliquid est tibi et alteri⁹ aliq̄d est tm̄ successiue vnus post aliū ꝑm nostꝫ modū imaginandi expellit sicut etiā introducit. & est ille modus. Primo enim ꝑ totam aquā circa ignē positā introducit vnus grad⁹ caliditatis & postea secund⁹ etiā ꝑ totā aquam q̄ vnit se & penetrat oēs ꝑtes alterius grad⁹. et sic conseqnter. Unde sicut hoc fit successiue ꝑ gradū post gradum. ita in deperditione fit equaliter. Phi em̄ imaginati sunt totā et summā latitudinē q̄litatū esse ī decē gradib⁹. q̄rum libet gradus sit diuisibil⁹ in infinitos grad⁹ partiales. de q̄ infra latius de gradib⁹. Quia g̃ tota q̄litas successiue per ꝑtē post partē acq̄rit. ideo ꝓ maiori intellectu huius materie queritur

Questio iii

Utrum in alteratiōe pars id

est gradus q̄ ꝓmo acquirit maneat cū gradu secūdario acq̄sito. et secund⁹ cū tercio: et sic conseqnter

Notandū ergo primo q̄ alterationū quedā est materialis siue corpalis. s. ꝑ quā alterabile acq̄rit qualitatē sensibilē. que vicz pōt sentiri

aliquo sensu. vt p calefactōem acq̄rit calidit̄as. z p albefactōnem albedo/ Alia est spūalis scz p quam acq̄rit q̄litas nō ꝓceptibil aliquo sensu. vt generatio scientie z turis opinionis. Jtē illuminatio medij pōt dici alteratio spūal. quia lux ꝓprie nō videt. Jtē alterationū quedā est acquisitiua in qua aliq̄ qualitas acquirit. vt albefactio. Alia est depditiua p quā aliqua q̄litas corrumpit. vt nigrefactio in qua depditur albedo. Jmo in qualibz alteratiōe ꝓprie dicta cōcurrūt ille due alteratōes acq̄sitiua et depditiua. q: ois talis fit cum abiectione siue depditione sui contrarij

Notandū secūdo q: tota latitudo qualitatis sunt ipi decem gradus quos philosophi in q̄libet qualitate sūma imaginati sunt. ex hijs ei decē tota latitudo cōponit rang̃ ex suis ꝓtibus essentialib⁹. Quilibz hoꝝ rum graduū pōt diuidi in infinitos gradus partiales cū sit de genere ꝓtiꝫ nuoꝝ. et continuū est diuisibile in infinitas ꝓtes. iij. phisicoꝝ. Ille ergo gꝫ dus qui aduenit alteri in alteratōe est realiter z nūeraliter distinctus ab eo dem q: de nouo ꝓducit z prior fuit ante illum. Una cm̄ pars q̄litatis non est alia. habent tm̄ inter se quandā naturalē conuenientiā in hoc q̄ sunt q̄litates et vnīt̄ se penetratiue. imo nō est possibile q̄ vn⁹ gradus solitarie diu ꝑmaneat aut durare possit in alteratōe sine alio supueniente et eū ꝓtinuāte Unde dixit Gotfridus q̄ secund⁹ semp acquireret virtutē et actiuitatez ꝓ mi. et ꝑmus post aduentū secundi corrūperet. z sic cōsequenter. ita q̄ vltim⁹ haberet vim omniū ꝓcedentiū qui etiā oēs corrupti essent ꝑm eū. Sed hec opinio solet cōmuniter impugnari z reꝓbari hic in ꝑsenti questiōe

Conclusio. In alteratōe ꝓprie dicta in qua acquirit aliqua latitudo qualitatis est necesse q̄ omes gradus siue partes qualitatis sil' maneant in illa latitudine z nullus corrumpat. Hec conclusio ꝓbat ratōe tali. Qualitas est acquisita p alteratiōnē naturaliter. sed qualitas est diuisibilis in partes siue gradus. ergo si successiue ꝓducit necesse est q̄ pars post partem ꝓducatur. vt ꝓbat ꝓdicta questio. Sed cum tota latitudo qualitatis non sit in vno gradu necesse est q̄ gradⁿ maneāt oēs simul z vniāt se in tota latitudine. alias sūma caliditas haberet solum vnū gradum quod inconueniens est dicere. Jtem sequeret q̄ sūma et tota latitudo qualitatis esset simul acq̄sita. et q̄ quasi in instanti corrūperet cum nullius esset resistentie. Vn⁹ enim gradus parui ꝛpe durationis nō resistit. Alia ratione. ponatur calor vt ḋn ag̃ ḋ agat in frigiditatē vt sex: tūc est necesse q̄ vnus gradus vnius qualitatis corrumpatur: quo corrupto amplius nō fit actio. ergo vno a ꝓportione eq̄litatis nō fit actio ſm Aresto. j. de generatōe. Ergo si in corruptōe gradus remanent vno corrupto. ita in acquisitōe omnes remanēt. cū nō sint cōtrarij inter se. et omnis corruptio fiat a cōtrario. ergo vnus gradus nō corrūpit reliquū. et sic remanent simul.

Arguitur ꝓmo. Nulla pars alteratōnis manet cum alia sicut in motu locali nulla pars motus manet cum alia. quia alteratio est successio sicut motus localis. vt supra est ꝓbatum. sed de ratione successionis est non posse vnā partē habere cum alia. Respondetur concedendo totum q̄ nulla pars alteratōnis manet cū alia. neq; ḧ vult ꝓclusio. sz ps q̄litatis q̄ ens ꝑmanēs nature manet cū alia ꝑte. Et ḧ voluit dicere ꝓmērator in hijs ꝓbis. Pars motus nō inuenitur esse simul: sed quelibz aut iā desijt aut nondum venit. Unde aliqui distinguūt duplicem alteratōem. s. successiuam et

ꝑmanentem. Et ꝯclusionē intelligūt de alteratōe ꝑmanentis nature Sed reuera nulla est dabilis alteratio ꝑmanens q; alteratio est motus. sed oīs motus est ens successiuum vt supra.

Arguitur scō. si vnus gradus manet cum alio sequeretur q; in vna hora ꝓduceret infinitū lumē in aere. q; ꝑ quolibet istantī ꝓducit vnus gradus luminis. imo quasi tota latitudo. sed cū infinita sint istātia horę lumē erit infinitū. Rūr ꝓmo q; illuminatio nō sit alteratio ꝓprie dicta de q̄ datur ꝯclusio. Aliter dicit q; lumen a ꝑncipio horę ꝓductum nō manet diu necꝫ in fine horę. q; species lumis sicut cōtinue ꝓducunt. ita vltimate continue deficiunt.

Arguitur tercio. si partes qualitatis manent simul in alteratōe tūc erunt plures alteratōes et etiā plures termini ad quos in eadē alteratione. quia ꝑ quālibet partem extensam alteratōis ꝓducit gradus q̄ est qualitas. ergo si alteratio durat aliq̄ diu erūt multi termini ad quos t multe alteratōes qō est inconueniēs. q; id quod ꝑ totā alteratōem acq̄rit appellatur vna qualitas. sic etiā si erūt plures termini ad quos illi habebūt plures terminos a q̄bus. iij. phisico. sed in omni motu termin⁹ a quo corrūpitur et abiicit. v. phisico. Rñdetur q; vna alteratio totalis est plures partiales. sicut tota qualitas est plures qualitates ptiales siue grad⁹. imo q̄libet alteratio partialis alteratōis totalis habet terminū a quo et ad quē. s. partialē qualitatē vt ꝓbat argumentū. Sed Aresto. v. phisico. intelligit de motu totali. vt in calefactōe caliditas que est termin⁹ ad quem acq̄rit t frigiditas que est terminus a quo corrūpit. Quia autē in ꝓposito obtulit se sermo de gradib⁹ et de ipa qualitate. nō importunū mihi visum est parum dicere de gradib⁹. et ꝑ consequens de intentōe t remissione.

Notandum ergo ꝓmo q; gradus est quedā portio qualitatis que apta nata est esse cū alia qualitate eiusdē speciei vnitiue et penetratiue absq̄ hoc q; reddant subiectū extensius. Gradus em̄ est q̄litas cum sit pars qualitatis. t qualitas cōponit et gradib⁹ tanq̄ et suis ptib⁹ essentialib⁹. Vnde cū q̄litas omnes habeat g̃dus scz decē dicit tota vel summa latitudo siue in esse intēsissimo. Vnde sicut linea terminat puncti⁹ ita qualitas terminat gradib⁹. Et dato q; omnes grad⁹ sint simul nō tñ subiectuz reddit extensius de ꝑ se. vt ptz in aqua calida que est tanta sicut cū fuit frigida. Congregant aūt grad⁹ in latitudine penetratiue. ita q; vbi in aliq̄ parte subiecti aliquid vni⁹ est ibi aliq̄d alterius. Et talis penetratio nō est inconueniēs in qualitatib⁹ sed potius in dimensionib⁹ siue q̄ntitatib⁹ vt vult Aresto. iij. phisico. Penetratio corꝑis in substātia est impossibile. Vt autem tota latitudo alicuius qualitatis intelligi possit philosophi ꝓmuniter imaginant decem esse gradus sūme qualitatis siue intensissime. licz in reiue ritate quelibz qualitas infinitos habeat grad⁹. imo q̄libet gradus est diuisibilis in infinitas ptes t in alios multos gradus. Ad imaginatōem autē nostrā nihil immutat in substātia rei. Et illos gradus ꝑhi ponūt cōmunit in omnib⁹ qualitatib⁹ de ꝓma secunda et tercia specie qualitatis. nō autez in quarta. q; figura cū sit magnitudo. vt supra. ij. phisico. ꝓbatū ē nō habet gradus. Vnde patet q; sola qualitas habet gradus etiā spūalis. vt scīa virtus opinio. nō aūt ois. Dedici aūt dicētes radices t herbas esse calidas vel frigidas siccas siue hūidas in secūdo vel tercio gradu alie loquūt

de gradib⁹. q⁹ sensus est. zinziber est calidū in tercio hoc est qñ applicat⁹ cor⁹ pori humano z ad agendū excitat⁹ pducit realiter caliditatē in homie q̄ est caliditas vt tria vel q̄tuor. Vñ ipsi solum cōsiderāt gradus in qualitatib⁹ p̄mis et in respectu ad cor⁹ humanum tpatuz. imo etiā nō in actu sed in potētia. vt in pipe non tangim⁹ aliquā caliditatē. et si diu poneret in manu nō calefaceret. z fm q̄ inuenit subiectū id est hoiem magis calidū fm hoc magis calefacit. Consequenter ex gradib⁹ sumit intensio z remissio. Vnde intēsio est plurium graduū eiusdē speciei specialissime penetratiua vnio absq; hoc q̄ de p se sequat maior quātitas in subiecto. Remissio ꝓo est plurium graduū eiusdem speciei specialissime deperditio absq; hoc q̄ de p se sequat minor q̄ntitas Dicit: pluriū graduū. q⁹ vnus gradus non facit intensionē neq; remissionē q̄ saltem sit notabilis. Dicit: absq; hoc z. ibi excludit rarefactio q̄ nō est intensio: licet rarefactio ꝓprie dicta semp p̄egrat intensionē caliditatis. Et cōdensatio nō est remissio licet p̄egrat remissio caliditatis. In rarefactiōe em̄ sequitur maior extensio ptiū extra se inuicē z in cōdensatione minor. In intēsione ꝓo p se ptes subiecti non extēdunt sez ratione graduū. q⁹ vnitiue se penetrāt summa em̄ caliditas nō reqrit subiectū extensū⁹ alis in margarita nō esset intensio: albedo q̄s in equo albo. z in ferro ignito non esset intensior caliditas q̄s in straminib⁹ ardentib⁹ qō falsum est. Modus g̃ intēsionis vt ex p̄dictis colligit est exēplariter iste. Posita aqua ad ignē: ignis pducit p̄mo species caliditatis p oēs ptes aque q̄ aquā disponūt aliqliter p receptione vlteriori caliditatis. postea ꝯtinue alia caliditatē pducit ignis in aquā p oēs partes: ita q̄ illa caliditas imaginat⁹ secūdus gradus z vnit se p̄mo gradui z penetrat totam aquā sicut p̄imus gradus. et isti gradus se mutuo penetrāt. z sic consequenter de oib⁹ alijs gradib⁹ vsq; ad totā latitudinez. Ista ex opposito habet modus remissionis. Et ista est sentētia Scoti z cōiter fm moderniores philosophos. Alij tñ vt Thomas z sui sequaces licet nō ponant gradus dicentes q̄ eis forma sit in sua essentia simplex z induisibilis vt ait auct⁹ sex p̄incipioꝝ. Forma est cōpositioni ꝯtingēs: simplici z inuariabili essentia existens. Saluant tñ intēsionē z remissionē fm q̄litas est plus vel min⁹ radicata in ipso subiecto. vt sanguine⁹ naturaliter est magis rube⁹ q̄s melancolicus exquo rubor est plus radicat⁹ in materia sanguinea q̄s melancolica. fm em̄ q̄ subiectū est magis dispositū p illa vel alia qualitate fm hoc talis q̄litas magis in tali intendit. Hec tñ opinio licet aliq̄d habeat veritatis: q⁹ certum est q̄ si subiectum est magis dispositum z aptuz p aliqua qualitate: talis qualitas plus in eo recipit q̄s in subiecto non dispositio ad ipsam. Nō tamen est fm Scotum vniuersaliter vera. quia sequeret⁹ q̄ sanguine⁹ deberet esse semp magis rube⁹ q̄s qui ex verecundia siue vino bibito est factus rubeus: cuius expientia est in oppositū. z tñ rubor est magis radicat⁹ in sanguineo q̄s flegmatico verecundo. Item febris ethica fm omnes medicos est magis radicata q̄s febris terciana. z tamen intensior est terciana q̄s ethica: iterū per expientiam z totam facultatem exptorum medicorū. Alij aūt dicunt intensionem esse qñ qualitati minus miscet qualitas cōtraria. et remissionem qñ qualitati plus miscet de qualitate cōtraria. vt albius est illud cui pauciores gradus nigredinis sunt admixti. Nigrius cui parum de albedine est admixtum. z fundant se sup Arest. qui tercio thopicorū dixit. Que cōtrarijs sunt pmixta sunt minus talia. Et cōmentator. v. phisicoꝝ. Album non est minus

i

album nisi ex cōmixtione cōtrarij. Ergo fm illos tunc q̄litas intendit q̄n sibi minus de suo ꝓtrario miscet. Tunc remittit q̄n sibi plus de suo cōtrario miscet. Sed hec opinio est falsa q: multe sunt q̄litates q̄ intenduntꝫ remittuntꝫ que non habent aliam q̄litatē contrariā. vt lumē: scientia: opinio: visio. et alie q̄litates spūales vt virt⁹. Item sequeretꝫ q̄ q̄litas ⁊ intēderet et remitteret solū appareter: eā in rei veritate nullus gradus de eadē specie sibi additi sed solum fm q̄ q̄litas cōtraria sibi misceret. Imo sequeretꝫ q̄n vna qualitas intēderet tunc etiā sibi opposita in eodē subiecto remitteret ⁊ ecōtra. et sic ꝓtraria starēt simul in eodē subiecto: vnū fm esse intensum ⁊ aliud fm esse remissum. quod videt esse inconueniēs: pīertim in q̄litatib⁹ actuis ⁊ passuis adinuicē vt in q̄litatib⁹ pmis. Sed ad auctoritatē Aresto. ⁊ cōmentatoris ō: q̄ tantū velint: q̄litas ō: magꝫ talis q: plus disconuenit cū suo ꝓtrario: et minus talis q: magꝫ conuenit cum q̄litate ꝓtraria. Exēpluꝫ. Sint duo alba quoꝝ vnū sit albius alio vt margarita ⁊ homo: tunc homo est nigrior respectu margarite et margarita est albior respectu hominis. quia hō plus conuenit cum nigro q̄m margarita. Vnde cōmixtio in auctoritatib⁹ debet accipi p:o conuenientia vel disconuenientia maiori vel minori. Est tamen sciendum q̄ scotiste non solum qualitates dicunt intendi ⁊ remitti sed etiam formas substantiales. qō videt esse ꝓtra Arest. in pdicamento substantie q̄ dicit q̄ substantia non recipiat magis neq̄ min⁹. Et. viij. metha. Forme sunt sicut numeri. et hoc intelligit de forma substātiali. quia Aresto. eles subdit. Et quēadmodū nec numerus habet magis ⁊ minus nec fm speciem substantia. et ratio est. quia si numero addit vnitas: semper erit speciem. Ideo sup verbis pdictis dicit cōmentator. Quēadmodū forma nūeri vt trinitas non est magis: trinitas q̄m alia: ita forma substantialis nō recipit magis et minus. Sūt etiam alie opiniones de intensione et remissione quas ad p:esens derelinq̄. Ultimate ergo est dicendū q̄ causa remissionis et intentionis sunt ipsi gradus non absolute sed inq̄tum vnus fluit post alium ab alterante. hoc patet sufficienter ex pdictis. Sed diceres. Concluſum est q̄ vnus gradus non faciat intensionē neq̄ remissionē. ergo necesse est q̄ duo ad minus requirātur vltra medium latitudinis. sed hoc videt esse falsum. q: si due repiditates misceantꝫ remanet repiditas: ⁊ tñ supponiūt ad minus duo gradus. Respōdet q̄ ad min⁹ duo req̄rantꝫ gradus ad intensionē. vt ex duobus luminib⁹ fit maius lumen. ex duabus grauitatib⁹ fit grauius. Sed ad replicā ō: q̄ licet maneat repiditas: tamen hoc est ratione subiecti. Vel melius. si duo repida eq̄liter fundantꝫ et misceantꝫ simul: tunc fit intēsio in vna qualitate scz q̄ est actiuior. ⁊ licet non sentiat: tamen hoc est ideo quia nos nihil p:cipimus nisi p:ecre sensibile. sed duo vel vnus gradus vix possunt sentiri. Diceres secundo ꝓta pdicta. Boetius sup pdicamento qualitatis dicit Vna iusticia nō est magis iusticia q̄m alia. sed iusticia est qualitas. igit qualitas non suscipit magis ⁊ minus. Respōdet q̄ Arest. dixit in textu. Aliqs posset dubitare an qualitas reciperet magis et minus in concreto vel abstracto. et hoc dictum siue dubium recitat Boetius nō aūt diffinit in hijs verbis. Et si allegatur Boetius dicens Justicia non intendit et remittit fm se sed fm subiectū suum: ipse loquit subiective: non aūt terminatiue et formaliter. als accidentis esset accidens contra Aresto. eles quarto methaphisice. Quia ergo incidit hic materia de qualitate in alteratione ⁊ de gradibus, qui quandoq̄ sunt cō

62

trarij scz qualitatis expellende ꝛ qualitatis introducende. et dicit Aresto. v. phisicoꝝ. Minus album ꝛ magis album sunt contraria Ideo vltimo queritur

Questio V

Vtꝛ qualitates cõtrarie possint eidez subiecto.

Vtꝛ sint eidez subiecto

Vbi notãdũ ꝙ qualitas fm Arest. in predicamentis est fm quam quales esse dicimur. scz simpliciter vel fm quid. Qualitas em̃ vltra mediam latitudinẽ vt albedo vt sex denomiat rem album simpliciter. sed sub media latitudine vt albedo vt tria denominat fm quid rem albam. Et hec diffinitio dat in via nature: al's albedo in hostia cõsecrata non esset qualitas: ex quo nihil denominat. Omnes em̃ diffinitiones Aristotelis dant fm viam nature. in sacramento aũt accidẽtia stant sine subiecto supnaturaliter ꝛ miraculose. Qualitas aũt accidẽtalis est duplex. Aliqua dicitur prima scz in hijs inferioribus: que cum abiectione sui contrarij producit sibi simile ex sua natura. Vel sic. est qualitas ex sua natura activa. Et sũt quatuor. ij. de genera. scz caliditas frigiditas que sunt ꝓncipaliter active: humiditas ꝛ siccitas que sunt active in respectu: ꝛ principaliter passiue. Ille em̃ qualitates iam dicte sua ꝓpria virtute agunt ꝛ producunt sibi similes. Vnde albedo nihil agit in amaritudine lactis. Item lux nõ est qualitas prima hoc modo: licet sit prior alijs omnibus: cum sit eterna fm speciem ex mente Aristotelis. Imo in celo non sunt qualitates prime. quia non est capax peregrinarum impssionum id est qualitatum primarum: que dicuntur peregrine quia hincinde per omnia corpora inferiora currunt ꝛ transmutant: imo nihil potest transmutari sine ipsis. Et cum dicitur: tamen astronomi dicunt saturnum esse frigidum et siccum: lunam frigidam et humidã. et sic de alijs astris. Respondetur ꝙ virtualiter stella saturni est frigida. quia potest in hec inferiora influere et producere realem frigiditatem. non autem est frigidus formaliter et ad tactum. et sic de alijs sideribus. Alia est qualitas secunda et proprie que sequitur ex actione qualitatum primarum vt omnes species coloris: saporis: odoris. Vnde si caliditas agit in humidum temperatum: generatur color niger. si in siccum: generatur color albus. vt patz in ossibus que primo quando vrunt sunt nigra et tandem efficiuntur alba. Si autem calidum agit in nimis humidum generatur color viridis vt in lacubus et puteis. et sic consequenter. Et sic describendo qualitatem secundam: non omnis qualitas est prima vel secunda. vt scientia virtus opinio influentia celi. Etiam reperitur qualitas tercia que apud medicos dicitur occulta siue qualitas specifica scilicet mediante qua forma specifica producat effectus sensibilem qualitate existente insensibili. vnde dicunt ꝙ radix vel herba semper aliquid operetur a qualitate propria siue specifica cuius contrarium deberet operari per qualitates primas cuius complexionis tunc est. Ideo ne cessario talis qualitas tercia ponitur fm omnes medicos. Potest tamẽ qualitas secunda describi priuative sic. Est qualitas que non est ꝑma. ꝛ ta non est dabilis qualitas media: cum tunc membra contradicant et contradictionis non est medium. iij. methaphisice.

Notandū secūdo q̄ contrarietas accipitur multis modis vt dictum est. j. phīsi. Ubi Utrū cuiuslibet transmutationis naturalis p̄nci/pia sint cōtraria. In p̄posito aūt debet accipi p̄ ꝯtrarietate reali z p̄ximissime put est due q̄litates maxime gradualiter distantes q̄ non p̄nt simul et semel idem denoiare sed successiue. vt dr̄ in post p̄dicamēt̄. Cōtraria sunt q̄ vicis/sim eidē insunt id est successiue: z maxime sc̄z gradualiter a seinuicē distant. et se mutuo expellūt. Hec tñ diffinitio p̄ncipaliter intelligit̄ de q̄litatib⁹ p̄mis que cū simul applicant impossibile est naturaliter q̄n q̄litas ꝯtraria agat in aliā corruptiue. secus est de albedine z nigredine q̄ ex sua natura non agunt inuicē nisi q: subiectū in q̄ sunt est calidum vel frigidū zc̄.

Respondet ad questionem. Impossibile est naturaliter q̄litates ꝯtrarias in esse intenso eidem subiecto p̄ce inesse. Hec cōclusio patet auctoritate Arest. ij. thopi. Impossibile est ꝯtraria eidē simul inesse. Et. xij. metha. Impossibilia sunt ꝯtraria adinuicē. Et idem vult in multis alijs locis vt q̄nto metha. ij. de genera. ij. priarmenias. x. metha. zc̄. Et cōmentator. Impossibile est idem simul esse calidū z frigidū in actu z potētia. Et Boeti⁹ li. ij. de p̄solatiōe phīca. Natura respuit vt ꝯtraria queq̄ iungant. Ratione p̄batur Que se mutuo corrumpunt non p̄nt simul stare. sed ꝯtraria sunt sibi inuicē corruptiua. j. phīsicor̄. z. vij. metha. Unde vnū ꝯtrarior̄ expellit reliquum vt supra. z. vj. ethicor̄. vehemens delectatio expellit tristitiaz. Imo sicut est impossibile naturaliter duo ꝯtradictoria eidem inesse: ita est impossibile naturaliter duo ꝯtraria eidem inesse. iij. metha. si ꝯtraria insunt tūc etiā contradictoria. Et q̄ auctoritate alicui eliciūt q̄ etiā impossibile sit supnaturaliter cōtraria eidem simul inesse. q: in oī oppositiōe includit ꝯtradictoria: q̄ est etiaz deo impossibilis. Unde q̄rto metha. dr̄. oīa ꝯtraria reducunt in primū vnū sed. x. metha. dr̄. p̄mū oppositor̄ est contradictio. Hec est opinio thome. Cōmuniter tñ tenet oppositū. s. q̄ supnaturaliter ꝯtraria p̄nt eidem subiecto in esse. potest em̄ deus actionē ꝯtrariorū suspēdere. Item legit in dānatis actu esse summū calidū z frigidū. Item dr̄ q̄ auctoritates Arest. p̄bant nihil aliō nisi q̄ ois oppositio est reducibilis ad cōtradictoriā. Dicit em̄ Aresto. x. metha. Prima genera contrarior̄ sunt vnum z multa alia nāq̄ ꝯtraria ad hec reducunt. Cōtradictio aūt licet sit maxima oppositionum. iij. metha. nō tñ includit in ꝯtraria. q: in nullo positiuo includit priuatiuū. sed ꝯtraria oppositio est positiua. in cōtradictoria aūt semp vnū extremor̄ est nō ens. iij. metha. Hec tñ disceptatio relinquit theologis. Dicit in cōclusione: in esse intēso. q: in esse remisso caliditas z frigiditas stant simul in aqua repida. Item dicit: p̄cise. id est adequate sm eandē p̄tem subiecti. q: in eodem subiecto in diuersis tñ partib⁹ stant simul ꝯtraria etiam in esse intenso. q: si se mutuo debent expellere z q̄litas expellenda resistit z sic successiue expellit: necesse est vt vna qualitas ꝯtraria stet cū alia in eodem subiecto. alias daret instans in quo materia p̄ma staret sine qualitate quod est naturaliter impossibile. q̄n em̄ vna expellit tunc alia successiue introducit. p̄terea dicit Aresto. vj. phīsi. Omne q̄ mouet habet aliquid vtriusq̄ extremi. z illud est p̄pie vez in alteratiōe.

Sed diceres An qualitas tota contrariet toti qualitati et quelibet pars. s. gradus cuilibet gradui alterius qualitatis. Respondetur q̄ non omnis caliditas contrariat cuilibet frigiditati. quia frigiditas vt. v. et caliditas vt. iij. stant actu simul in aq̄ repida penetratiue vt dictum est. ideo

necesse est q̄ gradus frigiditatis stet cum gradu caliditat⁹. Etiā impossibile est q̄ aliq̄ fieret alteratio ꝑte dicta nisi gradus diuersaꝝ ⁊ ꝯrariaꝝ qualitatū starent simł. Vnde cum ideo ꝯraria nō possint stare simul q̄ vna agat in aliā ⁊ ipsam corrūpat. tunc quia vnus gradus paꝝ vł nihil agit: ideo pñt stare simul ꝑ indistantiam. Et sic patet q̄ ꝯrarietas non solum attendit penes speciem diuersam qualitatis sed penes species ꝯrarias tot vel tantoꝝ graduum sez in esse intenso.

Arguit primo. Nulla qualitas contrariat alteri, quia vel q̄ ambe essent. vel vna eaꝝ nō esset. Non secundū. q⁹ alietas ⁊ diuersitas causant inter res simul existentes. Nec q̄ ambe sunt. quia natura ꝯrarioꝝ est q̄ successiue possint eidem inesse. ij. Thopicoꝝ. Idē cōtrarioꝝ est susceptibile. ⁊ sic accidens migraret de subiecto in subiectū. Rñdet q̄ q̄litates dicunt ꝯrarie eo ꝛpe quo sunt. vt frigiditas aque cuilibet caliditati ꝯrariat. ⁊ licet illa caliditas que est in cerro igne non possit inesse aque: tñ sibi similis in specie. et sicut vna qualitas de vna specie ꝯrariat alteri q̄litati ⁊ oib⁹ de eadē specie specialissima: ita ipsa vel sibi similis in specie potest eidē subiecto inesse.

Arguit secūdo et vltimo. Si contraria possunt eidez inesse tunc ignis posset frigefieri quod est impossibile. Respōdet q̄ impossibile est ignem frigefieri: sed materiā ignis que fuit subiectū caliditatis possibile est in se recipere frigiditatez. quia ignis nō diceret ignis nisi calefaceret. ꝓterea dixit Petrus hyspanus caliditatē esse substantialē ⁊ essentialē igni. Ita. Si arguit⁹ auto. Aresto. de sensu ⁊ sensato. Cor est calidissimū ⁊ cerebrū frigidissimū et sic qualitates contrarie stant in eodem subiecto in esse intenso. Respōdetur q̄ he due qualitates non sunt in esse intenso in homine quia homo nō posset viuere. sed cerebrū est frigidissimū in respectu ad alia mēbra ex quo eo in toto corꝑe non est frigidius. imo habet etiam aliquid caliditatis q⁹ vł ta consistit in calido et humido. Ita dicat de corde. Aliter dicit q̄ non infuit ꝑm eandem ꝓtem subiecti sicut etiā vna manus potest moueri sursum ⁊ alia eodem ꝛpe deorsum.

Questio VI

Vtꝝ motus localis sit distinctus ab ipso mobili ⁊ loco.

Aresto. in secundo capitulo tractatus primi in ꝟ tercio ponit diffinitionez motus que postea patebit. In primo ꝟo capitulo ꝑmisit quasdā diuisiones valentes ad diffinitionē motus que etiaz infra patebunt. Ergo ante diffinitionē sunt quedam videnda de ratione motus ⁊ ꝑ sertim motus localis: de quo inter moderniorꝝ philosophos varia est disceptatio. Ideo ꝓ veritate inq̄renda ⁊ cōmuni opinione mota est ꝑsens q̄stio

Notandum primo q⁹ ratio motus localis siue sua essentia est ipsa successio qua vna pars mobilis succedit alteri. Et cum ptes hui⁹ successionis non possint esse simul: sed quando vna generat⁹ alia precedens corrumpit⁹. ideo motus est in continuo fieri et corrumpi. ꝓter quod in successiuis idem est esse generari ⁊ corrumpi. ita q̄ primuz instas esse motus est eius generari ⁊ idem instans est vltimū instans nō esse motus. quia si mot⁹ generatur: tunc vel quando est: vel quando non est. Si primū: habet⁹ q̄ generari et esse in motu sunt idem. Si secundum: hoc est falsum. quia quod nō est nō

generaℓ pſertim in ſucceſſiuis. Jta etiam pbaℓ de coꝛrūpi. Etiā partes mo/
tus non ſunt neq; lapſe ſiue p̄cedentes neq; ſequētes et ſolū cōſiſtit in p̄ſenti
vbi. ſicut de tpe nihil habek niſi p̄ſens nūc. iij. phiſicoꝝ. Ens ergo pure ſuc/
ceſſiuum eſt cuius ptes nō p̄ſt coexiſtere p̄ſenti nunc vt ſunt mot⁹ z tēpus et
non plura. Ens ꝙ manens eſt cui⁹ ptes p̄ſt coexiſtere p̄ſenti nunc vt albe
do z alia accidentia p̄ter motū. Vnde mot⁹ localis eſt accides pure ſucceſſi
uum quo mobile mutat locum. Mouerī aūt localiter eſt rem ſucceſſiue mu
tare locū ex pre ſui. Vel ſic: eſt rem aliter z aliter ſe habere ſm prius z poſte/
rius ex ſua natura. Dicik: ex ſua natura vel ex pre ſui. quia turris nō mouek li
cet ſit ꝓtinue in alio z alio loco q; ſemp alius z alius aer ipſam circundat. tñ
ex ſua natura nō mutauit locuz erquo quieſcit. Quia ergo de motu nihil
habek niſi p̄ſens vbi z non poteſt dari inſtans in quo verum ſit dicere q; mo
tus localis ſit. Jdeo multi dubitauerunt de veritate illi⁹ ꝓpoſitionis. Mo
tus localis eſt. que licet pineat ad logicum et methaphiſicū: tñ q; hic fit mē
tio p̄ncipaliter de motu locali: nō eſt hoc dubium oino p̄tereunduz. Prio ei⁹
ergo veritate nota. q; motus localis ſit eſt Areſt. j. phiſicoꝝ: dicēs motuz eſſe
p̄ncipiū p̄ſuppoſitū in ſcientia naturali. Jmo ſequereℓ q; phi naturales de
nihilo diſputarent quod eſſet incōueniens maximū. quia quicq; cōſiderant
ſub ratione motus ꝓſiderant. Et. viij. phiſi. omnes affirmant motū aliquid
de natura dicentes. Et. iij. phiſicoꝝ. Mot⁹ eſt actus impfectus. igik eſt. imo
idem. pbant oēs autoꝛitates que infra ponenk in concluſione p̄ncipali. Ra
tione. pbatur per experientiā. ſed dimittere ſenſum z ſequi intellectum eſt ſi/
gnū diminuti intellect⁹. cōmētatoꝛ. v. phiſi. Jtem tēpus eſt igik motus eſt. q;
tempus eſt motus. iij. phiſicoꝝ. ſed q; temp⁹ ſit quia dies eſt z hora eſt. Jtez
aliquid mouetur localiter igitur motus localis eſt. quia denominatiuū po/
ſitiuum ſemp eſt aliquid. vt patz inductiue. Jtem motus localis fuit. igitur
hec fuit vera: motus localis eſt. igik pari ratione iam eſt vera q; ſemper mo/
tus eſt. Sed contra. Supꝛa dictum eſt q; partes motus nunc̄ ſint ſimul:
imo q; mot⁹ ſit in p̄ſenti vbi indiuiſibili ſicut tēpus in nunc vel p̄ſenti indiui/
ſibili. ergo hec nunc̄ erit vera: motus localis eſt. erq; eſt impoꝛtat p̄ſens nūc:
in quo nunc̄ erit verū dicere: hoc eſt motus localis. q; antec̄ ꝓnomen hoc
exp̄imik tranſierunt in finita nunc. z ſic pariter de q̄libet alio inſtanti. Eſſe
em motus eſt in inſtanti p̄ncipaliter licet nullus motus fiat in inſtanti.
Prio illo argumento duo ſunt cōſideranda. Primū. q; motus eſt diuiſibi/
lis cum ſit de genere continui ꝓ. iij. phiſicoꝝ. et omne ꝓtinuum eſt diuiſibile
in infinitas ptes: itez. iij. huius. Et. vj. phiſi. Motus diuidik diuiſione tem
poris z magnitudinis: imo ad diuiſionē ſui ſubiecti ſi eſt extenſum. Jtē cum
motus ſit ſucceſſio. et ſucceſſio habeat partem poſt partem: eſt neceſſe q; mo/
tus ſit diuiſibilis et cōpoſitus ex ptibus extenſis et quantis ſi ſubiectum ſit
quantum. quia ſm mentē Areſt. vij. phiſi. omne quod mouek eſt diuiſibile.
Secundū. Copula ꝓpoſitiōis de p̄ſenti debet impoꝛtare tēpus p̄ſens ad
voluntatem loquentis vel diſputantis alꝫs nulla eſſet veritas in locutionib⁹
de p̄ſenti vel in aliquo modo loquendi. De hoc tamen infra habes latius in
vltima q̄ſtione libꝛi quarti vbi dicek An tēpus ſit in poteſtate loquēꝫ vl nō.
Nunc reſpondek ad argumentū q; hec ſit vera motus localis eſt z fuit et erit.
vera q; ſemp motus eſt erq; celū ſemp mouek. j. celi. et nō oportet q; ei⁹ extre/
ma ſimul verificenk. q; impoſſibile eſt ipſa verificari de eodē z certo motu: ex
quo eſt in ꝯtinuo fieri et coꝛrūpi. ſed ex eo q; res eſt vel non eſt: oꝛatio vera

vel falsa dicit. Unde non dat instans ꝓ quo hec non sit vera: motus est exĩ semp habet correspondentiã in re. z hoc est ꝓncipale: ex q̃ sumit veritas ꝓpositionis. Scõo arguit. Illud nõ est cuius ptes non sunt. iij. phisicoꝝ. sed partes motus nõ sunt vt supra. Item illud quod generat nõ est. v. phisi. sed motus generat. Respondetur q̃ iste auctoritates habent solum locuz in rebꝰ pmanentibꝰ: ille em debent omnes suas ptes habere simul. et q̃ generantur tunc non sunt scz in esse complete. Motus aũt est res pure successiua cuiꝰ in rei veritate pars ꝓcedens z subsequens non sunt.

Secundo ꝓo principali quesito Notandũ: cum motus sit successio cuius vna pars ꝓtinue fluit ab alia ideo est actꝰ imperfectus. iij. phisicoꝝ. Cum ergo sit ens imperfectum difficulter potest apprehendi ab intellectu quid sit in sua essentia. Propterea referunt aliqui sanctuz Augustinũ dixisse: oino ignoro quid sit motus. ꝓpter quod etiã multi tenuerũt motuz non esse distinctũ ab ipso mobili. Hec tamen opinio nõ potest saluare experientiã vulgariũ necꝫ sententiã Arest. z sui cõmentatoꝝ. motus em intrinsecũ nõ est sensibile necꝫ motus est sensibilis nisi q: est in re mota sensibili. ꝓpterea videtur esse res mota met.

Cõclusio. Motus localis est distinctus realiter a qualibet substantia mobili z a loco. Hec conclusio ꝓbat auctoritate Arest. iij. phisicoꝝ. Motus est passio quedam. sed passio idem est quod accidens in omnibus locis apud Arest. mobile ergo est substantia. et. ij. de aia. Dico autez vt motus z magnitudo accidũt sensibilibus circa que est mazie decipi fm sensum. Item motus est in mobili subiectiue. iij. phisicoꝝ. z cõmentatoꝝ ibidez Motus est in moto. sed mobile non est subiectiue in aliqua re. ergo distinguunt. et. iij. phisicoꝝ. Motus est actus mobilis. sed nihil est actus suiꝰ ipsiꝰ Item motus est res successiua. iij. phisicoꝝ. sed mobile est res pmanes. igitur distinguunt. Item mobile mouetur. sed motus non mouet. quia motꝰ non est motus necꝫ generationis generatio. v. phisi. Et breuiter: Illa sunt distincta quoꝝ vnum est sine alio. sed mobile potest esse absq; motu. si enim essent idem: mobile semp moueret: ergo semp sibi inesset motus. Item motus est diuisibilis z extensus continuus et quãtus. v. phisicoꝝ. sed angelus mouetur vt fide credimus. et si motus est angelus: ipse etiam erit quantus. Q; aũt distinguat a loco: patet. quia locus est quando motus non est. et locus est superficies corporis cõtinentis locatum. sed motus nõ est superficies cũ superficies forma quiescens sit z res pmanens: motus ergo successio z res successiua. Item deus potest mouere totum mundum motu recto. sed hic nullus est locus: cum extra celum nihil sit. sed antecedens est articulus Parisiensis. Dicere deum non posse mouere totum mundũ motu recto: est error. Ergo est dicendum q̃ motus sit accidens corporale inherens materie prime in cõpositis. et est necessarius ideo vt res naturalis debitum suũ finẽ locũ imo debitam pfectionem consequat.

Arguit primo. Motus est mobile met. quia si esset distinctum accidẽs tunc posset ab eo separi et separatim conseruari et articulo parisiensi. Sit ergo separatus p diuinã potentiã qro An adhuc sit motꝰ vel nõ. si nõ est motꝰ tũc nõ pot separatim ꝓseruari. z p ꝓseqns nõ est distinctꝰ a mobili. si aũt

adhuc est motus tūc nō erit actus mobilis inquātū mobile. et sic diffinitio motus sibi non cōuenit. Respondeꝛ ꝙ motus supnaturaliter pōt separari a mobili. et diffinitio Aresto. intelligiꝛ fm viā nature. sicut omnes alie sue diffinitōes intelligi debent. Aresto. eīm nullo mō ꝓcessisset ꝙ aliqđ accidēs posset separari a suo subiecto.

Arguitur scđo. si motus localis esset distinctus a mobili: tūc esset ꝓcessus in infinitū. q: ipe motus esset mouek. vl ergo alio motu ab eo distincto vel seipo. Si secundū tūc motus localis est mobile. Si ꝑmus tūc conseqnter de illo motu pariter querak an moueak seipo vel alio. et qđ cunqꝫ dicik aut motus erit mobile met aut erit ꝓcessus in infinitū. Respō deꝛ ꝙ motus localis mouek q: generak et corrumpik. Vnde illa ꝓcedk. motus localis est mobile. q: est generabile et corruptibile. igiꝛ mobile a specie ad genus. sed generak nō generatōe ab eo distincta sed seipo et a mouente ꝑncipaliter. Sed motus localis de quo argumentū est nō mouek localiter si autē mouerek localiter tūc argumentū ꝓcederet. Et ratio est q: qđ mouetur huic ineſt motus. et sic si motus moueꝛek accidentis esset accidens. Et si allegak Aresto. ij. thopicoꝝ. motus nobis mouenk omnia que in nobis sunt. sed motus ineſt nobis. Respondeꝛ ꝙ auctoritas sic debz intelligi. motus nobis mouenk omnia q̄ insunt nobis inhesiue et ꝑmanenter. Inhesiue dicitur ꝓpter deum q̄ ineſt nobis et est imobilis. viij. phisicoꝝ. Permanenk dicik ꝓpter motū localem qui nō mouetur localiter q: nunqꝫ desinit fm ꝑmē tatore. igiꝛ nunqꝫ mouek. erā opposita habēt fieri circa idem successiue

Arguitur tercio. motus non distinguik a loco et mobili. q: impossibile est motū esse sine loco. iij. phisicoꝝ. Iteꝝ tunc posset esse i mobili absqꝫ hoc ꝙ mobile moueꝛet locū qđ est incōueniens. quia in aliqua re esset motus que nō mouerek. Iteꝝ vnus motus nō esset velocior alio. q: cum sit res successiua sibi nō pōt fieri additio ꝑ gradus. sicut in intensiōe qualitaꝫ. Respondeꝛ ad auctoritatē ꝙ intelligiꝛ naturaliter. Ad scđm dicik ꝙ in ącunqꝫ est motus illud mouek. et quo omne accidens denoiat suū subiectū. sicut in quo est sciētia ille est sciens. Ad tercū dicik ꝙ vnus motus est alio velocior vt experientia testak. et causa est quia vnū mobile plures habet gradꝰ graꝫ uitatis q̄ aliud. motus autē in sua essentia nō intrēdik cū nō sit q̄litas. nō ē est intrēsibilis sed ꝓprie velocitabilis. Sed qñ dicimus motū intrēdi ꝑ velocitatē ipropꝛe loq̄mur. q: sola q̄litas intrēdik et habz gradꝰ. et ꝑ ꝑns argumētū nihil aliud q̄rit nisi causam velocitatis motꝰ. ꝓpter quam et hūs claret ꝙ ratio sue essentie motus est difficilis cognitōis. Idcō ante eius diffinitōem ꝑ maiori intellectu consequenter querik

Questio VII

Vtrū quilibet motus necessario habeat terminos a quo et ad quē. et an sit de essentia sui termini ad quez.

Notandū primo ꝙ terminus variis modis accipik i diuersis grib phie. Arest. eīm in. v. metha. ix. ponit acceptōes termini. Primo fmi nus est cuiuslibet q̄ntitatis vltimū. id ē qđ termiat corpus q̄ntū vt superficies

2° Scđo extra qđ nihil ē recipe rei termiare. vt cutis est terminꝰ hois et cortex arboris. Tercio intra qđ oia sunt rei termiare. vt superficies cuiuslibz rei.

Quarto est species magnitudis. i. figura est termin⁹ figurati. z isti quatuor modi qsi coincidūt. Quito est finis ad quē est mot⁹. h est termin⁹ ad quem est mot⁹. Sexto est illud a quo incipit mot⁹ siue terminus a q̄. z hijs duobus modis fit hic mētio de terminis ipi⁹ mot⁹. Septimo est finis gra cui⁹ q: ille termiat actiōem. Octauo est forma substantial' in generatōne. q: illa terminat generatōem. Nono est diffinitio q̄ditatiua q̄ dr termin⁹. q: dak p differentiā que significat formā q̄ est termin⁹ generatōis. Vnde j. thopicorū. Terminus est oratio indicās q̄d est esse rei. Jn ꝓposito ḡ termin⁹ est nihil aliud nisi illud qđ terminat motum intrinsece vt sua pars vel extrinsece. Vnde sicut linea terminat duob⁹ pūctis. ita etiā motus duob⁹ terminis. Quia ḡ quilibz motus siue localis alteratōis vel generatōis ꝛc. apōnos ē finitus. necesse ē ipm terminari. id ē habere pmū z vltimū. Et cū q̄libz motus terminet intrinsece et extrinsece necesse est q̄ q̄libz motus q̄tuor habeat terminos duos intrinsecos z duos extrinsecos. Termin⁹ intrinsecus cuiuslibet motus ē pma et vltima ps successiōis in q̄libet motu que dicunt termini intrinseci. q: sunt ptes mot⁹ et successiōis. exq̄ dis ps est de essentia totius. Terminus aūt intrinsec⁹ est duplex. s. a quo incipit mot⁹. z est pma ps cuiuslibet successiōis siue mot⁹. z dak si pūcta sunt ponēda indiuisibilia. etiā si suprius pma exponak affirmatiue. q: prim⁹ pūctus siue mutatū esse in successione est omni alio a se prior. Si ꝓo puncta nō ponunk indiuisibilia de q̄ in sexto huius dicek tūc pma pars motus dak negatiue q: illa nulla alia est prior. Jta pariꝛ dicak de vltima pte cuiuslibet mot⁹. Alius est terminus intrinsecus ad quem scz ipius motus. z est vltima pars successiōis in qualibz specie motus. quia sicut ante dictū est quelibet species motus in hoc q̄ ē motus est ipa successio met. Nisi em̄ hoc dicak et teneak nō pōt dari termin⁹ extrinsecus in alteratōe generatōe z corruptōe. Terminus extrinsecus cuiuslibet motus est illud sub quo mobile q̄uit ante motū vel q̄scit post motū. Et eodem mō est duplex. s. a quo et ad quē. Exemplū. mot⁹ local' p termino a q̄ habet locū in q̄ mobile est ante motū. z p termino ad quem habz locum in q̄ mobile q̄scit post motū. Termin⁹ a q̄ generatōis extrinsec⁹ ē forma q̄ prius est in materia. ad quē est forma de nouo introducta. Termin⁹ a q̄ extrinsecus augmētatōis est minor q̄ntitas. scz ad quē est maior q̄ntitas. Terminus a quo extrinsecus alteratōis est q̄litas p̄cedens. sed ad quē est qualitas que introducit. et sic de alijs motibus. Terminus ꝓo a quo intrinsec⁹ cuiuslibet motus est pma ps totius successiōis. sed ad quem est vltia pars totius successiōis. Non em̄ in alteratōe pt esse vltima vel prima pars qualitatis terminus intrinsec⁹. q: est eiusdē speciei specialissime cū termino extrinseco. Jta etiā de generatōe et augmentatōe est declarandū. Cōmuniter autez qñ loq̄mur de terminis alicuius motus loq̄mur de extrinsecis.

Notandū secūdo q̄ illud ꝓprie est de essentia alterius qđ est eius pars essential'. scz qñ ipm nō potest existere sine illo. vt materia z forma sunt de essentia hois. q: homo nō pōt esse sine materia vl' forma. Jtez gradus est pars essential' qualitatis totius. imo quelibet pars est de essentia totius sub ratōe tot⁹. Totum autem ꝓprie nō dicitur esse de essentia partiū. quia partes possunt esse absq; toto. Large vero z impropie illud ē de essentia alterius quod secū est eiusdem ratōis et denominatōis. vt gutta est de essentia totius aque. quia quelibet pars aque est aqua. Jsta ellen

tia reperitur solum in reb⁹ homogeneis. id est quarū quelibet pars habet nomē totius. vt q̄libet pars panis est panis. et quelibet pars qualitatis est qualitas. sicut in ꝓposito quelibz pars motus est motus. nō ponenda puncta indiuisibilia. Hijs ita ꝓmissis sit hec

Prima conclusio. Omnis motus etiā localis non circularis habet necessario terminos a quo et ad quē intrinsecos et extrinsecos. vt alteratio ꝓprie dicta. generatio. corruptio. augmētatio. diminutio z motꝰ localis. Hec cōclusio patet inductiue vt supra ꝑ omes termios motuū currēdo. Et auto. etiā Aresto. hicin textu q̄ assignat cuilibet motui terminū a q̄ quem appellat priuatōem siue impfectōnez. et terminū ad quem qui appellatur habitus siue pfectio. Ratōne tali. Omnis motus p̄sertim nō circularis celi est finitus. ꝑmo celi. ergo necessario terminat suis terminis z intrinsece et extrinsece. Sed si querit. an tales termini sint realiter distincti a tota successione siue a toto motu. Est dicendū q̄ sic. De extrinsecis patz quia sunt ꝑmanentis nature. sed successio siue motus est ens successiuū. imo non sunt partes motus sed sunt extra motū. et sunt quādo motus non est. igit distinguūt realiter. Sed de intrinsecis ꝓbatur. quia termini intrinseci sūt prima z vltima pars successionis siue motus. sed pars realiter distinguit a suo toto. Cōmentatoꝛ. j. phisicoꝛ. Est tamē vez q̄ illi termini intrinseci sūt eiusdem speciei z ratōis cū tota successiōe si pūcta nō sunt indiuisibilia. q̄libet pars successionis est successio.

Secūda cōclusio. Nullus motus est ō essentia sui termini ad quē extrinseci licz sit eiusdem ratōnis cū suo termino intrinseco a quo z ad quem. Prima pars patet q̄ illud nō est de essentia alterius quod est q̄ alterum nō est. sed q̄ terminus extrinsecꝰ est acquisitus tūc amplius motus nō est. quia habitib⁹ p̄sentib⁹ in materia cessat motus. imo cū termino extrinseco motus etiā non est eiusdem ratōis. quia terminus extrinsecꝰ est res ꝑmanens. vt patet inductiue. motus ꝓo est res successiua. iij. phisicoꝛ. sed nullum successiuū est eiusdem ratōis et speciei cum re ꝑmanēti. Secunda pars ꝓbat. quelibet pars successiōis quāta est successio. sed termini intrinseci cuiuslibet motus sunt ꝑma z vltima pars motus. vt supra patuit. igitur cum sint partes motus necesse est q̄ sint eiusdē ratōis cum toto motu. quia motus est quoddā homogeneū fm mentē Aresto. q̄ nō ponit puncta indiuisibilia in cōtinuo. vt latius a principio libri. vj. phisicoꝛū.

Sed diceres, quare potius querit de termino ad quem q̄ a quo cū sit par ratio de vtroq̄. Respondet sicut terminus ad quē intrinsecus est eiusdē ratōis cū toto motu. ita etiam terminus a quo. sed q̄ mouens plus intendit terminū ad quē q̄ est finis eius gr̄a cuius agit et eius perfecto fm ꝑmentatoꝛē. z cū iustū sit oia a fine denominari. ij. ō aīa. ideo potius motus dicit eiusdē rōnis cū termino ad quē. q̄ terminus ꝓprie terminus ad quē magis deberet dici eiusdem ratōis cū motu q̄ ecōtra. q̄ pars est de natura toti⁹ z nō ecōtra nisi in homogeneis. Vlt̄ etiam dicit q̄ motus sit in eodem predicamēto cū termino ad quē. z hoc debz intelligi de termino extrinseco. ita q̄ sit sensus. motus qui denoiat a suo termino extrinseco ad quē tanq̄ a fine etiā denominat esse in eodē p̄dicamento cū suo termino ad quē. vt generatio et corruptio sunt de genere substātie fm cōmentatoꝛē. quia terminus ad quē est substātia. Alteratio de genere qualitatis. Motus locali

de genere vbi. Augmentatio et diminutio de genere quantitatis. Unde Aresto. iij. phisico. dicit. Mutat enim omne quo mutat aut fm subiectū id ē substantiā aut fm qualitatē aut fm quantitatē aut fm locum. Motus autem, put est ipa successio quia recipit in mobili est in predicamento passionis, quia recipi ē passi. Et hoc voluit dicere cōmentator tercio huius inquiens. Motus fm q nō differt a pfectione ad quam vadit nisi fm magis et minus nec esse est q sit de genere illius pfectionis. et hoc debz intelligi denotatiue siue vulgariter. quia motus a vulgo nō capitur nisi p terminū ad quem propē suam impfectionem. Et subdit cōmentator. Sed fm q est accidens quod est via ad pfectiōem que alia est ab ipa pfectione necesse est q sit genus p se. id est q per se sit in genere predicamentali. et non rōe sui termini ad quem

Arguitur contra primā conclusionē. Motus circularis celi etiā habet terminos. quia vna spera supior terminat extrinsece inferiorem imo motus circularis vnius reuolutionis scz viginti quatuor horarū habet terminū a quo ab oriente et ad quem iterato circa oriens. imo reuolutio vnius diei habet terminū a quo in oriente et ad quem in occidente. quoniam illi terminant totū diē. Respondet primo. motus celi est eternus fm Aresto. telem. viij. phisicorū. et. j. celi. ideo nō potest assignari prima et vltima pars eius. et p cōsequens nō habet terminos. licz vnica reuolutio scz diei possit habere terminos intrinsecos a quo et ad quem vt probat argumentū. Secūdo dicitur. in motu circulari celi nō est bene assignari terminū a quo et ad quem intrinsecū vel extrinsecū. et hoc quo ad celum vel eius motū. quoniaz semp dies est et semp nox est. igit non dat principiū neq finis diei vel noctis q sp sol lucet et sp terra dat vmbrā. Quo ad nos aūt imaginamur initiuz diei q ad orizontem nostr. et etiam noctem ꝛc.

Arguitur contra secundam conclusionem. Motus est de essentia sui termini ad quem. tercio physicorū. non est autem motus preter res: scilicz ad quas vadit. Et cōmentator tercio huius. Motus non differt a perfectione ad quam vadit nisi fm magis et minus. Et idem quinto physicorū. Substantie motus est de natura eius ad quod est: et non a quo est. Sed omne s intelligimus in hijs auctoritatibus terminum ad quem extrinsecum. igitur motus est eiusdem speciei cum suo termino extrinseco. quod patet negatum est. Respondetur q motus nunq̄ sit de essentia sui termini ad quem extrinseci. neq̄ illa auctoritas est Aristotelis. sed ipe dicit q motus non sit preter res ad quas vadit. quod verum est: quia alias motus fieret frustra. nisi mouens intenderet terminum ad quem extrinsecum. vt patet in motu locali grauiū et leuium. Ad cōmentatorē dicitur q loquat denominatiue. quia terminus ad quem extrinsecus denominat motuz in tali vel alia specie. quia si est qualitas denominatur alteratio. si forma substantialis generatio: et sic de alijs. non autem proprie. scilicz inquantuz motus est successio. vt supra.

Arguitur tercio, fiat motus p totā horam tunc cuilibet instanti horе correspondet vna pars motus. Et sic primum et vltimum instans siue mutatum esse in motu erunt sui termini intrinseci: qui non sunt secum eiusdem rationis. exquo instans non est motus. Alias in instanti

fieret motus ꝓtra Aresto. De ratione eñ termini est ꝙ sit indiuisibilis. tgit secunda pars q̃stionis secũde est falsa. Respondeꝯ ꝙ in instanti nõ fit motꝰ. quia instans nõ mensurat motũ. iij. phisicoꝝ. Si g̃ ponunt puncta indiuisibilia tunc non est dicendũ ꝙ q̃libet pars motus sit motus vt argumentũ ꝓbat. ergo ꝓclusio debet intelligi nõ ponendo pũcta indiuisibilia vel de pma et vltima ꝑte motus extensis: alꝫ argumentũ ꝓcederet. Ex predictꝫ ergo q̃stionibus clare potest inuestigari quid sit ratio siue essentia motus. ꝓpter quod queritur

Questio VIII

Vtꝝ diffinitio motus sit suf

ficiens in qua dicit: est actus entis in potentia fm ꝙ hmõi. Notandũ ꝓmo ꝙ Arest. hic in textu ꝓ inferenda diffinitione motꝰ ꝑmittit tres diuisiones. Prima. Eoꝝ que sunt quedã sunt in actu: quedam in potẽtia. Secũda Eoꝝ q̃ actu sunt q̃ddam est substãtia: quoddã q̃litas. aliud q̃ntitas. aut ali quid alioꝝ ꝑdicamentoꝝ. Ex hijs infert ꝙ motus est ad aliq̃d ꝑdicto ꝝ ꝓdicamentoꝝ. q: vel ad substantiã sicut generatio ꝛ corruptio. vel ad q̃litatez sicut alteratio. vel ad quantitatẽ vt augmentatio ꝛ diminutio. vel ad vbi vt motus localis. vñ motꝰ nõ est ꝑter res ad qs vadit id est terminꝰ extrinsecus motꝰ ad quẽ ꝙ est vnũ ex ꝑdictꝫ ꝑdicamẽtꝫ denoiat eorũ motũ: qm iustuz est oia a fine denoiari. sed terminꝰ ad quẽ est finis motꝰ. Hic aliq̃ elicitur ꝙ motus sit in eodẽ ꝑdicamẽto cũ suo termio ad quẽ extrinseco vt in ꝓcedẽti q̃stiõe

Sed diceres, Tamẽ Aristoteles a ꝓncipio tercij phisicoꝝ dixit Motꝰ est de genere ꝓtinuoꝝ. et Arest. cũ cõmentatore. v. metha. Motus est ꝑ se q̃ntitas. ergo motꝰ ꝑ se est in ꝑdicamento q̃ntitatꝫ. Respondeꝯ ꝙ Arest. dicẽs motũ esse de genere ꝓtinuoꝝ: nõ vult ꝙ sit q̃ntitas vel species q̃ntitatꝫ. sed ꝙ sit ꝓtinuũ. q: est diuisibilis in infinitas ꝑtes sicut q̃libet continuũ. vñ suba vt materia ꝓma ꝛ q̃litas etiam sunt q̃ntitas ꝓtinua siue cõtinuũ. ꝛ tñ nõ sunt de ꝑdicamẽto q̃ntitatꝫ. Ad aliã auctoritatẽ dr ꝙ motꝰ sit per se q̃ntitas scz ꝓtinua q: nõ mensurat nisi ꝑ longitudinẽ siue durationis. sed lõgitudo est quãtitas: hoc vult cõmentator. iij. phisicoꝝ ita ingens. tẽpus mẽ surat motũ non fm ꝙ motus sed fm q̃ntitatẽ accidentem motui: hoc est fm longitudinẽ durationis sue. Imo dicit cõmentator tercio huius ꝙ cuilibet parti sensibili temporis coꝛresponder pars sensibilis id est diuisibilis rei acq̃site per motum.

Secundo Notandum ꝙ motus in diuersis partibus philosophie accipit q̃druplr. Pro largissime, ꝓ oi mutatiõe siue successiua vl instantanea. ꝛ sic nihil aliud est nisi mutatio vl aliter habitio. vt nolitio creatio ymaginatio ꝛc. hoc mõ intelligit Aresto. xij. metha. oẽ intelligibile mouet intellectũ. Et plato. Nihil differt deuenire in aliq̃d primuz mouens seipm. Ita habet infinitas species: cum sit nihil aliud q̃ mutatio q̃ res aliter ꝛ aliter se habet. Secundo motus vt in tercio phisicoꝝ accipit large, put est mutatio successiua facta in subiecto. et hoc modo habet sex species. scz generationem corruptionem que ꝓ subiecto habent materiã primã. alterationẽ: augmentationem: diminutionẽ: ꝛ motũ localem. que ꝓ subiecto habẽt hoc aliq̃d siue totũ compositũ. tot etiam ponit species motus Aresto. in postꝑdicamẽtꝫ. Sed diceres, tamẽ dicit cõmentator. vj. phisicoꝝ. trãsmutatio que est in substantia

est in non tpe. sed talis est generatio z corruptio. igit nō sunt species mot⁹. cū motus sit successiuus. iij. phisicoꝝ. Itē ois forma est indiuisibil fm au/ torem sex pncipioꝝ. igit generatio p quā acquirit forma fit in instanti. Re/ spondet q generatio et corruptio sunt species motus vt Aresto. hic diffinit motū vt manifeste explificat aresto. hic in textu. Vnde dixerūt alij q aresto. cum scripsisset postpdicamēta erat iuuenis. et cum esset factus maturior re tractauit suam sentētiā de speciebꝫ motus hic in phisica. Sed illud apte est falsum. vt expsse ptz in textu. Et dicit cōmētator. viij. phisi. Ois generatio z corruptio sunt motus. Et Aresto. vij. phisicoꝝ. Ois generatio et corrup/ tio sunt veloces vel tarde. sed velox et tardū sunt differentie motus. Itē ois mutatio successiua facta in subiecto est motus. sed corruptio cū sit a contra/ rio resistente necessario est successiua. q: corruptio fit p partē post partē pro pter formā porē resistentē. ita pari ratoe generatio est motus. Sed ad cōmē tatorem dicit. q quo ad nos forma imperceptibilit acquirit cōplete generā tionem. licz in veritate ps forme post partē successiue acquirat. Ad aliō dicit tur q forma nō est diuisibil in ptes diuersaꝝ rationū. est tn in veritate diui/ sibilis in suas ptes essentiales siue intrinsecas. Ita etiā dicit cōmētator. vj. phisicoꝝ. Finis trāsmutatōis est indiuisibilis. sin ptes diuersaꝝ rationuꝫ.

Diceres secūdo. quō saluat aresto. hic. iij. phisicorū. et. xj. metha. dicens. Tot sunt species motus q̄t sunt species entis. Rndet q sic intelligit. quot sūt termini extrinseci ad qs de pdicamēto entis. tot sunt species mot⁹. q: mo/ tus denominat a suo termio ad quē sicut a suo fine. Ideo dixit Arest. non est motus pter res ad quas vadit. Vnde de substātia sunt generatio z corruptio. de qntitate augmētatio z diminutio. de qlitate alteratio. de vbi mo tus localis. Diceres tercio. qd de rarefactōe z condensatōe sunt ne etiam speciales motus. Rndet q debent comphendi sub augmētatōe z diminu tōe. De hꝫ tn diffusius videbit. iij. phisicoꝝ infra. Tercio motus capit p mutatōe successiua que est de affirmato in affirmatū. id ē que suos termios a quo et ad quē extrinsecos habet positiuos. Et sic solū qttuor sunt species motus. scz vt in quinto phisicoꝝ. q: gene ratio z corruptio sic nō sunt mot⁹.

Quarto accipit strictissime. put est mutatio siue actio successiua inf qua/ litates pmas in subiecto qō est hoc aliqd siue ꝓpositū. et sic alteratio sola ē species mot⁹. scz vt in septimo phisicoꝝ motus accipit. De hijs tn vltimis modis dicet quinto et septimo phisicoꝝ latius.

Tercio est notandū q actus licz varijs modis accipiat vt nono metha. tractat. In ꝓposito tn est nihil aliud q̄ dispositio siue forma inherēs vel coassistēs subiecto ipm denominās vt omne accidens. q: omne accidens denotat suū subiectū. omne em accidens cū est psens suo subiecto ipm subiectū quodāmodo p ipm in actu est tale. z sic actus in ꝓposito nō ꝺr ab agendo. Ideo vt ad diffinitōes redeat est considerandū q ad omnē mo tum necessario requirit dispositio fm quam mobile mouet. vt in motu lo/ cali requirit dispositio spacij. in alteratione dispositio qualitatis. in augmē tatōe dispositio qātitatis. in generatōe dispositio forme acquirēde. Vnde cum mobile nihil habet de illa dispositōe tūc non mouet. si eam habz cōple te itez nō mouet. quia habitib⁹ psentib⁹ in materia cessat motus. j. de gene ratione. Si autē partim eam habz tūc est in actu. ideo motus est act⁹. z q nō habet eam complete dicit in potētia ad ipam. ideo motus est actus mo/ bilis in quantū partē dispositōis mobile acquisiuit. et tale mobile est in po/

tentia. scz ad cõpletã dispositõem acquirendã. Hoc dare exprimit Aresto. xj metha. dicens. Motus est actus sed impfectus. q: impfectũ est qñ est i potentia cui⁹ ipe est actus. ꝓpter qđ difficile est ipm sumere quid est. Vñ arestoteles. iij. huius posuit vnam diffinitõem motus et tres alias eiusdẽ declaratiuas. Prima. motus est endelechia entis in potẽtia fm q hmõi. Et intelligit sic. Motus est actus entis. i. mobilis. scz qđ ptem dispositõis p talem actũ acquisiuit. quod mobile est in potentia. scz ad terminũ ad quẽ siue residuam ptem dispositõis. fm q est in potentia. id ẽ qđ mobile est in vltriori tendentia ad hanc dispositõem cõplete habendã. Dicit fm q cludunt forme ꝺescentes in suis subiectis. quaꝝ nulla est motus. vt albedo q: licz albedo sit actus siue forma alicuius subiecti qđ est in potentia. s. ad aliam qualitatẽ: nõ tñ est p hoc ipm mobile in vltriori tendentia ꝛc. ex quo albedo est forma quiescens. Secũda diffinitio. Motus est actus. s. inhesiue mobilis inquantũ mobile. id ẽ fm q est in vltriori tendentia ad terminum ad quẽ. Tercia. Motus est actus impfectus: q: partim dispositio p motus habek non tñ tota. igit est actus impfectus. Quarta. Motus est act⁹ mobilis scz inhesiue et motus. s. effectiue. Cõmentator sic videk exponere diffinitõem motus. Motus est exitus de potẽtia ad actum inc̃tũ exit de potẽtia ad actũ. Auicẽna sic. Motus est exitus de potẽtia in actũ ꝓtinue. id est in ꝓtinua tendentia et nõ subito. scz sed successiue. Et he due diffinitões sũt indemõstrabiles. Sed ꝑma diffinitio sic est demõstrabilis. p motũ res dicitur in actu que ꝑus fuit in potẽtia. igit motus est actus. Cõmentator tamẽ etiã aliam posuit diffinitõem dicens. Motus est acquisitio partis post prẽ illius pfectõis ad quam vadit. id ẽ termini ad quem. Hec tñ diffinitio solũ intelligit de motu acq̃sitiuo. et sic corruptio et diminutio nõ sunt motus.

Ad dubiũ respondetur, diffinitio motus vt ꝓpria est intellecta est sufficiẽs. Probak auto. arest. hic in tercio et. xj. metha. Dico aũt motum actũ eius qđ est in potẽtia inc̃tum tale. Et. ij. de aia. Motus est act⁹ impfectus. Ratione patz p conditões bone diffinitõis. imo Arest. ꝓbat suam diffinitõem hic in textu p oẽs species motus inductiue. vt Alteratio est actus alterabil' inquantũ alterabile. Augmentatio est act⁹ augmentabilis inc̃tũ augmẽtabile. Hor⁹ localis est actus loci mutabil' inc̃tũ loci mutabile. et sic de alijs speciebus.

Arguitur primo. Si motus esset actus vel esset ꝓtinus aut secundus. Non ꝑmus q: ꝓcedit ab alia siue forma substãtiali que est actus ꝑmus. Nõ secũd⁹. q: motus ꝓducit aliũ effectũ. q: mot⁹ est calefactiu⁹. Ite vel est actus substãtial' vel accidental'. Nõ ꝑmũ q: alteratio nõ esset motus. nõ secundũ. q: generatio nõ esset motus. Respondek ad primũ q actus ꝑmus est omne illud quod ꝓducit aliquã opatõem. Actus vero secundus est illud quod ꝓducit ab aliquo agẽte. Motus ergo est actus secũdus exq̃ forma substantialis ipm ꝓducit. et etiã est actus ꝑmus aliquo modo. q: motus cõfricatõis ꝓducit caliditatẽ. Ad secundũ dicit q omnis motus ẽ act⁹ accidentalis. ex quo ois mutatio vel successio est accidens. sed aliud est ò terminus extrinsecus motus.

Arguitur secũdo, diffinitio dak per opposita scz p actum et potentiã que opponunt. ix. metha. Et cõmentator. j. de anima. Actus t potentia sunt maxime differẽtie. ergo motus est actus vel in actu et in potẽtia

q; p motū mobile est in actu et in potētia vt pbat diffinitio. Respondet q motus est actus inquantū p ipm mobile partē dispositōis vel termini ad quem acquisiuit. z est in potentia inq̄tū mobile p ipm est in vlteriori acq̄sitione termini ad quē. Imo mobile etiā dicit in actu. q; acq̄siuit vnam partem dispositōis. z est in potentia q; nondū complere terminū ad quem acq̄siuit. Et sic nō est inconueniēs idem esse actū et potentiā vel in actu z i potentia respectu diuersoꝝ diuersimode. vel in diuersis rpibus. Imo dicit Aristoteles hic in textu. Quoniā aūt quedam eadē sunt potētia et actu q̄uis non simul nō fm idem. et sic Arest. ix. metha. intelligit q actus et potentia opponunt in eodē tēpore respectu eiusdē et eodē modo ꝙsiderādo. Vnde idē est in actu z potētia. Primo in diuersis rpibus. vt celum est in actu respectu motus hodierni. et in potentia eiusdem fuit heri. Secūdo respectu diuersoꝝ. vt hō actu est sciens et in potentia ad cursum. Tercio p eodem tēpore z respectu eiusdē sed diuersimode. vt cibus est in actu q; agit in corpus. z idē cib; est i potētia. q; in ipm corpus recipitur.

Arguitur tercio, ex diffinitione sequitur q anima est motus. quia est actus entis scz corpis quod est in potentia ad multa. vt. ij. de anima. Anima est actus corpis phisici vitam habentis in potētia. Respōdetur q anima nō est motus cū sit substātia et actus substantialis. Sz hic actus accipitur p dispositōne accidentali que fluit cōtinue. Secundo dicit q anima nō est actus corpis fm q in potētia ad terminū ad quē alicuj motus. licz anima sit mouens principale et pducat motū. Et sic patet quomodo motus est actus mouentis et quō ipius mobilis. Et pro huius euidentia queritur consequenter.

Questio IX

Vtrū motus sit in mobili

vel in mouente vel in vtroq̄. Aresto. hic in textu exp̄sse dicit q motus sit actus mouentis et mobilis. Si ergo motus denoiat mouens z etiā mobile necesse est q sit in vtroq̄ licz diuersimode. est em̄ in mobili tāq̄ in suo subiecto cui inheret sicut accidens fm Aresto. sed est in mouente effectiue. vl sicut effectus in sua causa. quia mouens pducit motū. a qua productōne denominatur mouens. Omne em̄ quod alterū denominat necesse est q aliquo modo sit in illo. Et sic patet q idem est actus diuersoꝝ. scz mouentis et mobilis. Vnde dicit Aresto. ij. huius. Quare motus est actus vtriusq̄. s. mouētis et mobilis. et. xj. metha. Motꝰ est in mobili. actꝰ em̄ eius est a motiuo. et etiā motiui actꝰ nō ē aliud q̄ motꝰ. oportz em̄ eūdē motū ee actū amboꝝ. Ita ergo intelligit quō motus sit in mouēte et quō i mobili.

Notandum primo q fm Aresto. iij. phisico, aliquid est in alio octo modis. Primo sicut pars i suo toto. vt digitꝰ est i manu et manus in brachio. Scdo sic totū in suis pribꝰ. vt domꝰ est in pariete tecto et fundamēto. et manꝰ est in q̄nq̄ digitis. Tercio sicut genꝰ et supius in specie vl iferiori. vt suba ē in hoie et brutū i leōe. Quarto ecōtra sic species i suo genere q; infernꝰ primek i supiori vt hō et asinꝰ sūt i aiali. Quinto sic aliq̄d i suo subiecto inhesiue. vt forma ē in materia pma. z albedo in pariete. z motꝰ in mobili. Et hoc modo q̄rit q̄stio p̄sens an motus inhereat mobili vl mouenti.

Sexto sicut effectus in sua causa vt motus est in mouēte. Vnde Aresto. iij. phisicoꝝ. Motus est in ꝑmo motuo. s. effectiue. non autē inhesiue. Itē isto modo regnū in suo rege. Septimo sicut res in suo fine. vt hō est in omnib⁹ animalib⁹. Octauo sicut locatū in loco vel contentū in ꝓtinente. vt hō est in aere et vinū in vase. vnde. Insunt pars totū gen⁹ species ꝯtalo: igni. Rex in regno res in fine locoꝝ locatum.

Notandū secundo, q̄ mobile, ꝓpie est illud cui pōt ieſſe motus inhesiue. et in habentib⁹ materiā est materia ꝑma cui inherēt oia accidentia corꝑalia. sicut est motus magnitudo colo:. z in ꝓposito mobile ē ad omnes species motus siue moueaℓ motu alteratōis generatōis vℓ motu localiz. Accidentia tñ etiā mouenℓ localiter ad motū suoꝝ subiectoꝝ. Ipis vero nō inheret motus sed coassistit. In toto autem ꝓposito motus inheret materie et nō forme subſtātiali. q: ipa mouet. Et licz etiā moueaℓ et denominet moueri: tamē hoc est q: motus inherēs materie denoiat totū ꝓpositū moueri. imo forma ꝑ se nō mouet sed ꝑ accidens

Respōsio, motus solū est inhesiue in mobili licz effectiue sit in mouente z ipm denominet mouēs. probaℓ auto. Aresto. iij. hui⁹ dicentis. Et dubiū manifestū est q̄ motus est in mobili. Et. xj. metha. Motus est in mobili. Item. ix. metha. Et totaliter motus est in eo qō mouet. Cōmentato:. iij. hui⁹. Motus est in re mota. Ratōe Aresto. ꝓbaℓ. si mot⁹ esset inhesiue in mouēte tūc oīe mouēs moueret. qō ē falsū. q: ꝑm⁹ motor ē immobile. ij. hui⁹. In ǎcūcz eſſ ineſt mot⁹ inhesiue illud mouet erǫ accidēs denoiat suū subiectū passiue. qm̄ recipit ab eodē. Itē motus est accidēs pure successiuū vt supra patuit. igit necessario est in aliǫ subiecto ꝑmanenti. sz illud est ipm mobile. q: mobile est illud in ǫ actu vel potētia est mot⁹ subiectiue. Itē oīe accidēs ē in aliǫ subiecto q: accidentis est ineſſe. iij. metha. sz mot⁹ est accidens vt supꝑ ꝓbatū est. igit est in subiecto. sed illud nō est mouens. alias omne mouens moueret. ergo est in mobili. quia nihil motus denomiat nisi mouens et mobile.

Arguitur ꝓmo, motus est in duobus subiectis, v. phisico, ergo ē etiā subiectiue in mouēte. Rndet q̄ auctas sic intelligit. mot⁹ est inē duos terminos affirmatiuos. s. a quo z ad quem

Arguitur scdo. oīe qō mouet in illo est mot⁹ subiectiue. sz omne mouēs mouet. iij. phisicoꝝ. igit in mouēte ē mot⁹ inhesiue. imo inducitue de oib⁹ agentib⁹ naturalib⁹ ꝟ ꝓz. et de aialib⁹. q: sunt mouētia et etiam mouēt. sil: lapis mouet se deorsum et tñ mouet. Rndet q̄ oē mouēs phisicū siue ꝓpositū etiā mouet. Vlī subiūgit aresto. i textu. Est em̄ qōdā mouentiū imobile. Ad scdm ō: ꝓcedendo q̄ omne mouēs ꝓter intelligentiā etiā mouet. z sic i eo est mot⁹ inhesiue. nō incꝫtū est mouēs sed incꝫtū ē mobile met ideo in mouēte est motus inhesiue. non nisi quia est mobile

Arguitur tercio, si motus est solū inhesiue i mobili vel i omni vel in aliquo et aliquo nō. sed nullū illoꝝ videt dicendum. Non ꝑmū q: accidentia sunt mobilia et eis nō inheret motus. Necꝫ secundū. q: nō videtur ratio diuersitatis. Item sequeret q̄ motus nō denoiaret mouēs ex quo nō est in eo. Respondet ad ꝑmū motus nō inheret cuilibet mobili q: nō accidētibus que tñ mouent. Necꝫ forme subſtātiali ꝑncipaliter inherz mot⁹

sed materie ꝓme. Ad secundū dicit ꝙ motus denoiat mouens tanq̄ actus extrinsecus t effect⁹ suam causam. t est in eo aliq̄ modo: q: effectiue. sicut in simili diuitie denoiant aliquē diuitē t tñ sunt extrisece. Quia aūt ois actio naturalis fm autorem ser ꝓncipioꝝ fundat in motu: t est ipossibile ꝙ fiat motus sine actioꝝ. Ideo de actione Arest. in textu subiungit talez questionem vel similem

Questio X

Vtꝝ actio sit passio et econtra.

Pro cuius veritate Arest. arguit t pro eius falsitate: que rōnes infra patebunt. Tandem ꝛcludere videt ꝙ idē act⁹ sit actio t passio actiui t passiui. Ideo de actione t passione hic est videndū.

Notandum primo ꝙ actio capit primo cōcretiue scz ꝓ suo fundamento et dupliciter scz Actiue, p ipso agente. Vnde autor ser ꝓncipiorū dicit. Passio est effect⁹ illatio q̄ actionis id est agentis. sicut sepe ecōtra cōcretū ponit ꝓ suo abstracto vt. v. phisi. Agentis nō est motus id est actionis nō est mot⁹. Scōo passiue, p ipsa re que agit t pducit ab agente vt mēsa est actio lignifabri. Tercio sicut in ꝓposito t ꝓprie accipit abstractiue ꝓ ipsa operatione t dispositiōe mediāte qua agens pducit effectum in patiens. t sic est ꝙddam mediū inter agens t patiēs. Et diffinit sic autor ser ꝓncipioꝝ. Actio est fm quā in id quod subiicit agere dicimur. Et intelligit sic. actio est dispositio fm quā id est mediante qua dicimur et denominamur agere in passum vt locutio: ꝑcussio. quia fm locutionem dicimur loquentes. Vel sic. Actio est dispositio q̄ ꝑsente agere dicimur. Per hoc ꝙ dr dispositio excludit manū secuꝝ vel simile. q: fm securim dicimur etiam secantes. Per hoc aūt ꝙ dicit agere excludunt oēs forme ꝺesecentes in suis subiectis q̄ nulla est actio. t licz fm q̄litatē dicamur quales vt fm albedinē albi. nō tñ agētes dicimur fm albedinē. Actio aūt multas habet diuisiones. Prima. Actionuꝝ quedam est Naturalis que fit in subiecto successiue t mediante ꝛcursu causaꝝ particularū t secūdaꝝ. t de illa intelligit diffinitio ꝓdicta. Alia supnaturalis dicit scz q̄ fit extra subiectū vt creatio. vel in instanti vt infusio gratie. vel sine concursu t adiutorio causaꝝ ꝓticularū vt iustificatio peccatoꝝ. Vel sic breuiter Est que fit sine ꝛcursu causaꝝ secundaꝝ. Secūda diuisio. Actionū alia est acq̄sitiua vt generatio. Alia depditiua vt corruptio. et natural⁹ vna nunq̄ est sine alia. quia generatio vnius est corruptio alterius t ecōtra. j. de generatione. Tercia. Actionū quedam est spūalis: per quā pducit effect⁹ insensibilis vt generatio scientie: influentia occulta celi. Alia est corpalis siue materialis ꝓ quā pducit effect⁹ sensu ꝓceptibilis vt interfectio: ꝑcussio. Vnde autor ser ꝓncipioꝝ. Actionū alia q̄dem aie. alia corpis. Quarta. Actionuꝝ q̄dam ōr trāsies scz q̄ pducit ab agēte in passum ab eo distinctū t separatum. vt frigefactio aq̄ a frigiditate aeris: locutio: sectio: calefactio stube. Alia est ymanēs q̄ pducit ab agēte t nō emanat in aliud passuꝝ ab eo distinctū. vt nolitio volitio refrigefactio aq̄ a sua forma. Hec diuisio colligit j. ethicoꝝ. et ix. metha.

Notandū secundo ꝙ passio in diuersis locis accipit multipliciter. Primo largissime t logicaliter ꝓ oi re q̄ significat ꝓ verbū passiuum sicut actio logicaliter capit ꝓ oi re q̄ significat ꝓ verbū actiuū. t sic q̄libet res

est actio. q: oīs res diligit se pmanere: cōmentato:. j. phisico:. et etiā oīs res
2 est passio q: ꝑseruat siue imaginat. Secūdo, put est tercia species q̄litatis ca
3 pit, p qualitate q̄ cito transit vt verecundia. Tercio, p q̄libet accidente. vt. j.
de genera. materia nunq̄ est sine forma et passiōe. Et. j. phisi. passiones sunt
4 inſepabiles a suis subiectis. Quarto capit vt in phia morali, p illo q̄ sequi
tur appetitū sensitiuū vt ira. vñ. ij. Ethicoꝝ ō:. Virtus refrenat passiones.
Quinto: em̄ sunt passiones ad quas oēs alie reducunt. scz ira gaudiū spes
5 z dolo:. Quinto, p ꝓpria passiōe alicui⁹ subiecti vt risibilitas est passio bois.
6 Et. iij. phisi. rēpus est passio mot⁹. Sexto, p ꝯceptu alicuius rei q̄ ō: passio.
q̄a recipit. vt oia mētalia dicunt passiones. j. Periar. Sunt g̃ ea que sunt in
7 voce eaꝝ que sunt in mente passionū note id est signa. Vltimo sicut in ꝓpo
sito z ꝓprie debet capi, p illa dispositione q̄ recipit in passum. vt pcussio est pas
sio iohānis q̄ illā recipit a petro. Et sic diffinit fm autorē ser pncipoꝝ. Pas
passio sio est effect⁹ illatioꝝ actionis id est agentis. Vnde breuiter, p intellectu hui⁹
q̄stionis est ꝙsiderandū. q: sicut ꝙclusio, pbabit: idē actus q̄ē, pducit agens
in passum ō: actio z passio. actio inq̄tum emanat ab agente. z passio inq̄tū
recipit in patiēs. Exemplū. Percussio siue act⁹ pcutiendi est actio inq̄tum
pducit a pcutiente. et eadē pcussio ō: passio inq̄tum recipit in pcussum. vñ
in re idem sunt actio z passio z differūt solū formaliter z ratione.

Respondet ad questionem. Omnis actio naturalis in re est passio z ecōtra. z nō differūt nisi rōne. Patet auto:itate Aresto. q̄, pbat eundē actū esse agentis z patientis. Et cōmentato:. Actio z passio sunt idē. et cōmentato:. v. metha. Dispositio media inter agens z patiēs est actio respectu agē tis z passio respectu patientis. Idem. Actio z passio sunt vnū subiecto z duo diffinitione. Et Ratione tali Aresto. Idem est actus mouentis et mobilis vt p longū, pbat de motu. sed omne mouens est agēs z ecōtra z oīe mobile est patiens z ecōtra. ergo idē erit act⁹ agentis et patientis. ille aūt actus nihil est aliud q̄ē actio agentis. ergo actio est passio. Item Aresto. iij. hui⁹. Actio non abscindit sed est hoc in hoc. Cōmentato:. Nō dicim⁹ q̄ actio agentis est in pa tiente fm q̄ abscindit ab agente: qm̄ si hoc esset nō esset agentis sed fm q̄ cō tinuat ex hoc scz agēte in hoc scz patiens. Et illis ꝺbis claret q̄ actus agētis est actio z passio. z differūt solo noie. Idem ō:. iij. hui⁹. Actio est agentis vt a quo. sed patientis vt in q̄. Item passio fm autorē ser pncipioꝝ est effectus illa tioꝝ actiōis. sed agēs, pducit illū effectū vel actū. ergo actio est passio. Item hec pcussio est actio q: est actus pcutientis. z eadē pcussio est passio q: recipit in pcussum. igit actio est passio. imo demōstrādo oēs actiones inductiue ita de illis vez est dicere. Dis em̄ actio recipit in aliq̄d z illud ō: passum. nō em̄ recipit in agēs q: alis omne agēs pateret z oē mouēs moueret cōtra Aresto. in hoc tercio: q̄ hac etiam ratione, pbat q̄ motus nō recipiat in mouens sed in mobile. sed oē mouens est agēs z ecōtra vt patet inductiue.

Arguit primo et ratione Aristotelis, Actio non est passio, quia actio est actus agentis et passio est actus patientis. tūc si sunt idem: aut erunt in agente: aut in patiēte: aut actio in agente z passio in patiente. Non pmū. q: alis oē mouēs mouebit. aut in aliq̄ erit mot⁹ q̄ nō mouetur: quoꝝ vtrūq̄ est falsum. Nō secundū. q: act⁹ nō erit in eo cui⁹ est act⁹: exq̄ actio erit in patiente. Non tercū. q: tunc sicut primo omne mouens moueb it. Item agens z patiens sunt diuersa fm speciem z sic nō possunt habere eundē actū

Jtē si actio est passio tunc agens erit patiēs ⁊ agere erit pati. Respōdet Aresto. q actio sit in patiente ⁊ in passum recipiat neq; hoc est incōuenies. Vnō dicit: aut neq; alteri⁹ actū in altero esse incōueniēs est. Jtē etiam nō est incō ueniens q idem sit actus diuersoꝝ scz agentis ⁊ patiētis: tñ diuersimode vt supra. Jmmo dicit Arest. q non sequat q agere sit pati. sicut idē est spacium ascendentis ⁊ descendēs. ⁊ tñ descēdere nō est ascēdere. Et sicut eadē est via a thebis ad athenas ⁊ ecōtra: licet termin⁹ a quo ⁊ ad quē nō sint idē. nec te/ net p locum a coniugatis: actio est passio igit agens est patiens. q: intelligit de p̄dicationib⁹ q̄ditatiuis.

Arguit secundo autoritate cōmentatoris. iij. phisi. Actio et passio differūt q̄ditatiue. Et Aresto. neq; doctio cū doctrina neq; actio cum passione idem ꝓrie est. Respondet q actio ⁊ passio differūt q̄ditatiue et p/ prie id est formaliter vel ratiōe. Jta em̄ cōmētator: hic exposuit.

Arguit tercio. Aresto. j. posterioꝝ dicit illā esse mediatam vbi vnum genus generalissimū negat de alio vt actio nō est passio. Respon det q Arest. debet intelligi cū signo reduplicatiuo. vt actio in q̄tū actio nō est passio in q̄tum passio. ⁊ illa est vera. q: fm Themistiū p̄dicamēta distin/ guunt scz ratione vel formaliter ab inuicē: non aūt realiter. Jta etiā soluit ra tio alioꝝ q̄ nō tenent ipsam ꝯclusionē. scz q̄cūq; differūt genere differūt spe/ cie. v. metha. Sed q̄cūq; differūt specie differūt realiter. sed actio ⁊ passio dif/ ferūt genere. q: Arest. intelligit de genere phisico vt esse substantiā quātita tem q̄litatē ⁊c. et sic actio ⁊ passio nō differūt genere: cum idem act⁹ sit actio et passio. licet differant genere logicali. Secundo de actione queritur

Questio XI

Vtꝝ actio sit in agente et pas sio in patiēte.

Pro q̄ est Notādū q fm autorē sex p̄ncipioꝝ Actio fundat i motu. qō nō est intelligēdū subiectiue. q: alis accideꝝ esset accidēs vt idē fū/ daret in seipso. sed ō: fundari in motu. q: vt idē dicit ois actio in motu est et ois motus in actione firmabit ⁊ ꝓprium est actiōis in motu esse sicut ꝓprium est mot⁹ esse in actiōe. Hec autoꝝ sex p̄ncipioꝝ. Jmpossibile em̄ est motuꝝ fieri sine actiōe ⁊ ipossibile est fieri actionē sine motu: ad minus large accepto.

Jmmo qō ego defendo: hec tria in re idē sunt: mot⁹: actio: ⁊ passio. et non differūt nisi sola rōne vel formaliter. q: qō effectiue denomiat mouēs est mot⁹ et recipit in passum siue mobile etiā est motus. sed cū oē mouens sit agens ⁊ ecōtra: necesse est q act⁹ mouentis ⁊ agentis idē sit. ⁊ cū ois actio sit passio vt p̄cedenti ꝯclusione ꝓbatū est. q motus: actio: ⁊ passio idē act⁹ sunt. Jtē patz inductiue de oi actiōe q sit mot⁹ p diffinitionē mot⁹ supꝝ exꝑssaꝝ. Jtē sicut idē act⁹ est mouēs ⁊ mobilis: ita idē act⁹ est actiui ⁊ passiui vt patet. iij. phisicoꝝ. sed iste act⁹ ō: mot⁹ in q̄tum p tale agēs siue mouēs acq̄rit successiue termi/ nū ad quē. ⁊ dicit actio in q̄tum p̄cedit ab agēte. ⁊ dicit passio in q̄tum reci pit in mobile siue passum. Hinc est q sicut motus est difficilis cognitiōis in sua essentia q̄d sit: ita etiā actio et passio. Sed diceres. Tñ dicit autoꝝ sex p̄ncipioꝝ. Non est motus actio sed quale. Respōdetur q motus sub ea ra tione qua est motus est ens imperfectum. ⁊ ꝓterea nullius est actiuitatis sal/ tem p se. actio ꝯo q: denominat agēs ⁊ ipsam actiuitatē videl sapenaturam

entis pfecti. vñ ratio motus nō est tante pfectionis sicut ratio actionis. et sic differunt formaliter. Vel dic q autoritas i pbatiua scientia nō ligat nisi pediſſe quā secū habeat rationē. Secundo. Dulte sunt actiones sine motu. ḡ non sunt idem. q: intellectio nolitio z illuminatio medij sunt actiōes et fiunt sine motu. Respondet q sicut sunt actiones spūales: ita etiaz sunt motus. q: ad minus alterationes. z hoc sufficit: reddēdo singula singulis. ergō sicut omnis actio est mot⁹ ita oīs motus est actio. z sicut omne mouens est agens: ita oē passum est mobile zc.

Secundo est Notandū q ad omnē actionem tria necessa/rio requirunt realiter distincta. scz pncipiū. pductiuū siue agens. subiectū recipiens siue passum. z actio siue dispositio media inter agens z patiens. Licet alij ponant vltra ista tria sex respectus scz agētis ad patiens. agentz ad actionem. patiētis ad passionē. actionis ad passionem. z sic de alijs: realiter distinctos a tribꝫ pdictis. sed illud totum est fm intellectum z nullā habet subsistētiā in re adextra. igit tria pdicta ad oēm actionē sufficiunt si agens sit applicatū patienti sufficienter: alīs in aliq re simplicissima essent infiniti respectus realiter distincti: qō videt absurdū. Illud tn latius reperiet in alijs locis q respectus non est distinctus a rebus a quibus sumit. Jdeoq est ad presens transeundum.

Respondet ad dubiū. Tam actio q passio est subiectiue in patiente z nō in agente nisi effectiue. Patet. q: passio fm oēs inheret patienti. Vñ. ſt. metha. edificatio est in edificato z cōtritio in cōtrito. sed cum idem sit actio z passio vt supra. igit actio etiā est subiectiue in passo. Jtē mot⁹ inheret mobili. sed oīs actio est mot⁹ vt supra. pbatū est. Est tn verū q actio aliq modo est in agēte. q: actio denoiat agens ḡ necessario est in ipso. sed hoc est verū effectiue. sicut motus est in mouente z effect⁹ in sua causa. Si em̄ inheret siue actio esset in agēte: tūc cū actio sit mot⁹ omne agens semp ageret: moueret. et oē agens esset patiens. q: illud est patiens in quod recipit aliq forma. sed actio recipit fm aduersariū in agens. igit sicut mot⁹ est in mouēte solū effectiue z denoiatiue. ij phisi. z in mobili inhesiue: ita actio est in agente effectiue z in passo subiectiue. Hoc voluit dicere cōmentator: cū inqt. Actio artis carpentarie est in carpētatore. et idem. v. metha. Abscisio cultelli est in cultello sicut actio manus est in manu z sicut calor in igne. Jtē. j. ethicoꝝ. Honor est in honorante z nō honorato. Et. iij phisi. Actio alicuⁱ necessariū est q sit in se. Jlle em̄ z similes autoritates intelligunt effectiue. Hoc etiā mō intelligit Auicēna. ij. phisi. dicēs. Dicūt aliq q motio z mot⁹ sunt vna essentia z in patiēte. sed dicem⁹ subtilior mō z q veritas rei sic se habet q mouere est dispositio mouentz nō moti. z hoc intellige effectiue. et opatio moti ad mouentē est dispositio moti nō mouentz. z hoc intellige inhesiue

Arguit primo. Si actio est in patiēte tūc ipm aliq modo denominat agēs. z sic oē patiēs erit agens qō est falsum de materia pma. Respondet q actio est inhesiue in patiente nō incētū actio sed incētus est passio scz incētum recipit in passum. et sic actio z passio sunt duo noia z vna res significatiue. vnde actio nomē actiōis pdit cū recipit in passum.

Arguit secūdo autoritate cōmētatoris. viij. phisicoꝝ. Perfectio vnuscuiusq rei est formaliter in ipso. sed actio pficit agens fm omnes. igit est in agente. Respondet pcedendo totum argumentū. q: actio est in agente

dum ipm denominet. q: ad minus effective. Et sic intelligit cōmentator q̄ p̄fectio cuiuslibet rei est aliq̄ modo in ipsa re quaꝫ pficit. alꝫs ēm deus et intelligentia possent moueri ꝛ repari in agēdo: qđ Arest. nō concederet. Itē actio denominat agens quadā denominatione extrinseca sicut diuitie diuitem ꝛ tñ non sunt in diuite subiective.

¶ Secundo ꝛ vltimo tractatu huius tercij Aresto. tractat ꝛ determinat de infinito p̄ sex capitula. In p̄mo p̄bat q̄ ꝯsideratio de infinito spectet ad pm naturalē. q: ipse tractat de magnitudinib⁹ motu ꝛ tpe. sed finitū ꝛ infinitū sunt passiones quātitatꝭ. Immo ēēs q̄ de natura aliq̄d locuti sunt fecerunt mentionē de infinito. Et tunc ponit ꝯsequenter opiniones antiquoꝝ scz platonis ꝛ pytagore quō imaginati sunt infinitū. In secundo capitulo arguit q̄ infinitū sit actu. secūdo p̄bat quinq̄ rationib⁹ q̄ nō sit vt infra circa cōclusionē. In tercio capitulo infert q̄ infinitū q̄dāmodo sit: q: rēpus est infinitū. et q̄dāmodo non est: q: in magnitudinib⁹ nō est. Et dicit q̄ non ponendo infinitū accidūt multa inconuenientia. In quarto capitulo ponit diffinitionē ꝛ acceptionē infiniti vt infra latius. In quinto reprobat diffinitionē antiquoꝝ de infinito vt in textu. In vltimo ꝯ capto Arest. ostēdit causam finitatꝭ ꝛ infinitatꝭ vt infra latꝰ. Super secundo aūt capitulo mouet talis questio

Questio XII

Vtꝝ aliquod coꝝpus sensibile sit actu infinitū siue aliqua magnitudo.

P̄ro qua est primo ꝯsideraduꝫ q̄ coꝝpus sensibile est qđ potest sentiri aliq̄ sensu. et Arest. j. celi vtq̄ illis terminis coꝝpꝰ ꝛ magnitudo tanq̄ sinonimis. sicut etiā omnes mathematici dicentes: coꝝpus est magnitudo que trib⁹ dimensionib⁹ diuidit. vt infra latius de linea giratiua dicet.

Notandū secundo q̄ infinitum logicaliter exponit multis modis Kathegoꝛeumatice ꝛ sinkathegoꝛeumatice positiue ꝛ p̄uatiue. De quo videat. j. phisicoꝝ ista questione Vtrum infinitum sit nobis ignotum. Arest. tñ hic in textu ponit multas acceptiones infiniti: dicens. P̄imū igit determinandū quot modis dicit infinitū. Vno q̄dem igit modo qđ impossibile est transiri ex eo qđ nō est aptum transiri vt vox est inuisibilis. Aliter aūt transitū habens incōsūmabilē aut quod vix aut qđ aptum natū est habere nō tñ habet trāsitū aut finem. Amplius infinitū esse aut fm appōsitionem aut fm diuisionē aut vtroq̄ mō. Eaſdem acceptiones etiā ponit. iij. methaphi. P̄imo q̄ infinitū capit negatiue p̄ non finito scz quod de sua natura nō pōt transiri. vt oē indiuisibile. sicut in simili vox dr inuisibilis quia non est visibilis. ꝛ sic nō dat medium inter finitū ꝛ infinitū q: opponunt ꝑ tradictorie. Secundo accipit p̄rie. put est p̄ria passio quātitatꝭ. j. phisi. Finitū et infinitū soli quātitati cōgruunt. et sic est: quod habet transitū incōsūmabilem. hoc est fm cōmentatorē cui⁹ quantitas terminat. Cōmētator. j. phisi. Infinitū est quantū nō terminatū. Vel aliter. Infinitū est cui⁹ quātitatē accipientib⁹ semp est aliq̄d extra accipe. Tale q̄ si esset haberet duas conditiones. P̄ima q̄ non posset cōsumi p̄ ablationem partiū infinitaꝭ quotiēscūq̄ fiebat. Vnde dicit Arest. j. celi. Contingit infinita existente magnitudine q̄ tumcūq̄ auferre. Secunda q̄ non posset determinari cuius quātitatis esset

Ergo si qrit cuius qntitatis est: non potest aliter responderi nisi infinite. Infinitū ergo fm qntitatē ptinuā: fm extensionē: in magnitudine: et infinitū in actu idem sunt. et de illo qrit psens questio z etiā imediate sequēs. Tercio infinitū dr quod licet possit ptransiri: tñ cum magna difficultate. vt via longa. Quarto dr illud quod rōne spacij potest transiri: nō tñ transit ꝓpter impedimentū. vt pfunditas maris. Quinto dr infinitū fm appositionez siue additionē vt numer⁹. qz qcunqꝫ assignato est dabilis maior vt infra. vñ numerus crescit in infinitū. Sexto dr infinitū fm diuisionez quod pōt diuidi in infinitas ptes. vt omne cōtinuū quod diuidit in infinitas ptes ꝓportionales. z illud dr infinitū in potentia siue potētionaliter. Septimo dr infinitus fm appositionē z diuisionē simul vt tēpus qz est nūerus z etiā est mot⁹. Ex hijs patet quid sit infinitū ꝓprie siue actu: z quid in potētia: qđ fm qntitatem ptinuā qz est magnitudo infinita vel infinitū in actu: et quid fm qntitatem discretā qz est numerus. Idem eiñ est infinitū extēsiuū. in mole. in quantitate. et infinitum in magnitudine siue in actu. sicut idē est infinitu n intensium. in qualitate vel qualificatiuum sez qđ habet infinitos gradus z actu nullū tale dar nisi sicut ptinuū est infinitū. Aliud fo est infinitū in vigore sez quod est infinite potētie z virtutis. id est cuius potentia non potest vnqꝫ exhauriri vt pmus motor fm Arest. viij. phisicoꝝ. Aliud est infinitū fm durationē quod durat ꝑ infinitū tempus id est quod non habet pncipiū neqꝫ finem semp tñ durans. vt celum mundus fm Aresto. z fm religionez dicitur eternū. Ex illis ergo omnib⁹ patet qꝺ infinitū cōiter vsitat hijs qnqꝫ modis sez Infinitū in qntitate. Infinitū intēsiue. Infinitū in vigore. Infinitū durative. z Infinitum in potentia.

Respondet ad questionem. Nulla magnitudo neqꝫ aliqđ corpus est actu infinitū. Patet per autoritatem Aresto. iij. huius q̄ sic pclusit. Q⁹ aūt impossibile sit corpus infinitum esse sensibile ex hijs manifestum. Idem. Infinitū aūt impossibile est esse aliquod corpus. Et. xj. metha. Non ptingit actu esse infinitū. Et. j. celi. Impossibile est corpus infinitū sensibile esse. Et ꝓbat hoc Aresto. hic z. j. celi multis rationib⁹: quaꝝ Prima est ista. Si esset corpus infinitū: illud esset simplex vel cōpositū. Non cōpositū. quia esset cōpositū ex elemētis finitis in magnitudine. z sic nō erit infinitū: exq̄ impossibile est compositū esse infinitum cum ptes pncipales sint finite. vl esset cōpositum ex vno elemento infinito et alijs finitis. sed tunc elementū infinitum corrūperet alia: cum esset infinite actualitatis. neqꝫ potest cōponi ex pluribus elementis infinitis. z sic plura essent ifinita simul quod est impossibile. Vel esset simplex sez elementum: tunc illud corrumperet alia elemēta. Secūda ratio. Si esset infinitū corpus: vel illud esset homogeneū vel eutrogeneū Non pmū. quia aut semper moueret z sic reqreret infinitū locū. imo nō esset maior ratio q̄re moueret sursum q̄ deorsum vel semp quiesceret. et sic nō est maior ratio quare quiescat hic q̄ alibi. Neqꝫ est corpus eutrogeneum. quia vel partes essent finite z sic non facient infinitū. vel infinite z sic plura erunt infinita. vel aliq̄ infinita z alie finite z sic infinita corrūperet oēs alias. Tercia ratio. Si esset corpus infinitum: vel esset graue totaliter z sic moueret deorsum. vel totū leue z sic moueret sursum: quoꝝ vtrūqꝫ est impossibile. vel partim esset graue z partim leue: z sic habebit medium vel vltimū quod est contra rationem infiniti. Quarta et quinta ratio. Quicquid est in loco est finit⁹

tum. sed omne corpus est in loco. Item: quicquid terminat superficie est finitum. iij. phisico ꝛ. sed ois magnitudo terminat superficie. vt patet ex eius diffinitione. Item: vel esset in celo: ꝛ sic terminat. vel extra: sed extra celum nihil est. j. celi. vel partim in celo ꝛ prim extra. et sic iterum terminat in vna parte. Eisdem rationibus probat etiam ꝙ nullum corpus naturaliter potest esse infinitum.

Arguit primo et rationibus Aresto. in textu. Tempus est infinitū. Item: mathematici supponunt infinitā magnitudinē. Item: generationes ꝛ corruptiones sunt infinite. Item quarto: accepto aliquo corpore vel illud est infinitū: ꝛ habet intentum. vel finitum: ꝛ de illo pariter ita ꝙrit. tunc aut erit infinitū aut ꝓcessus in infinitū. q: si est finitus necesse est ipm finiri ad aliud ꝛ iterꝝ illud ad aliud corpus. Respondet ad primū ꝛ tertiū: tempus est infinitū in duratione: ita etiam generationes et corruptiones: nō aūt in magnitudine. Ad secundū. mathematici imaginant magnitudinē infinitam. sed credere imaginationi est inconueniens. iij. phisi. Unde mathematici iudicant fm imaginationē. Phisici fm sensum. Methaphisici fm intellectum. Ad quartus d: ꝙ status est in vltima spera que terminat seipsa ꝛ non alio corpore.

Arguit secundo. Materia prima non determinat sibi certā quantitatē. igitur est infinita. Unde cōmentator. In materia prima sunt dimensiones interminate. sed dimēsio est ipsa magnitudo. igitur est magnitudo infinita. Item angelus non est finitus. igitur infinitus. quia si vnum oppositoꝝ non inest tunc reliquum inest. Respondet ꝙ materia prima est infinita id est incerta. quia non determinat sibi certam quantitatem: non aūt ꝓprie est infinita. Ad aliud est dicendū ꝙ Arest. intelligit de oppositis existentibus. Secundo d: ꝙ intelligat de illis oppositis inter q̄ non datur mediuꝫ modo mediū inter finitū ꝛ infinitū est omne indiuisibile.

Arguit vltimo Extra celum est infinitum spacium. q: extra et intra significant locum. j. celi. ergo vltra celum est infinitus locus. Respōdetur Primo: extra celum est infinitum spacium. ibi extra exponitur negatiue ꝓ non intra. Secundo d: ꝙ extra celum nihil sit. j. celi. licet imaginet infinitum spacium. sed intelligentie id est imaginationi credere est inconueniēs iij. huius. Et sic ꝯclusiue patet ꝙ nullum corpus neꝯ magnitudo est infinita actu fm trinam dimensionē seꝯ longum latum et ꝓfundum: neꝯ naturaliter potest esse. Consequēter ergo de magnitudine fm vnam dimensionē seꝯ longitudinem. id est de linea querit conditionaliter

Questio XIII

Vtꝝ si linea giratiua omnes

partes continui giraret ipsa esset infinite longitudinis. Ꝓ cuius noticia est Notandum ꝓmo ꝙ Linea fm euclidem est longitudo sine latitudine ꝛ ꝓfunditate cui⁹ extremitates sunt duo pūcta. ꝛ hoc est verꝝ fm imaginationē ꝛ nō fm rē: exq̄ impossibile est dare rē longā que cū hoc nō habeat latitudinem ꝛ ꝓfunditatem saltem naturaliter. Linea ḡ fm Arestotelē. v. methaphi. et

primo celi est diuisibilis solū fm longitudinē et nō fm latitudinem et pfunditatem fm consideratōem. Superficies vo est diuisibilis fm latitudinem z pfunditatē. Corpus autē fm omnes dimēsiones. scz longū latū et pfundū. z sic linea superficies corp⁹ fm mathematicos hñt se fm sub et supra. Dē em corpus comphendit superficiē et lineā et nō econtra. et oīs superficies comphēdit lineā et nō ecōtra. vt etiā patuit. ij. phisicorū. questiōe tertia. Scōz ista tem autē et phos idem sunt linea superficies z corpus. qz oīs linea est corp⁹. sic etiā de superficie. Diffinitio autē linee intelligit de linea que nō est circul⁹ qz circul⁹ nō terminat duob⁹ pūctis ex quo redit in idem punctū vnde exiuit. Linea vo est duplex. s. recta. et est ab vno pūcto in aliud breuissima extēsio. Linea em recta est inter oēs breuissima. Alia est curua siue tortuosa. scz que in suo pgressu causat aliqualē angulum. Vel sic. que nō ab vno puncto in aliud breuissima est extēsio. Angulus autē est duar lineaz indirecte incidentiū ꝓtractus. z est duplex. Rectilineus q fit ex incidentijs duab⁹ lineaz rectaz. z ille ꝓsequenter est triplex. s. acutus vt sic ∧ Rectus —— z obtusus —∠— Alius est curuilineus qui fit ex incidentijs curuaz linearum vel vnius recte z alteri⁹ curue. vt ——∩——

Secūdo est notandū q linea dicit giratiua a gira. Vñ gira est linea quodāmodo circularis: nō tamē rediens in idem punctū vnde exiuit sed ꝓpe vt sic ∩∩∩ vt sol in quolibz die naturali facit girum. Girare autē est corpus longū et rotundū circūdare. Linea g giratiua est linea que circūdat corpus colūnare. s. quod factū est in modū statue siue colūne nō rediens in illd punctū a quo exiuit. Et non sic. Linea giratiua est que incipit ab vno pūcto et nō redit in idē. qz alias linea recta esset giratiua qd ē falsū.

Cōsequenter est cōsiderandū q ꝓtes ꝓportionales de quibus hic fit mētio sunt ꝓtes ipius cōtinui cōsequenter se habētes. sic vicz q quāta est ꝓportio in q̄ntitate pme medietatis ad totū ꝓtinuū tanta est proportio secūde medietatis ad pmā et sic deinceps. Exemplū. sit aliqd continuū longū. et diuidat in duas medietates siue ꝓtes et vna medietas ꝓtes i duas et sic ꝓsequenter sine statu. tūc in q ꝓportiōe se habet pma medietas ad totū ꝓtinuū i tali se habz secūda medietas ad primā medietatē et tercia ad secundā z quarta ad tercia. Si ergo ipm corpus longū ꝑsus oēs ꝓtes sic diuidit̄ tūc oēs ille ꝓtes appellant ꝓportionales q̄ sunt infinite in q̄libz ꝓtinuo. vt latius infra. Prima vo medietas dr medietas ꝓportional⁹ et secūda medietas dicit tercia ꝓportional⁹. et sic ꝓsequenter. Questio g tantū q̄rit. si esset aliqd ꝓtinuū longū ita diuisum in illas ꝓtes ꝓportionales q̄ sunt infinite et sit ꝓtinuū pedale. quas omnes z singulas ꝓtes giret et circūderet linea. an talis linea si extenderet esset infinite longitudinis. Vnde q̄stio mouet cōditionalit̄. q: est impossibile naturaliter aliqd corpus ita esse diuisum z est impossibile q cuilibet pti ꝓportionali correspōdeat vna gira.

Respondetur ad dubiū: si esset linea que omnes ꝓtes ꝓportionales alicuius cōtinui pedalis et longi girare et ipa esset necessario infinite longitudinis. Probatur q: cuilibz parti ꝓportionali corresponderet vna gira pedalis lōgitudinis. sed cum infinite sint ꝓtes ꝓportionales in ꝓtinuo ij. phisicorū. ergo infinite sunt gire pedales. Vnde tota linea giratiua essz infinita ex infinitis giris quantis

Phisi. III Questio XIIII

Arguitur contra .si linea giraret omnes ptes continui ipsa nō esset infinita. quia ipm continuū nō est infinite quantitatis vt ꝓcessum est.ergo linea ipm circūdans necessario habebit principiū et finem: et q̄ assignabit principiū et finis in cōtinuo cui cōrespōdet linea. Respondet q̄ i partib⁹ continui ꝓportionalib⁹ nō est assignare primā neq; vltimā eṫ sunt infinite.iij.huius.sed in infinito nō assignat primū neq; vltimū .Secus est de partibus q̄ntis ipius cōtinui de q̄bus ꝓcederet argumentū.

Arguitur .si esset talis linea giratiua infinita tūc ratio linee ei nō competeret .q; nō terminaret termino vel terminis vt dicit diffinitio euclidis. Respondet q̄ talis linea esset infinita in longitudie z nō haberet extremitates siue terminos.quia tūc nō esset infinita. Et dicit q̄ diffinitiones dant earū rerum que sunt saltē ꝓprie. Et sic diffinitio linee dat de linea que actualiter est vel naturalit pōt esse.sed nulla talis est infinita

Questio XIIII

Vtrū quocūq; numero assignato sit dabilis maior. Aresto.sexto z vltimo capitulo libri tercij phisicoꝝ assignat causam finitatis z infinitatis. Materia em̄ cū sit incerta et indeterminata est causa infinitatis.forma vero causa finitatis.quia determinat et certam facit materiā scz quo ad certā speciē. Et hoc infert Aresto .q̄ magnitudo quia est in materia est diuisibilis in infinitū. scz deorsum descendendo: et nō fm appositōem siue additōem. Numerus vero qui habz ratōnem forme nō sic est diuisibilis in infinitū deorsum.q; dat minimus numerus.s.dualitas.siue binarius.sed fm appositōem pōt etiā dici infinitus. s.sursum sc ascēdendo. Ergo ꝓcludit Aresto. Infinitū econtrario se habz in magnitudine q; deorsum p diuisiōem.et numero q; sursum p additiōem.q; q̄cunq; numero dato ꝓtingit dare maiorem.

Notandū primo q̄ numerus est quantitas discreta fluens ex vnitatib⁹ sicut linea ex pūctis. Vnde patet q̄ licz vnitas simpliciter dicta nō sit numerus tamē est principiū z de essentia cuiuslibet numeri.q; nullus numerus pōt esse sine vnitatib⁹. Vñ Boecius. vnū nō est numerus sed initium numeri. Sed diceres.tū homo est vnus et est due res.scz materia z forma.ergo est numer⁹.et sic vnū est numerus. Respondet q̄ vnū ꝓprie et stricte ꝓprie omnē diuisionē et multitudinē.z illud est vnū quod simplicit est indiuisibile vt pūctus. Et illud ꝓprie debet dici vnitas. Vnde.v.metha phisice et.iij.huius dicit .Omnis vnitas est indiuisibilis. Et.xj. metaph. Vnū et multa opponunt. Hoc modo vnitas nunq̄ est numer⁹. Secūdo vnū capitur large,put ꝓprie multitudinē tantam.scz rerum totaliu⁹. et sic vnum est numerus. Vnde.j.phisicoꝝ dixit Arest. Multa itaq; vnū. Numerus ergo est species multitudinis et quantitatis discrete. Et est duplex scz numerus numeratus. Et diffinit.x.metaphisice sic. Est multitudo vnitatum. Cōmentator. Numerus est vnitatū coaceruus.id ē ꝓgregatio. Vel sic. Numerus numeratus est nihil aliud q̄ due res vel plures que numerātur. vt tres angeli.ser florent. Vel sic fm mathematicos ē multitudo ex vnitatibus p̄ usa. Isto modo capit.ij.de anima cum dicit. Numerus est sensibile cōmune.et apud alios ille numerus dicitur materialis. Alius est nūe-

rus numerans ꝛ est id quod numerat. Est autē duplex. scz numerans ꝑn/
cipale: vel ſm alios numerus intentionalis. ꝛ est ipa anima intellectiua ſi/
ue intellectus inquantū discernit inter res quot sint. Vnde Plato. Ania
est numerus mouēs se. Aresto. ij. de ania. et idem. iij. phisicoꝝ. similiꝫ ꝑmē
tatoꝝ. anima est numerꝰ. Numerare autē est intellectū discernere inter res q̄t
sunt. de quibus ꝓius erat dubiū. Discernere vero dicit quasi diuisum cer
nere. ergo numerare includit quandā ꝓfectionem quia solū ꝙuenit intelle/
ctui ꝛ anime ſm Aresto. imo ſm nostrā religionē solum homo ꝛ angelꝰ nu
merant. Hoc voluit aresto. iij. phisicoꝝ dicens. Nihil aliud aptū natū est
numerare q̄ anima vel intellectus. Largius tñ numerare accipit ꝑ distin/
cte cognoscere. Vnde Dauid. Qui scz deus numerat multitudinē stellaꝝ
omnib⁹ eis nomia vocās. Patet ergo q̄ bruta nō numerāt neq; ꝓprie neq;
large. quia nō cognoscūt singulariter. Et si obꝯicit de auca vel cane ipi⁹ ce
ci q; cum ascendūt gradū in singulis gradib⁹ vertūt se vel clamitāt. Est di/
cendū q̄ canis ceci ex cōsuetudine clamitat gradatim ascendēdo. vt etiā pa/
tet in via plana vbi semp habet respectū ad suū dominū retrospiciēs. Auca
vero cum sit animal timidū et melancolicū. ne cadat in gradu rostrū semp
vertit. imo sepe vociferat. Alius autē dicit numerus numerās instrumen/
talis siue formalis. ꝛ est ipa ratio discretiua. id est ꝓceptus mentalis medi
ante quo aīa inter res tot vel tot discernit. et ſm aliquos est vnitas q̄dam
modo indiuisibil' quēlibet numeꝝ denominans. Et est huic assentiendū.
Vnde quilibet numerꝰ habet ꝓpriam speciē vt ternarius quaternariꝰ sena/
rius et sic cōsequenter. Ergo est necesse q̄ sit aliquid q̄ tres res denomiet
numeꝝ ternariū. ꝛ appellat forma numeri ponens ipm in speciem binarij
ternarij ſm exigentiā. Hoc videt voluisse cōmentatoꝝ. iij. phisicoꝝ. Duo
ꝛ tres sunt indiuisibiles ꝑ suā formam. Et Aresto. iij. phisicoꝝ. Idē est nu/
merus decem hominū ꝛ decē equoꝝ. hoc est forma nūeri denarij siue ratio
discretiua eadem oim eoꝝ q̄ sunt decem. Ita est declarandū de alijs. Hāc
diuisionē ꝑdictaꝫ innuit Aresto. iij. phisicoꝝ dicēs. Numerꝰ dicit dupliciter
scz qō numerat vel numerabile. ꝛ alio mō quo numeramus

Notandū scō quia incidit sermo de numero vt eius essen
tia melius ac faciliꝰ accipiat sunt mouēda aliq̄ dubia. Primū an nume
rus habeat esse in re extra intellectū. Rñdetur q̄ ois res habet esse in re ad
extra solū vt lapis. vel in intellectu solū vt cōceptus. vel partim in re et par
tim in intellectu. Res em̄ due vel plures nō dicunt numerus. nisi q; ratio
inter eas discernit q; tot sunt vel tot. Vnde. iij. phisicoꝝ. Numerꝰ nō ē si/
ne numerāte. Et Auicēna. iij. metha. Numerꝰ habz esse in reb⁹ ꝛ habz esse
in aīa. Et dr. ij. de aīa. Numerꝰ est sensibile ꝙmune igit̄ ꝑtim habz esse in re
Scōm dubiū. an q̄libet numerus habeat vnitatē sibi superadditam que
ipm denoiet. Respondet q̄ sic. q; numerus nō dicit numerꝰ nisi ꝑ rationez
discretiuā siue formā suam. sed illa est vnitas. q; numerus denariꝰ hz vnaꝫ
ratōem discretiuā que est sua forma que denoiat oēs res decē in specie de
narij. ita etiā de alijs oib⁹ numeris. Hoc videt voluisse Arestot. ꝛ metha.
Vnusquisq; numerus est mēsurabilis vno. Et. iij. sue methaphisice. Vnus
quisq; numeroꝝ est species ꝑ se. et est vnus in se inquantū in se est ipa speci/
es. Et si dicit. tñ vnum et multa opponunt. ꝛij. metha. sed omnis numerus
est multa. ergo numerus nō habet vnitatē superadditam. Respondet prima

vnum ꝛ multa opponunt̄ imꝓpõe. vel capiẽdo vnũ ꝑ vnitate. Secũdo respondet̄ et melius. licꝫ quilibꝫ numerus habeat vnitatẽ. ſ. ſupadditam tamen illa nõ eſt pars ipius numeri numerati. ergo numerꝰ numeratꝰ ẽ q̃dã modo materia numeri. ſed forma ſiue ratio diſcretiua que hic appellat̄ vnitas talem numerũ denominat in hac vel alia ſpecie numeri.

Reſpondet̄ ſm mentẽ Ariſtotelis. quacũcꝫ ratõne formali numeri aſſignata ſemꝑ eſt aſſignabilis maiꝰ ſiue vltiꝰ. hoc eſt nõ dar̄ maximus numerus. Patet ꝓclusio ꝑ Ariſto. iij. huius dicentẽ. In plꝰ autẽ ſq; eſt intelligere. ꝛ ſubdit. Sed ſemꝑ excellit acceptam omnẽ determinatam multitudinẽ. id ẽ numeꝝ. Item hic dicit Ariſto. Numerus eſt infinitꝰ ſm apoſt rõnem. Er. j. celi. Numeꝝ dicimus infinitũ quia maximus non eſt. Ratione ꝓbat̄ inductiue. quocũcꝫ em̃ numero dato põt ſupaddi vnitas. Item magnitudo eſt diuiſibilis in infinitũ deoꝛſum. iij. phiſicoꝛũ. g̃ multitudo ſiue numerꝰ eſt augmentabilis in infinitũ ſurſum nõ autẽ deoꝛſuꝫ. qz Ariſto. exꝑſſe dicit. Contrario mõ ſe habet infinitũ in magnitudine ꝛ multitudine. Ex iſta concluſiõe primo ſequit̄ q̃ numerus creſcit i infinitũ. quia non dar̄ maximus numerus. nõ autẽ eſt diuiſibilis in infinitũ. qz datur minimus numerus. ſcz binariꝰ. Vnde. iij. phiſicoꝝ. Minimus numerus eſt qui ſimpliciter dualitas eſt. Ecõtra vero eſt de magnitudine. qz dar̄ maxima magnitudo qua nulla eſt maiꝰ. ſ. totus mũdus: non autẽ datur minima magnitudo erquo eſt diuiſibilis in infinitas ꝑtes deoꝛſum. Secũdo ſequitur q̃ impoſſibile eſt numeꝝ vt numerũ eſſe infinitũ. quia ratio nũeri repugnat erquo vnitas eſt principiũ cuiuſlibet numeri. et quilibet numerus terminatur vnitate ſup quam põt addi alia vnitas. et ſic in infinitũ. Vñ oĩs numerus eſt finitus et terminatus.

Arguitur primo. quelibet magnitudo eſt diuiſibilis in infinitas partes. tercio phiſicoꝛũ. et ſic actu eſt infinita multitudo que eſt numerus. igitur numerus actu eſt infinitus. Reſpondetur q̃ actu poteſt eſſe multitudo infinita rerum vel partiũ in continuo nondũ ſeparataꝝ. non autem actu ſeparatarum. necꝫ hoc eſt inconueniẽs. quia ſequitur exꝓreſſe ex verbis Ariſtotelis iã adductis. Hec autẽ multitudo infinita nõ eſt numerus. erquo nõ habꝫ ꝓmã vel vltimã partẽ quam habet quilibꝫ numerꝰ. et ſic ratio numeri nõ poteſt eſſe infinita

Arguitur ſecũdo. Datur numerus binarius qui eſt diuiſibilis in infinitas partes vt due medietates cuiuſcunq; continui. Item due medietates vltime ſpere ſunt numerus binarius et ſunt maximus numerus. quia maxima magnitudo que eſt numerus ſcilicꝫ due medietates ſue. Reſpondetur q̃ non eſt contra concluſionẽ. quia due medietates cuiuſcunq; continui in hoc q̃ ſunt numerus binarius nõ ſunt diuiſibiles in infinitas partes. necꝫ ſunt maxima multitudo. quia ratio formalis cuiuſcunq; binarij eſt vna et eadem repꝛeſentans intellectui omnes res duas qualeſcũq; et quantecunq; ſunt. ſup quam rationem binarij ſi addatur vnitas reſultat ratio formal̄ cuiuſlibꝫ ternarij. ꝛ ſic cõſequent̄. Vñ hec ẽ vera. res q̃ ẽ numerus eſt in infinitũ diuiſibilis. nõ aũt numerꝰ inq̃tũ numerꝰ. ꝛ ſic bien̄

questio nō intelligīt de numero nūerato. sed de nūero formali siue instrumētali. Per hoc tracē soluunt oia argumēta q̄ opponi huic ꝯclusioni videntur Tracē patz mens Arest. hic dicēs q̄ infinitū q̄dāmodo est scz in multitudie siue nūero fm appositionez. et in magnitudine in diuisione siue in potentia. Et infinitū q̄dāmodo nō est scz in actu neq̄ em̄ est magnitudo actu infinita neq̄ multitudo infinita rez inuicē separatarū. Vnde cōcludit. diuidik q̄dez in infinitū ꝑtinuū in maius aūt nō est infinitū. Vnde q̄rit ꝯsequenter

Questio XV

Vtrū in qualibet magnitudine siue q̄libet ꝑtinuo sint infinite ꝑtes actu.

Pro cui⁹ intellectu est ꝓmo ꝯsiderandū q̄ Arest. j. celi. t in alijs multis locis vtik illis nomib⁹ magnitudo cor⁹p⁹ t cōtinuū ꝑ eodē. t. v. t. vj. physicoꝝ ponit differentiā inter ꝑtinua: cōtigua: t cōsequēter se habentia. Contigua em̄ sunt due res quarū vna nō est alia iter que nihil mediat eiusdē rationis siue nois. Conseq̄nter se habentia sunt plures res q̄s due quarū vna ordinat⁹ post aliā inter q̄s nihil mediat eiusdem rationis. vt si tres arbores q̄liter distarent in linea recta ab inuicē dicerent cōsequēter se habētes. Itē quinq̄ digiti in manu extensi sunt etiā ꝯsequēter se habentes. q̄libet aūt dī ꝑtiguus alteri: licet aer mediet tñ nō est eiusdē rationis cū illis. vñ patet q̄ ꝑtiguū t ꝯsequenter se habens dicūt sp respectum ad aliud. Cōtinuum ꝯo non. Contigua q̄ fm Aresto. sunt q̄rū vltima sunt simul scz p indistantiā. vt vna domus est alteri ꝑtigua si stat circa latꝰ eiusdez. quia inter q̄libet corpa dura semp aliq̄d mediat scz aer. ij. de aia. t hoc est verū frequenter. q: fm Viridanū Primo fallit si vnū liq̄dum siue humidū fundik in aliud. Secundo si vnum cor⁹p⁹ naturaliter vel violenter figitur in aliud. vt radix arboris infigik terre t clauus asseri vbi nullus aer mediat: alꝰ posset sine difficultate extrahi. Sed ꝯsequenter se habentia sunt fm Arestotelem inter que nihil mediat eiusdem rationis. t hoc intelligik vt supra. Continua ꝯo sunt quoꝝ vltima sunt vnum id est quorum partes non sunt per artez sine industriam inuicem ꝯgregate. vt cumulus lapidū: t mensa cuius partes inuicem bituminant vel ꝯclauant non sunt continua. Immo nulla res indiuisibilis neq̄ artificialis cuius ptes ars cōiunxit est continuum. sed alꝰ omnis res extensa vt omne animal: omne vegetabile: anima bruralis. Et breuiter omne corpus siue simplex vel mixtum est continuum. Aliter autem diffinitur. Continuum: est res magna simpliciter vna. Et. j. iij. t. vj. physicoꝝ Continuū est illud quod est diuisibile in infinitum scz per partes ꝓportionales. Et. j. celi. Continuū est illud quod est diuisibile in semper diuisibilia. et addit cōmentator: q̄ nunq̄ terminabitur eius conclusio. Et cōmentator: tercio physicoꝝ. Continuum est illud in cuius medio est terminus communis duabus partibus. Et Arestoteles in predicamentis. Quantitas continua est cuius partes copulantur ad terminum cōmunem. terminus em̄ cōmunis est in quolibet continuo quelibet medietas que vnam partem cum alia continuat. Exemplū. in linea vltima duo pūcta. scz pm⁹ t vltim⁹ dicunk terminī siue fines linee. sed punctus medius in linea dicitur terminus communis quia continuat vnam partem linee cum alia. Vnde omne continuum et quelibet magnitudo est diuisibilis in partes ꝓportionales: quarum

quelibet est adhuc diuisibil' in infinitas alias ptes 7 ille itez in alias 7 sic si ne statu. imo sicut dicit cōmentator. nunq̄ terminab diuisio ptinui p ptes p portionales pcedendo. Ideo dixit Arest. viij. phisico. In ptinuo sunt infinita media nō actu sed in potētia. qm̄ in partib' proportionalib' nō datur prima nec vltima. alias diuisio eius nō ptenderet in infinitū. Et hō totū debet intelligi nō ponēdo pūcta indiuisibilia in ipo ptinuo. licz pūcta indiuisibilia necessario ponant. vt pbat. vj. phisico. Si em̄ magnitudo esset diuisibil' in indiuisibilia tūc sm̄ cōmentatorē hic deueniret ad minimā magnitudinem vel ad nihil quorū vtrunq̄ est incōueniens.

Notandū secūdo q̄ quodlibz continuū siue quelibz magnitudo est diuisibilis in duplices partes. scz in ptes eiusdem proportionis et eiusdem q̄ntitatis. Partes eiusdē q̄ntitatis sunt quar. vna est ita magna sicut alia. et hoc patet ad sensū vt diuidendo aliq̄d continuū in viginti ptes eiusdem q̄ntitatis. 7 hijs ptib' correspondet diuisio realis. scz q̄n vna ps realit diuidit ab alia. de qua loquit Aresto. j. celi. Celum est indiuisibile. De illa diuisione et de illis partib' non intelligunt supradicta neq̄ p̄sens questio. Partes vo eiusdē proportionis dicunt ptes proportionales de q̄bus supra. s. q̄. habēt inter se eandem proportionē. non aūt eandem q̄ntitatē. vt diuidendo ptinuū primo in duas medietates et vnā itez i alias duas medietates. tūc prima pars secūde medietatis diuise dicit prima proportionalis. si tūc p̄sequēt vna istar. medietatū in alias diuidit dicitur secūda proportionalis. et sic p̄seq̄nter vsq̄ in infinitū. tūc omes ille partes dicunt proportionales. Et hec appellat diuisio intellectual' siue rationis. scz quādo aliq̄d totū intelligit esse diuisū in suas ptes. licz in re nō sit diuisum. Et sic intelligit continuū esse diuisibile i infinitas ptes proportionales. et ita quelibet pars ptinui est diuisibil' in infinitas partes. Unde nō sunt plures ptes i toto ptinuo q̄s in aliq̄ pte. ex quo vtrūq̄ est diuisibile in infinitū. et infinito nō est plus. neq̄ ex cōmentatore. iij. huj⁹. licz in toro plures sint ptes maiores q̄s ptes. Et sic nō sunt plures partes in maximo homine q̄s grano tritici ex quo vtrūq̄ est diuisibile i infinitū. Et sic nulla pars in ptinuo est indiuisibilis. ergo quelibet est binari⁹ ternarius q̄rnarius ꝛc. imo q̄libet binarius in ptinuo est ternari⁹. 7 numerus par est impar vt claret ex pdictis. Sic g̃ continuū est diuisibile in infinitas partes eiusdem proportionis. nō aūt eiusdem q̄ntitatis. Et illud voluit Aresto. de sensu et sensato dicēs. Continuū ad infinita diuidit inequalia. equalia vero finita.

Respondetur ad questionē. In quolibet cōtinuo sunt actu infinite ptes proportionales in quas ipm̄ est diuisibile diuisione intellectuali. q̄rū partiū vna nō est alia. Patet p̄clusio multis auctoritatib' sup̄ adductis. Ratione tali. Omne q̄d cōponit ex aliq̄bus potest in ipa resolui. sed omne continuū cōponit ex infinitis partib'. g̃ est diuisibile in ptes infinitas. Antecedens est Aresto. iij. huj⁹. 7 sic actu in quolibz ptinuo sunt infinite ptes q̄z vna nō est alia. nō aūt actu separate. Et sic patet q̄ infinitū quodāmodo est scz in potētia. vt numerus p apposition̄ em̄ 7 ptinuū p diuisionē. Immo dicit hic Aresto. q̄ nō ponēti infinitū accidunt multa incōuenientia.

Arguitur primo. Infinitas partiū arguit infinitatē totius j. phisico. et. j. celi. Si partes sunt infinite totū erit infinitū. et sic ptinuus erit actu infinitū. Respondet q̄ Arest. intelligit de ptib' infinitis eiusdē q̄n

titatis. ille autē infinite nō sunt in continuo.

Arguitur secūdo. Mot⁹ est continuū. iij. phisicoꝝ. ⁊ mot⁹ est indiuisibilis. v. celi. g̃ ꝯtinuū nō est diuisibile. Rñdet ꝙ mot⁹ dicit indiuisibilis in ptes quātas ꝓmanētes. est tñ diuisibil' ratiōe subiecti spacij ⁊ rationē tpis ex quo rēpus mensurat motū. Vel dicit scdo. si pūcta ponunt indiuisibilia in cōtinuis tūc motus nō habz aliqd in rez natura nisi id qđ corresp̄ondet pñti nūc. sed nūc est indiuisibile. g̃ etiā motus. sed sic questio esset falsa. Vel dic tercio ⁊ hec est veritas ꝙ Aresto. volens dicere vnitatē motus dixit in hec verba. Motus dicit vnus q̄ indiuisibil' est fm tpus. id ē ex vnitate tpis arguit vnitas motus ⁊c.

Arguitur vltimo et tercio. pūcta indiuisibilia ponuntur vt suppono. et ꝓbat sexto phisicoꝝ. ergo etiā ponunt in ꝯtinuo. q; linea ⁊ corpus sp̄icū sunt ꝯtinua ⁊ in hūs necessario habēt poni. Vñ ꝯtinuū nō dividit in sp̄ diuisibilia. et ita cessabit sua diuisio. Respondet ꝙ ꝓcedēdo etiaz pūcta indiuisibilia esse in quolibz continuo sed solū mediata nō aūt imediata. q; vt sic darent ꝓma et vltima pars ꝓportional' qđ est ꝯtra p̄i⁹ dicta. ideo q; pūcta indiuisibilia licz sint in ꝯtinuo. nō tñ imediate. ⁊ sic adhuc est diuisibile in infinitas ptes. q; non dat punctū indiuisibile terminās sed bene continuās. Altius tñ de hac materia posset formari difficultas quā ad p̄sens obmitto. Ita ergo cū Aresto. ꝯcludit ꝙ infinitū in potentia est nō vero infinitū in actu nec naturaliter pōt esse. iij. phisi. t. j. celi. Sz nūc queritꝝ

Questio XVI.

Vtrū infinitā actu esse ma

gnitudinē et continuum esse actu diuisum in ptes infinitas implicet ꝯtradictionē. Primo est notandū fm mentē Aresto. ꝓma intelligentia sue deꝰ licz sit infiniti vigoris siue infinite potētie vt latius. viij. phisicoꝝ. nihil tamen agit sine causis secūdis et causa secūda nulla agit nisi coagente ꝓma. Vnde imaginat⁹ est rationabiliter Aresto. ꝙ ꝓma causa influeret actōem in secundā intelligentiā ⁊ secunda intelligentia influeret in celū. et celum in hec inferiora. Et vna istaꝝ causaꝝ nō agit sine reliqua. Ideo potentia dei fm mentem Aresto. licz esset infinita. q; nunq̄ cessabit influere nec exhauriet. tñ non erat nisi ad res naturaliter sc̄z mediantib⁹ causis secūdis exētēsa. ideo fm Arest. deus nō pōt ꝓducere infinitā magnitudinē. q; ōr. ij. de aia. Oīm a natura ꝯstantiū posit⁹ ē certꝰ status augmēti ⁊ decremēti. Et. j. celi. Nō est possibile corꝓ esse infinitū. Sz pietas nre religiōis q̄ vltra naturā ē elevata attribuit deo potētiā infinitā ad oia illa extēsam q̄ nō implicāt ꝯdictiōez. Ex hoc ꝙd positis in esse nō sequit aptā ꝯdictio. Immo pōt agere vlt̄ aliqd ꝓducere sine alio causa sc̄da. Quo mō loqt̄ auctor. ō cauſ. dicēs. Quicqd pōt causa ꝓma cū secūda hoc pōt seipa. Et hec appellat potētia dei absoluta fm sanctā theologiā. Raro aūt in effectib⁹ naturalib⁹ vtit ista potentia. propter qđ diuina mens certas vt cōmuniter dicit sibi instituit leges fm quas si opat et agit appellat potētia dei ordinata. De hūs potētijs an ī re idē sint ⁊ alia multa naturalis philosophia in ꝓposito phibuit dicere.

Phisi. III Questio XVI

Notandū scdo q̄ imaginatio de infinito ē multiplex, quod dam em̄ est infinitū i magnitudine. z hoc duplicit. q: vel fm̄ logitudinē tm̄ vt si esset linea q̄ incipet ab oriēte z ꝓsus occidentē, prenderet in infinitū. vel si ex pte oriētis et occidentis, prenderet in infinitū. Scdo si esset infinitum fm̄ oēs dimēsiones. s. qō occuparet oēm locū ante retro dextro:sū sinistro:sū sursum et deo:sum z ex omni pte. vt si spaciū extra celū in infinitū imaginatū esset aer vel aliud co:pus. Aliud esset infinitū in q̄litate siue intensiuū. vt si esset infinitus ignis ei⁹ caliditas etiā esset infinita. Aliud est infinitū fm̄ du rationem qō nō habuit p̄ncipiū neq; habebit finē. vt motus celi fm̄ Aresto. Aliud est infinitū in vigore siue fm̄ alios extra gen⁹ vel fm̄ effectōes sc̄z cui⁹ potētia agendi nō terminat vt deus fm̄ Arestotelē.

Respondet. ex pietate fidei et religionis nostre nō implicat ꝓ tradictōes si infinitū actu esset. hoc est de⁹ pōt ꝓducere infinitū in magni/ tudine et continuū diuidere in oēs suas ꝑtes. Etiā qōcunq; infinitū esse ñ implicat. Prima ratio. illud est possibile cui⁹ si exiterit actus nullū seq̄t im/ possibile ex. ix. metha. sed si infinitū esset nullū sequit impossibile neq; aliq̄ ꝓ dictio. q: nulla pōt dari. Alia rō. q̄cūq; hō pōt imaginari z qō nō implicat deus pōt ꝓducere sed infinitū pōt imaginari ꝛc. Alia ratio. esse infinitū nō repugnat magni tudini neq; multitudini neq; repugnat potētie dei. igit deus pōt ꝓducere infinitū. Alia ratio. mūdū stare eternū sicut dixit Arest. non implicat. et ꝓbabilē. viij. phisico:. sed de⁹ potuit oēs hoies q̄ fuerūt z qui erūt ꝓduare. Ergo erit actu infinita multitudo. sz infinitas ꝑtiū in reb⁹ exten sis arguit infinitatē totius. j. celi. et. j. phisico:. Alia ratio est cap. creet deus ꝑ totam horā in quolibet instanti co:pus pedale. tūc in fine hore erūt infi/ nita co:pa pedalia et quo hora habz infinita instātia. nūc ꝓtinuent ista z fiat vnū co:pus illud erit infinitū. Itē deus nō est minoris potētie hodie q̄z fuit a p̄ncipio mundi. sed totā machinam mundi creauit in instāti fm̄ sanctū Augustinū sup Genesi. igitur creet per totū diem et in fine continu/ et omnes mūdos in vnum co:pus tale erit infinitū. Alia ratio. deus potu it ante mundum creasse infinitum aerem super terram et omni parte et non sequitur aliquod impossibile. Secunda pars questionis probari potest eisdem rationib⁹ iam dictis. Vel sic. In quolibet continuo sunt infinite p/ tes actu distincte vt supra probatum est. ergo illas potest deus abinuicem separare. quia illa que sunt distincta possunt separi et separatim conseruari. Si ergo esset infinitum in actu in magnitudine: ipm̄ esset necessario crea/ tum in instanti. qua si alias esset factus haberet p̄ncipium et finem. ex quo successio requirit p̄ncipium et finem motus siue factōnis. Secundo si es/ set infinitum ipm̄ posset esse homogoneum vt infinitus aer vel ignis. z tūc eius leuitas caliditas vel raritas etiam esset infinitum intensiuum. Pos/ set tamen deus ipsum creare sine leuitate vel grauitate sicut est celum. Vel posset esse eutrogeneum. quia nihil repugnat. Tercio si esset infinitum ip/ sum est incorruptibile successiue. q: per ablationē nullius partis ꝓsumer et vl corrūpetur. alias nō esset infinitū. partes tamen in eo per ꝓtinuā altera/ tionem si esset eutrogeneum possent et corumpi et iterum regenerari. Itē etiam partes in eo possent rarefieri et condensari. non autem totum infi/ nitum. Quarto si esset infinitum impossibile esset illud moueri localiter

nō sursum neq; deorsum. q; tunc extra ipm esset locus. et esset finitū quod implicat. Non circulariter quia ite; regreret aliqd admin⁹ imaginatū extra se. Itē esset superficies ꝓpria terminatū quod repugnat infinito. Quinto si esset infinitū deus nō posset aliud creare eo existente. q; implicat ꝯtradictōem duo esse infinita in magnitudine. ex quo vnū sp esset terminatū alio vel in toto vel in parte. Sexto si esset infinitū ipm nō esset partim in celo et partim extra. q; vt sic vna pars esset terminata. Septimo implicat contradictōem q; numerus sit infinitus ea ratione q; est numerus. vt supra latius de numero. Octauo si esset infinitū ipm esset inuisibile et non coloratuz. q; vt sic extra ipm aliqd esset. imo color est extremitas perspicui in corpe terminato. Nono si esset infinitū quelibz pars in eo assignata esset media vltima z ꝓma. et hoc negatiue. q; non haberet medium principiū neq; finem. De dubitatōes exponūt rōem et essentiā infiniti si esset actu

Arguitur primo, et est ratio viridani. Infinitum si esset potentia dei esset exhausta. quia nō posset aliud ꝓducere vt supra ꝓcessum est Respondet licet deus nō possit vno existente infinito adhuc aliud ꝓducere tamē hoc nō est ex pte potentie dei q; esset exhausta. sed quia ipe res repugnant ex quo impossibile est duo infinita in magnitudine esse. Vel dicit q; deus posset illud vnū destruere et de nouo aliud ꝓducere Et ita signum est q; eius potentia esset inexhausta. quia tanta potētia est infinitū corrumpere quanta creare.

Arguitur secūdo. Si esset infinitū ipm esset infinite virtutis et non haberet principiū neq; finem. z sic deus ꝓduxit sibi omino simile quod implicat ꝯradictōem. Respondet possibile est q; esset infinite virtutis actiue. vt si ignis esset infinitus. neq; esset simile deo. q; deus esset independens ipm autē dependens. Item deus est eternus ipm autē si esset haberet principiū in tpe licz nō habeat principiū in magnitudine. Si ꝓo esset eternum nō ꝓductum infinite actionis z independēs ipm esset sile deo. si si esset essent multe differētie inter ipm et deū. Alia argumēta soluūt facile ex ꝓdictis.

Finis tercij physicorum
Incipit liber quartus

77

Imiliter autē et neces

se est de loco sicut de infinito cognoscere si est aut non. Iste est quartus liber phisicoꝝ Aresto. in q̄ tractat de passiõ onib⁹ extrinsecis rebꝰ naturaliū que sunt Locus: vacuū t tē/pus. Que dicunt passiones extrinsece q: extra corp⁹ natu/rale sunt t sibi nō inhereꝝ; neq; sunt ptes eius sed circūdant ip̄m sicut q̄ddaz extrinsecū. Et ꝑm hoc totus liber quart⁹ est diuisus in tres tractat⁹. In quoꝝ Primo determinat de loco. In secūdo de vacuo. In vl/timo de tpe. Prim⁹ ꝯo tractat⁹ cōiter diuidit in septē capitula vt in textu. In hūs septē capitulis decē ex ordie facit. Primo ad ꝓbm naturalē ptinet deter minare de loco: qm̄ determinat de motu locali q̄ nō pōt esse sine loco. Scōo ꝓbat q̄ locꝰ sit aliq̄d. Tercio q̄ locꝰ habet vim ꝓseruatiuā locati, q: corpꝰ ex tra suū naturalē locū existēs ad ip̄m mouet. Quarto distinguit locuz in cōez et ꝓpriū. Quinto ponit q̄t modis aliq̄d sit in alio vt facili⁹ intelligat quō cor pus sit in loco. Septimo ponit q̄sdā ꝓditiones loci ꝓprias q̄ infra patebūr. Octauo ꝓbat q̄ locus sit termin⁹ corꝑis ꝓtinēs. Nono q̄ locꝰ sit imobilis t ibi infert diffinitionē loci. Vltimo infert q̄ totꝰ mundus nō sit in loco: sup q̄ primo tractatu mouebunt ex ordine multe q̄stiones. Et q: dicit hic Aresto. q̄ vnū elemētū sit locꝰ alterius t in vna ꝓpietate loci dicit q̄ locꝰ debeat semp esse eq̄lis locato q̄ tm̄ videnꝫ repugnare. Jdeo q̄rit Primo

Questio i

Vtꝝ quilibet locus sit equa/

lis suo locato. Pro q̄ est Notandū primo q̄ Locꝰ ꝓprie est duplex scz materi alis t formalis. Locꝰ materialis vel ꝑm alios locās vltimū est nihil aliud q̄ cor pus ꝓtinens t circūdans locatū. vt. iiij. phisi. celū est locꝰ elementoꝝ et vnuz elementū est locꝰ alterius. Et. j. celi. t. viij. phisi. Oēs tā barbari q̄ greci eū locū attribuūt deo q̄ sursum est. Alius ꝺr locꝰ formalis vel ꝑm alios locās primū t est superficies interior corꝑis circūdantis locatū vt superficies concaua aeris est locꝰ hois si ip̄m circūdat. t superficies ꝯcaua spere lune est locus for/malis ipsi⁹ ignis. Materialis ꝯo locꝰ est tota spera lune. et sic locꝰ formalis semp est superficies interior loci materialis: imo ei⁹ accidens. Secūdo locꝰ ca/pit imꝓprie siue methaphorice. t hoc triplicater. Primo cōuniter pro illo penes qō aliq̄ res esse ꝺr. vt locꝰ petri est angulus in stuba q: ipse est circa an gulū. locꝰ tunicaꝝ est cistella. locus dei est celum. t ille modus ponitur ꝓpter vulgares. Secundo locꝰ ꝺr efficiens scz ipsa virtꝰ que est in aliq̄ loco ipsum locatū ꝓseruans hoc est conuenientia cum ipso locato. vt locus hominis est esse in aere t non sub terra. locus graminis est circa aquā vel terram humidam. Tercio locus ꝺr finalis scz terminus ad quē motus localis naturalis. vt lo/cus grauiū est terra: leuiū ꝯo sursum. q: grauia finaliter mouent vt deo sum in suo loco q̄escant. Jta patet quomodo diuersimode intelligant auctores/ tes de loco. dicit em̄ cōmentator: centrū terre est locus celi. t intelligit de loco methaphorice sumpto. quia penes centrum terre vel terram que q̄iescit iu dicatur celum moueri. Item locus t pater ꝑm Porphiriuz sunt p̄ncipia ge/nerationis: ipse intelligit de loco efficiente. sicut etiam loquunt medici dicen

tes suis infirmis ⁊ patientib⁹ q̄ debeāt mutare locū siue aerem. q: vnus ap⁹ plus ꝓseruat hominē q̄ alter vt est experientia. In ꝓposito aūt p oēs q̄stiones fit mentio de loco formali. vt etiam patebit p ꝓpietates loci circa suam diffinitionem.

Notandū est secundo q̄ fm Aresto. v. metha. Equalia dicunt quoꝝ eadē est quātitas. Vnū locū imaginat esse equalis suo locato per tres modos. Primus: qui locus sit equalis locato fm ꝓtinentiam sc̄z q: hec superficies q̄ locus est ꝓtinet aliquod corpus siue locatū ⁊ in eadē dispositione inuariata nō potest ꝓtinere corꝑ maius. vt superficies interior cantri cōtinet certā quantitatē aq: ⁊ fm eandē dispositionē nō pōt ꝓtinere maiorē quātitatem. Si em̄ aq̄ rarefieret p calorē exiret eundē locū. ita etiā superficies spere lune ꝓtinet ignem: ⁊ fm eandē dispositionē nō pōt ꝓtinere maiorē ignē. Scdo locus imaginat equalis locato fm lineā mēsurabilē. vt si esset possibile q̄ linea extenderet fm lōgitudinē p totā superficiē q̄ est locus ⁊ etiā extenderet superficiē exteriorē locati: tunc talis linea esset equalis lōgitudinis: ergo superficies interior corꝑis circūdantis locatū ⁊ superficies exterior locati essent equales in longitudine ⁊ latitudine. Tercio locus imaginat equalis locato fm mensurā diametri. vt si esset diameter transiēs p mediū locati vsq̄ ad ambas superficies oppositas ipsius locati sc̄z ex vtraq̄ parte ista linea siue diameter esset eq̄lis longitudinis cū illa q̄ tāgeret superficiē ꝓcuā ipsi⁹ loci circundātis locatū ergo inter superficiem loci ⁊ superficiē exteriorē locati nihil mediat sed vna imediate tangit aliā ⁊ est simul cū alia p indistantiā. Hoc vult Aresto. iij. huiꝰ dicens. Simul cū locato locus est. Et auctor ser ꝓncipioꝝ. Locus est in eo qō capit ⁊ circūscribit. Illud em̄ nō potest intelligi de loco materiali. q: duo corpora in eodem loco esse nō pñt. iij. phisicoꝝ. Sed diceres: tū dicit Arest. vj phisi. Cum due linee fiūt imediate statim fiūt vna linea vel superficies. g̃ superficies loci ⁊ locati non sunt imediate. Respondet q̄ Aresto. loquit fm considerationē mathematicoꝝ qui dicunt q̄ superficies due put sunt termini q̄ntitatis continue tunc non possunt esse imediate. secus est si superficies due considerant fm q̄ sunt termini corporis naturalis. sicut in ꝓposito fit. Sicut ergo locus habet superficiem talem vel talem: ita locatū habet superficiē talem vel talem ⁊ ei simile huic pcise correspondentē: ⁊ talis superficies locati appellat locatū formaliter siue locatū imediatū. Vnde questio non querit de loco materiali ⁊ locato materiali. q: sine dubio illa essent inequalia. vt patet de spera ignis ⁊ spera lune. quia spera lune que est locus est multo maior spera ignis sed intelligit de loco ⁊ locato formaliter siue p superficiebꝰ sumptis.

Conclusio. Omnis locus formalis est equalis suo locato formali. id est quelibet superficies ꝓcua corꝑis circūdantis et superficies cōcaua corꝑis circūdati sunt equales fm omnes modos imaginandi supra positos. Probat auctoritate Arest. iij. huius q̄ ponit vnam ꝓpietatē loci ⁊ dicit q̄ locus non debeat esse maior nec̄ minor locato sed equalis. Ratione tali. Si locus esset maior locato: esset vacuum inter latera loci et locati quod est impossibile naturaliter. iij. huius. Si ꝓo esset minor: fieret penetratio corporum sc̄z loci ⁊ locati que est impossibilis: ergo iij. huius. ergo locus est eq̄lis locato.

Arguit primo. Locus nō est equalis locato. quia omne cōtinens debet esse maius cōtento. sed locus est ꝓtinens: locatū ꝓo contento

Item locus cum sit superficies est solum mensurabilis duab⁹ dimensionibus sed locatū cum sit corpus est mensurabile trib⁹ dimēsionib⁹ ⁊ q̄ntitas vnius excedit quantitatē alteri⁹. Respondeꝯ q̄ argumentū ꝓbat q̄ locus formalis non sit eq̄lis locato materiali. ⁊ illud non negat q̄stio. et ecōtra loc⁹ materialis nō est equalis locato formali.

Arguit secundo. Vnū elementū est loc⁹ alterius et tū vnū est maius alio. ergo locus non est equalis locato. Respondeꝯ q̄ vnū elementum est locus materialis alterius. ⁊ de illo loco nō loquit̄ conclusio. Vltī superficies inferior sperę ignis est equalis superficiei conuexe sperę aeris. ⁊ illud vult conclusio huius questionis.

Arguit̄ tercio. Locus cōmunis non est equalis locato, q̄a ille habet solū vnam superficiem. sed cum locata sint plura: habebūt plures superficies. ⁊ sic plures superficies erunt maiores vnica superficie. Respondeꝯ negādo. quia in cumulo lapidū licet quilibet lapis habeat ꝓpriam superficiē: vnus latam: alter acutam: alter tortuosam. tū superficies aer̄ imediate lapides circūdantis correspondet directe illis oibus superficiebus lapidum. ⁊ sic necessario est equalis eis. Aresto. ergo sepe in hoc quarto dixit cōsiderationez de loco esse difficilem quia ꝓiores confuse de loco diserunt ⁊ nihil certi relictū erat Ideo Aristoteles in capitulo quarto tractatus primi posuit quasdaꝫ ꝓpietates loci: vt ex illis melius ⁊ facilius ratio loci intelligeretur: tandem inquirens duas clausulas in diffinitione loci ponēdas sc̄z q̄ locus sit terminus corpis continentis ⁊ q̄ sit imobilis. Ideo ante diffinitionem loci duo q̄runtur. Primo

Questio II

Vtr locus sit terminus sive

vltimum corpis continentis. Vbi nota q̄ Aresto. capitulo secundo primi tractatus ponit duas opiniones de quiditate loci. Prima eī opinio quam ascribit Platoni dixit q̄ locus sit materia prima. Primo. quia locus videtur esse distantia inter latera locantis ⁊ locati. sed talis est materia prima. ergo materia prima est locus. Secundo: si a locato sepentur qualitates ⁊ quantitates ⁊ forma tunc remanet materia ⁊ etiam relinquit̄ locus: per casum positum. igitur materia est locus. Tercio ⁊ est ratio Platonis in thimeo Locus recipit omnia locata. et materia recipit omnes formas. ergo materia est locus. quia conueniunt in recipere. Aresto. istam opinionē improbat multis rationibus. quia materia ⁊ forma non sepantur a re cuius sunt. sed loc⁹ sepatur a locato. ergo locus non est materia locati. in loco eī vbi prius erat aer iam est aqua. Vnde dicit q̄ locus non est pars locati neq; accidens. Item quelibet res naturalis mouetur ad suum locum naturalem sursum vel deorsum. sed nihil mouet̄ ad id quod habet sicut est materia et forma. ergo materia non est locus. Item moto aliquo mobili non mouet̄ necessario locus. sed materia ⁊ forma necessario mouent̄ ad motū mobilis. ḡ materia nō est loc⁹. Secūda opinio dixit q̄ loc⁹ sit forma locati. q; sicut loc⁹ finit: continet: ⁊ terminat locatū. ita forma terminat et ꝓtrahit materiā ad certaz speciē. sed tū non sequit̄ q̄ locus terminat locatū ab extra in re separata a locato, forma vo terminat materiam intrinsece ⁊ in eadem re cuius est forma.

1ᵐᵘˢ opinio

2ᵐᵘˢ opinio

Terciã opinionẽ que dixit ꝙ locus sit spacium inter latera locantis et locati Arest. improbat in capto quinto. qr si sic: tunc infiniti essent loci simul: cuz infinite essent ptes z qlibet haberet tale spaciũ. Itẽ illud spaciũ esset longuz latũ z pfundũ. z sic duo corpa penetrarẽt se qđ est impossibile. ttiũ huiꝰ. Itẽ si locus esset distantia vel spaciũ inter latera ꝓtinẽtis: locus esset mobilis ad motũ ipsiꝰ ꝓtinentiz z similr ꝓtenti. cuius oppositũ ꝓbat Arest. Ideo Quarto infert Arest. ꝙ locus est terminus corpis continentis id est locꝰ est vltima superficies corpis cõtinentiz locatũ. Probat. qr locus non est materia forma neqz spaciũ vt pbatum est. ergo necessario est corpus ꝓtinens. z ꝺ: locꝰ materialis: vel eius superficies interior z est locus formalis. Antecedẽs patet et sufficiente diuisione. Terminꝰ ergo hic debet capi ꝑ vltima superficie interiori alicuius corpis. Superficies aũt est duplex scz Cõuexa siue superior vel exterior ꝙ videlicet termiat corpus in pte superiori in ꝙ est subiectiue sicut accidẽs vt superficies spere ignis in pte superiori vbi est ꝓtiguus spere lune. Alia est superficies cauua siue interior scz ꝙ termiat corpus in ꝙ est subiectiue in pte inferiori. vt superficies spere lune circa superemã prẽ ignis. Quelibet aũt harum superficierũ potest esse vel plana vt in mensa: vel conuexa aut angularis vt in cochlea: vel circularis vt in speris celestibꝰ. Locꝰ ĝ nunqz est superficies cõuexa sed sp concaua directe correspondens superficiei ꝓtinentis ipsius locati. Sunt tñ ꝺdaz qui materiã respectuũ z formalitatũ magnifaciũt: ponẽtes sex entitates a seinuicẽ distinctas: tres i loco: z tres i locato. In loco eñ est ipsa superficies siue entitas superficiei. Scõo est locatiuitas loci. qr pt recipe z ꝓtinere corpꝰ. Tercio ẽ locatio actualis. qr locꝰ actualr ꝓtinet locatũ. In locato aũt Primo est entitas locati siue ipm locatũ. Scõo est locabilitas: quia potest ꝓtineri ipm locatũ siue locari. Tercio est locatio passiua: qr locatum actualiter locat z continet. Ideo diffinientes locũ: dicunt. Est entitas respectiua a superficie corpis locãtis realiter distincta z in corpe locante subiectata. Videt tñ hoc esse manifeste cõtra Arest. in textu z oẽs pprietates loci. imo ille respectꝰ nõ est in re ipsa sed in ipso intellectu hoꝝ ꝙ ipm imaginant. An ĝ respectus sit locus z contra: z an respectꝰ aliqđ sit vel nihil: z an Aresto. vnqz de respectibꝰ aliqđ meminerit: ipsi inter se disceptent methaphisici non aũt naturales siue phisici.

Respondet ad questionem. Locus est terminus corpis cõtinentis. Patet auctoritate z rationibꝰ supra adductis. et declarabit infra in diffinitione loci.

Arguit primo. Materia est locus, quia sicut locus recipit indifferenter oia locata: ita materia recipit indifferẽter oẽm formã. Itẽ sicut materia est nullius actiuitatis: ita locus nullius est actiuitatiz. qr cum sit superficies est quantitas. sed q̃ntitas fm cõmentatorẽ non est de genere actiuoꝝ. Respõdet: licet ꝙueniat in recipiendo materia z locꝰ aliqualiter: tñ etiã differunt. qr materia recipit formã subiectiue z ex materia z forma fit vnũ per se. sed locꝰ nõ recipit locatũ subiectiue neqz facit vnũ cũ locato: cum sint in diuersis subiectiz. Itẽ: licet locus, put est ipsa superficies absolute nullꝰ sit actiuitatis: tñ vna cum ꝓtute ꝙseruatiua est alicuius actiuitatiz.

Arguit secũdo. Locꝰ et superficies sunt diuerse species fm Arest. in ꝑdicamẽtis. ĝ locus nõ est terminꝰ siue superficies. qr diuerse species non verificant de eodẽ. Rñdet ꝙ Arest. in ꝑdicamẽtiz loquit fm opinionem antiquoꝝ ꝙ dixerunt ꝙ locus esset spaciũ inter latera ꝓtinentis. hic ꝓo loqui

tur fm opinionem ꝓpriam: imo seipsum hic quodāmodo corrigit.

Arguit̄ tercio. Si locus esset superficies tūc non esset equalis locato. q; locatū est corpus z mēsurat̄ tribꝫ dimēsionibꝫ. sed superficies mēsurat̄ duabꝫ dimensionibꝫ tm̄. Rndet̄ q; locꝰ sit eq̄lis superficiei locati: non aūt locato materiali, vt in q̄stione latius claruit ꝓiori. Secundo queritur

Questio iii

Vtrum locus sit immobilis

Vbi Notandū q; aliq̄ volentes saluare Aresto. in hoc q; locꝰ esset simpliciter imobilis: dixerūt q; locus est distantia sumpta a tribꝫ imobilibꝫ punctis scz polo arctico: polo antarctico et cētro mūdi. Hec em̄ distantia formaliter est fm illos imobilis: cum tria pūcta sint imobilia. Hec tn̄ opinio est falsa z sola imaginatio. q; licet centrū mundi sit oino imobile in rei veritate nō aūt poli nisi ad imaginationē nostrā: qm̄ q̄libet pars celi actu mouet. sed polus imaginat̄ pars celi: licet imaginet̄ imobilis. Item illa distātia vel est accidēs vel substātia. Si suba: tūc mouet. q; fm Arest. ois suba est mobilis ꝓter deum: intelligentiā z terrā. Si accidēs: g̃ pōt moueri ad motū sui subiecti. vel successiue esset in diuersis subiectꝭ. Alij fuerūt etiaz volētes simplr̄ dicere locū esse imobilem: renentes q; locus esset q̄daz relatio siue q̄dam respectus loci ad locatū distinctꝰ a superficie loci z ille est imobilis. Sed hoc ipsoꝝbat. q; locus est ipsa superficies loci sed respectus non est superficies vt ipsi dicunt. Itē non ꝓtinet locatū. Itē nō est vltimū corpis vt Aresto. locū dicit habere has et similes ꝓprietates. Ergo vt videt fuisse mens Aresto. z sui cōmentatoris hic est q̄rendū quō z q̄re Arest. dixerit locū esse imobilē. Et respondet̄ breuiter q; phi deuenerūt in cognitionē loci q; sit imobilis p motū localē. q; si mobile mouet̄ ad suū locū naturalē necesse est vt locus suus q̄escat. q; si etiā moueret̄: nunq̄ mobile ipm̄ attingeret ꝓfecte neq; in eo q̄esceret. Vñ dixerunt locū imobilē. z illud marie habet veritatē in loco efficiente siue ꝓtute conservatiua ipsi⁹ locati: poterit tn̄ applicari ad q̄libet locum.

Notandū secundo. Locū esse imobilē potest intelligi Primo q; oino nō sit mobilis aliq̄ modo. z sic nō intelligit̄ ꝓsens q̄stio. q; solū deus z intelligentia sunt imobiles id est nullo modo mobiles fm mentē Arest.

Scōo locus dicit̄ imobilis q; non est mobilis per se sed solum ad motum sui subiecti in quo est. sicut q̄libet accidens est imobile per se: quia nō mouet̄ nisi ad motum sui subiecti. Tercio locus dr̄ imobilis q; non mouet̄ ad motū sui locati. Et hꝫ vltimis duobus modis potest intelligi q̄stio ꝓsens et Aristoteles dicēs locum esse immobilem.

Respondet̄ ad questionem. Locꝰ formalis est imobilis per se. Vel: est imobilis ad motū sui locati. Patet p Arest. hic dicentē Vult aūt locus imobilis esse. Ratione tali: q̄quid per se non habet esse non habet p se moueri. q; abnegato actu ꝓmo abnegat̄ actꝰ secundus. sed locus cū sit accidens nō habet p se esse. vij. metha. igit̄ nō potest per se moueri. Est tn̄ verū q; locus est mobilis per accidens scz ad motū corporis in quo est. quia omne accidens mouet̄ ad motū sui subiecti. et ꝓclusio intelligit̄ de motu locali. q̄a certū est q; locꝰ cū nō sit materia est generabilis z corruptibilis ergo p se mobilis. Pro intellectu g̃ maioꝝ ꝓclusionis sequit̄ Primo q; locus et materia

alis ꝛ formalis mouef locato nō moto vt turris beate virginis nō mouetur et tñ aer ipsam circundans cōtinue mouef. Et ecōtra locatū mouef ipso loco nō moto. vt vinū in vase potest moueri etiam localiter cū bullit ꝛ vas deſcit. Vlñ ſequit ꝙ aliq̄ res eſt ꝓtinue in alio ꝛ alio loco ꝛ tñ nō mouef. vt turris. Item aliq̄ res eſt ſp in eodē loco ꝛ tñ mouef localiter. vt ignis mouef circulariter in ſua ſpera ꝛ ſemp eſt in ſupficie ſpere lune. Secūdo nō eſt poſſibile locatū exire locum ꝓpriū ſine motu: vt patet inductiue. licet locatum poſſit eſſe in alio ꝛ alio loco ſine ſuo motu. vt turris. ergo ꝛcludif ex p̄dictis ꝙ locatum poteſt moueri: ita ꝙ ſuum motū nō ſequif loc⁹ vt ſpera ignis ꝛc. Item locus poteſt moueri ſine motu locati vt aer circūdans turrim. q: aer talis mouef ꝛ turris deſcit. Hoc tñ verū eſt ꝙ frēqnter ad motū locati etiā ſequif motus loci. ideo ꝛcludif ꝙ loc⁹ eſt imobilis id eſt de ratione loci eſt ꝙ non moueaf ad motum locati.

Arguif primo. Locus eſt mobilis quia vnum elementum eſt locus alterius. ꝛ celū eſt locus elementoꝝ. iiij. phiſicoꝝ. ꝛ tñ mouenf. Reſpondef ꝙ vnū elementū eſt loc⁹ materialis alterius: ꝛ locus materialis mouef etiam ꝑ ſe. ſed queſtio intelligif de loco formali q̄ nō mouef ꝑ ſe ſed ſoluꝫ per accidens.

Arguif ſecūdo. Omne corpus eſt per ſe mobile. iiij. phiſicorum. ſed locus eſt corpus ſm autorē ſex p̄ncipioꝝ. igif eſt per ſe mobilis. Reſpondef ꝙ locus eſt corp⁹ in q̄ntitate q: eſt ſupficies ſed Areſto. intelligif de corpe in ſubſtantia ſcꝫ. p re cōpoſita ex materia et forma. omnis em̄ talis eſt per ſe mobilis.

Arguif tercio. Phiſicus habet conſiderare de loco. tercio ꝛ quarto phiſicoꝝ. ſed entia non mota non ſunt phiſice conſideratiōis. ij. phiſi. Reſpondef ꝙ locus non ſit oino imobilis: quia mouef per accidens ad motum corporis cōtinentis. Ergo Areſt. ij. phiſicoꝝ intelligif ſic ꝙ entia q̄ non ordinanf ad motum actiue vel paſſiue ꝛ que non mouenf per ſe vel per accidens iſta non habet phiſicus conſiderare. Ergo patet ex p̄dictis queſtionibus ꝙ locus ſit terminus corpis contines. et ꝙ ſit immobilis. Vnde ex illis infert Areſto. diffinitionē loci. ꝓterea queritur conſequenter

Queſtio iii

Vtꝝ diffinitio loci Areſtotelis ſit ſufficiens in qua ꝺ:: eſt terminus corpis ꝓtinentis imobilis p̄mū. Circa quam eſt notandū ꝙ anteq̄ Areſt. diffinitionē loci inferat ponit ſeptē p̄ꝓprietates loci ſiue ꝛditiones ꝛ duas clauſulas in diffinitione loci ponendas. Prima ꝓprietas ꝙ locus ꝓtineat locatū. ꝛ ſic vacuum nō eſt locus quia nihil cōtinet. Secūda locus non eſt aliq̄d locati neq̄ ꝑs neq̄ accidens. Vbi dicit cōmētator ꝙ p hanc ꝓprietatē locus differt a materia ꝛ forma. q: illa ſemp ſunt aliquid iſtius rei cuius ſunt materia ꝛ forma. Tercia locus nō eſt maior neq̄ minor locato ſed equalis vt ſupra patuit. Quarta ꝓprietas locus nō deficit vnicuiq̄ locato. id eſt omne locatū eſt in loco et quilibet locus continet locatum. quia dicit ibidem cōmentator: locus ꝛ locatū ſunt relatiua et qui vnum aufert: aufert ꝛ reliquū. Quinta locus eſt ſeꝑabilis a ſuo locato

vt quia superficies mouetur ad motum corporis continentis: corpus autē cō/
tinens aliud potest ab eo separi vt aera turri. Immo pōt locatū separi a lo/
co. t hoc est intelligendū successiue. quia vnus locus potest successiue recipe/
re plura corpa. ergo potest separi a quolibet illoꝝ. Sexta ꝓprietas q̄ quili/
bet locus habeat sursum t deorsum. Dicit em̄ Arest. iij. t. iij. phisicoꝝ. simi
liter. j. celi. Loci differentie sunt sursum t deorsum ante et retro dextrorsuz t
sinistrorsum. t ille positiones accipiunt in loco fm situ locati. Vltima ꝓprie
tas Vnūquodq̄ corpus naturale mouetur ad suum locū naturalem t quie/
scit in eodem. Vbi dicit cōmentator. omne corpus habet locū naturalē t non
naturalē. t si est extra locum naturalem oportet q̄ moueatur in eum sc̄z sinō
phibeā. sed si est in tali loco oporteat vt q̄escat. Prima clausula. Locus est ter
minus siue vltimū corpis cōtinentis locatum. Secunda. Locus est imobi/
bilis. Et sufficienter sunt declarate in p̄dictis duab⁹ questionib⁹.

Notandū est secundo q̄ superficies immediate circundans
aliquod corpus pōt esse vna vnitate ꝓnnitatis sc̄z quia est superficies vni⁹ cor/
poris circūdantis aliud tm̄. vt superficies aeris circundantis glebam ex omni
parte. Vel potest esse vna vnitate contiguitatis sc̄z quia est plures superficies
plurīū corpoꝝ circūdantium locatū: quarum vna est immediate ꝓtigua alteri
Exemplū. Si baculus sit infixus in fundum aque et pars supior sit in aere:
inferior in terra sub aqua: tūc ille baculus habet tres superficies sc̄z terre aque
et aeris que omnes dicunt vna superficies totalis totius baculi. ita etiam est
de clauo infixo in ligno. Idem est de homine stante in aqua vsq̄ ad umbili/
cum. t de multis alijs similibus. Ita etiam est dicendū de superficie ipsi⁹ lo/
cati que est vna simpliciter quia est vnius corporis tm̄. vel est vna fm q̄d vel
vnitate cōtiguitatis quando plura sunt corpora vnum locatum aggregatū
ꝓstituentes quorum tm̄ quodlibet habet superficē ꝓpriam. Arestoteles hic
debet intelligi vtroq̄ modo de superficie. Et quibus patz q̄ sicut vna super/
ficies simpliciter que est locus potest continere plura corpora in moduz vni/
us locati vt superficies aeris circūdantis cumulum lapidum: ita etiam vni
us locati simpliciter possunt esse plures superficies ipsum circundantes que
omnes vnum faciunt locum. vt de baculo infixo in aquam vt supra. Vnde
Arestoteles in principio secundi capituli tractatus primi posuit duplicē lo/
cum sc̄z cōmunem t ꝓprium. Locus cōmunis fm Arestotelem est qui con/
tinet plura corpora inuicem separata et distincta. vt celum est locus cōmunis
elementorum t mixtorum. Locus vo ꝓprius est qui continet vnum loca/
tum siue corpus tm̄. vt aer immediate circūdans hominem nudum. et licet
aer continendo hominem etiam contineat multas immundicias siue super
fluitates que sunt in homine et suis poris: tamen homo censetur vnum cor/
pus sensibiliter. Dicit em̄ cōmentator. Dimittere sensum et querere rationē
est signum diminuti intellectus. Immo quod in pauco distat in nullo distare
videtur. ergo vt ex Arestotele hic colligitur Locus ꝓprius est vni⁹ cor/
poris contentiuus. Locus cōmunis qui plura continet corpora. Eodē mo/
do locatum est duplex Proprium sc̄z quod vnicuz est corp⁹. Cōmune: quod
est ꝓgregatū ex plib⁹ corpib⁹. Hijs breuiter ꝓmissis debet diffinitio sic itel/
ligi. Locꝰ sc̄z formalis est termin⁹ id est vltima superficies corpis ꝓtinēs id est
corpis circūdāt⁹ locatū: primū. i. immediate: imobilis sc̄z ad motū locati. vel
imobilis sc̄z p se. id est Locꝰ formalis est vltia superficies corpis circūdantis

locatū que corpus circūdat immediate. ꝛ est immobilis ꝑ se. Locus ḡ differ
nitur ꝑ suam passionē. quia locꝰ est ꝓpria passio superficiei. et in re idem sunt.
Dicit primo formaliter. q; omnis locꝰ siue ꝓpriꝰ siue ꝯmunis siue naturalis vel vi
olentus hic diffinit si est formaliter id ē ipa superficies. Et sic excludit locꝰ mate
rialis qui est substātia et nō superficies. Dicit corpis circūdantis immediate ꝑ
pter superficiem exteriorē siue conuexam que nō est locus respectu corpis sub
ea. quia locus debz esse semp in locante superficies interior siue ꝛcaua. et sic
ꝑmū debet exponi ꝑ immediate. Alie clausule declarent et ꝑdictꝫ qstiōlb.

Respondeť ad questionē, diffinitio loci est sufficiēs ꝛ bona

Patet auctoritate Aresto. iiij. huius vt supra. Et ꝓbať ratione ꝑ septem cō
ditiones supra positas ꝛ ꝑ ꝛditōes bone diffinitōis. Sed dicit primo tñ dī
cit Aresto. in h qrto. Corpa naturalia mouentur ad sua loca naturalia ꝑ
pter ꝛuenientiā in ipis. quō ḡ locus est superficies cum omes superficies sint
eiusdē ratōnis ꝛ corpus naturale nō maiorē habet ꝛuenientiā cum vna q̄
cum alia superficie. Respondeť ꝙ Aresto. diffinit locū put est pura superficies
nō habendo respectū ad qualitatē in ea existentē. Vnde sic omes superficies
sunt eiusdē speciei. Sed in auctoritate allegata aristoteles capit locū pro ipa
superficie vna cū qualitate ꝛseruatiua in ea. ꝛ sic superficies distinguunť specie
abinuicē: quia vna est saluatiua alia corruptiua locati. Ita etiā primo modo
intelligiť ꝓmentatoꝛ. iiij. physicoꝝ dicēs. Quātitas nō est de virtutib⁹ acti
uis: sed locus est superficies et superficies est q̄ntitas ꝛc.

Arguitur primo, Aresto. iiij. huius dicit, Celum nō est locꝰ

sed vltimū celi est superficies ꝛueta. ḡ locus non est superficies concana vt dicat
diffinitio. Rñdetur ꝙ ꝑ vltimū celi Aresto. nō intellexit superficiem ꝛueram
vltime spere. q; alias celū esset in loco quod ipe hic negat. ꝛ sic sibi ꝑpi ꝛtradi
ceret. Ideo ꝑ vltimū celi intelligiť superficies interior siue ꝛcaua ipius celi vt
superficies cōcaue spere lune est locus ignis. non autē superficies ꝛueta. Et sic
vult dicere aristoteles ꝙ celū nō est locꝰ formalis sed eius superficies interior

Arguitur secūdo, aliquis est locꝰ nullū corpus continens:

igiť diffinitio nō est sufficiēs. ꝓbať quia superficies aeris q̄nte horā corpus
ꝛtinuit et tā nō continet amplꝰ est locus. igiť. Respondeť ꝙ non sit locꝰ qa
nullū locatū continet. locus em semp continet locatū. et omne locatū habet
locū vt dicit qrta ꝓprietas ipius loci supra.

Arguitur vltimo. locatū est corpus et locus etiā est corpus

quia superficies ſm philosophos in rei veritate etiam est corpus in quantita
te. sed locus est simul cū locato. ergo duo corpa penetrant se et sunt in eo ꝏ
dem loco cōtra Aristotelē. iiij. physicoꝝ. Respondeť ꝙ locus ꝛ locatū sunt
simul. quia inter superficiē loci ꝛcauam ꝛ superficiem cōuexam locati nihil
mediat. nō autē sunt in eodem loco. Vñ simul in auctoritate nō debz dicere
simultatē loci sed simultatē indistantie.

Questio V.

Vtrū terra sit in aqua sicut in loco ꝓpꝛio ꝛ naturali.

Notandū est ꝙ Aristoteles in capitulo sexto

tractatus primi declarat quō diuersa corpora sint in loco z que z que non. Tandem primā partē capituli cōcludit dicens. Et propter hoc quidē terra in aqua hec in aere. hic vero in ethere. hic vero in celo. Celū autē non amplius in alio est. Unde dicimus cōmuniter q vnū elementū sit loc⁹ alterius. Ergo primo querit quis sit locus naturalis terre. Secūdo an virtuma spera sit in loco.

Ubi aduerten dū primo q locus est duplex, scilicz naturalis z violētus. Naturalis siue quiescens dicit in quo locatū melius conseruatur. vel vbi naturaliter quiescit. vel ad quē mouerek si esset extra ipm. vt locus deorsum est naturalis ipo grauiū. locus vero sursum est naturale leuium. Grauia em naturaliter quiescūt in terra. et ibidem meli⁹ recipiunt cōseruatōnem sui. quia quiescūt cum terra in gravitate. sed oē sile iuuat a suo simili. Ideo dicit cōmentator primo celi. Omne mixtū mouek ad motum elementi pdominātis in eo. ergo etiā conseruak per ipm si est in eo. Nō ergo locatū locak in loco sibi cōuenienti et naturali tunc dicimus ipm esse i loco suo fm naturam ppriā. Unde natura ppria ipius locati correspondet loco naturali. Alius est locus violentus siue discōueniens scz in quo locatū quiescit violēter. vel in quo nō ita bene recipit sui cōseruatōnem sicut in alio loco. Et hoc cognoscit ex hoc. quia si esset in loco z remouerek prohibens: locatum mouerek naturaliter ad alium locum scz naturalē. vt aer inclusus in terra est in loco violento. quia si aperitur terra eralat naturaliter. et licet alius subintret vel prior nō totaliter exeat. hoc tamen nō est a natura ppria aeris sed a natura cōmuni: scz ne cōmittatur vacuum. Item lapis existēs in aere super columnā est in loco violento. quoniā remota colūna naturaliter mouetur deorsum ad locum naturalē ad centrum quantum ppe potest. Hanc distinctiōem tetigit cōmentator dicens. Omne corpus habz locum naturalē z non naturalē. Pro cognitōne autē predictor est sciendum q natura ppria rerū naturaliū cognoscit ex motu eaz ex qualitatib⁹ primis et secundis motiuis. scilicz gravitate z leuitate. ex raritate z densitate. Omne enim graue a natura ppria mouetur deorsum leue vero sursum. Oē densius vel grauius a natura ppria quiescit sub leuiori et rariori. Omne qō mouetur sua sponte sursum vel deorsum taliter mouetur a natura ppria sua. et quantū est possibile mediantib⁹ hijs et similib⁹ nititur seipm conseruare i esse. Et sic natura ppria sumit ab esse individuali. Natura vero cōmunis cognoscitur potissimū ex ordinatōne vel deordinatōe totius vniuersi vel vni⁹ speciei. tota em natura oēs species nititur conseruare in esse. Ideo locat res naturales siue individua in ea loca vbi melius recipiāt sui conseruatōnem nisi quādoq; ppter quandā deordinatōnem que ad talē locum sequeretur. ideo quia natura abhorret vacuum tanq; quandam deordinationē in toto vniuerso. Propterea a natura cōmuni rarius et leuius quiescit cōtra naturā ppriam sub grauiori. et leue mouek deorsum: vt aer ad concauitates terre. et graue sursum vt trahendo aquā per calamū. prius enim trahitur aer. et ne cōmittatur vacuū subsequitur aqua. Item penetratio dimensionum et corporū est quedam deordinatio. ideo ne ista contingat sepe contentum corrūpit cōtinens vel expellit impediens ipm exire. vt aer in bombarda calefactus ab igne mediāte pulvere maximo impetu repellit globū. et vinum rarefactū per vectionē destruit vas. Unde breviter res naturales actu sunt locate. alique a natura propria vt ignis in sua spera. alique a natu

ra cōmuni. vt aer in viscerib⁹ terre ne cōmittatur vacuū. Antecꝫ em̄ na/ ra admitteret hanc deordinatōem in vacuo res circa ipm̄ existens corrū pe/ retur in partes minutissimas ⁊ ipm̄ repleret. quia per vacuū res non pos/ sent conseruare. necꝫ aliqua actio posset in eo fieri. Influentia em̄ celestis que omnes res sub spera lune cōseruat nō posset p vacuum influere. De in fluentia autē quid sit: quomodo influat: et quot sint necessario ponende. q̄ modo etiam in diuersa climata influāt impresentiarū derelinquo. cum du/ bium nihil de talibus querat. sed solet hoc cōmuniter dici. j. methauror⁹. ⁊ libro de ce lo et mundo.

Notandū secūdo pro conclusione, si elementa essent in na/ turali sua dispositiōe ipa essent qualificata et locata: imo totaliter dispos/ ta fm naturam eorū ꝓpriam. Unde tūc terra esset grauissima cōpactissi/ ma siccissima ⁊ frigida. ergo necessario fm hanc suam naturā propriā esset totaliter cooperta vndiqꝫ elemento aque. Sed actualiter a natura ꝑmuni nullū elementū saltē totale est sic dispositū propter salutē animantiū. vt vi/ delicet species rerū conseruentur in esse. Ideo terra est elevata supra elemē tum aque ad quartā sui partē que est discooperta aquis. et est humida vt fructum ferat. et est impura. quia continet in se mineras lapides aurum ar gentum radices et fontes. Ita etiā est declarandū de alijs elementis per suas qualitates primas et motiuas sibi a natura propria conuenientes. scili/ cet summam siccitatē: summā grauitatem: densitatē et frigiditatem remis/ sam in terra. Summā leuitatem: summā raritatem: caliditatem summaꝫ et siccitatem remissam in igne. Summā humiditatem: raritatem vero ⁊ le uitatem et pariter caliditatem remissam in aere. Summā frigiditatem: re/ missam raritatem et grauitatē. similiter siccitatem in aqua et ꝓsitia. Quot sint elementa. quō moueantur. quib⁹ animalib⁹ deco:gnt latius habent. ij. de generatōe. et libro primo. et quarto celi.

Respondetur ad questionē, superficies aque concaua nō est locus terre sed aggregatū ex superficie aque et aeris que immediate totā ter ram circūdant est locus totius terre. Prima pars patet quia tota aqua nō circundat terrā. ergo non est locus terre: quia locus debet esse equalis loca to et ipm̄ totaliter continere vt ex conditiōnib⁹ loci habetur. Secūda pars etiam patet. quia illud aggregatū ex superficie aque et aeris habet conditi/ ones loci. et terra respectu illius habet se vt locatū. ergo. Item. terra est et extra ipm̄ est aliud continēs et circūdans ipam. ergo terra est in loco. ſz nul lus alius potest assignari cꝫ aggregatū exillis superficiebus. vt patet p diffi nitionem loci. Unde patet primo q̄ totalis terra non habet locum ꝓpriuꝫ exquo in ipa sunt lapides et minere radices et fontes que nō sunt terra ne/ cꝫ ptes terre. Item secūdo patet q̄ terra a natura ꝓpria non est in loco na/ turali exq̄ est grauior aqua et tñ ipa est supra aquam. Hoc autē est a natu/ ra cōmuni. de quo latius supra.

Arguitur primo, Terra est in aqua sicut in suo loco, Proba tur auctoritate Aristotelis hic dicētis q̄ terra sit in aqua. et aqua in aere ⁊ aer in igne. Unde nos elicimus q̄ vnū elementū sit locus naturalis alteri⁹. Respondetur q̄ aristoteles vult. si terra esset in naturali sua dispositiōe tūc locus eius esset aqua vel superficies concaua aque exquo tunc aqua vndiqꝫ

circūdaret et cooperiret totā terram. Secus est de terra vt nūc. q; nō est in naturali sua dispositione.

Arguitur secūdo. superficies aque et aeris simul non sunt locus terre. non naturalis: quia cum sit grauissima aqua nō potest esse sub terra sed potius supra cū non sit ita grauis: sicut terra. neq; violentus. quia dicit scō celi. Terra naturaliter quiescit in medio mūdi. Respondetur q aggregatū ex superficie cōcaua aque et aeris sit locus terre nō naturalis. vt p hat ratio in argumento. Si em esset naturalis terra esset directe in medio totius celi: quod falsum est. quia pars discoopta aquis est ꝓpinquior celo. Sed ad auctoritatē scō celi dicit. q terra si esset in naturali sua dispositōne naturaliter quiescet in medio celi. z esset centrū mūdi

Arguitur tercio. Si superficies aque et aeris esset locꝰ terre: tunc si gleba terre caderet deorsum in magnū foramen p terram deberet quiescere in tali superficie aeris z etiā aque. ex quo locatū mouetur ad suū locum. et cū ad ipm peruenit illic quiescit. iij. phisicorū. Sed eadem est ratio de gleba terre et tota terra. quia dicit Aristoteles. iij. phisicor. Idē est locus totius et partis. Respondet q argumentū ꝓbat superficiem aeris z aq̄ non esse locum terre naturalē qui sibi conueniret a natura propria. sed est locꝰ terre ꝓout Aristoteles hic diffinit locū pro termino corpis continentis. non curādo an habeat virtutē conseruatiuā locati siue nō. sicut in simili. lapis existens in aere est in loco. quia aer ipsum circūdans est suus locus: et tamen mouet ab illo loco in suū locū naturalem. scz deorsū. Ita etiaz tota terra nisi sic esset locata a natura cōmuni propter salutē animantiū ipa moueretur vl esset sub aqua equaliter ex omni parte. Ex hijs patet q aliud ē dicere Iste est locus ꝓpr⁹ et iste est locus naturalis. et ille est locꝰ ipius locati.

Questio VI

Vtrū vltima spera sit in loco.

Notandū primo q Aristoteles et cōmentator Auerrois sequentes primos philosophos non posuerūt plures speras q̄ octo. scz septem speras planetarū et celum stellatū siue firmamentū in quo sunt stelle fixe. Ideo dicit cōmentator. iij. phisicor. Octaua spera non est contenta. hoc est. octaua spera est vltima. Unde per vltimam speram siue celum Aristoteles intelligit celum stellatum siue firmamentum quod sm eum est vltima spera. Ordo vero planetarū est quia suprem⁹ est saturn⁹. deinde iupiter. mars. sol. venus. mercurius. vltimus luna. Unde versus. Post sim sum sequitur: vltima luna subest. Alij vero sunt imaginati q necessario esset spera nona vltra speram octauam. Primi em̄ non ꝓceperunt moueri octauam speram nisi ab oriente in occidens. ideo posuerūt eam vltimā. Sed secundi ꝓcepe runt octauā sperā etiam moueri ab occidente in orientes sup polis zodiaci i cē tū annis p vnū gradū. q posuerūt nonā sperā vltimā siue primū mobile. Nouissimi vero obseruatores astrorum ꝓceperunt nonā sperā etiā moueri motu

ꝑprio scz motu accessus ⁊ recessus. ⁊ cõplet motũ suũ in triginta sex milibus annoꝝ: quod spaciũ ꝺ: magn⁹ annus platonis. Ideo necessario est ponẽda decima spera siue orbis siue primus mobile. et illud hodie cõiter obseruatur apud astronomos. Illud ergo primũ mobile mouetur solũ vnico motu simplicissimo ab oriente in occidens: rapiens secum omnes speras inferiores in viginti quatuor horis. Quelibet ꝯo spera preter vltimã mouet motu sibi ꝑprio econtra ab occidente in orientem. Prim⁹ motus ꝺ: motus diurnus: motus raptus: siue motus primi mobilis. Secundus ꝯo motus ꝺ: ꝑprius vel motus contrarius motui ꝑmi mobilis. Dehijs ergo ⁊ similibꝫ scz quomõ stelle fixe ⁊ erranee infiganꝝ suis speris. An sint figure sperice. Quot mot⁹ sint in celo. An totum celum sit cõtinuum vel contiguum. An omnes stelle ⁊ spere sint eiusdez speciei: in ꝑposito est supsedendum ⁊ remittit hec materia totaliter ad librum secundum celi et mundi. Vltima ergo spera ſm astronomos est decima spera siue primum mobile. ⁊ de illa hic fit mentio ⁊ questio. Licet theologi alios duos ponãt celos scz celum cristallinum ⁊ celum empireũ qꝫ vltimum esse volunt ⁊ immobile omnino: in ipso animas beatoꝝ collocantes Hoc tamẽ plus fide credimus q̃ ratione naturali inuestigamus. ⁊ hãc materiam cõiter tractant doctores super magistro in scõo sententiarꝫ.

Notandũ secundo vt facilius intelligatur quomodo locatum sit in loco Aristoteles capꝰo tercio tractatus primi quarti phisicoꝝ ponit octo modos essendi in: quomodo videlicet vnuꝫ sit in alio. et hij visi sunt sufficienter tercio phisicorum in hac questione Vtrum motus sit in mobili. Vt autem ex Aristotele colligitur Res dupliciter est in loco. Primo circũscriptiue dimensionaliter siue cõmensuratiue. scz quando locatum ad oẽs suas partes circũdatur superficie loci. quelibet em̃ pars superficiei loci correspondet vni parti superficiei conuexe ipsius locati. et sic solum res quante et magne sunt in loco: non autem omnes. quia vltima spera non est in loco isto modo. Vnde Aristoteles capꝰo sexto eiusdez tractatus duo ponit que requiruntur ad hoc q̃ aliquid sit in loco. Primo: q̃ ipsum sit. et sic res non existentes non sunt in loco. Secundo: q̃ extra ipsum sit aliud corpus ipsum continens. et sic vltima spera non est in loco. quia extra celum nihil est quarto phisicorum. ⁊ primo celi. Isto ergo modo aliquid dicitur esse in loco proprie quod haberet illas duas conditiones. Alio ꝯo modo aliquid dicitur esse in loco improprie quod percipitur moueri penes aliquod ꝺescens. Vnde dicit cõmentator primo celi. Centrum est locus celi. penes centrum enim terre celum iudicatur moueri. et ita celum est in loco improprie. Dicit enim Aristoteles hic in textu Aliqua sunt in loco per accidens vt anima ⁊ celum Per accidens id est improprie. vel per accidens id est ratione suarum partiũ quia alique partes celi sunt in loco scz spere inferiores. vel sunt in alio et alio situ ſm q̃ celum mouetur. ꝓterea vltimo concludit Aristoteles. Celum autem non amplius in alio est. hoc est: non est in loco proprie. Secundo modo aliquid dicitur esse in loco diffinitiue scz quod iudicamus esse hic ⁊ non alibi absq; hoc q̃ occuꝑet spaciuꝫ. hoc modo primus motor est in circumferentia primi mobilis ⁊ in oriente. vñ. phisicoꝝ. q: ibi efficacissima est ſm gentiles eius operatio. ꝓterea omnes gentes versus orientem ipsum adorant. Et cõmentatoꝝ. spes sunt in itellectu. in em̃ locũ significare videt. Et Damascen⁹ Angelus est i loco. Sed cũ Boet⁹ dicit. Cõis animi ꝺceptio est inceꝝpalia

non esse in loco. ipe loquit de loco ꝓprio siue circūscriptiuo. Breuiter ḡ locꝰ ꝓprius est q̄ circūdat locatū et nihil est ipius. Impropꝛ penes quē aliꝺ ita dicat moueri ipm vero q̄escit.

Notandum vltimo pro ipa conclusione sicut supra patuit Aresto. in textu videt dicere celū esse in loco. et tñ postea ꝯcludit ipm nō esse in loco. Ideo de hac materia diuersi diuersas habuerūt opiniões. Primo fuerūt aliqui vt Joannes grāmaticꝰ dicentes locū celi esse vacuū extra celū imaginatū siue ipm spaciū. Sed hec opinio est falsa. quia locꝰ est superficies. sed tale spaciū solū imaginat et nihil est. Alij vt auempore dixerūt superficiē ꝯuexam vltime spere esse locū celi. sed hoc etiā nō pōt stare. q̄ locus nihil debet esse locati. iij. huiꝰ. imo locꝰ debet esse imobilis. sed hec superficies continue mouet ad motū vltime spere. Alij vt themistius tenent q̄ celū sit in loco fm suas ptes. sed illū redarguit ꝯmētatoꝛ. q̄ cum ptes nihil aliud sint a toto. j. phisicoꝛ. igit et totū celū erit in loco. Item locus nihil debz esse locati. iij. phisicoꝛ. Alij vt Alexander dixerūt q̄ celum nullo mō sit in loco. et eū allegat ꝯmētatoꝛ. v. phisicoꝛ dicēs. Orbis stellatus nō est i loco neq̄ p se neq̄ p accidēs. Sed hec opinio est cōtra Aresto. hic in textu. Alij dixerūt q̄ celū esset in loco fm superficiem ꝯcauā. sed illud stare nō pōt. quia tūc locꝰ nō esset eqlis locato. imo nunq̄ minus pōt ptinere maiꝰ. Ergo vltimo fm mentē Arest. et sui cōmētatoris sit hec ꝯclusio responsal. Celū nō est in loco ꝓprie sed improꝑe. Ultraq̄ pars patz auto. aresto. hic in textu. Et ꝓma ps patet. q̄ extra celū nihil est. j celi. Et. iij. huiꝰ. ergo celū nō est in loco ꝓpe. q̄ locus ꝓprius est superficies corpis contin̄etis locatū. iij. huiꝰ. Scōa ps p bak. Celū est alicubi. ḡ est aliquo mō in loco. sed nō modis ꝑdictis. igit imꝓprie penes centrū terre dicit esse in loco. Itē celuz mouet igit aliq̄ modo est in loco. Item celū est corpꝰ ḡ aliq̄ modo est in loco. q̄ oīe corpus ē in loco. iij. huiꝰ. Illud voluit dicere aresto. iij. huius. Celū maxime opinamur esse in loco.

Arguitur primo, celū ꝓprie est in loco, quia celum mouetur localiter. j. celi. t. viij. phisicoꝛ. sed oīs motus localis est in loco. iij. phisicoꝛ sed q̄ celū p se mouet. igit p se t ꝓprie est in loco. Rñdet ꝓmo q̄ Aresto. iij. phisicoꝛ debz sic intelligi. Oīs motus local ad vbi est in loco. nō aūt motꝰ fm circūferentiā sicut est motus celi. celū em totū nō mutat suū locū verum neq̄ imaginariū. Secūdo dicit q̄ celū dicit moueri localiter fm ptes suas que mutāt situ respectu terre t nostri. t sic etiā fm has ptes dr esse in loco

Arguitur secūdo. locꝰ et vacuū sunt differētie loci, ergo celū est vel in loco pleno vel vacuo. Non scōm q̄ vacuū nō est. iij. huiꝰ. nec i loco pleno quia sic ꝓprie esset in loco. imo extra celum esset aliq̄d ipm ꝯtinens. Rñdet q̄ locus et vacuū si esset essent differētie loci ꝓprie dicti. Vlī cuz celū nō sit in loco ꝓprie sic neq̄ in loco pleno vel vacuo. t sic dak mediū. Se prem ḡ cōditiones loci et alia que Arest. dicit de loco debēt intelligi de loco ꝓprie dicto.

Arguitur tercio, Celū est corpus. ꝓmo celi, sed oīe corpꝰ p se est in loco. iij. phisicoꝛ. ergo celū p se est in loco t ꝓprie. Rñdet q̄ Arest. ponit quandā diuisionē t talē. Aliq̄ p se sunt in loco vt omne corpꝰ. Alia vero p accidens. vt aia et celū. t sic a ꝓmo ipe excipit celū. Pro ꝯclusione ergo materie loci et p ꝯseq̄ns totius ꝓmi tractatꝰ huiꝰ quarti supsunt aliqua

dubia Primū. Vtrū plura corpa possunt simul esse in eodē loco. Respondetur q plura corpa possunt esse i vno loco ꝑmuni. vt superficies eadē aeris potest ꝓtinere plura corpa. Sz ad mentē Arest. Impossibile ē naturaliter plura corpa esse simul in eodem loco adeqto. q: alias esset penetratio dimē/sionū que est impossibil' naturaliter. nō tn implicat ꝓtradictōm. Secū/dum vtrū idem corpus possit esse in diuersis locis. Rndet naturaliter est i possibile q: oīs res mūdi suo ꝓprio est limitata loco vt sit hic et non alibi. non tn implicat idem corpus replicatiue esse in diuersis locis. vt legit ō sctō Ambrosio qui fuit mediolani in suo episcopatu et etiā tulonis in sepultura sancti Martini. Tercū si angelus sit in certo loco alter angel⁹ possit ꝑ eū dem moueri. Respondet q sic. imo infiniti possent ꝑ talem locū moueri et quo nō faciūt extensionē aliquā. Ūn infiniti angeli possunt esse in loco q̄dā modo indiuisibili. Quartū dubiū. Vtrū possibile sit rem quantā sub rati one quātitatis nō occupare locū. Rndet q sit impossibile. q: impossibile ē esse effectū formalē causa formali. sed extēsio est causa formal' rei quāte. er/go res quāta nō potest esse sub rōe q̄ntitatis in loco indiuisibili. sed sp occu pat locum. nihil em occupat locū nisi quantū. et omne quantū sub rōe extē sionis sp occupat locū. Preterea extēsio nō pōt esse sine sursum et deorsum. ante vel retro. dextro vel sinistro. et nihil potest esse quantū sine quātitate z extensiōe. z tantū de dubijs ꝑmi tractatus. Jn secūdo vero tractatu are stoteles determiat de vacuo primo ꝓbans q ad physicū spectat determina re de vacuo. q: ad ipm spectat determiare de loco. ergo etiā de vacuo. anti/quorū em multi putauerūt vacuū esse locum. Postea adducit ꝓbatōes eo/rum qui dicunt vacuū nō esse Tercio ponit ratōes eorum qui dicūt vacuū esse que in argumētis patebunt cū ratōibus Arestotel' ꝓbantib⁹ vacuum non esse. Pro cuius notīa querītur

Questio VII

Vtrū vacuū possit esse per

aliquā potentiā. Habito ḡ quid sit locus facile cognoscetur quid sit vacuū q: ꝑ notīam positiui deuenit in cognitōem priuatiui. et. ij. de aīa. sed vacuū z locus priuatiue opponuntur.

Notandū ergo primo q arestoteles in textu quatuor ponit diffinitōes vacui fm antiquos phos. et eas reprobat. Prima. Vacuū est il lud in quo nihil est. Secūda. Vacuū est illud in quo nullum corp⁹ est. Ter cia. Vacuū est illud in q̄ nō est aliqd corpus sensibile graue vl leue. Ille au tem diffinitiōes nō valent quia sequeret q pūctus sit⁹ angelus et aīa essent vacuū. q: in puncto nullū est corpus. sed nō pōt esse vacuū. q: nō est recepti/uus corpis qō tn de natura vacui est si ipm essz. Quarta diffinitio. Vacuū est illud in quo nō est hoc aliqd. id ē totū ꝓpositū neq aliq̄ substātia corpo rea. Que etiā nō valet q: materia prima esset vacuū. qđ falsum est. q: ipa ē pars ꝓpositi et nō est sepabilis ab eo sicut est vacuū si esset. Pro diffiniti one vacui quā dat Arest. est sciēdū. q vacuū potest imaginari dupliciter. Pri mo put esset spaciū interceptū inter latera corporis continētis longū latuz

z pfundum. vt si aer in aliquo vase destrueret et annihilaret tūc distātia int latera ex omni pte esset vacuū. Et sic sunt imaginati antiq philosophi. ꝯs hic reprobat Aresto. quia vt sic nihil esset etiā si esset. qđ implicat. Secūdo imaginat esse ipa supficies corpis quod actu nullū corpus siue locatū contiꝫ net. vt si aliquod locatū totaliter destrueret remanēte supficie loci in equali dispositōe et figura qua circūdedit locatū. tūc tal supficies diceret vacuum. Et ille modus imaginādi est aristotel z verior. quia ex quo locꝰ locās z vacuum opponunt habēt ergo fieri circa idē. alias deꝰ creando vacuū crearet nihil. Vnde Arest. sic diffinit. Vacuū est locus ꝑuatꝰ corpe. Et. j. celi. Vacuum esse dicunt in quo nō existit corpus possibile factū esse. Sicut ergo colligitur ex aristotele. iiij. phisicoꝝ. Vacuū actu nō retinet corpus: pōt tn continere. Et diffinitio debz sic intelligi. Vacuū est locus. id ē supficies nullus locatū actu continēs. Et hec est notificatio grāmaticalis. ideo est debz exponi p significat. Et sic non sequit. vacuū est locꝰ nō replet corpe. ergo vacuum est. quia est equiuocat. Isto g̃mō vacuū accipit ꝓprie et philosophice. Large vero z fm vulgū q̃ non capit nisi qđ grossum est et sentiri potest accipitur p loco in quo nullū est corpus grossum et sensibile. Vnde dicunt cantrum esse vacuum si careat vino. Sic autē non accipit in ꝓposito sed primo modo.

Parvum

Conclusio. vacuū naturaliter nō potest esse. probat autoritate Aresto. q in hoc quarto hanc ꝯclusionē. ꝑbat multis rōib. Ratio quelicit est talis. Vacuū si esset: esset locus sicut dicunt antiq. sed nullus est talis locus. qꝝ omnis locus debet esse cōseruatiuus locati. sed in vacuo nulla est virtus cōseruatiua. exquo in eo nulla est virtus. Alia ratio. oēs res appetūt suā contiguitatē vt meli⁹ possint recipe influētias cōseruatiuas. Iz vacuum impediret tales influentias. Propterea est indecor et quedam deordinatio in toto vniuerso. ideo natura scz cōmunis abhorret vacuum. iiij. buꝰ vt videlicz res naturales in esse conseruent. Ideo etiā multis potest probari hoc experientijs quo res naturales etiā contra naturā ꝓpriam conantur quodāmodo impedire vacuum. Et prima. quia graue ascendit ne cōmittatur vacuum quādo iuuenes calamis aquā sursum trahunt z bibunt. Et leue descendit. vt aer et exalatio in cōcauitatibus terre. et sic leue quiescit sub graui. Secunda experientia z est ipius Arestotelis hic et antiquoꝝ philosophoꝝ in clepsedra plena aq̃ et bene obstructa i pte superiori z ampliori ex ea nihil exit de aqua p foramen inferius. quia in parte superiori fieret vacuū. Ita etiam videmus q̃ vasa bene obstructa nō emittūt vinum vel valde parum etiam si ducillus extrahatur. quia aer nō potest subingredi vt partem repleret vbi vinū deficeret. Tercia. latera follis bene obstructi nō possunt distendi etiam per violentiā. quia fieret vacuum si extenderent. ideo nō possunt ab inuicem distendi. aut rumpunt. Quarta experientia. si vitrum habens longum rostrum: vt phiala calefiat circa ignem vt aer in ea rarefiat et postea rostrū ponatur ad superficiē aque frigide: ipa aqua ascendit. qꝝ aer in phiala condensat propter contrariā frigiditatem aque. ergo nisi ascenderet aqua fieret vacuū. Quinta experientia. si vitrū plenū aqua et bene obstructū poneret ad locū frigidissimū tunc aut aqua non congelatur. qꝝ condensaretur et aer nō posset intrare vt vacuū impleretur aut vitrū frangeret

Arguitur primo, vacuū actu est rationibus antiq̄z pho-
quaz prima est. In motu locali mobile vel recipit in locū plenū vel vacuū. Non pmū q: multa corpa essent in vno loco z fieret penetratio corpoz. g̃ secundū. Secūda ratio. in ꝺensatõe aut ptes recipiunt z coadunant in plenum vel vacuū. Non in plenū. q: plura corpa erūt in eodē loc̄. g̃ in vacuuz. z sic ꝺensatõe, pbabant vacuū. Tercia. in augmentatõe alimentū recipit in plenū vl vacuū. Non pmū. q: duo corpa erūt simul in eodem loco. Quarta. vas repletū cineribz tantū recipit de aqua quantū reciper si nō haberz cineres. g̃ necesse est q̄ int̄ ptes cineris sint plura loca vacua. Respondet ad pmas tres ratões q̄ ptes recipiant in plenū cedēs vt infra latius declarabit in cõdensatõe. Alimentū em̄ recipit in poros in q̄bus est aer inclusus. vl im mūdicies quedā siue vapoz z ille cedit. Ad quartā rōem dicit q̄ cineres sūt intra se rari et nō ꝓssi. ideo multꝰ mediat inter suas ptes aer. q̄ vt experiẽtia videmus expellit in infusiõe aque. Itẽ ptes leuiores euolant. Itẽ cineres sē nature calide z sicce. g̃ magnā ptē aq̄ ꝓsumūt z intrā se imbibūt.

Arguitur scõo, Vacuū actu est, auto. aresti, dicentis, iij. phi
sicoz. Impossibile est motū esse sine vacuo loco et tpe. z. ij. de aia. Vacuuz q̄dem aer existimat. Rñdet q̄ Aresti. iij. phisicoz loquit fm opinionē antiquoz q̄ p motū, pbabant vacuū esse. Itẽ etiã. ij. de aia loquit opinatiue. q: dicit existimat id ē opinat fm aliquos. imo aliqui dixerūt q̄ aer nihil essz. est em̄ inuisibil. Propter ea aliq̄ vt hic, pbat Arestoꝺ. in tertiu volentes, pbare vacuū nō esse solū, pbabant q̄ a er esset aliq̄d p tale signū. q: vesica sufflata pōt portare pōdus gue rōe aeris inflati. g̃ aer est aliq̄d

Arguitur tercio, ponantꝰ due tabule adinuicē planissime, ita
q̄ nihil possit mediare tūc aut fiet motus in instanti aut circa mediū ꝓmitteꝝ vacuū si vna tabula ab alia eleuet. Rñdet ꝓmo q̄ nullo ingenio tabule possint taliꝫ disponi dn sp aliq̄d mediat si inuicē ponant. Secūdo dicitur q̄ etiã admissō tūc vna nō ꝑt ab alia eleuari q: natura abhoꝛret vacuū. Sz ꝺ ꝓcauitate ouj in supiozi sua ptē est dicendū q̄ in ipo est q̄dam fum⁹ resolut⁹ imo resta est porosa vt videt experiẽtia. q: cum assank sudant p suos poros. ideo aer potest ingredi.

Secunda cõclusio. vacuū esse non implicat contradictõez
hoc est. potẽtia supnaturali vacuū pōt esse. Patet q: illud est possibile cui⁹ si ponerit actus nullū sequit impossibile. ix. metha. sed posito vacuo in esse nullum sequit impossibile. g̃ vacuū potest aliq̄ potẽtia esse: etiã fm ambos modos imaginãdi. imo nō est possibile vnū illoz esse sine reliquo. q̄cunq̄z em̄ est spaciū in quo omnino nihil est tūc si est finitū necesse est q̄ etiã sit superficies nihil continens. Vacuū g̃ si esset: esset quedã supficies nullū locatum continens. z diceret loc⁹ nō locans. Locꝰ vero locãs est supficies actu continens locatū. Hoc vult Aresto. iij. huiꝰ cū dicit. Locus z vacuū habẽt eãdem creditatẽ siue ꝓsideratõez. Si itaq̄z potẽtia supnaturali esset vacuū aial nō posset diu in ipo viuere q: nō posset inspirare. Et nō fieret visio auditio p vacuū q: species soni z colozis sūt accidẽtia z nō possunt multiplicari nisi mediãte subiecto q̄ nō est in vacuo. Itẽ non fieret in ipo aliq̄ actio vel aliqs motus. q: rediunt spaciū. g̃ nō posset pici lapis p vacuū neq̄z saltari sed itez resiliret. Itẽ ipm vacuū sol nō illumināret. neq̄z aues posent volare in ipo. et sic de similib⁹.

Arguit primo. Vacuū esse implicat contradictionē. qz si esset spaciū in q̄ nihil esset tunc ipm esset: vt ponit casus. z etiā nō esset. qz in rei veritate nihil est. g̃ deus creādo aliq̄d crearet nihil. Rndet q̄ licet imaginatio vacui isto mō non fuerit Arest. tn possibile est q̄ etiā actu sit vt si deꝰ destrueret aliq̄d locatū. Ad argumentū dr q̄ ipm esset sed nō esset aliq̄d: cū nihil sit. diceret aūt esse denoiatiue vel noie solū qz nullū corpꝰ pinet.

Arguit secundo. Diffinitio vacui includit contradictionem quia si esset tunc esset locus fm diffinitionē. sed locus est terminꝰ corpis continentz. iiij. phisi. z tn diffinitio dicit q̄ esset locꝰ nullū pinēs corpus. Respōdet q̄ locus in diffinitione vacui valet tātuz sicut superficies. alꝫ locꝰ z vacuuz non essent opposita. imo argumentū vez pbaret si locus acāpet sicut Arestoteles ipm diffinit.

Arguit vltimo. Vacuū esse implicat. quia sequit bene: vacuū est locus g̃ est locati locus ergo pinet aliq̄d scz locatū. qz locꝰ z locatum sunt relatiua fm cōmētatorez. iiij. huiꝰ. sed relatiua sunt simul natura. Et ex alia parte vacuū est locus non repletꝰ corpe. igit nullū locatū pinet. Respōdet q̄ relatiua quo ad esse formale sunt simul natura z impossibile est vnum esse sine alio. secus est quo ad fundamentale siue materiale. vñ locus materialiter significat superficiē z cōnotat vt locatū cōtineat. vacuū ꝯo etiam significat superficiem z cōnotat q̄ nullū locatū contineat. Et sic idem respondeat ad hoc argumentū sicut ad pdictū. Sed diceres. Antiq̄ philosophi pbabant vacuū esse p motū localē vt supza in argumēto visum est. Arest. etiaz probat vacuū nō esse p motū localē. Que est ipsiꝰ pbatio. Respondet q̄ sic pbat. qz si vacuū esset motꝰ localis in ipso fieret in instanti. sed illud est impossibile. q̄ aūt hoc sequeret: patet. quia mobile mouet successiue velociꝰ vel tardiꝰ p̄pter duas causas scz ꝓpter dispositionē medij. et ꝓpter dispositionē mobilis. si ergo in pleno motus est successiuus ꝓpter mediū resistens ergo vbi tale mediū nō resisteret sicut in vacuo motꝰ fieret in nō tpe z in instanti. Vñ Arest. solū duas ponit causas successiōis siue motꝰ localis successiui. Prima est dispositio medij siue mediū resistēs. Vñ videmus q̄ idē mobile citiꝰ z velociꝰ mouet p vnū mediū q̄̃ p aliud. vt citiꝰ p aerem q̄̃ p aquā. qz mediū densius plus resistit ipsi mobili. Secūda causa est dispositio mobilis. qz mobile grauius velocius mouet q̄̃ minꝰ graue. z hoc vult Arest. a ꝓncipio capituli q̄rti tractatꝰ secundi. Sup cuiꝰ matoꝛi declaratione cōsequnter querit

Questio viii

Vtruz successio in motibus

grauiū z leuiū ꝓueniat ex resistentia medij vel ab alia causa. Notanduz est Primo q̄ successio est ipse motus successiuus z non distinguitur ab eo. qz impossibile est vno existēte aliud nō esse. vt latꝰ pbatum est. iij. phisicoz. Et sic q̄stio tantum q̄rit Quare graue mouet deoꝛsum z leue surssum successiue. an ideo: quia aer siue mediū resistit. vel ex alia causa: vt si non resisteret ipm moueret subito z in instanti ad suum locuz naturalē. Est ergo Graue fm Arestoteles. j. celi cuiꝰ motꝰ naturalis est ad mediū mundi id est ad centrū terre. Leue ꝯo est cuius motus naturalis est a medio mundi id est surssum. Grauissimū est quod omnibus deoꝛsum latz id est motis substat vt terra. Leuissimū

aũt est quod oibus sursum latis id est motis superk id est sursum mouek. vt ignis. Et sic celum non est leuissimũ licet sit super omnia: tñ non mouek sursum super omnia. vnde non superfertur sed potius circumferk scz circa medium mundi circulariter. Ideo dicit Aristoteles. j. celi. celum non est graue neq; leue.

Notandum secundo p̃o intellectu sequentium q̃ Resistentia est inclinatio medij per quod fit motus ad oppositam dispositionem motus. Vel sic Est medium resistens mobili volenti ipsum diuidere. Medium em̃ p̃ quod fit motus id est aer vel simile resistit sue diuisioni quã diuisionem motoꝛ scz forma substantialis grauis vel leuis intendit. Causa aũt q̃re res naturales resistant sumik ex hoc scz ne coꝛrumpank: quoniã fm̃ cõmentatorem. j. phisicoꝛ. omne ens mundi diligit se pmanere. Vnde cum res p suam contiguitatẽ saluenk. ergo per discõtiguitatem et diuisionem disponunk ad coꝛruptionem. Hinc est q̃ solet cõmuniter dici. Omnis diuisio est causa coꝛruptionis. ꝛ hoc est intelligendũ q̃tum esset de se. quia non sequitur: hec res diuidik ergo coꝛrumpik. quia materia prima est diuisibilis ꝛ tamẽ est incoꝛruptibilis. j. phisicoꝛ. Aer ergo resistit mobilibus que per ipm̃ mouenk ne diuidak sed maneat ꝯiguus in oib; suis ptibus. Et p̃dictis tribꝰ patet Primo q̃ resistentia est ipsa res resistens ꝛ non accidens. Secũdo q̃ de q̃nto res est actiuioꝛ de tanto plus resistit quia plus se appetit pmanere. Tercio in applicatione cõtrarioꝝ fit magna resistentia quia ꝯtraria sunt sibiinuicem coꝛruptiua. j. phisicoꝝ. De ista ergo resistentia cõiter sunt locuti phi losophi naturales. ꝛ fm̃ alios appellak resistentia extrinseca: eoq; in resistentia vnum resistens est extra aliud ꝛ non aliq̃d alterius. Dicunt em̃ q̃ resistentia est duplex scz extrinseca de qua iam est dictum. Alia est intrinseca scz que est in ipso cui resistit vt gradus leuitatis resistunt in mixto q̃ non cito mouetur deoꝛsum quia trahunt sursum. Ira etiam limitatio impedit ꝛ resistit rebus naturalib; vt non in instanti, pducant suas actiones. Vnde Limitatio est nihil aliud q̃ ipsa res met limitata videlicet quia eius potentia est certe et determinate virtutis sic q̃ non infinite. vt potentia motiua grauiũ ꝛ leuium est determinata. quia non mouet mobile ad suum locum naturalem in instanti sed successiue.

Notandũ est tercio p̃o conclusione inferenda q̃ de materia presentis questiõis sunt due notabiles imo eq̃ defensabiles opiniones. Prima quam pietas fidei iubet obseruare est q̃ successio in motibus non solum puenit ex ipsa resistentia medij sed etiam ex hoc q̃ res naturalis est limitata in sua actione. Et ista opinio supponit limitationẽ esse in omnib; rebus preter deum qui est illimitatus. ꝛ potest, pbari multis ratiõibus: quaꝝ Prima est. quia alꝰ aliquod in decuplo grauius alio moueret eq̃ cito cum ipso: q̃ videtur incõueniens. sed posito vacuo ꝛ sit graue in decuplo grauius altero ista mouerenk equaliter deoꝛsum scz in instanti. eq̃ nihil resistit fm̃ aduersariũ. et hec est ratio ipsius auempotes q̃ hanc opinionẽ defendit. Secũda ratio eiusdem. sequeret q̃ paruum graue faceret motum infinitum: imo moueretur velocius celo. Tertia ratio. latitudo velocitatis non est terminata ꝛ sic non est infinita velocitas qualis esset si limitatio nõ poneret. Quarta ratio Celum mouetur successiue ꝛ tñ sibi nihil resistit. j. celi. celum mouek sine rest

stentia. Preterea videtur Aresto. posuisse tres limitationes scz in magnitu/
dine tpe z actione. Primo in magnitudine. q: res sunt determinate magni/
tudinis sic q nō infinite. j. phisico ꝓ z. ij. eiusdē. z. j. celi. Secundo res natu/
ralis limitat in duratiōe siue tpe. quia. ij. de genera. ō: q cuiuslibet rei natu/
ralis est determiata ꝓodus. Tercio in sua actione. q: non est infinite actio/
nis. vnde. ij. celi dicit Aresto. Est aūt vnius cuiusq actus ad minimuz tēpus
non excedere. Necꝫ citharizare est omni tpe possibile. Preterea fm mentez
Arestotelis z astrologoꝝ est tempus determinatū generatiōis z corruptio/
nis omniū rez naturaliū sub ꝫcauo o:bis lune. Secunda opinio quam
Marsilius efficacissimis defendit rationib⁹ est. Q3 causa successionis sicut
Aresto. in hoc quarto ꝓsupponit est solum duplex scz resistētia medij z dispo
sitio mobilis. vbi ergo non est mediū resistēs sicut in vacuo z mobile est sim
pliciter grauissimū necesse est q moueat subito ad suum locum naturalem:
exq nihil sibi resistit. Non limitatio. quia non debet poni. Primo: q: appeti/
tus est in infinitum. j. pollitico ꝓ z. ij. metha. sed omne mobile graue vel le/
ue appetit esse in suo loco naturali ergo non est limitatū. Secunda ratio. ta/
lis limitatio vel solum est in vacuo. z sic esset frustra. quia fm Arest. vacuuz
est impossibile z nunq̄ fiet. Vel etiam esset in pleno. z hoc nondum expertū
est. quia successio in q̄libet motu pōt saluari sine limitatione. Motus em ce/
li est successiuus q: intelligentia mouet o:bem suum ad suam voluntatem. z
sic voluntas est causa successionis. imo etiam magnitudo celi est maxima er
go est necessarium vt circulariter successiue moueatur: exquo est impossibile
corpus sphericum moueri circulariter in instanti. Tercia ratio. Si limitatio
poneret: vel ergo in maiori corpore esset maior limitatio. z hoc nō potest di/
ci. quia a⁹ leuius citius descenderet siue minus graue q magnum graue.
nec potest quid aliud dici. Quarta ratio. Vel talis limitatio esset substā/
tia aut accidens. Non secundum. quia esset extensa ad extensionem sui sub/
iecti: quod iam improbatum est. imo nulla res indiuisibilis esset limitata.
Necꝫ substantia. quia aut esset forma quod falsum est. quia nihil limitat se/
ipsum. nec materia quia ipsa est infinite potentie in receptione. nec totū cō/
positum. Omnis em substantia fm Arest. ij. de ania est materia forma vel
totum compositū. Vltima ratio. Causa omnis successionis imo cuiuslibet
actionis fm viam Arestotelis potest assignari preter limitationem. ergo ip/
sa frustra poneret. Etiam Arest. non videtur posuisse istam limitationē in/
trinsecam. Ergo ad tria loca in quibus Arestoreles estimat posuisse limita
tiones respondet. z ad primū. Licet ipse dicat nullam esse magnitudinē infi
nitam: hoc non est ideo quia ipsa esset limitata. sed ideo: quia non posset ha/
bere locum in quo esset: exquo nullum animatuz aut animal in eo posset cō
seruari cum esset infinite virtutis grauitatis z leuitatis. vt probat Arest. ij.
phisico ꝓ. Item cum magnitudo et figura idem sint vt supra. ij. phisico ꝓ est
probatum ideo hoc sibi resistit quia non esset figuratum coloratum et sic de
alijs passionibus magnitudinis. Secundo dicitur q res non durat sem/
per sed habet suam ꝓdum qō semper est ex causa extrinseca vt experientia
in ꝓmpto est. vel alia causa intrinseca que non est limitatio. aut alia em cor
rumpunt z durant fm q in eis est ꝓportio vel disꝓportio humorum. inani
mata ꝓo frequenter corrumpuntur a causa manifesta siue extrinseca. Ter/
cio q res determinate agunt ad hoc vel aliud passum: ad certam distantiā:
certo modo agendi: z fortiter vel debiliter. huius causa sumit ab ipsa forma.

substantiali ipsius agentis: z fm q agens applicat passo: fm q passum resi/
stit. z sic de alijs causis. q em ignis non in instanti calefacit aquam est cau/
sa qa aqua resistit huic dispositioni z species caliditat; multiplicank ab igne
successiue. z sic de alijs. qñ cunq; ḡ potest reddi causa ipsi? successionis alia q̄
limitatio tūc limitatio frustra poneret. Illud aūt potest naturalis philoso/
phus q̄ de singulis rebus naturalib; causam habet reddere. vt a pncipio p̄
mi phisico ꝓ. z. ij. phisi. phaℓ. Ergo ad pmā rationē prime opinionis respon/
det q grauissimū poneret se subito deorsum ad suū locū naturalē in ipso va/
cuo: non aūt min? graue Primo q: non essent equalis virtutis in mouendo.
Secūdo q: min? graue habet grādus leuitat; admixtos q̄ sursum traheret
et resisteret. Hec tñ ratio satis debilis est. Ergo dic tercio ꝓcedendo totum.
quia dato vno inconuenienti scz vacuo quod est impossibile naturaliter: se/
quunt plura. j. phisico ꝓ. Pariter respondet ad rationē secundā q sicut celuz
mouet motu velocissimo naturaliter: nullus mot? erit sibi naturaliter equa
lis. ergo Aresto. vacuū si admisisset etiā ꝓcessisset alia inconuenientia. Ad
terciam respōdet q latitudo velocitat; sursum vel deorsum non est termina/
ta naturaℓr z fm cursum nature: esset tñ limitata p diuinā potentiaz q̄ vltra
ꝓtra cursum nature pōt agere. Ad quartā rationē dr q tempus est deter
minatū generationis: corruptionis et cuiuslibet transmutatiōis naturalis
hoc est ex determinata z certa causa et nō ab ipsa limitatione. Limitatio er/
go cum imporet quandā priuationē in agendo tñ sic q non plus vel in in/
finitū: ideo esset vnica causa que posset respōderi ad oēs effectus naturales.
Quia ꝯo homini natura pietatē que fundamentū est cuiuslibet religiōis in/
didit Ideo respōdeo ad pmā rationē secūde opinionis q Aresto. posuit cau/
sam successionis resistentiā medij. q: fm eundē vacuuz fuit impossibile. si ꝯo
esset: necessario habuit ꝓcedere q mot? grauiū z leuiū in eo fieret subito. q̄
dicit. iij. phisi. vacuum non resistit. vnde naturaliter est locutus. Item appe
titus est in infinituz. Arestoteles in ista autoritate loquitur de appetitu hu/
mano qui crescit in infinitum. quia quocunq; dato potest appeti vltra. Est
autem limitatus fm suam formaz substantialem: ex quo sepe satiatur. hunc
autem appetitum non habent inanimata. Ad secundam rationem respon
detur q limitatio nō solum ponit in vacuo. sed etiam in pleno. Vnde q ce/
lum mouetur successiue hec est causa: quia sua magnitudo est limitata z q̄d/
libet spericum vt non possit moueri motu circulari in instanti. Si ergo sup
asserem planissimū ponere corpus sphericū z hoc in vacuo: tunc adhuc mo/
tus circularis non fit in instanti. ergo est signum cum hic nihil sibi resistit ex/
trinsece q eius magnitudo sit limitata vt vnam partem postaliaz describat
Item. Ponaℓ aer totaliter calidus z circūstet alius ignis: ille multiplicat spe
cies caliditatis ad talem aerem successiue et tamē hic nihil extrinseci resistit:
ex q̄ simile non resistit simili. z sic de multis exemplis in quib; agentia natura
lia etiam ꝓterer resistentiam agunt successiue. Ad terciā dicit. Limitatio nō
fundaℓ super magnitudine sed super quiditate ipsius rei. ergo sicut quiditā/
tes rerum nos latent. vij. metha. ita pariter qualiter: quomodo: z ad quātū
res sint limitate nos latet. posset tamen limitatio maioz et minoz ꝓgnosci et
maioꝛ z minoꝛ pfectione. quia res perfectio: minus est limitata q̄ imperfe
cta. vnde ignis non est in tantū limitatus sicut lapis vel mixtū quo ad actio
nem naturalem. Ad q̄rtam dr q limitatio est ipsa res mer limitata in actōe
sua. vnde caliditas agit ad certam distantiam et eius limitatio est ipsa met

ad vltimā

ralidit as et accidens. Ita etiam de mixtis Ad vltimā rationem dicitur q̄ Aristoteles cum antiquis in hoc quarto suppositit nullam esse causam successionis q̄ resistentiam. Videtur tamen Aristoteles posuisse limitationez p̄sertim p̄mo celi. vbi dicit actionē rerum naturaliū esse semp determinatā; sic q̄ agant a certam distantiam: certo tempore: aliqua fortiter alia debiliter. vt ibidez latius. Propterea quia inter duas istas opiniones difficile est inuenire opinionē mediam ꝓpter ambaꝝ rationes fortes. Tamen potest p̄babiliter dici q̄ causa successionis in quolibet motu dep̄det ex q̄nq̄. Ex distantia medij. quia mobile necessario describet p̄ius vnam partez medij q̄ aliam. Ex resistentia medij. vt supra latius. Ex finitate virtutis agentis super quam fundat. limitatio. virtus eiꝰ finita necessario agit in tempore. Vñ de autore de causis dicit. Omne habens substantiam suam in tempore non agit effectum in instanti. Quinto ex dispositione mobilis. quia mobile figure late tardius moueretur q̄ mobile acutum vt lanceа. Ideo sequuntur due conclusiones.

Prima conclusio ſm mentem Aresto. Successio in quolibet motu sursum vel deorsum p̄uenit p̄ncipaliter ꝓpter resistentiam medij scz aeris vel aque. Probatur autoritate Arest. qui in hoc quarto exp̄sse probat vacuum non esse. quia antiqui crediderunt q̄ vacuuz esset causa motus localis. Dicit ergo Arest. et probat. si vacuum esset impediret motum localem rectuz: ex quo in vacuo non fieret motus ꝓpter hoc quia nihil resistit. sed fieret mutatio instantanea. Vnde si resistentia medij non esset: graue mutaretur deorsum subito ſm mentem Aresto. ergo resistētia medij p̄ncipalis est causa successionis et non ipsa limitatio. Ratione tali. Solum due sunt cause successionis ſm Aresto. que supra declarate sunt. sed si mobile esset simpliciter graue et medium non resisteret: fieret mutatio instantanea. ḡ causa successionis in hoc casu est sola resistentia medij.

Secunda cōclusio ſm p̄imam opinionem. Licz successio in motu sursum ⁊ deorsum, p̄ueniat ex resistentia medij: non tamen solum et p̄ncipaliter. sed etiam limitatio mobilis est vna causa p̄ncipalis. Hec conclusio sufficienter potest p̄bari ex motiuis p̄me opinionis ⁊ eo q̄ ante p̄mā ꝯclusionē dicta sunt. Vnde patet q̄ p̄dicte due opiniones et cōclusiones in hoc p̄ueniūt q̄ resistentia medij est causa ḡre mobile graue vel leue mouetur successiue. sed in hoc discordant: quia p̄ima ꝯclusio dicit solam resistētiā medij esse causam p̄ncipalem successionis. sed secunda: q̄ etiā vltra resistentiam medij sit alia causa etiam p̄ncipalis videlicet limitatio. Vt ergo facilius ambe opiniones intelligentur per modum exempli ponit q̄stio seq̄ns

Questio ix

Vtrum si graue simpliciter po/

nereꝰ in vacuo ip̄m moueret se deorsum in instanti vl̄ successiue. Notandū p̄imo q̄ Graue est quod habet vltra medium latitudinis de grauitate. ⁊ illud appellat graue simpliciter. quia dicit in Thopicis. quicquid simpliciter dico hoc sine addito dico. Aliud ꝯo dicitur graue in respectu quod est grauius q̄ alterum scz leuius. vt aqua est grauis respectu aeris. ⁊ aer dicit grauis

Graue q̄

Graue in respectu

respectu ignis ⁊ vapo: respectu exalationis. Graue aũt simpliciter est duplex quia aliquod est simpliciter simplex scz cui nullus gradus leuitatis est admixtus vt sola terra naturaliter dispositа. ⁊ illud ſm Aresto. j. celi dicit grauissimum: de quo supra. Aliud est graue simplr mixtũ scz cuius grauitati est admixtus gradus leuitatis vt omne mixtum. Eodez modo leue est duplex scz leue simpliciter quod habet vltra medium latitudinis vt aer. Aliud est leue in respectu scz quod comparatum ad grauius dicit leuius. vt aqua est leuis respectu terre ⁊ grauis respectu aeris. Leue simpliciter etiam est duplex. scz simpliciter simplex: cui nullus gradus grauitatis est admixtus vt solus ignis: dicente cõmentatore. iij. phisico ⁊. Ignis nõ habet nisi leuitatẽ tm. similr terra non habet nisi grauitatem tm. sed aer ⁊ aqua habent vtrunq. Aliud ꝺo dicit leue mixtum scz cuius leuitati est admixtus gradus grauitatis. vt aer. Alia de grauitate ⁊ leuitate similiter impetu habenꝫ in libris de celo ⁊ mundo. ⁊ aliqd. viij. phisico ⁊.

Notandũ secundo ꝙ ꝓsens questio supponit primo ꝙ vacuum sit. vt si deus terram aquam ⁊ aerem totaliter annihilaret: spaciũ interceptum sine superficies concaua ignis esset vacuum. Scõo ꝙ ista superficies non dimittat sue nature sed cõseruetur: qm̃ si dimitteret sue nature tunc ꝓter deordinationem totius vniuersi latera quantũ possent inuicem se coniungerent vt vacuum impedirent ⁊ sic ignis corrumperet. Tercio ꝙ graue simpliciter id est grauissimum ⁊ vt terra naturaliter dispositа sit in supficie supioꝛi ipsius ignis puta vna gleba: ⁊ ꝙ cõseruetur a deo. quia alꝫ corrumperet in partes minutissimas et rarefieret vt vacuum implere posset ꝓ decore ipsius vniuersi. Et dicit graue simpliciter siue grauissimum. quia conclusio ꝑma non habet veritatẽ de graui mixto: siue in eo sit leuitas admixta: vel ꝑ admixtionem siue per interceptionem vt in spongia. Tale eim̃ si poneret in vacuo moueret successiue etiam ſm Aresto. qm̃ partes leues traherent sursum ⁊ ꝑ cõsequens successiue moueretur deorsum. Quarto supponit ꝙ tale graue simpliciter non impediatur sed dimittat liberum: quoniã si pẽderet in funiculo necessario mitteret deorsum successiue. ita etiam si poneret in libra ⁊ secum poneret ex alia parte minus graue: iterũ necessario moueret deorsum successiue etiam ſm mentem Aresto telis. Vnde sit

Prima conclusio. Si esset vacuum et in eo esset aliqd grauissimum illud mutaret ad suum locum naturalẽ subito ⁊ in instanti ſm mẽtem Aresto. Hec ꝯclusio ꝓbat sicut prima supra est ꝓbata. Ratione alia. vacui ad plenum nulla est ꝓportio ſm Aresto. in textu. ergo nulla est ꝓportio motus in vacuo ad motum in pleno factum. si ergo motus in pleno est successiuus ⁊ diuisibilis: in vacuo erit instantaneus ⁊ indiuisibilis. Iste tm̃ motꝰ ꝓprie diceret mutatio instantanea. Vnde patet ꝙ terra oblonga et quadrata ſm mentem Aresto. equaliter descenderent: ex quo resistentia medij est totaliter ablata.

Secunda conclusio ſm ponentes limitationẽ. Si esset vacuum ⁊ in eo esset graue simpliciter: illud moueret se ad suum locum naturalez successiue: licet velocius q̃ in pleno. Probatur. quia licet vna causa successionis sit ablata scz medij resistens: tamen adhuc supest alia scz limitatio ipsius mobilis qua limitatum est ne moueatur in instanti: alꝫ esset infinite virtutis. vnde dicit Ambrosius. Omnis creatura certis sue nature circumscri

pta est limitibus. Hec ergo conclusio est a pietate nostre religionis z doctoribus theologie admissa z melius supra probata.

Arguit primo contra predicta et primas cōclusiones. Medium sc3 aer non resistit mobili. ergo successio non puenit principaliter ex resistentia medij. Antecedens ꝓbat. quia aer est leuior ipsi graui. ideo appetit naturaliter vt grauius sit sub eo z sic non resistit. Respondetur q aer resistit ipsi mobili graui: quoniā aerem diuidit. omnia aūt entia appetunt sui contrariatem: licet etiam apperat graue esse sub eo sed illud est a natura cōmuniter fiat deordinatio. primum ꝙ est a natura ꝓpria quia diuisio tendit ad corruptionem.

Arguit secundo. Quelibet pars ipsius grauis appetit descēdere deorsum per lineam breuissimā si non impeditur. quia totū graue appetit in de celo z mūdo. ergo quelibet pars. iij. huius. et per consequens cū non omnes partes simul possint per lineam breuissimam descēdere ideo inuicem resistunt. z per consequens non solum resistētia medij est causa successionis. Respondetur primo q partes alicuius grauis tenent se principaliter ad medium ipsius grauis ꝓpter sui continuitatez vt melius resistere possint corrumpenti et disconuenienti. ideo totum graue mouet deorsum per lineaz breuissimā z quelibet sua pars q̄ntum est naturaliter possibile. ꝓpterea medium ipsius grauis pncipaliter dr tenere lineaz breuissimam in motu deorsum: q̄uis q̄libet ps extrema retiā p lineā moueat deorsuz breuissimā q̄ pōt

Arguit contra secundam questionem et conclusionē Aristotelis. Sit canna a terra vsq; in sperā lune z in ea sit vacuū. tunc cōsequēter sursum ponat terra purissima z grauissima: inferius ꝙ in orificio canne ignis purissimus. tunc fm mentem Aresto. fiet motus in instanti z fiet penetratio corporum que est impossibilis fm Aristotelē. iij. huius. aut fiet successio: quia terra impedier ignē z econtra. Rñdet primo q ignis statim consumeret istā cannā. Secundo dr q fiat penetratio corpoz. quia sicut inconueniens est vacuum esse: ita etiam penetrationē corpoz. sed dato vno inconuenienti alia contingunt. j. Phisicoz. Vel dic tercio q ignis in partibz extremalibus cederet z inuicem ꝙfueret z p eam ptem terra moueret.

Arguit quarto. Si res moueretur successiue propter limitationē: vel ipsa esset naturalis aut violenta. Non primum. quia impedit rez naturalē a suo fine et loco naturali. Nec est violenta. q: als ois motꝰ esset violentꝰ. Respōdet q limitatio sit naturalis. sed motꝰ dr violentꝰ q̄ est a pncipio extrinseco z̄c. Limitatio ꝙ cū sit ipsa res met limitata est intrinseca ipsi rei naturali. Vñ cū materia sit indifferēs necessario limitatio fundat in forma z ista nō limitat seipsaz sed limitat a pmo agēte z influētia celesti. Sed q̄d si oia sub ꝙcauo orbis lune annihilarent z in medio poneret portio terre: ad quē locum moueret. Rñdet q remaneret in tali loco tanq; sibi naturali: cū nō esset portio: ratio q̄re moueret sursum vel deorsum. Si ꝙ poneret sursuz in supficie spere lune moueret deorsum ad centrum imaginariū. z talis motus non esset ꝓprie localis: cum fm Aresto. esset in instanti. sed esset similis vel motus eiusdem speciei cum motu locali. Omnes ꝙ auctoritates Arest. que pnt obiici de motu z loco debent intelligi in cursu nature que nō admittit ipm vacuum: q̄m naturaliter est impossibile. Propterea Aristoteles in sexto et vltimo capitulo secundi tractatus ponit opinionem quorundam

qui volebant vacuū saluare per rarum ⁊ densum rarefactōem et ꝯdensatiꝫ
onē. Et fuit ratio eoꝝ talis. si non est vacuum tunc non erit rarum ⁊ den
sum. et si non est rarū neq; densū nullus erit motus omnino. aut ad motuꝫ
vnius totum vniuersum mouebitur. et sic tandem celū tumultuabitur. id ē
turbabitur et extendet: quod est impossibile. Arestoteles autem soluit di
cens. Cum eadem sit materia parui et magni. et corpus quod actu est ma
gnum est in potentia paruū et econtra. vt et aere fit aqua vbi aqua nō est i
tantū extensa sicut fuit aer. Remansit autē in illis eadem materia. Ita etiā
est de corpe raro et denso. et per consequēs ad motū vnius corporis nō seq̄
tur motus vniuersi. q; vnum eoꝝ condensatur. vt aer qui pellitur. Etiam
improbat q̄ vacuū sit imbibitū corporibus. quoniā si esset imbibitū corpo
ribus raris tunc quod multū haberet de vacuo citius moueretur sursum.
⁊ sic omnino vacuū velocissime moueret sursum: quod est impossibile. quia
vacui esset vacuū et loci esset locus. Ponit tñ alias rationes ad idē vt in textu.

Sup illo autē textu solet moueri talis questio

Questio X

Vtrum rarefactio et conden

Rarū
Rarius alio
Rarius q̄
Densū
Densius alio
Densius q̄
Rarissimū
Densissimū

satio sint motus possibiles ab alijs speciebꝰ motuū distincti Pro quo no
tandū est primo pro introductōne rarefactōis ⁊ cōdensatōis q̄ rarū est illud
quod habet paucā materiā sub magna extēsione vt aer. Rarius alio est qđ
sub eadē extensione habet minꝰ de materia q̄ aliud. vt portio pedalis aeris
est rarior portione pedalis aque. Rarius q̄ prius fuit est quod tā cū eadem
materia occupat maiorem locū q̄ antea occupabat. vt lac bulliens. Densū
autē est quod multū habet de materia sub parua extensiōe vt plumbū. Dē
sius alio quod sub eadem extēsione plus habet de materia q̄ aliud. id est
quod occupat eundem et equalē locuꝫ cum alio. habet tamē plus de ma
teria q̄ altex. vt portio pedalis terre respectu portionis pedalis aque. Den
sius q̄ prius fuit est quod tā minorem occupat locum q̄ ante sub eadeꝫ ta
men materia. vt aqua que generat ex vapore. Rarissimū est quod nō potest
occupare maiorē locum. Vel est illud quod nō potest plus extēdi. vt ignis
in naturali sua dispositōne. Densissimū est quod nō potest minorem locuꝫ
occupare. vt terra naturaliter disposita. esset em̄ ita cōpactata q̄ plus nō pos
set condensari. Et hȳs ergo patet primo q̄ Arestoteles quādo hic in textu
dicit eandem esse materiā magni et parui: id ē densi et rari ipe intelligit de
illo quod est iam rarum et prius fuit densum. alias em̄ esset falsum de iden
tiate numerali materie. Secundo patet q̄ vitrū non est rarū sed densum.
quoniā habet multā materiā sub parua quantitate. est autem perspicuū si
ue transparens. Tercio q̄ raritas est causa leuitatis et densitas grauitatis
Vnde dicit philosophus in textu. Est autē omne rarum leue ⁊ densum gra
ue. Causa vero raritatis est caliditas sicut frigiditas est causa densitatis di
cente cōmentatore. Rarum et densum sequuntur calidum et frigidū. Sed
diceres. tamen in celo est rarum et densum. q: dicit Arestoteles scōo celi et
cōmentatoꝛ in libro de substātia orbis. Stella est densioꝛ pars sui orbis.
Immo etiā via lactea et alie partes que in celo apparēt albe et trāsparen

tes dicunt rare. et tamē celum nō est graue neq; leue. ꝓmo celi. neq; caliduꝫ vel frigidū. ꝓmo methauroꝝ. Respondet breuiter ſm mentē Aristotel in multis locis. In celo nō est raritas neq; densitas. Concessit em̄ q ignis sit rarissimus et terra densissima. et causam raritatis ponit caliditatē. densitatis vero frigiditatem que nō reperiunt in celo. Unde dicit hic. rarum ē mol le et leue. densum vero graue et durū. Sed ad obiectionē dicitur q in ce/ lo concedimus rarū et densum metaphorice. put videlicz sic diffiniunt. Ra rum est cuius partes remote iacent siue distant. Densum cuꝰ partes ꝓ/ pinque iacent.

Notandum secundo q rarefactio capitur duobus modis. Primo impropꝛie vel large ꝓ mutatōe in qua corpus parui occupat ma/ iorem locum q̄ ante ꝓpter ingressum alicuius corporis extrinseci. siue inter partes suas interceptū. vt quādo lana euellitur ex sacco tunc distendit ꝓ/ pter aerem ingredientē et dicitur rarefieri. Itē spongia lota dicit rarefieri. et vesica sufflata. Item panis in aqua etiā tumefit et rarefit. similiter vlc⁹ in brachio et maxilla in dolore dentiū. Corpus em̄ extrinsecum dicitur q̄ de foris ingreditur et nō inheret ipi rarefactibili. Ita etiam condensatio i/ ꝓpꝛie et primo modo accipitur ꝓ mutatōne qua corpus prius distentū et rarum occupat minorem locum q̄ antea ꝓpter expulsionē z egressum cor poris extrinseci. vt compressio spongie et inuolutio lane in saccum cōpressa Expellitur em̄ aer qui prius fuit inter partes ipius lane et spongie. Secū/ do modo rarefactio accipit ꝓpꝛie et stricte. vicz ꝓ mutatōe successiua in q̄ corpus paruū incipit successiue fieri extensius et maius sine ingressu alicuius corporis extrinseci. vt lac rarefit quādo bullit. Item quādo vinū mustū ve bitur ipm̄ rarefit quia excurrit. Item mēbra nostra rarefiunt circa ignem. Eodem etiā modo cōdensatio ꝓpꝛie et stricte est mutatio in qua corpus extensum incipit successiue fieri minus et occupare minorē locum sine egres su alicuius corporis extrinseci. vt quādo lac bulliēs ponit ad locum frigidū tunc condensat. Ita etiā quādo aqua congelat in cantro tunc condensat. Et hūs ergo elicitur q causa imediata ipius rarefactōis est calefactio siue caliditas. Condensatōis vero est frigiditas. caliditatis em̄ est dilatare z se/ gregare. frigiditatis vero cōstringere et cōgregare. scdo de generatōe. Et quia oppositoꝝ effectuū sunt cōrarie cause. Ibidē. ergo sicut caliditas est mater z principiū rarefactōnis. ita frigiditas est mater condensatōis. Illō probatur multis experientijs. Prima. quia facto magno incēdio alicuius edificij sequit cōmuniter ventus. et si ante incendiū ventus fuit paruus il/ le fit maior. quia caliditas rarefacit aerem. vnde fit subtilior et minus resi/ stit et fit cito mobilis. Secunda experientia. noua vina in cellarijs ebulliunt et rarefiunt. quoniā intrinsecus et naturalis calor vini agit in ptes grossas eas calefaciendo vsq; ad tepiditatē aliqualē vnde tumefit totum vinū i va/ se. ita q nisi foramen esset apertū totum vas destrueret. Tercia experien/ tia. vina noua etiā si sufficienter mūdata sint. quādo vehuntur tūc per mo/ tum qui est cōcussiuus et per conseqns calefactiuus vinum iterum rarefit. Unde patet q nisi superꝰ foramen esset apertū iterum destrueretur vas.

Quarta experiētia est quia res calide in actu vt aqua calefacta. vel i po/ tentia calide vt vinum frigidū citius bulliunt et rarefiunt. Et sic habet q caliditas est immediatū principiū rarefactionis. z frigiditas vt patet oppo

Nota

sitis modis predictis est principiū condensatōis. Preterea duo elemēta calida sunt rara. scz aer et ignis. et duo frigida sunt densa. scz tra et aqua. Sz quereres consequēter. Quis tamē est modus rarefactōnis. Respondeō q̄ obmissis opinionib⁹ que hic cōmuniter solent recitari q̄ talis est mod⁹ rarefactōnis. Primo applicatur rarefaciēs scilicz aliquod calidum vt ignis ad rarefactibile vt aquam vel lac: tūc caliditas agit in rarefactibile ipsuz alterādo successiue ꝓducens in ipo realē caliditatem. Et cum continue calidum agat in partes rarefactibilis in ipo congregant multe species caliditatis. Et quia ꝓpria natura caloris est ampliare et disgregare partes rarefactibilis ab inuicē successiue fluunt. ita q̄ distendunt intantū vt rarefactibile occupet maiorē locum q̄ antea. Et in hoc est eadē materia in numero que fuit prius in rarefactibili. Immo etiā eadem quantitas que iam extensior est facta q̄ pus fuit. quia ptes materie plus distant et elonganf abinuicem q̄ ante. ergo quantitas que prius fuit parua facta est extensior. Ideo sequit primo q̄ in rarefactōne non acquiritur noua quantitas. auctoritate cōmentatoris. iij. phisico ꝓ dicentis. In motu condēsatōnis vel rarefactionis manet eadē quantitas in numero a principio vsq̄ ad finem. licz eadē aliquādo sit maior aliquādo minor. Et probatur ratōne tali. Accidēs corporeū principale mediāte quo omnia alia inherent nō corrumpit absq̄ corruptione sui subiecti. sed partes rarefactibilis nō corrumpunf: vt patet in lacte. Immo dicat Aristoteles in hoc q̄rto. Condensatio est partiū restrictio sine alicuius ptis deperditiōe. Rarefactio est partiū dilatatio sine alicuius partis acquisitōne. Unde cum in rarefactōe nihil obstet q̄ntitati nec̄ restat ipa non corrumpit. Item cum in rarefactōne requiratur necessario extensio ideo ipa quantitas p̄cedens nō corrumpit cū extensio sit ꝓpria passio quantitatis et ipius perfectio. Secūdo sequitur q̄ nō fit penetratio partiū rarefactibilis. q̄ ista est impossibilis. partes em̄ ipius materie extendūtur vna post aliā successiue ita q̄ tandē maiorem occupant locū in aere qui huic q̄ntitati cedit. imo etiā accidens nō migrat ō subiecto in subiectum. q̄ quantitas in qualibet pte materie extendit ad extensionē cuiuslibet ptis et materie in qua est.

Tercio notandum q̄ ex quo rarefactio et condensatio sunt motus. ideo si debent distingui ab alijs speciebus motuū necessariū est vt per nes suos terminos extrinsecos ab illis distinguāf Distinctio em̄ specierum motuū est per terminos extrinsecos a quo et ad quem. iij. phisico ꝓ. Pro illis ergo est aduertendū q̄ ad omnē rarefactōnem et condensatōem ꝓpe acceptas primo requirit alteratio. scz calefactio in rarefactōne z frigefactio in condensatiōe. vt supra patuit. Secūdo requirit motus localis. scz q̄ vna pars rarefactibilis extendatur vltra aliam. Tercio requirit augmentatio ꝓprie dicta in rarefactione: et diminutio in condensatōne. Ideo maior q̄ntitas est terminus extrinsec⁹ rarefactōis et minor quantitas est termin⁹ extrinsecus ipius condensatōis. distinguunf ab augmentatōe z diminutōne ꝓprie acceptis. quia in augmentatōne ꝓprie dicta acquirit quantitas z forma substantialis. sed in rarefactōe nihil acquiritur q̄ maior extensio p̄cis quantitatis. Ita etiā dicaf de condensatōe et diminutōne. Large tn̄ accipiendo augmentatōnem et diminutōnem possunt sub illis comphendi rarefactio et cōdensatio. Quarto sequit ex p̄dictis tribus ipa rarefactio siue

condensatio. Cum em̄ talis mutatio fit vt iam dictū est partes ab inuicem distendunt et acquirit noua qualitas. scz raritas que est terminus ꝓpr⁹ rarefactōis ipam denominans. et in condensatōne acquirit noua qualitas. s. densitas que est suus terminus ad quē ipam denominans. rarū em̄ z densum sunt de genere qualitatis. Vnde ꝓprie loq̄ndo rarefactio et ꝑdensatio sunt motus ad qualitatē licz minus ꝓprie etiā sint ad vbi et quantitatem.

Hijs ita p̄missis sit hec

Conclusio responsiua. Rarefactio et condensatio sunt motus naturaliter possibiles distincti ab alijs speciebꝫ motuum. Prima pars patet auctoritate Aresto. qui hic redarguit antiquos philosophos negātes illos motus ne cogerent fateri vacuū. cuius Aristoteles per eosdem motꝰ probet ꝙ vacuū nō sit. Ratione tali aristotelis. nisi essent rarefactio z condensatio. tūc aut nullus esset motus localis aut ad motū vnius corpis mouebitur totū vniuersum. et tandem ipm celū turbaretur. quoꝝ vtrūq; est impossibile naturaliter. Antecedēs patet qz moueat corpus aliqđ localiter vt illud recipitur in plenum cedens aut nō. Si secundū fiet penetratio corporum que est impossibilis. Si aut̄ in cedens et illud iterum recipit in aliud plenum cedens aut nō. Si ꝑmum tūc de illo consequenter eodē modo q̄ritur. ergo necesse est ꝙ dicit status. et sic fit cōdensatio. Aut tandem celum extendet. et ad motū vnius mouebit totum vniuersum. Etiam ꝑbat alia ratione. quia nisi essent rarefactio et cōdensatio tunc nullū esset de nouo genitum maioris quantitatis q̄ res ex qua est generatū. q̄m etiā recipit in locum plenum cedent̄ vel nō vt ꝓius. Et sic nulla esset augmentatio ex eadem ratōe. quod est contra omnē experientiā. Itē illud est possibile cui⁹ causa est possibilis vt thopicis. sed causa rarefactōis et condensatōis est possibilis vt supra in secūdo notabili est declaratū. imo actualiter vnum elemētū trās mutatur in aliud. vt aer in aquam et econtra. ꝯ. de generatōe. et illud nō potest fieri sine rarefactōe et condēsatōe. Secūda pars etiā patz. qz rarefactio et condensatio sunt motus: ergo sunt mutatōes successiue. sed nō sunt augmentatio diminutio neq; alia species motuū vt in vltimo patuit notabili. ergo sunt motus speciales. Itē motus distinguunt penes terminos intrinsecos et ꝓprios. tercio phīsicoꝝ. sed raritas et densitas sunt termini horum motuū et non alterius. igitur ꝛc.

Arguitur primo. si rarefactio esset motus vel in ipa acquirerek noua q̄ntitas aut nō. Q3 noua ꝓbat. qz sicut est in intensiōe ita est in extensione. sed in intensione noua qualitas introducit vt patz inductiue. ergo in extensione et rarefactōe introducit noua q̄ntitas. et antecedēs patz a sili. Itē q̄ntitas que est accidens transiret de subiecto in subiectū si ꝑ q̄ntitas maneret. Et ille sunt due ratōes marsilij q̄ tenet ꝙ in rarefactōe acquiratur noua quātitas. Rndet ad ꝑmū negando silitudinem. qz argumentū a silitudine sumptū debet currere octo pedibus. Etiā raro concludūt demōstrationa argumenta sumpta a similitudine. Ideo dicit ꝙ in intensiōe ꝑmo abijcitur qualitas cōtraria p alterationem. sed quantitati nihil est contrarium ſm Aristotelez in ꝑdicamentis. igit̄ nō abijcitur. Ad secundum respondet ꝙ sicut partes materie de loco ad locum situantur in rarefactōne. ita etiā q̄ntitas ipa ſm sua subiecta extenditur. imo sequeret ꝙ etiam alia accidentia

de nouo introducerent quod est falsum. quia manet in lacte eadem albedo: dulcedo: caliditas: vel frigiditas. & sic de alijs accidentib⁹.

Arguit secundo. Si rarefactio esset motus: vel esset naturalis vel violentus. Non primū. quia corpora rarefacta minus possunt resiste re suo cōtrario. etiam omnia entia appetunt ꝓtinuitatem et ꝯtinuitatem quod non fit in rarefactione. Non secundu⁹. quia als ignis esset violēter sursum: cum sit summe rarus. Respōdetur primo q̄ aliqua corpora determināt sibi a natura ꝓpria raritatem vt ignis & aer. ideo si rarefierent: eis esset rarefactio naturalis. Alia vo sunt que determinant sibi densitatē: imo maiorez suaz partiū contiguitatem vt generaliter oia mixta: terra & aqua. & illis esset rarefactio violenta. vnde patet responsio.

Arguit tercio. Non sunt motus. Probatur: quia vel oīa corpora rarefieri possent vel nō. Respondet primo q̄ nullum indiuisibile potest rarefieri aut condensari. Secundo quicquid potest rarefieri etiam potest condensari ꝑm se vel suas partes. Tercio aliquod densum large nō pōt rarefieri. vt stella. Quarto aliq̄d rarū non pōt rarefieri vt ignis naturaliter dispositus quia si rarefieret vltra corrumperetur: imo non esset rarissimus. Quinto dicitur: aliquod rarum non potest condensari & econtra. Primum patet de igne circa superficiem spere lune: als em̄ fieret vacuum. Secundu⁹ patet de terra circa centrum.

Arguit vltimo. Rarefactio et condensatio non sunt motus distincti ab alijs speciebus motus. quia Aresto. iij. c. v. phisicoꝝ. & in postpdicamentis non posuit. Item terminus ad quem est quātitas. ergo sunt sub augmētatione & diminutione. Respondet q̄ Aresto. ponendo solum sex species motus accepit augmentatione & diminutionē large. & sic sub ipsis comprehendunt rarefactio & condensatio. Ad secundū dr q̄ terminus ꝓprius rarefactionis est raritas & non quantitas.

Pro introductione materie de tpe Nota q̄ Aresto. in vltimo et tercio tractatu determiat de tpe. Et diuidit in sex capitula. In primo arguit q̄ tempus non sit: ponens tres cōclusiones ꝑm tres opiniones de tempore. Prima opinio dixit q̄ tempus esset circulatio celi. Hanc improbat sic. Quelibet pars temporis est tempus. sed non quelibet pars circulationis est circulatio. igitur tempus non est circulatio. Item sequeretur q̄ sicut plures sunt celi et reuolutiones: ita plura essent tempora quod falsum est. quia idem est tempus in celo terra et mari. iij. huius. Secunda opinio dixit tempus esse mobile siue speram celestez. et probat sic. In tempore sunt omnia. & in spera sunt omnia. igitur tempus est spera. Aristoteles non improbat istam opinionem sed relinquit eam tanq̄ stultam & erroneam dicēs Totius autem spera visa est quidam dicentibus tempus quia in tempore sunt omnia & in totius spera. est autem stultius quod dicitur qm̄ et quid est de hoc impossibilia considerare. Cōmentator vo ipsam improbat dicens q̄ ex puris particularibus nihil sequitur. imo In equiuocatur. quia in tempore sunt omnia mensurative. sed in spera contentiue. Tercia opinio quam cōmuniter ꝓsequmur dicit tēp⁹ esse motū. Cōtra hanc Aresto. sic arguit: & Primo. Tēp⁹ est vbiq̄ et apō oia. sed mot⁹ solū est in mobili. g̃ tēp⁹ nō est mot⁹. Scdo sic. Mot⁹ est tard⁹ & velox. sed tēp⁹ nō est velox neq̄ tardū exq̄ tardū

et velox diffinitum p tēpus .sed idem nō diffinit p seipm. Unde. Velox est quod in pauco tpe multū mouet. Tardū est qō in multo tpe paucū mouet. In secūdo aūt capitulo aresto. phat q tēpus sit aliqd ipius motus. postea i fert diffinitōem tpis et dicit. Tēpus est numerus motus fm prius z posteri⁹ Quia ergo videt negare q tēpus sit motus z etiaz phare q tpus sit aliqd ipius motus. ideo Queritur primo

Questio XI

Vtrū tēpus sit motus loca

lis ipius celi. Ubi animaduertendū primo q tēpus fm cōmunem modū loquēdi accipit qnqz modis. Primo prie p duratōe motus diurni primi mobilis. s. ab oriēte in occidēs. iterz redeūdo in oriens in .xxiiij. horis. Secundo p motu diurno ipius solis. q⁹ vulgus nō pcipit motū primi mobilis nisi per motū solis. Unde sol in .xxiiij. horis mouet ab oriēte in occidens iterz cū primo mobili redeūdo in oriens. Et hec duratio huius motus dicit tps. Un sol est distributor horarū. et diuidit diē a nocte. Si ei apud nostrū emisperiū est tēpus est quod appellam⁹ diē. Unde Arest. j. celi. Dies est latio. id ē motus solis sup nostrū emisperiū. Quādo autē nō est sup nostrū emisperiū hec duratio siue absentie est tēpus qō dicit nox. Tercio capit p duratōe motus in horalogio siue p indice siue in barenario. Quarto p duratōe alicui⁹ operationis p quam mensuram⁹ labores nros. vt sutor psueuit suere par calceoꝝ in qrtuor horis. et illis factis pcludit q pterijt tēpus qrtuor horarū. Quinto tēpus accipit impropie p reb⁹ que sunt in tpe. Un dicim⁹ tēpus esse pluuio sum ab aere pluuioso. tpa cara. tpa iocūda. amena. tpa bellosa. z sic de aliis.

Pro intellectu ergo pdictoꝝ et totius materie de tpe Nota q tēpus capitur dupliciter. Primo in genere et large. p duratōe successiua cuiuscunqz motus. Ratio em tpis est ipa duratio extrinseca rei. q⁹ qūcunqz nos querimus de duratōe alicuius rei nō pōt aliter respōderi cū p tēpus. vt si querit. cū diu dnrauit pugna vel motus vel bellū apte respondet. trib⁹ vel dieb⁹: trib⁹ annis zc. Ergo tpus est duratio extrinseca successiua cuiuslibz rei. Un licz in diuersis libris tēpus habeat mltas et varias acceptiones: tñ oēs reducunt ad istū primū modū scz duratōem successiuā. Ideo ois duratio successiua cuiuscūqz motus vel actōis p quā aliqd mensuram⁹ durasse pōt large dici tēpus. vt si ambulator psueuit qualibz hora ambulare vnū miliare tūc duratio ambulatōis p vnū miliare dicit tēp⁹. Ita etiā cū diu durat cursus barenarij et horalogij tādiu durat hora. ergo duratio successiua est tēpus. Secūdo pro modo accipit prie et stricte. s. p ipa duratōe successiua motus solis vel primi mobilis diurni. Ambox em motus diurn⁹ durat .xxiiij. horis Qz autē tēpus fundat sup motu locali ē ratio. q⁹ fm pmentatorē .iij. huius. motus localis magis pcipit a sensu nostro. Qz aūt fundat sup motu primi mobilis et nō alterius mobilis hō est ideo. q⁹ iste est primus omniū motuum priozitate tpis nature et pfectōis. est em vniformis et regularissim⁹ imo et nus fm mentē Aresto. viij. phisicoꝝ. Etiā est mensura omniū aliox motuū Ibidem. Antecedens est Aresto. j. celi.

Notandū secundo .quia tēpus fm Aresto. fundat sup motu .ideo sicut motus est duplex. scz vniuersalis siue primus .id ē motus diurnus primi mobilis imo totius celi. et alius specialis siue particularis .vt libet

motus localis apud nos. Ita etiã tẽpus est duplex. Quoddã est vniuersale
& cõmune scz duratio motus circularis celi. Aliud est particulare. s. dura-
tio cuiuslibet motus apud nos. Ideo ꝓmũiter dr q tẽpus possit capi materia-
liter siue fundamentaliter. s. ꝑ motu ꝓmi mobilis. siue ꝑ motu diurno toti⁹
celi. Alio mõ formaliter siue ꝓnotatiue. et duo ꝓnotat. s. discretionem ꝑium
fm ꝓius & posteri⁹. de quo latius in seqnti questiõe et vltima huius quar
ti. Secũdo ꝓnotat successionẽ partiũ. q: vna succedit post aliã: & vna fluit
et alia. Vnde cũ nõ possit intellect⁹ noster capere durationẽ successiuã absq;
hoc q discernat in ꝑres mot⁹ ꝓres et posteriores. ideo temp⁹ ꝑ fundame
to habet motũ et ꝑ ratõe formali durationem successiuã ipm motũ denomi
nans tempus.

Respondetur ad questionẽ, temp⁹ a pte rei est motus licz
tẽp⁹ inceꝑtũ tps sit duratio successiua. Pria ps ꝓz auto. aresti. iij. hui⁹ dicẽs
videt aũt tẽpus mot⁹ ꝓme spere esse. Et. xij. metha. Tẽpus est mot⁹ vl ꝑpas
sio motus. Et ꝓmo celi. Dies est latio solis ꝛc. sed latio est motus. dies ẽt
tẽpus. Et ꝓmentator in hoc ẽrto. Tempus habẽs esse extra aiam nõ est si
ne motu & est motus. Rõe tali. quicqd ẽ successiuũ est motus. q: sol⁹ motus
est successiuus. iij. phisico⁹. sed cũ tẽpus sit duratio successiua vt supꝫ patuit.
necessario est motus. Hoc ergo voluit aresto. hic cũ dicit q tẽpus sit aliqd
ipius motus. q: impossibile est vnũ esse sine alio. imo impossibile est vnum
cognosci sine alio. & vno cognito cognoscit aliud. q: si cognoscit motus fm
ꝑres ꝓres & posteriores tũc etiã cognoscit tẽpus. & hec est ratio Aresto. in
textu. q ꝑbat tps esse aliqd ipi⁹ motus. Alia rõe. tẽpus ẽ passio mot⁹. viij.
phisico⁹. et. xij. metaphisice. scz ꝓpria passio est realit eadẽ cũ suo subiecto. j.
chopicoꝝ. Secũda pars patet ex ꝓdictis notabilib⁹ et mel⁹ ia i argumẽ

Arguitur primo, tẽpus omnino nihil est. probat duab⁹ ra
tionib⁹ Aresti. hic in textu. Prima. illud nõ est cui⁹ ꝑres nõ sunt. q: totũ nõ
est ꝑter ꝑres. j. phisicoꝝ. sed nulla ps tpis est. q: neq; ꝑterita neq; futura ne
q; nũc est ps tpis. q: nõ mensurat totũ tpus sed pars debet mẽsurare totuꝫ
Secũda ratio. omne totũ cõponit ex ꝑtib⁹ sed tẽpus nõ ꝓponit ex ipis nũc
Rñdet ad ꝓmã q illud nõ est cui⁹ ꝑres nõ sunt habet locũ in reb⁹ ꝑmanen
tib⁹. q: in successiuis nihil ꝑsentialiter est q; quoddã indiuisibile ꝓtinuãs ꝑ
tem ꝓrioꝛ cũ posteriori. Ad scõam dic q Aresti. solũ disputatiue arguit. iõ
postea ꝛcludit q impossibile est esse tẽpus sine nunc et ecõtra.

Arguitur secundo autoritate Aristotelis dicentis, Tem
pus nõ est motus neq; sine motu. Et ratõe sua sic. Prima. temp⁹ est vbiq; sz
motus solũ est i mobili. Secũda motus est velox vel tardus. sed tẽp⁹ nõ est
hmõi. igit tẽpus nõ est motus. Rñdetur q Aresti. vult dicere tẽpus nõ esse
motum oino et totaliter. tũc em nõ esset apud oia. vt ꝑbat ꝓma ratio. Vñ
cum infert q idẽ tẽpus sit in celo terra et mari loquit de tpe formaliter. put est
duratio successiua motus diurni. illa em est vbiq; mẽsuratiue ex quo mẽsu
rant omes motus inferiores ꝑprie & alias res ꝑ accidẽs. Ad scõam rñdetur
q tẽpus ꝑut ẽ mensura siue duratio qua alios motus mẽsuram⁹ nõ est ve
lox neq; tarda. secus si tẽpus accipit ꝑ fundamento. s. motu diurno q est ve
lox vel tardus. mensura vero non dicit velox vel tarda.

Arguitur tercio, tempus est accidens motus et sequit natu

raliter ipm vt expsse dicit ꝑmētator. iiij. huius. Et idem. Temp⁹ nō ē mot⁹ sed numerus motus. Illud etiā videt voluisse Aresto. hic expsse in textu dicens. Q⁹ g̃ neq; motus neq; sine motu tēpus manifestū est. Respondet q tpus accidit motui ꝑ tanto q; sepe est aliq̃s motus q̃ nihil mēsurat. Ulñ cū tēpus impo:tat formaliter mensurā. et nō dicaṫ aliq̃s motus tēpus nisi in quantū mēsuret: ideo tēpus dicit accidere motui. nō autē est accidens neq; quia alias accidentis essz accidens. cōtra Arest. iij. metha. Ad aliud dr. tēpus vt tēpus. id ē inq̃tū est mensura nō est motus: licz res que tempus est sit motus.

Arguitur quarto. idem tēpus sepe reiteraṫ vt dicit aresṫ. hic in textu. q; ver omi anno semel reuertit. sed idē motus nūq̃ reiterabit. Itez si tēpus esset mot⁹ celi tūc plura essent tpa q̃ esset ꝑ mentē Arest. hic. quia plures sunt motus. s. diurnus siue ꝓmi mobilis ab oriente in occidēs. z motus ꝓprius cuiuslibet spere ab occidente in orientē. Respondet ad ꝓmuz q idē tēpus in numero nunq̃ reiterabit sicut neq; motus vt deꝓmit poeta. Trāsit irrepabile tps. Sed ad aresto. dr q idem tēpus reuertit in specie. Ad aliud dr q ꝓmūes nō ꝯcipiūt nisi motū ꝓmi mobilis siue diurnū ab oriente in occidentē. ideo huic tēpus attribuūt. licz etiā posset attribui motui ꝓprio cuiuslibet spere sicut et motui apud nos. Cū aūt motus ꝓmi mobil⁹ ꝑ suam duratōem mēsuret oēs alios motus et ꝓpios speraꝝ et motus i feriores merito sibi debz attribui tēpus cū sit ꝓmus. j. celi. Sed in oī genere ꝓmū debet esse mensura aliox. vt dixit Aresto. ꝓ methaphisices.

Questio XII

Utrū diffinitio tēporis sit bona in q̃ dr. Est numer⁹ mot⁹ fm prius et posteri⁹. Pro q̃ est aduertendū ꝓmo. q; tēpus fundaṫ sup motu et motus est de numero illox q̃ difficillime sē cognitōis et sua imꝑfectōe. ideo et ratio tēporis est difficilis cognitōis. imo supaddit aliqd sup essentia ipius motus licz in re sit motus. Ideo aresto. quarto huius ponit aliq̃s ꝓprietates tēporis q̃ facilius ipm intelligere faciūt Prima ꝯditio siue ꝓprietas. Tēpus est continuū q; vna ꝑs succedit post aliā z ꝯtinue fluit ex alia. exquo in re est motus. Secūda ꝓprietas. in tēpore assignamus minimū. s. q̃ ad numeꝝ. q; binari⁹ vt due hore est minimum tēpus z nō fm magnitudinē. Tēpus em̄ put est mensura fm mentē aresto relicā est finitū ideo non daṫ maximū fm magnitudinē: exquo est numer⁹ z maximus numerus nō daṫ. iij. phisicoꝝ. Tercia. Tempus scz put est mē sura nō est velox neq; tardū est autē longū et breue. q; cū sit duratio successiua z cū hoc mēsura ipm nō est velox vel tardū sed longum z breue. Unde fm morales philosophos delectatio facit tēpus breue. tristicia vero longū. Quarta. Eox̄ que simul sunt est idem tēpus in nūero. id ē eadem mēsura i duratione. Quinta. Idem tēpus potest pluries reuerti scz in specie. vt in quolibet anno redit ver estas autumn⁹ hyems. et in quolibet die redit hora prima et tercia tc. Sexta et vltima. Sicut tēpore mensuratur mot⁹ ita etiam econtra ꝑ motū mensuramus tēpus. Illa vero ꝓprietas diffusi⁹ vi debitur in questione sequenti.

Notãdũ secũdo ꝓ intellectu diffinitõis q sicut ꝑus t poste
rius fm sitũ conueniũt magnitudini. ita fm duratõnem cõueniũt tpi t mo
tui. Sicut em̃ nõ est possibile q oẽs ptes magnitudinis sint simul in eodẽ
loco q: fieret penetratio coꝛpoꝛ. ita nõ esset possibile q oẽs ptes motꝰ sint
simul scz ꝓ eodẽ tpe cum hoc repugnet ipi successiõi. Quia g̃ tẽpus ẽ men
sura motus et fm oẽs gẽres mensurat motũ. s. cõtdiu durauit. et cũ ptes ipi
nõ possint esse sit ꝓ vno instanti sequit necessario q tẽpꝰ est mẽsura ipi mo
tus fm ptes ꝑiores et posteꝛiores. scz in ipo motu. Et cum tẽpus sit q̃ntitas
ꝯtinua fm Aresto. in ꝑdicamentis. et q̃ntitas ꝯtinua nõ mensuret nisi sub
ratõe q̃ntitatis discrete scz ꝓ partẽ post partẽ sequit q tẽpus est mẽsura nu
meralis. vel numerus id ẽ mẽsura ipius motus facta ab ania discernẽte inẽ
partes ꝑiores et posteꝛiores ipi motus. Ideo tpus dꝛ numerꝰ scz discretus
ꝓ ipam aiam intellectiuã. Vnde tpus inquatũ est mẽsura depẽdet ab ipa
aia. Et licz nõ sp actualiter aia inter ptes motus cuiuslibet discernat. tñ ap
ta nata est discernere. q: noia t verba in diffinitõib⁹ posita importãt aptitu
dinem fm Boetiũ. t sic tempꝰ est mẽsura cuiuslibet motus actualꝫ vel apti
tudinalis. Quib⁹ ꝓmissis dcz diffinitio tpis sic intelligi. Tẽpus est nũerꝰ
id ẽ mensura ipius motus fm ꝑiꝰ et posteꝛiꝰ. id ẽ fm ptes ꝑiores t posteꝛi
ores in ipo motu. h̃ est. Tẽpus est mẽsura siue discretio aie discernẽtis inter
ptes ꝑiores t posteꝛiores ipius motus.

Respondeꝛ ad questionẽ. diffinitio fm intellectũ ꝓdictus
est sufficiens et bona. Probat auto. aꝛest. in hoc q̃rto dicẽtis. Cum aũt ꝑiꝰ
t posteꝛius est tũc dicimus tẽpus: hoc em̃ est tẽpus numerus motus fm ꝑiꝰ
t posteꝛiꝰ. Et ꝓmentator sup hec ꝛba dicit. Tẽpus est numeratũ ꝑioꝛũ et
posteꝛioꝛ existentiũ in motu. Rõe ptz ꝑ ꝓditões bone diffinitõis

Arguitur ꝓmo, tempus est motus vt questiõe ꝓcedenti ꝓ
batũ est. igitur non est mẽsura ipius motus. q: alꝫs idem mẽsuraret seipm.
imo idem esset ens in aia et ens extra aiam. discretio em̃ et mẽsura est i aia
motus ꝛo est ens reale fm oẽs. Respondeꝛ q tpus ꝓut est tpus siue mẽsu
ra motus. id ẽ qñ capit formaliter tũc est ens in aia t ab aia depẽdet vt pa
rebit questione vltima huiꝰ q̃rti. et sic nõ est motus sicut ꝓbat argumentuꝫ
t questio ꝓcedens. hoc aũt modo hic diffinit. In re autẽ vel fundamentali
ter est motus diurnus ꝓncipaliter qui licz etiã mẽsurat omnes motus infe
ꝛioꝛes tamẽ inquantũ mensurat tpus est hec ratio discretiua et mensurati
ua eius ab anima ꝓncipaliter dependet

Arguitur secũdo, si tẽpus est numerus tũc aut est numerus
quo numeramꝰ qõ est falsũ. q: dicit Aꝛest. in textu. Tẽpus est numerꝰ qõ
numeraꝫ et nõ quo numeramꝰ. g̃ est numerus numeratus. t illud etiã ẽ fal
sum. q: alꝫs binarius vt duo boues esset tẽpus qõ est impossibile. q: sp tẽ
pus est accidens. Respondeꝛ ꝓmo ꝓprie loquendo tẽpus nõ est essentialiter
numerus. scz vnũ dno tria q̃tuoꝛ. necꝫ numeratus necꝫ q̃ numeramꝰ. quia
qñ anima discernit inter ptes motus nõ discernit q̃t sint. sed q̃diu durauerint. et ꝓ cõsequẽs totus motus. Sed dicit numerus q: habz ratõem nũe
ri exquo quelibet mẽsura habet ratõez numeri in hoc q mensurat ptez post
partem. Vnde ꝓprie tẽpus nõ est numerꝰ par necꝫ impar. q: ille sunt passio
nes numeri ꝓprie dicti. Sed ab aresto. dꝛ q tempus est numerus quod

numerat q est motus q fm suas ptes ꝓres et posteriores discernit ab ania
t inc̃tum talis non est numerus quo numeramus.

Arguit tercio. Tempus mensurat omnes partes motus si
mul. ergo nō fm pr⁹ t posteri⁹. Ancedens patet. q oēs ptes mot⁹ sunt simꝫ
in suo subiecto quod est ꝑmanens: eq̃ motus est extensus ad extensionē sui
subiecti. Itez si tēpus est mensura t ens in ania tunc nō est sensibile cōmune
quod est ꝓtra Aresto. in textu dicentē: sentiēdo motū sentim⁹ t tēpus. t in ō
sensu t sensato. Omne anial habēs memoriā ꝓcipit tēpus. Rndet ad ꝑmuz
q tēpus dr mēsura ptium mot⁹ id est successionis quaꝝ vna succedit alteri.

Respōdet ad secundū q tēpus inc̃tum est motus est sensibile. non aūt in
c̃tum est mensura vel inc̃tum accipit formaliter. Ita soluant autoritates
iam adducte vna cū ipsa rōne. Quia ergo tēp⁹ est mēsura motus: est dubiū
an mēsuret aliquē motū solū vel oēm. Et Arest. in capō sexto eandē q̃stiōez
ꝑ vtrisq; suis gradib⁹ disputat vtrā patebit. Ideo querit ꝓsequenter

Questio XIII

Vtz tempus mensuret quē/

libet motū. Pro q̃ est sciendū Primo q mensurare est quantitatē ꝑpus dubi
am ꝑ quātitatē notam fieri cognitā. Vel sic: est animā discernere inter ptes
quātitatiꝫ quāte sint vel q̃ diu durent. Mensura ꝙo est q̃ntum notum ꝑ qō
notificat quantū ignotū. Ex hijs patet Primo q sola ania mēsurat sicut so
lum aia nūerat. q: discernere est actus aie intellectiue. Scōo sequit q mēsu/
rare ꝓprie ꝙuenit quantitati ꝙtinue sicut nūerare q̃ntitati discrete. Est tñ ve
rum q q̃ntitas ꝙtinua nō mensurat nisi sub rōne quātitatiꝫ discrete: licet mē
sura nō sit quātitatiꝫ discrete ꝓprie sed numeratio. tempus em̃ mediante du/
ratione mēsurat motū: que duratio ab alia discerni nō pōt nisi fm suas ptes
correspōdentes gradib⁹ ipsi⁹ mot⁹. Tercio patet q mēsure due sunt ꝙditiones.
Prima. Omnis mēsura debet esse notior suo mēsurato. t illa habet .iij. t. r.
metha. Scita em̃ t cognita lōgitudine vlne ꝑ applicationē ipsi⁹ ad lōgitu/
dinē pānj ꝑ vlne replicationē etiam tandē cognoscit lōgitudo panni siue sua
quantitas. Secunda ꝓprietas siue conditio. Mensura t mēsuratum debēt
esse eiusdem rationis, t hoc habet .xij. metha. Ista aūt ꝓpositio nō debet in/
telligi de re q̃ mensurat t de re q̃ mēsurat. quia ita esset falsa: eq̃ vlna t pan/
nus sunt diuersaꝝ specieꝝ. Itē tēpus ꝑut est mēsura ab ania discreta t mo/
tus qui mensurat etiam sunt diuersaꝝ specieꝝ: cum tēpus sit ens in anima t
mensura ens extra aiam. Sed debet sic intelligi: ratio mēsure t ratio mēsu/
rati debēt esse eiusdez rōnis id est denominationis siue speciei. vt vlna non est
mensura panni quia lignum vel ferrum: sed sub ratione longitudinis. et pā/
nus non est mensuratū quia est ex lana: sed sub ratione quantitatis t longi/
tudinis. Vnde ratio vlne t ratio panni quia mensurat sunt eiusdem speciei
et denominationis. quia sub ratione longitudinis vlna mensurat. t sub ra/
tione longitudinis pannus mensurat. Itez tempus ꝑut est mensura mot⁹
mensurat motum t motus etiam mensurat sub ratione durationis. imo tē
pus non mensurat etiam res ꝑmanentes nisi sub ratione durationis. vt in
sequenti questione clarius patebit. Quantum ergo ad ꝓpositus spectat: mo
dus mensurandi est duplex scz Per mensuram extrinsecā. vt q̃ mensura ap
plicat ad partes mensurati sicut vlna ad pannum et palma ad vlnā tē. Alij

Mensurare

mensura

Mensure due sūt
ꝙditiones

Modꝰ mēsurādi q
duꝑ

us modus mensurandi est p mensurā intrinsecam. et hoc duplicit̄r. Primo vt ptes mensurāt totū. Secūdo t illud est ad ꝓpositū: p ꝓportionalē diuisionem mēsure ad mensuratū id est p correspondentiā partiū mensure ad ptes mēsurati. vt tēpus ō: mēsurare motū: q; qlibet ps tpis correspōdet vni partiū mot⁹. Vnde breuiter elicit modus q̄ tēpus mensurat motū. Et est ille: Ponamus q̄ fiat motus localis p vnā totā horam: tūc mēsurans scz anima ꝑsiderata ꝑma pte hore t pariter pncipio ipsius motus: ita etiā ꝑsiderata vltima pte hore t fine ipsius motus discernit inter partes ipsi⁹ mot⁹ scz q̄s diu durauerint. t quia vna ps motus successit ꝓtinue post aliam: necessario ista discernēdo compat illas partes ad ptes tpis siue hore. et cum tēpus motus sit finitū in fine hore t nō vltra: ꝓcludit q̄ iste mot⁹ durauit ad vnā horā.

Hijs premissis respondet ad dubium. Tempus mensurat actu vel aptitudine oēm motū. Probat auctoritate Arest. qui hanc pdictam questionē mouet t eam affirmat. Et ratio quā adducit est illa. quia omnis motus est t fit in tpe. igit̄ tēpus oēm motū mensurat. tenet ꝓsequētia. q; tēpus est mensura motus. vt patet per diffinitionē tpis quā cōmentator exponit: dicēs. mot⁹ id est cuiuslibet motus. Immo dicit Arest. q̄ mot⁹ augmentationis t alt̄ t nō solū motus localis mensurant tpe. Item cōmētator. iij. huius Essentiale est tpi nūerare t mensurare motū. Alia ratio: temp⁹ mensurat motū mediante ipsa duratione. sed cuz nihil ꝓprie duret nisi successiue aliter t aliter se habeat: et illud est ꝓprie ipsius motus. ergo tempus est mensura cuiuslibet motus. Cuius aūt pncipaliter et an solū ipsius motus tēpus sit mensura: dicet̄ in secūdo notabili sequēt̄ questionis.

Arguit̄ primo et ratione ipsius Arest. in vltima parte huius tractat⁹. Tempus nō est mensura cuiuslibet mot⁹. q; tūc sequeret̄ q̄ plura essent tēpora q̄ō est falsum: etq̄ sicut se habet nūerus ad equalia nūerabilia ita se habet tēpus ad motus equales. sed idem est numerus decez hoīm et decē canū. ergo idē est tēpus motuuz eq̄lium. Q; aūt plura essent tēpora patet: q; possibile est duo mobilia simul moueri. Respōdet q̄ Aresto. nō probat oppositū pdicte q̄stioni sed solū arguit. sua aūt ratio non ꝓcludit q; tempus simul t semel potest mensurare plures motus.

Arguit̄ secundo. Si tempus esset mēsura cuiuslibet motus tunc vnus mot⁹ non mensuraret alū quod est falsuz. q; frequenter pactiones t labores mensuram⁹ motū. vt ponat̄ q̄ q̄s diu petr⁹ leget tā diu ego resumā. t q̄s diu ego resumā tā diu plato scribat. t sic vn⁹ motus mēsurat alū t non tēpus. Preterea dicit hic Arest. Non solū tpe metimur motū sed etiā motus metit̄ tēpus. t p ꝓsequs idē mēsurat t mēsurat. Rūdet q̄ tēp⁹ est mēsura pncipaliter mot⁹ diurni q̄ principaliter p suam durationē oēs mot⁹ inferiores mēsurat. Vñ licz vn⁹ mot⁹ mēsuret alterū: tñ non mēsurat in q̄ntū est mot⁹ sed q; tā diu durat. et sic breuiter mot⁹ in q̄ntum mēsurat capit naturaz et essentiā ipsi⁹ tpis. Est em̄ tēpus ꝑter durationē nihil ꝓprie. t nō est inconueniēs q̄ idē mēsuret t mēsuret: diuersimode tñ. Immo idē mēsurat seipm. vt duratio mot⁹ pmi mobilis ipm motū mensurat t duratio successiua est motus in re.

Arguit̄ tercio. Tēpus sequit̄ motū, iij, h⁹. sed mēsura debet esse por mēsurato. g̃ tēpus nō est mēsura. Item cū tēp⁹ in q̄ntum mēsura habet

esse in alia: sunt multi motus q̄ nō mensurant. vt motus pisciū in mari ⁊ motus pugnax inter feras vbi nullus intellect⁹ ꝑpe est. igit tēpus nō est cuiuslibet motus mensura. Respōdet q̄ ois mēsura est prior id est notior mēsurato vt supra patuit. ⁊ sic tēpus est pri⁹ ⁊ posteri⁹ diuersimode. Ad secundū dicit q̄ licet tēpus actualiter nō oēs motus mēsuret vt ꝓbat argumentū: tn̄ aptū natū est mēsurare. Et sic ꝯcludit tēp⁹ pōt mēsurare duratiōē cuiuslibet mot⁹. Quia aūt Arest. in capl̄o q̄rto huius tercij tractat⁹ ꝓbat q̄ tēpus sit mēsura non solum ipsi⁹ motus sed etiam quietis ⁊ rep. q̄ non mouent sue quiescibilium. Idcirco queritur consequenter

Questio xiiii

Vtrum quies mēsuretur tē

Quies ꝓprie

pore. Primo notandū q̄ quies capit dupl̄r. Primo ꝯcretiue ꝓ re quiescente. ⁊ est res que actu nō mouet localiter apta nata moueri. vt lapis in pariete. Quiescere ꝙ est rē actu nō moueri: nata⁊ tn̄ moueri scz motu locali. q̄ nihil est fm mētē Arest. q̄n actu moueat aliq̄ specie mot⁹ ꝑter intelligentias. q̄ de motu locali est intelligēdū. Vl̄n dat aliq̄d q̄d neq; q̄escat neq; mouet vt ꝑ⁹ motor. nō em̄ q̄escit q: apt⁹ natus esset moueri qđ est falsum: cū opposita habeant fieri circa idē successiue fm Arest. in postpdicamētis ⁊ in thopicis. Inq̄ puatiue em̄ opposita dat medium vt inter cecū ⁊ vidēs: q̄escere ⁊ moueri. Secundo q̄es capit abstractiue ⁊ dupl̄r. Primo positiue ꝙ dispositiōe siue q̄litate sub q̄ mobile q̄escit an̄ vel post motum. vt nigredo dr̄ q̄es tabule ⁊ albedo parietis. ita nō capit in ꝓposito sed in q̄nto phisicoꝝ vbi dicet de q̄ete. Secō capit puatiue ⁊ est puatio mot⁹ in subiecto qđ aptū natū est moueri. Et ita nō capit in ꝓposito: cū nihil sit. vt patuit. j. phisi. de puationib⁹. non ens aūt nō potest mensurari tpe fm Arest. hic in textu. Vnde antichrist⁹ ⁊ adam nō sunt in tempore neq; mensurant tpe.

Quies ꝓprie

abstractiue

positiue

puatiue

Notandū secūdo q̄ ꝑmo ꝙ se ⁊ ꝑncipaliter siue ꝓprie tēpus nihil mēsurat nisi ipm motū. vt habet ex ei⁹ diffinitiōe. Tēpus est nūer⁹ motus tc. ⁊ lat⁹ in q̄stiōe ꝓcedēti. Alias ꝙ res mēsurat solū ꝙ accidēs ⁊ i cōparatione ad motū siue suā durationē. Vl̄n res ꝑmanentes ⁊ q̄escētes tēp⁹ nō mēsurat nisi q: ꝓtinue trāsmutant ⁊ successiue durāt. Hec aūt est ratio mot⁹. q̄ tēp⁹ q̄cq̄d mēsurat mēsurat i ordine ad durationē siue motū. Idcirco sicut mot⁹ ꝙ se mēsurat tpe: ita ꝙ se est in tpe. ⁊ sicut res alie a motu ꝙ accidēs mēsurant tpe: ita ꝙ accidēs sunt i tpe. Quia fm Arest. hic rē esse i tpe est rē mēsurari tpe. Rē aūt mēsurari tpe est ipsaz excedi a tpe. Vl̄n res q̄ sp̄ sunt. i. etne fm Arest. nō mēsurant tpe. Res q̄ mēsurat tpe duobꝫ modis. Prio ꝙ se q̄ videlicet hꝫ ptes successiuas ptibꝫ tpis correspōdētes. Secō mō ꝙ accidēs q̄ videlicet durat cū duratiōe tpis. Prio mō solus ⁊ ois mot⁹ mēsurat tpe. sed secō mō res generabiles ⁊ corruptibiles mēsurant tpe. Vt ꝛo clar⁹ ꝓdicta intelligantur. Est sciēdū q̄ fm Arest. hic i textu duo requrunt ad hoc q̄ aliq̄d sit i tpe ꝓprie. Primū vt tēp⁹ ipm ꝓtinet. sicut i sibi loc⁹ ꝓtinet ⁊ circūdat locatū fm q̄ aliquid patiat a tpe id est q̄ cadat sub trāsmutatiōe. oia cū tpe senescūt. Vnde infert Arestō. q̄ tēp⁹ sit causa corruptionis id est lapsus tpis res corrūpunt. vt lapsu tpis nos senescim⁹ ⁊ morimur. vñ est causa corruptōis ꝙ accidēs. Licz mot⁹ celi ꝙ se sit causa generatiōis ⁊ corruptiōis: tn̄ in q̄tum sic est causa non est tēpus. Idcirco res que ꝓtinue transmutant sunt in tpe ꝓprie. q: q̄cq̄ sunt ⁊ q̄n q̄ nō sunt, ⁊ sic a tpe excedunt ⁊ ꝓtinentur.

Res mēsurat tpe duobꝫ modis ꝓmo

Ad hoc q̄ aliq̄d sit in tpe duo requr̄

Notandum tercio q̄ fm mentem Aresto. hic Esse in tem-
pore dr dupliciter. Primo est rem mensurari tpe. t illud est ꝓpie esse in tem-
2° pore. Scō t improprie est esse qñ tempus est. isto modo res indiuisibiles t
eterne sunt in tēpore psenti q̄a sunt quando tēpus psens est. Esse tñ in tēpore
fm eundē hic equiuoce dr. Primo est esse partē ipsi⁹. vt instans est in hora:
hora in die: dies in hebdomada: septimana in mense: mēsis in anno. Scō
esse in tpe est qñ esse alicui⁹ rei mensurat tpe vt oē transmutabile. Tercio q̄a
mensurat adequate terminis ipsi⁹ tpis vt solus mot⁹. Patet ḡ q̄ ois res ali-
quo modo est in tpe. Proprijssime motus est in tpe. deinde ꝓpie generabile
t corruptibile. deinde res ꝑmanēs t q̄escēs. postea idiuisibile improprie. Im-
proprijssime ꝙ eternū.

Respondet ad questionem. Quies id est res quiescens men
surat tpe. Probat auctoritate Aresto. hic in textu dicentis. Cm̄ aūt tempus
est mensuratio quietis erit quietis metrū id est mensura fm accidens. Est er
go tēpus mensura motus ꝑ se t q̄tz fm accidens: qm̄ res q̄escens habet du-
rationē ꝑ accidens: ex⁹ actu non habet successionē. potest tñ habere aliud et
aliud esse respectu alio⁹ motuū t mutationē que ꝑ se mensurant tpe. Ra-
tione Arest. Quies est in tpe t excedit a tpe. igit mēsurat tpe. q: esse in tēpo-
re est rem mensurari tpe. ꝑ tempus etiam cognoscit cū ꝙ diu aliquid ꝙuet mo
tu et quiescat.

Arguit primo. Tempus non est mensura quietis. quia dif
finitio tpis est in oppositū Tēpus est numer⁹ motus ꝛc. alis idem esset men-
sura oppositor⁹ scz mot⁹ t q̄tz q̄d est falsum. q: mēsura et mēsuratū debent
esse eiusdē rationis. vij. t. p. metha. sed quies t mot⁹ sunt diuersa ꝓ rationū. er
go ꝛc. Respondet q̄ ꝓmo t ꝓncipaliter tēpus mensurat motum. t hoc vult
diffinitio tpis. sed alias res scz q̄escētes mēsurat ꝑ cōparationē ad motū. pro-
pterea Arest. in isto quarto capitulo dicit q̄ q̄cunq̄ non mouent neq̄ quie-
scunt non sunt in tpe scz ꝓprie. Ad aliud aūt dr q̄ ratio mēsure et mēsurati
sunt eiusdem denominationis t speciei. vt supra clarius aptum est. non aūt mē
surans et ipsum mensuratum.

Arguit secundo. Quicquid est in tempore etiaz est in motu
q: idē sunt. sed quies nō est in motu. q: sunt opposita q̄ꝓ vnū non est in alio.
q: alis q̄es mouerē q̄ō est impossibile. Rndet q̄ q̄es est in tpe cōmēsuratiue
et similiter in motu: nō aūt inhesiue vt ꝓbat argumentū fm Arest. iij. phisi.
In q̄cunq̄ est motus illud necessario mouet. et in q̄cunq̄ est quies illud ne-
cessario non mouet sed quiescit.

Arguit vltimo. Non ens non est in tempore. sed quies est
non ens quia est ꝙuatio. sed ꝙuationes nihil sunt vt patet. j. phisicoꝝ. Resp ō
detur q̄ quies hic capit ꝑ re q̄escente ꝓcretiue. Vltimo de tēpore queritur

Questio XV

Vtrū tempus dependeat ab

ania intellectiua. Vel sic Vtrū tēpus sit in nra potestate. Pro quo aniad-
uertendū est q̄ Arest. in vltimo capitulo huius quarti mouet talē q̄stionem
Vtrum tempus possit esse ꝑter animā id est anima non existente. Et ratio-
nes adducit pro vtrisq̄ partibus que infra patebunt. Ideo querit primo ti-

tulus: si nulla ania intellectiua esset an etiam nullus tẽpus esset. Secundus
so titulus differt a pmo q: psupponit tempus depẽdere ab aia nostra. Vñ
qrit An in cõmuni modo loquẽdi possim⁹ vti tpe psenti ad bñplacitũ nost⁹
In psenti ergo Primo solvenk aliq̃ ab Aresto. hic posita. Scdo respondebi
tur ad pmũ quesitũ. z Tercio dabik conclusio ad secundum quesitorum.

Quo ad pmũ est dubiũ tale: quõ tẽpus potest esse causa corruptiõis cum
fit ens in ania qõ nõ agit in rẽ extrinsecaz. Respõdek quia motus celi p se est
causa corruptionis z generationis. sed quia tẽpus fundak in motu. iij. phisi
cor. ergo tẽpus etiam est causa corruptionis ad minus p accidẽs. Vñ dici
tur vulgo: tẽpus te iubet mori: et tpe inducik ipsa senectꝰ. Secundũ dubi
um Quõ tẽpus sit vbiq̃: cum sit motꝰ primi mobilis qui est inbesiue in ce
lo z non vbiq̃. Respondek q̃ tẽpus quia est duratio successiua dr esse vbiq̃
in terra celo z mari sm Arest. erq̃ ois res que sub tpe cadit durat z non du
rat nisi p tẽpus. Tercũ Utr̃ idẽ sit tẽpus oim. Respondek q̃ idem est tem
pus vniuersale etiã in nũero oim rer simul existentiũ. q: eadem duratio: licz
nõ eqlis. q: vna res diutius durat alia. Et illud volut quarta ꝓprietas tpis
supradicta. Quartũ: quõ pot saluari vbum Arest. hic dicẽs. q̃ idem nunc
sit in toto tpe in re z solũ est aliud rõne: cum tũ tẽpus sit successiuũ z impossi
bile sit vnam ptem tpis semp durare. et implicat ꝯtradictionẽ. Respõdek q̃
mens Arest. fuit: idez mobile pot corresp̃dere toti tpi z cuilibet sue parti. et
ita capit nunc. p mobili qd corresponder ipsi instãti siue nunc. als vba Are
sto. non possunt saluari nisi q̃ idem nunc sez in specie est in toto tpe. Vltrum
aũt tẽpus cõponak ex ipsis nũc indiuisibilib⁹ contra mentẽ Arest. vel nõ: vi
debik forte in sexto Phisicor.

Pro secundo est pmittendum q̃ volens ognoscere ratio
nem z qditatẽ tpis: tria habet cõsiderare. Primo: tẽpus nunc̃ est sine mo
tu et motus nunc̃ est sine tpe actuali siue aptitudinali. Vnde tẽpus sequit
motum. iij. huius. z fundak in motu: imo est in re motꝰ vt supra ꝓbatum est.

Secundo in tpe est cõsideranda ipsa duratio successiua videlicet q: res du
rant. ꝑ durationẽ durant. sed impossibile est durationẽ esse sine successiõe sal
tem ꝓprie. Et istis duobus modis tẽpus dr capi materialiter siue fundamẽ
taliter. Tercio in tpe est ꝯsideranda ipsa mensura sez partium motus por
et posteriorꝭ incipientiũ z desinentiũ. Hec aũt mensura est discreta et circũ
uoluta p animã intellectiuam. Vnde hec est ratio formalis ipsius tpis q̃ tem
pus inc̃tum tẽpus est numerus siue mensura sez discreta ab ania inter ptes
motus. Sit ergo hec

Conclusio prima Tempus inc̃tum tempus dependet ab
ania. Ista ꝯclusio patet auctoritate Arest. in hoc qrto. capto vltimo. et auc
ritate cõmentatoris. Si tollis aiam tollis et tẽpus. Idẽ. Tempus est de nu
mero eor que complenk ab anima. Idem. Actualitas tpis est ab aia. Vñ
Arest. Impossibile tẽpus est esse ania si non sit. Ratiõe ꝓbak Arest. in tertio
Si nulla aia est tunc nullũ numerans est: erq̃ nihil aptum natum est nume
rare nisi ania. sed si nullum numerans esset: nullus numerabile esset. sed nul
lum numerabile potest esse absc̃ numero. ergo si nullus numerus esset: nul
lum tempus esset. Et vltimo infert. Si nulla anima esset nullus tempꝰ esset
ergo tempus est numerus motus. Item tempus est mensura discreta ab
ania intellectiua inter ptes ipsius motꝰ. ergo si aia nõ esset: tẽpus non esset.

quia discretio non potest fieri nisi ab ania intellectiua que hic capit large pro omni illo quod natum est intelligere. Est tñ verꝝ q tempus inc̄tum est motus siue duratio successiua potest esse p̄ter aniam t intellectū. q: motus primi mobilis etiam oib hominib dormientib non cessaret. imo esset insanus dicere q motus primi mobilis dependeret ab ania nostra. Unde Arest. pro ista pte ponit talē rationē Possibile est motū esse in q̄ est prius t posterius sine ania. sed ille motus est tēpus. Itez si nulla ania esset: adhuc esset velox t tardus motus. sed velox t tardus diffinit unꝝ p tēpus. ergo tēpus inc̄tus motꝰ nō dependet ab aia nostra. Unde ꝯclusiue tēpus formaliter ab aia dep̄det materialiter vo nō. Et p hoc ꝑsoluunt fere oia argumēta in oppositū facta.

Pro tercio est notandum q due notabiles sunt de illo opiniones An possimus vti tpe pro bñplacito nostro vel non. Una dicit q nullo modo tēpus saltem vniuersale possit esse in potestate nostra. quia tale tēpus est motus celi siue duratio successiua q̄ semp est et vbiq̄. Res em̄ durāt siue anima esset siue non. Unde cum ꝑsens nunc siue instās qō ꝓmutat ꝓteritū tēpus cum futuro ꝓmue fluit unū post aliud: imo est impossibile vt aliq̄ qua copula ꝑsentis tpis possit significare p̄cise illud instans. q: anteq̄ subiectum talis ꝓpositionis est, platum p̄terierunt infinita instātia. ergo nō possumus vti tpe p voluntate nostra. Alia vo est opinio q si cōmunis modus loquendi debet saluari: necesse est q vtamur tpe ꝑsenti p voluntate nostra. Et ꝓmo Ista ꝓpositio saluatoris Hoc est em̄ corpus meū: nō posset saluari in ꝓsecratione hostie siue corpis dñici nisi ꝟbum est importaret tempus ꝓsens t ꝑsens nunc fm voluntatē sacerdotis ꝓferentis hec verba: qm̄ vnꝰ ꝓfert verba citor: alter citius: alius tardius. Un̄ anteq̄ pnomē hoc ꝓferret transiuissent infinita nunc. Ideo asserunt oēs catholici t orthodoxe fidei cultores q verbum est importat tempus tā diu sacerdos p̄dicta ꝟba ꝓferat: ita q vltimū instans non esse p̄dicto ꝟ verboꝝ sit ꝓmum instans esse corpis dominī Item nulla ꝓpositio vera de ꝑsenti posset ꝓferri ex eadem ratione. ideo vtimur p̄senti nūc, p volūtate nostra. sic q verba de ꝑsenti ex impositione t certificatione importāt nobis tēpus ꝑsens longus vel breue. t de hoc est aliq̄d dictū tercio huius ibi Utrum motus localis sit. Pro concordia vo harum opinionum ponitur talis

Conclusio secunda. Tempus presens inc̄tum ab anima dependet ponit ad voluntatē loquentis t disputantis. Sed tempus ꝑsens inc̄tum est motꝰ celi siue duratio successiua nō potest esse in voluntate nostra Prima pars patet q: tempus inc̄tum tempus dependet ab ania nostra vt supra ꝓbatur. si ergo dependet ab ania nostra: possumus verbis ꝑsentis tpis vti, p tpe ꝑsenti quod mēsuret nobis ꝑsens longū vel breue. alīs ois ars oblitterica esset frustra. Immo ois disputatio. Et rediret opinio heraclitī dicentis nos nullum verum posse ꝓferre vnde nihil amplius loqui voluit. Et ratione patet supra adducta. Secūda ps patet ratione prime opinionis que etiam prima opinio ꝓcederet q aliquod tēpus particulare esset in potestate nostra. vt cursus sortis ꝛc.

Arguit contra primam conclusionem. Tempus non dep̄det ab ania. quia etiam nulla ania existēte adhuc in motu esset prius t posterius que sunt ratio temporis: t nihilominus motus celi non cessaret qui est tempus. Respondet q totū argumetū verum ꝓbat sez q tempus non dep̄

deat ab aīa nostra inc̄tus est motus siue duratio successiua sed solū inc̄tus est mensura ꝛc̄.

Arguit. Multi fiunt motus circa quos nulla ania aduertit. vt pugna inter feras in siluis durans sepe ad horā vel duas. ergo si tempus dependeret ab ania isti motus non fierent in tēpore q̄d est falsum. Respondet q̄ isti motus vel similes fiunt in tpe. ꝛ licet actu nulla anima aniaduertat et p̄ p̄sequens non possint isti motus mensurari actu: tm̄ tēpus est mē sura actualis vel aptitudinalis.

Arguit. Etiam si nulla anima esset adhuc essent instātia in tempore ꝛ tēpus p̄sens p̄teritū ꝛ futurū: ꝛ ista tēpora mensurarent oēs motꝰ quia partes cuiuslibet motus realiter ꝛ in veritate correspondent preterito futuro p̄senti tpi ꝛ ipsis instantib⁹ in tpe. Respondet q̄ licet ptes motus anima non existente correspondeant ptibus ipsius durationis successiue q̄ tēpus materialiter est: non tm̄ correspondent ipsi mēsure fm durationez: q̄m talis mensura est ab anima discreta.

Arguit contra secundam cōclusionem, fm nostrū affirmare vel negare nihil sequit mutatum in re ad extra. ergo si imaginemur totum diem p̄ die p̄senti, p̄terea non sequitur q̄ ita sit: q̄m dicit Arest. iij. huiꝰ. Nihil habemus de tempore nisi p̄sens nunc. ergo cōclusio quo ad p̄mā partez est solū imaginaria. sed credere imaginationi est inconueniens. iij. phi. Respondet breuiter q̄ argumentū p̄cedit de tpe si capitur materialiter, p̄ motu et etiam istud concedit secunda pars conclusionis. Immo tempus inc̄tum tempus cum sit ens in anima cadit sub imaginatione que potest esse rerum que sunt: que possunt esse: vel que sunt impossibilia: rēs autem imaginatio est rez que sunt, igit̄ ꝛc̄.

Finit liber quartus Phisicoꝝ.
Sequit liber quintus.

Transmutatur autē trās

mutatū ome tē. Iste liber ānt⁹ phisicoꝝ ar estotel' tractat de diuisiõe motus in suas ptes subiectiuas. id ē species. Et to tus liber diuisus ē in tres tractatus. In q̄ꝝ ꝓmo agit de diui sione motus. Scõs de vnitate ipius motus. Tera⁹ de ꝓprietat⁹ motuum. Premittit tñ aliqua in ꝓncipio. et Primo aliquid põt moueri triplicit'. s. p accidẽs. p se z p se ꝓmo. Itē etiã aliqd̄ est mouens triplicit'. de q̄ latius a ꝓncipio septimi phisicoꝝ. Secundo enumerat ea que ad motũ ꝯcurrunt. scz moues: mobile: tẽpus. terminus a q̄ et ad quẽ. Tercio philosophũ na turalẽ oportet ꝯsiderare in hac sciẽtia debitis q̄ motui accidũt z mutationi ẽm se z p accidẽs cũ talia sint q̄si oia z infinita. Quarto ois mutatio est de q̄ dã in q̄ddã. s. de termino a q̄ in terminũ ad quẽ. Quito infert ꝯclusionẽ ta lẽ. Solũ tres sunt species mutatõnis. Una q̄ est de subiecto in subiectum. Alia q̄ est de nõ subiecto in subiectũ. Altera q̄ est de subiecto ī nõ subiectũ Et p subiectũ intelligit terminũ a quo vel ad quẽ positiuũ siue vt in textu exponit affirmatiuũ. p non subiectũ vero ꝓpriũ. Probat aũt ꝓdictã con clusionẽ. q: ois mutatio aut est ire ꝓria. et habeñ ꝓma species. aut inẽ ꝓtra dictoria z habeñ alie due. Mutatio eñ que est de nõ subiecto in non subie ctum nulla est. Sexto infert q̄ generatio nõ sit mot⁹. Septimo q̄ corruptio nõ sit motus. z rationes videbunt infra. Ultimo q̄ ois motus est de positi uo in positiuũ. siue de subiecto in subiectũ. z tantũ de capitulo ꝓmo. Sup q̄ queritur primo.

Questio I

Vtrũ generatio et corruptio

sint species motus. Notandũ ꝓmo. licz motus accipiaꝫ multiplicit' vt est visum. iij. phisicoꝝ circa diffinitoem motus. in ꝓposito scz vt in ānto phisi coꝝ. Motus est mutatio successiua q̄ est de affirmato in affirmatũ. id ē de termino positiuo a quo in terminũ ad quẽ positiuũ vel acq̄situũ. z sic sũt so lũ tres species motus immediate. s. in q̄litate. vt alteratio. in q̄ntitate vt au gmẽtatio diminutio. in vbi vt mot⁹ local'. Species ꝯo mediate sunt mlte Sunt aliq̄ innotate actu. aliq̄ ꝯo notate. Vnde Arest. in capitulo scõ dic̄ q motus ẽm quãtitatẽ est solum notatus in suis speciebꝰ. s. augmẽtatiõe et diminutiõe. sicut etiã motus localis nõ habz uo men ꝓmue. Species vero alteratõis sunt frigefactio calefactio humefactio nigrefactio albefactio. et sic de aliis. Species motus localis sunt motus sursum: mot⁹ deorsũ: mot⁹ circularis. motus curu⁹: motus ad latus. et sic de aliis.

Notandũ secũdo q̄ aliqui insistentes ꝓsenti textui dixerũt generatiõem nullo modo esse motũ. imo q̄ fieret in nõ tpe asserẽtes q̄ arest. licz posuerit in postꝓdicamẽtis generatiõem et corruptiõem esse species mo tus tñ eo tpe fuit iuuenis z in libris phisicoꝝ ꝓsertim hic ī ānto illud retra ctauerit. Ideo est vna opinio dicens q̄ generatio substãtialis fit in instãti. z ꝓbat auctoritate ꝓmentatoris. vj. hui⁹ dicẽtis. Trãsmutatio que est in sub stantia est in nõ tẽpore. sed omnis motus debz esse successiu⁹. iij. hui⁹. Ideꝫ. Finis trãsmutatõnis est indiuisibil'. et sic generatio est indiuisibil'. ergo fit ī instanti. Itẽ omnis forma est indiuisibil' ẽm auctorem scz ꝓncipiorũ. sed ge

neratio est forma. q; est suus termin⁹ ad quem qui est forma substantial'. q̄
nia dicit. iij. phisico⁊. Motus est ō essentia sui termini ad quē. De hac etiā
opinione videt esse cōmentator. vj. phisico⁊ dicens. Etiā declaratū est q; fi
nis trāsmutatōis est indiuisibil'. Et intelligo p transmutationē illud cuius
finis est generatio et corruptio que nō diuidunt fm magis et minus. z sub
dit. Et ideo generatio z corruptio nō sunt mot⁹ neq; existunt p se sed sequū
tur motū. Alia vero est opinio nō ita innitēs solis auctoritatib⁹ sed magis ex
perientijs et ratōib⁹ a quib⁹ phia naturalis exordiū sumpsit dicēs. q; gene
ratio et corruptio sint mutatōes successiue. Probat auctoritate aresto. iij. phi
sico⁊ q̄ ponit illas inter species mot⁹. Itē cōmentator. vij. phisico⁊. genera
tio z corruptio sunt motus. Itē q̄cūd est tardū vel velox sapit naturā mot⁹
z sunt differētie ipius motus. sed ois generatio z corruptio sunt veloces vl
tarde. vij. hui⁹. Ratōe. pbat z experientia tali. Nam videmus ignem genera
ri in stramib⁹ successiue et nō in instanti. z ibi nihil generat cū forma substan
tialis ignis. Alia ratōe. quicquid acquirit cū resistentia acquirit cū successi
one. sed illud q̄ generat acquirit cū resistentia ex quo omne q̄ generatur a
suo cōtrario generat. j. cel. imo ex quo generatio vnius est corruptio alteri⁹
j. de generatōe. necesse ē q; forma p̄cedens sue corruptōi resistat. sed vbi ē re
sistentia ibi necessario est successio. Itē generatōes et corruptōes sunt natu
rales fm oēs. sed fm cōmentatorē nullū agens cui⁹ substātia est in tpe agit
in instanti. igit nulla generatio pōt esse instantanea. Item actus actuoni
fiunt in subiecto pdispōsito. j. de generatōe. sed in oīi generatōe substātali
p̄cedit alteratio. ibidē. Ergo sicut alteratio fit successiue parit ipa genera
tio. quoniā p alteratōem forma substātial' introducit in materiā p̄mā. Itez
habitib⁹ p̄sentib⁹ in materia cessat motus. j. de genera. z illud nō pōt alit in
telligi q̄ de ipa generatōe saltē p̄prie. sed si cessat motus necesse est q; forma
substantialis successiue introducat. Sed ad primā auctoritatē cōmentatoris
respondet q; q̄ ad nostrū sensum nō percipimus generatōem substantialē ni
si res iam sit totaliter genita. et illud apud nos est tēpus imperceptibile. q̄m
vulgus nō dicit nisi totū cōpositū generari vt totū asinū. ergo sic loquit cō
mentator. Ad hoc aūt q; forma sit indiuisibilis est dicendū q; forma substā
tialis z accidental' est indiuisibilis. s. in ptes diuersaz rationū. alias ē falsum
q; forme brutales sunt extēse ad extensionē sui subiecti. z p consequns sūt etiā
diuisibiles. Ergo generatio et corruptio sunt mutatōes successiue. In ppo
sito ergo debz generatio z corruptio capi p generatōe et corruptōe substāti
ali. q; de generatōe accidentali nō esset dubiū q̄n sit motus vt in q̄nto. cum
alteratio sit generatio accidental'. imo impossibile est aliquē motū fieri sine
generatione accidentali. vt patz inductiue.

Respondet ad questionē. generatio et corruptio nō sunt mot⁹
vt in q̄nto. dicz sint motus vt in tercio. siue capiēdo motū p mutatōe succes
siua. Prima pars patz auto. aresto. expsse in textu hic dicētis. Haz aūt mu
tationū q̄ sunt fm generatōem et corruptōem nō sunt mot⁹. et illō glosat cō
mentator dicēs. Hoc intelligendū est de generatōe subēsit⁹ de corruptione
substātiali. Prima ratio aresti. quod nō est illud nō pōt moueri. sed q̄ gene
rat nō est. ergo illud q̄ generat nō mouet. z vltra. ergo generatio nō ē mo
tus. Secūda ratio. illud quod mouet est in loco. sed illud quod generat nō
est in loco. q; quod generat nō est. igitur generatio nō est motus. Q; corru

ptio non sit motus sic pbat. Omnis motus contrariat motui aut ḡeti. sed corruptio nō contrariat motui quia nō generatōi. exquo generatio non est motus. igitur corruptio nō est motus. Alia ratio Aresto. Sola mutatio q̄ est de subiecto in subiectū siue de affirmato in affirmatū est motus. quia solum tres sunt mutatōes vt supra patuit. sed cū mutatio que est de subiecto in non subiectū scz corruptio nō sit motus. neq; mutatio de nō subiecto in subiectū scz generatio. ergo motus est solū de subiecto in subiectū. et p consequens generatio z corruptio nō sunt motus stricte. Secūda ꝓ pars cōclusionis ꝓbat p opinionem secundā.

Arguitur primo, generatio est motus in ānto quia fit ɔ positiuo in positiuū. exquo fit de forma in formā que sunt res positiue. ergo. Respondet q̄ licet generatio fiat inter duas formas substātiales sīt corruptio tm vna earū semp corrumpit. z sic nō habet rationē positiui et subiecti sed ꝑuatiui.

Arguitur secundo, generatio nullo modo est motus, pbat p rationē Aresto. Illud quod generat nō est. igit nō mouet. ergo generatio nō est motus. Respondet q̄ ratio aresto. plus est ꝑsuasiua q̄ demōstratiua. imo locus a casib⁹ ad cōiugata intelligit in ꝑdicatōibus essentialib⁹ et ꝑdicatiuis. Vnde in simili nō sequit. Petrus mouet ergo petr⁹ est motus. motus nō mouet vel alterat. igit motus nō est motus vel alteratio

Arguit, generatio est motus similiter corruptio, q̄ aresto, i tercio phisicoꝝ z in postpdicamētis ponit sex species motus inf q̄s etiam ponit generatōem z corruptōem. Respondet q̄ in illis locis aresto. loquit large de motu vicz, put est mutatio successiua. aliꝰ autē hic in quinto fit mētio de motu vt supra visū est sufficiēter. Ideo in hoc primo capitulo ɔcludit q̄ generatio et corruptio nō sunt motus. exquo omnis motus est de affirmato in affirmatū. In secūdo vero capitulo declarat ad que ꝑdicamenta sit p se motus. exquo antea dixit q̄ termin⁹ ad quē ipm motū denominat. z postea ɔcludit. q̄ solū tres sunt motus. s. in qualitate in q̄ntitate z in vbi. iō vero ordine ꝓtractat ad que ꝑdicamēta sit p se motꝰ. Et vltimo ponit istā ɔclusionem Solū ad tria ꝑdicamēta est p se motus. Vnde querit

Questio II

Vtrū solū ad tria ꝓdicamē

ta sit p se motus. Vbi notandū primo Exā terminus ad quem extrinsecus et immediatus denoiat totū motum fm arestotelē. ānto buiꝰ. z. iij. phisicoꝝ. vt maio: quātitas augmētationē. albedo albefactōem. caliditas calefactōem ⁊c. ideo q̄ a fine oia sunt denominānda. ij. de aia. Propter ea merito motus debz reponi ad ꝑdicamentū z denoiari ad illud vel aliud ꝑdicamētum ratōe sui termini ad quē extrinseci z imediati. Ille ꝙ terminus dicit extrinsecus et immediatꝰ qui semp p talem motū totalem et solū p talez acquiritur vt caliditas calefactōis sicz etiā acquirat p motū localem. s. quando motus est confricatiuus. nō tm sp. q̄ multi sunt motus locales q̄ nō calefaciūt. vt leuatio manus. motus celi. neq; solū sed etiā p calefactōem acquirit.

sed p calefactōem semper et solū ꝓducit ꝛ p se ꝓducit caliditas. Vñ motꝰ localis cōfricatiuus solū calefacit p accidens In ꝓposito vo ꝓdicamentum non capit ꝑ ꝓdicamēto logicali de q̄bus disputat veteriſta: sed de ꝓdicamēto phisicali scz qō est res significata formaliter p terminū alicuꝰ ꝓdicamēti. quia ꝓdicamētū logicale subordinat et correspondet ꝓdicamēto phisicali. scientia em̄ naturalis nō est scientia terminoꝝ sicut logica sed reꝝ. Hoc tñ verum est q̄ nō est possibile etiā de ꝓdicamētis phisicalib⁹ loq̄ nisi p terminos res ipas imediate significantes q̄m res ad disputatōz ferri nō possunt ideo terminis vtimur ꝓ rebus .ꝓmo elencoꝝ. Logicus vero siue veteriſta licz etiam p terminos loquat: nō tamē nude ipos ꝯsiderant vt plerīq̄ quos ydeaticos siue reales appellamus falsenobis ꝛ veritati impingūt. neq̄ ipi rem ipam ad ꝓdicamenta reponūt vt alij eis ascribūt. Esset em̄ nihil insanius nudū terminū sine suo significato ad ꝓdicamentū locare. sicut multo insanius esset si res realis ad ꝓdicamenta reponerent. vt realis bos in stabulo sortis. et realis asinus in stabulo molitoris. Propterea nō insequoꝝ eos qui hic aresto. tele terminaliter siue nominaliter exponūt cū nō fuerit mēs sua vt clare in textu suo patet.

Notādū secūdo q̄ ille motus p se est ad aliquod ꝓdicamētum cuius terminꝰ immediatꝰ et extrinsecus ad quē realis significat p rationē formalem alicuꝰ ꝓdicamenti. vt frigefactio est motus per se ad qualitatem. quia p frigefactōem semp acquirit frigiditas et per se solum. frigiditas autē est in qualitate. Item augmentatio siue diminutio est motus ad quantitatē. quia p ipam semp acquirit quantitas maioꝝ vel minoꝝ. et solus p ipam p se. Ille vero motus est ad ꝓdicamentū p accidens. cuius terminꝰ immediatus et extrinsecus ad quem nō est aliquid illius ꝓdicamenti fm eam rationem formalē. id est cuius terminus ad quem talē motum denominās immediatus soluz habet nomen alterius ꝓdicamenti mediate siue p accidens. quia scz non semp et solum per talem motū acquirit. Exemplum. alteratio est per se ad qualitatē. quia impossibile est fieri alteratōem ꝓpter dictam nisi p eam acquiratur qualitas que totam alteratōnem denominat vt humefactōnem vt humiditas .vel sanatōnem vt sanitas ꝛc. Licz ergo humiditas sit patiens .caliditas agens. et per conseqns alteratio deberet esse in actione vel passione cum per eā sit acquisitū agens vel patiens tamē hoc est solum mediate et p accidens. quia caliditas est agens sine alteratōe precedente. vt in igne. Vnde alteratio licz p se sit solum ad qualitatē: tamē p accidens potest esse etiā ad alia ꝓdicamenta. scz relatōem quantitatem actionem passionem ꝛc. Ita etiam est declarandū de alijs motibus. Et motus in ꝓposito debet capi vt in quinto. ꝓout solum tres habeat species. Ergo licet Aresto. iij. phisicoꝝ ponat motū ad quatuoꝝ ꝓdicamenta .vt generationē corruptōnem ad substantiā. alteratōnem ad qualitatē. augmentationem diminutōnem ad quantitatē. motū localem ad vbi: tamē ibi Aristoteles accipit motum large. Vnde dicit cōmētatoꝝ. Necesse est motū q̄ est ad substantiā numerari in genere substantie

Cōclusio. solū ad tria ꝓdicamēta est p se motꝰ .qz alteratio ad qualitatē. motus localis ad vbi. augmentatio diminutio ad quantitatem. Probat auctoritate aresto. in ij q̄nto sic dicētis. Si ergo predicamenta

diuisa sunt substantia ⁊ qntitate ⁊ qlitate qñ vbi ⁊ aliud aliqd ⁊ facere ⁊ pa⁊ ti: necesse est tres esse motus ⁊ quantitat⁊ ⁊ qlitat⁊ ⁊ sm locū. Ratio Aresto. est talis. In illis pdicament⁊ est motus in qb⁹ est ꝓtrarietas. sed in trib⁹ pdi cts solū est ꝓtrarietas. g̃ tc. Q⁹ aūt ad substantiā nō sit mot⁹ ꝓbat specialiter sic. q: ois mot⁹ est de ꝓtrario in ꝓtrariū. sed substantie nihil est ꝓtrarium igit. Q⁹ in ad aliquid nō sit p se motus sic ꝓbat (⁊ potest hec ratio etiā applicari ad alia pdicamenta in qb⁹ non est p se mot⁹) In illo pdicamento nō est p se mot⁹ qđ potest acqri in aliqua re sine motu eiusdē. Sed relatio pōt acqri sine motu ipsius rei. vt si sortes esset albus plato qui albificat fit ei similis vñ in sorte acqrit relatio sine suo motu. Itez Sortes est mihi sinister tunc si ad aliud latus vadā fit dexter vnde in eo acqrit dextreitas sine suo motu q̃ est relatio. Q⁹ aūt ad actionē ⁊ passionē nō sit p se mot⁹ sic ꝓbat. Nulli⁹ motus est motus nec⁹ generatiōis generatio. sed actio et passio sunt motus. ergo ad actionē et passionē nō est p se motus. Dato ꝛ ꝓbat multiplici rōne q̃ infra patebūt in qstione Vtrū motus sit motus tc.

Arguit primo. Prime due rationes Aresti non concludūt

Sc⁹ In illis pdicamentis est p se motus in qb⁹ est ꝓtrarietas: q: quātitati nihil est ꝓtrariū sm Arest. in pdicamēt⁹. Ire dicit ibidē. Inest aūt relatiōi cōtrarietas. ergo nulla ea⁹ ꝓcludit. Rndet ꝑmo q ꝓtrarietas hic capit nō ꝓprie. q: sic in sola qualitate esset ꝓtrarietas. sed capit ꝑ repugnātia aliquoꝝ termioꝝ a quo ⁊ ad quē positiuoꝝ: inter q̃s potest esse mutatio successiua facta in subiecto existente hoc aliqd in actu. ⁊ sic solū reperit in pdictis trib⁹ pdicamēt⁹. q: in generatione ⁊ corruptione subiectū nō est hoc aliqd in actu id est totū cōpositū sed materia ꝑma. Sed ad aliud dr q Aresto. in pdicamento relationis nō loquit sm opinionē ꝓpriā.

Arguit secundo. In ad aliquid est motus per se. Probatur

Assimilatio est motus ⁊ est in ad aliqd. Item sanatio est p se motus. v. Phi sico ꝛ. sed sanitas est in ad aliqd. vij. phisico ꝛ. g̃ in ad aliqd est mot⁹ p se. Respondet ad ꝑmū. Assimilatio qua Petrus fit similis sorti in albedine est motus ⁊ solū p accidēs ad aliqd: qm̃ p motū albefactiōis acqrit immediate albedo que est qlitas: postea p accidēs sequit assimilatio. Ad aliud dr q ad aliquid hic capit stricte ꝓut habet rationē fȝmalē distinctam ꝓtra alia predicamenta. sed sanitas est ad aliqd large. imo quelibet res mundi est ad aliquid large: ex quo idem ⁊ diuersum sunt sue differentie immediate. sed ois res est eadem respectu sui ipsius ⁊ diuersa respectu aliorum. vnde sic esset verum q ad aliquid sit per se motus.

Arguit tercio. Motus sm cōmentatorē est in pdicamento

passionis. igit et iā oēs sue species. q: gen⁹ ⁊ species debēt reponi ad idē pdicamentū. Respondet ꝑmo q Arest. hic ꝓncipaliter nō disputat in qb⁹ pdicamētis sint ipsi mot⁹ sed ad q̃ sint id est q̃ termini ad quē q̃ in diuersis sunt pdicamentis p mot⁹ p se ⁊ immediate acqrunt. Scōo dr q mot⁹ in ꝓprium est successio est in passione q: recipit successiue in mobili. sed recipe est pati. sed hic considerant ipsi motus nō ꝓut sunt successiones: q: de illis argumentū vez ꝓbaret. sed ꝓut cōsiderant ad suos terminos ad quos q̃ ipsos motus denominant. Vñ patet q male dicūt isti q̃ motū appellāt in pdicamento p se cui⁹ termin⁹ immediat⁹ ⁊ intrinsec⁹ est aliqd illi⁹ pdicamēti. q: termini intrinseci mot⁹ sunt ꝑma ⁊ vltima pars successionis q̃ semp est in passione quia recipit.

Arguitur vltimo. Ad petrū est motus localis, et petrus ē substantia. igit ad substantiā est p se motus. Respondet q ad petrum non est p se motus. quia petrus non est terminus immediatus p talem motum acquisitus talē motū denominās. ergo. Unde patet q solū ad tria p̄dicta p̄dicamenta est p se motus. licz p accidens possit esse ad plura. Et rō aristotelis que hoc probat est sufficiens. s. q in illis solū reperitur contrarietas. et quia ois motus est de ōrio in ōtrariū sequit q solū ad tria p̄dicamenta est p se motus. Sup qua ratōe mouet talis questio

Questio III

Utrum omnis motus sit de ōrario in contrariū

Notandū primo q motus accipit vt in ānto sicut supra est visum. Cōtrarietas ꝓo capit p repugnātia termino p inter ās potest esse mutatio successiua facta in subiecto existēte h̄ aliq̄d in actu vt termin⁹ a q̄ z ad quē augmētatōis est maior et minor q̄ntitas que in ꝓposito ōriant. Ita etiā repiditas et caliditas intēsa sunt termini alteratōis et hic ōtrariātur. vnde ōtrarietas in p̄senti capit large. Et sic patet q q̄stio tantū querit. Utrum omnis motus sit de termino a quo in terminū ad quē q̄ termi ōriantur. id ē. an termini a quo et ad quē motus vt in ānto sint cōtrarij large. quia nō possunt simul et semel idē denominare sed successiue.

Contrarietas ea

Respondet ad questionē. Omnis motus finitus est de contrario in contrariū. id ē cuiuslibet motus termini extrinseci a quo z ad quē sunt cōtrarij. Probat auctoritate aresto. hic in textu q̄ hanc ꝯclusionē exposuit. Ratōe. pbat inductiue. q: extā tres solū sunt species motus. Augmētatio est de minore q̄ntitate ad maiorē. diminutio ecōtra. sed maior z minor q̄ntitas hic contrariant. Alteratio est de q̄litate ōtraria vel media in q̄litatem contrariā sed ille ōtriant. Motus localis est de loco ad locū. vt a sursum ad deorsum qui loci ōtriant admodum large. vt ꝑm Arest. hic alibefactio sepe est de minus albo ad magis albū. sed minus et magis albus large ōtriant. Unde dicit. Omnis motus est de ōrio in contrariū simpliciter aut quodāmodo. id ē large.

Arguitur primo. motus celi circularis est ab eodem ad idem viij. phisicoꝝ. sed idem nō contrariat sibi ꝑpt. g nō ois motus est de ōrio in contrariū. Rndet q totus motus celi ꝑm mentē arest. nō est de ōrio in contrariū q: est eternus et p conseqns nō habet terminū a q̄ z ad quē. q: alias esset finitus. z ideo in ꝯclusiōe addit finitus. sed alias quelibz circulatio partialis scz de die in diē est de contrario in cōtrariū. q: alius est p̄ctus orientis. alius occidentis. imo p̄ctus vbi sol hodie oritur nō est ille p̄ctus vbi cras oriet̄. z sic terminus a quo et ad quem contriant. Aresto. ꝓo loquit ꝑm vulgum siue sensum. q: vir aliter p̄cipimus

Arguitur secundo. Termini intrinseci motus etiaz sunt cōtrarij. scz vltima z ꝑma pars successiōis. q: nō possunt simul et semel idē denominare sed successiue. Respondet q termini intrinseci nulli⁹ motus sunt ōtrarij etiā in ꝓposito cū sint eiusdē ratōis totalit. alias albedo tabule z albedo mense essent contrarie si ratio ꝑcederet. Et licz ꝑma et vltima pars motus nō possunt simul idē denotare tū h̄ nō est rō. sue essentie. sed q: non

possunt simul esse, p eodē tpe. q: qñ vna pars motus generat rūc alia co:rūpitur. et ideo cōtrarietas in ꝓposito habet locū in pmanentib⁹, alias nūc bore ꝑme et nunc hore secunde essent contrarie.

Arguitur tercio, Contrarietas est maxima differētia, r, meo thaphisice, sed terminus a quo et ad quē nō maxime differūt. ⁊ min⁹ albū ⁊ magis albū: tepiditas et caliditas. igit ⁊c. Respondet q illa auctoritas et sil'es debent intelligi de contrarietate ꝓprie dicta, qualiter nō accipit in ꝓposito. Unde nunq̄ ꝓprie termini motus ⁊trariant nisi forte in alteratōe. Ergo ⁊clusiue patz q: ois motus est large de cōtrario in contrariū. Quia autē Aresto. postea cōparat motus adinuicē. q videlicz sint ⁊trarij. Cōcludens in tractatu tercio q illi motus sunt ⁊trarij q sunt de terminis ⁊trarijs. etiaz ideo motus dicunt ⁊trarij q: sunt de terminis ⁊trarijs in terminos ⁊rios. Propterea qstio seqns mouet post p̄dictam ꝓpter eaz̄ conuenientiā. Utrū de queritur.

Questio mi

Utrum ideo motus sint cō-

trarij q: sunt de terminis ⁊trarijs. Notandum est breuiter q qstio locat de terminis motuū extrinsecis. q: prima et vltima ps successiois que dicunt termini intrinseci ipius mot⁹ nō sapiūt naturā contrarioꝝ aliquo mō. vt supra, pbatū est in argumēto scdo. Et mens aresto. fuit de speciebus mot⁹ ⁊trarijs. vt albefactio et nigrefactio ⁊trariant. sil'r calefactio et frigefactio. ⁊rez augmētatio diminutio mot⁹ localis sursum et motus deorsum. sunt em de terminis q̄ qbus ⁊trarijs ad terminos ad qs ⁊rios. ideo in genere ⁊trarietatis motuū illi motus ꝓprie et pfecte ⁊trariant. q̄ꝝ termini a q̄ sunt ⁊trarij. ⁊ etiā termini ad quē. vt augmētatio et diminutio: calefactio ⁊ frigefactio. liter etiā ex quo motus capit suā denominatōem a termino ad quē nō req̄rit ⁊trarietas terminoꝝ a quo. Sz ad hoc q motus sint cōtrarij sufficit q eorum termini ad quē extrinseci sint cōtrarij. Unde albefactio et nigrefactio a fusco sunt motus ⁊trarij ⁊ nō habent eundē terminū a q̄. s. fuscū. Similiter calefactio ⁊ frigefactio a tepiditate.

Respondet ad questionē, motus ex eo dicuntur et sunt cōtrarij. q: sunt ad terminos ad qs cōtrarios. Probat auto. aresti. in tractatu tercio dicēs. Relinquit autē q est in cōtraria ex contrarijs ⁊c. Nōe tali. terminus ad quē denotat ipm motū. iij. et. v. phisicoꝝ. ergo termini ad qs duoꝝ motuū ⁊trarij denomināt ipos motus ⁊trarios. Alia nōe et inductiue patz de oib⁹ speciebus motuū ⁊trarijs. vt iam supra patuit.

Arguitur primo, si ideo motus essent cōtrarij q: sunt ō terminis ⁊trarijs tunc duo mot⁹ in celo essent ⁊trarij. s. ab oriēte i occidens. et motus ab occidēte in oriēs. et p ꝓseqns esset ⁊trarietas i celo ꝑ aresto. j. celi Rñdet q mot⁹ diurn⁹ et ꝓpri⁹ sperax sūt ꝓrij. vt pbat argumētū. sz i celo nō est ꝓrietas. i. resistētia. vl ꝓrietas ꝓprie dicta inē q̄litates contrarias

Arguitur secūdo, frigefactio et calefactio ad tepiditatē sūt mot⁹ ꝓrij ⁊ nō habēt eūdē terminū ad quē. s. tepiditatē. q̄ etiā req̄rit ꝓrietas terminoꝝ a qb⁹. Rñdet calefactio si nō terminat ad caliditatē nō meret di si calefactio sz potius repefactio. Ideo dicit breuiter q p̄dicti duo mot⁹ di

cuntur due repefactões. exq̃ termin⁹ ad quē est repiditas ꝛ nõ ꝓtrariant.

Arguitur vltimo, vnus motus nõ contrariat alteri, exquo motus q̃libꝫ est ipa successio. vt ꝓbat. iij. phisicoꝝ. ſꝫ vna successio nõ ꝓriat alteri. neq; termini a q̃ et ad quē successionũ ꝓriant cũ sint eiusdem rationis cũ tota successiõe. g̃. Rñdet q̃ arest. nõ vult q̃ditas vni⁹ motus sit ꝓtraria q̃ditati alteri⁹ motus vt ꝓbat argumentũ. ſꝫ qꝛ terminus ad quē extrinsecus denotat motũ. ideo etiã denotat vnũ motũ ꝓtrariũ alteri. et sic ꝓtrarietas motuũ nõ attendit penes intrinseitatẽ motuũ ſꝫ suos termios ad q̃s.

Questio V

Vtꝛ motus sit motus et generatõis generatio.

Hec q̃stio mouet sup rõe aresto. q̃ in tractatu ꝑmo ꝓbauit q̃ ad actõem ꝛ passionẽ nõ sit mot⁹. qꝛ alias motus eẽt motus ꝛ generatõis essꝫ generatio. qõ arest. ipꝛobat. Jõ q̃rit an ipe motus sit motus.

Notandum ꝑmo q̃ fm Aresto, tractatu ꝑmo hui⁹ quinti ꝑma pars q̃stiõis potest habere duplicẽ sensum. Primus. Vtrũ mot⁹ sit motus. id ẽ. an vn⁹ motus sit subiectũ alteri⁹ mot⁹. sic q̃ mot⁹ recipet in se inhesiue aliũ motũ. ꝛ ille sensus nõ ẽ ad ꝓpositũ sed ẽ falsus. qꝛ alias accidẽs essꝫ est accidẽs ꝑ Arest. iij. metha. Scõs sensus ẽ. vtꝛ mot⁹ sit mot⁹ id ẽ an vn⁹ mot⁹ sit termin⁹ ad quē extrinsec⁹ alterius motus. et sic intelligit q̃stio. Vñ tantũ q̃rit an vn⁹ mot⁹ totaꝛ sit termin⁹ ad quē extrinsec⁹ ipm motũ denominãs. sicut supꝛa dictũ ẽ q̃ termin⁹ ad quē totũ motũ denotat. Arest. autẽ ipꝛobat vtrũq; sensũ. Primũ sic. qꝛ mot⁹ nõ ẽ de genere subiectoꝝ. Jtez si vnus motus recipet in se inhesiue aliũ motũ tũc mouereꝯ ꝛ etiã q̃sceret qõ est ipossibile. qꝛ fm ꝓmẽtatorẽ illud qõ mouet põt aliq̃n ĩ se recipe q̃rem. ꝛ sic vnũ oppositoꝝ recipet ĩ se alterꝝ. Ptꝛ g̃ q̃ mot⁹ accipit stricte vt i q̃nto. qꝛ nemo dubitat q̃n mot⁹ mouet exq̃ generat ꝛ corꝛupit. igit mouet a specie ad gen⁹. Jta eodẽ mõ vna generatio nõ põt esse subiectũ alteri⁹ generatõis ex eadẽ cã. Scõm sensũ etiã ipꝛobat vt circa ꝓclusiõez ponet. Põt tñ q̃stio etiã hẽ a' iũ sensũ quē arest. nõ posuit. ſ. vtꝛ vn⁹ mot⁹ sit ps a' iꝰ mot⁹. ꝛ vna generatio sit pars alteri⁹ generatõis. Et ad illõ rñdet sic. vn⁹ mot⁹ totaꝛ nũq; est ps alteri⁹. qꝛ alias nõ essꝫ totaꝛ exq̃ esset ps alteri⁹. Partiaꝛ ꝛo motus est pars totiꝰ sui mot⁹. vt clare ad sensum patet.

Conclusio fm mentem Arest. vnus motus nunq; est terminus ad quē extrinsec⁹ alĩ⁹ mot⁹ ipm motũ denominãs. neq; generatõis ẽ generatio. Probat autoꝛ. arest. hic dicẽs. Neq; agẽtis neq; patiẽtis neq; coꝝ qõ mouet aut mouẽtis est mot⁹. ꝛ ponit ꝓcretũ ꝑ abstracto. vt sit sensus. neq; actõis neq; passiõis aut etiã ipius motus est motus. Et ꝓbat hoc multis rõibꝫ. Prima. si motus essꝫ motus tũc idẽ essꝫ motũ et nõ motũ. qõ ẽ impossibile. imo idẽ mouereꝯ et q̃sceret. Probat qꝛ qñ mobile ẽ in termio ad quē tũc cessat mot⁹. et mobile motũ ẽ. sed si terminus ad quē essꝫ mot⁹ tunc mobile nõ essꝫ motũ ſꝫ mouereꝯ. Scda rõ. si sic tũc ĩ motibꝫ ꝛ generatõnibꝫ essꝫ ꝓcessus in infinitũ. qꝛ nõ essꝫ maioꝛ ratio cur vn⁹ motꝰ hꝫet vnũ motum ꝑ termino ad quē et nõ ille aliũ. Pro tercia rõe ſupponit duo. Primo quando res generat tũc non æst. Secũdo qñ res generat tũc generatio est. Si ergo generatõnis esset generatio tunc ꝓ eodem tempoꝛe generatio esset ꝛ

non esset. qđ est impossibile. Probat q: qñ generatio est tūc res que generatur nō est. et cū generatio sit terminus generatōis vt diceret aduersari⁹ tūc res que generat necessario esset. z sic res generaret z esset genita. generatio esset z nō esset. p eodem tpe. Alia ratio. oīm qđ generat habz materiā. sed generatio nō habet materiā igit generatio nō generat. et p cōsequns generationis nō est generatio. Et sup hiis habz istis rationib⁹ mouet q̄stio sequens. Alia ratio terminus extrinsec⁹ ipius motus est res pmanens. sed motus nō est res pmanens. igit. Patet ḡ error eoz qui dicūt q motus sit su⁹ termin⁹ ad quē. q: est manifeste contra Aresto. in ꝓposito.

Sed diceres. tamē vnus mot⁹ terminat aliū motū, ergo vn⁹ motus est terminus alteri⁹ motus. Antecedens patet multis exēplis. Primū quia alteratio est ꝓpf generationē. et generatio est finis et termin⁹ alterationis. j. de genera. Scōm vnus mot⁹ sepe ordinat ad alium z alter istū terminat. Terciū. motū localem sepe termiat calefactio. vt patz in cursoribus. Quartū. i motu reflexionis vnus motus terminat reliquū. Quintū. febricitans iuit ad solē et fit san⁹. ibi sanatio termiat calefactōem et calefactio motum localē. Sextū. pter⁹ mouet localit ad ignē vt calefiat. ibi calefactio terminat motū localē. Septimū omnē generatōem termiat corruptio z e conuerso. q: generatio vni⁹ est corruptio alterius. z sic de multis aliis. Rñdet q vnus motus termiat aliū vt pbāt iste et silēs rōes. sed hoc nō est ꝯclusio nec. q: ꝯclusio dicit q vnus mot⁹ nō sit termin⁹ extrinsec⁹ ad quem. id ē gra cuius pmus motus sit ipm motū denominās. vnus em motus nunq̄ denomiat alterū. qđ tñ est ipius termini ad quē. Vnde dixit cōmentator. q̄nto huius: Impossibile ē q generatio habeat generatōem z corruptio corruptōem

Arguitur. motus est generatio, igitur motus mouet. vltra motus mouet igit motus est motus. Antecedēs patz ꝑ diffinitōem ꝓmentatoris. Motus est generatio ptis post ptē. Rñdet q motus nō mouet vt i q̄nto. q: nō alterat augmentat diminuitur neq̄ mouet localiter. licz large vt in tercio moueatur.

Arguitur. motus mouet. ergo motus est motus, antecedēs patet. sortes calefactus et currēs mouet localiter. et tal calefactio etiā mouetur. imo etiā mot⁹ local. q: est in sorte. sed motus nobis mouent oia que i nobis sunt. ij. thopicoz. Rñdet q calefactio in sorte nō mouet nisi p accidens. neq̄ sibi ineſt motus. q: accidens esset accidens. Ad auctoritate vero dicit q intelligit de illis q̄ insunt nobis inhesiue z sunt pmanentia. sz mot⁹ ē puz successiuū. Vñ ptz q ipius mot⁹ nō est motus sicut neq̄ actōis est motus. neq̄ actōis est actio ex eisdem rationibus supradictis.

Questio VI

Vtruz generatio generetur.

Notandū primo q generatio capit hic ꝑ generatiōe substantiali. et sic q̄ritur de generatōe ita etiā potest q̄ri de aliis speciebus motus. vt scz Vtrum alteratio alteret. Vtrum augmentatio augmentet. Vtrum corruptio corrumpat. Vtrū motus moueat. q: in omnib⁹ istis est par ratio et idē iudiciū. Quō aūt res successiua incipiat vt desinat generet et corrumpat patet res pmanens dicet libro sexto.

Conclusio ad mentem Aresto. Generatio non generat alia generatione ab ea distincta ⁊ ipsam terminãte. Probat autoritate Aresto. hic dictis ⁊ pbant̃ q generatio nõ generet vt patuit in rationib⁹ pdicte q̃stionis. Et ꝯmẽtatoꝝ. Impossibile est q generatio habeat generatiõem et corruptio corruptionẽ. Ratione tali. Si generatio generaret tũc generatio⁹ nis esset generatio quod est ꝓtra pdictã ꝯclusionẽ ⁊ mẽtez Arest. hic in textu oppositũ pbant̃. Antecedens patet. q: si sic tunc vna generatio esset terminus ad quẽ alteri⁹ generationis. Patet ergo ꝓtra multos q generatio non est forma substantialis que generat. q: Aresto. dixit in multz̃ locis q ista generat ⁊ tñ hic negat q generatio generet.

Arguit primo. Generatio nõ est perpetua ergo incepit. sed omne qõ incipit: incipit ꝑ generationẽ vel creationẽ. sed generatio non incipit ꝑ creationẽ: cum sit successiua. ergo generatio generat. Respondet q generatio generat seipsa ⁊ nõ alia ipsam generationẽ terminante. ⁊ illud nõ est ꝓtra ꝯclusionẽ. Et qñ Arest. dicit. ij. de gene. Idem nõ gignit seipm: ipse intelligit in genere cause efficientz̃. sed generatio generatur seipa in genere cause formalis.

Arguit secundo. Generatio vnius est corruptio alterius. ij. de generatiõe. et impossibile est corruptionẽ sine generatioe esse ⁊ econtra. vt patet inductiue. ergo adhuc vna generatio terminat aliã. et ꝑ ꝯsequens generatiõis est generatio. Respondet q hoc argumentũ tantũ querit Vtrum corruptio generet. Ad quod dr q corruptio generet: q: incipit. eius ẽ ꝯ incẽptio nõ est terminꝰ ad quẽ generationis sed potius forma substantialis vnꝰ generationis nõ est alia generatio.

Arguit vltimo. Alteratio est generatio qualitatis ⁊ ista terminat generatione substãtiali: imo alteratio fit ꝓpter generationẽ. ergo generatio est terminus ad quẽ ipsi⁹ alteratiõis que etiam est generatio. Respõdetur ꝓmo q alteratio hic nõ sit generatio. q: fit mentio de generatione substãtiali. Secundo dr q successio generatiõis nõ est terminus ad quẽ successiõis alterationis. q: argumentũ ꝓbaret vez: qm̃ impossibile est generationẽ substantialẽ fieri sine ꝓmixta alteratione. vnde totalis generatio includit ipsam alterationẽ: licet aliq̃lis alteratio partialis sit ꝓcedens ipsam generationem ista scz que disponit materiã vt sit apta ꝑ forma introducenda.

Questio vii

Vtz ad vnitatẽ motus suffi/ciat vnitas mobilis cẽporis ⁊ termini ad quem.

Notandũ ꝑ introductione ꝑsentis questionis q Aresto. in secũdo tractatu huiꝰ ãnti ꝓcipaliter tractat de vnitate ipsi⁹ motus quõ videlicet mot⁹ dicat vnus genere specie ⁊ nũero. vt infra latius. Tandẽ ꝯcludit q ad hoc vt motus sit vnus et idem in numero requirunt trria. scz q sit vnũ ⁊ idem mobile: idem cẽpus: ⁊ idem terminus ad quẽ. Pro q̃ est sciendũ q sicut idem dicat trib⁹ modis genere specie ⁊ nũero: sic etiam vnum. Illi ergo motus dicunt vnꝰ motus genere quoꝝ termi/nus ad quẽ põt significari ꝑ aliq̃d genus pdicamentale. vt omnes motꝰ locales sunt ad locum: omnes alterationes ad qualitatẽ. vnde oẽs alterationes sunt vnus motus genere. simiℓr omnes motus locales. Secundo. Illi mo/

tus dicuñ vnus motus in specie quoꝝ termini ad quem significañ per spe=
ciem specialissimā alicuius ꝓdicamenti. Vel sic: quoꝝ termini ad quez sunt
eiusdem speciei specialissime. vt oēs calefactiones: omnes nigrefactiones:
omnes motꝰ locales sursum. Tercio z ad ꝓpositū Ista motus sunt vnꝰ mo=
tus in numero q̄ habent idem mobile in numero: eundem terminū ad quez
et fiunt in eodem tempore. Vnde sicut terminus ad quem denominat mo=
tum alteri motui ꝓtariū: ita etiam denoiat ipm vnū genere specie et nūero
cum alio motu. licet semp duo motus sint vnus genere z similr specie: tamē
nō solum nisi motus vnus in sua essentia z q̄ditate dicañ vnus nūero. Eius
ꝙ vnitas cognoscañ a posteriori ex trib⁹. scz si est in eodē mobili: si tēpus non
interrūpit: z si suus terminus ad quē est vnus. Primo ergo requirit vnitas
ipsius mobilis scz q̄ ipse motus nō habeat nisi vnū subiectū. Secūdo req̄rit
vnitas termini ad quem siue dispositionis scz quando est ad vnum terminū
ad quem. vnde si lapis cadens deorsum in medio sui motus frangeret ita q̄
vna pars lapidis caderet versus dextrum alia versus sinistruz: nō esset vnus
motus. quia hic sunt duo mobilia z duo termini ad quos. Item motus re=
flexionis non est vnus. quia habet duos terminos ad quos: scilrem loquen=
do de toto motu. Tercio requirit vnitas z identitas tpis id est continuatio
tpis scz q̄ tempus non interrūpañ. vnde si aqua calefieret z iterū frigefieret:
et tandem calefieret: non esset vna calefactio. quia calefactio non est cōtinua
ta per totum z idem tēpus. Illam ergo vnitatem motus cognoscimus per
extrinseca. scz ꝑ mobile tempus z terminū ad quem que nō sunt ꝑtes ipsius
motꝰ neq̄ de sua essentia: licet dicañ magis intrinseca motui q̄ motor z spa=
ciū siue tempus. Vnde fm Arestotelē a pncipio quinti phīsicoꝝ. quinq̄ ne=
cessario ocurrunt in omni motu. scz motor: tempus siue spaciū in quo fit mo
tus z illa dicuñ extrinseca. etiā requirit mobile: terminus ad quem siue di=
spositio sub qua mobile mouetur: et tertminus a quo. et ista dicuñ magis
intrinseca motui. Vnde cū terminus ad quē motū denoiat. iij. z. v. huius. et
ꝓtinuitas motꝰ nō pōt interrumpi nisi per tempus scz in quo mobile a mo=
tu quiescit. ideo si motus debet esse vnus z ꝓtinuus: necessario requirit vni=
tas mobilis: vnitas siue continuitas tpis: z vnitas termini ad quem. Vnō
fm Arestotelē in isto tractatu vnitas motus est ex sua continuitate. Ex quo
infert Primo. De q̄nto motus est magis cōtinuus scz sine interruptione tē=
poris: de tanto plus dicit vnus. Secundo. De quāto motus est pfectior: de
tanto plus dicit vnus. Tercio. Motus regularis magis dicit vnus q̄ irre
gularis quia est continuus. Hijs premissis

Respondetur ad questionem. Ad hoc q̄ motus sit vnus et
idem in numero tria necessario requirunt. scz vnitas mobilis: vnitas tēpo=
ris: z identitas siue vnitas termini ad quē. Probat auctoritate Arest. in capi
tulo secūdo secundi tractatus sic dicēns. Tria em sunt fm numerū circa que
dicimus motum vnum quod in quo z quando. Ratione. Illa requiruntur
ad vnitatē motus que possunt motū interrumpere z discōtinuare. sed tria ꝑ
dicta sunt huiusmodi. quia si mobile variat z multiplicat: etiam multiplica
tur motus: cum sit eius accidens. et sic duo mobilia duos efficiunt motus.
Ita etiaz si mobile ad tēpus quiescit z ad tempus mouet fit interruptio tē=
poris: ideo requirit tēporis vnitas z ꝓtinuitas. Item si duo sunt termini ad
quem necesse est duo mobilia esse nisi in motu reflexionis. z ꝑ ꝙseqns etiam

requirit vnus terminus ad quem. et ꝑdicta tria etiam sufficiunt ad vnitatem motus.

Sed diceres, Quid requirit ad hoc vt duo motꝰ sint vnus motus in specie: an sufficiat ꝙ eorum termini ad quē sint eiusdem speciei specialissime. Respondet ꝙ ꝓmo requiritur illud quod dictum est iam. Secundo requirit ꝙ in talibꝫ motibꝫ sit idem modus ꝓcedendi. z illa duo sufficiūt. omnes motus em̄ sursum per lineam rectam sunt eiusdem speciei. z sic motus naturalis z violentus sunt eiusdez speciei. vt motus ignis z lapidis sursum. Si ergo vnus esset per lineam curuam z alius per lineaz rectam: essent diuersarum speciez; ex quo non adest idem modus ꝓcedēdi. Ita etiam duo motus deorsum quoꝝz vnus est velox et alius tardus sunt eiusdem speciei. quia velox et tardum sunt differentie accidentales ipsius motus. et sic non variant speciem. viij. metha. Ex illis sequitur Primo ꝙ non requiritur vnitas mobilis ad motus eiusdem speciei. q; lapis z terra differūt specie. z tm̄ eorum motus deorsum sunt eiusdem speciei. Secūdo nō requirit vnitas motoris. quia forma ignis mouet ignem sursum z ꝓficiens mouet lapidem sursum: z tamen isti motus sunt eiusdem speciei. Ita etiam declaretur de alijs scz tempore z termino ad quem.

Arguit primo, Unitas motus non est ex vnitate mobilis: temporis: z termini ad quem. quia illa tria vt ꝓius concessum est nō sunt de essentia motus sed extrinseca in veritate. ergo motus est vnus ex sua essentia et non in respectu ad ista tria. quia ex quo motus per se est ens etiam ꝑ se est vnus. vnum em̄ et ens cōuertunt. iij. metha. Respondetur ꝓcedendo totuz ꝙ motus sit vnus ex sua essentia scz quando vna pars successionis fluit continue ab alia sine interruptione. Et ista dicit vnitas ipsius motus intrinseca essentialis siue a ꝓriori: quoniaz motus habet esse distinctum a mobili tēpore et termino ad quem. Ideo circumscriptis oibus hijs adhuc esset vnus Sed quia quidditates rerum latent nos: ex septimo metha. ideo nos cognoscimus suam vnitatem a posteriori penes vnitatem mobilis temporis z termini ad quem. et per consequens questio querit quare motus dicatur vnus et quomodo cognoscatur esse vnus. et respondetur ꝙ ex vnitate ꝓioꝝ triū.

Arguitur secundo, Etiam requiritur vnitas motoris quia Aristoteles. viij. Phisicoꝝ assignans causam quare motus ꝓiectionis nō sit vnus: dicit. ꝙ ibi sint diuersi motores. Respondetur ꝙ Aristoteles loquitur de diuersis motoribus vbi vnus succedit alterum in mouendo. diuersi enim motores simul mouentes mobile non impediunt vnitatem motus. quia motus celi est vnus: ex Aristotele. viij. phisicoꝝ. z tamē diuersi motores ipsum mouent scz coniunctus z separatus ſm cōmentatorez. xij. metha. Ita etiam sex equi trahentes nauim simul faciunt z causant vnum motum in naui si non quiescerent.

Arguit vltimo, Sufficit vnitas mobilis, quia ad numeo rationem subiecti numerat eius accidēs. ḡ si subiectū est vnū motꝰ erit vnꝰ. Item si canis deorsum cadens in medio motꝰ obiret tūc est idē mobile. ḋa eadem materia prima cui inheret motus. ergo etiā idē motus: quod falsum

videt. Respondet ad ꝓmum q̄ vez arguit quo ad vnitatē intrinsecā motus de qua supra dictū est. Secundo dr q̄ auctoritas infinitas patiat instantias si in rigore ꝟboꝝ ipsam accipimus. vnū em̄ subiectū multa habet accidētia. Ad secundū dr q̄ sit vnus mot⁹ q: est vnū subiectum cui inheret motus qui est continuus z ex sua essentia siue a priori vnus.

Questio VIII

Vtz motus cōtrarietur mo

tui z etiā quieti z vna ꝗes contrariet alteri. Aristoteles in vltimo et tercio tractatu huius ꝗnti tria ꝓncipaliter facit. Primo determinat de ꝟtrarietate motuū quō videlicz vnus mot⁹ sit ꝟtrarius alteri Concludēs q̄ sola ꝟtrarietas terminoꝝ ad quos ipsoꝝ motuū non sufficit vt mot⁹ sint contrarij. sed etiā requirit ꝟtrarietas terminoꝝ a q̄b⁹. z illud ꝓbat inductiue de speciebus ipsius motus. Illud tñ debet intelligi de speciebꝫ motuū ꝓfecte cōtrarijs. q: supra ꝓbatū est q̄ ad ꝟtrarietatē motuū requirit imo sufficit sola ꝟtrarietas terminoꝝ ad quos. vt frigefactio z calefactio fm oēs ꝟtrariant: licz sint a te pidtate q̄ est termin⁹ a q̄ amboꝝ motuū. ita etiam de multis alijs. Secūdo declarat quō motus etiā ꝟtrariet quieti et ꝗetes inter se. vt latius infra. sup istis ergo mouet ꝓesens questio. Tercio dicit q̄ in q̄libet specie ipsi⁹ motus reperitur motus naturalis z violent⁹ sup quo mouebit questio vltima illius quinti Phisicoꝝ.

Notandū primo q̄ vnus motus cōtrariat alteri id est ali

que species motus inter se sunt ꝟtrarie scz ratione suoꝝ terminoꝝ ad q̄s qui ꝟtrariant vt augmentatio z diminutio. frigefactio z calefactio. albefactio et nigrefactio. sanatio z egrefactio. mot⁹ ignis z motus eiusdem deorsum. imo motus ignis sursum z motus terre deorsum fm Arest. hic ꝟtrariant. Unō patet q̄ ꝓma ꝑs q̄stionis nō querit nisi an res que est motus sit ꝟtraria huic alteri rei q̄ est mot⁹. q: semp esset falsa: cum mot⁹ nihil sit aliud q̄ successio vt patuit. iij. Phisi. sed vna successio nō est ꝟtraria alteri. ideo mot⁹ non dicunt cōtrarij fm suā essentiā sed fm denominationē id est fm terminos ad quos ipsos denominantes.

Notandū secūdo q̄ quies in ꝓposito non capitur concreti

ue ꝓ re ꝗescēte. q: alꝫ idem esset sibi ipsi ꝟtrariū: et q̄ mobile ꝗescit sub termi

no ad quē z etiā sub termino a q̄ quieuit. Necꝫ accipit ꝓuatiue ꝓut est ca

rentia mot⁹ in subiecto apto nato moueri q: sic nihil est vñ nō ꝟtrariat alijs Sed quies accipit ꝑ dispositione sub qua mobile quiescit ante vel post mo

tū. accidentia em̄ nature ꝑmanēt. dicunt methaphorice ꝗetes: eoq̄ res q̄dā

modo sub eis ꝗescit. vt paries sub albedine. tabula sub nigredine. aq̄ sub fri

giditate. z sic de similibꝫ. Unde mens q̄stionis est: motus et dispositio sub q̄

mobile quieuit scz in termino a q̄: similr dispositio sub qua mobile quiescet post motum inter se ꝟtrariant: similiter ipse dispositiones. quia nō ꝑnt simul et semel esse in eodem subiecto sed successiue. Hec aūt est natura cōtrarioꝝ vt dispositio loci deorsum in qua lapis ꝗescit et dispositio loci sursum in qua lapis sursum ꝓiectus quiesceret sunt due quietes z inter se contrariantur. Similiter ꝗescere in termino a quo ꝟtrariat quiescere in termino ad quem. id est breuiter: terminus a quo et ad quem immediati et extrinseci sunt con

trarij.

Conclusio ad mentem Aresto. Motus non solum est contrarius alteri motui sed etiã quieti tã in termino a quo q̃ in termino ad quẽ Similiter quies in termino a quo ꝛ ḋes in termino ad quẽ ꝓtrariant. Ista ꝛclusio patet auctoritate Arest. hic dicentẽ. Cũ aũt motui nõ soluz videtur esse motus ꝓtrari⁹: verũ etiam quies. Ratione tali. Illa sunt ꝓtraria vt supra visum est q̃ nõ possunt simul ꝛ semel idẽ subiectũ scz hoc aliq̃d denominare sed successiue, sed sic est de motu ꝛ ḋete ꝛ de ḋete in termino a quo ꝛ de ḋete in termino ad quẽ. vt patz inductiue. Quomodo aũt ꝛ quare vnus mot⁹ sit cõtrarius alteri visum est supra in q̃stione q̃rta hui⁹ q̃nti Phisicoꝝ.

Arguit primo. Motus contrariatur motui ergo nõ est cõtrarius quieti. quia tm vnuz vni est contrariũ. j. celi. Respondet ꝙ Arest. ibi in primo celi intelligit de ꝓtrarietate ꝓprissime dicta que scz habet fieri inter qualitates maxime gradualiter distantes Hic ꝓ capit large. vnde octauo phisicoꝝ dr̃: Non oportet turbari ꝙ idẽ erit pluribꝫ cõtrariũ vt motus et statio. Et cõmentator ibidẽ. Non est inconueniens ꝙ idem sit pluribꝫ contrariũ diuersis modis. Est tm̃ verus cõtrarietas fm Arest. hic potior est inter mot⁹ q̃ quietes. q: magis motus est cõtrarius motui q̃ ḋeti. Vnde fm Arest. cõtrarietas quietũ est ꝓpter ꝓtrarietatẽ motuũ: imo ex contrarietate ipsoꝝ est contrarietas quietum. quia motus inter terminos contrarios sunt cõtrarij ergo etiam quietes.

Arguit secundo. Motus non contrariat quieti in termio a quo ꝛ ad quem. q: alꝫ ꝓtrariũ esset in suis contrarijs: exquo omne qđ mouetur ptim est in termino a quo ꝛ partim in termino ad quem. imo mot⁹ est medium inter suos terminos. v. huius. Respondet ꝙ mediũ bene potest cõtrariari ambobus extremis large: non aũt ꝓprie sicut ꝓbat argumentum.

Arguit tercio. Motus non cõtrariat quieti in termino ad quem. q: motus tendit ad terminũ ad quẽ. imo mobile si est mot⁹ naturalis ipsum appetit: ꝛ sic appeteret suum cõtrariũ. sed Cõtraria sunt sibi inuicem corruptiua. j. Phisicoꝝ. Respondet ꝙ mot⁹ non ꝓtriat termino ad quẽ ꝓ prie sicut ꝓbat argumentũ. sed large. Vltimo queritur

Questio ix

Vtruz in qualibet specie motus sit dabilis motus naturalis ꝛ violentus. vt generatio naturalis ꝛ violẽta. corruptio naturalis ꝛ violenta. ꝛ sic de aliꝫ speciebꝫ motus. Et sic in ꝓposito motus capitur large.

violentũ

Notandũ primo. Violentum fm Aresto. tercio ethicoꝝ̃, est cuius principiũ est ab extra. vnde dicit. Violentũ est cuius principiũ tale ab extra tale existit in quo agens vel patiens nihil confert. Ibidem. Violẽtum est id cuius ꝓncipiũ est externũ nihil conferente illo cui vis affert. Vnd applicando ad motũ. Motus dr̃ violentus qui fit a principio extrinseco passo id est mobili nõ ꝓferente vim vt motus lapidis sursum. Unde duo requirunt ad motum violentũ. Primo ꝙ fiat a principio extrinseco scz qđ nihil sit mobilis neq; pars neq; accidens conueniens ipsi forme substãtiali. Secũdo ꝙ mobile id est totum compositũ conferat vim id est habeat naturalẽ incli-

Many violent

nationem ad talem motum: ita q̄ nō resistat. z sic respectu materie p̄me nullus motus est violentus. quia ipsa est indifferens ad omnē motum z semper cōfert vim. Similiter respectu forme acq̄rende p talem motū nullus motus est violent⁹. sed solum respectu ipsius mobilis et medij: similiter forme q̄ per talem motum abijcit. Est etiam ver̄ q̄ q̄ncūq; mobile resistit motui iste est sibi violentus. vt si pluma impetuose flaret sursum: ibi motus sursum est violentus. similiter si asser magno impetu p̄cipitaret deorsum ita q̄ non tam cito descēdisset si nō fuisset p̄cipitatus: etiā motus deorsum esset violētus. Patz igitur q̄ motus alicui⁹ grauis deorsum potest esse violētus: z alicuius lenis sursum pariter. Et oppositō iste motus dicit Naturalis qui fit a p̄ncipio intrinseco scz forma substantiali sic q̄ passum nō resistat huic motui vt motus lapidis deorsum. et sic motus naturalis z violētus accipiunt̄ p̄p̄rie. et mag⁹ istos cognoscimus in motu locali q̄ in alijs motib⁹. q: in istis successionē nō p̄cipimus nisi q: terminus ad quem est p̄ductus. secus de motu locali. Secundo aūt modo accipiunt̄ imp:o p̄rie siue large vt motus naturalis dicat q̄ fit fm o:dinem causar̄ naturaliū id est qui fit tpe soluto fm ꝓsuetum cursum nature. vt generatio flor̄ in estate. generatio violar̄ in vere. generatio pomor̄ z casus eor̄undē in autumno. co:ruptio senis: est naturalis. Motus aūt violentus est q̄ fit tēpore insoluto z incōsueto vt generatio florum in hieme: co:ruptio iuuenis. Et hoc modo loquit Aresto. hic de naturali et violento: oicens illud naturale quod est fm naturaz id est fm ꝓsuetum cursum nature et illud est violentum quod est extra naturam id est p̄ter consuetum cursum nature.

Conclusio p:ima, Omnis augmentatio similiter generatio sunt naturales: sicut omnis diminutio et co:ruptio sunt violente. Alteratio ꝓo aliqua est naturalis vt frigefactio aque: aliq̄ violenta vt aque calefactio. ita motus localis est naturalis z violentus: capiendo naturale z violentum p̄mo modo. De alteratione z motu locali p se patet. similiter de augmentatione z generatiōe. q: terminus extrinsecus ad quē scz forma z similiter materia nō resistunt huic motui. Sed q̄ co:ruptio z diminutio sint violente p̄bar̄. quia terminus ad quem extrinsecus motum denomiat. v. huius. sed forma que co:rumpit vel diminuit resistit huic motui. q: omne ens mundi diligit se p̄manere z resistit ipsi non esse. igit z̄.

Conclusio secunda ad mentem Aresto. Capiendo naturale et violentum secundo modo: in qualibet specie motus reperiunt̄ motus naturales z violenti. Hec ꝓclusio est exp:esse de mente Arest. in textu qui p:obat ipsam inductiue de omnib⁹ speciēb⁹: dicens Si extra naturā sit idem qō insuetū z fm naturam idem qō naturale: tunc dant̄ generationes z co:ruptiones naturales z violente. Generatio em̄ flor̄ in estate est naturalis: in hieme aūt violenta. Co:ruptio senis est naturalis quia cōsueta. sed iuuenis violenta quia non ita consueta. Item augmentatio iuuenis est naturalis si non fit nimis repente. sed post infirmitatē est violenta. Item alteratio vt saratio in diebus creticis est violenta. sed in diebus non creticis est naturalis. Crisis em̄ est iu dicīū in quo actor scz natura accusat reum id est morbū tanq̄ inimicū z nocentem hostem: z adducit testes scz accidentia z signa. quia infirmus est pallidus z capilli sibi decidunt z nasus acuit̄. z sic de alijs. Iudex ꝓo scz medicus fm q̄ testes id est ista signa dicunt z significant fert sentē

tiam talem. quia eger bene habebit si signa salte bona apparuerint: aut male si mala sunt. Unde dies cretica talis dies iudicialis appellat in q̄ aut actor id est natura aut reus id est morbus vincet: in quo die homines raro sanant licet incipiat q̄ ibi sanitas. De motu ꝙ̄o locali res est plena expientijs.

Arguit primo, Corruptio semp est naturalis. ꝙ̄a dicit Aresto. corruptionem esse dulcem. Respondet q̄ Aresto. loquit de corruptione vbi corruptibile suam ꝓdum durauit: illa eīm est dulcis in respectu ad corruptibile quod diutius posset ꝑmanere. sicut bois iuuenis mors est violenta sed senis est naturalis in respectu.

Arguitur secundo, Perpetuus est motus, viij, phisicoꝝ. ergo nullus motus est naturalis z violentus. quia nullum violentum est ꝑpetuum. j. celi. Respondet q̄ Aresto. hic loquit de motu in nūero et non in specie. modo nullum violentum in numero est ꝑpetuū. licet ꝑpetuū sit aliq̄d violentum in specie.

Arguit vltimo, Omnis generatio est violenta, quia in oī generatione substātiali corrumpit forma p̄cedens que resistit sue corruptioni. ergo. Respondetur q̄ in omni generatione etiam concurrit motus violētus scz corruptio forme p̄cedentis. z illud, ꝓbat argumentū. Ipsa ꝙ̄o generatio non dicitur motus respectu illi⁹ forme sed respectu forme acquirende. Et conclusio habet locum de motibus horum inferioꝝ. quia in motu locali celi nullus est violentus. j. celi et mundi. Et tantum de libro quinto Phisicorum.

Finit liber quintus Phisicoꝝ.
Sequit liber sextus.

J autem est continuū

et quod tangit. Iste est liber sextus phisicoꝝ aristotelis in quo determiat de ptib⁹ integralib⁹ suis q̄ntitatis ip̄ius motus an sint diuisibiles vl indiuisibiles. ⁊ tria p̄incipaliter facit fm q̄ totus liber tres p̄tinet tractatus. Jn p̄mo ꝓbat q̄ nullū p̄tinuū componit ex indiuisibilib⁹. et rat̄oes sue ponunt infra Jn secūdo tractatu declarat quō motus diuidat in suas ptes q̄ntitatiuas ⁊ essentiales. Jn tercio recitat opinionē zenonis ꝺ motu locali et ip̄am improbat. Sup̄ p̄mo ergo tractatu mouet talis questio

Questio I

Vtrum linea vel aliud continuum componat ex punctis indiuisibilib⁹ sibiuicē immediatis ⁊ primis

Notandū p̄mo q̄ punctū ꝓprie. sez indiuisibile fm Arestotelē. v. metha. est res omnino indiuisibilis habēs positōem in continuo. s. p̄manente. fm Euclidē Punctū est cuius pars nō est. id ē quod est indiuisibile. Et debz addi. habens positōnem in cōtinuo p̄manente. q⁹ alias quodlibz indiuisibile esset p̄ctus. quod est falsum ꝓprie loquēdo de p̄ctis. Illud autē dicit habere positōem in cōtinuo qꝺ est in certa pte ip̄ius cōtinui siue linee. vt p̄mū ⁊ vltimū punctū que termināt ip̄am lineā. Et notāter addit p̄manente. ibi innuitur differētia inter punctū instans ⁊ momētū. q⁹ punctū est indiuisibile in cōtinuo qꝺ est nature p̄manentis. Jnstans est indiuisibile in tempore. Momentū ꝺo quod alias dicit mutatū esse est p̄mū et vltimū indiuisibile ī motu. Est tn̄ vez q̄ de illis trib⁹ est eadem ratiō. q⁹ sicut p̄cta termināt lineam ita instantia termināt tēpus ⁊ momēta motū. Vnde ꝓbat q̄ sit p̄ctum indiuisibile in linea etiā habet q̄ instans est in tpe. et momētū in motu quia sicut totū continuū ⁊ motus mensurant tpe ita etiā punctus et momētum mensurant instanti. ex quo tēpus motus et mobile seinuicē consequuntur. sexto ⁊ tercio phisicoꝝ. Punctū ḡ indiuisibile appellat fm alios punctū aristotelicū. Secūdo punctū capit improp̄e siue methaphorice vel in respectu. sez quod est minimū quo ad visum: vel in respectu maximi. ita capitur ab aristotele in. ij. celi dicente Terra est p̄ctus firmamēti. et illud ꝺ: p̄ctū diuisibile. vel fm alios viridanicū. ⁊ p̄cludubio ista fm omnes ponunt. p̄cta ꝺo indiuisibilia imaginant triplicia in quolibet p̄tinuo. Aliqua sunt terminantia sez que termināt continuū. vt prima et vltima pars indiuisibil⁹ in linea dicunt puncta terminātia. Alia dicunt continuantia. sez que continuant partē cōtinui cū pte. Vnde Arest. in p̄dicamentis. Continuū est cuius p̄tes copulant ad terminū hoc ē punctū cōmunes duab⁹ ptib⁹. id ē q̄ p̄tinuat vnam partē cum alia. Alia autē dicunt p̄cta ꝺponētia. s. ex q̄bus p̄tinuus componit tanq̄ ex suis ptib⁹ et in quas resolueret si resolueret p impossibile. Omne tn̄ punctū cōtinuās est cōponēs. sil⁹ omne punctū terminās est cōponens sed nō ecōtra. quia punctum p̄tinuans nō est terminās nec⁹ terminans est continuans.

Secundo notandū ex quo sensus questionis est facilis q⁹

nō ḡrit aliud nisi: an ī linea vel alio cōtinuo sint quedā partes indiuisibiles simpliciter que ipam lineā termināt vel ex quibus ipa cōponeret vbi vnuꝫ punctū esset immediatū z primū alteri. Est autē difficilis q̄ ad ꝯclusionem z hui⁹ materie diffinitōem sufficientē. Jdeo ponenk due opiniones ꝑgnantes. Prima opinio est exp̄sse aresto. in hoc sexto et. iij. phisic. ꝯmētatoꝝ Marsilij wiridani Occan z ipoꝝ parisiensiū qui ꝯcorditer tenent q̄ in nullo ꝯtinuo sint puncta indiuisibilia ex quib⁹ ipm componeret. Probak autoꝝ ta te aresto. vj. huius dicentis. Jmpossibile est ex indiuisibilib⁹ esse aliq̄ cōtinuū vt lineam esse ex pūctis. Et ibidē. Non cōponik tēpus ex ipis nūc indiuisibilib⁹ sicut nec alia magnitudo vlla. Et. iij. phisicoꝝ. Jpm nūc nulla pars tp̄is est neq̄ pūcta sunt ptes linee. Jbidem. Neq̄ linea punctū excedit. id ē est maior. neq̄ ex pūctis componik. Prima ratio z est Aresto. hic in textu. si cōtinuū esset diuisibile in indiuisibilia tunc ista indiuisibilia essent simul q̄ primo cōtigua et immediata. q̄ est impossibile. Antecedens patz q̄ eadem sunt principia resolutōis et ꝓpositōis. iij. et. vj. phisicoꝝ. Sed q̄ sit impossibile q̄ cōtigua sunt quoꝝ vltima sunt simul. sed indiuisibilia nō habent vltima. q̄ vt sic essent diuisibilia et haberent ꝓncipiū medii z vltimuꝫ Secunda ratio etiā aresto telis. Continuū est diuisibile in semp diuisibilia. iij. phisicoꝝ. si ergo continuū cōponeret ex indiuisibilib⁹ tūc deueniret ad ptes indiuisibiles. et sic nō esset diuisibile in semp diuisibilia. Tercia ratio est aresto. et sui ꝯmētatoris. Jnter quecunq̄ diuisibilia est medium eiusdē rationis. et sic punctus ꝓtiguak cum puncto: quod est impossibile. imo haberet vltima quod etiā est impossibile. q̄ sm cōmentatorē indiuisibilia nō diuidūtur neq̄ habent vltima. Jdeo aresto. reputat ꝓ impossibili q̄ punctus tangat punctū. vel vnū indiuisibile sit contignū et primū alteri. Unde dicit in textu. At vero neq̄ cō sequenter inerit pūctus puncto aut ipm nunc ipi nūc vt ex hijs sit longitudo z tēpus. Jdem. Ultima punctoꝝ nō sunt vnū neq̄ simul neq̄ continua neq̄ se tāgentia. Et. ij. posterioꝝ. Neq̄ pūcta sunt adinuicē copulata neq̄ facta. vtraq̄ em indiuisibilia sunt. Quarta ratio z est ipius Marsilij. si cōtinuū cōponeret ex punctis indiuisibilib⁹ tūc nō omne totum esset maius sua pte q̄ est ꝺ principiū mathematicoꝝ. si em punct⁹ eet pars continui et q̄ nullius est quātitatis. totū nō erit maius neq̄ min⁹ pūcto. Quinta. sit linea quinq̄ punctoꝝ sup qua moueank duo mobilia eq̄liter vnū contra aliud tūc in puncto medio ꝯueniēt. qui si est medi⁹ erit diuisibil z sic indiuisibile fieret diuisibile: quod est impossibile. Sexta. sequeret q̄ nihil posset condensari aut fieret vacuū. quia ponat linea duodecim pūctoꝝ sm quā fiat condensatio: tūc post condensatōem habet tot partes quot habuit ante z easdē. sed cū punctus nō occupet locum nō occupat minorē locū q̄ antea. et per cōsequens nō est cōdensatio facta. aut si est facta ek per admixtionē vacui facta. q̄ est impossibile. Jtem in parua linea essent tot pūcta quot in magna. et tot essent puncta in circulo minori quot in maiori q̄ est falsum. q̄ protraherenk due linee a punctis contiguis maioris circuli ad centrum p circulū minorem quero an ille due linee pertrāseant vnū punctū in minori circulo vel duo. Non primum quia tunc vnū punctū indiuisibile coexisteret duabus lineis. Jmmo pari ratōne si centū traherentur linee vsq̄ ad centrū omniū circuloꝝ tunc vnus pūctus coexisteret omnibus illis. quod est impossibile. Non secundū quia tūc a simili si centū minores circuli.

fierent sub maiori circulo semp due linee transirent per duo puncta. z p con
sequens non possent venire ad centrū ex quo nunc̄ appropinquaret. Sep
tima ratio. Omnis linea est diuisibilis in duo equalia fm mathematicos.
sed si sit linea tredecim punctorū ista nō potest diuidi in duas partes eq̄les
Octaua ratio. si linea componeret ex punctis indiuisibilibus: vel ista essent
finita vel infinita. Non primū: quia puncta finita nō faciunt extensionē. et
sic non esset magna. Non secundū: quia linea esset infinite extensa. Immo
nō posset reddi ratio quare nō quelibet pars linee esset tanta sicut tota: ex
quo in qualibet parte sunt infinita puncta. Nona ratio. Si linea compo
neretur ex punctis indiuisibilib⁹ et infinitis: vel illa essent magna vel mul
ta. Non primum: quia linea esset actu infinite extensiōis ex quo infinite par
tes quante faciunt totū infinitū. Non secundū: quia esset actu infinita mul
titudo contra Aristotelē tercio phisicor. Decima ratio. si puncta essent in
diuisibilia: vel illa essent substātie vel accidentia. Si substantie tūc vel for
ma materia vel totū ꝓpositū: qd est falsū. Nō accidentia: q: essent extēsa ad
extensionem sui subiecti. z sic essent diuisibilia.

Opinio secūda huic directe cōtraria quā theologica pietas veram et nō fictam a nobis creditā tenet. Q⁹ continuū siue linea compona
tur ex punctis indiuisibilib⁹. Et nisi pietas fidei hoc iuberet: esset propleu
ma neutrū puncta in linea esse diuisibilia vel indiuisibilia. Ista ergo opi
nio a multis sustinetur. Et ꝓ eius defensione supponit aliqua. Prima
suppositio. Aristoteles posuit in multis locis puncta siue etiam instātia in
diuisibilia. Dicit em̄ tercio celi. Pūctus est indiuisibilis nullam recipiens
diuisionem. Et primo de generatiōe. Punctū est res nullius quantitatis.
Et quinto methaphisice. Punctū est res omnino indiuisibilis habens po
sitiōnem in cōtinuo. Et primo phisicorū. Punctus qui est terminus indiui
sibilis non est infinitus. tercio de anima. Punctū anima et omnis indiui
sio demonstrat sicut priuatio. Et quarto phisicorū. Locus est diuisibilis:
punctum autem indiuisibile. Et sexto huius. Punctum autem est indiui
sibile. Et tercio de anima. Punctum est vnitas habens positiōnem in con
tinuo. quia vnitas est indiuisibilis. Et quo dicit Aristoteles. xi. metaphi
sice. Vnum et multa opponunt sicut diuisibile et indiuisibile. Item cōmen
tator quinto phisicorū. Punctum z vnitas est indiuisibilis. Idem quarto
huius. Non sequitur ex hoc q instans est principiū et finis vt sit diuisibile.
Idem. Aliquod est quod nec est finitum nec infinitum vt punctus. Idem
super quarto phisicorū. Punctum et instans non sunt partes eorum quia
sunt indiuisibilia. Et Euclides. Punctum est cuius pars non est. Nec va
let si oppenēs diceret q iste autoritates intelligant conditionaliter. scilicz si
puncta indiuisibilia. quia sic omnes autoritates Aristotelis limitari pos
sent. immo in omnibus opinionib⁹ quo ad autoritates euadere possemus.

Secunda suppositio. Puncta finita nullā faciunt extēsionē. Probatur
per Aristotelē primo de generatōne dicentem. Si omnes pncti componū
tur nullam faciūt magnitudinē. Et Auctor: sex principiorū. Punctus pun
cto compositus nihil auget. Item si centum indiuisibilia coniungerentur
non faciunt quantū. Pari ratione si essent mille. et per consequēs puncta
finita nullam faciunt extensionē. Indiuisibile em̄ additum diuisibili vel in

diuisibili non reddit ipm extensius. Tercia suppositio. Quacunq; parte quanta in continuo vel linea assignata: in ea sunt infinita puncta indiuisibilia. quia in quolibet continuo sunt infinite partes: et ipsum est diuisibile in semper diuisibilia. tercio phisicoꝝ. Hijs suppositis sit hec

Conclusio. In cōtinuo siue linea sunt ponēda puncta indiuisibilia: et sunt inuicem imediata proxima et continuantia et componentia et a fortiori terminantia. Prima pars patet per Arestotelē primo posteriorū dicentem. Substantia linee est ex punctis. Et primo de anima. Puncta in omnibus corporibus sunt et infinita sunt. Ibidem. Impossibile est separari puncta et absoluta corporib⁹. Item quarto phisicoꝝ. Punctum est principiū vnius partis linee et finis alterius. Item quarto phisicoꝝ. Puncta sunt fines linee. et puncta sunt in linea: quia fines sunt in eo cuius sunt fines. Ratione tali probat: quia puncta indiuisibilia sunt per primā suppositōnem. ergo sunt in continuo. quia punctum habet positōnem in cōtinuo. ḡnto methaphisice. Immo omne quod est: aut est per se existens indiuisibile fm Arestotelem. vt prima intelligentia z secūda. aut est continuum aut pars continui. vt patet inductiue. Sed punctum nō est deus vel angelus. ergo est in continuo. Res autē artificiales licz non sint continuū tamē componunt ex continuis. Alia ratio. nisi in linea essent puncta indiuisibilia: deus non posset pfecte diuidere lineam in omnes suas partes. Vnde potētia dei esset exhausta. Ponatur em̄ q; diuidat continuum in omnes suas partes: vt suppono ex tertio phisicoꝝ circa finem. tūc si partes sunt vltra diuisibiles nō perfecte diuisit. Alia ratio. Linea est terminata fm omnes. ergo si perfecte terminatur: terminat aliquo indiuisibili. Tenet consequentia: quia terminus est indiuisibilis. ḡnto methaphisice. Et sic daretur linea que non terminaret simpliciter. ex quo ille terminus fm aduersarium esset adhuc diuisibilis in infinitas partes. Secunda pars probatur sciliczq; puncta sint sibi inuicē immediata. quia linea terminatur aliquo puncto per primā conclusionē. Separet ergo per aliquam potentiā ille punctus et queratur an linea adhuc terminetur puncto vel non. Si primū habet pro positum. Si secundū: tūc linea erit infinita in quantitate quia esset quantum non terminatū. Alia ratio z est theologoꝝ. Nisi puncta siue instantia essent immediata daretur instans vel tēpus in consecratōne hostie in q̄ nō esset panis neq; corpus dominicū: quod est falsum. quia fide credimus q; ista trāssubstantiatio fiat in instanti. Q; sequeret quia pro vltimo instanti esse ipius panis panis est: et immediate post hoc non erit. z nisi illud instans sequeretur immediate: primū instans esse corporis dominici esset instans vel tēpus inter illa duo instantia in quo nō esset panis neq; corp⁹ domini. Ideo ista conclusio est principaliter theologoꝝ cum iste ratōnes sint theologice. Sunt quedam alie ratōnes istam conclusionē probantes tamen quia nō ligant ad presens dimittuntur. Volens autē istam opinionem sustinere respondeat ad autoritatē arestotelicā q; ante ipm Arestotelem Plato et Democritus tenuerūt fm doctrinam mathematicoꝝ q; puncta sint in linea et terminantia et componentia. Illos autē arestoteles reprobare curauit vt in oibus suis libris clare patet eum esse reprehensorem suoꝝ priorū. Ideo si ratōnes Aresto. soluuntur autoritas non ligat.

Ad ꝓmã rationẽ dicit: ꝓcedendo ꝙ puncta essent sibi inuicẽ imediata nec hoc est inconueniens. licet vnũ punctũ ꝓprie nõ tangat aliud: quia hoc est impossibile vt ꝓbat ista ratio. ex quo solum quantũ pot tãgere quantũ tactu ꝓprio siue physico. sed dicunt se tangere tactu methaphorico. Immo est dicendum ꝙ nullũ punctũ in linea potest ꝓprie assignari nisi in extremitatib⁹ linee vt latius infra. Ad secundã rationẽ est dicendũ: cõcedendo ꝙ ꝓtinuum sit diuisibile in semp diuisibilia. quia impossibile est ꝙ assignet pars aliq̃ in continuo que nõ sit diuisibilis in infinitũ. vnde nunc̃ per potẽtiã naturalẽ quã Aresti. tenuit deueniri pot ad puncta indiuisibilia. Ad terciam rationẽ dr sicut ad ꝓmã: qm̃ ratio procedit de tactu reali et physico. sicut em̃ vnum instãs succedit alteri: ita ad imaginationẽ vnũ punctũ in linea que est longa tm̃ sequitur aliud. Est tm̃ verũ ꝙ in rei veritate inter q̃libet duo pũcta ad sensum assignata mediant infinita alia puncta. Ideo ꝓprie nullum punctũ indiuisibile taliter potest assignari nisi ad imaginationem in linea que est longa tm̃ quo modo mathematici imaginant. Ad quartã rationẽ respondet ꝙ omne totum est maius sua parte quanta: alꝫ principiũ esset falsum. quia totus homo non est maior sua anima: cũ talis sit indiuisibilis ⁊ nulli⁹ quantitatis. Vel secundo dr: omne totum est maius id est plures habet ptes quãtas c̃p sua ps

Ad quintam ⁊ sextã dr ꝙ ex punctis finitis non ꝓstituit linea vel aliq̃ quantitas vt patuit ex secunda suppositione: ideo supponunt falsum ⁊ impossibile. sed admisso vno inconuenienti sequunt plura. J. phisi. Ad aliud aũt de circulo maioris et minoris est dicendũ ꝙ non plura sunt puncta indiuisibilia in circulo maioris c̃p minoris: imo in tota linea non sunt plura puncta c̃p in decima eius pte: ex q̃ in qualibet sunt infinita. sed infinito non est maius vel minus plus vel minus. Etiam admisso casu est consequenter dicendũ ꝙ due linee tracte a duobus punctis contiguis circuli maioris transeant etiam per duo puncta contigua in omnibus circulis minoribus. quia duo puncta nullam faciunt distantiã nec̃ extensionem. Ad septimaz dicit: procedendo principium mathematicoꝝ. sed non est dabilis linea ex punctis finitis vt supra patuit. Ad octauã respondet ꝙ linea componit ex infinitis punctis. ⁊ ratio procedit si iste infinite partes essent infinite magne: ita ꝙ quelibet pars esset magna. et consequenter dicit ꝙ ideo vna pars linee est maior alia quia plures habet partes quantas c̃p alia. Ad nonam rationẽ dicitur ꝙ linea componitur ex infinitis punctis in multitudine. et est actu infinita multitudo rerũ non separataꝝ etiam magnarum: licet non in eodem continuo. Et Aresti. iij. physicoꝝ vult ꝙ non detur infinitus numerus. Ad vltimam rationem dicitur ꝙ puncta semp sunt substantie. Instantia ꝓ⁹ ⁊ mutata esse siue momenta sunt accidentia. ⁊ sicut punctum est indiuisibile ita etiam instans siue momentum sibi correspondens aut sibi inherens. Ex illis ergo omnib⁹ patet Primo ꝙ continuum componitur ex punctis indiuisibilib⁹ ⁊ cum hoc tenendo ꝙ continuum sit diuisibile in semper diuisibilia. Secundo ꝙ puncta in linea possunt imaginari et esse sibi inuicem ꝓxima ⁊ immediata licet actu aliter assignari non possint. Tercio ꝙ in linea actu sunt puncta indiuisibilia. Ex quo ita c̃p obtulit se materia de punctis que potius essz methaphisicalis. ideo ꝓ⁹ vtrisq̃ opinionib⁹ declarandis querit ꝓsequenter

Questio II

Vtrum lōgitudo latitudo et

ꝓfunditas diſtinguant realiſ in eodem coꝛpe. hoc est q̄rere. Vtꝝ res possit actu esse longa ita ꝙ nō sit lata et ꝓfunda. Si em̄ ſcā opinio supꝛa recitata est vera tūc adminus ſm imaginatōem mathematicoꝝ linea pōt esse lōga tm̄ dicēte Euclide. Linea est longitudo sine latitudine et ꝓfunditate. Superficies est lōga et lata sine ꝓfunditate. Coꝛpus ꝯo est longū latū ⁊ ꝓfunduꝫ Et de isto habebit⁹ secūdo ⁊ tercio phisicoꝝ. vbi fit mentio de figura et linea. Sed q̄ actualiter nullū dat coꝛpus aut aliqō quantū quod tm̄ essꝫ lōgum vel tm̄ latum et longū. ideo ꝓsens questio de isto querit.

Notandū ꝓmo ꝙ coꝛpus est duplex, sꝫ vt in substantia et in quātitate. Coꝛpus ꝓut est genus in substātia est res ꝯposita ex matia ⁊ foꝛma. vt lapis hō pūctualis si esset. Aliud est coꝛpus vt est genꝰ in q̄ntitate. et est res longa lata ⁊ ꝓfunda. vt matia ꝓma est coꝛpus in q̄ntitate ⁊ nō in substantia. q̄ est substātia simplex ⁊ nō ꝯposita ex matia ⁊ foꝛma. Vnde nō omne coꝛpus in q̄ntitate est coꝛpus in substātia nec̄ ecōtra. q̄ homo pūctualis si esset: esset coꝛpus in substātia et nō in q̄ntitate. Mathematici ꝓmuniter accipiūt coꝛpus secūdo mō sed phisici ꝓmo modo. ⁊ apud mathematicos coꝛpus: q̄ntitas: dimēsio magnitudo extēsio conuertunt⁹ ⁊ differūt sola ratōe. Est ergo dimēsio nihil aliud c̄ꝫ quātitas siue magnitudo in q̄ntum rem ipam mensurat ⁊ terminat. Et sic non solū extēsio est ꝓpria quantitatis siue magnitudinis sed etiā dimēsio. q̄ autē mēsura quedā est certa quedā incerta. ita dimensio est duplex. quedā dicit terminata sꝫ q̄ actualiſ certe ipm coꝛpus terminat ⁊ mēsurat vt pedalitas bipedalitas. Vel ſm alios est passio accidental' consequēs imediate terminatōem quantitatis. Et dicitur accidētal' nō ꝙ sit accidēs q̄ntitatis alias accidentis essꝫ accidēs. sed dicit accidental' q̄ nō est de essentia q̄ntitatꝫ ꝙ sit pedalis vl' tripedal'. Alia dimensio ꝺr interminata. ſ. q̄ actualiſ nō certā habꝫ mensuram siue termiationē. Vel sic. est passio essential' imediate sequens essentiā q̄ntitatis. vt longitudo latitudo et ꝓfunditas. q̄ modo loquiſ ꝓmētaꝺr. Dimēsiones sꝫ interminate ab eterno fuerūt in matia ꝓma. Licꝫ autē pedalitas vel tripedalitas nihil sit aliud c̄ꝫ q̄ntitas siue dimēsio. sicut etiā longitudo est quantitas ⁊ ecōtra. tm̄ ſm nostꝝ modū imaginādi pedalitas ⁊ silis mēsura dicūtur accidētales quantitati. q̄ q̄ntitas potest esse sine pedalitate et nō econtra. Longitudo ꝯo latitudo et ꝓfunditas dicunt⁹ essentiales quātitati ⁊ dimensioni. q̄ impossibile est quantitatē esse sine hūs aut vna earꝫ. ⁊ ecōtra impossibile est longitudinē esse sine quātitate. q̄ est q̄ntitas met. Vn̄ tres sūt species magnitudis siue dimēsionis. sꝫ longitudo latitudo et ꝓfunditas. q̄rum quelibꝫ sumiſ a duabꝫ speciebꝫ loci. Species ꝯo loci ſm aresto. iij. phisicoꝝ sūt sex differentie positionū simt sex. sꝫ sursum deoꝛsum. ⁊ ab illis sumiſ longitudo rei. dextrū sinistꝝ et ab illis sumiſ latitudo. ante retro ⁊ ab illis sumiſ ꝓfunditas. Vnde ad illas ser differētias loci trahunt⁹ tres dyametri in eodem pūcto ꝓpendiculariter se intersecātes. tūc Longitudo est dyameter ꝓtracta a sursuꝫ ad deoꝛsum. Latitudo est dyameter ꝓtracta a dextro ad sinistrū. Profunditas est linea siue dyameter ꝓtracta ab ante ⁊ retro. Vt autem facilius ꝺr differentie positionū in rebus animatis ⁊ inanimatꝫ intel-

ligantur breuiter p illud cursitandū venit.

Notandū igitur secūdo q̄ ille sex differentie positionū sūt in rebus dupliciter. Primo ex natura ipius rei tūc scz quādo ipa res in diuersis suis partib⁹ diuersas habet potētias. et sic omnes reperiunt in aialib⁹ Sursum em̄ est in aiali vbi est principiū nutritionis. scz circa os. z ps opposita est deorsum. Dextrū est in illa pte vbi est principiū motus localis. oms em̄ frequenter ad motū sumus ꝓniores in dextra q̄ sinistra. Pars aūt illi opposita dicit sinistra. Ante est in illa parte vbi magis viget virtus sensitiua. in parte em̄ anteriori oēs sensus pl⁹ sunt q̄ in posteriori. Pars illi opposita dicit retro. In plantis aūt et herbis solum reperiunt sursum z deorsuz ex natura sua. q; sursum dicit vbi est principiū nutritōis vt in radice. sed rami et folia sunt deorsum. Et nō sequitur si rusticus legens poma caderet ꝺ arboze q̄ cadceret sursum liez radix sit sursuz et ad ipam cadat. q; cadere sursum est cadere a centro mūdi. et p consequens rusticus cadendo de arboze cadit deorsum quia ad centrū. Secūdo ille sex differētie positionū reperiūtur in rebus quo ad nos. scz q; illa pars in ipis est dextra que respicit nr̄am dextram. et illa est ante que respicit partē nostram anteriorem. z sic de alijs. Vnde illa pars que iam est dextra poterit post hoc fieri sinistra. Sic vero ñ est in animalib⁹. q; siue homo iaceat cadat sedeat aut incuruet semp caput est sursum et deorsum circa pedes. Et sic reperiunt ille differentie positōnū in rebus inanimatis vt lapidib⁹ lignis ꝛc. Sursum est penes elementa leuia. deorsum ꝑ⁹ elementa grauia. Sed diceres quō in celo accipit sursum deorsum ante et retro dextrū z sinistrū. an ex natura sua vel q̄ ad nos. Respondet q̄ ex natura ipius celi. dextrū em̄ est ea pars vbi sol oritur. hic em̄ iudicamus solē incipe motū. et pars opposita dicit sinistrū. scz occidens Sursum est polus antarcticus. deorsum polus arcticus. Medium celi est ante. angulus noctis siue pars opposita retro. Et ꝓmentator ꝓ illius mēoria ponit. ij. celi talem imaginatōem. q̄ Adlas vir magnus sustentās celuz ne cadat habet caput suū in polo antarctico. et extendit pedes versus polū arcticū. manum dextrā in orientē z sinistrā in occidentē. vertit faciez versus meridiem siue mediū celi z deorsum ad angulū noctis. De ista tñ questione diffusius quere in secūdo celi.

Rñdet ad q̄stionē. longitudo latitudo z ꝓfunditas in eadē re q̄nta nō distinguūt realit̄ sed solū rōe. Probat. q; oē corpus hz tres dimēsiōes ideo est longū latū et ꝓfundū. Cū nō dat res q̄ sit longa et nō lata nec q̄ ꝓfunda. Jte lōgitudo latitudo sit. ꝓfunditas sunt dimēsio q̄ sunt extēsio Sed in extēsiōe q̄libz dyameter imaginata pōt dici lōgitudo latitudo vl' profunditas sed alia z alia rōe. q; si trahit a sursum ad deorsum ꝺ lōgitudo. si a dextro ad sinistrū ꝺ latitudo. si ab ante ad retro ꝓfunditas.

Arguitur ꝓio. questio est falsa. pbat q; lōgitudo hois nō est sua latitudo aut ꝓfunditas cū sit ꝓtra oēs experientiā. q; hō est lōgior q̄ latior. Rñdet q̄ cōis mod⁹ loq̄ndi attēdit rōem formalē dimēsionū: nō autez materialē de q̄ procedit q̄stio. Jta etiā dicat de isto argumēto. nos mēsuram⁹ pānū vel q̄d aliud fm lōgitudinē. z si lōgitudo ē latitudo z ꝓfunditas tūc etiam mēsuram⁹ ipm fm latū z ꝓfunditatē. qđ ē falsū. Dicit em̄ q̄ pbat distinctōez formalē siue aliā et aliā denoiatōez vni⁹ dyameteri q̄ alteri⁹. dyameter em̄ q̄ sūcūcūq; ꝓtracta est latitudo vel lōgitudo aliter ꝑo denominat.

Arguitur secūdo, longitudo pōt augeri et crescere, et latitudo pōt diminui, ḡ distinguunt. vt patet in cera q̄ fit oblonga. Respondeꝛ ad illud sicut ad pmū q dyameter sursum ante aut retro ptracta est lōgitudo nō tm taliter denoiat formaliter

Arguitur tercio p diffinitōem linee quā dat euclides dicēs Linea est lōgitudo sine latitudine ⁊ pfunditate, ḡ distinguūt. Itez seqreꝛ q pedale fieret bipedale vl cētupedale. q sit arboꝛ in latitudine bipdeal ⁊ fm longitudinē cētupedal. nūc si sua latitudo ē lōgitudo pedale erit cētupedale. Rndeꝛ breuiter q mēs questiōis est. Dyameter in aliq̄ corpe ꝛsus quācūq̄ partē ptracta est longitudo in re. similiter latitudo ⁊ pfunditas. q ꝛsideramus tres dyametros ⁊ vnāquāq̄ sub rōe. q esset linea ptracta exp̄ctis indiuisibilib⁹. nō tm dicitur lōgitudo nisi ptrahat a sursum ad deorsum. neq̄ denominat latitudo nisi ptrahat a dextro ad sinistr. ⁊ h vult diffinitio lōgitudinis latitudinis ⁊ pfunditatis. ⁊ sic patet solutio pdictoꝝ.

Questio III

Utruꝝ aliqua sit mutatio instātanea siue indiuisibil. Conseqnt nota q Aresl. i tractatu. ij. hui⁹ sexti. pbat q ipm nūc ē indiuisibile. q est finis pteriti ⁊ pncipiū futuri, ḡ nō pōt esse diuisibile. q fm se totū est finis ⁊ pncipiū. imo dicit q ptes tpis nō ꝓtinuant nisi p nunc. Ex hoc infert Arest. q in nūc nihil mouet. q tūc vnus mot⁹ est velocior in minori q̄ nunc. qō est impossibile. Itē in nūc nihil quiescit. Ideo quer. an tamē aliq̄ mutatio siue aliquis motus fiat in nunc siue in instanti.

Notādū pmo q indiuisibile capit duplicit, large ⁊ stricte. Prio large ⁊ duplicit. Prio, p illo qō naturalit nō pōt frāgi scindi vl diuidi. ⁊ sic dicim⁹ celū indiuisibile ⁊ iscissibile. celi. q nō pōt p naturā frāgi aut diuidi. Scōo, p illo qō si vltra diuideret fieret inuisibile aut insensibile. vt sunt minima i natura sic corpa athomalia. Alio mō capit ꝓprie et stricte. ⁊ itez dupliciter. Primo ē res oīno indiuisibil nō habēs positōez in ꝓtinuo id ē p se subsistēs vt deꝰ angel⁹ aīa. Scōo ē res oīno indiuisibil habēs positōem siue ⁊ tū in cōtinuo. vt punctus in linea. nūc in tpe siue instans ⁊ mutatū esse in motu. Mutatio ergo est duplex. Aliqua dicit successiua siue tēporalis scilicz cuius vna pars succedit alteri cōtinue. et nihil aliud est q̄ motꝰ. Ulī Arest. mixtim vtitur illis terminis motꝰ et mutatio ponēs vnū p alio. Alia dr mutatio instātanea vl indiuisibil et pmo ꝓprie q fit in instāti omnino indiuisibili ⁊ nō p ptē pꝰ ptē. vt creatio aīe. annihilatio. trāssubstantiatio infusio gre. que omnes mutatōes fm fidē nostrā fiunt in instāti. Scōo ipo ꝓprie. s. q fit i tpe imperceptibili a nob. qm sensus nō cogscit aut percipit nisi diuisibile et q̄ntū. Sic loquit Aresto. ij. de aīa. Illuminatio medij fit in instāti et decimo ethicoꝝ. Delectatio ⁊ gustus fiūt i instanti. Illa tm mutatio potiꝰ diceret repētina q fit repēte ⁊ cito. Ita etiā loquit arest. in de sensu ⁊ sensato dicēs. Cōtingit aūt totā aquā ꝓgelari sil sz q̄tū esz pcisse rōe cōgelantis si ipm esset sufficienter applicatū oibus partibus aque.

Respondeꝛ fm mentē arestotelis, nulla est mutatio in instā

ti ꝓprie siue omnino indiuisibil'. Ista ꝯclusio ꝓbatur auctoritate aresto. hic i textu dicetis. Q; autē nihil in ipo nunc mouet manifestū est ex hys. Sz idē est moueri et mutari ſm Aresto. iij. phisicoꝝ. Ire omneqꝫ mutat ꝓ mē in termino a quo et partim in termino ad quem. sexto huius. Similiter ante omne mutari est mutatum esse. sexto huius. Concluſit ergo Aresto reles tio habet ꝓtes coꝛrespōdentes ꝓtibus ipius ꝛpis. vnde et ipa mutatio diui sibilis est in partes ꝓores et posteriores. licz sepe mutatio aliq̄ ꝓter sui paruitatem nō ꝓcipiat a sensu nostro. Et Alexander peripateticus iridē uolui ꝙ omes trāsmutatōes fiūt in ꝛpe. licz quādoqꝫ ꝓter debilitatem sensus nostri aliter iudicemus. licz cōmentatoꝛ sol⁹ volens esse honoꝛificus eū reprehendat dicēs. Et in hoc ꝓtradicit famoso suo magistro Aresto teli. Ipe tamen male eū reprehendit ſm viā pḃoꝝ cū neget creatōem mundi ꝛ fidem.

Sed diceres ꝓimo, ex quo ſm naturales nulla mutatio fit in instanti an supnaturaliter fieri possit. Respondeꝫ ꝙ sic. vt creatio angeli. anie. creatio mūdi ſm sanctū Augustinū. annihilatio gratie. trāsubstantiatio ꝛc. Secūdo an ꝓductio rei indiuisibilis possit fieri successiue. Respōdeꝫ ꝙ nō imo implicat ꝯtradictōnem. q; sequit bene. hec res est indiuisibilis et ꝓducit. ergo sua ꝓductio est indiuisibil'. q; nisi sic ꝓductio ante ꝛ post ipam rem indiuisibilē esset frustra. et ex alia ꝑte si ꝓductio est successiua necesse est ꝙ res cui talis coꝛrndet sit diuisibilis ꝛ habeat ꝑtes quaꝝ una ꝓducaꝫ post aliam. Est tn̄ verꝫ ꝙ nō iplicat rem diuisibilē posse ꝓduci in instāti. Tercio an implicet ꝯtradictōem motū fieri in instanti. Rndeꝫ ꝙ sic. quia mot⁹ sub ratōe ꝛ ꝓpria essentia est successiuus. habet eñ motus ꝑtes ꝓores et posteriores que nō possunt simul esse. quia successiuū dicit cui repugnat suas ꝑtes habere simul sed essentia motus est successio

Arguitur contra cōclusionē auctoritate cōmentatoris sexto huius dicetis. Quedā sunt mutatōes indiuisibiles que fiūt in non ꝛpe. Et ratōe tali ꝓbaꝫ. Mutatio inter ꝯtradictoꝛia fit in instanti erq̄ ꝯtradictōis nullum est mediū. sed generatio est mediū inter esse et nō esse ꝙ ꝯtradicunt. ergo generatio fit in instanti. Respondeꝫ ad auctoritatē ꝙ alique sunt mutatōes q̄ fiunt in nō tēpore quo ad sensum nostꝝ. q; nō ꝓcipim⁹ ipam generatōem nisi quia res est generata. Ad ratōem dicit ꝙ generatio ꝓprie nō est inter contradictoꝛia. quia argumētū verū ꝓbaret vt patet de creatōe. Sed dicit ꝓgressio de nō esse cōpleto ad esse completū ꝛ ista nō ꝯtradicit

Questio III

Vtꝝ instans in transmutati

one instātanea poti⁹ debeat attribui passioni posteriori ꝙm ꝑti. Pro questionis introductōe que magis curiosa ꝛ subtilis ꝙm vtilis ꝛ ad ꝓpiam experimentalē deseruiens est Nota ꝙ ipa mouet incidentaliter. q; Aresto. nullaꝫ posuit transmutatōem instantaneā. vt supra ꝛclusum est. Dicit tn̄ in tractatu secūdo huius sexti ꝙ res que mutat ꝓmo qn̄ mutata est est. et ante in ānto phisicoꝝ suppoſuit ꝙ res quādo generat tūc nō est. ideo placuit multis i ꝓposito videre de ꝛpe seu instanti inceptōis ꝛ desitionis rei. Pro quo noꝛandū est ꝓmo q; obtulit se materia de instanti siue nūc quod idem est. ꝙ

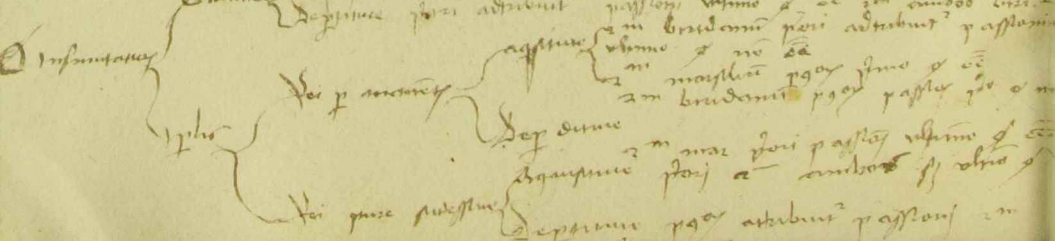

Phisicoꝝ vi Questio iiii

nunc est nihil aliud nisi ꝑsens instans indiuisibile in tpe imaginatum quod fm mentē Aresto. ꝛtinuat ꝓteritū ꝛ futurū. Unde dicit. iij. phisi. Nunc cō ꝛtinuat tēpus ꝓteritū ꝛ futuꝝ. Et ibidē. Ipsum nunc principiū ꝛ finis est sed non eiusdē. scz ꝓteriti q̄dem finis: futuri aūt ꝓncipiuꝫ. Et sic est indiuisibile. quia si haberet ptes tūc vna esset ꝓterita ꝛ alia futura ꝛ sic esset ꝓteritū ꝛ futuꝝ. Unde dicit. vj. huiꝰ. Nihil mouet in ipso necꝫ quiescit: diuideret enim ipm nunc. Et. iij. phisi. Instans est numerus eius qđ transferr nō diuisibilis sed indiuisibilis sicut vnitas respectu numeri. De ista opinīe videt fuisse Auicēna in scđo sue methaphisice: dicens. Sicut punctus suo fluxu causat lineā: ita instans tēpus. ꝛ hoc est vez fm imaginationē mathematicoꝝ. Pater ꝯ primo q̄ opinio ista est falsa que dicit nunc esse ꝑmum mobile. q̄ omne quod est fuit ꝛ erit esse in codē nunc ꝛ instanti quod est incōueniens. Est tū verum q̄ Aresto. voluit q̄ Nunc sit quedam entitas distincta a mobili motu ꝛ tpe ꝛtinuativa ꝑtium tpis. ꝛ impossibile est tēpus esse sine nunc ꝛ econtra. iij. Phisi. Cōmuniter tn̄ tenet q̄ nunc siue instans sit ps tpis sicut punctus linee Sed diceres. Tn̄ quelibet ps tpis est tempus. iij. huiꝰ. sed instans non est tēpus. ergo non est ps tpis. Secundo. Idem est instās in numero in toto tpe. iij. phisi. Tercio Instans est numerus translati: sed tempus translationis fm Aresto. Respondeꝫ ad ꝑmū q̄ libet pars quāta tēporis est tēpus. Ad secundū respondeꝫ q̄ idem est instans in toto tpe ꝛ in qualibet eius parte fm imaginationē mathematicā. scz quia suo fluxu causat tēpus. Vel dr fm Egidiū q̄ instans extrinsecū scz ꝑmū mobile in quo fundat tempus ꝛ ꝓ ꝓsequens instantia est in toto tpe fm aliud ꝛ aliud esse. non aūt instans formaliter de quo antea dictū est. Ad tercium respondeꝫ q̄ sic intelligit: sicut tempus mensurat motum successiuum ita instans est mēsura eius quod fertur id est fm q̄ mutatuꝫ est. quando em̄ mobile cessauit moueri tūc mutatū est. Unde illud mutatum esse mensurat instans.

Notandum secundo. Exquo res incipiunt et desinunt subtile est scire instans siue inceptionis ꝛ desitiōis. Ideo duo sunt instantia inceptionis siue ꝓ quibꝫ res incipiūt. ꝛ duo desitiōis. Aliter em̄ res diuisibilis ꝛ indiuisibilis desinit ꝛ incipit: aliter res successiua: ꝛ aliter res ꝑmanens. Primū instans esse est ꝓ q̄ res iam est sed imediate añ hoc nō fuit. ꝛ ꝓ illo instanti incipiūt ꝓprie res indiuisibiles vt ania et res ꝑmanētes quo ad esse cōpletum. Ultimuꝫ instans non esse est: ꝓ quo res iam nō est sed imediate post hoc erit. ꝛ ꝓ illo instanti incipit motꝰ. Alia duo sunt instantia desitionis. scz Ultimū instans esse. ꝛ est: ꝓ quo iam res est sed imediate post hoc non erit et ita desinūt res indiuisibiles similiter ꝑmanētes ꝛ successiue. Primū instās non esse est: ꝓ quo iam res non est sed imediate ante hoc fuit. et ita desinūt res successiue ꝛ pariter ꝑmanentes. Res ꝯo indiuisibiles incipiunt ꝑ prima duo instantia et desinunt per vltima duo instantia. Rei aūt ꝑmanētis ꝓprie dar primū instans esse ꝛ primū instans non esse. Horus ꝯo dar vltimū instans non esse ꝛ vltimū instans esse. Sed diceres. Ꝓ quo instanti incipit presens instans cum iam sit ꝛ antea non fuerit. Respondetur q̄ non incipit alio instanti a seipso distincto. quia sic esset ꝓcessus in infinitum. sed incipit seipso instanti quod est primum instans esse quia incipit ꝛ non ꝓ alio instanti ꝙ seipso.

Notandum tercio ꝓ titulo questionis q̄ instans trāsimu-

rationis est finis vel principium ipsius generationis vel alterius transmuta-
tionis. Passio aūt in ꝓposito est terminus a quo vel ad quem in trāsmuta-
tione: hac ratione. q: quando res transmutat tunc q̄dāmodo patit. Passio
ergo p̄or in inceptiōe est vltimū instans non esse. sed posterior est p̄mū instās
esse q: esse acquirit z est terminus ad quē q̄ posterior est non esse. In desitiōe
ꝥo passio p̄ior est esse siue vltimū instans esse z posterior est non esse siue p̄i-
mū instans non esse. Vnde cū questio solum querat de mutatione instanta-
nea aut indiuisibili tantū querit An in creatione vel alia mutatiōe indiuisi-
bili instans eiusdem transmutatiōis tunc sit primo q̄n terminus ad quez si-
ue res creata est. Exempli gratia: sint duo instantia que sibi inuicē succedūt
et creetur angelus in secundo instanti: quērit q̄stio An ista creatio tūc sit q̄n
angelus ꝓ secundo instanti creatus est z non in p̄mo neq; tercio subsequen-
ti. Et licet questio solū querat de mutatione indiuisibili: tamē p̄t applicari
etiam ad generationē z corruptionē z tantū quereret An res quādo generat
vel corrūpit sit vel nō sit. Ideo ponent due ꝯclusiones.

Prima conclusio. Res successiua quādo generatur vel cor-
rumpit tunc est: fm omnes. Vnde instans transmutationis motus attribu-
itur passioni posteriori scz esse in inceptiōe. sed in desitione attribuit passioni
p̄riori scz esse. Si ꝥo est res p̄manens tunc fm viridanū generat et corrum-
pit quādo non est. quia illud non est cuius ptes non sunt. Scōm Marsilū
ꝥo quando est fm esse incompletū. Tamen p:o ꝯcordia dicit conclusiue res
p̄manens quando generat vel corrumpit: tunc est fm esse incōpletum z non
est fm esse perfectum z completum.

Conclusio secunda et principalis. Instans in trāsmutatio-
ne instantanea in inceptiōe attribuit passioni posteriori scz esse. in desitiōe ꝥo
passioni p̄riori scz esse. id est: res indiuisibilis quādo incipit vel desinit: semp
est. Probat aut:itate Aresto. in hoc sexto dicentis Res aūt semp posterio-
ris passionis est. Et cōmentato:. Instans dign⁹ est attribui passioni poste-
riori q̄ passioni p̄cedenti: z hoc in inceptione. Ratione. p̄bat. quia si res indi-
uisibilis transmutat. vel ergo est: z habet ꝓpositum. aut non est: et sic nō trās-
mutatur: cum sua transmutatio sit indiuisibilis z co:respōdeat ipsi rei indi-
uisibili que incipit vel desinit. Item. Iustum est omnia a fine denominari. ū.
de ania. sed terminus ad quē in acquisitiuis qui est passio posterior est finis.
ergo tota mutatio indiuisibilis debet denoiari a posteriori passione: et hoc
in acquisitiuis. Sed diceres An mutatio indiuisibilis sit res met mutata
vt vtrū creatio angeli sit angelus met creatus. Respōdet. si sunt mutatio-
nes indiuisibiles in rez natura ipse nō sunt res que transmutant nisi impro
p̄rie: q̄n sicut est de motu ita etiam de mutatiōe indiuisibili siue mutato esse
quia in motu sunt mutata esse sicut in linea puncta. sed ista mutata esse sunt
indiuisibiles mutationes. ergo patet antecedēs. sed motus non est suus ter-
minus ad quē: neq; mobile. vt alteratio non est qualitas que acquirit vt pro
batum est. iij. z. v. phisi. sufficienter. ergo mutatio indiuisibilis non est res q̄
transmutat. Vnde vt illud intelligat: sit p̄esens instans in quo creat angel-
us vel aliud indiuisibile. tunc q: angelus incipit est necesse q̄ p aliqualē trās-
mutationē incipiat. sed cum instans sit indiuisibile et res que mutat: necesse
est q̄ ista mutatio illis co:respondens sit indiuisibilis: q̄n sicut tempus mē-
surat motū: ita instans mensurat mutationem indiuisibilem. Et si dicit: tūc

erit ꝓcessus in infinitum quia ista mutatio indiuisibilis etiã mutabit ⁊ illa cõsequenter. Est dicendũ: q̃ non sequit. q: generatio nõ generabit nec aliq̃ mutatio mutabit: alia mutatione ab ea distincta. v. phisicoꝝ.

Arguit ꝓmo, Omnis res que incipit per transmutationẽ q̃ incipit tũc nõ est. quia q̃d fit nõ est. v. phisicoꝝ. ⁊ ꝓ ꝙsequens scõa ꝙclusio est falsa. Respondet q̃ illa auctoritas intelligit de reb⁹ ꝑmanẽtib⁹ q̃ fiunt successiue: q̃m iste non sunt in esse cõpleto q̃n fiunt.

Arguitur secundo. Omnis mutatio magis est denominanda a termino ad quẽ q̃s a termio a q̃. v. phisicoꝝ. ergo q̃n res indiuisibilis annihilabit ⁊ desinit tunc non est. q: non esse est terminus annihilationis. Respõdet ꝓmo q̃ Aresto. loquit de motu vt in quinto. ⁊ sic generatio et corruptio non sunt motus. Secũdo dr q̃ auctoritas est vera. q: mutatio denobilabit a suo termino ad quem: non aũt res que mutabit. vt ꝓbat argumentum.

Arguit tercio. In desitione rei indiuisibilis quando res corrumpit ipsa non est. q: dicit cõmentator. Omne illud quod corrumpit est in non ente ergo debet passioni posteriori. Respondet ad auctoritatez cõmentatoris. Illud quod corrumpit dicit esse in non ente. quia tẽdit ad non esse: nõ autem ꝓprie.

Questio V

Vtrum omne quod mutatur sit diuisibile.

Pos̃q̃ Aresto. in principio secundi tractatus cõclusit Omne quod mouet vel ꝙescit: mouet ⁊ quiescit in rpe. in fine capituli ꝑmi infert hãc ꝙclusionẽ. Omne q̃d mouet ptim est in termino a q̃ ⁊ partim in termino ad quẽ. Illud em̃ q̃d mouet non est totũ in termino a quo: q: nondũ incepisset moueri. nec̃ cõplete in termino ad quẽ: q: vt sic cessasset eius motus. Cũ ergo omnis mutatio est de termino a quo in terminũ ad quẽ ⁊ omne q̃d mouet partim est in termino a q̃ et partim in termino ad quem: sequit cõclusio Aresti. Omne quod mouetur est diuisibile. quam intendit dicẽs. Q, autẽ omne necesse est diuisibile esse. q̃m aũt ex quodam in quoddam omnis mutatio est: ideo queritur Vtrũ omne q̃d mouet sit diuisibile. et idem esset q̃ri an indiuisibile moueatur ⁊c.

Notandum ꝓmo fm̃ mentem Aresto. in multis locis q̃ nullũ indiuisibile mouet ꝑ se. Posuit em̃ intelligẽtias indiuisibiles sed immobiles. vñ expresse hic. ꝓbat in textu quõ mot⁹ sit diuisibilis rõne tpis ꝙ sum mẽsurat ⁊ diuisiõe mobilis q̃d motũ fm̃ suas ptes recipit. q: mot⁹: mobile: tẽpus ꝙsimiliter se habẽt ad diuisionẽ. q̃cũq̃ em̃ vnũ coꝝ diuidit tũc alterũ eq̃liter diuidit. vt in rõnib⁹ ꝙclusionis patebit. Ideo licet Aresto. solũ loquat de motu locali vt clare eius rationes ꝓbãt: tamẽ nihilominus põt minus ꝓncipaliter q̃ri an indiuisibile moueat aliq̃ specie motus.

Cõclusio ꝓma. Nullũ indiuisibile ꝓprie generat: corrũpit augmẽtat vt diminuit nec̃ alterat. q: iste mutatiões fiũt successiue ꝑ partẽ post ptẽ vt supra ꝑ lõgũ ꝓbatũ est. q̃ subiectũ siue illud qõ hȳs mutationib⁹ trãsmutat necessario habet ptes. imo est impossibile q̃ aliq̃d indiuisibile successiue generet aut corrũpat. Alteratio aũt cũ sit de q̃litate ꝓria in ꝓriã necesse est q̃ fiat successiue. sed alteratio sp̃ ꝓcedit i generatõe: corruptõe: augmẽtatõe

simsliter diminutione ꝓprie dictis. An aũt sit possibile ꝙ aliquod indiuisibile alteretur: relinquo ad librum ꝓmum de generatiõe

Conclusio secunda ad mentem Aresto. Omne quantũ qđ mouet localiter est diuisibile. Probat ꝓ Arest. qui in hoc sexto expresse istã cõclusionẽ ꝓbat. Ratione. Omne quod mouet partim est in termino a quo z partim in termino ad quẽ. et illud sic patet: qm̃ omnis motus est de cõtrario in cõtrariũ. v. physicoꝝ. Vnde in omni motu sunt due mutatiões. Vna dicitur positiua siue abiectiua scz termini a quo. Alia acquisitiua scz termini ad quẽ vt in motu locali mobile ptem acquisiuit de vbi a quo z ptem de vbi ad quez In alteratione mobile ptez habet forme de termino a quo z ptem forme de termino ad quẽ. ergo mobile est diuisibile et ꝓ ꝙsequens omne quod mouet est diuisibile. Alia ratio. Motus diuidit ad diuisionẽ mobilis. ꝓbat Arest. quia si aliqđ mouet totaliter: etiã quelibet ps mouebit. sed motus vnius partis nõ est motus alterius ptis. g̃ motus diuidit fm ptes mobilis. Item motus nõ excedit a mobili: nec excedit mobile. ergo motus diuidit ad diuisionẽ mobilis. si em̃ motus excederet mobile tunc motus esset sine subiecto. si aũt excederet a mobili tunc aliqua ps mobilis esset sine motu. Alia ratio. Ome quod mouet localiter: primo ptransit spacium minus se: deinde sibi equale: postea ptransit spaciũ maius se. sed indiuisibili nihil est minus necꝫ maius. Vnde dicit Aresto. sexto huius. Impartibile non contingit moueri nisi per accidens.

Arguit primo. Anima mouetur localiter vt experientia docet. quia moto toto cõposito etiã ania mouet: sed ista est indiuisibilis. Itẽ angeli mouent localiter vt fide credimus. sed angeli sunt indiuisibiles etiã fm mentẽ Arest. q̃ posuit ad singulas speras intelligẽtias coassistentes. Respõdet ꝙ nullus indiuisibile ꝓ se existens mouet localiter. z sic licet ania moueat tm̃ non nisi ꝓ accidẽs scz ad motũ totius cõpositi. Immo nõ mouet ꝓ motus sibi inherentẽ. hoc vult auctor sex ꝓncipioꝝ dicens. Anima nõ mutat fm locum scz ꝓ se. necꝫ fm aliquẽ alioꝝ motuũ: nisi fortasse fm alterationẽ scz improprie dictã. Ad aliud respondet ꝙ Arest. loquit in lũine naturali. sed aliõ est ꝓ fidez dicere: aliud ꝓ rationes naturales. vnde ꝓpositiones Arest. de motu locali nõ ꝓuenũt angelis q̃ mouent localiter. Sed diceres. Tamẽ motus est accidens quantũ z diuisibile siue extensum quõ potest inherere rei indiuisibili scz angelo. Respondet ꝙ accidens quantũ z successiuũ bene potest inherere rei indiuisibili. sed nõ accidens quantũ ꝑmanens vt albedo vel frigiditas. Sunt tm̃ aliqui qui dixerunt motum non inherere angelo sed loco per quem mouet. Alij qui ꝓius accesserũt ꝙ motus inheret angelo fm mutata esse siue mutatiões indiuisibiles. Hanc tamẽ questionẽ relinquo dominis theologis.

Motus est actus

Arguit secundo. Indiuisibile vt instans in tempore generatur z incipit. ergo mouetur. et tenet cõsequentia a specie ad genus. Item anima creatur ergo mutatur z tamen est indiuisibilis. Respondet ꝙ instãs in tempore incipit per mutationem indiuisibilem z ista proprie non est generatio: de qua tamen intelligit conclusio prima. Ita etiam creatio ꝓprie non est generatio.

Arguit tercio fm ponentes puncta indiuisibilia in continuo: puncta vtiꝫ mouent z non solum localiter sed etiam alterant. q: als da-

rek materia pūctualis que staret nuda in alteratione: ex quo in quolibet pū/
cto agentis pducit pūctualis q̄litas in punctuale materiā. Itē secūdo. acci/
dentia sunt formē induisibiles z tm generank successiue et mouenk localiter.
Respondek ad pmū q̄ sicut motus quantus inheret pribꝫ quātis ipsius ꝫti
nui: ita mutata esse siue mutationes induisibiles ex q̄bꝫ infinities sumptis
fit motus co:respōdet ipsis pūctꝫ. Et dr q̄ punctus in ꝫtinuo p se nō mouek
sed solū p accidens. Ad secundū respondek q̄ accidentia dicunk formē indui/
sibiles q: nō diuidunk in partes diuersaꝝ rationū.

Questio VI

Vtruꝫ ante omne mutari sit

Hanc in questionem dicit antecessor ipse

mutatū esse et econtra. Nota q̄ Arest. in capitulo tractatus secūdi ostēdit
quō sit accipiendū primū in ipso motu. z duo facit pncipaliter. Primū. oīe
quod mutak qn̄ mutatū est est in termino ad quē. Itē dicit: illud in q̄ aliq̄d
pmo mutatū est est induisibile. id est ista entitas in q̄ aliq̄d mutatum est est
induisibilis. q: si esset diuisibilis diuidak in duas ptes. vel ḡ in vtraꝫ parte
mutatū est: et sic nō est mutatū pmo. vel est mutatū in vna parte: et sic nō p/
mo mutatū in toto. vel in neutra: z tunc non est mutatū. Secundū q̄d dicit
Non est dabile pmū mutatū esse impfectū. q: vel illud esset diuisibile aut in
diuisibile. Non secundū. q: esset mensuratuꝫ in instanti. vñ darek tēpus indi/
uisibile: imo in isto instanti fieret motus vel quies. Non pmū quia tūc diui/
derek in ptē ꝑiorem z posteriorem z in parte ꝑii prius esset mutatū. Ex hīs
infert Arest. suam ꝛclusionem principalem in capitulo quarto eiusdem que
est hec. Ante omne mutari est mutatum esse: quam p:obat tribus rationib
que infra ponenk.

Notandum primo q̄ mutari est idem quod moueri succes/
siue. sed mutatū esse est mutatio induisibilis. Est em̄ precise imaginandu
sicut in linea sunt puncta terminantia actu z ꝫtinuantia in potentia: ita etiā
in tpe sunt instantia terminantia z in motu sunt mutata esse q̄ videlicet ipm
motū actualiter terminānt: co:respōdētes directe pmo z vltimo instanti hore
que hora totalis mensurabat motū factū p totā horam. ergo sicut dictū est
de motu q̄ non sit suus terminus ad quem nisi impꝛopꝛie vel fm alios ma/
terialiter: ita etiā mutatū esse formaliter z ꝓpꝛie non est aliud q̄ mutatio in/
diuisibilis. z si illaꝫ essent infinite motum constituerent z motus in istas di/
uidik sicut tempus in instantia z linea in pūcta indiuisibilia. Et non est mu/
tatū esse ipsa res que mutak nisi impꝛopꝛie. Ideo placet hic loquī vt videtur
voluisse Arest. de mutaꝫ esse, p ipsis mutatiōibus indiuisibilibus. vt latius
infra clarescet. Questio ergo tantū querit Vtrum ante omnē motuꝫ sit alia
mutatio indiuisibilis. et econtra. id est Vtrum ante omnez mutationem in
diuisibilem sit motus et mutatio. Questio ergo habet duas partes. Primaꝫ
pbat Arest. hic in textu. z pro ista Nota q̄ fm mentē Aresto. quelibet pars
motus est motus. et in qualibet parte motus sunt infinite partes: imo in q̄/
libet parte sunt infinita mutata esse. et per consequens fm Arestotelem non
datur simpliciter prima vel vltima pars motus: ex quo quacunq̄ assignata
ipsa fm eū est diuisibilis in infinitas ptes. Ideo sit hec cōclusio Arestotelis

Cōclusio prima, Ante omnem motū partialē est alius mo- tus siue alia mutatio. id est: omnē ptem mot⁹ pcessit motus. Ista ꝯclusio p̄bat auctoritate Aresto. in textu. Ratio ꝑma Aresto. Recipiat aliq̄d mobile q̄d moueat sup aliq̄ magnitudine: illud ꝑns ptranſit vnam partē magnitudis q̄ aliam. Cum aūt qlibet pars magnitudinis sit diuisibilis in ptem prioꝛem et posterioꝛē: z prioꝛ ītꝛ in ꝑozem z posteriozē. z sic ꝯsequenter: necesse est q̄ ante omne mutari sit nō solū mutatū esse sed etiam mutari. Etiam econtra ante omne mutatū esse est mutari ſm Aresto. Secūda ratio. Si aliq̄d mobile mouet in certo tpe: illud tēpus diuidit in ptem ꝑoꝛē z posteriozē quaꝛ qlibet sic diuidit. z sic in infinitū. ergo ante oē mutari est mutatū esse: erq̄ motus z tēpus sibi inuicem coꝛrespondent. Alia ratio potest sumi ex pte magnitudinis vel mobilis eodem modo sicut in ꝑma ratione. Ideo infert Aresto. Primo ante omne mutari est mutatū esse. Secūdo ante omne mutatuꝫ esse est mutari. Tercio ante omne mutari est mutari. id est: ante oēm motuꝫ partialem est alius motus: q̄cunq̄ em̄ pte motus assignata semp ipsam pꝛecessit alia pars que etiam est motus. Quarto ante omne mutatū esse est aliud mutatū esse. quia qlibet ps motus diuidit in infinita mutata esse. vñ nō deuenit ad aliq̄d mutatū esse quod nō ꝓcessit aliud. Ita eodē modo post oē mutari ptiale erit mutatū esse z econtra. ītmo post omnem motum ptialem erit alius motus. Vnde infert ista cōmunis ꝓpositio Aresto. Quicq̄d mouetur mouebit z mouebat. z hec est mens Aristotelis.

Pro secunda ꝓo conclusione Nota q⁹ ſm illos qui ponūt puncta indiuisibilia in linea z instantia in tempoꝛe: isti etiaꝫ necessario habēt ponere mutata esse indiuisibilia in motu ꝑsertim ꝑmū mutatū esse z vltimuꝫ mutatū esse. ideo ſm illos dat prima z vltima ps motus simpliciter siue affirmatiue. Prima em̄ pars motus affirmatiue ō: que est ante qualibet partez eiusdem motus vt primū mutatū esse. Vltima ꝓo pars motus est que desinit post quamlibet ptem motus vt vltimū mutatū esse. Aresto. aūt non concedit hoc modo dari primā z vltimā ptem motus. Exponendo aūt suplatiuum prima et vltima negatiue: ista dicit prima pars motus negatiue ante cuius inceptionem non datur alia pars motus vt decima pars alicuⁱ motus. Illa ꝓo dicit vltima pars motus negatiue post cuius desitionem nulla pars motus desinit vt itez decima pars motus versus finem: tam ſm Aresto. q̄ ſm alios.

Conclusio secunda eoꝛum qui ponunt indiuisibilia mutata esse in motu est talis. Dat mutari quod non ꝓcessit mutatū esse z dat mutatū esse quod non ꝓcessit mutari. Probat. tempus z motus consequunt se inuicem. vj. huius. sed sicut dat primū instans et vltimū in tpe vt supra, pbatū est: ita dat primū z vltimū mutatū esse in motu directe coꝛrespondens ꝑmo et vltimo instanti in tpe. vnde ante primū mutatū esse nō est aliud neq̄ post vltimū erit aliud. Sit ergo motus localis p totam horam z a sit primū mutatū esse directe coꝛrespondēs primo instanti hore et b sit medietas motus c ꝓo vltimū mutatū esse: tūc ante medīū motū ſcz a z b nō ꝓcessit neq̄ mutari neq̄ mutatū esse et post aliam medietatē ſcz b z c non erit alius mot⁹ neq̄ aliq̄d mutatuꝫ esse. Vnde non ante omne mutari est mutatū esse: neq̄ ante omne mutatū esse est mutari: neq̄ ante omnē motū est motus: neq̄ ante oē mutatum esse est aliud mutatū esse. Et licet ista sint ꝓtra mentem Aresto. cū

Phisicoꝝ VI Questio VII

ꝓceduntex principio quod est cōtra Aresto. scz qz ponunt puncta indiuisibi-
lia. Et cum vtrūqꝫ sit opinio teneat placitum.

Arguit primo contra primā conclusionem. Non ante oēm motū est motus quia motus celi est eternus. viij. phisi. sed ante eternuꝫ nihil est neqꝫ post ipm aliqd erit. Item ante motū lapidis deorsuꝫ nō fuit al⁹ mo-
tus: posito qꝫ lapis diu quieuisset in tecto. Respondet ad primū. Aresto. lo-
quit hic de motu finito ꝛ numerali. sed motus celi soluꝫ est eternus in specie
quia semp fuit mot⁹ celi. Ad secundū dz qꝫ Aresto. non loquit de motu tota
li sed partiali. quia q̄cunqꝫ ꝓe motus assignata in aliquo motu totali ipsaꝫ
ꝓcessit alia pars eiusdem motus totalis.

Arguit secundo. Si ante omnem motū est alius motus et
post omnē motū erit alius: tūc erit ꝓcessus in infinitū in motib⁹ quod est cō-
tra Aresto. vij. huius. Immo motus erit eternus. Respōdet qꝫ Arest. septi-
mo phisicoꝝ intelligit de motib⁹ totalib⁹ vt ibidem videbit. hic ꝙ de parti
bus ipsius motus vnius ꝛ totalis. nec erit eternus quia eternū describit pe
nes durationē in tpe ꝛ non durationē in diuisione. vt manifestum est.

Arguitur tercio. Si quicquid mouet mouebit et mouebat
vt ex ꝙclusione ꝓma sequit: tunc omne quod q̄escit quiesceret et ꝓius quieuit.
quia oppositoꝝ est eadem ratio ꝛ lex. sed motus ꝛ quies opponunt. Respō-
detur qꝫ sic. quia quicquid quieuit ꝓius quieuit ꝛ postea quiesceret. ꝛ hoc ꝓ
batur per durationem ꝙ diu scz res quieuit: que duratio est eodē mō diuisi
bilis sicut motus vt supra dictum est. Etiam sicut nihil mouet in nunc ita
nihil quiescit in nunc. vj. huius. ergo est par ratio de motu ꝙ quiete.

Questio VII

Vtruꝫ in tempore finito pos

sit ꝓtransiri spaciū infinitū ꝛ in tempore infinito possit ꝓtransiri spaciū finitū
solum. Notandū ꝓmo qꝫ tempus finitū est tēpus terminatū scz qō habet
principiū ꝛ finem. vt dies annus. Tempus ꝙo infinitum est quod caret ꝓn-
cipio et fine. ꝛ fm Aresto. datur. quia mundus stetit ab eterno et durabit in
eternum. sed fm fidem non datur: etiam modis iam dicendis. Vnde tēpus
infinitum imaginatur Primo quod caret principio ꝛ fine. Secūdo quod ca-
ret principio habet tñ finem. vt fm Arest. tempus quod fuit ab eterno vsqꝫ
in ꝑsentem horam. Tercio quod caret fine habet tamen principium. vt fm
Aresto. tempus a presenti hora vsqꝫ in infinitum. Tempus ergo dicit infi-
nitum fm durationē vel successionē. Per spacium ꝙo hic intelligit illud sup
quo mobile mouet localiter vt via. Spaciū finitum est quod terminatur in
sua magnitudine. Spacium aūt infinitū est quod nō terminat in sua magni
tudine. Et in ꝓposito illud debet imaginari fm longitudinem tm vel duas
dimensiones. potest tamē etiā imaginari fm omnes dimensiones. Actuali-
ter aūt nullum illoꝝ est. vij. phisicoꝝ. Vnde questio est intelligenda conditio
naliter vt sit mens Arest. Vtrum si esset spacium infinitum vt linea infinita
fm longitudinem ipsa posset ꝓtransiri vsqꝫ ad finem in tpe finito. Et vtruꝫ
in tempore infinito possit ꝓtransiri spaciū finitum solum.

Notandū secundo, ex quo aresto, deducit suum p̄positum bic de motu regulari siue irregulari. q̄ aliud d̄ est motus vniformis z regularis z aliud irregularis z difformis. q̄m regularitas et irregularitas refertur ad tēpus sed vniformitas et difformitas ad partes mobilis. Dor⁹ ergo regularis dicit qui est eque velox vel tardus in q̄libz pte tpis. vt motus celi est regularissimus. ij. celi. Unde dicit aresto. ibidē. Motio celi est ꝓtinua regularis et sempiterna. apud nos vero nullus reperit motus regularis. Motus autē irregularis dicit q̄ vno tpe ē velocior vel tardior q̄ alio tpe. z ille est triplex. naturalis q̄ est velocior in fine. Violentus q̄ est velocior i p̄ncipio. et animalis q̄ est velocior in medio. Ille ꝛo motus dicit vniformis q̄ est eque velox in omnib⁹ suis ptibus. vt motus lapidis deorsum p lineam rectam est vniformis nō autē regularis. motus vero celi est regularis ꝛ nō vniformis. Unde motus difformis est q̄ nō ē eque velox vel tard⁹ in q̄libz sua parte. vt motus celi. q: partes circa polū tardius mouent q̄ circa medium celi.

Motus regularis

Motus irregularis

Motus vniformis

Motus difformis

Conclusio, si esset spaciū infinitū ip̄m nō potest ptransiri i tpe finito nec̄ in tpe infinito potest ptransiri spaciū finitū solum ip̄m non iterando. Probat p aresto. q̄ capitulo vltimo tractatus secūdi i hoc certo istā ꝯclusionē tenet et ipam probat certis ratōib⁹. Prima si esset magnitudo infinita ipa nō potest ptrāsiri tpe finito. q: accipiat aliqua pars ip̄ius tpis finiti in illa ptransitur certa pars magnitudis. tūc iterū accipiat pars tēpoꝛis equalis p̄ori et sic conseq̄nter p̄cedendo donec totū tempus est acceptū. tūc veniet tota magnitudo nō est ptrāsita q: nō habet finem nec̄ terminū. Secūdam partē ꝯclusiōis sic probat. Exquo in maiori tpe ptransitur maior magnitudo si magnitudo finita ptransiret in tpe infinito vel hoc esset in motu regulari vel irregulari. Non primū quia in qualibz magnitudine finita sūt partes finite quaꝛ quelibet nata est ptransiri in tēpore finito. Si ergo magnitudo sit finita est necesse q̄ totū tempus sibi correspondēs sit finitū. Nec̄ in motu irregulari ex eadē causa. quoniā tunc vna pars magnitudis p̄transiretur in tēpore maiori z alia in minori. Unde aristoteles vltra p̄dictas duas ꝯclusiones ponit tres alias. Prima. mobile finitū non pōt trāsire magnitudinē infinitam in tēpore finito. Secūda. mobile infinitū nō potest ptransire magnitudinē finitā tm̄ in tēpore infinito. Tercia. mobile infinitum nō potest trāsire magnitudinē infinitā in tēpore finito. De ꝯclusiones p̄bantur ratōibus p̄dictis. Est tamē alia ratio ad oēs illas ꝯclusiōes Tria sunt que seinuicē consequunt quo ad finitatē et infinitatē. scꝛo hui⁹. scꝛ tēpus motus et spaciū. si ergo vnū erit finitū seu infinitū z aliud erit tale

Arguitur primo, celum est motū ab eterno ꝑm aresto, et per consequens per tēpus infinitū. et in tali est ptransita spaciuꝛ siue magnitudo finita. scꝛ celum. Respondet q̄ idem spaciū infinities est repetitū. z sic nō est contra ꝯclusionem.

Arguitur secūdo, linea vnius miliaris transeatur per aliqd̄ mobile tunc quia in ipa sunt infinite partes exquo in quolibet cōtinuo sunt infinite partes. quelibet pars transit certo tempore. sed cum ptes infinite tēpus erit infinitum. et tamē linea est finita vt est positū. et sic in tēpore infinito ptransitur spaciū finitū. Solū. Respondet q̄ argumentū verum p̄baret

si in cōtinuo essent infinite partes quante sed tales nō sunt. Indiuisibile autem nō potest ptransiri.

Sed diceres, an motus localis possit ī infinitū tardari vl velocitari. Respondet q implicat motū localem in infinitū velocitari. ita q nō possit esse velocior. quia si fieret in instāti nō erit motus localis. Illud autem esset velocissimū infinitū. sed in infinitū potest tardari. Naturaliter autē datur motus qui est velocissimus ꝛ infinite velocitatis vt motus celi p Arestotelē. viij. phisicoꝝ et. ij. celi.

Questio VIII

Vtꝛ possibile sit aliquid mo

ueri. Ista questio vltima huius sexti nō mouetur ex eo q esset dubia. qz motum esse est principiū philosophie naturalis. j. phisicoꝝ. similiter octauo et secundo. imo experientia est q motus localis est. Sed fm ꝯmentatorem octauo phisicoꝝ. Opinio que cōtradicit sensui non est bona. et idem. v. phisicorum. Dimittere sensum et sequi intellectum est signū diminuti intellectus. Philosophus ergo naturalis pīsupponit motū tanq̄ euidentissimū. Sed mouet sup rationib⁹ zenonis qui vt feruntaliqui negauit motū localem dū putādi gratia ꝓpter quasdam ratiōes quas putabant difficulter solubiles Ideo q̄ arestoteles ipm in tractatu tercio vsq̄ ad finē reprobat solues suas ratōes vt in argumētis patebit. Sit ergo hec cōclusio. Non solū possibile est aliquid moueri sed actualiter aliq̄d mouet. patz ex iam dictis.

Arguitur prima ratione zenōis. Omne quod est in equali loco quiescit ꝛ non mouet sed omne quod mouet in quolibet nūc siue instanti est in loco sibi equali: ergo nō mouet. Maior est nota. quia illud q̄ mouetur localiter debet mutare locū. Minor etiā patet quia in nūc nihil mouetur vel quiescit. sexto huius. Respondet aresto. q zeno pīsupponit temp⁹ cōponi ex ipis nunc indiuisibilib⁹. sed illud nō admittit Arestoteles. Etiaz aliter respondet ꝓpter illos qui ponūt tēpus cōponi ex instantib⁹ negando maiorem. quia res que mouet est continue in loco equali ex quo est in loco. sed omnis locus est equalis suo locato. iij. phisicoꝝ. Sed ita esset vera. Illud quod in quolibet instāti est in eodem loco nō mouetur scz p se. et tūc minor est falsa. et sic locus equalis equiuocat

Arguit secunda ratō zenonis. Omne quod mouetur pr⁹ ptransit medietatē spaciꝫ q̄ totū spaciū. ergo necesse est ipm prius attingere mediū q̄ finem. mediū autē est infinitū. sed infinitū nō potest ptransiri. Respondet q mediū est solū infinitū in potētia. sed infinitū in actu nō pōt ptrā siri. Et dicit Arest. q hec ratio sit soluta prius

Arguitur alia ratōne zenonis achileia. si aliquid moueret tūc velocissimū nō posset attingere tardius motū Probat. ponatꝫ sub eodem spacio equus ꝛ musca ꝛ incipiat musca moueri a medio. equus autez a principio. tūc anteq̄ equus moueat ad aliquā distantiā: musca etiā ē mota ad aliqualē. et sic cōsequiter vsq̄ in infinitū. vnde equus nō pcurret muscam. Respondet arest. q tandem equus pcurret. Sed cōmentator auerrois ipm reprehendit dicens. quelibet vetula sic potuit soluisse. Et respondet q

tandem ſpaciū abbreuiabit. Ratio autē zenonis eſſet vera ſi equus z mu/
ſca mouerent eque velociter vel tarde.

Arguitur alia ratiōe eiuſdem, ſi aliquid moueret tūc vnum mobile in eodem tēpore adequato ptrāſiret duo ſpacia quoꝝ vnū i duplo eſt maius alio. Probat z ponat mobile a. et ſpaciū b z aliud ſpaciū c minus qꝫ ſpaciū b et a. et b moueat cōtra ſeinuicem vnū ſub alio ſpacium vero cq eſcat. tūc mobile a trāſiuit ſpaciū b quod in duplo eſt maius ſpacio c. Re/ſpondet Areſt. q in equali tēpore ptranſitur magnitudo equalis z alia ma/ior. z nō eſt inconueniēs ſicut ponit argumentū: et quo ſpaciū b etiā mouet. Secus eſſet ſi ambo ſpacia quieſcerēt. q: tūc vnum mobile nō pōt tranſire vno tpe ſpacia duo quoꝝ vnū eſt in duplo maius alio. Illud vero non fit in caſu poſito.

Arguitur alia ratione zenonis, ſi aliquid mouetur inter cō tradictoria. ſcz de eſſe ad non eſſe vel econtra. vel illud mobile eſt in termi/no a quo et ſic nō mouet. vel in termino ad quem z iterū nō mouet: neqꝫ in medio quia inter contradictoria nullum dat mediū. Reſpōdet areſto. illud quod mouet inter cōtradictoria partim eſt in termino a quo z partim i ter/mino ad quem. et ſexto hui⁹. Et dicit conſequent q eſſe incompletū z non eſſe completū nō contradicūt. Et hoc modo inter eſſe et nō eſſe vel econtra eſt motus. alias vero nō. Alie raciones due ſunt faciles z habent in textu.

Finit liber ſextus phiſicoꝝ.
Sequitur liber ſeptimus

Phisico. VII Questio I

Ne quod movetur ne

cesse est ab aliquo moueri. Sicdem in seipo nō habz pncipiū motus manifestū est q ab altero ꝛc. Iste est liber septim⁹ phisicoꝝ aristotelis in quo arest. determinat de cōparatōe motuū ad primū motorem ꝛ inf se. Unde totus liber duos ptinet tractatus. In primo ostendit q nō sit pcessus in infinitū in mouentib⁹ ꝛ motib⁹. In secūdo agit de compatōe motuū inter se. Ad pbandā pmam conclusionē pmittit pmo ꝛ pbat q omne illud qō mouet mouetur ab alio. ꝛ ponentur sue ratōes in pmis duabus questionib⁹. Ideo queritur primo

Questio I

Utrū omne quod movetur

moueat ab alio. Pro quo notandum primo fm Aresto. a pncipio quinti phisicoꝝ q moueri p accidens est moueri ad motū alterius qō nō est sua pars vel accidens sibi inherēs. vt albedo in homine mouet p accidens ad motū hois. Itē sedens in equo mouet ad motū eius. Item lapis q mouet deorsum nō mouet p accidens sed p se. quia licz moueatur ad motū gravitatis tamē gravitas est accidens sibi inherens. Illud autem movetur p se quod nō mouet ad motū alterius imptinentis. vt graue mouet p se deorsum. Moueri p se ꝛ primo est rem moueri fm se ꝛ quodlibet sui. ita q mobile est totale motūs et motū. ꝛ actu fm aliqs in reb⁹ ꝓpositꝰ nullū dat. qm omne quod mouet mouet ab alio. s. influētia ꝛ pma intelligētia. In rebus tm ꝓpositꝰ ꝓsiderat res motūs. scz forma q p se mouet licz etiā moueat per accidēs ad motū totꝰ. Et etiā ꝓsiderat res mota soluz. scz materia prima. Si ergo aliqua res deberet esse p se motūs ꝛ mota essz necesse q qlibz ps moueret qualibz gtē ꝛ cū hoc ipum totū. et q totū moueat qualibet ptem. Ideo volūt aliq q arest. h posuit suū dictū sup impossibili. Sed tn est dicēdum q forma substantial' p se mouet totū ꝓpositū. ꝛ etiā mouet p accidēs ad motum totius. Unde totū compositū aliquo modo dicit moueri p se ꝛ primo quia fm se ꝛ quodlibet sui mouet. et idem est mobile ꝛ mouens. s. forma Vel dicitur fm cōmentatorē q Aristoteles loquit cōditionaliter. scz si aliq̄ pars alicuius rei quiescit: talis res non mouet p se primo. Sed moueri per se ꝛ non primo est moueri fm se ꝛ quodlibet sui. ita q nō sit causa totalis sui motus. Vel sic fm Aristotelē quinto huius. Est quādo res mouet ratōne sue partis. vel pars mouet ad motum totius. vt quando homo mouet ab anima que mouet ab appetibili. Illud aūt mouet a se qō mouet a pncipio intrinseco. vt graue mouet a se deorsum. similiter leue sursum.

Conclusio. Omne qō mouet mouet ab alio qō nō est ipsuz mobile. id est. nihil mouetur a seipō per se primo. Probat auctoritate allegata. Et idem vult octauo phisicoꝝ. Et ratione Aristotelis in textu tali. Dē quod mouetur mouetur naturaliter aut violenter. Si violenter tunc manifestum est q mouetur ab alio. scz a pncipio extrinseco. Si vero naturaliter

nūc mouet a sua forma substantiali que est principiū motus. ij. Phisi. Sed forma substantialis distinguit a toto: cum sit pars eius. Unde est mens cōclusionis q nihil per se mouet seipm vt etiam dicit cōmentator. ix. methaphi sice. ita q sit sensus: nihil mouetur a seipso per se z pmo.

non

Arguit primo. Animalia mouent ex se. viij. Phisicor. ergo non ab alio. Item sm cōmentatorē. iij. celi. Lapis mouet se deorsum inq̄tū grauis z mouet inq̄tum est in potentia deorsum. et p ꝓsequens mouet per se z non ab alio. Respondet q aialia mouent ex se quia nō indigent alio mouente extrinseco ad eor motuz initiandū. mouent tm a sua forma. Unde ex se z ab alio non opponunt sicut nec p se z ab alio: qm lapis p se mouet deorsum z mouet ab alio scz forma substantiali z grauitate. z licet forma substantialis lapidis etiam moueat deorsum z non ab alio: tamē non mouet per se sed per accidens.

Arguit secundo. Homo mouetur voluntarie de vno loco ad aliū etiā p se primo vt homo currēs z tamē non mouet ab alio: imo eius ānima p se z cum intentione mouet de vno loco in aliū z seipsam mouet. Ite Aresto. a principio quinti phisicor exēplificat de illo quod mouet p se pmo dicens. Aliud ẏo p seipm primū vt medicus ꝺdem sanat. Respondet q aia hominis non mouet p se sed p accidens quia ad motū totius cōpositi. z sic p se non valet tantū sicut ex intentione. Ad aliud ꝺ. q Aresto. dic loquit de motu locali. sed in. v. phisicor exēplificat de motu alteratōis.

Arguit tercio. Anima in intelligendo actuat seipsam vnde per se seipsam mouet z cum sit indiuisibilis mouet per se primo. vt patet ex supra dictis. quia est mouens p se z p se motū z tamē a nullo alio mouetur Ita eodez mōdo voluntas mouet seipsam. Respondet ꝺcendū q omne ꝺd mouet localiter et p se necessario mouet ab alio: ita q nihil mouet seipm de loco ad locum p se. z hec est mens Aresto. Cm omnia que mouent localiter si sunt inferiora mouent p influentiam z motum celi. celum aūt mouet a sua intelligentia que vltra est imobilis. Nunc ergo ad argumentum dicit q anima non mouet seipsam localiter per se. sed dicitur se mouere methaphorice. Ut aūt ꝓpositio z conclusio Aristotelis fiat clarior. Consequenter et secundo queritur.

Questio II

Utr probatio qua Aresto. pro

bat oē qd mouet moueri ab alio: ꝺcludat z sit sufficiens. Notandū pmo q demōstratio siue pbatio Aresto. q pbat suā ꝺclusionē est illa. Nihil ꝺd quiescit ad quietē alteri⁹ mouetur a se p se z pmo. sed oē ꝺd mouet ab intrinseco quiescit ad quietē alteri⁹. g nihil quod mouet ab intrinseco mouet a se p se z pmo. z p ꝓseqns oē ꝺd mouet mouet ab alio. Anteq̄ tm ista demōstratio intelligatur supponunt duo. Primū. Omne qd mouet est diuisibile: qm nullū indiuisibile mouetur. vj. phisicor. z hoc sm mentē Aresto. vt supra illud pbatum est in sexto. Secundū quod supponitur. Omne illud ꝺd quiescit ad q̄ etem alterius non mouetur per se et primo. Probatur. quia illud conuenit alicui primo et per se quod sibi conuenit sm se et quodlibet sui. si ergo vna pars ꝺcesceret totum non posset moueri per se et primo: cum moueri per se

et primo sit moueri fm se et quodlibet sui. Ideo sequit q descente pte necessario totū descit. id ē nō mouet p se et primo. Et sic descere hic capit stricte ut opponit moueri p se et pmo. Illis suppositis sic intelligat demōstratio. Illud quod descit ad dctem alterū scz sue ptis nō potest moueri p se z pmo per secundā suppositōem. ex quo nō mouet fm se et quodlibet sui. Et omne qđ mouet habet ptes ex pma suppositōe. Sed omne mobile necessario descit vna eius ptū descente. ergo nullū mobile mouet a se z p se pmo. g vltimo oē qđ mouet: mouet ab alio qđ a tali mobili distinguit. z sic tota difficultas est in illa ppositōe. descente pte descit totū. id ē totū nō mouet p se et pmo si vna eius pars descit. Hec ergo pbatio licz nō sit syllogism⁹ vel demonstratio potest tn sic reduci ad demonstratōem. Nullū ens qđ mouet p se z pmo descit si sua pars descret. sed omne qđ mouet descit si sua pars descit. g nullū ens qđ mouet: mouet p se et pmo. Et ista est fm ꝯmentatorem demōstratio q: est. q: predik ab effectu ad causam. Motus em est effectus cuius a q procedit. siue a quo mobile mouet. sed illud qđ mouet est medium huius demōstratiōis. Quidam alⁱ tamē voluit q esset demōstratio ppt qđ. quia descs partū est causa quietis totius. et respectu huius etiā potest esse demonstratio ppter quid.

Respondetur ad questionē, probatio aresto, ad intellectum primi dictū concludit z est sufficiēs. pbat autoritate aresti. hic in textu q ea tanq pbatiuam et sufficientē posuit. Et ratōe p conditiones z diffinitōem bone demonstratōis seu pbationis.

Arguitur primo, probatio aristotelis non concludit. q: i ea ponit. illud quod mouet quiescit ad quietē sue partis sed illud est falsum. q: celum mouet et tamē nō descit necz etiā sua pars q: nō est timendū q celum stet. Rndet q aresti. loqtur ꝺditionaliter hoc mō. illō qđ mouet descret si sua ps descret. sed ps celi nō descit igit necz totū celum descit.

Arguitur secūdo, minor est falsa, q: si homo esset affixus solo digito z alias totū corpus moueret: tunc fm Aresti. ille hō nō moueretur quoniā descente pte quiescit totū. sed hoc est falsum. q: motus est in maiori pte mobilis. sed a maiori debet fieri denominatio. vt. huius. Rndet q iste hō diceret moueri sicut pbat argumentū. Non aūt diceret moueri p se et pmo cum nō mouet fm omnes suas partes. z hoc voluit ipa minor vt lanꝰ sup.

Arguitur tercio, indiuisibile vt angelus mouetur localiter per se et primo: q: nō ab alio. g nō ome qđ mouet mouet ab alio. Q⁹ autez moueat p se pmo. pbat p diffinitōem eⁱ⁹ qđ mouet p se et pmo. Rndet ꝑcedendo totū argumētū fm fidē. sz fm viā aristotelicā z naturalē sup quā dāt pbationes et ꝺclusiones aristotelis negat q aliqđ indiuisibile moueat successiue etiā quacūcz specie motus. Et illud voluit prima suppositio q nullū indiuisibile mouetur.

Questio III

Vtrū in mouentibus et motis sit processus in infinitū.

Aresto. in capitulo secūdo primi tractat⁹ principaliter, pbat q deueniendū sit ad primū motū et motorē immobilē. Et supponit primo q motus et motū sint simul. Scdo q motus vniuscuiuscz mobilis ē

finitus. postea infert talē ꝯclusionem. Necesse est esse aliquod ꝓmum mo-
uens ⁊ motū ꝓmū extā i mouētib⁹ ⁊ motis nō ē ꝓcessus in infinitū. qz si sic se
queret qꝺ i tpe finito esset mot⁹ infinit⁹. qꝺ est falsū ⁊ ip̄obatū sexto huius.
Dia em illa mouētia ⁊ mota essent infinita et mouerēt tpe finito. ḡ in tpe fi-
nito motus fieret infinit⁹. ⁊ hec est ratio Aresti. Exquo ḡ ꝓ⁹ ꝯcluſuz ē. oīe
qꝺ mouet moueri ab alio. ⁊ si illꝺ mouet mouet ⁊tē ab alio⁊ sic ꝯtinuat. Vñ q
rit qstio an sic ꝓcedat in infinitū vel deueniat ad aliqꝺ mouēs imobile. Et
in ꝓposito aresto. vult qꝺ in mouentib⁹ ⁊ motis corpoꝛeis nō sit ꝓcessus in i-
finitū. In secūdo ꝓo metha. vniuersalit̄ ꝓbat qꝺ in nullo genere cause sit ꝓ-
cessus in infinitum

Notandū primo Exquo mouens est causa efficiens et mo

tus eius effectus ꝙ agens causa siue mouēs est duplex. Aliq̄ em cause effici-
entes sunt subordinate. s. quaꝝ posterioꝛ depēdet a priꝛ vel in sua actōe vel
in suo esse. Et ille sunt duplices. s. essentialit̄ subordinate quaꝝ posterioꝛ nō
pōt agere vel causare effectū nisi priꝛ agat. vt causa prima est deꝰ et sibi sub
oꝛdinat intelligētia secūda. huic aūt subordinat assiꝝ vel celū. Deinde influ-
entia vniuersal⁹ vt lux et lumē vel q̄litas ꝓma. vl specialit̄ et huic ꝙseq̄nter sub
oꝛdinant alie cause inferioꝛes. fm mētē em aresteteł causa supꝛioꝛ nō potest
agere sine inferioꝛib⁹ subordinatis neqꝝ a fortioꝛi ecōtra. sec⁹ ꝓo fide credim⁹
Vnde ꝙ alique cause sint inuicē subordinate essentialit̄ requirit Primo ꝙ
subordinās siue priꝛ sit ꝑfectioꝛ cꝫ subordinata siue posterioꝛ. ⁊ ꝫ i genere
cause. vt celū est ꝑfectioꝛ in causando cꝫ hō. nō aūt simplr. Scōo ꝙ subordi-
nās sit causa subordinate. Tercio ꝙ subordinata nō possit agere nisi subordi-
nans agat. Alie ꝓo cause subordinant accidentalit̄. s. vbi posterioꝛ pōt age-
re sine actōe ꝓꝛis ⁊ ecōtra. nō tn pōt esse vel fieri sine ꝓꝛi. vt fili⁹ subordina-
tur patri ⁊ pater auo. auus adauo. et sic fm Arest. vsqꝫ i infinitū. Cause ꝓo
nō subordinate sunt quaꝝ vna nō dirigit in agēdo ab alia neqꝝ ab ea i esse
dependet vt hō asinus forma substantialis ignis ⁊c.

Conclusio ad mentē Arest. In mouentib⁹ ⁊ mobilibus to

talib⁹ essentialit̄ subordinatis nō ꝓcedit in infinitū ꝫ dat statꝰ in ꝓmo mo-
toꝛe. Probat auto. arest. qꝺ ꝫ in isto septimo ꝓbat cum dicit. Non in infinitū
abibit sed stabit alicubi ⁊ erit aliqꝺ qꝺ erit causa motus ⁊c. Idē vult in. ij.
metha. In causis efficiētib⁹ nō ē ꝓcessus i infinitū. sed omne mouēs est cau-
sa efficiēs. Ratio vero aresto. quā hic in ꝫ septio posuit supꝛa posita est cir-
ca ꝓncipium huius questiōis.

Arguitur primo. Ratio aresto. nō ꝯcludit ꝯtiaz supponit

falsum ⁊ impossibile. s. ꝙ infiniti mot⁹ totales possint simul ꝓtinuari. ꝓcedit
em sic. si infinita essent mouētia et mobilia etiā infiniti erūt mot⁹. ⁊ ꝑ ꝙseq̄ns
erit vnus motus ifinitus in vno tpe finito. Ideo aūt arest. supponit ipossi-
bile aut ei⁹ ratio nihil ꝓbat qꝫ vtrūq; est inconueniēs. Primū em fm eū est i
possibile ⁊ ip̄obat. v. phisicoꝝ. qm̄ ois mot⁹ est de ꝓtrario in ꝓtrariū. ꝫ ꝫria
nō ꝓtinuāt. Itē motus nō est motus. v. phisicoꝝ qō fieret si ꝫ ꝓmū suppo-
nit. Scōm etiā essꝫ inconueniēs qz frustra adduxisset hāc rōem. Rndet bre-
uiter licz multi lōgis disputēt ꝓbis de ista rōe aresti. et q̄rūt An aresti. sp i su-
is ratiōib⁹ vtat potēcia naturali. Si em vtit tūc rōes sue nō concludūt. Et
ꝺ: ꝯcluſiue. Siue fuerit vicio trāsgressoꝛis siue aresti. ꝑ se posuerit. Q, vsus fu-
erit licz in paucis rōib⁹ potēcia nō naturali. Dic em. ij. phisicoꝝ ꝙ possib⁹

Phisico. VII Questio IIII

le sit mediū rarefieri i infinitū. Itē ibidē impugnās diffinitōem vacui. Vla cuū ē in q̄ nō est corpus graue vl' leue: dicit. Si esset corp⁹ sonor q̄ nō esset leue vel graue illō p̄m hanc diffinitōem essz vacuū. cū ipossibile sit corp⁹ sonorosum esse sine leuitate z gūitate saltē naturalē sicut etiā mediū vt aer nō pōt naturaliter rarefieri in infinitū. Ad rōem aūt arest. quā in .5. septio adducit dr q̄ ipa nō ꝛcludit pbatiue sed solū psuasiue qm̄ supponit ipossibile. vt pbauit argumentū licz sn̄ia aresto. sit ratōi et veritati ꝓformis. Vn̄ sola autoritate firmat q̄ in mouētib⁹ nō sit ꝓcessus in infinitū. qm̄ aliqs sp cuaderet dicens q̄ in mouentib⁹ et motis esset circulatio. Itē q̄ idē moueret seip sum. et sic multa psuasiue pbant ab aresto.

Arguitur secundo p̄m mentē arest. mundus stetit ab eterno z stabit in eternū. viij. phisicor. et sic nō deuenit ad p̄mū patrē neq; vltimus filiū. sed pater est causa efficies filij et p ꝓsequns in causis efficientib⁹ est ꝓcessus in infinitū. Vnde etiā dicit arest. ij. de gene. Generatōes sunt ꝑpetue q̄nia generatio vni⁹ est corruptio alteri⁹. z ecōtra. j. de gene. Rndet q̄ p̄ Aua adamus et sic in infinitū nō sunt cause essentialr subordinate vt supr patuit. neq; cause mouētes qm̄ nō sunt simul. Et consequenter dicit q̄ generatōes sunt ꝑpetue in specie. q: semp est generatio

Arguitur tercio. in motu celi sunt infinite ptes quarū queli bet mouet z mouet hec inferiora. g̃ in mouētib⁹ z motis ē ꝓcessus in infinitū. Itē calliditas ignis est diuisibilis in infinitos grad⁹ quor quilibet agit et aliq̄d causat. g̃ in causis efficientib⁹ ē ꝓcessus i infinitū. Rndet q̄ mēs aresto. est. Ex quo omne q̄ mouet: mouet ab alio. in illis motis et mouētib⁹ non est ꝓcessus in infinitū. et sic intelligit de mouentib⁹ et motis actu sepatis sine totalib⁹. sz ptes celi nō sunt hmōi neq; etiā subordinātr sibīnuicē essentialr

Questio III

Vtrum omne mouens sit simul cū illo q̄ mouet.

Pro cui⁹ introductōe nota q̄ arest. erq̄ in capitulo ij. supposuit omne mouēs z motū esse sil'. in capitulo tercio istā suppositōem deducit et pbat inductiue nō solū de motu locali sz etiā de motu alteratiōnis et p̄m quantitatem vt latius infra.

Notandū primo q̄ mouens in ꝓposito est mouens in gene re cause efficientis. et sic licz finis etiā moueat sz oēs causas. ij. phisicor. tamē solū mouet metaphorice et nō vt efficiēs. Est aūt mouēs duplex. q: aliq̄ q̄ est p̄mū vltimū siue imediatū. s. q̄ est imediate cū mobili p indistātiā vt man⁹ mouēs baculū. Aliq̄ est mouēs mediatū sz q̄ mediāte alio mouet aliq̄ mobile vt mouēs lapidē mediāte baculo. Eodē mō mobile ē duplex. Primū siue imediatū q̄ imediate ē cū mouēte. Mobile mediatū est q̄ nō immediate attingit p aliq̄ mobile. Et sic simul dicat simultatē indistantie. sz inter que nō mediat corpus grossum. Vnde nō dicit simultatez loci. q: impossibile est duo corpa esse simul i eodē loco. iij. phisicor. Mouens ergo aliud potest esse vl' p virtutē specialem vt intelligentia cum sua spera. et luna cū mari qm̄ ipm fluere et refluere facit. Vel p contactū vt moventia apud nos frequenter sunt cū suis motis vel mobilibus.

Notandū secundo antea cꝫ conclusio inferatur q̄ arest. pro
bat suā conclusionē inductiue de oib⁹ specieb⁹ mot⁹. Et p illo supponit q̄
tres sint species motus. s. fm locū vt motus local. fm q̄litatē vt alteratio. et
fm quantitatē vt augmētatio diminutio. Et pmo de motu l̄ali q̄m ome
quod mouet localit aut habz intra se pncipiū. id est mouet motu naturali. z
sic certū est q̄ mouēs sit. est cū suo moto. Vel habz extra se pncipiū. i. mouet
violenter. et tūc sit: mouēs est cū suo moto vt patz inductiue. Et ad illud p
bandū ponit q̄tuor species motus violēti. z sunt pulsio tractio vectio z vti
gio. Pulsio est mot⁹ local⁹ in quo mouēs pellit mobile a se vel ad se. z habet
duas species. Prima dr expulsio z est q̄n mouēs deficit z sepat ab eo q̄ ex
pellit. vt q̄n lapis p̄icit. Scda species dr impulsio. s. q̄n pellens nō deficit si
ue sepat ab eo q̄ impellit. vt pꝫtinue trudēdo lapidē a se. vel q̄n man⁹ impel
leret lapidē ad se. Tractio ē q̄n trahēs nō sepat ab eo q̄ trahit siue trahat
ad se vel a se. vt si aliqs traheret nauē cū fune. Et habz sub se duas species
Prima dicit spatesis et est q̄n gladio aliq̄d scindit et cū hoc gladi⁹ trahit.
Secūda species dicit expiratio. s. q̄n aliqs attrahit anhelitū vt expuere pos
sit. Vertigo ꝓponit ex pulsu z tractu. Est em̄ motus in quo mobile ex vna
parte trahit et ex alia pellit. Vectio ꝓponit ex trib⁹ motib⁹. s. pulsione tracti
one et vertigine. Illud em̄ q̄ vehit mouet ad motū vehentis. sz vehiculū
pellit z cū hoc trahit. In hꝫs ḡ oib⁹ motib⁹ violēt⁹ mouēs est sit. cū suo mo
to. De alteratōe etiā ptz inductiue. q: calefactēs est cū calefactibili z sic de
alijs. sit. i alteratōe spūali alterās et alteratū sunt simul vt visibile alterat aerē
q̄ ꝓsequenter alterat visum. Similiter augmentās est cū augmentato z di
minuens cum diminuto

Conclusio. Omne quod effectiue aliud mouet est simul cū
eo p contactū vel virtutē specialē q̄ est suū instrumētū. Probat aucte arest.
qui istā ꝓclusionē ꝓbat. Vñ dicit. Manifestū est igit q̄ mouētis vltimi et
moti pmi nullū est mediū. Et dicit ibi ꝓmentato: Motorē ꝓpinquū z mo
tū esse sit. est necessariū ad pcedentē q̄stiōem. scz q̄ sit deuenire ad aliq̄d mo
uens immobile. Ratōe ꝓbat arestotel⁹ in secūdo notabili posita. Immo in
ductiue z p̄ experientiā ꝓbat et p se notū est. Omne q̄ aliud mouet necessa
rio esse sit. cū ipo. Ideo psens cōclusio ē pncipiū suppositū i naturali phia.

Ultimo loco argumentoꝝ ponent quedam dubia. Pri
mū magnes attrahit ferrū sursū et tn̄ nō est cū ipo. Secōm sol mouet herbā
q̄ dr eliotropia siue solsequiū fm motū suū et tn̄ nō est cū ea herba. Tertium
est q̄dam pisces in mari noie torpedo q̄ vt referunt q̄n depḥendit facit tre
mere man⁹ piscatoꝝ. Rñdet ad illa tria q̄ ꝑ fiat specialē et occulta ꝛrute ip
sarꝝ rerꝝ q̄ nos latet. q̄m q̄dītates rerꝝ latēt nos. vñ. metha. sz iste ꝓpietates
fluūt i mediate a forma. Vñ q̄n lapis magnes actuat z fricat in pano velo
cius attrahit. si aūt inungat oleo cessat attrahere ferrū fm ꝓmētatorē. q̄nā
eius virtus impedit multiplicari. Attrahit aūt ferrū z nō lignū vel aerem.
q: oē agēs agit in subiectū ꝑdispositū. ferꝝ em̄ nature magnet⁹ ꝓuenit. Ira
etiā dicat de alijs duob⁹. Quartū. quō sol attrahit vapoꝛē sursū cū sit aq̄s
z grauis z sol nō sit cū eo. Rñdet q̄ sol p suos radios leuificat vapoꝛem. et
sic q: leuis ascendit z partim trahit sursum. Quintū. quō luna mouet aq̄s
z similit boies q̄s dicim⁹ lunaticos. ira q̄ sepe incipiāt furere. Ira etiā mo
uet mēstruū in mlīere z alterat oia coꝛpa in plenilunio. Rñdet q̄ luna influit

in omnes res hūidas: imo in omnē humorē. ergo qñ est plena maximus habet dominū sup mare: qm illud tumefit ⁊ ḋāmodo bullit. Sic etiā cerebꝝ cū sit humidū indisponit in plenilunio ⁊c. Sextū dubiū. quō ḋlibet mēbrū in homīe attrahit nutrimentū cum nō sit cū eo. Respōdeᷣ q in ḋlibet membro est ꝟtus attractiua et est naturalis ⁊ initiatus calor cuius est attrahere. vñ videmus q attrahit quentes ⁊ sibi ꝓportionatū ⁊ dimittit disproportionatū. Septimū. Quid mouet lapidē ꝓiectum si manus ꝓcientis corrupet. Respōdeᷣ q impet⁹ p ꝓcientē impressus ḋ tā habet vim leuitaꝛ. Octauum. dicunt vetule: si animal mortuū in manu hois: manus ipsa tremet. Respondeᷣ q natura ipsi⁹ aialis tā mortui qrit vndiq; sui ꝯseruationē. et cum intra se nō possit: attrahit spūm et calorē in manu existentē: quo attracto sequitur manus tremula. Est tñ iste tremor facliter recupabilis. Nonū. Qui habet singultum ⁊ tangit sibi pulsum statim cessat: cū tñ ille tact⁹ sit in brachio et singultus in stomacho. Respōdeᷣ q p hoc q pulsus tenet ⁊ obstruit calor fit fortior: ideo ꝓsumit materiā que facit singultum si fuerit pauca. Decimū Quid mouet melancolicos qñ currūt ad siluas ⁊ putāt se captiuari. Respō deᷣ q melācolia in eis generata. Undecimū. Quō mulieres venefice mouēt sepe aliquem ad multa miliaria. Respōdeᷣ q hoc nō est naturale ideo cessat causa ⁊ modus: nisi fortasse fieret p quendā spiritū fortissimū exherba vl'radice extractū. Ultimū dubiū. Speculū ustoriū cōburit pannū et tñ hic non est ignis neq; pannus est cū speculo. Respondeᷣ q in ꝯcauitate speculi congreganᷣ radij solis ⁊ isti uniti fiūt fortes ⁊ p reflexionē ad ꝑtem oppositā vbi est pannus ipm pānū incendūt ⁊ comburunt.

Questio V

Utꝝ ad omnes et solas qualitates tercie speciei sit p se motus siue alteratio.

Erꝗ Aresto. supra quinto phisicoꝝ ꝯclusit q solū ad tria ꝑdicamēta sit p se motus. scz ad quantitatem vt augmentatio. ad qualitatez vt alteratio. ⁊ ad vbi sicut motus localis. In hoc vltimo capto ꝑmi tractatus determinat an ad omnes qualitates sit p se alteratio. vel an solū ad illas que sunt de tercia specie q̄litatis Concludēs q ad solas qualitates de tercia specie est per se alteratio. ⁊ ꝓbat pulcerrime: vt circa ꝯclusionem videbiᷣ.

Notandum primo q motus vt in septimo accipiᷣ hic strictissime, puta est mutatio successiua q̄ fit in subiecto existēte hoc aliqḋ in actu. id est in subiecto ḋ est totū cōpositū: quā nō ꝑcedit ali⁹ mot⁹ ꝓprie dictus Et sic sola alteratio q̄ fit inter q̄litates ꝑmas est motus. Unde alteratio licz capiaᷣ multis modis vt visum est. iij. phisicoꝝ. tñ hic accipiᷣ ꝓprissime, puta sic diffinit. Alteratio est mutatio successiua inter qualitates actiuas ⁊ passiuas facta: nō ꝑsupponēs q̄ntū est de se aliā mutationē ꝓcuiā siue ꝑcedentē. Et sic habet sub se ḋ: species sm q ḋ: sunt qualitates ꝑme. scz calefactionē: frigefactionē: hūefactionē: ⁊ siccefactiōez. solum eiñ be ḋ: q̄litates agūt ⁊ patiunᷣ p se ad inuicē. Albedo eiñ p se nō agit neq; alia spēs coloris. Patet ḡ Primo q calefactio aq̄ hic est alteratio ⁊ licet freqnter ꝓsupponat motū localē. sicꝛ alteratio cibi in stomacho. q: necesse est q alterabile ponat ⁊ applicet alterāti ad̄ sine motu locali fieri nō pōt: tñ q̄ntū esset ex pte alterati

tionis nō ꝑsupponeret motū localē. Secundo patet ꝙ calefactio que sequit motū ꝓfricatiuū hic nō est alteratio. qz sp ꝑsupponit ꝓfricationē. Alteratiō nē ḡ ꝑ se esse ad aliquā qualitatē est ipsam sp soluz et imediate terminari ad istā qualitatē. hoc est: est suū terminū ad quē immediatū z extrinsecū esse qlitatē. vt alteratio ꝓpriissime accepta semp per se terminat ad vnā qualitatuz primaz. qz ꝑ ipsam sp z solū acqrit vna ex qlitatib⁹ primis. Deboc repetat illud q̄d ānto phisicoz est dictū ibi. Utrū solum ad tria ꝑdicamenta sit per se motus.

Notandū secundo ꝓo clariori intellectu rationū Aristotelis ꝙ ꝑm eum in ꝑdicamentz q̄tuor sunt species qlitatis. Prima est habitus vel dispositio. Habitus aūt est triplex. Aliqs est corpalis ꝙ fundat subiectiue in corpe z habetur a natura. vt pulcritudo: agilitas: naturalis fortitudo. Alius est habitus intellectualis ꝙ subiectiue est in ania z sunt ānexi in litterz huiꝰ dictionis sispa designati. scz sapiētia intellectus scientia prudentia z ars. Alius est habitus moralis z est virtus vt liberalitas iusticia magnificentia magnanimitas ꝛpantia zc. In hac ḡ ꝑma specie reponunt oīa noīa habituum: oēs ꝟtutes: oīa vicia: oēs scientie zc. Secunda species est naturalis potētia vel impotētia: in q̄ reponunt oēs z solū ꝓprie passiōes ꝓter vnā scz tempus q̄d ponit in quātitate. Tercia species est passio vel passibilis qlitas in q̄ ponunt oīa obiecta sensuū exterioꝝ. vt oēs colores: sapores: odores: soni: qlitates ꝑme. z hoc de obiectz ꝓprijs. Quarta species est forma vel circa hoc aliq̄d ꝑstās figura in q̄ reponunt oēs figure reꝝ naturaliū z artificialiuz vt triangularitas rotunditas. Et breuiter oēs res artificiales.

Respondet ad questionez. Ad solas qualitates que sunt de tercia specie terminat ꝑ se alteratio strictissime accepta: nō aūt ad oēs. ḋa solū ad qlitates ꝑmas. Ista cōclusio ꝑmo ꝓbat auctoritate Arest. in hoc septimo dicēz. Cm aūt oīa q̄ alterant a sensibilib⁹ alterant et solum boꝝ alteratio est q̄cunqz ꝑm se dicunt pati ab eis. Cōmentator sup hec verba. Cōsiderandū est vtrū motꝰ alterationis inueniat in oīb⁹ qlitatib⁹ sensibilib⁹ aut in ḋbusdā. Et subdit. Manifestū est ꝙ illa alteratio inuenit in ꝑma ꝓtrarietate q̄ est in actu videlicet in frigiditate caliditate siccitate z hūiditate. Ratiōe ꝑme Aresto. Ad solas qlitates actiuas z passiuas est alteratio. sed solū qlitates tercie speciei sunt actiue z passiue. igit̄ soluz ad qlitates tercie specici est ꝑ se alteratio. Secunda ratio Arest. est inductiua z talis. Ad qualitates est ꝑ se alteratio. sed nō ad qlitates ꝑme specici neqz secūde neqz quarte. ḡ ad solas qlitates tercie specici est ꝑ se alteratio. Q̄z ad qualitates ꝑme specici nō sit alteratio ꝓbat inductiue. Ad habitus corpales nō est ꝑ se alteratio. quia oēs habitus corpales sunt ad aliq̄d. sed ad aliq̄d non est ꝑ se alteratio vt supānto huiꝰ. Item ad habitꝰ morales nō est ꝑ se alteratio. qz illud q̄d acquirit suā ꝑfectionē nō alteratꝝ. ex q̄ res alteratꝝ est in esse impfecto. sed virtus est ꝑfectio q̄dam. ḡ nō acqrit ꝑ alterationē. Ratio cōmentatoris. Inter ꝟtutez z vitiū non est mediū sicut dicunt oēs morales. sed ois motus debet esse mediū inter duo extrema. igit̄ ad habitus morales non est alteratio. Itē ad habitus intellectuales non est ꝑ se alteratio. qz habitꝰ intellectuales acqrunt in aia nulla mutatiōe facta in aia. qz aia sedendo z quiescēdo fit prudēs. Item ebrij infirmi z pueri nō possunt considerare neqz addiscere ꝓpter nimiā conturbationem. ergo alteratio non est ad habitus intellectuales. Q̄z ad secun

dam speciem q̄litatꝫ nō sit alteratio Aresto. tanq̄ certū suppositū. Ad pri-
mas em passiones nō est alteratio q: ꝓsequunt natiuitatē t essentiam rei et
nō acq̄runt nisi p generationē. sed generatio nō est motus. v. phisi. Q, ad q̄-
litates q̄rte speciei nō fit p se alteratio. q: iste acq̄runt in alteratione facta ad
qualitates tertie speciei: qm̄ in materia rara densa calida vel frigida. Vnde
acq̄runt p modū sequele t p accidens: qm̄ fm q materia est cōdensata vl ra-
refacta sequit alia t alia figura.

Arguit primo. Ad qualitates prime speciei est alteratio, ḡa
alteratio est ad caliditatē vel frigiditatē. sed caliditas t frigiditas sunt de pri-
ma t secunda specie: qm̄ sunt dispositiones ad peius vel melius. Res em ca-
lida est in potentia naturali ad generationē alteri⁹ caliditatꝫ: imo sunt dispo-
sitiones. ergo sunt in ꝑma t secunda specie. Respondet q qualitates ꝑme p-
prie fm rationem formalem sunt in tercia specie solū t non nisi large ꝓnt dici
de secūda specie vel ꝑma vt patet clari⁹ de mō significandi bar speciez.

Arguit secundo. Calefactio est alteratio et est ad sanitatem
q: calefactionē sepe sequit sanitas t sanitas finit ipsam calefactionem tanq̄
suus terminus ad quē. Sic etiā frigefactionē sequit densitas et raritas seq̄-
tur calefactionē t sunt de quarta specie. Respōdet q alteratio potest termina-
ri ad figurā sicut raritatē t densitatē: similiter ad sanitatē vel egritudinē sed
non per se t necessario. quia solum p accidens subsequit figura vel sanitas.
si em per se sequeret tunc semp deberet calefactionez terminare q̄d falsum est.

Arguitur tercio. Per calefactionem acquiritur fuscedo vel
nigredo t p frigefactionē acq̄rit viriditas vel albedo. ergo nō solum ad qua-
litates ꝑmas est p se alteratio. Itē doctrinatio est alteratio q: non est gene-
ratio: corruptio. t sic de alijs speciebꝫ mot⁹. t tñ per se est ad doctrinā q̄ est de
ꝑma specie q̄litatis. Respōdet ad ꝑmū q calefactio vel alteratio ꝓprie t p se
nō est ad aliquē colorē sed solū p accidēs. q: res pōt calefieri t frigefieri sp ser
uando eundē colorez. Ad secundū dr q doctrinatio hic non est alteratio vt
patet ex supradictis.

Questio VI

Vtr ad comparationem pro

prie dictā alīq̄ req̄rat t sufficiat vnitocatio ꝓprietatꝫ in q̄ inuicez compant.
Pro introductione hui⁹ q̄stionis t ꝯclusione hui⁹ septimi Nota q Aresti. in
secūdo tractatu t vltimo hui⁹ septimi determinat de cōparatione motuū: po-
nens primo ꝯditiones cōparationis ꝓprie dicte. Secō cōparat motus locales
ad inuicem. t Tertio ponit quasdam regulas de comparatione motuū: que
oia suo patebunt ordine.

Notandū primo q cōparatio realis est vni⁹ rei ad aliā vl ad Copano q
seipsam in aliq̄ tercio relatio vt petri⁹ est doctor paulo. Vñ cū cōparatio ꝑtim
p̄dicat ab aia t ꝑtim a reb⁹: tria necessario req̄runt ad oēm cōparationē. Pri- 1
mū est ipm cōpans scz aia q̄ si debet vnā rē alteri cōpare debet necessario ip-
sas ꝯgnoscere. t illā ꝓprietatē in q̄ cōpat. Secūdū est ipse res q̄ inuicē ꝓpant 2
t ille q̄q̄ sunt due: q̄q̄ plures sed sub rone duar. Q̄q̄ vna res cōpat si-
bi ipsi sed p modū duar vt sortes est hodie magꝫ eb⁹ q̄ heri. Vñ cōparatio 3
semp req̄rit rationē duar rei scz rei excedētis t rei excesse. Tercū est ipa ꝑ-
prietas siue dispositio in q̄ ad inuicē cōpant vt in aliq̄ qualitate quantitate

actione velocitate tarditate ꝛ silib⁹. Q̃cunq; em̃ vna res debet cõpari alte
rũ tũc necesse est ꝙ sibi sit equalis vel inequalis: capiendo eq̃le et ineq̃le large
ꝓ q̃cunq; similitudine. Compatio aũt est triplex. Prima dicit ꝓprissima scz q̃
ꝓprietas in qua ipse res compank insit ꝛ conueniat eis vniuoce ꝛ sit species spe
cialissima: pariter res cõpare debent esse eiusdẽ speciei specialissime. Vñ ad
istã cõparationẽ requrunk tres cõditiones. Prima ꝙ ꝓprietas in q̃ cõpank conue
niat reb⁹ cõparat⁹ vniuoce. ꝛ sic dicit Arest. ꝙ vinũ: stilus: ꝛ corda non cõpank
in acutie. q: vinũ ⁊ acutũ exp̃ pungit linguã. stilus ⁊ acut⁹ qr põt cito pene
trare. corda ꝙo dicit acuta q: acutũ ꝛ subtilẽ facit sonũ. Secunda cõditio ꝙ
ꝓprietas in q̃ compank insit vtrisq;. ꝛ sic aq̃ ꝛ vox nõ conpank in claritate: neq;
deꝰ ꝛ diabolus in scitate. Tertia: cõparatio fiat in specie specialissima. id est ꝙ
res cõpate sint eiusdẽ speciei ꝛ sitꝫ ꝓprietas in q̃ cõpank sit species specialissi
ma: qm̃ in genere latẽt multe eq̃uocatiões. Et sic dicit Aresto. hic ꝙ soluz in
specie specialissima fiat cõparatio. vñ illa nõ est ꝓprissima sortes est colorator
platone. Alia comparatio ⁊ ꝓprie dicta scz q̃ oia p̃dicta assunt pterq; ꝙ res
comparas nõ oportet esse eiusdẽ speciei specialissime. q: dicit Arest. hic equꝰ
et canis sunt cõparabilia. Et sic diffinit. Cõparatio ꝓprie dicta est: q̃ ꝓprietas
in q̃ res cõpank inest ꝛ conuenit eis vniuoce existens species specialissima. ꝛ ita
in ꝓposito debet capi cõparatio. Alia cõparatio ⁊ abusiua siue imp: ꝓprie dicta
scz q̃ illud in q̃ res cõpank nõ suscipit magꝭ ꝛ minꝭ: vel nõ conuenit reb⁹ com
paratꝭ: vel conuenit eis eq̃uoce. Exemplũ ꝑmi sortes est magꝭ suba q̃ paulus
Secundi: melꝰ est fornicari q̃ adulterari. Tercij: vox est acutior cultello ꝛc̃.

Conclusio. Ad hoc ꝙ aliq̃ cõparent ꝓprie ꝛ vere requirit ꝛ
sufficit ꝙ ꝓprietas in q̃ compank cõueniat eis vniuoce et sit species specialissi
ma. Probat auctoritate Arest. q̃ cõparationẽ ꝓprie dictã sicut dictuz est exp̃sse
in textu posuit p̃ cõditiões tres in ea positas. Et rõne patz p̃ cõditiões easdẽ.

Arguit primo. Omis res mundi est eq̃lis vel ineq̃lis alteri
ergo est alteri cõparabilis. sed non potest dari tertiũ qõ eis cõueniat vniuoce.
ergo nõ compank cõparatione ꝓprie dicta. Respondet p̃cedendo totum argu
mentũ ꝙ non oĩs cõpet alteri ꝓprie. sed oĩs res mundi est alteri cõparabilis ad
minus cõparatione abusiua siue cõmuniter dicta.

Arguit secundo. Substantia est pfectior et nobilior accidẽ
te. vñ. metha. est comparatio ꝓprie dicta ꝛ vera ꝛ tamen ꝓprietas non cõuenit
eis vniuoce scz pfectio et nobilitas. Similit⁹ deus est pfectior suis effectibus
Respondet ꝙ sint comparationes cõmuniter dicte sicut ꝓbat argumẽtũ. Si
militer ille sunt cõparationes abusiue Homo pictus est pulcrior boue viuo. sol
est calidior igne. celum est clarius aqua. Ideo oportz semp ꝙ ista ꝓprietas in
qua res compank attribuak eis vniuoce. ꝛ hec est cõditio potissima.

Arguit tercio Motus circularis comparatur motui recto
Probatur rõne quam Arestoteles in textu adducit. quia circulare ꝛ rectum
sunt differentie loci sicut sursum ꝛ deorsum. ergo motus circularꝭ est compa
rabilis motui recto. ꝛ tamen velocitas in qua comparank non conuenit eis
vniuoce. quia in vno motu fit super lineam rectam: in alio super lineaz circu
larem. Respondetur ꝙ motus circularis ꝛ rectus nõ cõpank comparatione
ꝓprie dicta. et Arest. solum arguit et non loquit assertiue. Ideo ꝓ vlteriorꝭ
noticia q̃ritur cõsequenter cum Arestotele.

Phisicoꝝ VII Questio VII

Questio VII

Vtꝝ quilibet motus sit cuili

bet motui cõpabilis. Notandũ primo q̃ Arest. formal illud dubiũ in textu ponẽs tres conditiones req̃sitas ad cõparationẽ motuũ localiũ. Prima q̃ ipi fiant in eq̃li tpe. Secũda q̃ fiant p eq̃les magnitudinẽ. Tercia q̃ iste magnitudines sint eiusdẽ speciei specialissime. Vnde patet p̃mo q̃ motꝰ localis et alteratio nõ cõpank cõparatione ꝓprie dicta. qz nõ fiunt p equalẽ longitudinẽ. neq̃ motꝰ rectus z circularꝫ compank. qz lõgitudies sup q̃bꝫ fiũt nõ sunt eiusdẽ speciei specialissime. Jn genere em̃ dicit Arestõ. nõ fit cõparatio: qm̃ in ipso latẽt multe equocationes. Vñ summarie z breuiter Jlli motꝰ sunt inuicem cõpabiles q̃z dispositiões sup q̃bꝫ fiũt sunt ꝓprie compabiles, vt oẽs motus eiusdẽ speciei. z solũ tales vt oẽs alterationes: oẽs motus locales recti: oẽs augmentationes: oẽs diminutiões inter se: siłr oẽs corruptiones inł se cõpank cõparatione ꝓpria. qm̃ si sunt motꝰ diuersaꝝ specieꝝ vt motꝰ rectꝰ et circularis tũc dispositio fm quã fiũt nõ conuenit eis vniuoce. Jdeo iste sunt cõparationes abusiue: motꝰ circularꝫ est velocior motu alterationis. motꝰ rectus est velocior circulari. alteratio magꝫ distat a termino ad quẽ q̃ augmẽtatio. Et sic patet q̃ motꝰ q̃ debẽt vere cõpari debẽt esse de eodẽ p̃dicamẽto z eiusdẽ speciei specialissime. Debent aũt cõpari in velocitate: tarditate: distãtia a suis termis ad q̃s z siłr). vt ille sunt cõparationes ꝓprie dicte: alteratio ignis est velocior alterãtione aq̃. augmẽtatio melancolici est tardior q̃ flegmatici. alteratio illa plus distat a suo termino ad quẽ q̃ alia zc.

Notandũ secundo q̃ in fine huius septimi Arest. ponit cer tas regłas de cõparatione motuũ. z qz sunt faciles nõ magne vtilitatꝫ adeo vt multi existimẽt ipsas nõ positas ab Aristotele Jdeo breuiter explanãde veniũt. Et fundank sup ꝟtute z victoria mouentꝫ sup ipm̃ mobile. Si em̃ virtus mouentꝫ excedit resistentiã ipsi⁹ mobilis: mouet ipm̃ velociꝰ. si resistẽtia ꝟo mobilis excedit ꝟtutẽ mouentꝫ: mouet ipm̃ tardiꝰ vel oino nõ. Sũt q̃ in toto septẽ regule cõparatiõis motuũ. Prima. Si aliq̃d mouẽs mouet mobile certo tpe ad certũ spaciũ: tũc idẽ mouẽs mouebit medietatẽ illi⁹ mobilis in eq̃li tpe p duplũ spaciũ maiꝰ ꝓpoꝛ. Scõa regula. Si aliq̃d mouẽs mouet mobile in certo tpe ad certũ spaciũ: tũc idem mouens mouebit medietatez illi⁹ mobilis ad idẽ spaciũ in medietate illi⁹ tpis. Tercia. Si aliq̃d mouens mouet mobile certo tpe ad certũ spaciũ tũc medietas ꝟtutꝫ mouentis mouebit medietatẽ mobilis in eq̃li tpe ad idẽ spacium. Quarta. Si aliq̃d mouẽs mouet mobile ad certũ spaciũ in certo tpe: tũc idẽ mouens mouebit idẽ mobile p dimidiũ spaciũ in dimidio tpe. Quinta Si aliq̃ virtꝰ mouet mobile i certo tpe ad certã distantiã: nõ oportet q̃ eadẽ virtꝰ moueat duplũ mobile ad medã distantiã in eodẽ tpe. Sexta. Si aliq̃ virtus mouet mobile in certo tpe ad certũ spaciũ: nõ oportet q̃ medietas eiusdẽ ꝟtutꝫ moueat idẽ mobile i eodẽ tpe p medietatẽ spaci. Vltia regula. Si aliq̃d mouẽs mouet mobile ad certã distantiã in certo tpe z alia ꝟtus eq̃li velocitate moueret aliud mobile tũc si iste ꝟtutes ꝓiungerent mouerẽt iste duo mobilia simul ꝓiũcta eadem velocitate. Et pbant oẽs iste regule ex ꝓportione virtutis in mouente z resistentie in mobili. Et fm Arest. nõ solũ sunt vere in motu locali sed etiã i motu alterationis z augmentatiõis. Et iste regule sunt vniuersałr vere hoc ad

dicto q̄ intelligant de mouentib⁹ pure naturalib⁹ que mouent fm totā eorū virtutem tantū videlicet quantum possunt.

Cōclusio ad quesitum. Non q̄libet motus est compabilis cuilibet motui. sed mot⁹ eiusdem speciei ⁊ oēs tales compant cōpatione vera ⁊ ꝓprie dicta. Ista cōclusio patet auctoritate et rōne Aresti. hic in textu ponētis tres cōditiōes supradictas requiri ⁊ sufficere ad compationē motuū.

Arguit primo, Quilibet motus compat cuilibet motui, q̄ sicut tercio phisicoꝝ phat oēs motus cuentiūt in successione. ergo si successio oīb⁹ cuenit tūc oēs motus fiūt sup illa dispositiōe ⁊ p consequēs in ipsa comparant. Respōdet cōcedendo totū argumentū. q: in illa successione ⁊ dispositione oēs mot⁹ compant cōpatione abusiua vel impꝛopꝛie dicta: qm̄ successio cuenit oīb⁹ ⁊ singulis motib⁹ eq̄uoce. aliter em̄ alteratio est velox ⁊ aliter motus localis.

Arguit secundo, Motus circularis potest compari vere motui recto q: fiūt sup lineā eq̄lem auctoritate Archimedis q̄ demonstrat lineā rectam esse equalē circulari. Respōdet q̄ velocitas in motu circulari nō attendit penes lineā rectā sed penes angulos descriptos circa axem. sed motus localis recti velocitas attēdit penes lineā rectā. Et̄ velocitas nō conuenit eis vniuoce et sic nec̄ compant ꝓprie. Sed ad Archimedē dr q̄ linea recta pōt esse equalis linee curue vel circulari si ad imaginationē circularē extēderet. Cōtra ipm̄ ꝓo est cōmentator: q̄ tenet q̄ linea curua nō pōt supponi recte. sed ipse intelligit fm rem. vnde ambo veꝝ dicunt.

Arguit vltimo, Motus diuersarum specierum etiam sunt inuicē cōpabiles etiam ꝓprie. vt alteratio ignis est velocior cꝫ alteratio aq̄. ⁊ sic calefactio est velocior cꝫ frigefactio ⁊ tñ sunt diuersaꝝ specieruꝫ erḡ habēt diuersos terminos ad quos. similiter hec est ꝓpria: flegmaticus velocius augmentat cꝫ coleric⁹ diminuit. Respondet q̄ sint compationes ꝓprie. et sufficit q̄ sint species eiusdem generis: licet ꝓpꝛiissima cōpatione solū cōpeānt motus inter se eiusdem speciei vt omnes calefactiōes: oēs frigefactiones ⁊c.

Finit septimus liber Phisicoꝝ.
Sequit liber octauus.

Phisicoꝝ VIII Questio I

Trum aũt aliquãdo fa

ctus sit motus ꝛc. Iste est liber octauus Phisicoꝝ Aristotelis in q̃ ꝓncipaliter determinat de infinitate siue eternitate ꝓmi motus ꝛ ꝓmi moris. Et totus liber est diuisus in quatuor ptes ꝓncipales siue tractatus. In ꝓmo determiat q̃ motus sit ꝑpetuus ita q̃ nunq̃ incepit neq̃ desinet. In secũdo tractatu quõ entia habeãt se ad motũ ꝛ q̃rẽ. In tercio inq̃rit q̃s tñ sit ꝓmus motus. In quarto de ꝓmo moris quõ sit indiuisibilis ꝛ ĩmobilis. Primus ꝯo tractatus vlterꝰ diuidit in tria capitula. Arest. ergo Primo inq̃rens an motꝰ aliq̃n factus sit vl'an sp fuerit ꝛ nunq̃ desinet: Illã q̃stionẽ determiat fm opiniões antiq̃ ꝓbor. deinde fm opinionẽ ꝓpriã. In secũdo capitulo ꝓbat q̃ motus nunq̃ incepit neq̃ nunq̃ desinet. Vltimo soluit rationes ꝓbantes motũ non esse ꝑpetuũ siue eternũ q̃ sue rões infra clare ponent. Cum aũt in isto tractatu dicat q̃ ꝑscrutatio huius opinionis nõ solũ valet ad sciẽtiã naturalẽ sed etiã ad habendã sciẽtiaz de ꝓmo moris: ꝛ pariter in fine huiꝰ octaui determinet de ꝓmo moris. Ideo inciderãter a principio octaui phisicoꝝ querit primo

Questio I

Vtꝝ ad naturalem philoc̃o

phum ꝑtineat ꝑsiderare de ꝓmo moris. Notandũ primo q̃ oẽs ratões naturales fundant immediate sup motu et mutatione: ꝓpter quod scia naturalis cõsiderat ꝓncipaliter res ꝛ sua ꝑsiderata sub rõne motus. Deinde quanto ergo rationes plus fundant super esse de tanto minus sunt naturales et plus methaphisice: q̃m methaphisica considerat ens in q̃ntum ens. xiij. metha. ꝛ de hoc latius est dictũ a ꝓncipio ꝓmi libri phisi. Cum g̃ Aresto. in multis locis phie naturalis ponat tm̃ vnum ens ꝓmũ a quo oia alia dependent ꝛ conseruant vt. xij. metha. j. celi. ꝛ. viij. huius. ꝛ hoc faciat diuersis noibꝫ. sed q: ipm primũ ens sit simplicissimũ ꝛ indiuisibile. viij. huius: necesse est q̃ ista diuersa nomina de ipso (vt eius ratio facilius habeaꝫ) dicanꝫ. Vnde res difficilis cognitõis Arest. ꝑsuent diuersis appellare vocabulis sicut materiã et formã vt patuit. j. phisi. ita deũ diuersis appellat noibꝫ: nõ q̃ ista aliquã diuersitatẽ siue cõpositõez in ipso faciãt. sed ꝓpter varios ꝛ diuersos effectus ꝙs ꝓducit: habentes respectũ ad ipsum tanq̃ ad suam causaz. est eñ summe simpler et in pfectissimo gradu entitatis ꝛ simplicitatis. Vnde. xij. Ethicoꝝ dicit. Deus est ens q̃ melius excogitari nõ põt. Et. j. celi. Omne diuinum intrãsmutabile necesse est esse ꝛ ꝓmũ ꝛ summũ. neq̃ eñ aliud melius est quod mouebit neq̃ habet ꝓtiũ aliquid neq̃ indigens est nullo eorum que ipsiꝰ sunt bonoꝝ. Est etiam tãte pfectionis vt neq̃ aliquid frustra faciat neq̃ natura que ꝑ ipsum infallibiliter regitur. xij. de anima. ꝛ. j. celi. Preterea est ens optimũ sempiternũ ꝛ vnũ. xij. metha. a quo omnia alia dependent. j. celi. ꝛ xij. metha. et viuit vita beatissima ꝛ delectabilissima fm Aresto. x. ethicoꝝ. et similiter. vij. ethicoꝝ. et. xij. metha. Appellat aũt ꝓmꝰ motor quia ipse immobilis mouet oia que mouent ꝛ vltra ipm nõ est aliud mouẽs. Quo ꝯo moueat sufficienter aperit Arest. xij. metha. dicens. Mouet ꝓmũ mouẽs sicut appetibile ꝛ intelligibile hec eñ sola mouet nõ mota. ꝛ. viij. huius. Mouẽs

immobile semp sit: se habens z ad illud qō mouet sit: se habebit z ptinue. Et tercio celi. Oportz pmū mouētiū nō vi mouere sed fm naturā in infinitū em est. Dicit em pma causa qm oia citra pmū sunt effectus pmi fm auctoritatez de causis. Dicit er pmū ens siue pmū principiū qm oia alia ab eo dependent. Dicit etiā fm fidem ens illimitatū quoniā nō est limitat⁹. Dicit pariter summū bonū. optimū bonū. pfectissimū ens. purissim⁹ actus vt suis proprijs patet locis.

Respondet ad quesitū. scientia naturalis siue philosophus naturalis habz ꝓsiderare de pmo motore inqtū mouet. Probat auctoritate Aresti. q in isto octauo determinat de pmo motore vt patebit. Et ꝓmentatoris. ij. metha. dicit. Ad physicū spectat determinare de pmo motore. imo dicit q impossibile est q pmus motor declaret nisi p signū naturale. Et idē vij. huius. Non est alia via ad demonstrādū primū motorē nisi p motum. Ratione tali. scientia naturalis ꝓsiderat qō habet ratiōem ad motū. sed pmus motor est hmōi qm mouet. vij. physico⁹. Itē motus z motor sunt relatiua z habent respectū adinuicē. ij. physico⁹. sed ꝓsiderās vnū relatiuo⁹ etiā habet ꝓsiderare reliquū. Itē oppositor⁹ est eadē disciplina fm Aresti. in thopicis. sed scientia naturalis ꝓsiderat de mobili. ergo etiā de imobili. scz de pmo motore. Vnde aresti. vij. physicoꝝ. per mouētia mota deuenit ad mouens pmū imobile scz pmū motorem

Arguitur primo. methaphisicus ꝓsiderat entitates diuersitates z esse absolutū cuiuslibet rei ꝓpt qō ipa methaphisica est scia cōis primo elēcor. sed de⁹ ē res absoluta a motu z materia. g methaphisica habz cōsiderare de eo siue primo motore. Rndet ꝓcedendo totū argumentū qm cō siderādo primū motorē absolute in sua essentia ꝓut est substātia simplex indiuisibilis existens suū intelligere tūc est methaphisice ꝓsideratōis. Scōdo mō ꝓsiderat respectiue. scz. put mouet. z est pmū mouēs imobile indiuisibile nullam habēs magnitudinē. et isto mō ꝓcedit ꝓclusio. Sz diceres. cō dicit ꝓmētator sup isto. vij. in pncipio. Diuinus. i. methaphisic⁹ accipit prima principia a naturali. et nullā habz viā ad demonstrādū esse pmū motorē nisi accipiat ipm fm q cōicat a naturali. Et q existimauit auicēna q diuin⁹ haber demōstrare pmū principiū est falsū. Et sit: algasel seqns ipm. sed illa via est tenuis z nō demōstratiua. Rndet q auerrois infest⁹ vltra modum auicenne p inuidiā eū sepe ꝓtra veritatē rephēdit. qm vt ferūt vter⁹ altrum veneno intoxicauit. Vnde ꝓmētator hic non tenetur

Arguitur secūdo. aresti. vij. huius demonstrat primū motorem esse. sed esse est ꝓsideratōis methaphisice. Respondet q naturalis demōstrat pmū motorē esse qz est pmū mouēs. quoniā in mouentib⁹ nō est ꝓcessus i infinitū. Sit: methaphisic⁹ demōstrat pmā cāz ee qm in causis nō est ꝓcessus in infinitū. ij. methaphisice. et sic diuersimode ꝓsiderāt. Vñ due scientie distincte possunt idē ꝓsiderare sed diuersis modis.

Arguitur tercio. nulla scientia habz demōstrare primā causam siue pmū motorem qm demōstratio fit p causam. sed deus nullā habz causam qz alias nō esset pma causa. Respondet totū ꝓcedendo q pma causa nō est demōstrabil⁹ demōstratōe ꝓpt qd de qua ꝓcedit argumentū. sz demonstrat demonstratōe qz est. vt in scōo patet argumento.

Questio II

Vtrum circūscripta fide motus celi via naturali sit eternus et ꝓpetuus. ita ꝙ nunc̄ incepit z nūc̄ desinet.

Notandū primo ꝙ fides nostra cuius auctoritas fm Augustinum sup̄ genesi est maior omi capacitate hūani ingenij tenet creatōem mūdi. z ꝙ conseqns motus celi. ita ꝙ sint facta ex nihilo oia ꝑter deū q̄ solus est eternus z ꝓpetuus intrāsmutabil' z imobilis indepēdēs q̄ creauit celū et terrā et oia que in eis sunt ex nihilo. Vnde mūd⁹ habuit initiū et creatus ē in vere vtaliq̄ volunt z durauit ante christū dñm nostr̄ natū ꝑ q̄nq̄ milia annoꝝ centū et nonaginta nouē. et sup̄addunt mille q̄dringenti z nonaginta nouē anni a natiuitate dñi. Finē vero qñ habebit licz multis astrologis attētare cure fuit nemo mortaliū veracit̄ hactenus scire potuit Vnde hoc exp̄sse de p̄dicta fide sentiūt parisiensiū theologi. dicere plura eterna c̄ vnū est error Item dicere ꝙ ratōes aristo. et sui cōmentatoris de eternitate mūdi concludant est error. et sic de infinitis quoꝝ plenus et refertus est codex theologicus. Aliter g̃ fm religionē alit̄ fm naturalē vīa disputandū est. et sic vtrq̄ z pius et naturaliter bene dicit ex suis p̄ncipijs. Nisi em̄ vltra naturā z intellectū sepe crederemus fidem nō haberem⁹. dicēte Gregorio. Fides nō habz meritū vbi ratio hūana p̄bet experimentū. In ꝓposito vero placet loq̄ liberaliter z in via aristotelica.

Notandū secundo sicut ex aristo. hic colligitur motū non ꝓ fuisse sed aliqñ incepisse p̄t imaginari multiplicit̄. Primo ꝙ p̄m⁹ motor z p̄mū mobile scz celū simul incepissent. Secūdo ꝙ p̄mū mobile fuisz eternaliter. sed p̄im⁹ motor incipet primo esse et ip̄m mouere. Tercio ꝙ p̄mus motor eternalit̄ fuisset sed p̄mū mobile incipet z ita fide credim⁹. Quarto ꝙ p̄mus motor et p̄mū mobile eternalit̄ fuissent. primus vero motor nō mouisset eternaliter sed incipet mouere. Arest. g̃ volens ꝓbare ꝙ mot⁹ sēm ꝑ fuit et nunc̄ desinet p̄mittit ꝙ mot⁹ sit actus entis in potētia vt ꝓbatū est. iij. phisicoꝝ. ergo necesse est mobile esse añ c̄ moueat siue incipiat mouere. et etiā necesse est motorē ꝓus esse c̄ motū. qm̄ debz ꝓducere motū. vt p̄ est ꝓbustiuū c̄ ꝓburere. Tūc sic assumit. Impossibile ē p̄mū mobile z p̄mū motorē incepisse. qm̄ si mobile incepit aut ex aliq̄ vel ex nihilo. nō secm. q: hoc oēs phi abhorrēt dicere. et ꝓbat Iaur⁹ p̄mo phisicoꝝ. si ex aliq̄ tūc illō p̄fuit añ p̄mū mobile et ꝙ ꝓseqns nō erit p̄mū mobile. Nec̄ p̄m⁹ motor incepit. qm̄ incepisset ꝑ aliū motorē et sic nō esset p̄im⁹. nihil em̄ gignit seip̄sum. vt ratio naturalis cape p̄t. Secūdo impossibile est p̄mū mobile et p̄mū motorem eternalit̄ fuisse et nō p̄mū motū. q: tūc mobile p̄i⁹ q̄euisset naturaliter vel violent̄. Si p̄mū tunc moueret violenter. sed nullū violentum est ꝓpetuū. Si secm tūc ante quietē violentā fuit motus natural' z sic nō esset prim⁹ motus. qō nullus natural' admittit. Immo p̄im⁹ motor cū erit ab eno z nullū habuit impedimentū nec̄ indiguit instrumēto ad motum. ergo eternalit̄ mouit p̄mū mobile. Vnde fm ꝑmētatorē merito p̄m⁹ motus est ꝓpetuus et eternus cū sit vita oiū hūs q̄ subsistūt fm naturam.

Conclusio. circūscripta fide naturali ratōe motus celi, ꝓbatur eternus et ꝓpetuus. Probat auct. aristo. in isto octauo et in multis locis

philosophie naturalis cū suis ratōib⁹ supra adductis q̄ p̄cedunt experientia naturali et fm q̄ intellectus naturalit intelligere pōt. Q2 motus duret sem p sic p̄bat. q: generatio vni⁹ est corruptio alteri⁹. ꝑmo de gene g̃ mot⁹ nunq̄ cessabit. Alia ratōe ꝑ mētatōis. Si de⁹ fuit ab eterno g̃ voluit et potuit p ducere motū vel nō. Si sc̄m ipe nō est oī potēs et est mutabil. Si ꝑmū tūc ipe est mutabil. quonia a volūtate antiq̄ n̄ pōt ꝑduci aliq̄d de nouo sine mutatōe volūtatis. et hanc ꝓpositōem etiā affirmat aresto. et ipa est vera naturaliter. vt patz inductiue in effectib⁹ ꝓtingentib⁹ a nr̄a voluntate. Sec⁹ fm religionē q̄m iterato pūgit ꝑmentatōē et Aresto. articul⁹ parisiensiū. dicere q̄ a voluntate antiq̄ nō possit ꝑduci nouus effectus est error. Sed qui int̄ plures suos articulos sint obfuādi cū nō firmenk rōe sufficienti liberis ego relinquo disputantiū ingenijs. Naturali g̃ rōe motus nō pōt ꝑbari nō incepisse. g̃ p̄cedant rōes p̄dicte fm viā nature.

Arguitur primo, tēpus nō est eternū neq̄ infinitū, igit neq̄ motus. q̄m tēpus et mot⁹ ꝓsequunt se ad finitatē et infinitatē. vj. phisicorū. Sed antecedens ꝑbat. q: tēpus est mēsura motus. iij. phisicoꝝ. is mēsura debz esse cognoscibil fm aresto. iij. et decimo metha. sed infinitū est nobis ignotū ꝑmo phisicoꝝ. Respondet q̄ sicut motus est eternus. ita tēpus fm Aresto. est eternū. q̄m tēpus est duratio motus. Et illud ꝑbat aresto. etiā. viij. huius hac ratōe. q̄m si tēpus incepisset tūc aliq̄n nō fuisset. sed ꝑus fuisset añ esse tē poris. sed cū ꝑus et posterius sint differētie tpis sequit q̄ tpus fuisset anteqū fuisset tēpus qđ est ipossibile. Itē si tēpus incipit ipm incipit ꝑ aliq̄ instāti. sed omne instans est finis ꝑteriti et principiuz futuri. et sic ante tēpus fuit tēpus. Ad argumentū ꝯo dicit q̄ solū res nō eterna mensurat tpe fm aresto. elem. iij. phisicoꝝ. sed motus celi est eter⁹. g̃ nō mēsurat tpe. Ita temp⁹ eternū nullū motū ꝑprie mēsurat. is motus finiti mēsurant tpe eqli et finito.

Arguitur secūdo, nullus motus est infinitus, nō local': qa neq̄ hodiernus neq̄ hesternus. neq̄ ꝑteri⁹ ꝑsens neq̄ futur⁹. Etiā nulla generatio ē ꝑpetua alias vna res semp generaret qđ est incōueniēs. Rndet q̄ nullus motus in numero est ꝑpetuus vel eternus vt ꝑbat argumētū. sed in specie et fm successiōem. ita q̄ mēs aresto. sit. sp fuit et erit motus.

Arguitur tercio, omnis motus est de contrario in cōtrariū ḡnro phisicoꝝ. ergo oīs mot⁹ est finit⁹. alias inter ꝑria esset distātia infinita. Rndet aresto. q̄ licz motus qui fit inter cōtraria sit finitus nō ille q̄ fit ab eodem in idē sic mot⁹ celi. vnde ꝓpositio intelligit de motib⁹ rectis et finitis. Alias ratōes duas solvit etiā et sunt faciles solutu. vt in textu.

Arguitur vltimo, motus celi nō est ꝑpetuus, q̄m celum nō est ꝑpetuū ergo est creatū. vt patz ꝑ fidem ergo neq̄ suus mot⁹. Itē celum movet sed omne qđ movet movet ꝑter finē acq̄rendū. g̃ si celū movet semp ipm movebit frustra. q̄m nō ꝓsequit suū finem. Respondet ad ꝑmū q̄ naturaliter nō admittit creatōem. q̄m ex nihilo nihil fit. j. phisicoꝝ. Volēs autez soluere oēs rōes aresto. vt p⁹ potest illud ꝑncipiū negare. vid⁹ q̄ instans sit principiū futuri et finis ꝑteriti q̄m motus celi fm fidē incepit ꝑ ꝑmo instāti creatōis sue. Itē negat q̄ eterna volūtas nō potuit ꝑducere de nouo ipsuz celū vel motū sine mutatōe sui. sibi cm tūc placuit. et nō est illius querenda causa. Non ergo oportz q̄ in eterna volūtate fuissz facta mutatio. is sufficit q̄ in effectu ꝑducto sit facta. et illa sunt vera sm naturaliter. Ad secundū re

spōdeꝛ q celum moueꝛ ꝓpter generatōes et coꝛruptōes in hīs inferioꝛibus. sed cū ille sint ꝓpetue fm succeſſionē. ij. de gene. motus celi etiā eſt ꝓpetuus. z ſic nō eſt frustra. quoniā ꝫtinue ſuū finem acquirit. imo cū cauſa ſit generatōis z coꝛruptōis z infinitus neceſſe eſt generatōes et coꝛruptōes ſemp durare. qm̄ poſita cauſa ponit z effectus. Jdeo patꝫ ꝫcluſiue q motꝰ circularꝫ celi eſt eternus fm ſucceſſionē. Et Areſt. in. xij. metha. volens ꝓbare ꝑmuꝫ motoꝛem ꝓbat illud ex eternitate motus. Circa iſta aūt ꝑdicta queritur conſequenter

Questio III

Vtrū mundū ꝓductū eſſe

ab eterno implicet ꝫtradictōnem. Vel ſic. Vtrū creatura fuiſſe ab eterno implicet contradictōem. Vbi eſt animaduertendū q differt querere Vtrū mūdū eſſe ab eterno implicet. et vtrū mundū ꝓductū eſſe ab eterno ꝑplicet. qm̄ ꝑmū eſt ~~negandū~~. nō em̄ ſequit aliq̄ ꝫdictio ſi aliq̄s tenear mūdū fuiſſe ab eterno z durare in eternū. alias areſt. poſuiſſꝫ totā pḣiam naturalē ſup impoſſibili. qō neo ſane mētis dicit. Et ꝑ illo eſt notandū q aliq̄ dixerūt vt recitat Areſt. j. celi. et partim primo phiſicoꝝ. vt empedocles q mūdus infinities generaretur et coꝛumperet. Vnde poſuerūt duo principia rerum naturaliū. ſ. amiciciā et litē. Amiciciā em̄ oēs res in mūdo ꝫgregaret. ſed lis ſiue diſcoꝛdia diſſolueret. accipiētes hoc ex ꝫtinua et ſempiterna trāſmutatōe hoꝝ inferioꝛum. Jſtam aūt opinionem Areſtoteles repꝛobat primo celi. ꝓbās celum eſſe ingenerabile et incoꝛruptibile quoniam nō habet contraꝛium neq; fm ꝗriam ſubſtantiam. neq; fm diſpoſitōes accidētales cū nō ſit ſubiectū qualitatiꝫ ꝑmis. ſed omne qđ coꝛrūpit a ſuo ꝫrio coꝛrūpit. primo celi. Jmmo dicit areſt. q oēs gentes deo eterno z ꝓpetuo celū ꝓ loco attribuūt ranq; locū eternū et intranſmutabilē. Vnde opinio areſt. hīc et primo celi eſt q mūdus ſit eternus z ꝓpetuus ingenerabil' et incoꝛruptibilis. licz mūdꝰ inferioꝛ ꝫtinue ſubiaceat trāſmutatōni naturali nō tñ coꝛrumpit. exq; materia eſt ingenerabilis et incoꝛruptibilis primo phiſicoꝝ. Jtē tēpꝰ e eternū et ſic motus vt ſupra patuit. ꝫ etiā mundꝰ. qm̄ motꝰ nūq; eſt ſine mobili. ſed ꝑſupponit mobile. ij. phiſicoꝝ. Jtē ſpecies reꝝ ſunt ꝓpetue fm oēs naturales. quoniā generatio vnius e coꝛruptio alterius. ꝫ mundꝰ eſt ꝓpetuus ſed neceſſe eſt oīe ꝓpetuū a ꝓte poſt eſſe ꝓpetuū a ꝓte ante z ecōtra. ꝑmo celi. quoniā nō habēs cauſam generatōis nō habz cauſam coꝛruptōis z econtra z hoc naturaliť. ſecꝰ de aia intellectiua q̄ ſit ſupnaturaliť ꝑ creatōez. Vñ dicit areſt. hīc. Solus plato generat mūdū. Neq; e aliꝰ modꝰ dicēdi fm rationē naturalē. ꝓť qō dixit dñs Bonauētura. ꝺ vnū ſcio q ſi poſuit mundū nō incepiſſe fm naturā ꝝ poſuit. ſed mūdū ab eterno eſſe. ꝓductū in ſtirate implicat ꝫdictōem capiēdo. ꝓduci ꝓpie. qm̄ ſeq; ꝺ. mundus ab eterno e igit nō incepit. et mūdus eſt ꝓductus. igit mūdꝰ incepit de nō eſſe ad eſſe. Vñ dicere aliq̄d ꝓduci vel generari ab eterno eſt ſermo alienꝰ z ipropꝝ. q̄ niā oppoſitū eſt in obiecto et verbis ipis

Notandū ſecūdo ꝑ iſta concluſiōe. Omne quod incipit et producitur aut creatur ſiue ex nihilo producitur vel generatur ſiue ex ſubiecto preſuppoſito fit. Prima appellatur factio ſupnaturaliť ſiue creatio. Se

cunda ꝙ naturalis siue generatio. Primam nullus naturalis posuit nec̄ exp̄esse tenuit: quoniaz in hoc oēs ꝓcordāt ꝙ ex nihilo nihil fit, vt lat⁹ ꝑmo phisi. Et licet Arest. dixerit solus intellectus venit de foris, t in libro de mor te. Vle aie peccatrici que redit ad id p̄incipiū vnde exiuit: tñ nō asserit̄ vel vt naturalis posuit sed platonisauit et loquit vt moralis. qm̄ aliter loquen⁹ dū est in naturali: aliter in morali phīa. al's Arest. sibi ipsi ꝓtradixisset vt ma nifeste patet. Quia ergo Arest. fm hanc factionē non potuit naturali ratiōe indagare quō mundus incep̄erit cum nihil fiat ex nihilo: ipse fm hāc viaz na⁹ ture nō errauit imo bene dixit tenendo ꝙ mūdus nō habuit initiū. ita tenet sanctus Thomas. Bonauentura. Occan. t plures alij. Ex p̄dictis ḡ patet ꝙ creatura a creādo dicta significat rem que ex nihilo ꝑducta est. vt patet ex vi nois. Ratio em̄ formalis creature est ꝙ incipiat esse post nō esse ex nihilo. dicente beato Augustino. Creatura ex eo dicta est ꝙ ex omnipotētis dei vo luntate de non esse ad esse ꝑducta est. Licet autez omnis creatura imo oīe ens p̄eter deum etiam fm mentem Arestote. dependeat a deo. creatura ta⁹ men non solum et p̄ecise connotat dependentiaz sed p̄supponit ꝙ de nō esse ad esse sit ꝑducta vt clare q̄libet grāmatic⁹ intelligere potest.

Creatura a creado

Conclusio. Creaturam esse ab eterno implicat cōtradictionem. Probat. quia sequitur bene: hec est creatura igitur incepit esse post nō esse: qm̄ ratio creature est talis vt supra. t creatura est eterna. igitur non ince pit. sed incipere t non incipe cōtradicunt. Sed diceres An effectum esse co⁹ eternum sue cause implicet cōtradictionē. Respondet ꝙ non: qm̄ ad esse effe ctus sufficit ꝙ dependeat t ꝓseruet a sua causa. vnde Augustinus. Si ignis esset eternus splendor ab eo genitus esset eternus, Itez si pes fuisset ab eter⁹ no in puluere vestigiū pedis fuisset ab eterno. Et causa harum concessarum ꝓpositionū est: quoniam ambe sunt conditionales. sed conditionalis multa supponit, Immo etiam fm Arestotelē mūdus est effectus dei ad minus cō seruatus t ab eo dependens t tamen est eternus fm eum. Vnde dicit ꝑmo celi t. xij. metaphi. Ex tali igit̄ p̄incipio dependet celum t tota natura.

effectus esse coeternus

Arguit contra p̄dicta. Si mundus esset eternus sicut dicit Arest. tunc sortes infinities viuisset t infinities fuisset mortuus: imo aī ipsum fuerunt infiniti viri a quibus ipse descendit. et sic esset ꝓcessus in infi⁹ nitum ꝓtra Arest. vij. phisi. t. ij. metha. Respondet ꝓcedendo ꝙ idem sortes fm dispositionem corp̄is fuisset sepius: non tamen idem sortes in veritate t in numero. q: al's idē in nūero reuerteret: ꝓtra Aresto. ij. de generatiōe. et p⁹ cessus in infinitū est ꝓhibitus in causis essentialiter subordinatis quales nō sunt sortes pater t auus et atauus tc. Etiam consequenter est dicendum ꝙ sol nō incepit moueri in ariete vl' crancro cū eius motus sit eternus. nec̄ da retur p̄ima vel vltima eclipsis. et non esset p̄imus nec̄ vltimus homo: p̄i⁹ mus vel vltimus pater. t non est aliqua dispositio quin infinities fuerit stan te eternitate mundi.

Arguit secundo. Mundū esse eternum est ꝓbleuma neutrū. i. thopi. ḡrones Arest. nō ꝓcludūt. Rndet ꝙ posuit exemplū fm opinio nē diuersoꝝ ꝓhoꝝ q̄z aliq̄ vt plato tenuerūt mundum incepisse: alij ꝙ non. Q, ꝙ fm opinionē ꝓp̄riā aliter sentiat patz ꝙ sequntia qm̄ diuidit ꝓbleuma ta t dicit. Alia sunt ad q̄ rationes habem⁹ ad vtrāc̄ ptē. et alia ad q̄ nō ha⁹ benus rōnes cū sint nimis ardua t difficilia vt ꝙ mundus sit eternus.

Arguitur tercio, si mundus esset eternus tūc essent actu infiniti dies et anni elapsi: imo nō essent plures dies q̄ anni qm̄ ambo sunt infiniti. sed infinitū nō est pl⁹ alio. et sic essent infinita in actu. Itē aī motum eternū nullus esset motus. cū tm̄ Arest. vij. huj⁹ dicat. ante omne mutari est mutatū esse. Respondeť q̄ dies et anni sunt infiniti fm successionē. q̄nia sūt de genere successiuo⁹. nō aūt sunt infiniti dies fm magnitudinē. Et consequenter dicit q̄ ꝓprie nō sunt plures q̄ anni stante eternitate mūdi sic ꝓbat argumentū sed improprie. quoniam annus est maior extensiue q̄ dies Non aūt plures habet partes cum vtrunq; habeat infinitas ptes. Ad aliud dicit q̄ arest. vij. huj⁹ loquitur de motu partiali.

Questio III

Vtrum omne aīal moueatur a se

se nō autē aliud graue vel leue inanimatū. Sciendū ꝓ introductione hui⁹ et duaꝝ sequentiū questionū. q̄ Arest. in scō tractatu hui⁹ octaui phi. tractat ō ꝓpatoe ipaꝝ rez ad motū z ḋterē. ꝑ ꝫ volēs ꝑbare quō sit deueniendū ad ꝑmū motorē z ad ꝑmū motū. z ꝑncipalit̄ tria facit. Ꝑmo supponens q̄ nō oīa entia sp̄ movenť vel sp̄ ḋescūt. Ꝝ sūt aliq̄ que q̄nq; moueť z q̄nq; ḋescūt. z oim hoꝝ sufficiēs experimentū ꝑbet ipe sensus. ideo dic arest. Quererē rōem in contrariū ipius sensus est infirmitas intellect⁹. Et idē voluit ꝓmētato: cū dicit. Dimittere sensum z seq̄ intellectū est signū diminuti intellect⁹. contra eos q̄ philosophiā naturalē suis respectib⁹ ꝓmiscēt. Exilo conseq̄nter ꝑbat arest. q̄ grauia et leuia exquo movenť naturalit̄ nō moueni ex seipis. z eius rationes ponēť infra. Postea ꝑbat q̄ grauia et leuia q̄n incipiūt moueri naturaliter post ḋterem moueank a generāte grauitatez vel leuitatē vel a remouēte ꝓhibens. Secūdo ostēdit quō sit deueniēdū ad aliq̄ ꝑmū mouēs. quoniā in mouentib⁹ et motis essentialiter subordinatis nō est ꝓcessus in infinitū. vij. physicoꝝ. Et ꝓ hoc Arest. vult ꝑbare q̄ ꝑmū mouens sit imobile quacunq; trāsmutatōe ipius motus. Tercio aūt ꝑbat ꝑmū motorem esse imobilē et ꝑpetuū. et omniū ꝑdictorū rōes q̄s arest. h̄ ponit in textu q̄ ad ipas questiones spectāt infra breuissime ponenť. Sūmarie em̄ vt hactenus circa titulos q̄stionū claruit quantū ad questiōes motionis z originē spectat textus arestotelis transcurritur

Notandū primo q̄ graue vel leue inanimatū est illud qđ nō est animal vt lapis terra plumbū ferrum aer vapor ꝛc. Vnde vt exp̄sse dicit et textu questio tantū q̄rit. exquo aīal mouet se fm suū appetitū ad diuersas differentias positionū vt experientia testatur. Graue vero et leue inanimatum quiescit in suo loco naturali. vel si est extra ipm̄ ḋescit violenter et detinek ꝑ aliq̄ꝫ ꝓhibens sine obstaculū ne ad suū locū naturalē moueri possit. An q̄ animal moueat ex se qm̄ nō indiget aliquo extrinseco qđ suū incho et motū. graue vero simplex nō. qm̄ eget si debet deorsum moueri aliq̄ remouente ꝓhibens. Ergo dicit Arest⁹. Et facere stare posset seipm. veluti si ambulandi causa in ipo erit et nō ambulandi. et moueri fm motus contrarios. inconueniēs em̄ fm vnum motū solum moueri hec a seipis siquidē ipsa mouent seipa.

Notandū secūdo q̄ moueri a seipō vel ex se in ꝓposito est nihil aliud q̄ rem mouere seipaz ad diuersas differētias positionū nō indigēs mouēte extrinseco vt suū motū inchoet. Vel sic. est rē moueri z se posse q̄rare in ꝓncipio medio vel fine ipius mot⁹. z illud solū ꝙuenit aialib⁹ sed nō omnib⁹. q: animalia affixa petris mouenť solū motu dilatatōis. vt q̄n calefiunt et sentiūt ꝙueniēs z motu ꝓstrictōis tpe frigido. et q̄n sentiūt disconuenies non aūt mouenť motu ꝓgressiuo. Et sic questio intelligit de aialib⁹ que possunt se mouere ad diuersas positionū differētias. Oz aūt mouere se ipm ꝓprie sit animato. z patz p Arest. hic in textu q̄ dicit. Oīe q̄ mouetur ex se diuidit in partē p se mouentē et p se motā. Illud aūt manifeste videm⁹ in aiatis. q̄m ipa ꝙponunť ex forma substātiali q̄ p se mouet. s. sine indigentia mouentis extriseci. z ex materia ꝓma que p se mouet. id ē solū mouetur. licz cū hoc moueat p accidens ad motū tot⁹ ꝙpositi tm nō repugnāt solum moueri z p accidēs moueri. Et ꝓdictis igit patz q̄ si aliq̄d debeat moueri ex se vel a se requirit ꝓmo q̄ possit inchoare suū motū sine mouente extrinseco
ꝓmo
2o
3o
Secūdo q̄ possit quiescere in medio vel fine motus. Tercio q̄ possit se mouere ad diuersas differentias positionū ꝛc.

Conclusio fm mentē aresti, aial mouetur a seipō mediate z ꝛmmediate. grauia ꝓo z leuia nō mouet a seipis talitet. Probat auto. arest. hic dicēs. mouet em aial a seipō. Et ꝓbat vt sup̄ q̄ grauia et leuia nō moueanť a seipis multiplicit. quoniā moueret seipm est ꝓprium animato z. Illa em que mouet seipa pnt se mouere ad diuersas differentias positionū. sed grauе mouet deorsum et leue sursum motu ꝓprio sibi ꝙuenīti. g̃ nō mouenť a seipis. Item nullū ꝛtinuū. i. homogeneū mouet seipm. sed grauia z leuia sūt homogenea. q: quelibet pars grauis est grauis. Et ibi Arest. loquit de continuo fm formā. s. quod est vniforme z eiusdē denoiatōis in oib⁹ suis ptib⁹ q̄ntis fm vulgarē denominatiōem. vt quelibet pars lapis est lapis z guis. non aūt q̄libet ps aialis est aial fm vulgarem denoiatōem. q̄m vulg⁹ nō habet iudiciū teste Ciceroneni si in bijs que sunt fm sensum.

Continuū vniforme

Arguit ꝓmo, multa sunt grauia et leuia que mouentur a seipis z ꝓz ꝓmo ō ferro ignito posito sup̄ assere postq̄ burit asserē cadit deorsum z nō indiget motore extrinseco. Scōo argentū viuū mouet in vase etandē facit foramen et mouet se deorsum. Tercio. ignis sup̄ q̄ ponit asser lat⁹ mouet se sursum post eius ꝙsumptōez. Quarto vapor sursum in media regione infrigidat⁹ mouet seipm deorsum q: grauis. Quinto si terra ipetuose scinderet aer subito moueret a natura cōmuni deorsū ne ꝓmitteret vacuū. Sexto lapis i motu reflexiōis ire ꝓ mouet seipm deorsū et in multis simulib⁹ casib⁹ vbi grauia et leuia mouenť sine motore extriseco. Rñdet ꝓmo q̄ nō sit ꝓtra ꝓclusionē. q: licz moueant seipa ꝛmediate. q: forma subat est q̄ mouet. ij. physico z. tñ mediate mouēs extrinsecū fuit causa q: ipa grauia se mouerūt. vt lat⁹ in seqnti qstiōe. Aial ꝓo pōt se mouere sursū et deorsū sine ꝙcursu alteri⁹ mouentis ꝓticularis. Scōo ō: q̄ arest. sit locutus vt freqnter q: freqnť aial mouet seipm. nō aūt lapis vel aliud graue ꝛc.

Arguitur secundo, oīe q̄ mouet mouet ab alio, vij. phisi cor. g̃ aial nō mouet a seipō sic dicit ꝓclusio. Ztē ꝓmētator: tercio celi. lapis mouet seipm deorsū in q̄ntū guis. Rñdet ad ꝓmū q̄ aliq̄ capit moueri a se i ꝓposito z aliq̄ i septimo vt facile ex diffinitōe ꝓdicta hī. Ad scōm ō: q̄ lapis

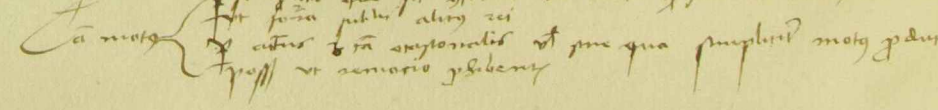

mouet seipm.s.imediate vl mouet p se seipm deo:sū.q: est mot⁹ naturalis

Arguitur tercio.anal mouek ab obiecto et appetibili,iij,de aīa.g non mouek a seipo. Tre celū est inaī atū .sed celū ē pmū mouēs seipm. viij.huj⁹. Rndek ad pmū q appetibile mouet aial p modū finis 7desidera ti.nō aūt effectiue.sed effectiue mouek a sua forma.et hoc vult q̄stio.Ad se/cundū dr q areſto.accepit celum p orbe et intelligentia q orbē mouet. quo modo etiā loquit pmo celi appellans celū animatū.

Questio V

Vtz graue in actu surſuz de

rentū moueat seipm deo:sū p⁹ remotoēm phibētis vl ab alio. Notāduz pmo q graue ē duplex.s.in actu z in potētia. Graue i actu ē qđ actualit habeti se sufficiēte grauitatē vt lapis terra 2c. Graue in potētia est qđ actualz nō habz grauitatē est tn in potētia ad ipaz.q: pōt ipam hre.vt vapor resolutus ab aq̄ est in potētia grauis.q: in media regiōe aeris 9densat z infrigidat z fit nubes.deide aq̄ cadens deo:sū. Eodē mō etiā leue ē duplex i actu z potētia. Res g̃ grauis vel leuis pōt se hre ad motū localē surſū vel deo:suz duplicit. Primo i actu.s.q: actu mouek surſū vel deo:sum. Scdo in potētia q: aptū natū ē moueri surſū vl deo:sū.vt aer apō nos existēs vl lapis surſū detēt⁹. Illud aūt fit duplicit. Prio in potētia essentiali.s.qđ nō hz formā ad illū motū.pōt tn habere vt leue qđ pōt recipe formā grauis .z ista appellat potētia remota.vt i silī materia stās sub forma ignis ē i potētia ad formā tre. Alio mō i potētia accidētali siue ꝓpinq̄.s.qđ licz habeat formā ad illū motū nō habz tn opatōem q̄ pcedit ab illa.sz impedit ne exeat in actū.vt lapis surſū detētus est i potētia ad motū deo:sū licz sit actualit grauis. Et sic questio tātū q̄rit. Si lapis q̄sceret surſū violent⁹ et obstaculū remouerek an tal lapis sic cadens deo:sum moueak a sua forma substantiali vel ab illo qui remouit obstaculū vel ab alio sicut a loco naturali qui ipm attraheret. ita q seipm in titulo valet tantū sicut a forma substantiali.

Notandū scdo p intellectu pñtis questiōis q de motu g̃ uiū z leuiū ad sua loca nakalia mltiplex fuit opio. Aliq ei dixer̄t q loca naturalia p virtutē attractiuā attraheret g̃uia vl leuia ad se.sic magnes attrahit ferz.sz hoc falsū.q: tūc ois mot⁹ surſū vl deo:sū esset violent⁹.q: attractio ē spēcies mot⁹ violenti.vij phisi. Alij dixer̄t q g̃ue mouerek deo:sū p expulsiōez a celo.vl ꝓpe ipulsū celi qm̄ mouek velocissime rapiēs secū oēs sperās inferiores Sz hec opinio ē falsa.q: a silī null⁹ bō posset erecte stare.imo de q̄rto graue pl⁹ distaret a celo ō rāto tardi⁹ deberz moueri. qđ ē ꝑ experientiā. Etiā nullū leue moueret surſū naturalit. Alij dixer̄t q g̃uia et leuia mouerent ꝓpe motū ipi⁹ medij qđ mouet p se g̃uia z leuia.ipa ꝙo mouerek p accidēs .qm̄ dic ꝑmerator.iij.celi. Graue mouek ad motū medij sic hō i naui. Sz tn hec opinio hodie nō tenek.qm̄ ē ꝑ oēz rōem et experientiā. Et ad ista auto. dr.q sic beat intelligi.sic hō existēs i naui motu vectōis nō mouek nisi silit cū naui .etiā medium mouek silt cū g̃ui qm̄ ipm diuidit.medium em̄ pot⁹ resistit q̄ moueat p se. Iste tn opiniōes solet cōit reprobari q̄rto celi. Alie ꝙo due opiniones. scz q g̃uia z leuia moueāt a suis formis substātialib⁹ vl a generāte g̃uitatez vel leuitatē aut a remouēte,phibēs ꝙcludunt in ꝙclusiōe.

Conclusio. Graue quod surſum detinebak mouek deo:sum

principaliter a forma eius substantiali z instrumentalis a sua grauitate imedi
ate et ꝓximatiue. licz inchoatiue et mediate moueat a generante vel remo
uente phibens siue obstaculū. Prima pars phat autoritate aristotel. ij. phi
sicoꝝ. Natura est principiū et causa p se mouendi. z ꝓmo celi. Grauitas z le
uitas sunt cause motiue instrumentales. Jtē forme est agere sibi mouere. Et
ꝓmētator. iij. celi. Lapis mouet seipm deorsum inq̄ntū grauis. Ratōe tali.
Omnis actio est a forma substantiali. sed motus est actio q: ꝓcedit a mo
uente et agente. vt latius. iij. phisicoꝝ. phat. ergo motꝰ est principalit a for
ma. Q, aūt graue nō moueat cōtinuatiue z imediate a generante vel remo
uente obstaculū patz. qm̄ omne mouēs debz esse simul cū suo moto. vij. phi
sicoꝝ. sed phibens vel generās nō est cū graui neq; p se vel suā ꝓtutē. q: stat
ipm diu esse corruptū añq; graue suū locū attingat.

Secūda pars conclusiōis probat autoritate aresto. viij. huiꝰ
z. iij. celi dicēs. Mouet aūt et qđ a principio fecit z impedimentū remo
uens. et nihil hoꝝ. s. grauiū et leuiū seipm mouet. scz initiatiue. z idem dicit
cōmentator in hūs locis. Ratione tali. Omne graue qđ est sursum aut est
actu aut potētia graue. Si primū tunc nō potest seipm mouere deorsū nisi
remoueat obstaculū. Si secundū tūc ex quo actualiter est leue nō mouet se
deorsum nisi sibi fit adgenerata grauitas. ergo generās talem grauitatem
scz frigiditas medie regiōis aeris et remouēs obstaculū sunt cause motꝰ ipi
us grauis deorsum mediate. Unde habz locū ista ꝓpositio. Quicqd est cau
sa cause etiā est causa causati. Est tn vez q ꝓprie et p se siue principaliter nō
dicunt mouere ipm graue sed solū occasionaliter z p accidens siue remote. q:
etiā ipis amotis graue nō cessat seipm deorsum mouere.

Arguitur primo, locus mouet ad se grauia, phat auto. aree
stotelis. iij. celi. Dicamus igit q causa motus quorūdā elementorū ad su
perꝰ et quorundā ad inferius est locus. quoniā vnūquodq; mouet ad corpꝰ
sibi ꝓueniens. Cōmentator ibidem. Quodlibet cm̄ eoꝝ mouet ad corpus
sibi ꝓueniēs. et ideo fuit locus causa istoꝝ elementoꝝ. Idē dicit aresto. j. et. ij.
celi. z illud fuit motiuū ꝓme opinōis supradicte. Respōdet ad illas z sili
es autoritates q locꝰ nō mouet effective grauia ad se. sed dicit impropꝰe cā effi
ciens ipꝰ locati. quia locꝰ conseruat locatū. iij. phisicorū. Vel locus dicit
mouere locatū methaphorice tanq̄ eius finis. q: res naturaliter tendūt ad
suum locū naturalem tanq̄ ad finē. Ideo dicit ꝓmētator vbi supra. loca na
turalia grauiū et leuium sunt fines eoꝝ.

Arguitur secūdo sicut ex prima pte ꝓclusionis sequitur tūc
grauia mouēt seipa deorsum. et hoc est ꝓtra pdictā ꝓclusionē z aresto. q. viij.
huiꝰ dicit. ipa nāq; grauia z leuia moueri a seipis est impossibile. Et idem
Q, igit nihil eoꝝ moueat seipm manifestū est. habent em̄ ꝓncipiū motꝰ nō
agendi nec faciēdi sed patiēdi. Rndet q pdicta questio voluit grauia nō in
choare motū deorsum a seipis. s. a forma substātiali. z illud etiā nō negat p
sens ꝓclusio. imo scōa pars illud ꝓbat vt facile supra ostensum est

Arguitur tercio. Grauia et leuia nō sunt actiua vel passiua
ij. de gene. g̃ gue nō mouet se deorsū. Jtē sine medio nō pōt fieri motꝰ neq;
sine spacio. iij. phisi. g̃ mediū ē cā motꝰ. Rndet ad ꝓmū g̃uia z leuia inq̄n
tū talia n st actiua. i. nō pnt ꝓducere formā substalē sic q̄litates ꝓme. Ad scōm
mediū ē cā sine q̄ nō ipꝰ motꝰ. nō aūt p se mouēs vt latius supꝝ

Phisicoꝝ VIII Questio VI

Questio VI

Vtꝝ primus motor sit imo-

bilis ⁊ ꝓpetuus. Notandū ꝑmo ꝙ ipsa ꝯclusione ꝙ fm viaꝫ naturalē Aresto. inuestigauit tm̄ vnū esse ꝑmū motorē eternū sempiternuꝫ siue infiniti vigoris ⁊ imobilē ac indiuisibilē. et illud potissimū ex duob⁹. Primū. Omne q̄d mouet indiget aliq̄ ꝓfectione quā ipm̄ natū est habere. vel habet aliquā imꝑfectionē quā conat remouere que sue nature repugnat. qm̄ motus est act⁹ entis in potentia. iij. phisi. Dup⁹ expientia est in hꝭ inferioribꝫ: imo in oib⁹ q̄ mouent ꝙ de quāto res naturalis est agilior velocior ⁊ mobilior: de tanto est ꝑfectior q̄ ad actiuitatem: qm̄ forme est agere ⁊ mouere. sed a forma substantiali accipit ois rei ꝑfectio. qñ g̃ res mouet semp mouet ꝓpter ꝑfectionez aliquā in ea acq̄rendā: alꝫ moueret frustra q̄d est impossibile fm viam pꝛipatheticam. q⁹ deus ⁊ natura nihil faciūt frustra. j. celi. t. iij. de aia. Secundū Ratio naturalis nō admittit ꝓcessum in infinitum neq; in numeroꝫ. iij. phisi cor. neq; in causis. ij. metha. neq; in mouentib⁹ ⁊ motoꝫ. viij. phisi. qm̄ ratio infiniti non est a nobis cognoscibilis imo ꝓprie non imaginabilis nisi forte asse cōfuse. Vñ cū nō sit ꝓcessus in infinitū necesse est in vnoquoq; genere deuenire ad vnū ꝑmū ꝑfectū ⁊ simplicissimū q̄dāmodo. sed cū primus motor necessario sit substantia: necesse est ipm̄ esse simpliciter indiuisibilem.

Respondetur ad questionem. Primus motor est vnus: ꝑpetuus ⁊ imobilis. Probat auctoritatib⁹ Aresti. in multoꝫ locis. dicit em̄. iij. metha. Item est aliq̄d quod sp mouet q̄ mouent ⁊ ꝑmū mouēs imobile ipm̄. Et. xij. metha. Qm̄ aūt est mouens ipm̄ imobile ens actu hoc nō contingit se aliter habere nullaten⁹. Ibidē. Omne q̄d mouet necesse est ab aliq̄ mouente ⁊ primū mouens imobile est fm se ⁊ sempiternū immotū. Et. viij. huius. Mouens imobile semp simil̄ se habens ⁊ ad illud q̄d mouet similit̄ se habebit ⁊ ꝓtinue. Cōmentator. xij. metha. Id q̄d mouet ꝑmū motū cū sit non motū q̄d est purus act⁹ sine aliq̄ potētia: impossibile est vt habeat aliquā dispositionē ab ea quā habet id est nulla ꝑfectiōe caret. Probat aūt Arest. eandem sententiā certis rōnib⁹ hic in textu q̄z alique hic ponunt. Prima. Omne quod mouet necessario mouet ab alio q̄d nō mouet vlterius ab alio: aut ab eo qō mouet ab alio Si secundū: tūc erit ꝓcessus in infinitū in mouentib⁹ ⁊ motis: cui⁹ oppositū hic ⁊ in septio phisicoꝝ ꝓbat. tūc em̄ non esset assignabilis ꝑmus motor: exq̄ infinitoꝝ non est primū. Si ꝑmū: tunc deueniet ad primū mouens imobile. Secunda ratio. Omne mouens aut mouet aliq̄ alio tanq̄ instrumēto. aut seipso. Si secundū: habet ꝓpositum. Si ꝑmū: itez erit ꝓcessus in infinitū. Alia ratio. Oportet in vno quoq; genere esse simplicissimū. sed illud nō esset si ꝑmus motor q̄ est simplicissimus esset mobilis. Alia ratio. Omne q̄d p se mouet diuidit in p se mouentē ⁊ p se motū. sed deꝫ est indiuisibilis q̄ imobilis. Maior ⁊ minor sunt Aresti. in isto octauo. Et maior est fm viā Aresti. simpliciter vera q: tenet q̄ nullū indiuisibile moueat. vj. phisi. Alia ratio, Si primus motor esset mobilis tunc aut per se mouet vel p accidens. Non ꝑmū. quia aut a se moueret. ⁊ hoc est falsum. quia omne q̄d mouetur mouet ab alio aut ab alio. ⁊ sic non erit primus motor. Non secundū. quia staret cum q̄libz q̄scere. imo nō ab inferiori q: ipse mouet inferiora. nec a superiori q: nō esset ꝑmū mouens. Alia ⁊ vltima ratione extra textū. Motus

est actus impfectus. iij. phisi. sed cum deus sit pfectissimus sm Arest. in multis locis: nō capit in se aliq̄d impfectū. Vnde illō quod mouet mouet ꝓpter aliquā pfectionē acq̄rendā vel impfectionē deponendaz quoz neutrū est in deo. Q; aūt sit tm̄ vnus: patet. qm̄ si essent plures vel moverent eq̄ perfecte et essent eque pfecti. z hoc nō: qm̄ vnus supfluer et vel vnus esset pfectio: altero. z sic alter nō esset pmus motor. Sed q; sit ppetu⁹ ꝓbat Arest. in isto octauo. qm̄ generationes z coꝛruptiōes sunt ppetue ergo alicꝰ motus est ppetuus. ergo etiā aliq̄d mobile erit ppetuum. z p ꝓsequens alicꝰ motor erit ppetuus. sed iste est pm⁹ motor. ergo. Hec tm̄ cōsideratio plus est methaphisica.

Arguit primo Omne mouēs mouet. iij. phisi. sed prim⁹ motor est mouens. q̄ est mobilis. Item dicit plato: aliq̄d est mouens pmū mouens seipm. Respondet ad primū. Omne mouens phisicū siue cōpositu⁹ est mobile vt Arest. etiā ibidē dicit. Ad secundū dꝯ q; deus intelligit se et omnia alia a se. ꝛtj. metha. Jdeo dꝯ methaphorice seipm mouere. sicut oē intelligibile mouet intellectum sibilitudinarie.

Arguit secundo. Quicquid est nobilitatis et pfectionis debet attribui pmo et pfectissimo enti. sed mobilitas est pfectio: q̄ imobilitas q; imobilitas est puatio: mobilitas ꝯo habitus. sed habit⁹ est dignior z pfectior puatione. Item Arest. viij. hui⁹. Tria sunt que mouent. deus: locus: z tempus. Respōdet ad pmū q; imobilitas qñ negat actū z relinqt potentiaz tunc est puatio z q̄dam impfectio. sed isto modo nō reperitur in deo. Sed qñ negat actum z potentiā est p̄dicatum pfectionale et attribuit deo. Ad secundum dꝯ q; Arest. per deum intelligit coꝛpus celeste moꝛe gentilium quib⁹ alludit in hijs verbis.

Arguitur tercio. Illud est mobile quod iam est in aliquo loco z prius nō fuit. sed sic est de pmo motore: qm̄ sm fidem est in celo z añ creationē nō fuit in celo. Etiā habet se iam ꝓtinue aliter q̄ pri⁹ q; mutat de nō creante in creantē z ecōtra. z ante creationē non fuit primus motor. sed iā est Respondet q; primus motor est imobilis q̄uncꝰ specie transmutationis nō solū sm fidē sed etiā sm Arest. in isto octauo. Et dꝯ q; ipse in sua essentia non habet se aliter z aliter q̄ uis talē respectū imaginemur neq; iā est ꝓprie in loco. Et nō sequit. hec res est in alio loco q̄ prius igit est mota. vt patet de turri q̄ continue est in alio z alio aere z non mouet localiter.

Questio VII

Vtrum motus localis sit primus aliox motuū.

Sciendū q; arestot. in tractatu tercio hui⁹ octaui pncipaliter ꝓbat solū motum localē esse vnum z ppetuū: prius pmittēs quendā ordinē inter species ipsius motus: ex q̄ cōsequēter infert q; motus localis sit pmus oim aliox motuū. et illud ꝓbat multipliciter. Primo. Exq̄ inter motus est q̄dam ordo q; augmētatio z diminutio p̄supponūt alterationē. similiter generatio z coꝛruptio p̄supponūt alterationē. j. de gene. sed alteratio p̄supponit motū localē: qm̄ alterans nō alterat nisi applicet alterabili sed illō nō fit sine motu locali. ergo mot⁹ localis est ꝓr tpe z ordine aliox motuum. Ordinē ꝯo motuū etiā ponit q; alterationē p̄cessit motus localis vt ꝓbatū est. sed alteratio p̄cedit generationē z coꝛruptionē que ꝓsequēter p̄cedūt au-

gmentationē ⁊ diminutionē. Itē motus localis p̄cedit oēm motū. patet inductiue. q̄ si res debet alterari necesse est q̄ alterans applicet alterabili. Si res debet generari necesse est generās applicari subiecto ex q̄ fit generatio. et sic de alijs. Itē nullus alius motus est causa motus localis celi. sed ille est causa oīm aliorū: cum sit q̄dam vita oiū q̄ subsistūt a natura. viij. hui⁹. et cessante motu celi cessant oēs generationes et corruptiones. ij. de gene. ergo est por tpe alijs motib⁹. Q⁹ aūt sit prior natura et pfectione. pbat. q⁹ posterior generatione sunt priora pfectione ⁊ natura. sed mot⁹ localis est posterior via generatiōis vt patet in aliis q̄ vltimo mouet motu locali. etiaz solus ipse est ꝑtinu⁹ ergo est por natura. Q⁹ aūt sit vnus ꝑtinu⁹ ⁊ ꝑpetuus patz infra.

Notandum primo q⁹ aliquid est prius alio fm aresti. hic in textu tripl'r. Primo natura scz q̄d pōt esse sine alio sed nō econtra. vt elementa sunt pora cōposito. simil'r duo sunt priora q̄ quatuor. simil'r pes est por vestigio si ab eterno stetisset in puluere. ⁊ breuiter oīs causa est por suo causato. Secundo pfectione scz q̄ altero est pfectius siue melius. vt substātia est prior accidente. ⁊ forma est por materia. viij. metha. simil'r mixtū est prius elemēto. Tercio aliq̄d est alio prius tpe scz q̄d p̄cedit ipm in tpe. vt puer est prior senex ⁊ flos est prior fructu. simil'r calceatus est prior calceo. Mot⁹ aūt localis est por natura pfectione ⁊ tpe oīb⁹ alijs motib⁹ fm aresti. hic: qm̄ est ꝑpetuus ⁊ causa oīm aliorū motuū. Vñ aresti. illud intelligit de motu locali ipsius celi. nihil eim̄ pōt generari vel corrūpi nisi effectiue cōcurrat motus circularis primi mobilis.

Notandū secundo ꝓ intellectu ꝯclusionis q⁹ ex q̄ motus sunt inter se cōparabiles vt patuit. viij. hui⁹ in fine: necesse est q⁹ vn⁹ sit pfectior alterius vel sibi eqlis. Cū g̃ oēs mot⁹ q̄uenīant in successiōe vt pbatū est. iij. phisi. ēntū est rōne successiōis vn⁹ nō est pfectior altero Ideo pfectio i oīb⁹ motib⁹ pōt attēdi tripl'r. Prio q̄ ad eoꝝ essentiā siue intrinsecitatē que in re in q̄libet motu est ipsa successio. ⁊ sic oēs mot⁹: localis: mot⁹ alterationis: generationis: augmētationis: ⁊ sic de alijs sunt eiusdē pfectiōis essentialis. Scōo pfectio in oīb⁹ motib⁹ attēdit siue cognoscit penes extrinseca q̄ tū ipsos conueniant. et hoc dupl'r. Primo penes terminū ad quē vt ille mot⁹ est pfectior q̄ habet terminū pfectiorē ad quē q̄ alt'. ⁊ ita generatio est mot⁹ pfectissim⁹ cū ei⁹ terminus ad quē sit ſuba. Termin⁹ eim̄ ad quē quēlibet motū habet denoiare. v. phisi. licz nō sit de ei⁹ essentia vt lati⁹. iij. phisi. patuit. Hoc mō itelligit cōmētor q̄n dicit. sicut ſuba est por ⁊ pfectior alijs p̄dicamētis ita mot⁹ ad ſubaz est pfectior alijs motib⁹ q̄ sunt ad alia p̄dicamēta. Tercio attēdit pfectio ipsoꝝ motuū penes extrinseca sibi attributa vt ille mot⁹ est pfectior alijs quē pduxit nobili⁹ ⁊ pfecti⁹ mouēs: q̄ est in subiecto siue mobili pfectiori: qui est causa aliorū motuū ⁊ nō econtra: q̄ est regularis ⁊ ꝑtinu⁹ Et isto mō loquit aresti. hic q̄n dicit motū celi esse por pfectione oīb⁹ alijs motib⁹: qm̄ ponēs eiusdē mot⁹ ꝓprietates hic dicit q⁹ pm⁹ mot⁹ scz celi sp fuit: nunq̄ deficiet: sp est ꝑtinuus. imo est regularis ⁊ mouet a motore eterno ꝑpetuo ⁊ imateriali ⁊ est in subiecto incorruptibili ⁊ intransmutabili scz celo ⁊ est mot⁹ ꝑpetu⁹. hec aūt attributa nō q̄uenīūt alijs motib⁹. q̄ mot⁹ circularis celi est pfectissim⁹ oīm motuū.

Conclusio ad mentem Aresto. Motus circularis localis ipsius celi est primus oīm motuū inferiorū tpe natura ⁊ pfectione. Probat auctoritate aresti. qui illud pbat certis rationib⁹ in isto octauo que supra sufficienter

positē sunt a ꝓncipio questionis ⁊ ꝑtim in notabilibus. Quāt motus celi sit vnus ⁊ ꝯtinuus Aresto. ꝓbat hac rōne. Ille motus est vn⁹ ⁊ ꝯtinuus q̄ est ab eodē ad idem. sed motus circularis celi est hmōi. motus em̄ rectus est ab eodē in aliud. Vnde infert Aresto. ꝓmo q̄ motus celi in sem̄ circulo non est vnus neq; ꝯtinu⁹: cū nō sit ab eodē in idē. Secūdo q̄ solus motus celi circularis est ꝯtinu⁹: qm̄ alij omnes ꝑt interrūpi. Et solus iste est ꝑpetuus: qō sic ꝓbat: qm̄ iste non habet ꝓncipiū neq; finem cū fiat in linea circulari in q̄ non assignamus ꝓncipiū neq; finē. Itez mot⁹ celi est mēsura oim aliox motuū. g̃ necessario est ꝑpetuus: qm̄ fm̄ Aresto. mūdus semp̄ stetit et sp̄ fuerunt motus inferiores. Itē alia ratio. Ille mot⁹ est ꝑpetuus q̄ est regularis. sed solus mot⁹ celi est regularis. g̃ ꝛc. Alia rōne. Nullus motus inter ꝯtraria est ꝑpetuus: alias esset infinita distantia inter ꝯtraria. sed ois motus ꝑter motus celi est inter ꝯtraria. v. phisi. Quāt nullus motus rect⁹ possit esse ꝑpetuus sic ꝓbat. q: maxime ille esset sup magnitudine finita p reflexionē. sed hoc nō. q: nullus motus reflex⁹ est ꝯtinu⁹. Probat. q: motus reflexus includit motus ꝯtrarios. sed motus ꝯtrarij nō possunt inuicē ꝯtinuari. Mot⁹ em̄ reflexus includit duos mot⁹ q̄ sunt de termis ꝯtrarijs. Alia ratio. Motus reflexus interrūpit q̄ete media. g̃ nō est ꝯtinuus. Antecedēs patet. q: necesse est mobile in puncto reflexionis q̄escere. Et sup hac rōne mouebit q̄stio seq̄ns. Vnde summarie: solus mot⁹ circularis est ꝑpetu⁹ q: nō rectus: exq̄ talis esset reflexus. sed iste nō est ꝯtinu⁹ sicut ꝓbatū est. neq; esset mixtus ex circulari et recto. q: isti non possunt inuicem ꝯtinuari.

Arguit primo. Generatōes sunt ꝑpetue. ij. de genera. ergo mot⁹ celi nō est ꝑim⁹ alioꝝ motuū: alias ꝑpetuū siue eternū esset ꝑus tpe etno q̄d est impossibile. Respōdet q̄ Aresto. ꝓbās hic motū celi esse ꝑpetuū et ꝑimū alioꝝ motuū: maxie assumit eius ꝯtinuitatē ⁊ regularitatem. Vñ ꝓpie illā ꝯtinuā ⁊ vnā successionē ipse appellat ꝑpetuā ⁊ ꝑmā oim aliarū successionū inferioꝝ q: nulla eaꝝ est sic continua ⁊ ꝑpetua. Ergo ō: q̄ generatiōes sunt ꝑpetue q̄m̄ nunq; deficiunt. sed motus celi est ꝑpetu⁹ q: ꝯtinuus ⁊ vn⁹ nunq; deficiens q̄ est ꝑimus aliox motuū q: est causa oim eox. ideo ꝛcluſit hic Aresto. q̄ generatiōes ⁊ corruptiones nō sunt ꝯtinue.

Arguit secundo. Motus localis sicut ambulatio non est ꝑio: generatiōe hois. g̃ cōclusio est falsa. Rñdet q̄ Aresto. intelligit de motu locali circulari ipsi⁹ celi. Sed in hijs inferioribꝫ licet vt in plurimū mot⁹ localis sit ꝓp̄ respectū alioꝝ motuū q: ante generationē necesse est q̄ generās applicet subiecto ex q̄ fit generatio. ⁊ in alteratione necesse est alterās applicari alterabili. sed ista nō fiūt sine motu locali. Non tñ sp̄ ita est respectu eiusdem rei: qm̄ mot⁹ localis in ipsis est vltimus. sicut hic etiā assumit Aresto. Vnde ꝑfectio: est: cū posteriora generatione sint ꝓpa ꝑfectione. ix. metha. ꝓpter q̄d videmus q̄ in hijs inferioribꝫ aialia ꝑfectiora sunt plus se mouentia ceteris paribus. imo motus localis in imꝑfectis animalibꝫ sicut affixis petris non reperit.

Arguitur tercio. Illuminatio solis est alteratio et est eterna fm̄ viam Aresto. g̃ mot⁹ celi nō est ꝑim⁹ tpe. Itē linea recta est mēsura linee circularis. g̃ motus rect⁹ est mensura motus circularis. sed ois mēsura est ꝓp̄ mēsurato. x. metha. sed antecedēs patet ꝑ Aresto. dicentē. j. de aia. Rectū est index sui ⁊ obliq̄. Responderet ad ꝑmū. Illūinatio solis nō est ꝓpie alteratio

de qua arest. hic loquit. Ad secundū dr q nō est simile de linea recta et motu recto. q: linea mensurat fm q̄ntitatē sed motus mensurat fm durationē. iij. phisi. sed mot⁹ celi diuti⁹ durauit q̄ oēs alij mot⁹. g̃ est mēsura eor.

Questio VIII

Vtrum in motu reflexo mobile necessario in puncto reflexionis q̄escat.

Mang reflexa

Notandū est p̄mo q mot⁹ reflexus est cui⁹ terminus ad quē est termin⁹ a q̄ alteri⁹ motus localis. z econtra termin⁹ a q̄ p̄mi est termin⁹ ad quē secūdi vel ꝑpe talē. Vñ patet sicut etiam est mēs arest. hic q motus reflex⁹ est cōposit⁹ ex duob⁹ motib⁹: vt q̄ꝫ vn⁹ est sursum vel ad latus: alt⁹ deorsum p eandē lineā vel ꝑpe. sicut p̄iectio lapidis sursum z eiusdem casus deorsum. Illud aūt pōt fieri q̄ttuor modis. Primo q̄n p̄mus illor⁹ motuū est naturalis z secūdus violēt⁹ vt casus lapidis deorsum z q̄n ire⁹ in terra resiliret. Scdo q̄n p̄m⁹ est violēt⁹ z secūdus naturalis vt p̄iectio lapidis sursum z el⁹ casus deorsum. Tercio q̄n ambo sunt naturales vt mot⁹ vaporis sursuz z eiusdē mot⁹ deorsū postq̄ est infrigidat⁹. Quarto q̄n ambo sunt violēti vt si lapis impetuose sup saxū durū vel parietē p̄ici atur ita q̄ resiliat. Et sic patet q mot⁹ lapidis semicircularꝫ ꝑpe nō est reflexus. Secundo patet q mot⁹ reflexus est cōpositus ex duob⁹ motib⁹ ꝙtrarijs q: terminus ad quē ip̄m motū denomiat. v. phisi. ergo termini ad q̄s cōtrarij faciunt motus ꝙtrarios. sic termini ad q̄s cōtrarij sunt in motu reflexo p se. Vnō aliq̄d reflectit dupliciter in motu. Primo p se scz q̄d p seip̄m reflecti tur z nō ad reflexionē alterius. vt in exemplis supra positꝫ. Alio mō aliq̄d reflectit p accidens. scz q̄d reflectit ad reflexionem alterius. vt si musca iret sursum ꝙtinue in lancea z lācea moueret deorsum ita q resiliret. Similit si hō iret ꝙtinue in nani z nauis reflecteret p aquā vel funē: tunc homo reflectit p accidens: licet ipse non quiescat.

Notādū secundo q imaginatio aresto. de motu reflexo fuit ista vel ꝙsimilis. Q̄n lapis violēter moueꝫ sursum sibi imp̄mit a manu p̄ici entis q̄dā qualitas ip̄m mouēs sursum quā nos dicim⁹ impetū. sed cū mot⁹ sit violent⁹ lapis p suā grauitatē z formā substātialē resistit: similr resistit medium scz aer appetēs suā ꝙtinuitatez z nō diuisionē. cū g̃ lapis est in puncto reflexionis ꝓpter impetū iam q̄si remissum z debilē: z ire⁹ aer resistat motui deorsum: necesse est q lapis in tali p̄cto reflexionis paꝫ q̄escat et postea suū motū naturalē deorsum inchoet. Simili modo est imaginandū in alijs motib⁹ reflexis. Punct⁹ g̃ siue termin⁹ reflexiōis est in q̄ mobile inchoat fm motū vel in q̄ terminat p̄imū motū. z illud non sp necesse est esse idē in nūero sed in specie siue ꝑpinq̄ssimū alteri p̄cto siue termino.

Conclusio ad mentem Aresto. Mobile in motu reflexiōis p se reflexum q̄escit in p̄cto reflexionis. Probat auto. aresto. q̄ ista ꝙclusio nē supponit q̄n ꝓbat in vna rōne motū reflexū nō esse vnuz vel ꝙtinuū. Ratione tali. Nisi mobile q̄esceret paꝫ in termio ad quē scz in p̄cto reflexiōis tūc natura z appetit⁹ mobilis esset frustra: q̄m in oi motu in termio ad quē mobile intendit q̄escere. alꝫ talis motus nō haberet terminū ad quē q̄d est falsum. Alia ratio que ex Aresto. hic elicit. Motus reflexus est compositus ex motibus contrarijs. sed si nō esset q̄es media tunc ꝙtraria essent imedia

ta quod nō admittit aristoteles. Vnde patet q̄ hec questio est incidentalis mota sup̄ ista suppositione arest. qm̄ ipse p̄ncipaliter intendit, p̄bare q̄ motꝰ reflexꝰ nō sit vnꝰ z continuꝰ motꝰ. Ideo sit hec scōa cōclusio ad mentē Arest.

Cōclusio secunda Motus reflexus vbi mobile p̄tr se reflectit non est vnꝰ neq̄ p̄tinuus motus. P̄bat Arest. multis rationib⁹. Prima Omne q̄d mouet habet terminū ad quē tendit z qñ ip̄m attingit tunc in eo q̄escit. sed p̄mus motꝰ in motu reflexo est hmōi. ergo ꝛc. Secūda. Omne q̄d mouet aliq̄ specie motus: q̄escit q̄re oppositā tali motui. sed in motu reflexo p̄currunt due species motus scz naturalis z violētus motꝰ vel motus p̄trarij. ergo. Tercia. Si esset vnꝰ z idē motꝰ tūc idē esset corruptū z corrūpēduz. P̄bat. q: qñ mobile puenit ad p̄mū terminū ad quē tūc iste motꝰ est corruptus. z esset nōdū corruptus si secūdus terminꝰ ad quē esset terminꝰ ad quez totius motꝰ. Quarta ratio. Cōtraria nō p̄nt inuicē p̄tinuari. sed motꝰ reflexus est ex duob⁹ motib⁹ p̄trarijs. ergo nō est p̄tinuꝰ. imo sequeret q̄ idē mobile simul z semel moueret motib⁹ p̄trarijs. Est tn̄ vez q̄ isti motꝰ sunt contigui siue imediati. vñ est q̄es media qua vix vel minime sensu perceptibilis tūc videlicet qñ est mobile in tpe medio resistentie ipi impetu z pariter medium resistit ipsi mobili z sic fit talis quies.

Arguit primo. In motu reflexo nulla est q̄es et per ꝺ se q̄ns ipse est p̄tinuus. P̄bat multiplic̄iter. q: exalatio sursum mota z repcussa a vento nō quiescit sursum. Silr si faba ꝑ⁹ molarē lapidem, p̄ciat etiā non quiesceret: alꝫ lapis molarꝫ q̄esceret q̄ nemo dicit. Similr musca q̄ vadit cōtinue sursum in lancea mota p reflexionē nō q̄escit sed elꝰ motꝰ est vnus z cōtinuus: cū fiat sine interruptione sue p̄tiū. Silr bō ambulās in naui reflexa p aliq̄d trabēs. Rndeť ad oia q̄ ista reflectant p accidēs. et nō dimittit faba neq̄ exalatio sue nature: q̄uis faba ꝑm aliq̄s quietem habeat sub lapide paruā. tn̄ hoc nō est rōne lapidis molarꝫ q̄ etiā deberet q̄escere. sed q: tūc faba si manet incipit moueri p accidens. Sed ad alia duo dicit q̄ sit vnꝰ z continuus motus hois z musce vt p̄bat argumentū.

Arguit secundo. In p̄iectione lapidis sup̄ saxū vel plumbi in terrā ita q̄ resiliant nō apparet aliq̄ quies in p̄cto reflexiōis. g̃ q̄stio est falsa. Rndeť q̄ sit q̄es media q: impetꝰ impssus est q̄litas z tota latitudo et ista nō corrūpit simul z in instanti. z patet: qm̄ in hoc q̄ lapis cōprimit p̄tra saxū vel plumbū in terraz: necesse est q̄ inter ea fiat aliq̄ quies media licet sit parua z ad sensum nō p̄ceptibilis: tn̄ sensus sepe iudicat rē moueri p̄tinue q̄ tn̄ partim q̄escit. hoc voluit cōmentator cū dicit. Multa sunt mobilia q̄ mouent ꝑm sensum z q̄escunt ꝑm rationē vel intellectum.

Arguitur tercio. Si graue sursum in puncto reflexionis q̄escerer: tūc graue exns sursum nō impediret nō moueret deorsum q̄d est cōtra naturā ipsiꝰ grauis z experientiā. Rndeť q̄ lapis sursuz, p̄ciꝰ impedit ne moueat deorsum p impetū sibi impssum q̄ mouet adhuc sursum. sed cū aer z lapis inuicē resistāt fit q̄es media vt faciliꝰ ex scōo notabili sciri pōt. Et nota q̄ licet arest. fecerit mētionē de instātib⁹ in isto octauo. de hijs tn̄ sufficienť dictū ē lib⁹ sexto phisi. q̄re hic vt breuitate gaudeamꝰ supsedēdū est.

8 Ciendū, p cōclusione huiꝰ octaui phisicoꝝ q̄ arest. in q̄rto z vltimo tractatu eiusdē octaui inuestigat q̄lis sit primꝰ motoꝛ: p̄ncipaliter intendens necessario p̄mū motoꝛē esse indiuisibilē et nullā habere magnitudi-

nē. Et ꝓmo ꝓmittit hāc ꝯclusionē. Impossibile est moues finitū mouere ꝑ tēpus infinitū. ⁊ illā ꝓbat vt infra patebit. Secūdo ꝓbat: ꝓmittēdo q; ⁊tus infinita nō est in magnitudine finita: neq; in magnitudine infinita est ⁊tus finita. ⁊ sue rationes ponent infra. Tercio vult q; vnitas ꝓmi motoꝝ reꝯ rit ad vnitatē ꝓmi motꝰ ⁊ ibi ꝓmittit. Exq̄ oē qđ̄ mouet mouet ab alio est dubiū a q̄ moueat id qđ̄ ꝓiacet an ab aere: ⁊ illđ̄ ꝯplectit aresᵗ. vl̄ ab alio. Vltio ꝓbat ꝓmū motoꝝ esse vnū ⁊ simplr indiuisibile: nullā etiā hr̄e magnitudinē ⁊ esse i circūferētia ꝓmi mobil̄. Prio q; ꝯ; oīm maioꝝ iuestigatoꝝ Querit ꝓmo

Questio ix

Vtꝝ mouens finitum possit

mouere ꝑ tēpus infinitū. Notandū ꝓmo q; illud mouens dr esse finitū qđ habet potentiā finitā in mouēdo: vt q; ꝑt mouere ad certū tēpꝰ ⁊ nō vltra vl̄ difficultet. vt ꝓm aresᵗ. oīs res mūdi q̄ agit ꝑter intelligentiā ꝓmā ⁊ secūdaꝝ qm̄ ille sunt ꝓm ipm mouētia infinita. Tēpus aūt infinitū est tēpꝰ eternum q̄d caret ꝓncipio ⁊ fine. Cum g̃ oīs motꝰ fiat i tpe ⁊ in spacio: necesse est vt dicit aresᵗ. vj. phisi. q; motꝰ ⁊ spaciū habeāt se sp eq̄lit ⁊ ꝙsequent se inuicē i ꝓportōe finita ⁊ infinita: vt si vnū eoꝝ est finitū etiā aliud necessario est finitū. Vnde Aresᵗ. volēs ꝓbare istā ꝯclusiōez hic ꝓmittit q; mouēs finitū sit a. mobile ꝓ finitū sit b. ⁊ tēpꝰ ifinitū c. tūc certū est q; medietas mouēs id ē media eiꝰ ⁊tꝰ mouebit mobile b in miori tpe q̄ est tps infinitū. vñ tūc illud tēpꝰ nō est infinitū. Sed ꝙsequenter auferēdo a mouēte a eq̄les ptes ⁊ sil̄r eq̄les ptes mobil̄ sez b. ipa ꝙsumenᵗ. g̃ sequit q; mouēs finitū nō pōt mouere ꝑ tps ifinitū. Et ꝑt hec rō sūmarie sic formari. Virtꝰ finita nō ꝑt i suis ptib⁹ coꝝrūdere rpi ifinito: cū mouēs ⁊ tps q̄ ad durationez motꝰ coꝝrūdere debēt. g̃ ipossibile ē q; mouēs finitū moueat ꝑ tps infinitū. Vñ ꝯcludit aresᵗ. dicēs. Im possibile est nullū finitū mouere fm infinitū tps. Et licet ponat duas negatiōes tñ ille motꝰ logicoꝝ nō affirmāt: qm̄ vt ait cōmētatoꝝ in ꝓlogo ꝓmi phisi. Aristoteles vel potiꝰ ei⁹ tranlatoꝝ nō fuit multū sollicitꝰ de vocabulis.

Conclusio. Impossibile est mouens finite virtutis mouere ꝑ infinitū tps. Hec ꝯclo patet autoꝝitate ⁊ rōne aresᵗ. supra recitatꝝ.

Arguit ꝓmo Mouēs ifinitū ꝑt mouere ꝑ tps finitū vt manifestū ē. g̃ mouēs finitū ꝑt mouere ꝑ tps infinitū. q; nō est rō diuersitatꝝ. Respōdet ratio diuersitatꝝ est mltiplex: qm̄ mouētia nō sunt eq̄lis ⁊tꝰ cū vnū sit ⁊tꝰ finite ⁊ aliū infinite. Itē mouēs infinitū excedit tps finitū. sz sic ñ est de mouēte finito. g̃. etiā a ꝓportōe miorꝝ imo mīme eq̄litatꝝ ñ fit actio fm ꝓmē.

Arguit scđo Intelligētia ē mouēs finitū cū sit depēdēs etiā fm viā aresᵗ. ⁊ tñ mouit ꝑ tps infinitū: qm̄ mūdus fm aresᵗ. est eternus. viij. huiꝰ. Rñdet fm viā nāe q; itelligētia est mouēs ifinite ⁊tꝰ q; mouet ꝑ ifinitū tps ⁊ nihil ꝓhibet ipsaꝝ esse ens depēdēs. q; celū etiā est ens depēdens ꝓ̄ametha. ⁊ tñ habuit eternā influentiā ⁊ infinitā sez in durationē.

Arguit tercio Nō est ipossibile mouēs finitū mouere ꝑ tps ifinitū q; ꝑ diuisaꝝ potētiā hō ꝑt ptrāsire oēs ptes ꝓportionales ipsiꝰ ꝓtinui. sz cū iste sint ifinite. ij. phisi. sed q; hō mouebit se i infinitū tps. Rñdet ꝓmo q; naturaliꝑ ptes ꝓportōales ipsiꝰ ꝓtinui q̄ sūt ifinite ñ ꝓnt ptrāsiri a re corpea. Scđo ⁊ melius dr q; hō i tali casu erit mouēs ifinite ⁊tꝰ q; i infinitū mouebit se vt ponit casus: licz ñ ex potētia ꝓpria tñ sibi collata. ⁊ h̄ sufficit. Scđo q̄nq;

Questio X

Vtrū virtus infinita possit

esse in magnitudine finita. Notandū q̄ virtus siue vigor i ꝓposito est nihil aliud q̄ potentia naturalis ad agendū siue mouendū. id ē potētia actiua siue agens naturale. Et talis virtus dicit infinita fm mentē aresti. q: potest mouere siue agere p infinitū tēpus sine ei⁹ remissiōe z debilitate. Et illam esse i magnitudine finita est ipaz sibi inherere. vt formā materie. alias deus esset virtus infinita z in magnitudie finita. s. pmo mobili. q: ipe est i arcūferentia pmi mobilis. vtq. huiꝰ. sed hoc est coassistentē et nō inhesiue. Et sic in dicit arcūstantiā inhesiōis Sed vltra est aniaduertēdū q̄ aresti. antecꝫ pbat conclusiōez p̄mittit duas suppositōes. Prima. maioz potētia in miori tpe ꝓducit effectū quē mino: virtus ꝓduceret in tpe maiori siue tardiori vt caliditas vt octo ꝓducit in hora aliquā caliditatē quā caliditas vt q̄nq̄ in duab⁹ horis ꝓduceret. Vnde infert aresti. q̄ infinita potentia mouet aliqō mobile in miori siue velociori tpe q̄ finita. Secūda suppositio. Omne quod mouet mouet in tpe finito vt latius patuit. vj. phisicoꝝ. Illis suppositis sic ꝓcedit Aresto. Si in magnitudine finita esset virtus infinita seqret q̄ potentia finita z potētia infinita in equali tpe mouerent idem mobile. qō est ꝓtra pmā suppositōnem. ꝓsequtia patet q: sit virtus infinita ista mouet mobile in certo tpe ex scōa suppositōe et virtus finita mouebit idem mobile in tpe licz minori. Sed si virtus finita cētuplaret vt scz ageret fm suū vltimū posse mouebit pariꝰ illud mobile in equali tpe. qō est impossibile ergo et antecedēs. Probat etiā aresti. Si ad imaginatōez esset magnitudo infinita i ea nō essz finita virtꝰ sz infinita. exq̄ i maiori corpe est maioꝝ virtꝰ. vt in plūbo est maioꝝ grauitas q̄ i duplo ligno. Si g̃ virtꝰ i tali magnitudie infinita essz finita tūc virtꝰ infinita fieret finita quod est impossibile. vt latius in textu.

Conclusio, in magnitudine finita naturaliter nō potest esse virtus siue actiuitas infinita. Probat auto. aresti. hic dicentis. In finita magnitudine nō cōtingit infinitā esse potentiā. Et subiūgit post aliqua verba. Nullū finitū cōtingit infinitā potentiā habere nec infinitū finitā. Rō autez aristotelis ante conclusionē sufficienter est declarata

Arguitur primo, celū est magnitudo finita et in ipso est virtus infinita: q: influētia que sp duravit fm mentē Aresti. imo est causa omniū horum inferiorū. Respondet in celo nō est ꝓprie actiuitas siue virtꝰ agēdi infinita. quoniā sem nō mouet et p consequns neq; ꝓprie p se et a se agit sed mouēta sua intelligentia que actōem in celū influit. Vnde eiꝰ influētia est infinita in duratōe non autē actione que esset in celo.

Arguitur secūdo, ignis est infinite actiuitatis, et tamē ē magnitudo finita. similiter materia pma habet infinitā virtutez substādi formis. Itē omne cōtinuū habz virtutē infinitā in diuisiōe: q: pōt diuidi in infinitas ptes. Rndet ad pmū q̄ ignis nō est infinite actiuitatis. q: potentia actiua est terminata maxime. pmo celi. z sic est maxime actiuitatis. Ad alia ꝺz q̄ nō sit in eis virtus actiua sed passiua

Arguit tercio, intellectus humanus creat intellectiōem vt

130

dicit ꝯmētator. liij. de aīa. ſz creare eſt potētie infinite. Itē intellectus īfinita intelligit. iij. de aīa. ḡ eſt virt⁹ ifinita. z tñ ē in magnitudie finita. ſ. corpe etiā inheſiue. Rñdeť ad pīmū q ꝯmētator accepit creare p formare ſiue ꝓducere. Ad ſcīm dr q intellect⁹ vt in ꝓpoſito nō eſt virtus infinita actiua. qr nō mouet p infinitū tēpus. licz poſſit aliq̄ modo dici infinita virtus receptiua ſiue paſſiua vt ꝓbat argumentū Tercio queritur

Questio XI

Vtrum ꝓiectū poſt exitus

a manu ꝓticētis moueat ab aere inſeq̄nte vel ab īpetu ſibi impſſo Hoc tādū pmo q impet⁹ ē q̄litas motiua impſſa mobilia motore extrinſeco q̄ ve locitat mobile ad certū locū. Dicit pmo eſt q̄litas qr impet⁹ ē q̄litas accidē talis de pma vel tercia ſpecie q̄litatis. qr diſponit mobile ad hūc vl alium motū. Dicit motiua. vñ licz areſt. pmo celi tm duas poſuerit q̄litates motiuas. ſ. grauitatē z leuitatē: tñ ſm veritatē tres ſunt ſcz grauitas leuitas z īpetus. q̄ dicunt q̄litates motiue qr mouent mobile de loco ad locū. Et licz ꝓprie impet⁹ nō ſit grauitas neq̄ leuitas qr leuitas mouet ſolū ſurſū z grauitas deorſū ſz impet⁹ mouet mobile ad oēs differētias poſitionū: tñ ſapit natura leuitatis ſi mouet ſurſū: et naturā grauitatis ſi mouet deorſū. et h̄ accidentalit. Et ſicut grauitas z leuitas differūt ſpecie ſpecialiſſima. ita etiā īpet⁹ int ſe nō ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Probat qr vn⁹ mouet ſurſum alī⁹ deorſū: alī⁹ ad lat⁹. et illō ꝓbigit ꝓpt diuerſū motū impmēdi ipſius ꝓticētis. Itē impet⁹ int ſe nō habēt eūdē effectū ſpecifice. ḡ differūt ſpecie act⁹ ei notificat potētiā. ſ. metha. z opatio diuerſa diſtiguit reſ int ſe Dicit impſſa tē. ibi tāgit cā efficiēs impet⁹ z ē ipe ꝓticēs. qm̄ de q̄nto velocī⁹ mobile mouet de tāto fortior ē impetū impſſit. Et ibi diceret aliq̄s an īpet⁹ ſit fortior i ꝓncipio vl medio ipī⁹ mot⁹. Rñdeť q fortior ſit i ꝓncipio. qm̄ i motu violēto īpet⁹ ponit: ſz ille ē velocior i ꝓncipio. ij. z. iij. celi. Incipit ei ſucceſſiue debilitari. qm̄ q̄litas mobil' ſibi reſiſtit z ſic ipm medīū. z in fine intantū debilitat q nihil pl⁹ mouet. Et h̄ ptz q īpet⁹ i omī motu violēto ponit. vt ſi gue ꝓticat ſurſū vel leue deorſū. vl ſi graue velocī⁹ ꝓticit deorſū q̄ſe moueret. vñ ponit i motu naturali. qr tādē gue acq̄rit verſus finē īpetū. nāt ponit i motu volūtario vl aīali neq̄ i motu ꝓter naturā vt i ſperis planet. Diceres ſcō. tñ experientia ē q res mota p īpetū min⁹ ledit a ꝓncipio ꝙſus modicā diſtātiā q̄ i medio vl ōgioī diſtātia. Rñdeť q cā illi⁹ eſt qm̄ impet⁹ nōdū ē ſufficiēter extēſus. ḡ a ꝓncipio intēſiue eſt fortior. licz paulo poſt fiat extēſiue fortior. Diceres tercio an impet⁹ pl⁹ ledat vl ipe ꝓticēs ſi aliq̄ paſſum rāgeret. Rñdeť q vtrūq̄ fortit ledit: tñ ceteris paribꝫ illud qō imediate impmit īpetū fortī⁹ lederet vt i baliſta patz vbi zona tātū ledit ſicut ſagitta ſi nō eſſz acuta. Dr q velocitat z. ibi tāgit cauſa final' ipī⁹ impetus. qr natura i aialibꝫ iō dedit īpetū vt p motū velociorē quē incurſū nūc appellare licz mcli⁹ ſuo diſcōuenienti reſiſtat. vt claret experientia i aliꝫ inuicē diſceptātibꝫ z aliꝫs multꝫ. Et ē ſciēdū q īpet⁹ ē q̄litas nature ꝑmanēs cuiſ ſit q̄litas de pma vl tercia ſpecie q̄litatis. Vlī ſeq̄tur q impet⁹ diſtinguit realiter a motu locali. licz ipoſſibile ſit īpetū eē ſine motu locali nō tñ econtra

Notandū ſecūdo ꝓo introductōe opinionū preſentis que

stionis: erq̃ oīs motus ꝓiectōis fit in medio modꝰ eiꝰ est talꝭ. Proiicies lapidē sursū siue deorsum siue ad latꝰ necessario aer circa lapidē mouet qm̃ dicitur. et ne fiat vacuū lapidē insequit̄ tādē rarefit et ꝺenſat. Querit q̃stio an iste lapis siue aliud ꝓiectū moueat ab aere sic inseqnte ꝓtinue pꝰ lapidē vel ab ipetu impſſo lapidi a ꝓiciēte. Et de hꝭ fuerūt opiniones. Pria ē ipiꝰ arest. hic i textu q̃ dicit q ꝓiciēs ꝑmo mouet ꝓiectū: qō ꝺnter motꝰ ptem aeris sibi imediatā. et illa pars ire alīā que ꝓiectū ꝺsequit̄ ꝓpellit. et sic taliter vnū mouet alīd donec deficit virtus ꝓiicientis. Tm̃ cū nō sit ꝑ idē aer mouens ꝓiectū ipe Arest. infert q motꝰ ꝓiectōis nō sit vnus q: sit ꝑta diuersis motoribꝫ. Hec aūt opinio a multis nō tenet ꝓpt̄ experientias et rōes infra ponēdas. ideo est Scḋa opinio cōmunior et verior, ꝓiicies impmit q̃ndā virtutē motiuā q̃ impetꝰ appellat in ꝓiectū siue lapidē q mouet lapidē sursuꝫ vel deorsū ante vel retro siue ad latꝰ ꝑm q ꝓiicies hanc virtutē sibi impmit q̃ ipm mouet donec ipa debilitat et remittit ꝑ resistentiam gravitatis et medij. Probat infinitis experientijs quaꝝ aliq̃ hic ponūt. Pria q: sicut aer ē que resistētie: ita etiā est que pulsōis ideo nō pōt pellere corpꝰ gue. Ergo ꝑm pmā opinionē seqret q pluma velociꝰ et lōgiꝰ deberet moueri q̃ lapis. q: minꝰ resisteret aeri impellēti. cuiꝰ experientia est in oppositū q: pluma nō intātū recipit ipetū sicut corpꝰ solidū et gue. Scḋa experientia: sequeret q corpꝰ ferreuꝫ in pre anteriori et posteriori acutū nō mouereť i aere: qm̃ aer ꝓpt̄ acutiē ipm ipellere nō posset. Tercia: sequeret q corpus latū sic asser velociꝰ deberet ꝓici q̃ lācea. q: aer melꝰ ipm ipellere posſz. Quarta: mola fabri mouet circulariter ꝑ aliquē trahentē et postea cessantē. et tm̃ aer nō mouet cū tātā molem mouere nō possit. g̃ si etiā trahēs diu cessaſz adhuc mola mouet. Sic i silī aliq̃ et antiquissimis ꝓbis dicebāt ꝑmū motorē a ꝓncipio in celū talē impetū fecisse. Quinta: puberes iuuenes ꝓiicūt trocū vt giratiue et circulariť q̃si stans moueat: et illud nō facit aer. q: stat q̃si imobilī ipe trocꝰ. Sexta: nō posset reddi ratio q̃re diuti moueat mola q̃ aliud graue sursū ꝓiectū: cuiꝰ aer vndiq̃ sit sufficiēs ad impellēdū. Septima experientia: nō posſz reddi cā q̃re asser latꝰ deorsū cadens et ire resiliēs quē aer ꝑm opinionē ꝑmā impulisset ipm ne resiliisset. Octaua: velociter currēs nō pōt se retinere stati immobilē et nō ꝓpt̄ aerē ſz impetū vt vulgꝰ ꝺcedit. Ratio g̃ q sup experientijs ē fundata est optima in sciētijs demōstratiuis et ꝓbatiuis. imo in eisdē vincit ipam autoritatē

Conclusio, ꝓiectum intrinsece mouet a ꝓiicīte sed cōtinuatiue ab impetu impſſo a ꝓiicīte et nō ab aere inseqnte. Probat ꝑ experientias scḋe opinionis supdicte. Sed q nō mouet a ꝓiicīte ꝑpe et ꝓtinuatiue ptz q: ꝓiicies nō ē silī cū ꝓiecto sz ome moues ꝺbz silī esse cū suo motore. vij. phisicoꝝ. Ideo ꝺseqnt ꝺcendū est q motꝰ q fit ꝑ impetū si fit sine interruptiōe in sua essentia ipe est vnꝰ et ꝓtinuus. q: ad vnitatē motꝰ intrinsecaꝫ sufficit q successio nō interrūpat. vt patuit ḋnto phisicoꝝ in fine

Arguitur primo, arest. hic in textu ponit primā opinionē ergo ꝺclusio male est posita. Respondet ꝑmo negando cōsequentiā. q: cuiꝰ impetus sit q̃litas insensibilī nō iputat arestoteli si ꝑfecte eā nō retigerit sibe diffinierit cū ad rationes experimentales freqnter philosophat̄ sit. Secūdo aliter respondet q licꝫ arest. hic reprobet vnā opinionē que dixit ꝓiectū moueri ab aere moto a ꝓiiciente. quia tale ꝓiectū nunq̃ cessaret moueri. et

Phisi. viii Questio xii

sic tandem celū extenderet cum semp aer cū ꝓtecto moueat. tū postea alias opinionē subiūgit que sibi ascribit vt supra patuit. Ergo nūc dr ꝙ Aresto. nō assertiue sed disputatiue id fecit qm̄ mouit illam questionē. vñ ipa ꝓtecta moueantur ꝛc.

Arguit secūdo, si ꝓtectū moueret ab impetu tūc motꝰ violentus fieret naturalis: qz fieret a principio intrinseco. s. impetu q̄ inheret ipsi mobili. Jtē si impetus esset cā motus ꝓtectōis tūc in causis fieret circulꝰ quia motus localis etiā causat impetū. Rndet ad ꝓmū ꝙ nō fiat a principio intrinseco motus violētus. qz nō a forma substātiali cū resistat tali motui. imo fit a principio extrinseco. scz ꝓiciente initiatiue q̄ violenter impmit impetū. Ad scdm dr licz impetꝰ sit causa motꝰ z motꝰ etiā causet impetū: tm̄ nō est sil'er eodē mō. qz quādo impetꝰ est causa motꝰ tūc ipe pncipal'r motuet z nō causat ab illo motu quēipe ꝓducit. sic etiā qm̄ motꝰ causat impetū sic i motu naturali tūc impetꝰ nō mouet pncipaliter sed forma substantial' ideo cause bñ pñt sibi ynuicē esse cause. ỹ. physicoꝝ. scz nō i eodē genere cause.

Arguit tercio, impetus nō mouet ꝓtectū. qz oīs motus est a forma. ỹ. physicoꝝ. scz impetꝰ ē accidēs cū sit q̄litas de pma siue tercia specie. Rndet pncipale mouēs inȝtias motū ꝓtectōis ē ꝓpriēs: impetꝰ ꝛo mouet ꝛotinuatiue qz ꝛotinuat motū. Et dr ꝙ oīs motꝰ est natural' sit a forma. z hec est cōis opinio. Alit rndet ꝙ forma licz sit pncipale mouēs z resistat motui tm̄ mouet fm instrumētū siue materie impfectum. s. impetū. q̄ si mouet sursuz habz naturā leuitatis. Et de hac opinione habes locupletius in secundo physicoꝝ. questione. v.

Questio xiii

Vtrū primus motor sit indiuisibilis nullā habēs magnitudinē.

Notandū ꝑmo ꝙ indiuisibile capitur dupliciter. Pmo ꝓprie qō nullo mō habz ptes. vt fm aresto. pma z secunda intelligētia. z ita est illō qō nullo mō pōt diuidi nec potētia naturali neq̄ supnaturali. et sic capit in ꝓposito. Scōo capit impropie z duplicit. Pmo ꝑ illo qō natural'r nō pōt diuidi. vt. j. celi. Celū est insensibile z indiuisibile. Scōo vulgariꝰ ꝑ illo qō si diuideret nō esset amplꝰ vel vir visibile vt corpa athomalia. Quō aūt pūcta sint indiuisibilia patuit. vj. physicoꝝ.

Notandū secūdo ꝙ magnitudo capit multipliciter. Pmo ꝓprie, put est in extēsiōe siue mole. et sic magnū dr qō est alicuiꝰ q̄ntitatis: vt hō. Secūdo attribuit intēsiōi vt illō est magnū qō est intēsū vt forma ignis est maior in carbone q̄ flāma. Tercio attribuit successiōi tēporis. vt illud est magnū quod diu durauit. vt materia est magne duratōis. Quarto attribuit potentie vel pfectioni. vt illud est magnum qō est magne actiuitatis potētie siue vigoris et pfectōnis. vt ignis est magne actiuitatis. similiter deus est magnus in pfectōe. In ꝓposito fit mentio de magnitudine prie siue pmo mō. vt pmꝰ motor si est indiuisibil' tūc necessario seq̄t ꝙ nullā habeat magnitudinē. Q, ād pmꝰ motor sit indiuisibil' z impartibil' z nullam habēs magnitudinē Aresto. sic pbat: qm̄ si hz et aliquā magnitudinē illa erit finita vl' infinita. ex q̄ nō dat mediū. Nō scdm ꝙ ipossibile est magnitudinē

infinitā esse vt patuit latius. iij. phisi. nec̄ habet magnitudinē finitā. q: tunc in magnitudine finita esset virt⁹ infinita quod ꝓius reꝓbatū est. Sed ꝑmus motor est infiniti vigoris ⁊ potentie. Unde in eo est virt⁹ infinita: qm̄ mouet tpe infinito motu ꝯtinuo ⁊ ꝓpetuo. ergo sua potentia est infinita. mouet etiam infatigabiliter. quia al's motus celi non esset regularis. Est autez fm mentē Aresto. ꝑmus motor in circūferentia ꝑmi mobilis: qm̄ effect⁹ demonstrat suā causam. sed effectus ꝑmi mouētis plus apparet in circūferentia ꝑmi mobilis q: illud efficacissime mouet: adeo vt secuz rapiat oēs speras inferiores planetaꝝ. Unde cū a motu celi oēs alij inferiores ꝓducant quia cessante motu celi cessant oēs generatiōes ⁊ coꝛruptiōes. ij. celi. ergo ꝑmus motor effectiue ꝓducit omnes effectus inferiores. sed quo modo illud fiat patebit questione sequenti.

Conclusio. Primus motor est simpliciter indiuisibilis nullam habens magnitudinez. Probat auto. aresto. q̄ in fine illius octaui phisi coꝛ sic inqt. Manifestū est ꝛaq; qm̄ indiuisibile et impartibile est ⁊ nullam habens magnitudinē. Et ratio eius patuit ante cōclusionē. Alia rōne. Nisi ꝑmus esset indiuisibilis sed haberet ꝑtes tunc non esset simplicissimus: cū pars sua esset simplicioꝛ toto. sed hoc est ꝓtra Aresto. xij. metha. q̄ dicit: ꝑmū ens est simplicissimū. Item si haberet magnitudinē tunc istam haberet vt ꝑ eam ꝓseruaret vñ indigeret aliq̄ alio ⁊ non esset simpliciter ꝑmus contra aresto. hic ⁊. xij. metha. Etiam ipse non esset ꝑfectissimus.

Arguit primo. Primus motor est diuisibilis quia excedit omnes suos effectus in ꝑfectione. Sed omne excedēs diuidit in ꝑtem excedentē ⁊ excessam. iij. phisi. Respōdet q̄ excedens in ista auctoꝛitate stat ꝑ excessu. ita q̄ sit sensus. Dis excessus diuidit in duas ꝑtes scz excedentē ⁊ excessam. ⁊ sic ꝑmus motor ꝺ̄ vna pars istius excessus.

Arguit secundo. Primus motor est in circumferentia ꝑmi mobilis vt aresto. hic in textu. ꝑbat. vel ergo est in meridie: in oriente: aut occidente. sed nullū illoꝝ potest dici: cū nō sit ratio diuersitatis q̄re ꝑ⁹ sit in vna ēē in alia ꝑte. Si ergo coassistit ꝑmo mobili necesse est q̄ vel roꝛet celum ab oriēte in occidentē ⁊ secū moueat. ⁊ hoc nō: cū sit imobilis. aut sit hic ⁊ nō alibi. sed vbi: nō ꝑōt dici. nō sursum. q: illud q̄d oriētalib⁹ est sursum: occidētalibus est ad latꝰ. Rñdet ꝑmo fm opinionē gentiliū q̄ deꝰ sit in oriēte: qm̄ ibi ꝑm⁹ eius effect⁹ scz mot⁹ diurnus incipit ⁊ apparet fm eos. Hinc est q̄ edes suas saeras (q̄d etiā eccl̄ia nostre religiōis insequit) ꝓsus oriēte ꝓstruxerūt. Sed cū ista opinio sit vulgarꝭ ⁊ gētilitatꝭ. Credo aliter fm viā nature dicendū: q̄ ꝑim⁹ motor est sursum scz in polo antarctico vbi adlas imaginat habere caput. Dicit em̄ Aresto. j. celi. q̄ oēs gēres locū qui est sursum attribuūt deo. Vel dic aliter q̄ aresto. ibi loq̄tur nō de sursuz ipsi⁹ celi sed respectu ipsoꝝ hoim. ⁊ fm hāc opinionēz ꝑm⁹ motor esset p̄ cise in medio celi. Quelibet harum opinionū licet posset defensari: tñ scōa est ꝓbabilioꝛ et verisimilioꝛ rōni naturali.

Arguitur tercio. Deus est ꝑfectissimus fm Aresto. in multis locis. sed oē ꝑfectū ⁊ totū sup tria ponim⁹. j. celi. q̄ deus est diuisibilis. Respōdet ad auctoꝛitatē ꝑmo celi q̄ intelligit de toto ⁊ ꝑfecto in dimēsione vt clare ibidē patet. Illud em̄ est coꝛpus ꝑfectum quod tres habet dimensiones super quibus eius perfectio ⁊ totalitas fundatur scz longitudine latitudine ⁊ profunditate. Ultimo queritur

132

Questio XIII

Vtrum mens aresł. fuerit pri

mū motū ē ponere infiniti vigoris ⁊ quō Notandū ꝓmo. exquo aresł. hic ꝓbat ꝑmū motū nullā habere magnitudinē ꝑ hꝫ: qꝛ si haberet finitā tūc i magnitudine finita esset infinitꝰ vigoꝛ siue infinita potētia qō ꝑus ꝓbauit. ideo sequit exꝑsse vt i textu ꝑmū motū ē esse infinite potētie. qō ex alia ꝑte videt repugnare sentētie aresł. qm̄ ꝑimꝰ motoꝛ nō ꝑt agere sine causis medijs fm̄ mentē aresł. neq; ꝑt ꝓducere magnitudinē infinitā. iij. phisicoꝝ. neq; aliqd ꝑt ꝓducere ex nihilo. j. phisicoꝝ. ḡ nō habebit potētiā infinitā. Jdeoq; est bñ aniaduertēdū q̄ sit mens aresł. hic ⁊ in alijs locis de ꝑmo motoꝛe. qm̄ autoꝛes male intellecti ꝓfuisioꝝ imo erroꝝ plusq; scie sunt generatiui. Pꝛo q̄ notandū liez aresł. negauerit infinitū in q̄ntitate siue extēsiuū nō tm̄ negat infinitū in duratōe. aut etiā infinitū in potētia actiua siue motiua. Vl̄ infinitū est multiplex. aliqd oꝛ infinitū extēsiuū siue in mole. s. qō nō terminat ꝑ quantitatē et nō dat ꝑmo ⁊ tercio phisicoꝝ. Aliud est infinitū intensiuū. s. qō est q̄litas infinite actiuitatis. ⁊ illud si naturaliꝫ essꝫ esset in igne naturaliter dispositꝰ. Aresto. tamē non ꝓcedit. qꝛ alias in magnitudine finita esset infinita virtus. Aliud est infinitū in duratōe. s. qō ꝑ infinitū tꝑus durauit siue qō est eternū. vt celū maꝛia ꝑma ⁊ totꝰ mūdꝰ fm̄ aresto. Aliud ꝓo est infinitū i vigoꝛe siue potētia. s. qō est infinite potētie actiuitatis siue vigoꝛis. Jllud aūt infinitū in vigoꝛe de q̄ ꝑncipaliter ꝑsens q̄stio ꝑt ꝓsideraꝛi duplicit. Primo fm̄ imaginatōem aresł. s. qō sp et eternaliter agit et mouet aliqō mobile infatigabiliter et sine difficultate. vt ꝑmus motoꝛ. Cū em̄ ille sit ꝑfectissimus in tota natura fm̄ aresł. xij. metha. ita q̄ naturaliter nō potest esse ꝑfectioꝛ eo. et eius potētia nulla est maioꝛ. ipe mouēdo ꝑmū mobile ab eterno a virtute ꝓpria dicit infiniti vigoꝛis. Secūdo aliqd dicit esse infiniti vigoꝛis simplicit et ꝓpꝛissime. s. quocūq; mobili dato ipm̄ ꝑt mouere maius ⁊ i infinitū: et q̄cūq; velocitate data ipum potest moueri velocius. et sic nō imaginatus est aresł. neq; ꝓmentatoꝛ. qm̄ dicat stoteles. ij. celi q̄ stelle nō possint esse maioꝛes. et si essent maioꝛes tūc celuꝫ tardius moueret. Jtez fm̄ eundē ꝑmus motoꝛ nō ꝑt celū mouere velociꝰ. qꝛ mouet velocissime. Similiter nō ꝑt facere infinitū in actu. iij. phisicoꝝ. ⁊ posset facere muratōem instantaneā vt creatōem qō nō admittit aresł. neq; cōmētatoꝛ. Hec aut̄ oīa ꝑt fm̄ fidem nostre religiois imo ꝑt oīa que nō implicāt ꝓtradictōem. Et ꝑt ꝓducere aliquē effectū sine causis secūdis dicēte autoꝛe de causis. Quicqd ꝑt causa ꝑma cum secūda hoc ꝑt seipa. Jdem. Cū remouet causa vniuersalis scda virtutē suā a re causa ꝑma vniuersalis nō aufert virtutē suam ab ea. illud vero nō concederet aresłoteles sicut iam patebit

Notandum secūdo fm̄ viam aresłotelis et naturalium liez motrices oꝛbiū siue sperarū q̄ alias dicunt intelligētie sēde moueāt suos oꝛbes ab eterno sine difficultate nō tm̄ sicut ꝑmꝰ motoꝛ. qm̄ ꝑmus motoꝛ ꝑtē sua ꝓpria q̄ ē ipemet et sua ꝑfectio influit motū i ꝑmū mobile. alie;o intelligētie ab eo recipiūt influētiā ⁊ virtutē mouendi suos oꝛbes. ita q̄ sp suꝑioꝛ influit virtutē in inferioꝛē q̄ nūc in suā sperā influit vt tādē in hūs inferioꝛibꝰ effectꝰ ꝓducat. Oē em̄ bonū teste boetio est diffusiuū sui ipi. ſ. ꝑmꝰ motoꝛ

est optimus. Vñ auctor de causis. Cā pma adiuuat scōam sup operatōe sua. qm̃ oēm operatōem quā efficit causa scōa efficit cā pma. verūtm̃ efficit eā per modū altioris ⁊ sublimioris. ſ. indepēdentie. Idē. Intelligētie pme influūt i intelligētias scōas virtutes ⁊ bonitates q̄s recipiūt a causa pma. et intrēdūt bonitates in eis vsq; quo ꝓsequūt vltimū eaꝝ. Et post aliq̄ subiūgit. Causa pma nō cessat illumiare creatū suū ⁊ ipa nō illumiat a lumie alio. qm̃ ipa est lumē puꝝ sup̄ q̄ nō est lumē aliud. Et hijs oīb⁹ ptz quō ad ꝓducēdos effect⁹ hoꝝ inferioꝝ cause essentiales sibi inuicē subordinent. qm̃ pma cā influit frutē in intelligētias scōas et ꝓsequent vna i aliā sibi inferiorē. ita q; tā dē mediāte mobili siue orbe ꝓducat influentia celi que mediāte aere ⁊ igne multiplicat sicut docet experientia in ista inferiora. ⁊ naturales inferiores nō pōt agere sine superiori. neq; superior nisi mediātib⁹ causis secūdis

Conclusio ad mentem Aresti. primus motor est infiniti vigoris nō solū in duratōe sed etiā infinite potētie fm pmū modū imaginādi Prohabat auctor. aresti. vt sup̄. Et rōe tali. Pum⁹ motor mouit celū infinitis reiteratōibus sine difficultate: et mouebit taliter fm aresti. in infinitū frute ꝓportiona. ergo est infinite duratōis ⁊ potētie actiue pmo modo. Ad illud q̄ō motuet ꝑ infinitū tēpus est infiniti vigoris. sed pmus motor est hmōi. g̃. Antecedēs patz ꝑ aresti. hic i rectu. Non em̃ potest habere nisi potentiā infinitaz.

Arguitur primo. Omnis effectus pmi motoris est finitus in potētia actiua. g̃ pmus motor est potētie finite. qm̃ ois effect⁹ ꝓportionatur sue cause fm auctorē de caus. Et oē q̄ō fit fit a sibi siti. vñ. metha. Rñdetur negādo ꝓsequentiā. Et ad auctoritates ēdicēdū q; ois effect⁹ habz ꝓportionem ad suā causam respectiue q: respicit suā causā a q̄ dependet i esse vel fieri. Vel sic. ois effect⁹ habz ꝓportionē ⁊ similitudinē in sua causa. ſ. fm eē ydeale vel exemplare

Arguit secūdo. primus motor etiā fm aresto. est infiniti vigoris simpl̄. Prio q: est infinite ꝑfectōis cū sit ꝑfectissim⁹. ⁊ ꝑfectiorem maiorē habere neqat. Secōo q: ē ens q̄ meli⁹ excogitari nō pōt. iij. ethico. ergo est infiniti vigoris. Rñdet q; sit ꝑfectissim⁹. ⁊ eo meli⁹ excogitari nō pōt q̄ ad suā essentiā siue esse essentiale: q: est ens eternū independens ⁊ ꝑfectum simpliciter fm aresto. nō autē ratiōe vigoris quo ad exteriora.

Arguitur vltimo. Aristoteles posuit deum esse liberū. g̃ posset in vtrūq; oppositoꝝ. q: potētia libera est q̄ pōt in vtrūq; oppositoꝝ. ergo pōt mouere ⁊ res ꝓducere fm suā volūtatē q̄ falsū ē fm aresti. cū nō posset celū mouere velociꝰ ⁊ nō posset ꝓducere effectū sine causis secūdis. Rñdetur q; aresti. posuit pmū motorē esse liberū solū libertate q̄ agit i se. q: vult se esse intrāsmutabilē eternū ⁊ viuere vita delectabilissima. Vñ etiā fm fidē nō pōt velle esse se imperfectiorē cū suū esse sit suū velle. Libertas aūt oppositōis q̄ in hoib⁹ esse tradit ab aresti. i ethic⁹ nō est simpl̄ ꝑfectōis cū nō repiat in deo q̄ tñ est ꝑfectissim⁹ ⁊ nulla caret ꝑfectōe. ideo solet ꝓmitti dici. q; deus sit determinatus ad bonū ad independentiā. quia nō pōt nō esse bonus et iudependens et optimus. ꝓpter q̄ diffundit suam bonitatē virtutē agendi ⁊ omniū rez conseruatōem in hec inferiora ranc⁹ bonitatiſ sue incontinēs

Finis totius libri Phisicoꝝ

Conclusio libri

Accipe lector humanissime

multiuariā autorū excogitationē in physicen Aristotelis: qua sane plecta p̄ nior facilior̄ modo in alios aristotelis summi philosophor̄ p̄incipis libel los iter secure versare possis Indeq̄ q̄ntum p̄sentib⁹ incubuisse p̄fuit intel ligas. Inde etiā non potes nō cogitare quanta ingenij nedicam callidita te sed p̄udentia imo sapiētia Aristoteles vir fuerit clarissimus: qui ad sci entiarū que ex causarū conuenticulis esse debet iter patulū exhibuit. P̄rin cipio em̄ (vt istius rei experientiā in suis libris visere nō pigeat) suppositōib⁹ ipis accuratissimus z ingeniosus intēdit vt eum p̄pe illic pedē firmare esti mares. Sed longo post tēpore quod callidi ingenij esse debuit stabilitā in ferr sententiā placitā. Tanto petamē hec res altior egeret indagine vt te dia forte darem si ista satis elucubrarem. At si in plerisq̄ loculis abūde in terp̄tem p̄sentez esse te videre tibi nō videaris: id profecto et tempori mis mihi credas cursiuo z adolenti iāiam etati p̄rsus apponas. Si tamē Are stotelis sententiā ingenio sane amplecteris verba semp in me pietate ages mirmidonico sceptro minime me pulsaturus. Tereq̄ vero pluscul̄ fortas se tum placiti: tum delectus describere in impio fato mihi succūbenduz sit apud me instituī. Itreq̄ vale suauis.

Opinio Hosellani Friderici Sunczell Assensu facili probat hec cuius bene iuncta, Quatuor humorum consonat armonia

Collecta z exercitata Friderici sunczell Hosellani: liberaliū studior̄ magistri in octo libros physicor̄ Aristotelis in almo studio Ingolstadiēsi: Impssa elaborataq̄ in imperiali oppido Hagenaw (expēsis prouidi Johis rymman) per industrium Henricum Gran Finiunt feliciter Anno salutis nre millesi mo q̄terq̄ centesimo nonagesimonono. xj. die mēsis Maij